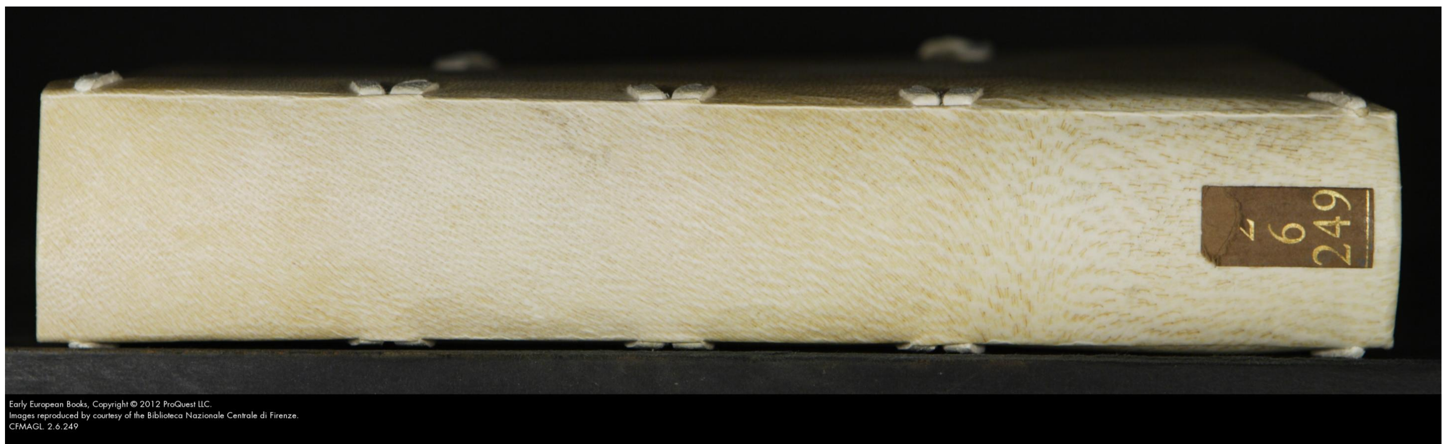

2
6
249

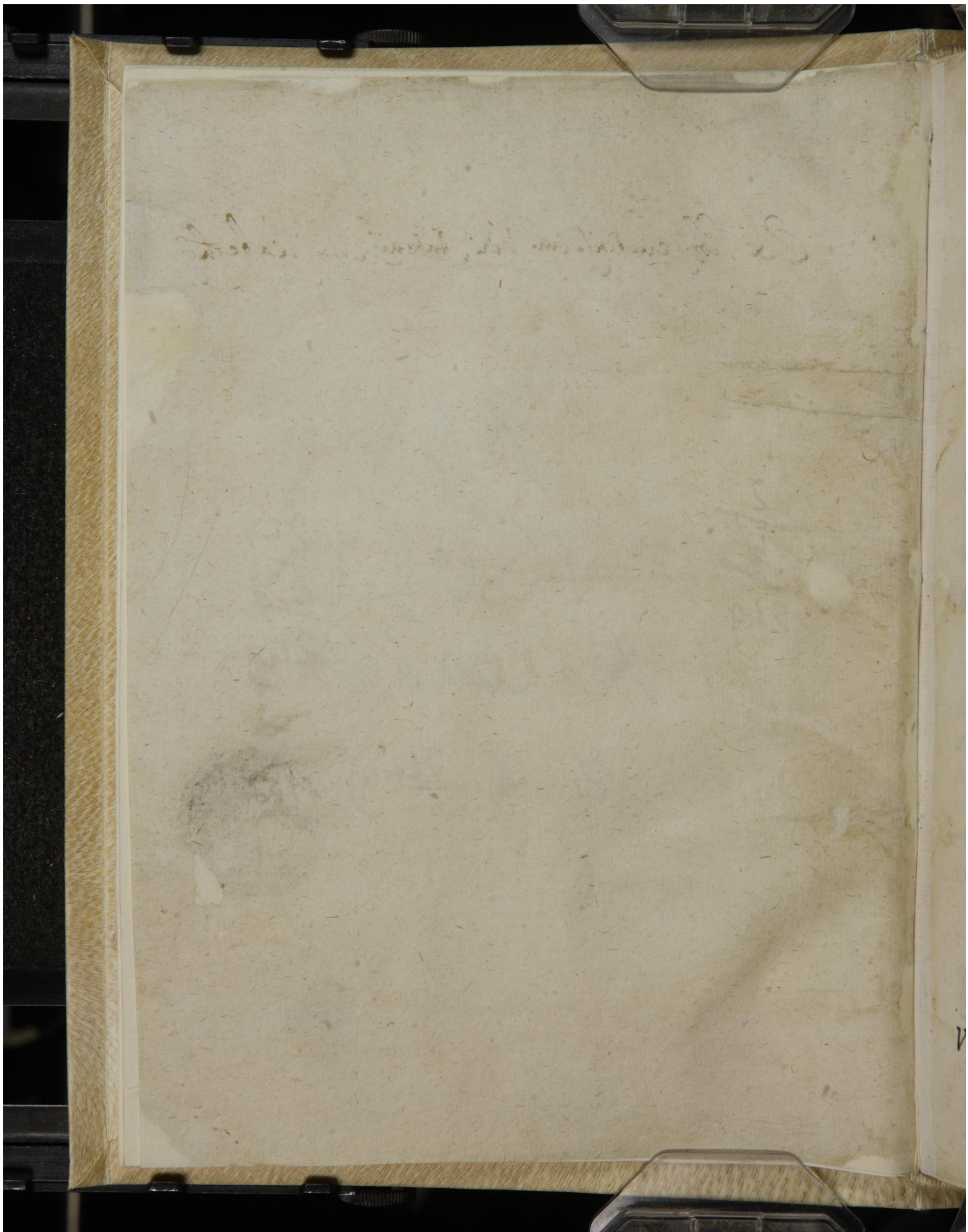

Ex libris eruditissimi Viri Antonij Magliabechij

VGOLIN

de Censuris

TRACTATVS
DE CENSVRIS
ROMANO PONTIFICI
RESERVATIS.

Ad Illustrissimum, ac Reuerendissimum
PETRVM ALDOBRANDINVM
S.R.E. Cardinalem amplissimum.

Bartholomæo Vgolino Iurisconf. ex Monte Scutulo Diœc. Ariminen. ac Barbiani Archipresbytero Autore.

Nunc primùm in lucem editus.

CVM PRIVILEGIO.

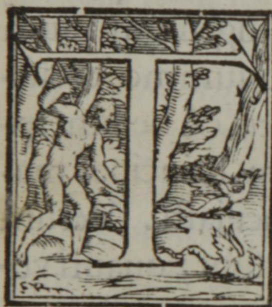

Venetijs, Apud hæredem Hieronymi Scoti MDCII.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
PETRO ALDOBRANDINO
S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO:

Bartholomæus Vgolinus S. P. D.

VA erga Christianam Rempublicam merita tot, ac tanta sunt Cardinalis Amplissime, vt nemo sit, qui Apostolicam Sedem quàm maximè auctam, ornatamq; velit, quin se tibi plurimum debere fateatur. Nam, vt mittam infinita propemodum, quæ abs te præclarè gesta sunt, ad nobilissimam, celeberrimamq; Ferrariæ Vrbem recuperandam à Clemente Octauo Pont. Max. Patruo tuo Legatus missus tanta facilitate præter omnium opinionem ipsam Romanæ Ecclesiæ recuperasti, vt apud vniuersos summam gloriam tibi pepereris, & ab ijs etiam, quibus infensus videri poteras, commoda non pauca deportaueris. Ac planè quis exercituum ductor putasset eam Vrbem sine sanguine recuperari potuisse? Tu tamen tua singu-

lari prudentia, tua ingenti virtute ſic rem egiſti, vt nulla hominum clade, nullo prælio facto ſumma felicitate ipſam receperis. Hac re primùm tam inſigni geſta, non multo poſt exorto periculoſiſſimo bello inter potentiſſimos Chriſtianæ religionis Principes (quod quidem grauiter dolendum erat, vt armis inter ſe contenderent, quæ in Chriſtianæ religionis hoſtes melius, ac iuſtius vertere debebant) quis exiſtimaſſet Principum irritatos animos ab armis facilè diſceſſuros eſſe? Ad hos tamen placandos à Pont. Max. qui iam te, iam ingenium tuum nouerat, Legatus itidem miſſus tuo ſummo conſilio, diuinaque propemodum ſolertia, & bellum ipſum excitatum extinxiſti, & eoſdem Principes maxima omnium lætitia inter ſe conciliaſti. Verùm hæc foris quodammodo à te geſta ſunt; quanti verò ea facienda, quæ domi non minus prudenter, quàm liberaliter egiſti? Nam, cùm in ampliſſimo dignitatis gradu collocatus ſis, apudq; Romanum Pont. virum Sanctiſſimum, Patruumque tuum ob ſingulares in primis animi tui dotes, plurimum valeas; quot Illuſtres viri per te dignitatibus decorati ſunt? quot doctrina præſtantes beneficijs affecti? quid de eximia liberalitate dicam, quam ſuperioribus annis Tyberi totam penè Vrbem inundante erga pauperes domi aquis obſeſſos exercuiſti? Beatum te Cardinalis ampliſſime, qui in iſtac florenti

ætate

ætate tot, tantaque feliciter gessisti, quæ nulla posteritas ignorabit, nulla obscurabit obliuio. Hæc igitur sunt, quibus gloriosi nominis tui fama longe, lateque vagatur; hæc, quibus omnes te in cęlum laudibus ferunt; hæc, quibus omnes se tibi plurimum debere fateri debent. Quare, ego, etsi omnium minimus sum, rebus tamen istis à te gestis incensus te plurimum semper admiratus sum, te plurimum obseruaui. Lectis postremò tuis humanissimis litteris, quas superiori anno Quarto Id. Maij ad me misisti, mihi crede, sic ipsis sum affectus, vt ex eo tempore nihil magis optauerim, quàm occasionem mihi dari, quò meum hunc erga te animum aliquo officij genere tibi patefacerem. Cum ecce hoc mihi cogitanti occurrit Tractatus de Bulla Cęnæ Domini, quem cùm promulgandum mihi proposuerim, tuo nomini dicatum in lucem prodire volui; est enim opus tibi etiam quodammodo aliunde debitum, quippe Clementis Octaui Pont. Max. Patrui tui; nam Bullam Cęnæ Domini ab eodem editam declaraui. Hilari animo igitur labores hosce meos accipias; nam, si hoc feceris, animum mihi dabis, vt posthac, quo grauiora, maioraq; offerre tibi possim, studiosius, ac libentius in litteris elaborem. Vale. Barbiani. Calen. Maij. 1602.

INDEX

PROOEMIVM
AD LECTOREM.

Abes tandem humanissime Lector Dei benignitate Tractatum De Bulla Cœnæ Domini sæpius à me antea tibi promissum: qui idcircò vsque in hanc diem in lucem editus non est, quoniam, ex quo in ipso res maximæ aguntur, vt scilicet Christianæ fidei candor in Sacrosancta Ecclesia eluceat, vt Ecclesiastica libertas conseruetur, vt charitatis donum vigeat, & ad summam, vt Christi fideles in officio contineantur, ne præpropera editione cum graui offensa erraretur, maturius erāt hæc agenda, & cautius. Sumpta igitur Bulla Cœnæ Domini à Clemente Octauo Pont. Maxi. edita, eaq; in tres partes distributa. In priori vti proœmio quodam generatim quæstiones decem, & septem, quò censurarum omnium, quæ per Bullam feruntur, cognitio dilucidior esset, præmisi. In altera verò parte, vti tractatione, viginti capita continente, quib Bullam offendentes censuris afficiuntur, hoc ordine explicaui. Primum enim si quæ vocabula obscuriora paulò, ac minus nota essent, quid significarent, declaraui. Deinde, qui Bullam offendendo in censuras ab ea latas inciderent, regula proposita aperui. Postremo, qui censuras euaderent separatim excepi. In posteriori demum parte tractationis, vbi de Absolutione à censuris potissimum agitur, quæ per Bullam latæ sunt, quòd octo partes complectitur, in totidem capita eam distribui, et regulis, quæ in singulis partibus aguntur, vniuersa comprehendi. Quæ agendi ratio in toto hoc opere à me perpetuo seruata est; hoc enim modo fieri posse existimaui, vt explicatio illustrior redderetur, et confusio nunquam mihi amica tolleretur. Hilari animo igitur primum Tractatum De Censuris Romano Pont. reseruatis accipias, reliquos propediem, si mihi Dei benignitate vita cōtigerit, accepturus. Quo enim absolutā tractationem censurarū, necnon earundem absolutam cognitionē à me habeas, ex quo generatim de Censuris aliàs egi, vt in initio infra dixi, speciatim de ipsis, & primò de reseruatis Romano Pontifi. deinceps de reliquis agendum mihi proposui. Vale.

INDEX EORVM, QVAE IN HOC OPERE NOTATV DIGNA IN PRIMIS SVNT.

A

B

D

Decretum

Qui

Episcopis

F

G

Hostes

in ex-

M

N

Offendens

Ecclesiasticis

Timore

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag.	col.	lin.	Mendum.	Emendatio.
17	1	4	Locus habent.	Opus habent.
ead.		19	Ne supernaturalibus.	Ne supernaturalis.
22	1	30	Quoniam sibi.	Quoniam vbi.
37	1	20	Hæretici.	Hæreticæ.
40	1	22	Ecclesia credat,ac teneat.	Credit, ac tenet.
59	1	32	Ac vna.	At vna.
65	2	24	Odoar.	Oldrad:
103	1	8	Vt collegio Deum colentium per fidem.	Vel collegio Deum colentium, & hac ratione quatuor modis primò pro vniuersitate hominum colentium Deum per fidem.
124	1	24	Hæc ibi.	Tolle hæc verba.
164	1	25	Noua sunt.	Noua non sunt.
168	2	12	Graff.	Adde Tu tene contrarium ob supradicta pag.65. lin.4. & pag.184. lin.27.
170	2	2	Transfugere:	Transfugæ.
212	1	vlt.	Lininis.	Laminis.
237	1	9	Amplificandum.	Explicandum.
303	1	7	Locis.	Adde Tu tene contrarium ob vers. Capientes, Carcerantes,Detinentes,positum. pag.299
305	1	8	Non est.	Adde Huic repugnant,quę diximus de remigibus.pag.135. & pag 229.
331	2	26	Ibi.	Adde Tene tamen contrarium ob verisimilem mentem latoris Bullæ, & fauorem Apostolicæ Sedis.
388	1	5	Quòd.	Quò.
417	2	11	Ecclesiæ Episcopalis.	Ecclesia Episcopalis, vbi Episcopus Cathedram tenet. Matrix verò.
456	2	2	Sanct. Trid.	Ante Trid.

BARTHOLOMAEI VGOLINI EX MONTE SCVTVLO DIOECESIS ARIMINEN.

Iurisconſ. ac Barbiani Archipresbyteri De cenſuris, atque caſibus Romano Pontifici reſeruatis.

PARS PRIMA.

SVMMA.

1 Propoſitum auctoris in hoc opere quodnam ſit.

GEneratim de cenſuris eccl. id eſt de excõmunicatione tam maiori, quàm minori, necnon de ſuſpenſione, atque interdicto ſuperioribus annis tractaui, in lucemque tractatum ipſum edidi: nũc mihi agendum propoſui de cẽſuris eiſdem ſpeciatim, & primùm de ijs, quarum abſolutio Romano Pontifici reſeruata eſt; deinceps de alijs ob rationes in procemio allatas. Verùm, quòd cenſuræ, de quibus primo mihi agendum eſt, partim per ſententiam feruntur, partim per ius, ſeu iure ipſo; & in ijs, quæ per ſententiam, principem locum obtinent, quæ feria V. maioris hæbdomadæ per litteras promulgantur (generaliores enim ſunt, & diuturniores) ob eam rem de his priùs, & vt nouiſſime à Clemente VIII. per ſuas litteras latæ ſunt, agamus. Id quod vt dilucidius fiat, litteras ipſius proponamus: ſed in hac prima parte procemium; in ſecunda cẽſuras ipſas: in poſtrema tractationem abſolutionis earum. Procemium igitur hoc eſt.

LITTERAE PROCESSVS S· D· N· D. CLEMENTIS PP. VIII. LECTAE DIE Cœnæ Domini Anno 1598.

Clemens Episcopus Seruus Seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Astoralis Romani Pontificis vigilãtia, & solicitudo cùm in omni christianæ Reipublicæ pace, & trãquillitate procurãda pro sui muneris officio assidue versatur; tum potissimum in Catholicę fidei sine qua impossibile est placere Deo, vnitate, atque integritate, retinenda, & conseruãda maximè elucet: nimirum, vt fideles Christi non sint paruuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum ad circumuentionem erroris, sed omnes occurrant in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum; neque se in huius vitæ societate, & communione lædant, aut inter se alter alteri offensionem prębeat, sed potius in vinculo charitatis conninċti; tanquam vnius corporis mẽbra suo Christo capite; eiusque in terris Vicario Romano Pontifice Beatissimi Petri successore à quo totius Ecclesiæ vnitas dimanat, augeantur in ædificationẽ,

atque ita diuina gratia adiutrice sic præsentis vitæ quiete gaudeant; vt futura quoque Beatitudine perfruantur. Ob quas sanè causas Rom. Pontifices prædecessores nostri hodierna die, quæ anniuersaria Dominicæ Cœnæ commemoratione solemnis est, spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria iustitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueuerũt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quàm fidei inuiolatam integritatem, publicã pacem, & iustitiam Deo Auctore tueri, vetustum, & solemnem hunc morem sequentes. Excommunicamus, &c.

De Diuisione huius Bullæ, & quid in singulis eius partibus agatur. Cap. I.

SVMMA.

1 Bulla hæc in tres partes diuiditur, & quid in vna quaque agatur.

Voniam Bulla hęc in, duas primarias partes diuiditur, in procemium, & tractationem, quæ tractatio incipit ibi. Excommunicamus, & anathematizamus. tractatio autẽ in alias duas primarias partes subdiuiditur; quarũ posterior incipit ibi volẽtes; † ideo rem hãc totam in tres partes diuisimus; in quarum prima generatim de quibusdam ad totam Bullam pertinentib. agimus, & quæstiones plures dissoluimus; in altera cẽsuras per hãc Bullam latas ea ratione, quam in procemio diximus, explicamus; in tertia de absolutione harum censurarum, necnõ de alijs quibusdam ad Bullam pertinentibus tractamus. De his omnibus igitur sigillatim, & prius de prima parte agamus: quod vt dilucidius fit, res, quę in hoc capite explicabuntur, recensebimus. Deinde in Capita

pita eas distributas explicabimus.

Primùm igitur explicabitur, cur litteræ huiusmodi Bulla dicantur, & cur Bulla Cœnæ Domini.

Deinde, quamobrē promulgentur.

Tertiò, quando promulgentur, & quibus cerimonijs.

Quartò, quis primò eas promulgauerit.

Quintò, an mutentur.

Sextò, an ex quo singulis annis promulgantur, toties excommunicatio iteretur, & nouis excommunicationibus afficiantur eam offendentes.

Septimò, an à iure vel ab homine sint, id est, an sentētiæ, lege sve sint.

Octauò, an offendens plura capita huius Bullę in plures excommunicationes incidat.

Nonò, an Bulla hæc afficiat infideles.

Decimò, an afficiat omnes christianos, & quo iure Romanus Pont. id faciat.

Vndecimò, an vniuersitatē afficiat.

Duodecimò, an afficiat consilium, fauoremve præstātem iis, qui delicta ꝑ Bullam prohibita committunt.

Decimotertiò, quando Bulla hæc obliget.

Decimoquartò, an afficiat probabiliter eam ignorantes.

Decimoquintò, an si notorium sit quem delictum aliquod commisisse ex iis, quæ per Bullam hanc prohibētur, notorium etiam sit ipsum excommunicatum esse, adeo, vt vitare eum debeamus, esto denunciatus non sit.

Decimosextò, ea verba, Excommunicamus, & Anathematizamus: quid significent, & an inter se differant.

Decimoseptimò, q̄s auctor huius Bullæ sit. Hæ igitur quęstiones sunt, quas singulas suo capite, & priùs primam declarabimus.

De hisce litteris, cur Bulla Cœnæ Domini dicantur. Cap. II.

SVMMA.

1 *Bullæ nomen quid significet, & in quam partem hic accipiatur.*

2 *Bulla hæc cur Cœnæ Domini Bulla nominetur.*

3 *Bulla hæc quibus temporibus promulgari olim consueuit.*

Quo

Vo ad primã quę stionẽ igitur, cur hæ litterę Bulla dicantur, & cur Bulla Cęnæ Domini, antequam eam dissolua mus, explicandũ priùs est nomẽ hoc Bulla quid significet.

1 †Bulla igitur quatuor significat. Primùm, ac proprie insigne quoddam triumphantiũ ad cordis formam factum, quod in triũpho Romani gerebant inclusis quibusdam in eo, qbus contra inuidiam se tutos existimabant. Significat etiam ornamenta quædam. Tertiò plumbum, quod appenditur litteris apostolicis, in quo capita Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli impressa sunt, in quam sententiam accipitur in c. licet, ibi vt falsa Bulla falsis litteris apponatur. de crim. falsſ. Significat demum litteras apostolicas; q̃ idcircò sic nominantur, quoniam plumbo ornantur, & ipsis pro signo appenditur; in quo, vt dixi, capita Apostolorum impressa sunt. Hoc prę misso in hanc postremam sententiam hic accipitur, scilicet pro litteris Apostolicis, nomine sumpto à plumbo illis appẽso, quod Bulla nominatur, eo ꝙ sæpius litteræ Apostolicæ eo signo muniri solẽt, & sicut alię litterę, ita hæ signo apposito vim habent, vt tradunt DD. ac Ias. in l. admonendi. in repet. num. 91. ff. de iureiur. & facit ca. post cessionem, & ibi Canonistæ de probat. Quare & litteræ etiam dicũtur, vt in initio huius Bullę habetur, atque sic tradidit Rebuff. in sua Prax. benefi. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini artic. 4. in verb. Bullarum, & in Bullę nouæ declaratione in tertia parte signaturæ, vbi declarat, quibus prædita qualitatibus esse Bulla debeat, & sequitur Iacob. de Graff. lib. 4. deci. c. 18. num. 3. versic. Ad secundam: Ex quo igitur Bulla Apostolicæ litteræ dicuntur; iam quęstionem dissoluamus, cur Cęnę Domini Bulla nominetur.

2 Bulla †Cœnę Domini ergo hæ litterę dicuntur, quoniã in die iouis sancto, quo tempore Christus Dominus postremã illam, venerandamque cœnã cum suis discipulis habuit, publicantur, & promulgantur, vt colligitur ex Gloss. Clem. 1. in verb. Solemnes, & in ver.

Ge-

Generales.de iud. & vt dixit Nauar. in Man.capi.27.num. 52.versic.Quartò no. & vt habetur in pręfatione harum litterarum, seu huius Bullæ, & vt ego obseruatum vidi, Romę dum essem, quo tempore S. Iacintus in Sanctorum numerum à Clemente VIII.adscriptus est.

3 Olim verò † tribus temporibus processus huiusmodi promulgari cõsueuit, scilicet die iouis sancti, & die Ascẽsionis, & die dedicationis Basilicæ Sanctorum Petri, & Pauli, vt ait Gloss.in cit.Clement.1.in verb.Solemnes.de iud. Sed de quæstione hac latis; ad aliam veniamus.

De Bulla Cœnæ Domini, cur singulis annis promulgetur. Cap. III.

SVMMA.

1 Bulla hæc idcirco singulis annis promulgatur, vt Christi fideles vniuersi in officio cõtineantur.

1 ALtera quæstio est, † quamobrem Bulla hæc, & hę litterę singulis annis promulgentur. Ratio ea est, vt Christi fideles omnes in officio contineantur; nam cùm Ecclesia vnum corpus sit, vt ait Apos.ad Eph. capitul.4. & huius corporis vnum caput Christus Dominus in Cœlo sit, vnum in terris eius Vicarius Romanus Pont.vt habetur in Extrauag. vnam sanctam. de maior.& obed.ideo, ne vnitas hæc lędatur, sed vna sit fides, vnum corpus, & vnum caput, & sic fides vna, pax sancta, charitas vera inter fideles seruentur, his litteris Romanus Pontif. Christi Domini Vicarius delicta quædam grauissima, quibus fidei puritas impediri, vnitas diuidi, charitas tolli possit, coercere pęnis propositis, studet, atque elaborat, vt optimè ex proœmio harum litterarum habetur, ac bellissimè declaratur. At planè dum hęreticos anathemate ferit atque excommunicatione, quid aliud tunc se velle significat, quam vt in fide vna Christi fideles vniuersi viuant? Dum itidem eisdem pœnis schismaticos, apostatasque prosequitur, quid aliud se velle indicat quam ne Ecclesiæ vnitas tollatur?

latur? Dum deniqueeisdem armis contra libertatē Ecclesiasticam impedientes inuehitur, in eosque, qui oneribus grauissimis populos afficiunt grauiterve lędunt, quid aliud studet, quàm vt charitatem tueatur? Hę igitur causę sunt, quamobrem hæ litteræ ab vniuersis Rom. Pontificibus promulgantur; hę quamobrē singulis annis tanta maiestate renouantur, vt scilicet, ex quo tanta res agitur, ea firmius hominū memorię inhæreat, Bullę huius iterata publicatione. argumen. l. Ballista. ff. ad Trebell. Sed de hoc satis, ad alia transeamus.

De Cerimonijs, quæ adhibentur, dum Bulla hæc promulgatur. Cap. IV.

SVMMA.

1 *Romano Pon. præsente Bulla hæc promulgatur cerimonijs quibusdam adhibitis.*

TErtia quęstio est, quando Bulla hęc promulgetur: sed quoniam in secundo Capite id explicauimus, vbi, quamobrem Bulla Cœnę Domini diceretur, exposuimus; ob eam rem hoc omisso, breuiter quib. cerimoniis promulgetur, aperiamus.

1 Pontifex Max. † igitur in die iouis sancto diuinis de more in Palatio pontificio celebratis, pontificiis vestibus indutus, & diademate ex triplici corona constructo capiti imposito decoratus, pręcedentibus Cardinalibus quam plurimis pontificiis vestibus indutis, in sella serico panno obrizo, aureisque Bullis expolita maiestate quadam ad Xystum, & porticum Basilicæ Sancti Petri, vnde ab vniuerso populo conspici potest vehitur: vbi eo sedente, duo Cardinales alter latina lingua, alter nostrati alta voce has litteras recitant, cereo accenso ante Pontificem stante. Quibus litteris recitatis, Romanus Pont. ad detestandos, qui cōtra eam Bullam venerint, in vulgus cereum dictum proiicit, & hoc facto inde discedit. Hæc summa breuis est cerimoniarum, quæ fiunt, dum hæ litteræ promulgantur, quæ partim etiam adhibentur, dum excommunicationes ab aliis inferiori-

inferioribus proferuntur, vt declarauimus in Tractatu nostro de Censuris Tab. 2.

De tempore quo Bulla hæc promulgari cœpta est. Cap. V.

SVMMA:

1 Tempus, quo Bulla hæc promulgari cœpta est, non omnino scitur.

QVarta quæstio est, quando Bulla huiusmodi promulgari cępta est; in qua quęstione Sot.d.22.qu.2.art.3.conclus.5.libr.4.ait Bullam huiusmodi antiquam nõ esse, sed anno 1420. sub Martino Quinto publicari cœptam esse; idem sensisse videtur Nauar.in c. ita quorundam nota. 11.num.23.de iudæ.& Iacob. de Graff.lib.4.decis.cas.consc.capit.18.num.3. Hanc opinionem reprobat Ioan. Bapt. Antonucius in Catechesi Neapolitana lib.3.capit.1.in fine. Et hoc ob eam rationẽ; quoniam ante Martinum Quintũ Clementinæ constitutiones à Clemente Quinto latæ emanarunt, in quibus Bullæ huius mentio fit, vt habetur in Clemen.1.iunct.Gloss.in ver. Solemnes,& in verb. Generales de iud.ibi enim mentionẽ facit Clemens V. solemnium dierum, in quibus Romani Põtifices processus generales facere consueuerunt; Gloss. igitur hæc interpretans ait hos dies esse diem iouis hæbdomadæ sanctæ, & diem Ascensionis, & diem dedicationis Basilicarum Petri, & Pauli. Processus autẽ generales hos esse contra hæreticos, eorum credentes, & contra portãtes sarracenis merces, & contra huiusmodi. Ex quibus verbis Glo. apparet Bullam hanc ante Martinum promulgari consueuisse; nam Clemens V. Clementinarum auctor fuit anno 1305. Martinus V. vero anno 1417. vt habetur in Cathalogo Romanorum Pont. nuper impresso.

1 Quid ergo concludendũ. † Ego sic distinguendum censeo. Aut quærimus, an casus, q in Bulla sunt, a iure antiquo ꝓhibiti sint; & multos prohibitos sine dubitatione fuisse cõcludendum est, vt de hęreticis habetur in cap. excommunicamus. 1.& 2. de hæretic. in

antiq. de deferentibus ad hostes prohibita in c. ita quorundam de iudæ. de romipetis in c. si quis romipetas. 24. q. 3. de aliis in capit. si quis suadente diabolo. 17. qu. 4. & in c. quoniam, de immunit. Eccl. lib. 6. Aut quærimus, quando per Bullam, & per litteras huiusmodi prohiberi cœperunt, & multò post id factum fuisse cēseo, sed quo tempore, à nemine pro certo habetur, vt ex dictis patet. Et sanè, quòd quæstio hæc parū vtilitatis affert, ob eam rem nō grauis iactura fit, si id ignoretur, atque idcirco de hoc satis, ad alia transeamus,

De Bullæ huius mutatione. Cap. VI.

S V M M A.

Bulla hæc aliquando, sed in paucis mutatur.

1 QVinta quęstio est, an Bulla hæc mutetur, idest an casus alii ad eam addantur, ex eave, qui sunt, ammoueantur. Et in hac quæstione breuiter concludendum est, quoniam in arbitrio Romani Pontif. id positum est, pro temporum ratione, ac rerum necessitate in aliquibus, aliquando mutari, & ad eam etiam aliqđ aliquando addi, vt id conspici potest ex Bulla Gregorii xiij. quam interpretatur Nauarr. in Man. cap. 27. nume. 54. quæ in aliquibus non conuenit, cū Bulla Clementis VIII. quam interprætandam nos sumpsimus; quamuis in pluribus semper cōueniat, vt colligitur ex eisdem Bullis, & ex Bulla Pauli III. quam refert Rebuff. in Prax. benef. vbi eam declarat, & probatur in extrauag. Etsi dominici gregis. de pœniten. Hæc autem sunt ea, quæ pertinent ad hæreticos, ad libertatem Ecclesiasticam, & id generis. Quare interpręțatio vnius & ad aliarum cognitionem pertinet. Et de quæstione hac itidem satis.

De Bulla hac, an sit lex, Vel sententia. Cap. VII.

S V M M A.

1 *Censuræ latæ per hanc Bullam an sint à iure, vel ab homine.*

1 SExta quæstio est, † an excõmunicationes, & censuræ per hanc Bullam latæ ab homine, à iureve sint, Felicianus Episcopus Scalensis in Enchiridio de excommunicatione capit. 16. & Martin. Alfons. de Viuald. in Candelabro pa. 2. in explicatione huius Bullę in §. volentes, à iure ipsas esse existimarunt. Primò, qnoniam mortuo Romano Pont. non extinguũtur, sed durant, donec alij processus fiant, vt habetur in Bulla, ergo à lege sunt; nam legislatoris morte leges non extinguuntur cap. fin. de off. leg. & l. leges, & constitutiones C. de leg. Hæc ratio mihi non quadrat; nam Bulla hęc non sua natura perpetua est, sed quoniam id Pontifex cauit: id qđ hinc patet, quoniam ante Piũ V. extinguebatur cum ipso Romano Pontif. sed ipse deinceps, & alii successores, quo in officio fideles christiani cõtinerentur, & vt post mortem duraret, sanxerunt: non igitur ratio hæc quicquam facit. Secundò probatur horum opinio hac ratione, Bulla hæc respicit futurum tempus; contra enim eos censuras fert; q delicta per ipsam prohibita fecerint; at in futurum prospicere proprium legis est, cap. cognoscentes, & cap. fin. de consti. sententia vero non vtique, ergo Bulla hæc lex, & non sententia est. Hęc ratio etiam mihi non probatur, nec vera est; nam generales sententię pro futuris etiam feruntur, vbi ratio id suadet: argum. c. à nobis. c. de sent. excommuni. & c. romana. §. caueant. eod. libr. 6. & vt id asseruit Couar. in c. alma p. 1. §. 10. num. 1. in fin. de sen. excomm. lib. 6. vbi ait ita forẽ si vsu, & praxi iam diu inductũ esse, vt excommunicationes generales ab homine pro futuris culpis ferri possint; neq. ratio igitur hæc quicquam facit. Tertiò probatur horũ sententia, quoniam excommunicationes, quæ per Bullam feruntur, nulla indigent admonitione: quæ vero per sententiam sic. Hæc ratio itidem opinionem hanc non tuetur; tum quod satis admonitio pręuenit, vbi promulgatur, & semp admonet; tum quòd & excommunicationes pro futuris culpis latæ per sententiam admonitionem non requirunt, vt id abũdè probauimus in Tracta-

tu de Censuris cap. 18. §. 3. nu. 2. propè finem Tab. 1. Postremo probatur horũ ratio hoc modo. casus huius Bullæ plures habētur in iure, scilice t in extrauag. Etsi Dominici gregis de pœnit. & in extrauag. 5. eod. ergo iuris sunt. Hæc ratio etiam non me mouet; nam, etsi recensentur inibi casus Bullæ, non tamen ob id iuris sunt; qđ enim iure prohibitũ est & sentētia prohiberi potest, arg. cap. ita quorundam. iunct. Gl. de iudæ. Postremò in cit. iuribus non statuitur de nouo, vt hi casus reseruati sint, sed declarantur esse reseruati.

Quare, cùm nullis rationibus opinio hęc nitatur, contrariam sententiam, vt excommunicationes huiusmodi ab homine sint, ego sequor, quam & sequitur Nauar. in Man. ca. 27. & Rebuff. in Prax. benefi. in explicatione Bullę in principio in verb. Ad futuram; ibi ista tamen Bulla, & Iaco. de Graf. lib. 4. decis. cas. consc. capi. 18. nu. 4. & sensit idem Addit. ad Nauar. in cons. 1. q. 9. versi. Ad uerte. lib. 1. de constitu. & Sot. d. 22. q. 2. art. 3. & Illustrissim⁹ Frãciscus Toletus in Bulla Cę nę Domini in principio. nu. 5. Probatur autem primo, quoniam per modum sententiæ fertur, ac promulgatur, & dicitur processus, qui non fit in ferendis legibus; ergo sententia, & non lex est. Secundo loco, quoniam, antequã Romani Pontifices statuerent, vt post eorum mortem duraret, morte extinguebatur; ergo sententia, & non lex est; nam lex, esto id non caueatur, tamē perpetua est, argum. ca. fin. de off. leg. & habetur in c. fin. de constit. & ibi not. sententia verò generalis extinguitur cum eius auctore, vt probauimus in Tractatu nostro de Censuris, Tab. 1. cap. 2. §. 2. & cap. 9. §. 4. in fine, & vt tradunt Glos. Abb. Mar. Socin. Sen. Felin. ac DD. in c. à nobis. 1. de senten. excomm. ac Federic. de Sen. in cons. 16. etenim sunt, vt edicta, & banna; quæ feruntur, quò facilior gubernatio sui temporis sit, vt sensit Bald. in le. 1. C. de postulan. Postremò facit, quoniam Romanus Põtif. sententias appellat, vt habetur in tertia parte, versicul. Non obstantibus, ibi Per quæ contra hos vniuersales processus, ac sententias. Ex his igitur concludo ab homine, &

non à iure Bullam hanc esse: quid autem referat, an ab homine, à iureve sit, in Tractatu meo de Censuris declaraui. sed iam ad alia Capita veniamus.

De publicatione huius Bullæ singulis annis, an offendens eam sæpius censuris obligetur. Cap. VIII.

SVMMA.

1 *Faciens aliquid, pro quo à diuersis excommunicatio lata est, an in plures excommunicationes incidat.*

2 *Offendens hanc Bullæm an pluribus excommunicationibus obligetur, ex quo sæpius promulgatur.*

3 *Hæreticus per multos annos an noua excommunicatione obligetur singulis annis, ex quo singulis annis Bulla hæc promulgatur.*

4 *Offendens Bullam hanc in pluribus capitibus in tot excommunicationes incidit, quot capita ipsius offendit.*

SEptima quęstio est; an ex quo singulis annis Bulla hęc promulgatur, toties nouis excommunicationib. con-
1 stringatur, qui eam offendit. † Generatim an si pro eodem facto ab eodem, à diuersisve per sententias plures, legesve plures excommunicatio lata sit, in excommunicationes plures incidat offendens, disputauimus in Tractatu de Censuris cap. 16. §. 3. Tab. 1.

Quoad quęstionem propo-
2 sitam † breuiter concludo hũc in excommunicationem vnã tantùm incidere; nam hoc sensit Nauar. in ca. ita quorundã, not. 11. num. 32. de iudæ. & Felicianus Episcopus Scalensis in Enchiridio de Censuris c. 16. de excomm. versic. Ad rationes; etenim innouare potius excommunicationes latas, quàm nouas fere credendum
3 est. † Quare, qui in hęresim incidit, & si in excommunicationem huius Bullæ statim incidit; non tamen, si per multos annos in ea perseueret singulis annis noua excommunicatione irretitur, vbi Bulla hęc promulgatur. Id quod locum habet, vel à diuersis Romanis Pontificibus promulgetur, atque sic sensit Nauar. eo. not. 11. num. 34. versicu. Dixi ita latas, vt sint suæ. Ita igitur

in

in hac re concludendum censeo; etenim iterata illa publicatio fit, vt supra dixi, quò magis, magisque fidelium memoriæ hæc inhæreant, ac perteriti ab offensione huius Bullæ auocentur.

4 Verùm quid† si quis plura capita, vel vniuersa huius Bullę offendat, an in vnam, pluresve excommunicationes incidet, in tot scilicet, quot Bullę capita offendit? Hoc nobis etiam dissoluendũ proposueramus. In hac quęstione sine dubitatione conclude̅dum est in tot excommunicationes hunc incidere, quot Bullę capita offendit. Primò, quia, vbi quis quidpiam facit, ex quo plura delicta specie diuersa oriuntur, pro singulis delictis pœna imponi potest, dummodo iterari ea pœna possit, vt tradidit Bart. in l. senatus num. 1. versi. si vero resultant. ff. de accusat. & in l. nunquam plura. nume. 11. versic. Pro hoc. ff. de priuat. delict. ergo multo magis hic in excõmunicationes plures incidet, ex quo diuersa facta sunt, pro quibus singulis excommunicatio per Bullam lata est; iterari enim excommunicatio potest, vt id nos pluribus probauimus in capi. 16. §. 3. Tract. de Censur. Præterea id probatur etiam, quoniam qui plures clericos vna percussione percutit, in tot excommunicationes percutiẽs incidit, quot sunt clerici, quos percussit, vt id asseruit Ioann. Andr. in cap. delictum. de regu. iur. lib. 6. in Mercur. & nos disputauimus in eod. capi. 16. §. 3. num. 8. ergo multo magis in casu nostro. Alioquin si cõtrarium vellemus, impunitatem aliquorum consequeretur, pręterea quod plura delicta committit contra. l. 2. ff. de priuat. delict. Nunquam plura delicta concurrentia, dicitur enim ibi, faciunt, vt vllius impunitas detur; neque enim delictum ob aliud delictum minuit pœnam. Hæc ibi: facit quoque l. si seruus seruum. ff. ad leg. aquil. ibi enim dicitur, si seruus alienum seruum surripuerit, & occiderit, & furti, & damni iniuriæ actionem cõpetere. Ergo multo magis in casu nostro id asserendum est. Quare, si quis in hæresim aliquam incidat, si appellet ad futurum concilium, si romipetas offendat, ac demum, si reliqua omnia peragat cõtra Bullam,

lam, in omnes Bullæ excommunicationes incidet; non enim ob vnam causam excommunicatus excusatur, quò minus in alias excommunicationes incidat. argum. cita. l. 2. ff. de priuat. delict. Immo & in eodem genere delicti si in plures species eius committit, in plures excommunicationes incidit, vt si in plures hæreses; nam pro omnibus hæresibus excommunicatio fertur, & q. vnã hęresim habet, hæreticus est. Non est igitur, quod hac de re dubitemus, ad alia transeamus.

De Bulla hac an infideles afficiat. Cap. IX.

SVMMA.

1 *Baptizatus qui non est, offendẽs hanc Bullam in eius excommunicationem, ac censuras non incidit.*

2 *Iudæi, ac turcæ excommunicari non possunt.*

3 *Catechumenus excommunicari non potest.*

1 NOna quæstio est, † an Bulla hæc infideles afficiat; idest an, qui baptizatus nõ est, si Bullam hanc offendat, in excommunicationem incidat. In qua quæstione concludimus, qui baptizatus non est, e sto Bullam hanc offendat, in excommunicationem non incidere; nam per excommunicationem quis vsu communionis spiritualium Ecclesię priuatur, vt probauimus in Tractatu de Censuris cap. 6. Tab. 2. quorum baptismi susceptione participe efficimur, vt tradidit Catechis. multis in locis in expositione eius articuli. Credo sanctorum communionem, & Nauar. cap. 20. numer. 53. cum seq. de orat. & hor. canon. ergo, qui Christi fidẽ baptismi susceptione professi nõ sunt, nec ad Ecclesiæ communionem recepti ipsis priuari excommunicatione non possunt; non enim, quod quis nõ habet, illud ei adimi potest, argum. cap. ad dissoluendum, & ibi Abb. de spons. impub. & le. decem, vbi Ias. ac DD. no. ff. de

2 verb. obli. † Non igitur Iudęi, non Turcæ, nõ alii, qui baptismo initiati non sunt, in excõmunicationem, & censuras huius Bullæ eam offendentes incident; nam excommunicari non possunt ob prædictam ra-

tionem,

tionem,& vt tradidit Abb. in c.ab excommunicato.numer. 9.versicu.Exemplum secundi. de rescript.& in c.relatum ver sicu.Not.1.vbi quoque Felin. de sentent.excomm. & Gemi. in capi.romana.§.in vniuersitatem.nume.10. versicu. Item baptizatam,& Philipp. Fran. in versic.In Gloss. de sentent. excommun.lib.6.& Couar.in cap.alma p.1.in princip.num. 1.de sentent.excomm.libr. 6. & Mar.Socin.Sen.in cap.mulieres,nume.26. cum sequent. versic.Quintò quæro,& in c. relatum.num.4. eod. in antiq. & Syl.in verb. Excommunicatio.p.num.7.& Tabien.eod.4. nu.1.& Marquar. de Sussann. in Tractatu de iudæ.& aliis in feli.cap.8.num.2.in 2.p.prin. & Nauarr.in Tractatu de iubileo,not.31.num.4.versicu.An autem ibi quartò, vbi communiter opinionem hanc receptam esse testatur, & in ca. ita quorundam,not.8.nume.4.& num.7.de iudæ.& in Man. ca. 27.num.13. Et probatur etiã in cap.omnis christianus. 11. q.3.& in cap.audiuimus.§.sin autem, versicu.sicut autẽ. 24. q.1. Hinc Iudæus violentam manum in clericum iniiciens, in excommunicationem non incidit eius,cap.si quis suadente diabolo.17.q.4. vt habetur in capi. postulasti,de iudæ. Id quod sensit Mar. Socin.Seni. in c.peruenit.num.28.cum sequent. versic.Septimò principaliter,de sentent. excommu. & Archid.in citat.capi.si quis suadẽte diabolo, & Marquar. eod.cap.8.numer.5. qui ergo baptizatus non est, in excommunicationes ac censuras huius Bullæ non incidit.

3 Id quod locum habet ob easdem rationes, † esto catechumenus sit, idest ad christianã fidem, baptismumve venire velit;nam nec hic excommunicari potest,vt dixit Nauarr. in eod.Tracta.de iubileo. not. 31.num.48. versic. Quartò,& in Man.capit.27.numer.13.& vt nos id asseruimus in Tractatu de Censuris,cap.17.§.5.numer.3.Tabul.1.Alia igitur pœna ad arbitrium iudicis punietur.argumen.cap.de causis,de off.deleg.& l.1.ff.de iur. deliber.vbi enim pœna ordinaria in reum non cadit,ad arbitriũ iudicis punitur, vt tradidit Menoch.de arbitr.iud.libr. 2. cent.5.cas.449.sed iam ad alia veniamus.

De

De Bulla hac, an vniuersos christianos afficiat. Ca. X.

SVMMA:

1 Christiani omnes offendētes hāc Bullam in eius pœnas incidūt.
2 Potestas Ecclesiastica quamobrem pertineat ad gubernanda etiam naturalia, ac secularia.
3 Romanus Pont. Reges imperio priuare, Coadiutoremque illis dare potest.

1 DEcima quæstio est,† an Bulla hęc vniuersos fideles, & christianos afficiat. Videbatur igitur dicendum vniuersos non afficere, eos scilicet, qui in temporalibus Romano Pont. subiecti non sunt, ac propterea ob delationē armorum ad christiani nominis hostes, Imperatorem, Reges, & huiusmodi Principes viros in excommunicationem Bullæ non incidere; nam Romanus Pont. in laicos, qui ipsi in temporalibus subiecti nō sunt, quoad temporalia iurisdictionem non habet, vt asseruit Felin. in cap. quæ in ecclesiarum. num. 44. versic. Tertia declaratio, de constitut. ergo non videntur puniri posse, q arma (ne à proposito exemplo discedam) ad prędictos hostes deferunt; nam ad pœnam inurēdam iurisdictio postulatur, vt habetur in l. imperium, & ibi DD. ff. de iurisd. omn. iudi.

Contrariam sententiam tamen amplexari debemus, scilicet omnes Christianos, quacunque dignitate prędit sint, & in quocunque gradu constituti Bullam hanc offendentes in eius pœnas incidere. Primò, quia hoc in multis locis Bullæ dicitur, & præsertim in cap. 2. & in capi. 7. & in cap. 18. & in versic. Non obstātibus; at verisimile non est tot Romanos Pontifices, qui in iure Pontificio, ac ciuili floruerint, quique doctissimos viros apud se semper habent, & in omni scientiarum genere peritissimos: argume. l. omnium. C. de testamen. iunct. cap. 1. de constitut. libr. 6. rem hanc conatos fuisse, si iure id non possent. Præterea probatur id ēt 2 rationibus: †nam potestas ecclesiastica, quam supremā Romanus Pont. habet, etsi ad gubernandos fideles secundum euangelicam legem in supernaturalibus à Christo Domi-

no

no in primis inſtituta eſt,per-
tinet tamen etiam ad gubernã
da naturalia,ac ſecularia,qua
tenus ſupernaturalia ipſis lo-
cus habent,& ad ſupernatura
lem finem ſpectant, vt tradũt
DD.Nauar.in cap.nouit.not.
3.num.82.& num.97.de iudi.
& in conſil.1.de for. compet.
lib.2.& in re noſtra, in cap.ita
quorundam not.11.in Gloſſ.
5.de iudæ.& Alphonſ. Alua-
rez.in Theſauro Chriſt.relig.
cap.16.in principio,& in cap.
31.num.20.& Couar.in Reg.
peccatum.in 2 p.relect.§.9.nu
mer.7.vbi & alios idem ſenti
re innuit,ergo Romanus Pon
tif.ne ſupernaturalibus ille fi-
nis impediatur, de naturalib.
ac ſecularibus diſponere po-
teſt,& ob id propoſitis pœnis
prohibere cuique,ne arma,et
alia huiuſmodi ad chriſtiani
nominis hoſtes deferãtur, ne
Eccleſia hæreſibus,ſchiſmate
apoſtaſiaque polluatur,ne Ec
cleſiaſtica iuriſdictio viole-
tur,ac,ne ſingula perſequar,q̃
in Bulla habẽtur,ne Chriſti fi
deles iniuſte oneribus iniu-
riave afficiantur;ex quo enim
Chriſtus dominus eam pote-
ſtatem Eccleſię tribuit, quò
ad æternam vitam ſuum popu 3
lum dirigeret,& ea omnia tri
buiſſe intelligitur,ſine quibus
commode id fieri non poſſet,
ac propterea cõceſſiſſe, vt im
pedimenta hæc Eccleſia tol-
leret.argum.l.2.et eorũ, quæ
ibi DD.not.ff.de iuriſd. omn.
iud.et c.præterea.de off.dele.
Poſtremò omnia,quæ ꝑ hanc
Bullam cenſuris propoſitis ꝓ
hibentur, peccata grauiſſima
ſunt,vt per ſe patet, et negari
hoc non poteſt. At vbi tracta
tur de materia peccati Roma
nus Pont.in quemcumque iu
riſdictionem habet,vt dicitur
in c.nouit.de iudi. Nos enim
intendimus,ait namq.ibi,de-
cernere de peccato, cuius ad
nos pertinet ſine dubitatione
cenſura, quam in quemlibet
exercere poſſumus, et debe-
mus.Hæc ibi Summus Ponti.
eadem paulo poſt etiam repe-
tit: nam inquit:Nullus, qui ſit
ſanę mentis,ignorat, quin ad
officium noſtrum ſpectet de
quocunque mortali peccato
corripere quemlibet chriſtia
num:et ſi correctionem con-
tempſerit, per diſtrictionem
Eccleſiaſticam coercere.Hęc
ibi.Iure merito igitur chriſtia
ni omnes hac Bulla compræ-
henduntur.† Hinc, vbi reges,

atque Imperatores iustitiam non colunt, collereve nesciũt, quamobrem subditorum animę detrimentum patiuntur, Romanus Pont. aut eos regno priuat, aut Coadiutores eis p̄bet, vt habetur in cap. 2. de re iud. lib. 6. et in capi. grandi, de supplend neglig. prælat. libr. 6. et facit ca. licet. de for. compet et c. 1. de homicid. libr. 6. Concludo igitur quoscumq; hanc Bullam offendentes in ipsius pœnas incidere: sed de quęstione hac satis, ad aliam transeamus.

De Vniuersitate, seu Collegio, an in excommunicationes huius Bullæ incidat eam offendens. Cap. XI.

SVMMA.

1 *Vniuersitas in excommunicationes huius Bullæ non incidit, esto ipsam offendat.*

2 *Vniuersitas Bullam hanc offendens an puniri poßit alia ratione, ex quo in excommunicationem non incidit.*

3 *Vniuersitas si offendat hanc Bullam, an singuli ex ea in excommunicationem incidant.*

VNdecima q̃stio est. an Bulla hæc vniuersitatem, Collegiumve afficiat, exẽpli gratia Cõmunitas, seu Respublica Lugi de communi cõsilio prohibita per hanc Bullã ad Turcas defert, an in excommunicationem incidet? In hac quæstione, quò absolutã eius cognitionem habeamus, tria contemplanda sunt. Primũ id quod diximus, an scilicet vniuersitas offendens hanc Bullã in excõmunicationes eius incidat; secundò, an aliàs puniri possit. Tertiò, an singuli ex vniuersitate excommunicatione ipsi saltem obligentur.

1 Quoad primam quæstionẽ † concludendum est vniuersitatem in excõmunicationes huius Bullæ non incidere, esto Bullam offendat; & hoc ob eã rationem, quoniam vniuersitas excommunicari non potest, vt dixit Glos. in cap. sicut, in uerb. Adulterata. 7. qu. 1. & in c. pen. in verb. vniuersitas, de cens. lib. 6. & in extrauaga. vnic. in verb. singulares personæ ne sed. vac. aliq. innouet. & Innocent. in c. grauem, de sent. excomm. & Abba. in cap. bonę memorię. n. 20. de elec.

&

& in capi. dilectæ in Christo, & ibi quoque Feli. de except. & idem Felin. in ca. eam te, in verb. Illud. num. 34. ibi: Secunda declaratio, de rescript. & Bald. in cap. Imperatorum. numer. 6. de iurament. calum. & Gemin. in capi. 1. §. quo vero. numer. 3. de vsur. lib. 6. & Specul. de sentent. excomm. communis denique DD. sententia hæc est, & habetur in cap. Romana. §. in vniuersitatem. de sentent. excomm. lib. 6. Idque iure merito; nam vniuersitas homo non est, sed corpus quoddam fictum. argumen. l. mortuo. ff. de fideiuss. & l. rerũ mixtura. vers. Tertium. ff. de vsuc. & vt dixit Inn. in cit. c. grauẽ, & Gemi. in eo. §. in vniuersitate. vers. Et ob hoc nullũ eorũ, & Anch. nu. 7. ver. Quare autẽ vniuersitas nõ sit capax, & Philip. Fran. vers. In ea Gl. & communiter DD. ibi, & Felin. in cit. c. dilectæ in Christo. nu. 1. de except. & in cit. ca. eam te. vers. Aliud singuli. nu. 34. ibi. Secunda declaratio viden. de rescrip. Si ergo vniuersitas homo non est, ergo baptismum suscipere non potest, homo enim baptismi tantum capax est, vt probauimus cap. 16. Tabu. 2. in comment. nostro de sacramentis, ergo nec in Ecclesiam communionem recipi (per baptismum enim in hanc communionem adscribimur, vt tradidimus in Tractatu de Censuris. c. 6. & ca. 9. Tab. 2.) si igitur vniuersitas nec baptismum suscipere potest, nec in Ecclesię communionum recipi, ergo nec ab ea communione per excommunicationem excludi poterit, quod fit excommunicatione, ac propterea nec excommunicari; vbi enim nõ est habitus, ibi priuatio nõ datur. arg. l. decem, & ibi cõmuniter not. ff. de verb. obli. non est ergo, quod de hoc dubitemus, quod et pluribus in Tractatu de Censuris probauim[9] ca. 26. nu. 4. Tab. 2. in quo etiã capite quæstiones alias ad rẽ hanc pertinẽtes disputauim[9]. In excommunicationes huius Bullæ igitur vniuersitas nõ incidet. Id quod significauit nobis etiam auctor Bullę, quoniam, vbi vniuersitatem Bullã offendentem punire voluit, separatim interdicto eam subiecit, vt habetur in 2. par. huius Bullæ Cap. 2. vers. vniuersitantes verò; &, de quæstione hac satis.

2 Quoad alteram † an vniuersitas Bullam hanc offendẽs puniri alia ratione possit. Cõcludo breuiter ipsam puniri posse. arg. c. 1. & 2. de Schis. & habetur in eod. versi. vniuersitates, & de quæstione hac itidẽ satis.

Quoad tertiam quęstionẽ,
3 † an singuli ex vniuersitate in excõmunicationem incidant, sic distinguendum cẽseo. Aut est delictum, quod animo perficitur, & personæ singulari, non vniuersitati conuenit, cuiusmodi hæresis, & schisma sunt; & in hoc casu, quoniam qui consentit etiam vt membrũ vniuersitatis, statim schismaticus, hæreticusve est; ob eam rem, quamuis vniuersitas nihil deinceps statuat, tamen in hoc casu in excommunicationes singuli incident, qui in hoc consentiunt. Sicut e contrario vbi non consentiũt, esto vniuersitas aliquid contra fidem statuat, tamen in excommunicationem non incident; nam, ex quo culpa vacant, & mortiferè non peccant, excommunicationem euadunt. argum. c. nemo, & c. nullus. 11. q. 3. Nec repugnat, si dicatur id, quod à maiori parte vniuersitatis fit, ab omnibus factum censeri; nam ea regula locum in iis habet, q̃ vniuersitati conueniunt, non autem in iis, quæ sunt singulorum, cuiusmodi hæresis, ac schisma est; in his enim anima quæ peccauerit, morietur; & hic locum habent, quæ habentur in c. 2. de iis, quæ fiunt à maior. part. cap. Aut est delictum, quod non animo tantùm perficitur, & vniuersitati conuenire potest, cuiusmodi est, exempli gratia, arma ad christiani nominis hostes trãsmittere: & in hoc casu singuli, qui cõsenserint, in excommunicationem hanc non incidẽt, quoniam non vt singulares personæ id faciunt, sed vt vniuersitas, & factum illud non singulorum, sed vt vniuersitatis factum dicitur. argum. l. si municipes & l. sicut. ff. qđ cuiusque vniuer. no. In hac q̃stione igitur sic concludendum censeo. Sed de quęstione hac satis; ad alteram veniamus.

De præstante consilium auxilium, fauoremve ijs, qui delicta per Bullam prohibita

com-

commit unt, an in excom-municationẽ incidat. C. XII.

SVMMA:

	Consilium	*Præstans ad delictũ*
1	*Auxilium*	*committendum mor-*
	Fauorem	*tifere ẽ peccat.*

2 *Consilium, Auxilium, Fauorẽ-ve præstans ad delictum ali-quod committẽdum ex ijs, quæ per Bullam hanc prohibentur, in excommunicationem non incidit: quæ regula, quousque pateat, declaratur.*

Consilium, auxilium, fauoremve præstans ad delictum commit-tendum, vbi & contra hunc ex communicatio fertur, an ante, post ve delictum in excommuni cationem incidat.

DVodecima quæstio est, an consiliũ, auxi lium, fauoremve p̄stans, ijs, qui delicta per Bullam prohibita commit tunt, in excommunicationem hanc incidat. Quo vt rei huius cognitionem absolutam habeamus, duo contemplanda sunt. Primùm, vbi excommunicatio, censurave alia in aliquos fertur, si quid delicti cõmiserint, an ii comprehendãtur, qui illud committẽdũ mã-dauerint, vel ad id consilium, auxiliũ, fauoremve dederint. Deinde, esto non comprehendãtur, quid iuris, si expressi sint an scilicet in excõmunicationem incidant re non secuta, esto per illos non steterit, quominus ea prestiterint.

Quoad propositas quæstiones † omnino pro certo habendum est, qui delictum faciẽdũ mandant, vel ad illud cõmittẽdũ consiliũ, auxilium, fauorẽ-ve præstãt, hos mortiferè peccare. arg. c. cũ quis, vers. si verò iniectio eadem. de sent. excõ. lib. 6. nam, si quis ratam percussionem clerici non suo nomine factam habuerit, esto in excommunicationem nõ incidat, tamen hũc peccare ait ibi Romanus Põt. ergo multo magis in casu nostro, ex quo delicta p̄hibita grauissima sunt, atque sic dixit etiam Caiet. in Sum. in ver. excõicatio, c. 47. vers. Tertiũ est, quod dãtes auxilium: & in ver. Restitutio. c. 1. vers. Ingrediendo, ibi consilium, hoc est dans consiliũ efficax, & Naua. in Man. c. 11. n. 15. vers. Sextò dicimus viden. vbi cit. Gl. vid. & Tabi. in ver. excõicatio. 5. cas. 49 ibi: Nam omnia. Hoc præmisso.

Quoad

Quoad primam quæstionem
2 igitur, †an, qui delictum committendum mandauerit, consilium, fauoremve præstiterit in excommunicationem incidant. Cōcludo hos in excommunicationem non incidere. Primò, quia verba propriè accipienda sunt, nisi aliter de mēte loquentis constat, & in potiori sentētia. arg. l. nō aliter. ff. de leg. 3. & l. cùm quæritur. ff. de stat. homin. ergo vbi lex excommunicat, qui hoc, illud ve fecit, ij non comprehendētur, qui illud delicti mandauerint, ad illudve committendum cōsilium, auxilium, fauoremve præstiterint; quandoq; dem hi propriè facere non dicuntur. arg. l. 1. §. deiecisse. ff. de vi, & vi armat. sed fictè, vt dixit optimè Barto. in l. sed si vnus. §. 1. nu. 2. cum seq. vbi de mandante ait. ff. de iniu. & idē viden. in l. si is qui pro emptore, & ibi quoque Ias. num. 348. vbi quæstio hęc disputatur, q; per alium facit, an ipse facere dicatur. ff. de vsuca. Præterea, quoniam sibi lex vult hos cōprehendi, id exprimit, vt in c. 1. de hom. lib. 6. & in c. felicis. de pœn. eod. lib. & in Clem. si quis suadente diabolo, eod. & in Bulla nostra multis in locis in c. 2. & in cap. 10. & ca. 16. & ca. 20. ergo aliàs non comprehēdūtur; alioquin superuacanea esset hmōi expressio. arg. l. 1. ff. ad munic. & contra ca. si Papa, de priuileg. li. 6. Tertiò, quoniam sumus in pœnis, ergo benigna interprętatio facienda est. arg. c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & l. factum. §. in pœnalibus. ff. eo. etenim in pęnis argumentum à simili nō sumitur, vt dixit Glos. in cit. c. in pęnis. Hinc etsi, qui matrimonium cum consanguinea affine, monialive contrahit, excōmunicatus est per Clem. 1. de consang. & affinit. non tamen in eam pœnam incidit, qui cū eisdem sponsalia contrahit, vt inquit Gl. ibi in verb. cōtrahere; & hoc ob eam rationē, quoniam constitutio illa pœnalis est. Vbicūque igitur lex facientem excommunicat, p regula habendum est eū, qui consulit, mandat, fauet, auxiliatur, non comprehendi, atq; sic dixit Caiet. in verb. Excōmunicatio. cap. 47. no. 3. nam, etsi per cit. Clem. 1. de consan guin. & affinit. excommunicātur, qui incestas nuptias contrahunt, non tamē inquit eos

com-

comprehendi, qui cōtrahētiū nomine eas contrahunt. Nō igitur proxenetæ, qui student has nuptias faciendas; non sacerdos, q. his nuptiis interest, iuris illius pœna obligabuntur. Idem dixit Syl. in verb. excommunicatio. 10. nu. 5. vers. Quartò, ibi; Tertium consulentes, & Tabien. in verb. excommunicatio. 3. cal. 49. & Naua. qui ipsos sequitur in Man. ca. 27. n. 51. in quibus locis DD. illi rem hanc tractauerunt: ab hac opinione igitur non discedemus, sed pro regula habebimus consulentes, fauentes, auxiliantesque in excommunicationem non incidere.

Excipitur tamen primò, vbi canon eos comprehenderet: hoc autem cognoscitur, si & ipsos nominet, quod factum habetur in c. felicis de pęn. li. 6. & in c. 1. de hom. lib. eod. & in Clem. si quis suadente diabolo, de pœn. & in locis allegatis in hac Bulla, atque sic DD. eisdem in locis inquiūt.

Secundò excipitur, vbi, etsi vnus canon id non dicit, alius tamen id addit, quod cōtingit canoni si quis suadente diabolo. 17. q. 4. nam excōmunicat ipse inicientes manus violentas in Ecclesiasticam personā & tamen comprehēdit etiam id mandantem, consulentem, iuuantem, non prohibentem; non quidem vi, ac proprietate verbi, cùm aliud sit manus inii cere, aliud consulere, vt per se patet, sed legislatoris voluntate, qui ad hos quoque excōmunicationem. ca. si quis suadente diabolo, pertinere voluit, vt habetur in c. mulieres, & in c. quantæ. de sen. excom.

Tertiò vbi lex aliàs inutilis esset, cuiusmodi casus habetur in c. significauit. de iudæ. nam ibi excommunicantur, qui ad saracenos arma deferunt, & in deferentium numero habentur etiam, qui mittūt: sed hoc & lex ipsa declarauit.

Postremò excipitur, quoad aliam pœnam; nam, quòd delinquūt prædicta facientes, & pœna ordinaria non obligantur, ob eam rem extraordinaria ad arbitrium iudicis puniētur. arg. l. de causis. de off. deleg. & l. 1. ff. de iur. deliber. Hi omnes tamē in casibus propositis, vbi eos in excommunicationem incidere diximus, excommunicationem etiā euadunt, vbi iis aut consuluerūt, aut mandarunt, aut auxilium pręstiterunt,

prestiterunt, qui sine ipsis tamen ea delicta cōmittere volebant, esto consilium ipsis datum non esset, vel mandatum, vt sensit Gl. in c. felicis. in ver. fauorem, & in verb. simpli. de pœn. li. 6. & in Cle. si quis suadēte in verb. Defensauerit. eo. & Naua. in Man. ca. 27. nu. 51. vers. Quibus addendum, etenim neque ad alias pœnas, & ad restitutionem tenentur, nisi auctores fuissent, vt delictum fieret, & sine quibus id factum non fuisset, ita dixit Caiet. in Sum. in verb. restitutio, cap. 1. vers. Ingrediendo, ibi: Consilium hoc est dans cōsilium efficax, & Nauarr. in Man. cap 17. nu. 17. ver. Nonò peccat, cum seq. Et de quæstione hac satis, aliam aggrediamur.

3 Altera questio est, † an ubi cōsulentium, auxiliantium, fauētiumve canō, seu sententia mentionem facit, an inquam statim atque consilium, auxilium, fauoremve præstiterint, in excommunicationem incidant, esto delictum secutū nō sit, an verò delicto secuto. Caiet. in Sum. in verb. Excommunicatio, c. 25. vers. ibi; Not. 1. sic tacitò distinguit. Aut sunt prædicti excommunicati accessoriè cum facientib. & committentibus delictum; & in hoc casu, nisi re secuta, hos in excommunicationem non incidere ibi: ait. idque meritò; nam accessorium naturam sui principalis seqtur, vt dicitur in c. accessorium. de regu. iu. lib. 6. sicut igitur qui delictū committere volunt, in excommunicationem non incidunt, nisi delicto secuto, ita nec p̄dicti. Accessoriè autem excōmunicati intelliguntur, qui cum principalibus excommunicantur, vt exempli gratia si dicatur excommunico appellantes ad futurum concilium vna cum fautoribus suis, & cōsilium, auxiliumque præstantibus, vt habetur in Bulla Pii II. quam ibi refert Caiet. & accessoriè ipsos excommunicatos esse sensit. Aut sunt excommunicati vt principales, & tunc in excommunicationem statim incidunt, atque consilium, auxilium, fauoremve p̄stiterunt, vt sensit Caiet. ibid. Hanc distinctionem sequitur Nauar. in Man. cap. 27. nu. 51. vers. Addo, quod refert, & apertius in extrauag. de datis, & promissis pro gratia, vel iusti-

tia

tia obtinendis not. 26. nu. 43. vers. Ad opposita responde- tur; nam in Man. ait referri; an disponens loquatur principa- liter de faciente, & secũdario de mandante, aut principali- ter de omnibus; in primo casu ait in excommunicationẽ nõ incidere con ulentem, aut mã dantem, antequam opus fiat, in posteriori vero sic. Idem & apertius ait in cit. extrauag. E go autem sic distinguendum censeo. Aut constat disponen tem voluisse prædictos in ex- communicationem incidere statim atque consilium fauo- rem, auxiliumve præstiterũt, esto secuta res nõ sit, & in hoc casu huic stabimus; tum quòd in claris coniectura opus non est. arg. l. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. oblig. tum quod ex communicatio secundum mẽ tẽ proferẽtis obligat; vt DD. concludunt. Constare autem intelligo, vbi ex verbis dispo- nentis id colligitur, qđ mul- tis modis contingere potest. Primò si hoc exprimat apertè dicendo, se velle consulentes post consilium statim in excõ municationem incidere, vel re non secuta. Secundò loco, si tacitò ex verbis colligatur, ex empli gratia excõmunicauit consulentem, non autem faciẽ tẽ, vt habetur in Clem. cupien tes. §. 1. de pœn. ibi enim reli- giosi excommunicantur, qui auditoribus suadere nituntur, ne decimas soluant, esto audi tores à soluendis non retra- hantur, & non soluentes non excommunicantur. Tertiò, si æque principaliter, vt delictũ committens, & delictum man dans, excommunicentur, vt ha betur in c. 1. de hom. lib. 6. nã ibi excommunicatur tam is, q interficit, quam is, qui interfi ciẽdum per assassinos mãdat. Principaliter autẽ intelligo, vbi alternatiue excommunica tio fertur, vt pote, si dixerit, vel fecerit, vel mandauerit, vt habetur in eo. c. 1. ibi enim sta tuitur, vt in sententiam excõ- municationis incidat, qui in- terfecerit, vel mandauerit in- terfici; at in alternatiua sat est partem adimpleri. arg. l. si hæ- redi plures. ff. de cond. insti. & § hæredi plures, in insti. de hæ red. insti. idem habetur in c. fe licis. de pœn. & in Cle. si quis suadente diabolo. eod. nam al ternatiue excommunicantur offendentes Cardinalem, aut id consulentes. Aut constat di

ſponentem noluiſſe niſi re ſecuta hos in excommunicationem incidere, & in hoc caſu, ob rationes in initio huius q̃ſtionis allatas niſi re ſecuta non incidãt. Id autẽ cognoſcitur. Primò, ſi id exprimatur. Secundò, vbi tacitò ex verbis colligitur, ſcilicet ſi acceſſoriè ipſos excõmunicauerit, ſicut inquiunt Caiet. & Naua. Hoc autem fit, vbi quis excommunicatur cum ſuis fautorib. & conſiliariis, vt habetur in cita. Bulla Pii II. nam, ex quo excõmunicat delictum faciẽtes cũ fautoribus, & cõſiliariis, ſicut facientes ante factum non incidunt, ita nec conſulẽtes, aut fauentes. arg. ca. acceſſoriũ. de reg. iu. li. 6. Aut de mẽte diſponentis non cõſtat, & in hoc caſu concludendum eſt niſi re ſecuta in excommunicationem hos non incidere. Primò, quia ſi is, qui delictum cõmiſſurus eſt, eſto committere propoſuerit, ante delictum commiſſum in excommunicationem non incidit; multo minus, qui conſilium tãtum dedit. Poſtremò, quia ſumus in pęnis, ergo benignior interprętatio facienda eſt, vt ſcilicet in excommunicationem hos non incidere di 1 camus, antequã res ſecuta ſit. arg. c. odia. & c. in pœnis, cum cit. ibi à Gloſſ. de regu. iur. li. 6. & l. interprętatione. ff. de pę. atque ſic cõcluſit Naua. in extraua. de datis, & promiſſis ꝓ gratia, not. 26. nu. 43. ver. Trigeſimò not. ibi Dantes. Nõ cõſtare autem intelligo, vbi excommunicãtur ſimpliciter facientes, & conſulentes, & huiuſmodi, vt habetur in ead. extrauag. nam ibi excommunicantur facientes, & deinde dãtes ad id conſilium; & tamẽ ipſos in excommunicationẽ non incidere, ibi ait Nauarr. niſi re ſecuta. In hac igitur materia ſic concludendum cenſeo. Et de quæſtione hac ſatis, ad alias veniamus.

De Bulla hac quando obliget. Cap. XIII.

SVMMA.

1 *Bulla hæc quãdo obliget, vt eius offendens in eius cenſuram incidat.*

2 *Ignorantia probabilis huius Bullæ an excuſet ipſam offendẽtẽ.*

DEcimatertia quæſtio eſt, †quando Bulla hæc obliget.

get. In quare breuiter dicim⁹ quoad se vim obligãdi statim habere, posteaquã promulgata est. Id quod hinc patet, quoniam, qui ipsam statim nouit, si eam offendat, in excommunicationes eius incidit, nec tẽpus vllum expectãdum est, ex quo eius expectatio nihil operatur; certus enim certior fieri non potest. argu. l. 1. ff. de act. empt. & vt habetur in c. eũ q. de reg. iur. li. 6. nam etsi constitutiones, vbi aliter cautum non est, post duos menses obligant, vt habetur in auth. vt factæ nouæ constitutiones, tamẽ scientes obligat, esto lapsi duo menses non sint, vt dixit Gl. in c. 2. in verb. Hactenus de reb. Eccl. non alien. quam sequtur ibi, & ad hoc eam semper allegari ait Phili. Fran. in ver. contractus. in fine, & Gem. in verb. laici, & Abb. in c. 1. n. 11. de postul. prælat. & Feli. in ca. 2. nu. 7. vers. Circa secundum, ibi Secundò limita, de consti. ergo multo magis Bulla hæc cum nullam præscriptam diẽ, lex ab homine ve, habeat. Quo ad alios verò, vbi probabiliter ad notitiam ipsorũ venit; nam, ex quo præscriptum tempus nõ habet, arbitrarium est. arg. l. 1. ff. de iur. delib. & c. de causis. de off. deleg. Quare, qđ Romę prius ꝓmulgatur, quã in aliis locis, ob eam rẽ citius ibi, quam alibi probabile est notam fore. Et de quæstione hac satis.

2 Verùm † an posteaquam tantum temporis elapsum est, vt verisimile sit, ad notitiam omnium venisse, qui tamen probabilem ignorantiam habet, excusabitur, quò minus in excommunicationes Bullę incidat? Ego censeo, hunc excusari. Primò, quia ignorantia ꝓbabilis admittitur etiam in cõstitutionibus, & legibus; posteaquam promulgatæ sunt, vt dixit Felin. in eod. ca. 2. nu. 20. ver. Circa quartum & vltimũ, de consti. & Caie. p. 2. q. 90. ar. 4. nã ibi ait, si Romæ noua lex promulgetur, & curia ipsa nõ procuret, vt promulgatio ad ecclesias cathedrales deueniat; nec prælati, qui ibi sunt, insinuant suis ecclesiis, accusari nec apud Deum, nec apud homines ignorantiæ posse absentes nescios, & sequitur eũ Nauar. in cons. 1. q. 4. nu. 18. de consti. li. 1. & nu. 22. & probatur per c. fi. qui mat. accu. poss. & l. fin. ff. de decr. ab ord. fact.

ergo idem & hic. Postremo, quoniam auctor huius Bullæ, & si non incognitam fore Bullam hanc iis præsumit, ad quos pertinet, ex quo valuis Eccle. Lateran. & Basilicæ principis Apostolorum eas affigi curauit, vt habetur in 3.p.cap. 5. non tamen prohibet, quin contra p̄sumptionem hāc ignorātia probari possit, & probata admitti pōt, ac debet; nā præsumptio hæc hominis est, quæ probationem cōtrariā admittit; vt sensit Abb. in c. quanto. nu. 3. vers. venio nunc ad secūdū, ibi; etsi male arbitrabitur, corrigetur factum per iudicē appel. de præsum. etenim & p̄sumptio iuris tantum, quæ itidem est illa, quæ probationē contrariam non tollit, vt inquit Abb. in eod. c. quanto. n. 2. vers. Circa primum, & sequitur ibi Felin. nu. 3. vers. Et adde probabilis ignorantia, probationem contrariā admittit. Qua ratione autem probetur, declarauit Feli. in eod. c. quanto, de præsumpt. Quare rustici, & simplices homines p̄sertim, qui in locis iis morantur, vbi Bulla hæc non promulgatur, sępius excōmunicationes huius Bullę euadent, & sic remanet dissoluta. 14. q. an afficiat ignorantes; nam aut probabilem ignorantiam habēt, & excusantur; aut non, & tunc secus. sed iam ad alias veniamus.

De excommunicato per hanc Bullam ob delictum notoriū, an vitandus sit, antequam denuncietur. Cap. XIV.

SVMMA.

1 *Excommunicatus per hanc Bullam an notorius sit adeo, vt & non denūciatus vitari debeat, propterea quod delictum commissum notorium est.*

1 Decimaquinta quæstio est, †an, si notorium sit quem delictum aliquod commisisse ex iis, q̄ per Bullā hanc prohibentur, notorium etiam sit ipsum excommunicatum esse, adeo vt vitare eum debeamus, esto denunciatus non sit, cum hodie vitare excommunicatū non debeamus, nisi aut notorius, aut denunciatus sit, ob extrauag. ad euitanda, quā inseruimus, & declarauimus in Tractatu nostro de cēsuris, cap.

cap.13.§.7.Tab. 1. vt exempli gratia notorium est hæreticũ schismaticumve quẽ esse, an igitur dicendum est & notorie ipsum esse excõmunicatũ? nam, si id esset, sine dubitatione vitare eum deberemus, ob cit. extrauag. Hanc quæstionẽ mouit Nauar. in c.22. nu.6. de Orat. & hor. canon. sed tamen non apertè rem mihi explicasse videtur.

Ego igitur vt absolutam rei huius cognitionẽ habeamus, sic distinguendum cẽseo. Aut notorium tantum est factum, exempli gratia arma ad christianæ religionis hostes, quẽ detulisse, sed notorium nõ est hunc nullam excusationẽ habere, quamobrem id iure fecerit, & in hoc casu hunc vitare nos non debere concludo; nã, vt quis excommunicatum vitet, non solũ requiritur, vt notorium factum sit, quamobrẽ excommunicatio lata est, verũ etiam, & hoc scilicet nullam causam ipsum habere, quãob rem se excuset, quominus deliquerit, vt id ꝓbauimus in Tractatu nostro de Cẽsuris in Ta. 1. c.13. §.7. n.4. Quare Iul. Cl. in Pract. crim. li.5. § si q.9. ver. Sed aduerte, inquit, vt notoriũ delictũ sit, non sat esse ipsum delictũ notorium esse, verum requiri, vt notorium ẽt sit delinquentem nullam defensionem, nullamque excusationẽ habere, ergo idem hic.

Aut notorium est factum ipsum, notorium etiam est nullam excusationem ipsum habere, sed tamen notorium nõ est qui tale delictum fecit, excõmunicatum esse, et in hoc ẽt casu vitare hunc non debemus: esto enim reliqua notoria sint, excõmunicatio tamẽ, quæ est proxima causa, quãob rẽ ipsum vitemus, notoria nõ est, atq. sic dixit Nauar. eo. nu. 6. non enim cõsequitur, notorium factum est, ergo & pœna est notoria, ex diuersis. n. illatio non fit. arg. Papinianus exuli. ff. de min. Quare quod multa per Bullam hanc prohibita sunt, quæ facile ignorare possimus, an secũ excõicationem adiunctã habeant, ob eã rem, esto sciamus, quem talia commisisse, non idcirco vitare ipsum cogemur, si ob id excõicatũ esse ignorabimus.

Aut notorium est delictũ commissum esse, item cõmittentem nullam in hoc excusationem habere, postremò pro

tali delicto excommunicatione quē obligari, & in hoc casu his tribus concurrentib. hunc vitabimus, esto denunciatus non sit; quamuis quod raro tria hæc cūcurrūt, raro erit casus ī quo quē vitare debeam⁹, pauci enim casus sunt, pro quibus excommunicationem latam notorium sit. Hinc Illustrissimus Toletus in Bulla Cœnæ Domini excommunicatio. 1. n. 12. inquit, quod licet excommunicētur hæretici, & aliquorum sectę exprimātur, non tamen ob id sunt nominatim excommunicati quousq. ab ecclesia declarentur tales, & propterea nō tenemur eos vitare, quamuis maxime debemus vitare hæreticos propter periculum peruersionis. In hac igitur quęstione sic concludendum censeo, ad alia trāseamus.

De explicatione horum verborum Excommunicamus, & Anathematizamus, quæ habentur in singulis capitibus secundæ partis. Cap. XV.

SVMMA.

1 *Excommunicamus, & Anathematizamus diuersa sunt.*
2 *Excōicamus. Anathematizamus } quid significent quoad Bullā hāc.*
3 *Minor excommunicatio quid operatur.*
4 *Maior excommunicatio quid operatur.*
5 *Anathema significat quid detestabile.*
6 *Anathematizare significat detestari.*

Decimasexta quæstio est, an ea verba, quę in singulis capitib⁹ secundæ partis habentur: Excommunicamus, & Anathematizamus, idē significent, & inter se differāt; duo igitur hic consideranda sunt. Primū, an diuersa sint; idest diuersa significēt. Alterum, esto diuersa sint, quid singula sint, ac significent.

1 Quoad primum igitur † dico diuersa esse inter se; tum q diuerso nomine nominantur, ergo non idem. arg. l. si idem. C. de codicil. tum quòd copula Et, quę ponitur inter ipsa, inter diuersa poni solet, vt ait Gl. communiter recept. in Rubr. ff. de iur. & fact. ignor. Postremò probatur id in ca. cum

non ab homine.de iud.vbi iubetur clericum incorrigibilē prius excommunicari, deinde anathematis mucrone feriri, ergo diuersa sunt, atq; sic sensit Naua.in Commentario de datis,& promissis pro iustitia, vel gratia obtinen.n.20.

2 Quoad alterum † quid significent DD.concludunt, vt inquit Nauar.ibid.per verb.Excommunicamus; minorem excommunicationem ferri, per verbum Anathematizamus; maiorem excommunicationē promulgari,& hoc ob cit. ca. cum non ab homine. de iud. Horum sentētia hic nullo modo mihi quadrat; nam, ex quo eodem tempore & maior excōmunicatio fertur, quid minor operabitur, cùm per anathema & id efficiatur, quod minor excommunicatio effi-
3 cit? nam minor excommunicatio sacramentorum cōmu-
4 nione tantum priuat; † maior verò & sacramentorū, & christianorū communione, vt habetur in c.fin. de cler. excom. min.& in c.pen.de sent. excō. Nec obstat c.cum non ab homine; nam ibi diuerso tempore minor excōmunicatio fertur,& idcirco operatur; ibi enim Romanus Pontif. docens quomodo agendum sit cōtra clericū incorrigibilem, iubet vt prius minori excommunicatione afficiatur; deinde nisi se correxerit, maiori; ac demū vt iudici Ecclesiastico tradatur: hic verò statim & excommunicatio,& anathema ferūtur. Quid igitur cōcludendū?

Ego censeo per verbū excommunicamus; maiorem excommunicationem ferri, per verbum autem Anathematizamus; non censuram vllam, sed maledictionem, ac detestationem promulgari, & ob id perinde esse, ac si dictum esset excommunicamus,& Maledicimus, siue execramur, & Detemur,& cęt. Primum probatur hinc, quia verbum excommunicare simpliciter prolatū maiorem excommunicationem significat, vt dicitur in ca.pen. de sent.excom.ergo hic maiorem excommunicationem significabit, ex quo simpliciter prolatum est, non autem mi-
norem. † Secundum hinc, quo- 5
niam verbū Anathema significat quid detestabile, & exe-
crabile, † & ob id verbum Ana- 6
thematizare significat Detestari,& execrari, vt probatur

in c.si is qui præest. 11.q.3.& vt nos agimus abundè in c.si. §.1.nu.2.Tab.2. vbi quæ vox sit Anathema, vnde dicta, & quid significet, declarauimus, & in Tab.1.capit.2.§.10.nu.2. & Couar.in c.alma.par.1.§.8. nu.6.vers.Et receptũ est. nam ibi ait: Anathema esse solemnem maledictionem, quæ fit per execrationes publicas aduersus excõmunicatum, quo fit, vt anathema propriè excõmunicationem maiorem præmittat. Ecce hic vir hic doctissimus sentit apertè id, quod diximus, verbũ Anathematizare; execrationẽ, ac detestationem significare. Immò addit post excommunicationem sequi, quod ꝑpetuo in hac Bulla seruatum est. Verba igitur hęc sic interpretabimur; excõmunicamus scilicet maiori ex communicatione, & Anathematizamus, idest Execramur, seu detestamur, maledicimusve. Quę interpretatio hinc etiam plurimũ comprobatur, quòd grauitati delictorũ, de quibus per Bullam agitur, optimè respondet, vt scilicet; qui delicta hęc commiserint, nõ solum extra Ecclesiam eiiciantur, quod fit excõmunicatione maiori, verumetiam & maledicti sint, quod non semper cõtingit excommunicatione. arg.c.à nobis.2.de sent. excõ. cum simul ita igitur in hac re sentit, & sententiam hanc verissimam concludo. Sed de q̃stione hac satis, ad postremã veniamus.

De Auctore huius Bullæ. Cap. XVI.

S V M M A.

1 *Auctor huius Bullæ Clemens Octauus fuit.*

1 Postrema quęstio est † Bullę hui⁹ auctor quisnam sit: qui planè Clemẽs Octauus Põtifex Max. est, vir cum omni libera li doctrina præditus, & Iurisconsultus celeberimus: tũ sanctitate, religioneque præclarus, atque his miserrimis temporib. in Ecclesia Christi Domini gubernanda, eiusdemq. grege custodiendo, Summus pastor vigilantissimus: de cuius laudib. satius est, vt ille alter de Africa dicebat, silere, q̃ pauca dicere; quamobrem ad secundam partem huius Bullæ veniamus; hæc.n ꝑmisim⁹, quò dubitationes quasdam communes, quæ contingere possent, tolleremus.

BARTHOLOMAEI VGOLINI EX MONTE SCVTVLO DIOECESIS ARIMINENSIS

Iuriſconſ. ac Barbiani Archipresbyteri Tractatus de Bulla Cœnę Domini.

PARS SECVNDA.

De excommunicatione lata contra Hæreticos, eorum Credentes Receptores, Fautores, Defenſores, & offendentes ob eorum dem libros, & contra Apoſtatas, atque Schiſmaticos.

Cap. I.

EXcommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei omnipotent is Patris, & filij, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac noſtra quoſcumque Huſitas, Vuiclepitas, Lutheranos, Zuinglianos, Caluiniſtas, Vgonottos, Anabatiſtas, Trinitarios. Et à chriſtiana fide Apoſtatas, ac omnes, & ſingulos alios Hæreticos, quocunque nomine cenſeantur, & cuiuſcunque ſectæ exiſtant, ac eorum credentes, receptatores, fautores, & generaliter quoſlibet illorũ defenſores; ac eorundem libros Hæreſim continentes, vel de religione tractantes ſine auctoritate noſtra, & ſedis Apoſtolicæ ſcienter legentes, aut retinentes, imprimẽtes, ſeu quomodolibet defendentes ex quauis cauſa, publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore. Nec non ſchiſmaticos, & eos, qui ſe à noſtra, & Romani Pontificis pro temre exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt, vel recedunt.

SVMMA.

1 Hæresis græca vox est, & vnde dicta.
2 Hæresis, nomen vi sua vitium non significat, sed Ecclesiæ consuetudine.
3 Hæresis omnium pessimam electionem significat.
4 Hæresis catholica fides, ac religio dici non potest, & quamobrem.
5 Lex christiana diuinitus dicta est.

N hoc capite excommunicantur hæretici, à fide Apostatę, ipsis quacunque ratione fauentes, necnon Schismatici; & ob id in quatuor partes diuiditur, quarũ secunda incipit ibi. Et à christiana fide. Tertia ibi. Ac eorum credentes. Quarta ibi. Necnõ schismaticos: de quibus singulis agẽdum nobis est, quatenus ad rem hanc pertinet, & primò de hęreticis, verum, ne terminos ignoremus, præmittenda hæc sunt. Primum hæresis nomen vnde dictum sit, & quid signi fi et. Deinde quid hæreticus sit. Tertiò, an superstitiosi hæretici sint. Quartò an & blasphemi, quib. præmissis regulã ponemus, qua excommunicationis huius cognitionem dilucidiorem habebimus.

1 Hæresis nomen igitur † gręca vox est ducta à verbo græco αἱρέομαι οὖμαι, quod significat eligo, vt tradidit Couar. capit. 1. nu. 2. vers. His accidit, lib. 3. var. resol. & Alfon. de Castr. lib. 1. capi. 1. aduers' hęreses omnes, & Mar. Socin. Sen. in Rubr. de hæret. n. 6. & Rebuff. in Prax. benef. in exposit. Bullę Cœnæ Domini, art. 1. in verb. Hęreticos, ibi. Secundò, & Damianus Rosius in Tractatu de hęresibus agnoscendis. lib. 1. in principio. Hinc S. Hieronymus relatus in ca. hæresis. 24. q. 3. sic inquit: Hęresis græce ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi vnusquisque eligit disciplinã, quam putat esse meliorem. Hæc S. Hieronymus.

2 † Electio igitur facta ab aliquo de opinione, ac secta aliqua hæresis dicit, & ob id sua vi vox hæc vitiosa non est, vt inquiunt cit. auctores eisdem in locis, & pluribus id probauit Couar.

Atqui, quòd verba secũdum communem vsum loquendi accipiuntur, & quod eam sententiam habent, quam vsus cõprobauit. arg. l. Labeo. ff. de suppel. le. & l. cum de lanionis. §. asinã. ff. de fund. instruct. & vt tradidit Bart. communiter recept. in l. omnes populi. num. 58. ff. de iustit. & iur. Vnde Horat. quem refert

fert Gloss. in cit. l. Labeo. in ver. Mutata, inquit.

Multa renascentur, quæ iam cecidere; cadentq.

Quæ nũc sunt in honore, vocabula, si volet vsus.

Quem penes arbitrium est,
3 & uis, & norma loquendi. † Ob eam rem communi loquendi vsu apud Ecclesiam receptũ est nomen hoc Hæresis electionem omnium pessimam significare, eam nempe, quæ cõtra christianam, catholicamque fidem est.
4 Idque meritò; † nam lex christiana hæresis dici non potest; tum quòd non ab hominibus electa est, nec contra ipsam eligere q̃c
5 quam licet; † sed ab ipso Deo data est, ac diuino numine inspirãte ab eam profitentibus accepta. Hinc apud Ioan. cap. 6. Christus Dominus inquit: Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum; & apud eundem cap. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Hinc Paul. ad Corinth. sic quoque ait Sermo meus, & p̃dicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientię verbis, sed in ostensione spiritus, & virutis, vt fides vestra nõ sit in sapientia hominũ, sed in virtute Dei. Ex quo igitur Deo inspirante, & reuelante hominibus data est, ergo nec ex hominũ arbitrio, nec ex humano ingenio pendet. Tum q̃d eam baptismi susceptione professi sumus, ergo ab ea recedere nobis non licet, aliudve, quod ipsi repugnet, eligere; alioquin hæreticus quis dicitur, & grauissimam infamiæ notam incurrit, atque sic asseruit Coua. ibid. ver. verum enimvero, & Alfon. de Castr. & Damian. Rol. in cit. locis, & in hanc sententiam hic accipitur. Hęresis nomen igitur vnde ductum sit, & quid significet, & in quam partem hic accipiatur, iam vidimus; modò q̃d hæreticus sit, explicemus: quod secundo loco explicandum nobis proposuimus.

SVMMA.

1 Hæreticus quisnam sit.
2 Hæresis in eos cadit, qui Baptismũ susceperunt.
3 Infideles, qui baptismum non susceperunt hæretici propriè nõ sunt.
4 Hæreticus quis est ex electione.
5 Errans in fide hæreticus non est.
6 Hæresis est contra ea, quæ sunt fidei.
7 Hæreticus sit is, an Apostata, qui in omnibus fidei repugnat.
8 Apostasia hæresis species est.
9 Hæreticus est is, qui pertinaciter contra fidem aliquid sentit.
10 Pertinax quod modis quis dicatur quo hæreticus sit.

11 *Dubitans in fide an hæreticus ſit.*

12 *Dubitationes, quæ alicui obrepũt eorum, quæ ſunt fidei, non faciũt hæreticum, ſi ipſis non aſſentiatur.*

13 *Metu negans fidem verbis, animo tamen eam retinens, an hæreticus ſit.*

14 *Metu negans fidem mortiferè peccat.*

15 *Animo hæreſim incluſam hãbẽs hæreticus eſt.*

16 *Animo hæreſim incluſam habens in excommunicationem latam in hæreticos non incidit.*

17 *Animo hæreſim incluſam habẽs ſigno aliquo eam exprimens, in excommunicationem incidit.*

18 *Inquiſitores hæreticorum in excõmunicationem incidunt, ſi odio, amoreve contra hæreticos omittant inquirere.*

19 *Confeſſarij inquirere diligenter debent, an pœnitentes, qui de fide malè ſentiũt, ſigno aliquo ſuã hæreſim expreſſerint.*

20 *Reſeruans ſibi Epiſcopus crimen hæreſis, an intelligatur ſibi reſeruaſſe hæreſim, quam quis animo tantum incluſam habet.*

21 *Reſeruans ſibi Epiſcopus peccatũ aliquod, an intelligatur reſeruaſſe, quod & animo tantum conceptum eſt.*

I.

Secunda quæſtio, quã nobis præmittendam propo-
1 ſuimus, eſt, quid hęreticus ſit. † Hæreticus igitur, vt rem aggrediamur, eſt chriſtianus, qui eligit opinionem contra ea, quæ ſunt fidei Chriſtianæ pertinaciter.

2 Dixi Chriſtianus † quoniã hæreſis, quatenus crimen eſt, infidelitatis ſpecies eſt, ad eos pertinens, qui Chriſti fidem bapt iſmo profeſſi ſunt, ſed ei⁹ dogmata corrumpunt, vt dixit S. Tho. 2.2.q.11.art.1.verſ. Reſpondeo dicendum. iunct. Caietan. ibi in principio art. idem Syl. in verb. Hęreſis. 1.num.4.verſ. Tertiò requiritur, & Alfonſ. de Caſtr. aduerſus omnes hęreſes. lib. 1.ca. 9.verſ. Plurima ergo exigũtur, & Gloſſ. in Clemẽ. vnic. §. fin. in verb. Hæreticum. de vſur. & ſequtur Zabar. ibi. q.19. & Mar. Soc. Sen. in Rubr. de hæret. nu. 22. & ibi quoque Abb. qui idem ait in c. firmiſſimè. num.3. eod. & Damian. Roſ. eod. lib.1. in principi. in definitione hęreſis ea ratione, qua quis hæreſis culpa affic i tur, & nonnulli alii, quos refert Couar. cap.1. nu.2. verſ. At ſi hęreſim. var. reſol. & nouiſſimè Illuſtriſſimus Tolet. lib.4. Inſtitutionis ſacerdot. cap.3. nu.5. ver. Adhuc opus eſt quarto, & Iuli. Clar. in pract. crim. lib.5 §. hæreſis. verſ. Ad hoc autem.
3 † quare, qui baptiſmo initiati non ſunt cu-

cuiuſmodi iudęi, & pagani, hæretici propriè dici nequeunt, ſicut inquiunt cit. auctores eiſdē in locis: idq; merito; tum quòd ſi contrarium diceremus, & philoſophi plures, q̃ dogmata plura contra chriſtianam fidem reliquerūt, hęretici dicēdi eſſent, quòd abſurdum eſt; non enim Platonem, Ariſtotelemve hæreticum proprie quis dicet, tum q̄ de hęretico hic agimus, qui per hanc Bullam excommunicatione punitur; at, qui baptizati nō ſunt, excommunicatione puniri nequeunt, vt probauimus in Tractatu de Cenſuris. capi. 17. §.5. Tab. 1. Quamuis opiniones eorum chriſtianæ fidei repugnantes hæretici dici poſſint, vt aſſeruit Couar. eod. cap. & ſenſit Damian. Roſ. eo. in definitione hæreſis ea ratione, qua propoſitio hęretica conſtituitur. Chriſtianus ergo vt ſit, requiritur, quò hæreticus quis dicatur, & baptizatus. Nō ergo catechumeni hæretici propriè dici q̄ūt; nec, qui baptizati ſed non ſecundum formam Eccleſię, quippe quia baptizati non ſunt.

4 Dixi Eligi, † quoniam, vt q̃s hæreticus ſit, hoc etiam requiritur, vt ſciēs contrarium dogma contra fidem habeat, quod fit e
5 lectione. † Quare, qui errore aliquo ductus contra fidem quidpiam ſentit, paratus tamen ad illud omittendum de errore doctus, hic hęreticus non eſt, vt lhabetur in c. dixit Apoſtolus. 24. q. 3. Sed, qui ſententiam ſuam, q̃uis falſam, atque peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendūt, dicitur enim ibi, præſertim quam non audacia ſuæ pręſumptionis pepererint; ſed à ſeductis, atque in errorem lapſis parentibus acceperunt; quęrūt autē cauta ſolicitudine veritatē, corrigi parati, cum inuenerint; nequaquam ſunt intet hæreticos deputandi. Hęc ibi S. Augu. Ex quibus patet errantem in fide hæreticum non eſſe, idem dixit S. Thom. 2.2. q. 11. arti. 2. in reſp. ad tertium argum. & Damian. Roſ. eod. lib. 1. in definitione hęreſis ea ratione, qua quis hæreſis culpa afficitur. Idq. meritò; nam hęreſim errorem intellectus eſſe inquiunt communiter DD. & Couar. libr. 3. capi. 1. num. 2. var. reſol. & Alfonſ. de Caſtr. cap. 1. contra hęreſes omnes, & Damia. Roſ. eodem in definitione hæreſis ea ratione, qua ex ſe hęreſis eſt.

6 Dixi contra ea, quæ ſunt fidei, † quoniam hæreſis venit contra ea, quę ſunt fidei, vt tradidit id pluribus Alfonſ. de Caſtr. eod. lib. 1. cap. 9. verſ. Deinde poſt fidei ſuſceptam, & S. Thom. 2.2.

q.11.art.2.vers.Respondeo di-
cendum,& Rebuff. in Prax.be-
nefi.in expositione Bullæ Cœ-
næ Domini art.1.in verb.Hęre-
ticos,& Damian.Ros.in cita.lo-
cis,& DD.communiter.†At q̃d
7 si contra fidei articulos omnes
quis teneret,an & hic hęreticus
diceretur?Nonnulli existimarunt
hunc apostatam dici, vt Syl. in
verb Hęresis.q.2.nu.4.ver.quar
tò quòd aliquam veritatem. &
quidam alii,quos refert, secutũ
que se aliàs fuisse inquit Alfon.
de Castr.eod.lib.1.cap.9.versi.
Terciò, vt quis verè dici possit
hæreticus. Contrarium tamen
sentit idem Alfons.ibid.Nã cõ-
sentaneum non est, vt ipse ait,
eum,qui hæreticus est, hæreti-
cum esse desinere hæresum ad-
ditione,sicut non desinit is esse
albus,qui albus est,albi additio
ne,nec fur furtorum multitudi-
ne.immò sicut hic magis fur,et
ille magis albus est,ita hæreti-
cus hic maximè hęreticus dici
debet.Ego autem sic distinguẽ
dum cẽseo.Aut quęritur, an sen
tiens contra omnes articulos fi
dei hęreticus sit,& sine dubita-
tione hęreticum hunc esse cen-
seo:immò magis hęreticum eo,
qui contra articulum aliquem
tãtum sentit ob rationes, quas
ibidem Alfons.reddidit. Aut q̃
ritur,an Apostata hęreticus hic
dici debeat;& in hoc casu sic sub
distinguendum censeo. Aut hic
nihilominus christianum se es-
se intendit,quod faciunt hęreti
ci,qui sacrarum litterarum sen
tentiam veram se tenere existi-
mant,& in hoc casu Apostatam
propriè hunc dici non posse cẽ
seo;sicut nec monacus Aposta-
ta est, qui in religione manet,
sed religionis vota transgredi-
tur.Aut aliam sectam,& religio
nem sequitur, vt pote fit turca,
vel iudæus,nec christianus esse
deinceps vult;et in hoc casu hũc
verè apostatam esse concludo,
& eum,qui vulgò dicitur Rene
gato.Et quoniã,qui omnes ar-
ticulos fidei negat,à christiana
religione hic deficere videtur,
ob eamdem,qui priorem sentẽ
tiam sequuntur,apostatam hũc
8 nominarunt. † Erit igitur Apo-
stasia species hęresis;hæresis ve
rò genus,quod & infra videbi-
mus.

9 Dixi demum Pertinaciter;†nã
qui pertinaciter contra fidem
sentit,hęreticus est.argu.Clem.
1.§.primò.vers.Quod si quis,de
Summ.Trinit.& Clem.1.§.vlt.
in verb.Pertinaciter. de vsur. &
vt inquiunt Rebuff.eod.art.1.
in verb.Hæreticos,ibi.Secundò
requiritur,& Damian. Ros. eo.
lib.1.in principio,in definitio-
ne hęresis ea ratione, qua quis

hæresis

hæresis culpa afficitur: Non ergo infans baptizatus,& apud infideles nutritus hæreticus est, esto hæreticam opinionem habeat ob ignorantiam, modo edoctus paratus sit se corrigere.

10 Pertinax autem†multis modis quis dicitur. Primum, vbi sciens aliquid ab Ecclesia definitum esse, contrarium tamen ipse in eo sentit, hic enim pertinax est, quoniam Ecclesiæ definitioni non se subiicit. Qui ergo, exempli gratia, scit Spiritum sanctũ à Patre,& filio procedere, vel resurrectionem mortuorum fore de sententia Ecclesiæ,& contrarium sentit, hic hæreticus statim est, nec expectatur, an corrigi velit; nam, quomodo paratus hic est corrigi ab Ecclesia quã tunc sciẽs manifeste oppugnat? & cuius definitiones sciẽs asper natur? Vbi ergo ab Ecclesia aliquid pro certò de fide definitũ est, qui contra illud sciẽs sentit, statim est hęreticus, esto dicat se paratum esse corrigi, vt asseruit,& ꝓ regula hoc posuit Alfons. de Castr. eod. lib. 1. capi. 9. veri. Ceterum circa ea, quę expressa sunt. Item pertinax ille dicitur, qui errat in fide,& edoctꝰ de veritate, contumax tamen in errore perseuerat, ac propterea est hæreticus. Edoctus autẽ ab eo esse debet, qui ipsum ex officio docere habet, vt pote vel ab Inquisitore hæresis, aut à suo Episcopo, ita sensit, ac declarauit Rebuff. in eod. verb. Hæreticos, ibi; quæret quis. non ergo contumax constituetur, si à priuata persona edoceatur. Postremò contumax etiam ille dicitur, ꝗ aliquid credit, quod ab Ecclesia definitum adhuc nõ est; sed ita credit, vt nolit suam opinionem dimittere, esto Ecclesia cõtrarium definiat, ita dixit, ac declarauit Caieta. 2. 2. q. 11. art. 2. & in Sum. in verb. Hęresis. Hi ergo hæretici ꝓpriè sunt; hi, quos Bulla pręsens excommunicat: quamuis hęreticorum nomine alii nominentur, quos refert gl. in c. firmissimè. de hæret. qui tamen propriè hæretici non sunt. Verum quid de eo, qui dubitat in fide, an hic hęreticus est? Quid de eo itidem, qui ob timorem contra fidem aliquid dicit, animo tamen fidem retinens? Quid demum de eo, qui animo hæreticus est, extrinsecus tamẽ signo aliquo id non exprimit?

11 Quoad primam quęstionem,† videbatur dicendum eum, qui dubitat de re aliqua, q̃ ad fidem pertinet, hæreticum esse; nã dubius in fide infidelis est, vt dicitur in c. 1. de hęret. Ego tamen, vt rem hanc totã dilucidius explicẽ, sic distinguendũ censeo.

Aut hic,qui dubitat de fide;seu de aliquo,quod ad fidem pertinet,& Ecclesia tenet,scit Ecclesiam sic credere,ac tenere, & in hoc casu hæreticus hic est; nam non vult subiicere se Ecclesiæ definitioni,& sic pertinax est,esto affirmet se paratū esse corrigi,atque sic dixit Caieta.2. 2. q.10.art.2.& in Summ.in verb. Hæresis,& Nauar.in Man. cap. 11.nu.22.vers.Secundò,qui pertinaciter, & Illustrissimus Tole. lib.4 Instit.Sacerd.cap.4.nu. 8. & in Bulla Cœnæ Domini Excom.1.num.6.vers. Non solum autem est hęreticus,& ut nos diximus supra proximè.& in hoc casu loquitur citat.c.1. de hæret.vt inquit Ioan.Andr.ibi,quē refert Abb.etenim,ex quo scit, quod Ecclesia credat,ac teneat & nihilominus dubitat,hic pro certo,ac firmiter non credit; at firmiter quis credere debet ea, quæ fidei sunt,vt habetur in ca. firmiter.de Sum.Trin.& fid. cathol.& vt declarauit Catech.in explanatiōe primæ partis Symboli,& dicitur in Symbol. S. Athanas. ibi. Nisi quis fideliter. hic ergo hæreticus erit.

12 Excipitur tamen,†vbi subreptio, & dubitatio aliqua de fidei rebus non deliberata,& cōtra voluntatem contingeret,itidem & scrupuli;nam in hoc casu hęreticus hic non est, vt dixit Ioan.Andr.in cit.c.1. de hæret.quem sequuntur Abb.ibi;& Feli.& communiter receptum testatur Nauar.in Man.cap.11. nu.22.vers.Tertiò peccat mortaliter,et Zabar.in Clem.1.nu. 6.q.2.de Summ.Trin.et Tolet. eodem numero 8. nam quo dubius in fide hæreticus sit,duorequiri ait,vt sit cum pertinacia, et idcirco sciat determinatum esse ab Ecclesia,et de fide,et tamen dubitet.Postremo,vt sit dubium voluntarium: id quod inquit propter scrupulos,qui contra voluntatem veniunt, et facit ca.sed pēsandum c.d.6.et c. inter hæc, de pœnit.d.2.Idque iure merito;tumquod in manu nostra non est, quo minus hi scrupuli nobis occurrāt,tū quod hæresis est electio cum consensu, qui consensus hic desideratur: secus autem si illis assentiretur.Aut hic ignorat, quid Ecclesia definierit; et in hoc casu si paratus est corrigi; et credit ea quæ credit, Ecclesiam quoque credere, sine dubitatione hic culpa vacat,ēt hęreticus nō est,ita tenet Inn. in ca. 1. in fine de sum.Trin.et Naua.in Man.c. 11.n.22.vers. sc̄do,qui pertinaciter,ibi:Addimus: vbi et Inn. communiter receptum esse testatur;nam ex quo credit, quod Eccle-

Ecclesiam credere opinatur, suã opinionem fidei Ecclesiæ submittit, vt dixit Inn. ibid. & sequitur Felin. vbi & Bal. & Cardin. idem sentientes refert in c. 1. de hæret. Postremò id habetur. in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. Hæreticus igitur hic non est; & hoc non solum verum est, vbi rusticus, & imperitus esset, verum etiam, si homo prudẽs, & doctus sit, qui opinionem aliquam contra fidem habeat, existimãs Ecclesiam sic tenere, paratus corrigi edoctus de errore, vt asseruit Alfons. de Castr. cap. 9. vers. At non idem est in prælatis, in tractatu suo aduersus hęreses omnes. Hinc Ioachim, qui contra Ecclesiam opinionem quandã habuit, pro hæretico habitus non est, quoniam ignorans, & errans eam opinionem habuit, & veritati eam subiecit, volens se conformare ad sententiam Ecclesię, vt dixit Zabar. Clemẽ. 1. num. 6. q. 2. de Sum. Trinit. & habetur in c. 2. eod. Aut scit ab Ecclesia determinatum id non esse; & in hoc casu hęreticus nõ est, si opinionem quampiam sequatur; modo paratus sit amplecti definitionem Ecclesię, si quã faciet, ita dixit Caiet. in Summ. verb. Hęresis, in vers. Quantum vero ad ambigua. Hæc aũt, quæ diximus, locum habent in iis, q̃ ad fidem pertinent; nam in aliis, quamcũque opinionem sequatur, & quocunque animo præditus sit, hæreticus non erit, vt dixit Felin. in c. 1. vers. Tertiò declarat. de hæret. & habetur optimè in c. in quibus. 22. q. 2. In quib. rebus, dicitur enim ibi, nihil interest ad capescendum regnũ Dei, vtrum credantur, an non, & vtrum uera putẽtur, an falsa, & aliud pro alio putare, non est arbitrandum esse peccatũ; aut, si est, minimum esse, atque leuissimum. Hæc ibi S. Augusti. idem pluribus asseruit Alfons. de Castr. aduersus hæreses omnes lib. 1. cap. 1. vers. Non est ergo omnis error; vbi ergo de fide non agitur hæreticus non est, nec dici potest, quamcunque opinionem quis tueatur, atque sic DD. communiter concludunt: sed de priori quæstione satis; iam alteram aggrediamur.

Quoad alteram quæstionem
13 †quid iuris sit de eo, qui ob metum grauem dicit, facitve quidpiam contra fidem, quam tamẽ animo retinet, an hæreticus sit. Caiet. 2. 2. q. 93. arti. 1. quæstionem hanc disputans sensit hunc hæreticum esse, & ob id in excommunicationem incidere. tũ quòd, si coactus id vult, velle tamen censetur, quoniam uolũtas coacta voluntas est. argu. l. si

mulier ff. quod met. caus. tum quòd non excusatur ab excommunicatione statuti lata contra fures, qui vt obediat domino, furatur: Hęc Caie. Contrariam opinionem tamen sequitur Syl. in verb. Hæresis. 1. num. 9. versi. Sextò quęritur; nam hunc neq. hæreticum esse, neque excommunicatum ait, idem asserunt Ioan. Tabie. in verb. Hæreticus. num. 3. vers. Secundò, & Nauar. in Man. cap. 10. nu. 27. & in consi. 10. de hæret. lib. 5. & Illustrissimus Tolet. lib. 4. Instit. Sacerdot. cap. 4. num. 1. cum sequ. vbi idem ait de eo, qui ira, vel aliquo alio motiuo quid contra fidem facit; & Iul. Clar. li. 5. §. Hæresis. vers. sed nunquid ille, in sua practica crim. hanc opinionem ego etiam sequor; & hoc ob eam rationem, quoniam hæretici definitio ei non cõuenit, non enim volens propriè hic di citur; ergo nec excommunicatione quem Ecclesiam in tanto periculo obligare voluisse, q̃ ipsius pietas est, verisimile videtur.

14 Peccat tamen mortiferè; †q. d uis enim potiùs perpeti, quam contra fidem venire quis debet. arg. c. sacris, de iis, quæ vi met. ve caus. fiunt, etenim corde cre ditur ad iustitiam, ore autem fit cõfessio ad salutem. Immò, qui contrarium asserit, hęresis nomine damnatur, vt dixit Maiol. de irregular. lib. 5. cap. 34. num. 2. vbi hæresim hanc damnatam ait, Fabio Pontifice, & refert Platina in vita d. Fabii. vide Maiol. qui multa de re hac dicit ibidem. At de quęstione hac itidẽ satis; iam tertiam quæstionem explicemus.

15 Postrema quæstio hæc est, † an hæreticus sit, qui animo hæreticam opinionẽ inclusam habens nullam tamen externam significationẽ eius dedit. In qua quęstione duo contemplanda sunt; primum, an hic proprie hęreticus sit: postremò, an in hæreticorum pœnas incidat.

Quoad primam quæstionem concludendum est hunc hęreticum esse; nam huic definitio hęretici conuenit, ponimus enim hunc scienter, & pertinaciter opinionem hanc habere, quo casu hæreticus dicitur, vt supra ꝓbauimus; præsertim quòd actus exterior deformitatem maiorẽ interiori non addit. Postremò hoc dixit Caie. in verb. Hęresis, in Summ. Aduerte secundò, ait enim ibi, quòd licet hæreticus purè mentalis sit verè, & ꝓpriè hæreticus. Hæc ibi, si ergo vere, & propriè hæreticus est, ergo est hæreticus; idem inquit. 2. 2. q. 11. art. 3. etenim sicut fides ꝑficitur

ficitur interius, ita & hęresis, & sequitur hoc Nauar. in c. cogitationis. num. 10. versic. Contra quod tamen facit. de pœnit. di. 1. & Tolet. eod. cap. 4. numer. 1. iunct. num. 2. & Clar. eod. versi. quæro, an occultus hęreticus. Pro certo igitur habendum est hunc hęreticum esse, & facit cõmunis illa opinio hæresim esse errorem intellectus, vt diximus.

16 Quoad alteram autem† an hæreticus hic in hęreticorum pœnas incidat, exempli gratia in excommunicationem, quæ à iure positiuo in hęreticos infert, concludendum est hunc non incidere. Primò, quoniam hoc asseruit Caiet. in Summ. in verb. Hęresis, in fine. versicu. Aduerte secundò, & 2.2. q. 11. in art. 3. & 4. versi. Ex his autem patet primò, & Nauar. in Man. capit. 27. num. 56. versic. Quinta, & in cita. c. cogitationi. num. 8. versic. Ex his infertur, vbi quęstionem hanc disputauit, & Tabi. in ver. Excommunicatio. 5. cas. 4. numer. 4. versi. Quintò, vbi hoc disputauit, & Armill. in verb. Excommunicatio. 9. in fin. & Ang. in verb. Hæreticus. num. 2. versi. Sed si sit occultus; & Iacob. de Graff. lib. 4. cas. consc. cap. 1. nu. 13. & Couar. in reg. Peccatum. 2. p. in initio. num. 7. & Illustrissimus Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, Excom. 1. num. 8. vers. His suppositis, qui & hoc communiter receptum esse testatur eo. cap. 4. nume. 4. pertinent deniq. huc, quę diximus in Tractatu nostro de Censuris. cap. 9. §. fin. Tab. 1. vbi & hoc asseruimus. Probatur postremò per doctrinam S. Thom. communiter receptam. 1.2. q. 91. art. 4. nam, ut ibi ait, homo non potest de actibus huiusmodi interioribus iudicare, quoniã latent, ergo nec pœnam inferre; etenim de his potest legem facere, de quibus potest iudicare; iudicium autẽ hominis non potest esse de interioribus motibus, qui latẽt, sed solùm de exterioribus actibus, qui apparent. Hæc ibi S. Thom. ex quibus deinceps infert necessariam legem diuinam humano generi fuisse; quoniam per illam prauæ cogitationes comprimuntur, ac puniuntur. Quod cùm ita sit, manifestò cõstat hæreticum hunc, ex quo animo tãtum inclusam hæresim habet, in excommunicationem à iure positiuo latam non incidere, nec ratione alia ab eodem puniri posse; esto igitur perfectum hęresis delictum sit, quod mente concipitur, non tamen humana lege puniri potest; quoniam sub iurisdictionem hominis nõ

cadit quoad forum exterius, ex quo sua natura occultũ ẽ. Hinc Apostolus de his agens inq̃t ad Corinth. cap. 6. Nolite ante tempus iudicare, quousque veniat dominus, qui manifestabit consilia cordium: ex quibus verbis patet, quę occulta sunt, ad exterius forum non pertinere; quod & sensit Caiet. 2. 2. q. 11. art. 3. & 4. versi. Ex his si quidem, & Tabien. in eod. loco, & innumeri alij, quos refert, ac sequitur Couar. in reg. peccatum. 2. p. in initio numer. 7. Hæreticus ergo hic in excommunicationem nõ incidet.

17 Excipitur tamẽ† vbi externo signo ad id apto & sufficienti hęresim hanc significaret; exempli gratia credit hic Ecclesiam potestatem non habere iubẽdi, ne ieiuniorum tempore carnibus vescamur, atque idcirco huiusmodi temporibus carnib vescitur; vel rebaptizat pueros, vel alios; quoniã ergo hæresim hãc animo conceptam hoc pacto explicat, ob eam rẽ, vt hæreticus in excõmunicationem incidet, ita inquiunt Caiet. in Summ. in verb. Hæresis. & 2. 2. q. 11. art. 3. & 4. vers. Ex his autem patet primò, & Naua. in cit. c. cogitationis. nu. 10. vers. Secundò infertur, & Armill. eod. vbi supra, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro. p. 2. in explanatione Bullæ. cas. 1. n. 2. & nos in cit. c. 9. §. fi. & Iacob. de Graff. lib. 4. cas. consc. c. 1. nu. 13. & Clar. eo. §. hæresis. versi. sed hic incidenter. vel igitur solus hic sit, et nemo alius id sciat, hunc carnib. uesci, in excommunicationem tamen incidet. Nõ enim per se, sed per accidens occultum hoc est: ac propterea lex, quę certa est, eum obligat. arg. §. cõditionis. vers. Quę enim per rerũ naturam sunt certa, non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint, ita inquit Imperator ibi in Inst. de verb. obl. nanque sua natura scibile, et cognoscibile est, per accidens autem ꝓbari nequit. Vel verbo igitur, vel facto hęresim q̃s explicet, in excommunicationem incidit, esto nemo alius eum videat, atq. sic dixit Naua. in cit. locis. Quare†

18 inquisitores, qui odio, vel amore, lucrove ducti omittũt inquirere contra aliquẽ de hęresi suspectũ, quòd illa omissione voluntatem suam explicant, in excommunicationem incidunt latam per Clem. 1. §. verum, vbi q̃stio hæc disputatur de hæret. atque sic dixit Caiet. in cit. ver. ex his autem patet. 2. 2. q. 11. art. 3. et 4. et Alfon. de Viual. in Cãdelabro, in explanatione Bullæ. cas. 1. nu. 3. in 2. p.

Ex

19 Ex his, quę diximus, †confessarii diligenter animaduertere debent, cum audiunt pœnitentes, qui victi tentationibus dissentiũt à fide, an verbis, signove alio hęresim illam prodiderint, quò sciant an in excommunicationem Bullę, aliorumve canonum inciderint, vt hoc adnotauit Caiet. in cit. vers. Ex his aũt patet primò, ibi: Et propterea oportet confessores, & sequitur Nauar. in eod. c. cogitationis n. 10. vers. Tertiò infertur. de pœnit. d. 1. nam, si ratione quapiam suam hæresim explicarunt, in excõmunicationem in hæreticos latam inciderunt; non autem, si eam animo inclusam habuerũt,

20 At quid † si Episcopus peccatum hæresis non ob censurã, sed ob peccatum ipsum sibi reseruet; an, qui in animo hæresim inclusam habet, adire, quo absoluatur, Episcopum cogetur? Nã hãc qõnem mouit Caiet. in ci. vers. Ex his autem patet, & concludit reseruatum esse; nã quodcunque peccatum occultum sibi Episcopus reseruare potest, reseruatio enim ademptio iurisdictionis est, & nõ pœna, Quid igitur concludendũ? Ego vt generatim rem agã, sic distinguendum censeo. Aut peccatũ, quod reseruatur, suam perfectionem omnem habet, statim atque animo tantum cõceptum est, vt hæresis, & inuidia, & in hoc casu, si inuidiam, hæresimve Episcopus sibi reseruet, & animo tantũ conceptam reseruatam esse censeo, vt dixit Caiet. Nam ea peccata, vt dixi, animo tãtum concepta perfecta sunt, quæ fiunt deinceps, ac sequuntur ex illis, eorum peccatorum effectus sunt; vt comedere carnes in dieb⁹ ieiunii, calumnias inferre proximo, &

12 id generis. Aut peccatum, † qđ reseruatur, perfectionem suam omnem non habet, vbi animo tantum conceptũ est, vt homicidiũ, simonia, furtũ, & alia multa: & in hoc casu, si Eps hęc sibi reseruet, intelligetur peccata hæc sibi reseruare, vbi peccata huiusmodi perfecta omnino sunt, vt pote homicidium cõmissum, & furtum factum; nã verba in potiorem significationẽ re dubia accipienda sunt, arg. l. cũ quęritur. ff. de stat. hom. de completo peccato igitur intelligetur reseruatio facta; cuiusmodi non sunt prędicta animo tantum cõcepta, vt dixit Nauar. in eo. c. cogitationis. num. 10. ver. Contra quod tamen.

Excipio tamẽ, vbi expresse cogitationis peccatum sibi reseruaret; id enim potest, ex quo & peccata cogitationis ad pœnitẽtię forũ pertinent, vt habetur

apud

apud Trid. Syn sess. 14. c. 5. vers. Ex his colligitur, de confessione; Nemo tamen id mea sententia faciet ob animarum periculum. Et hæc notanda sunt, quoniam non passim apud omnes inueniuntur; ac de hæreticis satis. Iam ad Idololatras, & superstitiosos veniamus, & hæretici sint nec ne, contemplemur; explicato tamen priùs, quid superstitio sit, & quotuplex, quod in sequenti præstabimus.

SVMMA.

1 *Superstitio quid sit.*
2 *Superstitio duplex est.*
3 *Vouens non nere die sabbati hæreticus non est.*
4 *Cultum diuinum exhibens creaturæ hæreticus est.*
5 *Superstitiones manifestam hæresim quænam sapiant.*
6 *Lamiæ hæreticæ sunt, si dæmonem colant.*
7 *Dæmoni honorem duliæ tribuens hæreticus est.*
8 *Dæmonem consulens de futuris contingentibus, de absconditisue cordium, hæreticus est, & manifestam hæresim sapit.*
9 *Dæmones quare de futuris contingentibus consulti ambigua responsa tribuant.*
10 *Astrologi quinam hæretici sint, & in hæreticorũ pœnas incidãt.*
11 *Astrologi quinam damnati à Sisto Quinto.*
12 *Dæmonem consulens de rebus futuris, vel præsentibus, hæreticus nõ est, peccat tamen grauissimè.*
13 *Dæmonem requirens, vt tentet aliquam, & ad amandum impellat, hæreticus non est.*

II.

§ Tertia q̃stio est, an idololatræ, & superstitiosi hæretici sint: quàm rem, vt magis explicatam habeamus, prius contemplemur, quid superstitio sit, & quotuplex. Superstitio igi-
1 tur † est religio exhibita aut ei, cui non debetur, aut quomodo non debetur, vt colligitur ex traditis à San. Thom. 2. 2. q. 92. art. 1. in respõ. propè finem, ibi; sic ergo superstitio est vitium, & ab Illustriss. Tolet. libr. 4. Instruct. Sacerdotis, cap. 14.
2 Duplex autem † est superstitio. Prima, qua exhibetur diuinus cultus vero Deo, sed modo indebito; quod contingit, vel vbi perniciosus cultus adhibetur, vel vbi superfluus, qui diuini cultus fini non respondet, ita dixit Sa. Thom. 2. 2. q. 93. art. 1. in respon. & arti. 2. Perniciosus cultus autem adhibetur, vbi cæremoniæ adhibitæ non conueniunt cum re significata, vt si quis modo veteris legis cæremonias adhibeat, quæ venturum Christum signi-

ſignificabant, hic planè erraret, & ſuperuacaneũ, & inutile hoc eſſet; quoniam, ex quo Chriſtus Dominus iam venit, non conueniunt. Adhibetur etiam perniciosus cultus, vbi alias cęremonias quis adhibet præter eas, quas Eccleſia probauit, ita San. Thom. ibid. ſuperfluus cultus autem eſt, vbi per eum aut Dei gloria non adeſt; ſeu ad Dei gloriam non refertur, ac pertinet; aut mens hominis in Deum nõ refertur, nec carnis concupiſcẽtia reprimitur; aut contra Eccleſię inſtitutionem, communemve conſuetudinem eſt, vt dixit S.Thom.ibid. His ſic præmiſſis; quoad primam hanc ſuperſtitionis ſpeciem ſuperſtitioſus hæreticus non eſt.

3 Quare, †qui vouet nõ nere die ſabbati ſimpliciter, vel non pectere caput, hic hęreticus non eſt; nihil enim facit, creditve cõtra fidem; quamuis cultus ſuperfluus ſit, quandoquidem nec ad honorem Dei redundat, neque ad ſubiiciẽdam carnem ſpiritui pertinet. Excipitur tamen primò quoad cultũ pernicioſum, vbi aſſereret cæremonias illas veteris legis vigere; hoc enim cõtra Eccleſiæ declarationem eſt, quę ipſas ceſſaſſe aſſerit, idẽ & de aliis ſimilibus. Secundò excipitur, quo ad ſuperfluũ cultum, vbi aſſereret Eccleſiã hęc prohibere non poſſe, vel cõtra Eccleſiam vtiles eſſe; aliàs autẽ ſi ex ſimplicitate eas adhibeat, hæreticus non eſt: ac de ſuperſtitionis prima ſpecie hactenus, ad aliam veniamus.

Altera ſpecies ſuperſtitionis eſt, qua exhibetur diuinus cult⁹ ei, cui non debetur; quæ ſpecies ſicut diuini cultus fines diuerſi ſunt, ita & ipſa in plures diuiditur.

Finis autem primus diuini cultus eſt, vt vero Deo reuerentiã

4 exhibeamus; quare †qui creaturæ diuinum cultum latriæ exhibet, hic contra finem hũc facit, & Idolatra dicitur, de qua re agit S.Thom.2.2.q.94.& Tole. eod.cap. Hic ergo hęreticus eſt;

5 †& ſuperſtitio hæc manifeſtam hęreſim ſapit, vt habetur in c.ac cuſatus.§.ſanè iunct. Glo.de hæret.lib.6.nam ibi Gloſſ. ait manifeſtam hęreſim ſapere hęc, circa aras idolorum nefarias præces emittere, ſacrificia offerre; idem tradidit Caieta.2. 2.q.95. art.4.verſ.Circa diuinationum, & Ioan.Tabien.in verb.excommunicatio.5.caſ. 4.nu. 13. nam ibi ait ſuperſtitioſos hoſce hæreticos eſſe, & in excommunicationem incidere, qui honorem latrię exhibent dæmoni ei ſacrificando, adorando, orationes

execrabiles

execrabiles effundendo, laudes eius canendo, genua ad eius honorem flectendo; hęc enim manifestam hęresim sapiunt, vt dixit Tabien. ibid. Idque iure merito; tum quòd hæc agendo fit contra primum præceptum decalogi quo cauetur, vt alienos Deos non colamus; tum quod est contra articulum primum fidei, in quo proponitur in vnum Deum credendum. Iure igitur hæc faciens hęreticus est, & in hæreticorum pœnas incidit, atque sic dixit Paul. Ghirland. in Tract. de Sortileg. q. 10. num. 5. versic. Primo casu, & Tole. eod. cap. 14. num. 6. In omnibus ergo sortilegiis hęresis est, vbi adoratio interuenit. Quare † & la-
6
miæ hæreticæ sunt, quę Dæmo-
7 nem colunt. † Item hæreticus quis est, & manifestam hęresim sapit, vbi honorem duliæ Dęmoni tribuit, vt pote tribuendo ei nomen sanctitatis, vel petendo, & inuocando eum, vt apud Deum pro nobis intercedat, ita dixit Ioan. Tabien. in cita. loco. etenim contra manifestam definitionem Ecclesiæ venit, quæ habet dęmones pro reprobatis, & damnatis, & pro Dei hostib. esse. Ego tamē excipio, vbi hęc faceret passione aliqua ductus, vt pote Amore, rationeve alia, quo dæmon ei præsto esset, vt scilicet impelleret suis tentationibus mulierem, virumve ad se amandum, non autem quòd dæmonem tali honore dignū censeret, sanctumque esse illum existimaret, atque sic sentiunt D. Anto. & Tabien. quos refert, ac sequitur Iacob. de Graff. libr. 4. decil. cas. consc. cap. 1. num. 11. & Tolet. ibidem. & num. 12. Idque merito; tum quod, vt quis hæreticus sit, vt animo contra fidem credat, necessario postulari supra conclusimus; tum quod qui metu fidem negat, modo ī animo retineat, hunc hæreticū non esse itidem probauimus, & qui Deum blasphemat; in hęreticorū numero non haberi videbimus modo, quę cōtra Deum profert, vera esse non credat; q̃uis igitur in casu nostro grauissimè hic peccet, hæresis tamen notam nō incurrit; ac de primo cultus diuini fine satis.

Secundus finis diuini cultus est, vt quis à Deo, quem colit, de futuris instruatur. Quare, q̃ his de rebus, de futuris scilicet contingentibus dœmones consulit, hic in aliam superstitionis speciem incidit, quæ diuinatio dicitur; per ipsam enim quis dæmones consulit pactis tacito, vel expresse cum ipsis initis; & diuinatio hęc multis modis fit, quos retulit S. Thom. 2. 2. q. 95.

8 art. 3. In hac autem † superstitione hæreticus ille est, & manifestam hæresim sapit, vbi ad ea facienda, sciendave dæmonum opem, consiliumve postulat, quæ dæmones sua vi nec scire, nec facere queūt: & hoc locum habet, quacunque diuinationis specie id facere conetur; etenim creaturę tribuere vult, quod creatoris propriū est; vt inquiunt Pau. Ghirland. ead. q. 10. num. 6. versi. Secundò autem casu, & num. 10. & in multis aliis locis ibi, & Gundissaluus de Villadiego in Tractatu de hæret. q. 9. nume. 6. Qui ergo per diuinationē, aut futura contingentia, aut abscōdita cordis hominum scire tentat, hic hæreticus est: quandoq; dem hęc scire Dei propriū est; nam de futuris illud in Euangelio habetur. Non est vestrum nosceret tempora, vel momenta, q̄ Pater posuit in sua potestate; de cordium cogitationibus autē illud, Deus scrutator cordiū est, & alibi: scrutans corda, & renes Deus. Hæc igitur Dæmon scire,
9 non potest; † hinc de rebus huiusmodi consulti Dæmones sic ambigua responsa tribuunt, vt in diuersas sententias interpræ- tatione trahi possint: idque astute; nam, si quod consulens volebat, & existimabat, dæmones respondisse non euenit, non dęmones mendaces, sed se responsi eorum malum interpręte fuisse fatetur, ac quęritur: cuiusmodi generis fuit, responsum illud; Ibis redibis non morieris in bel-
10 lo. Quare † & hac ratione hæretici sunt Astrologi, & chiromātici; qui ex astrorum, manuumve inspectione necessariè aliq̃d futurum significant de futuris contingentibus, secus si dicerēt id fieri posse, ita Paul. Ghirlan. q. 3. num. 13. cum seq. & q. 11. n.
11 16. & num. 22. eod. & ob id † Sistus Quintus hos damnauit in Bulla incip. Cœli & terrę creator. In his igitur casibus quis hęreticus fit dæmonem consulen-
12 do. Excipitur † tamen, vbi quis de præteritis, vel præsentib. dæmonem consuleret; nam quòd hęc à Dęmone sciri possunt, ob eam rem hæresim non sapiunt, quamuis grauissimè peccet, ex quo communione hostis Christi Domini vtitur, & damnatur etiam à Sisto V. per eandē Bul-
13 lam. † Secundò excipitur, vbi quis à dæmone quærit, quod facere potest vt pote tentare mulierem ad amorem; nam & ob id in Euāgelio tētator dicitur, iuxta illud. Accessit tentator, atque sic asseruit Felin. in Rub. de hęret. in fine. Item & de signis morbi in infirmo, scilicet an sint salutis, mortisve signa; nam &

hæc medici noscunt: sed iam ad tertium diuini cultus finem veniamus.

Tertiò ordinatur diuinus cultus ad dirigendos humanos actus secundum institutum Dei, qui colitur, & contra hunc finē est superstitio obseruationum: de quibus eadem sentimus, quę de proximis nunc diximus. Atqui iā de blasphemis agamus.

SVMMA.

1 *Blasphemus an hæreticus sit.*
2 *Blasphemiæ hæreticales quænam sint.*

III.

1 Postrema quæstio,†quam explicandam, præmittendamque nobis proposuimus, hæc est, an qui Deum blasphemant blasphemiis hæreticalib.
2 hęretici sint.†In qua quæstione explicandum prius est, quænam blasphemię hęreticales sint. Blasphemiæ hæreticales igitur sunt blasphemiæ, quæ sapiunt hæresim, & quas qui credit, hęreticus est; & hoc fit, vbi de Deo aliquid dicitur, ac de sanctis, quod contra fidem est, vt exempli gratia Deum esse iniustum, Deum non curare mortalia, & ad summam, vbi ei tribuuntur, quæ illi non conueniūt, vel adimuntur, quæ ei conueniunt; hęreticum enim est asserere Deū iniustum esse, cùm in psalmo illud habeatur: Iustitię Domini plena est terra; sicut etiam hæreticum est asserere eundem mortalia non curare, cum eius prouidentia vniuersa gubernētur, iuxta illud psalmi. Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore oportuno, atq; sic sensit Additio ad Diaz. in Pract. crim. Canon. cap. 110. versic. Et quia sępissimè, & Thom. Zerol. in Prax. Episcop. in verb. casus, ibi; Blasphemiæ.

Hoc præmisso pro regula habendum est blasphemum regulariter hæreticum non esse, atq. idcirco in excommunicationē hæreticorum non incidere: nā hęresis est in credendo, non autem in dicēdo, vt vidimus, & sępius, qui aliquid contra Deum dicit, scit, & credit contrarium eius, quod dicit.

Excipitur tamen, vbi quod dicit etiam crederet, tunc enim hæreticus esset, & ob id in excommunicationem incideret, vt dixit Ioan. Bapt. Antonucius in Catechesi Neapolitana. cap. 16. paulo post princip. libr. 4. & cap. 22. num. 4. lib. 2. eod. & Illustrissimus Tolet. libr. 4. Instruct. Sacerd. cap. 13. num. 8. nam ait Blasphemiam cum hæresi esse

quan

quando quis assentit cum intellectu his, quæ corde, vel ore dicit: id quod dubitationem non habet; qs enim inficiabitur hũc hęreticum esse, qui Deum iniustum asserit? caret igitur quæstio hæc dubitatione; alias igitur hæreticus non erit. Ex his iam patet, quatenus ad rem nostram pertinet, quinam hæretici sint; qui quoniam per Bullam excommunicantur, ideo Bullã ipsam aggrediamur: & quoniã in ipsius primo capite hæretici excommunicantur, vt dixi, ideo regulam ponamus, & quatenus pateat, quibusque quasi cancellis concludatur, amplificationibus, exceptionibusque, aperiamus; id quod in sequẽ. præstabimus; quam rationem quoq. ad reliquas huius Bullę excommunicationes explicandas perpetuo obseruabimus.

SVMMA.

1 *Hæretici in excommunicationem huius Bullæ incidunt, quæ regula quatenus pateat, declaratur.*
2 *Hussitæ hæretici quinam sint.*
3 *Vuiclefitæ hæretici quinam sint.*
4 *Lutherani quinam sint.*
5 *Zuingliani quinam hæretici sint.*
6 *Caluinistæ hæretici quinam sint.*
7 *Hugonotti hæretici quinam sint.*
8 *Anabaptistæ quinam hæretici sint.*
9 *Trinitarij quinam hæretici sint.*
10 *Superstitiosi in excommunicationem incidunt, si superstitio hæresim sapiat.*
11 *Hæreses plures habens an in plures excommunicationes incidat.*
12 *Hæretici quinam sint, qui in excõmunicationem non incidunt.*
13 *Suspecti de hæresi an in excõmunicationem incidant.*
14 *Hæreticus non est, nec in excõmunicationem incidit, qui non credit id, quod ab aliquo Episcopo damnatum est, & non ab Ecclesia vniuersali.*

IV.

§ Pręmissis explicatis, iam regulam ponamus, vt polliciti
1 sumus. † In excommunicationẽ hanc igitur incidunt primo Hussitę, Vuiclefitæ, Lutherani, Zuingliani, Caluinistę, Vgonotti, Anabatistæ, & Trinitarii, vt habetur in initio capitis; hi enim om
2 nes hęretici sunt † Hussitę à Ioã. Huss. Boemo nominati sunt qui in Concilio Constantiensi damnatus, & viuus combustus est, vt refert Damian. Ros. in Tractatu de hęresibus agnoscendis, lib. 3. in verb. Hussitæ; huius errores triginta enumerantur in Bulla Martini Quinti, incip. Inter cunctas pastoralis curę, lata Constãtiæ Anno Pontificatus sui pri-

mo Octauo Calen Martij. Vui
3 clefitæ vero† dicti sunt à Ioanne
Vuiclefo Anglo, qui & ipse in
eodem concilio Constantiensi
damnatus, & combustus est, vt
ait idem Damian. eod. li. in ver.
Ioann. Vuicleffus, & Rebuff. in
Prax. Benef. in explicatione Bul
lę cœnæ Domini in verb. Vui-
cleuistas. art. 1. eius errores qua
driginta quinque enumerãtur
in ead. Bulla Martini Quinti. †
4 Lutherani vero dicti sunt à Mar
tino Luthero Germano, patria
Islibiẽsi, cuius imago Romæ cõ
busta est anno 1526. die 12. Iu-
nii, vt inquit Rebuff. eod. in ver.
Lutheri, & Damian. eod. lib. in
verb. Lutherus, vbi multa de ip-
so scripsit; eius errores 41. enu-
merantur, ac damnantur à Leo-
ne X. in Bulla. incip. Exurge do-
mine, & iudica causam tuam, la
ta Romę anno 1520. decimose-
ptimo Calend. Iulii Pontifica-
tus sui anno Octauo; eundẽ hę-
reticum declarauit in alia Bul-
la incip. Decet Rom. Pont. lata
5 eodem anno tertio Non. Ian. †
Zuingliani dicti sunt ab Huldri-
co Zuinglio Canonico Constã
tiensi, qui asseruit in Sacramẽto
Eucharistiæ non esse verum cor
pus, & sanguinem Christi. Item
peccatũ originale non esse pec-
catum, sed morbum naturæ, &
alios etiam errores, ita dixit Da
mian. eo. lib. in verb. Zuinglius.
6 †Caluinistæ autem dicti sunt à
Ioan. Caluino Picardo, qui Pau
lo III. Pont. Max. Ecclesiã per-
secutus est, & Galliam, & Sabau
diam suis erroribus infecit, & tã
dem pediculari morbo miserri-
mus interiit, ita dixit idem Da-
7 mian. eo. in verb. Caluinistæ. †
Anabatistæ autem sunt hæreti-
ci, qui pueros baptizatos iterũ
baptizandos asserebant: cuius e
rroris inuentus fuit Petrus de
Bruis, qui & combustus fuit. Et
dicti sunt Anabatistæ, ꝙ idem si
gnificat, qđ rursus baptizãtes,
ἀνα græcè latinè significat Rur
sus; & baptistæ à verbo Βαπτιζω,
quod significat Lauo: ab errore
igitur, in quo errant, nominati
sunt, ita dixit Damian. in verb.
8 Anabatistæ eod. † Vgonotti au-
tem an ab Hugone Ludi magi-
stro Parisiensi, an ab Hugone
Capeto dicti sint, incertum est;
illud constat nunc sacramenta-
rios vocari, vt ait idem Damia.
9 eod. lib. in verb. Hugonistæ. †
Trinitarii demũ ab hæresi sunt
nominati; nam cõtra Trinitatẽ
asserebant, vt dixit idem Dam.
eod. lib. in verb. Trinitarii. Hi
omnes ergo hęretici, qui par-
tim nominantur, ab auctoribus
hæresum, partim ab erroribus,
quos sequuntur, cuiusmodi ra-
tione hæretici omnes nominan
tur,

tur,vt habetur.in capi. quidam autem hęretici.24.q.3.in excõmunicationem hanc Bullę incidunt,& per Bullam hãc excommunicantur.

Secundò excõmunicatio hæc afficit omnes alios hęreticos, quocumque nomine nominentur, & de quacunque ſeta ſint ob verba illa. Ac omnes, & ſingulos alios hęreticos quocumque nomine cenſeantur, & cuiuſcunque ſectę exiſtant; plures enim hæreticorum ſectæ ſunt, & vario nomine nominãtur, ut habetur in eod.cap.quidam autem hæretici,& in l.Ariani. C. de hęret.& Man.& in eod.libr. 3.Damian.Roſ.præterquam qđ alii plures de hæreticis ſcripſerunt:ſat eſt per hanc Bullam omnes excommunicari, qua pœna & antiquo iure affecti ſunt in c. excommunicamus.1.& 2.de hæret.& in c.ad abolendam.eodē. Item afficit nõ ſolum, qui in hæreſim iam ortam incidit,verũ etiam,& qui nouam,inuenit; nã Bulla excõicat omnes hęreticos,nec diſtinguit,ergo & hũc.

Tertiò excommunicatio hæc afficit eum hæreticum,qui dubitat de eo,quod ab Eccleſia definitum eſt,quamuis aſſerat ſe paratum eſſe corrigi,vt ſupra probauimus.

Quarto obligat etiam eum,q credit aliquid contra fidem inſcius,& de veritate edoctus ſententiam mutare non vult;ſed in ea pertinax perſeuerat, vt id etiam aſſeruimus.

Quintò obligat hęc excommunicatio hæreticum occultũ per accidens, ideſt eum hæreticum,qui pro tali probari nõ poteſt, quoniam occultus eſt, vt hoc quoque ſupra concluſimus.

10 Sextò afficit etiam eos, † qui ob ſuperſtitiones hæretici ſunt, vt Idolatras, & eos, qui cultum latriæ creaturę tribuunt,vel dæmones de futuris cõſulunt, quę ipſi nequaquam ſcire poſſunt, vt antea declarauimus,& vt dixit Iacob.de Graff.li.4.caſ.conſc.cap.1.num.16.ſicut etiam ex communicatione hac afficiuntur,qui in hęreticales blaſphemias erumpunt,modo verum eſſe cenſeant,ac credant,quod dicunt, vt id quoque ſupra diximus.

Septimò excommunicatio hęc afficit quoſcunque hęreticos,quacunq.dignitate præditi ſint, & ob id vel Eccleſiaſtica, vel ſeculari,vt habetur in Bulla, in ver.Non obſtantib.vel igitur Cardinales,vel Patriarchæ, vel Archiepiſcopi,vel Epi,& multo magis inferiores Eccleſiaſticæ ꝑſonæ; Item vel Imperaores, vel Reges, inferioreſve ſint

in

in excommunicationem hanc incidunt, si in hæresim aliquam incidant, vt habetur in cit. versi. Non obstantibus, ibi, Etiam si, vt præmittitur.

Octauò excommunicatio hæc obligat, qui in hæresim aliquā incidunt; esto priuilegium habeant, ne possint excommunicari per literas apostolicas nō facietes plenam, & expressam mētionem sui priuilegii, vt dicitur in eod. versic. Non obstantibus, ibi, Etiam continentibus, quòd excommunicari.

Nonò afficit quoscunque hæreticos, & vbicunque sint, nam Romanus Pont. catholicę Ecclesiæ Episcopus est, eique à Christo Domino dictum est, Pasce oues meas, ac propterea, ex quo de tuenda fide agitur, vniuersalis Iudex est. arg. c. cuncta ꝑ mūdum. 9. q. 3. ob eam rem, sicut eius canones omnes obligant. c. 1. & c. fin. de constit. ita sententiæ, & excommuniaationes huius Bullæ omnes complectuntur; etenim totus terrarum orbis Romani Pōtificis parochia est, ac territorium, quo ad ea, q̄ ad fidem pertinent. arg. cit. cap. cuncta per mundum. 9. q. 3. Immò, & qui nouam hæresim inueniret, ex cōmunicatione hac obligaretur; generaliter enim Bulla loquitur; & futurum tempus etiam respicit.

Postremò excommunicatio hæc afficit non solum, qui plures hæreses sequitur, verumetiā & qui vnam tātum; Nam & hic hæreticus est, & ob id sicut Bullæ huius verba ei conueniunt, ita & eiusdem Bullę excommunicatio, ac pœna. argu. l. 4. §. to-

11 ties. ff. de damn. infecto. † At q̃d si quis in plures hęreses incidat pro quibus singulis excommunicatio lata est, an in plures ex communicationes hic incidet? Planè sentio hunc in plures excommunicationes incidere, in tot scilicet, quot sunt hæreses, quas sequitur; tum q̃d plura delicta non tribuunt immunitatem à pœna. argu. l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. tum ꝙ si in excommunicationem incidit, qui vnam hæresim sequitur, ergo & in plures, qui plures amplectitur; contumacia enim multiplicata, & pœna multiplicari debet. argu. cap. at si clerici. de iud. tū quòd, qui eadem percussione clericos plures percutit, in excommunicationes plures incidit, vt probauimus in Tractatu nostro de Censuris, capit. 16. §. 3. num. 8. Tab. 1. & supra in prima Parte, ca. 8. sentio igitur hunc in ex cōmunicationes plures incidere. His igitur rationibus regula hæc amplificatur, iā

exceptio-

exceptiones eius ponamus.

12 Primum igitur† in excommunicationem huius Bullæ non incidit hæreticus, qui animo tantum hæresim inclusam habet, & sic hæreticus tantum est, vt dicitur, mentalis, sicut probauimus supra.

Item in excommunicationẽ hanc non incidit, vbi Bulla promulgata non est, & probabiliter ignoratur. arg. capi. fin. de constit. lib. 6. & vt nos probauimus in Tractatu nostro de Censuris. cap. 9. cum sequ. Tab. 1. Quare, si apud Indos christianos factos id contingeret, in excommunicationem hanc ipsi non inciderent; si Bullam hanc ignorarẽt.

13 Tertiò† in excommunicationem hanc non incidunt, qui hæretici re vera non sunt, esto de hæresi suspecti sint; nam suspecti huiusmodi hæretici nõ sunt, vt habetur in cap. excommunicamus. §. qui autem, de hęretic. Non itidem, qui in re, de qua q̃stio inter DD. est, & de qua Ecclesia non definiuit, opinionem falsam eligũt, modo parati sint definitioni Ecclesiæ stare, ac se corrigere; nam hi hæretici non sunt, vt dixit Innocent. quem refert, ac sequitur Ioan. Nicol. Arelat. in Tractatu de hæret. not. 15. atque idcirco in excommunicationem non incidunt, quæ in hęreticos lata est. Non denique, qui superstitionibus vtuntur, quę hæresim coniunctã nõ habent ob eandem rationem, & vt dixit Nauar. in consi. 1. de sortileg. lib. 5.

14 Postremò† in excommunicationem hanc non incidit, qui non credit aliquid, quòd ab aliquo Episcopo in sua diœcesi dãnatum est; modò ab Ecclesia vniuersali, vt hęreticum damnatum antea illud non sit, vt dixit Syl. in verb. excommunicatio. 7. nu. 5. & Tabien. in verb. Excõmunicatio. 5. cas. 4. nu. 8. vers. Septimò de illis; etenim non ad Episcopos, sed ad Romanum Pontif. eorum, quę ad fidem pertinent, definitio spectat, vt dixit Glo. communiter recepta. in c. quoad translationem, in verb. Reseruati. de off. legat. & Inn. in c. ad abolendam. in verb. Hęreticos, & Abb. nu. 3. versi. Not. 2. de hęret. Nec obstat cit. ca. ad abolendam, vbi hæreticus iudicandus esse dicitur, qui tenet cõtra ea, quę Episcopus iudicauit; nam intelligitur illud, & locum habet, vbi Episcopus conuicit aliquem de delicto, quod hæresim iam damnatam coniũctam habet; si enim declarauit eũ ob id hęreticum esse, ab omnibus pro hęretico habebitur; ita sensit Tabien. ibid. & Innoc. in cit.

c. ad

c.ad abolendam.in verb.Hęreticos;nam inquit Innocen.hęreticos,idest in hæresim iam damnatam,& indubitatam incidentes,aliàs enim, si de articulis fidei dubitatio oriretur,& dubiũ esset; quis benè vel malè diceret, hoc solum Romana Ecclesia determinat.Hęc Inno.ibi, ergo hæreticus solum est, qui in re, quę ad fidem pertinet, & à Romana Ecclesia damnata est, offendit,non autem si ab alio inferiore Pręlato: sed iam de Apostatis agamus,seu de excommunicatione in Apostatas lata.

Vers. Et a Christiana fide Apostatas.

SVMMA.

2 *Apostasia quid sit.*
2 *Apostata re non potest,qui christianus non est.*
3 *Apostasia triplex est.*
4 *Apostata à fide quinam sit.*
5 *Lamiæ Apostatæ sunt.*

IC excommunicantur Apostatæ;cuius excõmunicationis cognitionem vt magis absolutam habeamus,tria præmittẽda nobis sunt. Primùm quid sit Apostasia,& ob id quid sint Apostatæ. Deinde quotuplex sit Apostasia. Tertiò,esto eius species plures sint, de qua Apostasia hic agatur, & quæ puniatur hac excommunicatione.

1 Quoad primum igitur † Apo-
stasia nil aliud est, quã defectio
à Deo facta ab eo qui christia-
nus est,ita sensit S.Thom. 2. 2.
q 12.art. 1.& 2.in respon. Dixi
autem defectio,quoniam Apo-
stata deficit à Deo, & vt vulgo
dicitur,si rebella;quare ob id S.
Tho. inquit eam esse retroces-
sionem à Deo. Dixi a Deo,quo
niam,quæ fit ab homine aposta
sia non dicitur, sed simpliciter
rebellio,seu defectio. Dixi Ab
2 eo,†qui christianus est; quoniã
qui ad Deum nũquam accessit
baptismi susceptione,ab eo apo
statare,idest deficere,& retroce
dere nequaquam potest, vbi e-
nim non est habitus, ibi priua-
tio non datur.argu.l. decem,&
ibi communiter not.ff.de verb.
obli.Quare infideles,qui Chri-
sti fidem baptismo non suscepe-
runt, de apostasię crimine non
puniuntur,vt dixit S,Tho.q.ea.
art.2.Ex his iam constat, quis
nam Apostata sit,nam est Chri
stianus, qui à Deo recessit.

3 Quoad secundum† triplex A
postasia est;nam, ex quo Apo-
stasia est discessio quædã à Deo,
vt diximus; sicut tribus modis

cum

cum Deo coniungimur, primò per fidem, deinde per debitam, & ſubiectam voluntatem ad obediendum præceptis eius: tertio per pręcipua quædam ad ſupererrogationem pertinentia, per religionis ſcilicet profeſſionem, ſacrive ordinis ſuſceptionem; ita & tribus modis ab eo ſeiungimur. Nam, qui Chriſti Domini fidem relinquit, hic apoſtata à fide dicitur. Qui autē diſcedit à religione, quam profeſſus eſt, vel ab ordine, quem ſuſcepit, vt laicus eundo, ac ſe gerendo, apoſtata à religione, vel ab ordine dr̄, vt habet̄ in ca. 1.& in c.3.;& in c.à nobis, & in c.fi.de apoſt. Qui demū, diuinis mandatis obedire non vult, hic apoſtata à diuinis mādatis dicitur, ita tradidit S.Thom. ead.q. art.1.in reſp.& Gloſſ. in c.1.in verb.Apoſtaſia.de Apoſtat. & Innocen.& Abb.& Mar. Socin. Sen.num.3.& Paul.Ghirlan. de hæret.q.2.nu.8.& Borgas part. 6.de Irregularit.in tit.de Apoſtat.& Maiol.de Irregularit. ca. 34.lib.5.ſed iam de quibus apoſtatis hic agatur, & qui excommunicentur, explicemus.

Quoad tertium Bulla hac excommunicantur ſolum Apoſtatæ fidei, ideſt, q̄ à fide recedūt; nam excommunicamus, dicitur enim ibi, & cæt. Et à chriſtiana fide apoſtatas; ergo de his tantum agitur, & non de aliis, ex quo apoſtatas à fide tantum nominat; incluſio enim vnius alterius excluſio eſt.argu. c. non ne de pręſumpt.& l.cum prætor.ff. de iud.

4 Apoſtata à fide vero† eſt apoſtata, qui relicta Chriſtiana religione, ad aliam religionem, ſe ctamve ſe transfert. Dixi Apoſtata, vt ſub quo genere ſit habeatur. Dixi Relicta religione chriſtiana, & ſic ſimpliciter, & generaliter, quò ſeparetur ab hęreticis qui in aliquib. tantū à Chriſti fide deficiunt; Dixi Ad aliam religionem, ſectamve ſe transferunt, quo ſeparētur ab hæreticis, qui in omnibus à chriſtiana religione deficiunt; ſed chriſtianos tamen ſe eſſe cēſent & volunt, non autem ſectam aliam ſequuntur, ac religionem; nam apoſtatę, præterquam qđ à Chriſtiana fide deficiunt, ad aliam religionem ſe transferunt, vt probatur in l.eum, qui C.de apoſtat. ibi enim legiſlator pœnam ponens in eos, qui faciunt quem apoſtatare, inquit: Eum, qui ex cultu chriſtianæ religionis in nefariam ſectam, ritumve traduxerit, capite puniendum eſſe. Ecce ibi agitur de apoſtatis à fide, ideſt, qui faciunt à fide apoſtatare, vt habetur ex Ru-

br. & inquit, Ex cultu christianæ religionis in nefariam sectã, ritumve traducere; ex quib. verbis apparet duo postulari, quo quis apostata sit, primum vt à christiana religione discedat; alterum vt ad aliã sectam se transferat; idem habetur in l. 1. C. eo. ibi enim de apostatis agẽs legislator inquit, si quis ex christiano iudæus effectus: ex quib. verbis ad apostatam constituẽdum duo proximè dicta requiri comprobatur. Idem sensit Iul. Clar. in Pract. crim. §. fin. q. 78. ver. Apostata; nam ait eum apostatare à fide, qui à christiana religione transit ad iudaismum vel aliam sectam infidelium. Apostata à fide igitur propriè ille dicitur, qui relicta christiana religione ad aliam se transfert; cuiusmodi fuit Iulianus ille apostata, de quo in c. Iulianus. 11. q.
5 3. & cuiusmodi† sunt lamiæ vulgo dictæ Strighe, q̃ vel tacito professionem per aliquem ministrum diabolo, vel expresse ipsi dęmoni solemniter, vel non solemniter faciunt; nam in professione illa christianam fidem abnegant, & se dedunt, & consecrant ipsi diabolo, & eum tanquam verum Principem, & Deũ colunt, atque adorant, vt tradidit id pluribus Paul. Ghirland. in Tractatu suo de sortileg. q. 3. num. 1. cum multis seq. & huiusmodi sunt, qui a Turcis capti fidem abnegant, & turcæ fiunt, vulgoque dicuntur Renegati. His sic prę missis, iam regulam vt fecimus antea, ponamus, id quod in seq. pręstabimus.

SVMMA.

1 *Apostatæ fidei in excommunicationem Bullæ incidunt, quæ regula, quousque pateat, declaratur.*

2 *Apostatæ hæretici sunt.*

3 *Apostatæ an in duas excommunicationes incidant, in alterã, quatenus Apostatæ, in alteram, quatenus hæretici.*

4 *Apostata religionis in excommunicationem incidit.*

I.

§. Vidimus quinam Apostatę sint, de quibus hic agitur, iam, qui in excommunicationem hãc incidant, videamus: id quod regula posita fiet.

In excommunicationẽ hanc
1 igitur †Bullæ Apostatę à christiana fide incidũt; nam hos Bulla excommunicat, vt habetur in vers. Proposito: idque iure merito; nam & ipsi hæretici sunt, vt dixit Innocen. in cap. 1. nume. 2. versic. Apostata perfidiæ, & Hosti. quem refert, ac sequitur Abba. versi. Qua pœna, & Mar. Socin.

cin.Senior num.3.verſ.Sed quę runt hic DD.de Apoſtat.& Maiol.de Apoſtat.capit.34.in Tractatu de Irregular.& facit cap. contra chriſtianos. de hæret. li. 6.vbi contra hęreticos procedẽdum dicitur.Immò peſtilentiores ipſis hęreticis ſunt: iure igitur & ipſi excommunicantur.

2 Atqui,quòd† Apoſtatæ hære-
3 tici quoque ſunt;an in†duas excommunicationes etiam incidunt,in vnam quòd hæretici;in alterã quòd apoſtatæ ſunt? Nã Bulla hos ambos excõmunicat, vt vidimus.Ego ſentio per Bullam hanc apoſtatas ſemel tantũ excommunicari, & in excõmunicationem vnam incidere. Primò, quia Romanus Pont.ſeparatim eos excommunicat,& ob id hæreticorum nomine eos comprehendi ſe nolle ſignificauit; ergo nec hæreticorum excommnicatione eos affici velle, indicauit; ſeparatorum enim ſeparata debet eſſe ratio.argum.l. Papinianus exuli.ff.de minor. Poſtremò, quoniam apoſtaſia ſpecies hęreſis eſt; ſub ſe enim habet hæreſim in ſpecie, & apoſtaſiam;ac vna ſpecies ſub alia non eſt,vt docuit Philoſophus; ergo pœna impoſita in vna ſpecie ad aliam non transfertur.argu.l.in agris.ff.de acquir.rer.domin.In excommunicationem vnam igitur apoſtatæ fidei incidũt. Quæ regula amplificatur vt ſuperior, nam locum habet,quicunq.ſint huiuſmodi apoſtatæ vel clerici, vel laici,vbicunque ſint, quamcunque ſectam ſequantur;& priuilegium etiam habeant,ne poſſint per apoſtolicas etiam litteras cenſuris irretiri, vt diximus antea de hæreticis.

4 Excipiũtur† tamen Apoſtatæ religionis,vt ob id, qui dimittunt habitum religionis; nam, etſi apoſtatæ & ipſi dicuntur, vt habetur in citat.c.de apoſtat.tamen in excommunicationẽ hãc Bullæ non incidunt; & hoc ob eam rationem, quoniam Bulla de Apoſtatis à fide tantum loquitur,ergo non de aliis.arg.c.nonne,de præſumpt.& l. cũ prætor. ff.de iud. excommunicantur tamen per c.2.ne cler.vel mon.li. 6.atque ſic dixit Borgas. de Irregular.p.6.de Apoſtat. nu. 8.

Secundò excipiuntur clerici,qui ſine legitima cauſa habitum clericalem dimittunt; nam nec hi in excommunicationem hanc incidunt,eſto apoſtatæ dicantur,& excommunicari poſſint,vt habetur in tit. de Apoſt.

Poſtremò excipiuntur apoſtatę inobedientię ideſt,qui Romano Pont. vel canonibus non obediunt;nam neque hi hac excommunicatione comprehenduntur;

duntur; quamuis excommunicari possint, vt dixit Inn. in c. 1. num. 2. de Apostat. & Tabie. in verb. Apostasia. nu. 7. vers. Quintò. Quare ob id Apostatas hosce non propriè apostatas esse, quidam dixerunt; sed iam ad alia veniamus.

Vers. Actorum credentes.

S V M M A.

1 *Credens hæreticorum quisnam dicatur.*

2 *Credere hæreticis duobus modis cõtingit.*

3 *Credere quem hæreticus duob. modis conuincitur.*

Hic excommunicãtur credentes hęreticorum: verum vt sciamus, quinã hi sint, ob eam rem, qui credẽtes hæreticorum dicantur, explicemus.

Credens hæreticorum igitur,
1 † quatenus ad rem nostram pertinet, ille propriè dicitur, q̃ hæreticis credit in illis erroribus, quos habent contra fidẽ, vt habetur in ca. pen. §. fin. de hęret. Credẽtes autem eorum, scilicet hęreticorum errorib. dicitur. n. ibi, hęreticos similiter iudicamus. Hæc ibi, ex quib. patet eos hæreticorum credentes esse, q̃ eorum erroribus credunt, idem sensit Carer. in Tractatu de hęret. num. 175. versi. Et nota; ait enim ibi, quòd tales receptatores, fautores, & credentes non puniuntur aliis pœnis in iure non expressis, nec pœnis hæreticorum, præter quàm credentes hæreticis contra fidẽ. Ecce hic manifestò apparet credẽtes hæreticorum eos dici, qui contra fidem eis credunt; qui in aliis ergo ipsis credunt, hęreticorum credentes non sunt, idem sensit Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. nu. 12. Vers. Vndecimò, & Syl. in ver. Hæresis. n. 10. vers. Septimò, & Angel. in ver. Hæreticus. nu. 22. versi. Quis dicatur credens; de his ergo credẽtibus hic agitur.

2 Credere autem hæreticis † duobus modis contingit, explicitè, & implicitè: explicitè, vbi credentes credunt errorib. ipsorum, & sciunt quinam errores illi sint: implicitè verò, vbi credunt idem, quod credunt hæretici, sed ignorant, quid ipsi credant, sic enim & in vera fide q̃s credit explicitè, vbi speciatim nouit quid Ecclesia credat; implicitè, vbi credit, sed nescit, q̃d Ecclesia credat, vt homines idiotę, & simplices, ita sensit Syl. in verb. Hæresis. 1. num. 10. versic. Septimò, & Nauarr. in Man.

cap.

cap.27.num.55.versicu. Tertia, quod verbum Credentes,& Caiet.in Sum. in verb. Excommunicatio.cap.45.& Iac. de Graff. lib.4.decis.cas.consc.capi.1. nu. 22.& Tolet.in Bulla Cœnæ domini,Excom.1.nu.17.Quare,quod tales hæretici etiam sunt,vt habetur in cit.c.pen.§.fin. de hær. esto expressi non fuissent, tamē in excommunicationem hanc Bullæ incidissent, fuit igitur potius declaratio hæc,quā necessarie expressio, vt hoc etiam animaduertit Nauar.ibid. & si Caiet.ibidem credentes eos dicat, qui implicitè credant, quæ ipsi credunt,esto quid credāt,ignorent,quod ratione non caret,quod & sequitur Iaco.ibid. Qui ergo diceret Caluinum virum bonū fuisse, & se velle mori in eius fide,quam tamen ignorat, qualis sit,credens hæreticorum est, ex quo scit pro hæretico ab ecclesia iudicatum esse.

3 Credere autem† duobus modis conuincuntur;verbis, & factis.Verbis,vbi apertè fatentur se credere illorum erroribus, vel publicè prædicant,ac defendunt eorum errores.arg.c.super quibusdam,de verb.sign. Factis verò, vel quòd sequuntur eorū ritum,& communionem ab eis accipiunt,vt dixit Ancharan. in c.2.num.2.ver.Secundò,de hæret.lib.6.& Ioan.Tabien. in ver. Excommunicatio.5.cas.4.num. 12.versic.Vndecimò, vel quòd eorum conciones frequentant; nam & hi credere censentur, vt sensit Gemin.in citat.capi. 2. nume.7.versicu. Sed quid,de audientibus,& sequitur Feli.apertè in c.excommunicamus.1.nume.5.versi. Vltimò circa istum, de hæret.& Ioann.Nicola.Arelat.in Tractatu de hęret.no. 16. quacunque ratione igitur credentes hæreticorum sint,ad Bullam hanc pertinent. His ita præmissis,iam rem ipsam aggrediamur,& regulam de more ponamus.

SVMMA.

1 *Credentes hæreticorum in excommunicationem Bullæ incidunt: quæ regula declaratur, quousque pertineat.*

I.

§ Præmissis iam antea dictis. 1 † In excommunicationem hāc Bullæ igitur hęreticorū credentes incidunt, vt expressum hoc habetur in versiculo proposito.Quæ excommunicatio amplificatur quatuor illis modis, quos ī priorib.regulis posuimus, quicun

quicunque igitur sint, vbicunq. morentur, in quocũque fidei errore hæreticis credant, & priuilegium habeant, ne possint excommunicari, in huius tamẽ excommunicationem Bullæ incidunt.

Item afficit excommunicatio hęc hęreticorum credentes, vel explicitè, vel implicite credant; nam credentes sunt, quacunque ratione credant.

Postremò afficit etiam ipsos, vel factis, vel verbis se credere fateantur.

Excipiuntur tamen primò, q inscitia ducti ipsis crederent; vt pote aliquis hæreticus nõdum pro tali habitus, ac declaratus, prædicat errores aliquos iuris idiotis, ac simplicibus, qui existimant eum recte sentire, & recte docere; planè in excommunicationem hi non incidẽt; qppe qui hæretici non sint. arg. c. Apostolicę. de cler. excom. min.

Item in excommunicationẽ non incidunt, qui ob mortis metum se credere illis dicunt, modò fidem animo retineant; quãuis grauissime peccent; sic enim & Petrus Christum Dominum negauit, et Marcellinus idolis thus obtulit.

Tertiò, vbi animo crederent, sed tamen nulla ratione id exprimerent; sicuti supra de hæretico mentali conclusimus.

Postremò, vbi extra fidem ipsis in re alia crederent, vt pote in medicina danda, in dogmate aliquo philosophiæ, in contractibus, & huiusmodi; nam non hæreticis credunt, quatenus hę retici sunt, atque idcirco dispositio huius Bullæ in his locum non habet, atque sic sensit Syl. in verb. Hæresis. num. 10. versic. septimam.

Quæ autem diximus de credentibus hæreticorum, eadem sentimus & de credentibus apostatarũ; nã et ipsi hęretici sunt, vt vidimus supra. Præterea post hæreticos, et apostatas credentes excommunicantur; ergo et ad credentes eorum excommunicatio hæc referri debet; sed iã de receptatoribus eorumdem agamus.

Vers. Receptatores.

SVMMA.

1 *Receptator hæreticorum quisnam dicatur.*

2 *Recipi hæreticus potest ob multas causas.*

N hac parte receptatores hęreticorum etiam excommunicantur. Quam rem vt facilius

1 cilius cognoscamus, † quisnam receptator sit, prius explicem⁹. Ancharan. in c. 2. num. 3. versic. Tertiò quæro. & Gemin. nume. 8. versi. Sed, qui dicantur, de hęret. lib. 6. receptatorem hæreticorum eum esse inquiunt, qui sciens quem hæreticum esse, ipsum recipit.

Horum opinio mihi non satisfacit, tum quod non distinguunt causas receptionis; tum quòd declaratio est eadem cum declarato. Ego igitur, vt rem paucis absoluã, quatenus ad rẽ nostram pertinet, eum receptatorem hęreticorum esse sentio, qui sciens quem hæreticum esse, hęresis gratia ipsum recipit; sic enim sentiunt Caie. in Sum. in verb. Excommunicatio. cap. 2. in fine, & Nauar. in Man. cap. 27. nume. 55. versicu. Quarta, & Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. num. 10. versic. Nonò, & Iacob. de Graff. lib. 4. cas. consc. cap. 1. nume. 26. nam Caieta. inquit receptatorem hæreticorum eum esse, qui recipit hęreticum, quatenus hæreticus ẽ: quatenus autem hæreticus est, recipi quis nõ potest, nisi ob hęresim recipiatur. Idem inquit Nauar. nam ait receptatores hæreticorum ad effectum incurrẽdi hanc censuram eos solum dici, qui hęc faciunt eis eo respectu, quòd sunt hæretici: ex quibus verbis facillimè comprobatur hęreticorum receptatorem eum esse, qui hæresis gratia ipsos recipit; idem sensit Tabien. in cit. loco: receptator hæreticorum igitur hic est, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini. Excom. 1. num. 21. vbi ait: Receptatores hæreticorum eos dici, qui in domibus, vel in alio loco eos recipiunt, vt occultent ipsos, ne veniant in manus iudicũ. Et quoniã multis modis receptio hæc fieri potest, & ob multas causas, ob eam rem hæc duo etiam absoluamus.

Receptator igitur hic non solum intelligitur priuata persona, quæ in suas ędes hæreticum recipit; verum etiam & publica persona, vt pote princeps terrarum, qui hæreticum vel in suam Ciuitatem, regnum, vel prouinciam recipit; nam & hic receptator est. Prędterea Bulla simpliciter receptatores excõmunicat, nec distinguit de loco receptionis; ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de prętio. ff. de publ. in rem act. Quare Principes animaduertant, ne ad se confugientes hęreticos recipiant, si excommunicationem hanc euadere velint.

2 Ob multas itidem causas † receptio hæc fieri potest ad hæresis

sis fauorem; nam primò recipi potest; quò lateat, libereturve à manu iudicis; hic enim receptator dicitur. arg. l. 1. & 2. ff. de recept. & l. 1. §. quod autem prætor ait. ff. de seruo corrup. & l. 1. & 2. C. de iis, qui latro. occultat. Item recipi potest, vt hæresim suam doceat, & conuenticula faciat; nam & hic receptator hęretici propriè dicitur, vt sensit Ioann. Tabien. eod. versi, Nonò, & facit. l. conuenticulam. C. de Episcopis, & Clericis. Item recipi potest hęreticus, vt deinceps alio eum transmittat, & sic ob huiusmodi causas. Ad summam Receptator hęreticorum duob. modis dicitur. Primò, vbi ob hęresim eum recipit. Postremò, vbi ob aliam causam, vt ob amicitiam, vel cognationem, sed tamen receptio illa in hęresis fauorem redundat; idque meritò cum ob l. 2. ff. de recept. tum quod si diceremus primò modo tãtũ receptatorem quem dici, pauci in excommunicationem hãc inciderent. Qui ergo recipit amicum, fratrem, & hmõi ne capiãtur, in excommunicationem incidit, quamuis ob amicitiã, vel fraternitatem id faciat. Nec intereſt deinceps, an ei victũ subministret. His sic præmissis: iam regulam de more ponamus.

SUMMA.

1 *Receptatores hæreticorum in excõmunicationem Bullæ incidunt: quæ regula quousque pertineat, declaratur.*

2 *Receptator hæreticorum in excommunicationem Bullæ incidit, esto semel tantum recipiat.*

3 *Recipiens patrem, fratrem, amicũve, vt hæreticum, in excommunicationem incidit.*

I.

1 § In excommunicationem † igitur hanc Bullæ incidũt receptatores hęreticorũ, quos diximus ob ver. in initio positũ: quę regula, vt superiores, amplificatur; nam, vel receptator priuata, publicave persona sit, laicus, vel clericus, in excommunicationem hanc incidit.

Item receptator in excommunicationem incidit, esto hæreticus ipse non sit; tum quòd Bulla, vt dixi, non distinguit, tũm quod si hæreticus esset, & ob hãc causam in excommunicationẽ incideret; non enim absurdũ est, vt receptator hęretici hęretic⁹ non sit, sicut & fautor, & defensor, vt sensit Alfons. de Castr. aduersus hęreses omnes. lib. 1. ca. 9. vers. Quapropter hęreticorũ fautores, & defensores, & Care.

de

de hæret.num.162.vers.Nunc, de receptatoribus.

Tertiò incidit in excõmunicationem receptator hæretici, esto & ipse hæreticus sit;nam simpliciter excommunicãtur receptatores hęreticorum, ergo & hæretici receptatores comprehenduntur.argu.l. de prętio.ff. 2
de publ.in rem act. Præterea si contrarium diceremus,meliori conditione hæreticus esset,quã non hæreticus; quòd absurdum est.Hinc excommunicatum excommunicati communione vti nõ posse probauimus in Tractatu nostro de Censuris. Quare hic duabus excommunicationibus irretitus erit,altera,quia hęreticus est;altera, quia est receptator hæreticorum: pluribus enim excommunicationibus irretitus quis esse potest, vt asseruimus in eod.Tractatu nostro. ca. 16.§.3.Tab.1.

Quartò receptaror hæreticorum in excommunicationem incidit, esto deinceps eum peniteat,quòd ipsum receperit, & tradat iudici puniendum; tum quod statim atque eum recepit,in excommunicationem incidit; nam purè excommunicatio per Bullam lata est, quo casu statim obligat.argu.§.omnis stipulatio.vers.Pure,in Instit.de verb.obli.& vt nos probauimus in eod.Tractatu ca.13.§.1.Tab. 1.tum quòd sic de recipiente bãnitum, vt ita dicam, conclusit Nell.in Tractatu de ban.in 3.p. 2.temp.nume.24.& facit, quod dixit Clar.lib.4.recept.senté.in verb.Emphyteusis.q.13.versic. Sed quid si emphyteuta.

Quintò † in excommunicationem incidit hæretici receptator,esto semel tantum recipiat; nam, etsi nomen hoc Receptator frequẽtiam actus significat, propterea quòd à verbo frequẽtatiuo venit,vt inquiunt Grammatici,tamen hic sat est, vt semel recipiat, quò in excommunicationem hanc incidat, vt inquiunt Gemin.in c.2.nu.8.vers. Sed qui dicantur receptatores, de hæret.li.6.& Rebuff.in Prax. benefi.in explicatione Bullæ cęnæ Domini.art.1.in verb.Et receptatores;& Odoar.consil.36. & Ioann. Tabien. in verb. Excommunicatio.5.cas.4. nu. 10. in fine,& Syl.in verb.Hæresis.n. 10.versic.Septimò,ibi:Receptatores,& Angel.in verb. Hęreticus.num.23.ver.Quis dicitur receptator,& Iacob.de Graff.lib. 4.decis.cas.consc.cap.1. nu. 23.

Sexto in excommunicationem receptator incidit, qualiscunque sit hæreticus, quem recipit;nam Bulla non distinguit; ergo nec nos distinguere debemus.

3 mus. Quare † vel parentem, vel filium, vel fratrem hæreticũ quis recipiat, in excommunicationẽ incidet; non enim ratione sanguinis recipiens excusatur, vt dixit Gloss. in c. excommunicamus. §. credentes, in verb. Receptatores, de hęret. quam sequitur Paul. Ghirland. in Tractatu de hæret. q. 9. nume. 2. Item vel vxorem hæreticam maritus recipiat, vel è contrario vxor maritum, in excommunicationem hanc etiam incidet, vt dixit Carer. in Tractatu de hæret. nume. 169. versi. An autem liceat vxorem receptare, vbi & quosdam alios idem sentientes refert; ac planè, si ratione consanguinitatis id non licet, minus ratione matrimonii. argum. §. sed naturalia, in Insti. de iur. nat. gent. & ciuil. Item vel amicum hæreticum recipiat excommunicationem hanc non euadet, vt dixit Carer. eod. num 172. versic. An autem excuset, & nonnulli alij, quos ibi refert: idque merito; nã si consanguinitas, quę naturalis amicitia quædam est, non excusat, nec amicitia excusabit. arg. l. 1. ff. de admin. tut. & l. fin. C. de iis, qui ven. ætat. impet. Hæcque locum habent non solum vbi intendũt hęresi eorum fauere; verum etiam, vbi id non intendũt; sed tamen receptio illa per se, & proximè id operarur, vtpote, q̃a fit, ne in manus iudicum veniãt, ne puniantur, & ad summam vt iudicium euadant, vt supra id etiam diximus.

Septimò in excommùnicationem incidit, etiam si hęreticus, quem recepit, hæresim deinceps abiurauerit; nã pœna excõmunicationis obligat statim ipsum recipientem; esto igitur hęreticum pœniteat hæresis, non tamen receptator excommunicatione liber erit, sed absolutio necessariò postulabitur. argum. cap. cùm desideres. de sentẽ. excomm. Etenim nec hęreticus ipse per abiurationem hęresis excõmunicatione solutus est, sed est opus absolutione, vt asseruit Carer. cum aliis ab ipso citatis. eod. nume. 173. versi. Quid autẽ si hæreticus.

Octauò in excommunicationem hanc receptator incidit; q̃cunque hęreticus hic sit, vel Rex, vel Imperator, vel laicus, vel clericus, & quæcunque persona ob rationem supra allatã, quòd Bulla simpliciter loq̃tur; & quòd agitur de fauore religionis, & ob id est hoc amplificandum. argum. l. sunt personæ, ff. de relig. & sumpt. At quid si Romanus Pontifex, qui Bullam huiusmodi tulit, in hæresim incidisset, quod Deus auertat, & ab

ab aliquo reciperetur, an recipiens, in excommunicationem Bullæ incideret? Ego ſic diſtinguendum cenſerem. Aut ab Eccleſia adhuc toleratur, quia neque notorius, neque hęreticus declaratus eſt, & in hoc caſu receptatorem in excommunicationem Bullæ non incidere cenſeo. argum. cap. cum ſecundũ leges. §. fin. de hæret. libr. 6. & ob extrauag. ad euitanda: non enim eſt veriſimile obligare ſe recipientem voluiſſe; etenim nec ludens aleis cum Epiſcopo in excommunicationem per Epiſcopum latam contra tali ludo ludentem incidit. Quare nec in excommunicationem aliàs iuris hic incidet. Aut notorius, denũciatuſve hæreticus eſt, & in hoc caſu ipſum recipientem in excõmunicationem incidere cenſeo, modò incorrigibilis ſit; nam tũc ea dignitate priuatur, & vt priuata perſona eſt, pręterea à ſe geſta ante hæreſim valent, ergo & Bulla firma remanebit, & ob id recipiens in excõmunicationem incidet.

Nonò in excommunicationẽ incidit, in quemcunque locum hæreticum quis recipiat, vel in proprium regnum, vel in proprias ędes, vel in prouinciam, vt p̃miſſimus, & vel in ſuas vel in alienas ædes recipiat. arg. l. 1. §. quod autem. ff. de ſeru. corrupt. & vt Rebuff. ibid. dixit.

Poſtremò ob quaſcumq. cauſas recipiat in fauorem hæreſis: nam ob multas recipi poſſe antea præmiſimus. Hi ergo hęreticos recipiẽdo in excommunicationem huius Bullę incidũt; iam eos, qui hanc pœnam euadunt, ponamus.

S V M M A.

1 *Recipiens hæreticum ob aliã cauſam quàm ob hæreſim, in excommunicationem non incidit.*

2 *Recipiens conſanguineum hæreticum, an exiſtimetur ob hæreſim, conſanguinitatemve recepiſſe.*

3 *Metu recipiens hæreticum in excommunicationem non incidit.*

4 *Ignorans quem hæreticum eſſe in excommunicationem nõ incidit eum recipiens.*

5 *Neceßitatis cauſa hæreticum recipiens in excommunicationẽ non incidit, ſiue ſit neceßitas animæ, ſiue corporis, ſiue famæ, ſiue rei.*

6 *Auxilium ab hæreticis recipere poſſumus, quò res noſtras tueamur, etiam contra chriſtianos.*

7 *Neceßitate aliqua ſi hæreticus p̃matur, opem ferre ei poſſumus.*

8 *Famæ laboranti hæretico ſubuenire poßumus.*

9 *Aegroto hæretico medicinam facere poſſumus.*

10 *Hæreticis regno priuatis, sed ad huc in possessione existentibus, an licitè opem feramus ad regnum tuendum.*

II.

§. Explicatis, qui in excõmu-
nicationem hanc incidũt;
iam explicemus, qui eam pœnã
1 euadunt. †Primùm igitur in ex-
communicationem hanc non in
cidunt, qui ob aliam causam ab
hæresi hæreticos recipiunt; nã
causa prohibitionis est hæresis,
idest fauor hæresis; vbi ergo re
ceptio non fit ob fauorem hæ-
resis vel in eius fauorem non re
dundat, recipiens in excommu-
nicationem non incidit, cessan 2
te enim causa prohibitionis ces
sat prohibitio. arg. cap. cùm ces
sante. de appella. & l. adigere. §.
quamuis. ff. de iur. patron.

Quare, qui hæreticum quempiam recipit ob consanguinitatem, affinitatem, amicitiamve, ac propterea si amicum quis ob amicitiam; si pater filium, quia filius est, & hospes, si hospitem ob id tantum recipiant, in excõmunicationem nõ incidẽt: quoniam fauere hęresi hi non existimantur, vt sensit Nauar. in cõsi. 23. nume. 8. de senten. excom. lib. 5. & in Man. capi. 27. nu. 55. versic. Quarta, ibi; quales multę occurrere possunt, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro. p. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 1. num. 8. & 9. & Iacob. de Graff. lib. 4. decis. cas. consc. num. 26. in fine, ca. 1. Hæc tamen vera sunt, modo in fauorem hæresis receptio non redundet; nam si receptio eorũ fiat, ne à iudice compræhendantur, vel ne puniantur, vel vt ob has causas occultentur, secus ẽ, vt supra dixi. Receptio igitur hos excusabit, vbi fauor hæresis nõ sequitur, vt pote, quia hospitii gratia receptio fit, nullo hæresis fauore consequente, ita Tolet. in Bulla Cœnæ Domini excommùn. 1. num. 21. cum seq.
†Atqui an in dubio consangui-
neus existimabitur recepisse, vt
hæreticum, consanguineumve
hęreticum consanguineum reci
piens? Ego censeo hunc existi-
mandum esse re dubia vt consanguineum recepisse; tũ quod in pœnis benignior interprætatio facienda est. ca. in pœnis, & ibi Gloss. de regu. iur. lib. 6. & l. interprætatione. ff. de pœ. tum quod re dubia nec dolus, nec delictum præsumitur. argum. l. meritò. ff. pro soc. atque sic sensit Nauar. in cita. versic. Proximè, nam, vbi quis fauet hæretico cognato tamquam cognato, nõ tã quam hæretico fauere censeri ait; ergo idem hic, & hæc in fo-

ro

ro exteriori locum habent. In foro autem interiori facillimè sacerdos id arbitrabitur; nam, vt res est & pœnitens fatetur, res diiudicabitur, non autem vt præsumitur, atque sic de fauente hæreticis ait Nauar. eod. nu. 55. versic. Quarta, ibi quoad forum autem interius. quare si pęnitẽs se hæreticum recepisse fateatur in fauorem hęresis, in excommunicationem eum incidisse sacerdos iudicabit.

3 Secundò † in excommunicationem non incidit, qui coactus vi, metuve probabili hęreticum recepit, vt dixit Carer. in Tractatu de hæreticis. num. 171. versi. Limita etiam, vbi & Bald. & alios quosdam idem sentientes refert, & Iacob. de Graff. eod. c. 25. etenim & hic non ob hęresis fauorem recepisse apparet. Ac planè, si vis pręcisa est, quod violentum simplex ab Aristotele dicitur lib. 3. Moral. nemo iure id dubitabit; nam hic non agere, sed pati dicitur, vt habetur in c. sacris, de iis, quæ vi, metusve caus. fiunt, & facit ca. contra christianos. de hæret. lib. 6. Quare, si hæreticus multos secũ habens alicuius domum ingrediatur, eumque cum familia constringat, quod superioribus annis exules hic Barbiani, & in aliis vicinis locis factitabant, ne mo ob receptionem hęretici hunc dominum domus in excõmunicationem incidisse dicat; quippe, quia non vt hęretico fauit, sed quòd resistere non potuit, eum recepit. Si vis itidem pręcisa non est, sed mortis metus infertur, nisi recipiatur, planè hunc quoque excusari censeo; non enim verisimile est, iudicem, qui ob oculos æquitatẽ habere debet. argu. l. quod si ephesi. ff. de eo, quod cert. loc. & minus legem, qua cum mitius agimus, iuribus vulgaribus, minimè omnium Ecclesiam, quæ benignissima mater est, voluisse tanto periculo quẽ ad excludẽdum hęreticum obligari, pręsertim quòd hęresis gratia id nõ facit. Quare ob hanc rationẽ in excommunicationem non incidunt, qui in locis hęreticorum viuunt, & hæreticorum communione vtuntur: propterea quòd eos expellere nequeũt; excusantur etiam & terrarũ Principes, qui in eorum regnis hæreticos tollerant ob bonum pacis, & ꝙ expellere ipsos non possunt; sic enim & Iulianum Apostatam Ecclesia tollerauit, quoniam expellere ipsum non poterat; ob pacem igitur seruãdam tollerari poterunt, quod & sensit San. Thom. 2. 2. q. 10. art. 11. in fine, & Gloss. in c. Iulianus. 11. q. 3. &

Nau.

Nauar. in consi. 1. q. 24. in fin. de constit.

4 Tertiò † in excõmunicationẽ hanc non incidit, qui hęreticũ recipit, quem hęreticum esse ꝓbabiliter ignorat, ita enim sensit Gloss. in capi. accusatus. §. ille quoque, in verb. Non posset, de hæret. lib. 6. & Carer. in Tractatu de hæret. num. 170. versic. Limita etiam nisi ignorantes; & Ioan. Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. num. 10. versic. Nonò, & Syl. in verb. Hæresis. 1. num. 10. & facit c. quicunque, in verb. Scienter. iunct. Gloss. de hæret. libr. 6. Idque iure meritò; nam ignorantia hęc facti ignorantia est, quæ excusat, vt habetur in c. ignorantia. de regu. iur. lib. 6. & in l. regula. ff. de iur. & fact. ignor. etenim nec qui bannitum recipit, quem talem esse probabiliter ignorat; in pœnam statuti latam in recipientes bannitos incidit, vt dixit Barto. in l. omnes. 2. C. de agricol. & cens. & sequitur Nell. in Tractatu de ban. in 3. part. secundi temporis. num. 20. Postremò lex de re possibili esse debet. c. erit autẽ lex. d. 4. At si obligaret ignorantes, esset de re impossibili, & sic iniqua, & contra l. impossibilium. ff. de reg. iur. Hæc autem ignorantia probabilis esse debet, vt diximus, vt probatur. per c. apostolicæ. de cler. excomm. min. & c. vt animarum, de constit. lib. 6. & l. regula. §. sed facti ignorantia. ff. de iur. & fact. ignoran. & vt dixit Care. in re nostra in eo. Tractatu. num. 170. versi. Limita etiam; nisi ignorantes, & de recipiente bannitum. Bart. in citat. l. omnes. Et scientia in dubio non præsumitur, nisi probetur, vt habetur in c. præsumitur. de reg. iur. lib. 6. & vt ait Carer. ibidem. Quare accusator in articulis proponere, & probare debebit recipientem sciuisse eum hæreticum esse, vt dixit Carer. ibid. vbi & quosdam alios idem sentientes refert. Excipitur tamen, vbi hęreticus aut notori⁹, aut denunciatus esset, vt asseruit Carer. ibidem: quod tamen mea sententia locum non habet, vbi & hoc probabiliter ignoraret, quid enim, si vbi hæreticus denunciatus est, quis absens erat? quid si etiam præsens in lecto graui morbo affectus iacebat? planè in his, & huiusmodi casibus, quos tamen ipse probabit, excusabitur. argum. c. fin. de his, qui matrimonium accusare possunt: ac planè, si re vera ipsum hęreticum denunciatum esse ignoraret; esto in ciuitate sit, vbi denunciatus est (sunt enim multi simplices, & alii etiam, qui sua negocia agunt, aliena vero

non

non curant') in excommunicationem hic non incidet: nā hūc recipiendo mortifere non peccat,& in maiorem excommunicationem quis non incidet,niſi ob mortiferum peccatum. arg. c.nullus,& c.nemo Epiſcoporū. 11.quę.3. & nos probauimus in Tractatu noſtro de cenſuris, ca. 27.num.2.Tab.2.Immò pro regula habendum eſt nos ad vitādum quempiam criminoſum non teneri,niſi vbi aut denūciatus,aut notorius eſt ob extraua. ad Euitanda.

Quartò in excommunicationem non incidit hæreticum recipiens,vbi hęreſis eum pœnituit;nam tunc licitè eum recipimus,quia hæreticus hic propriè non eſt,ſed fuit,& ſic ceſſat cauſa prohibitionis, ergo & ꝓhibitio ceſſare debet. argum.c. cum ceſſante.de appella. Quamuis,ſi aut notorius,aut denūciatus fuiſſet, & nondum ab excōmunicatione ſolutus,ob excommunicationem vitare eum deberemus, ne in excommunicationem incidamus,iuxta c.nuꝑ de ſent.excomm.

5 Quintò † in excommunicationem non incidit,qui neceſſitatis cauſa hæreticū recipit, & idcirco,vbi eum recipit,quo ſuæ neceſſitatis ſubueniat,& hoc ob rationem antea latam, quòd non ob fauorem hæreſis recipitur. Et quoniam neceſſitas quadripartita eſſe poteſt,animæ, corporis,famę,rei;ob eam rem quęcunque neceſſitas adſit, quo nobis ſubueniat,hæreticū recipere poterimus:Nam ecce primo ſi puer baptizandus ſit, propterea quod mors impendat,& nō adſit chriſtianus catholicus,qui baptiſmum ei adminiſtret, ne puer ſine baptiſmo è vita hac diſcedat,recipere hæreticum poterimus.immò & rogare debebimus,vt ipſe baptiſmum adminiſtret,ita dixit Ioann. Arela.in Tractat.de hæret.not.34. & nos abunde in Tractatu noſtro de Cenſuris.cap.13.§ 16.nume. 4. Tab.1. vbi & quid iuris de pœnitentia,& de aliis ſacramentis eſſet,diſputauimus,atque abſoluimus.

Ob ſalutem noſtram corporis quoque ab hęretico medicinam ægroti recipere poſſumus; vt ſi hęreticus excellens medicus ſit,& alium medicum æquè bonum non habeamus; nam & ab excommunicato eam licitè recipimus,vt in eo. Tractatu id etiam probauimus. Poſtremò hæretico ægroto medicinam facere poſſumus,vt infra probabimus.ſi itidem fame præmamur, nec alium,qui nobis ſubueniat, habemus,recipere hęreticum, q

nobis

nobis subueniat, possumus; nã necessitas legi nõ subiicitur. arg. c. quod licitũ de reg. iur. & c. discipulos. de consecr. d. 5. & non vt hæretico faueatur, sed vt saluti nostrę consulatur, recipimus; & facit ca. accusatus. §. ille quoque, iunct. Gloss. in verb. Non possit, de hæret. libr. 6. Si quoque, ne quis nos interficiat, veremur, eorũdem opera, quo nos tueamur, vti possumus, vbi aliunde nobis prospicere nõ valemus, etenim vt paulo post videbimus, & ad regna, imperia, & res nostras tuẽdas, eorum auxilio licitè vtimur, ad summam quæcunq. necessitas corporis sit, ipsorum opem implorare poterimus.

Ob famam, honoremq. tuendum itidem ad eorundem auxilium confugere possumus; quid enim, si mulieri vis inferatur, & nõ habeat, qui uim propulset? Planè licitè opem & ab hęreticis implorabit, & sanè ob eam rationem, quoniam non ob hæresim recipitur.

6 Postremò † ob res nostras tuẽdas hęreticos recipere possum⁹: idque meritò; nam hic non eorũ opera vtimur, quo hæresi faueam⁹, sed quo res nostras tueamur. Quare Imperatores, ac Reges, aliique Principes licitè pro militibus, ac ducibus exercituũ in bello hęreticis vtuntur, quo sua regna & imperia tueantur, recuperentve contra Turcas, vt id pluribus conclusit Anchar. in c. pręsidentes, nu. 3. vers. Ego autem quæro, de hæret. libr. 6. Immò & contra christianos vbi iustum bellum in ipsos geritur, quod fecisse memoriæ proditum est Franciscum Galliarum Regem contra Carolum Quintum, qui Turcas secum habuit, vt refert Nauar. in c. ita quorundam, not. 4. nu. 27. de iudæ. Immò & non existente necessitate, sed solum ob vtilitatem, & commodũ haberi milites, ac duces hęretici possunt, quod fecisse Carolum Quintum, & Philippum eius filium Hispaniarum reges, qui Lutheranis pro ducibus, ac militibus in variis bellis vsi sunt, vt tradidit Nauar. in Man. capi. 27. nu. 55. vers. Quarta, vbi et tempore pacis, et belli ob vtilitatẽ, ac necessitatem christianis hæreticos habere licere conclusit; in quatuor igitur his casibus licitè hæreticos recipiemus.

7 Econtrario † etiã, quo hęreticis in necessitate subueniamus, in vno de quatuor modis, licitè eos recipiemus. Nam primo ob animæ salutem eos licitè recipimus, si hoc animo eos recipiamus, quo resipiscant, et hæresim relinquant; etenim non modo hic non peccamus, sed cõtra

potius

potius meremur, atque idcirco in excommunicationem non incidimus. arg. c. nullus, & c. nemo Epiſcoporum. 11. q. 3. Hinc etſi aliàs, quis excommunicati communione vtēs in minorem excommunicationem incidit, vt habetur in c. nuper, de ſentē. excomm. & vt nos probauimus in Tractatu noſtro de Cenſuris. capi. 23. §. 12. Tab. 2. vbi tamen eius communione vtimur, quò à contumacia reſcipiſcat, eam pœnam euadimus, vt habetur in c. cum voluntate. de ſent. excom. & vt nos in eodem Tractatu egimus; ergo idem & hic.

† Quò itidem † ſalutem corporis tueātur, & ne indignè ea priuentur, licitè opem eis ferimus; ſi enim fame laborant victū eis præſtare poſſumus, vt dixit Glo. in c. accuſatus. § ille quoque, in verb. Non poſſit. de hęret. lib. 6. nam propter neceſſitatē famis aliquid hæretico nos dare poſſe inquit, & eam Gloſſ. ſequuntur nonnulli, quos refert Gemin. ibid. eandem opinionem ſenſit Gloſſ. in c. 1. d. 30. nam in neceſſitate, quò ad vitæ neceſſaria, patri hæretico magis ſubueniendum eſſe, quàm alteri ait, & eā opinionem communiter receptam eſſe teſtatur Abba. in ca. ſi quis Epiſcopus. num. 2. de hęre. ergo pro certo habent hæretico ſubueniri poſſe. Hanc eādem opinionem, vt in neceſſitate ſubueniri hæretico poſſimus, ſequitur quoque Carer. in Tractatu, de hęret. num. 167. An autem liceat aliquem receptare conſanguineum, eandem ſequitur Nauar. in Man. ca. 27. ver. n. 55. verſicu. Quarta; ibi, Tum quia tenetur quis, vbi non ſolum id nos poſſe, ſed ad id nos teneri probat. Eandem opinionē ego quoque vti veriſſimam ſequor. Primò ob citat. ca. accuſatus. §. ille quoque, de hęret. lib. 6. nam ibi dicitur, eū, qui abiurauit, ſi poſt abiurationem hęreticis munera mittat, vel donet, ſeu fauorē ei impendat, qui excuſari non poſſit, relapſum iudicari hunc debere. Hęc ibi: ego noto ea verba ſeu fauorem impendat, qui excuſari non poſſit; nam, ſi vbi fauor, quem impendit, excuſari non poteſt, quia ſcilicet ſit factus cauſa hęreſis, relapſus iudicatur; ergo à contrario ſenſu, quod argumentum validiſſimum dicitur in le. 1. & ibi DD. not. ff. de off. eius, vbi fauor excuſari poteſt, puniri non debet, nec pro relapſo haberi; at quæ excuſatio maior eſſe poteſt ei, qui hæreticum recipit, quā neceſſitas famis, & tuendę eius vitæ cauſa, ne famè pereat? Planè animæ ſalute excepta, maiorem

non reperio, atque ob id Gloss. ibi ius illud declarans exemplũ de fame posuit. Secundò facit c. quoniam in fine. 11. q. 3. vbi & excõmunicatis subueniri posse in hoc casu dicitur humanitatis intuitu, non autem quò in contumacia perseuerent; ergo idẽ de hæreticis sentiendum. Tertiò facit c. pasce. d. 86. vbi dicitur hominem is occidere, qui pascendo hominem seruare potuit, & non pauit: quo iure Nauar. in citat. vers. Quarta, probat non modo id nos posse, sed etiã ad id teneri. Quartò facit, quoniam per dationem cibi, ac potus non dicitur quis recipere aliquem, vt habetur in l. 1. §. qđ autem ff. de seru. corrupt. Accedit postremò subuentionẽ hãc in animę salutem redundare; viuendo enim hæreticus fortasse resipiscet, quod non fiet, si fame in eo statu moriatur: necessitate famis igitur subuenire illi

9 possumus. † Quare ob easdem rationes, & eidem morbo affecto medicinas licitè faciemus; & ne aliàs iniustè interficiatur, opem feremus. Quod, & de eius pudicitia tuenda sentimus; nam nec mulierem bannitam adulterare cuiquam licet. Quò ad rem tuendam demum hæretico opẽ ferre possumus, nam si priuata persona sit, re sua priuari nõ debet, nisi postquam hęreticus declaratus est, & à Iudice, vt habetur in c. cum secundum leges, de hæret. lib. 6. si verò publica persona sit, vt Rex, vel Princeps priuari regno non potest, nisi à superiore, quod factum legimus à Sisto Quinto in Bulla incip. Ab immensa ęterni regis potentia, & ab aliis Summis Pontificib. vt in c. 2. de re iud. lib. 6. & infra alibi diximus. Quare, antequam hæretici priuẽtur, licitè eis sub-

10 uenimus. † At quid si ob magnã eorum potentiam regno priuati à superiore, qui potest, excludi tamen nequeunt, an licitè hisce opem feremus ad sua regna tuenda? Ego sic distinguendum censeo. Aut bellum contra eos Principes priuatos regno motum est licitè ab eo, qui potest, vt pote auctoritate Romani Pont. & in hoc casu, quoniã ex parte oppugnãtis bellum iustum est, ob eam rem eis opem ferre non licet; sicut nec contra iudicem iustè aliquem condemnantem, & punientem. Nec facit, si dicatur; si eis nõ subueniatur, regno occupato ab oppugnante, ei resisti deinceps nõ poterit; quandoquidem mala facienda non sunt, vt bona eueniant; salus enim animæ periclitatur: & nihil prodest homini, vt inquit Christus Dominus, si vni

uersum

uersum mundum lucretur, animæ verò detrimẽtum patiatur. Aut bellum infertur ab alio in damnum ipsius regni, & sine auctoritate superioris: & in hoc casu ne regnum pereat, detrimentumque patiatur, licitè eis opẽ feremus; nam & Romani milites christiani licitè opem ferebant Iuliano apostatę, qui ob potentiam regno priuari de facto nõ poterat, ne res publica detrimẽtum pateretur, vt habetur in c. Iulianus. 11. q. 3. Quare, & regno aliquo christianorum ab hęretico aliquo possesso, si ab hostib. eius regni oppugnetur, licitè ad illud tuẽdum Principi illi hæretico subueniemus.

Sextò in excommunicationem quis non incidit hæreticũ recipiens, vbi Romanus Ponti. id iuberet; nam, ex quo excommunicatio per Bullam ab eo latam est, noluisse hunc recipientem in excommunicationem incidere verisimile est. arg. l. quidam consulebant. ff. de re iudi.

Postremo in excommunicationem non incidit, vbi quis recipit hæreticum, nec denunciatum, nec notorium; & hoc ob extrauag. ad cüitanda, quæ neminem criminosum vitare nos cogit, nisi notorius, denunciatusve sit: id quod & in censura irretito locum habet, vt declarauimus in Tractatu de censuris capi. 13. §. 7. Tab. 1. vbi eam posuimus; idq; meritò; etenim ante declarationem, notorietatẽve, vt ita dicam, hęreticus suo iure priuari non debet, & ob id neque hoc, quò minus recipiatur. arg. c. cum secundum leges, de hæret. lib. 6. sed iam de fautoribus hæreticorum agamus.

Vers. Fautores.

SVMMA.

1 *Fautor hæreticorum quis dicatur.*

2 *Fauere in iudicio hæreticus dicitur, qui hæresis gratia omittit cõtra hæreticum procedere.*

3 *Iudex laicus hæreticorum fautor dicitur, si requisitus non curat, vt constitutiones contra hæreticos latæ seruentur.*

4 *Statutum faciens, quò inquisitoris hæresis officium impeditur, hæreticorum fautor dicitur.*

5 *Index nolens exequi sententiam cõtra hæreticum, hæreticorum fautor dicitur.*

6 *Aduocati, & procuratores, qui sine licentia hæreticum defendũt, hæreticorum fautores dicuntur.*

7 *Supplicans pro hæretico, hæreticorum fautor dicitur.*

8 *Satelites, idest sbirri, qui hæretico capere nolunt, an fautores hæreticorum sint.*

9 *Denunciare nolens hæreticum is, ad quem hoc ex officio pertinet, fautor hæreticorum dicitur.*
10 *Laudans hæreticum, fautor hæreticorum dicitur.*
11 *Admonens hæreticum vt fugiat, quia iudex eum capere vult, an hæreticorum fautor dicatur.*
12 *Carcere inclusum hæreticū illinc eruens hæreticorum fautor dicitur.*
13 *Frangendi carcerem gratia, instrumenta præbens hæretico, hæreticorum fautor dicitur.*
14 *Alimenta præbens hæretico ob hæresim fautor hæreticorū dicitur.*
15 *Honorans hæreticum quando hæreticorum fautor dicatur.*
16 *Timore honorans hæreticum, an hæreticorum fautor sit.*
17 *Occultans hæreticum ob hæresim hæreticorum fautor dicitur.*
18 *Sepeliens hæreticum fauere dicitur hæretico.*

IN hac parte fautores hęreticorum etiam excommunicantur: verum, quo rem hāc absolutam, & explicatam magis habeamus, duo p̄mittenda sunt, primum, quinam fautores sint; deinde quot modis hæreticis faueri contingat.
1 Quoad primum igitur† DD. Gemin. & Ancharan. in c. quicūque, de hęret. libr. 6. multa non minus cōfuse, quam obscurè dicunt. Ego autem fautorem hæreticorum eum esse sentio, qui vel ne ob illud crimē oppugnētur, ipsis opem fert; vel animum dat, quo in illo crimine perseuerent; vel, vbi eos ab eo vitio auocare, ex officiove castigare potest, ipsos tolerat, aut alimenta, sumptusve præstat, de habitationeve eos accommodat. Ac prior is scilicet, qui opem fert, ne ob hæresis crimen oppugnētur, quod fautor sit, cum per se id constet, probatione nō eget, sicut nec secundus, qui animum in eo crimine perseuerandi dat. Is denique, qui potest ab eo crimine ipsos auocare punireve ex officio, & hæc non facit, quòd hic fautor sit, probatur in c. qui potest obuiare. 23. q. 3. Qui potest obuiare, & perturbare peruersos, dicitur enim ibi, & non facit, nihil est aliud, quam fauere impietati eorum. Hæc ibi, ex quibus apertè habetur eum malis fauere, qui ipsis non obstat. Idē habetur in c. quantæ. de senten. excom. Eos delinquentes fauere interpratamur, ait enim ibi Romanus Pont. qui, cum possint, manifesto facinori desinunt obuiare. Hæc ibi; Non est igitur quòd de hoc dubitemus; hi ergo hæreticis fauere dicuntur. hi eorum fautores nominātur: sed iā de modis, quibus hęreticis

reticis fauetur, agamus; quod secundo loco praemittendum esse polliciti sumus.

Modi ergo, quibus hęreticis fauetur, plures sunt; sed quoniā partim in iudicio, partim extra iudiciū habētur; iō pri⁹ de prioribus, deinceps de aliis agam⁹.

2 In iudicio igitur † primo fauet hęresis inquisitor, qui hæresis gratia omittit contra hęreticū procedere, scilicet non capiendo, in carcerem non coniiciendo, vbi potest, ita Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excom. 1. num. 20. Id quod locū habet, vbi primum hoc efficere potest; nam si sine causa moratur, in excommunicationē incidit; hoc enim agendo pro certo fauere hęretico dicitur. argum. cit. c. quantæ. de sent. excomm. & vt inquiunt Gemin. in c. 2. num. 10. vers. qui autem dicātur fautores; & Anch. num. 5. versi. Quinto quæro, qui dicantur fautores. de hæret. lib. 6. & Syl. in verb. excommunicatio. 7. nu. 11. versi. Quinta est, & Ioann. Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. num. 9. versicul. Octauò, & Rebuff. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini art. 1. in ver. Fautores; vbi ait eos qui habēt iurisdictionem, tunc fautores hęreticorum dici, si negligant capere, vel punire hæreticos. Et facit pro hac sentētia Clem. cupientes. §. verum. de hęre. vbi qui odii, gratiæ, vel amoris, lucri, aut commodi tēporalis obtentu contra hæreticum procedere omittit, punitur, & in excōmunicationē incidit; ergo multo magis, vbi hæresis gratia id omittet; sicut etiam, si testes diligenter non scrutaretur ob eādem rationem.

3 Laici quoque iudices † si inquisitore, Episcopo, eorumve vicariis postulantibus, curare nolunt, vt constitutiones cōtra hęreticos, eorum credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, eorumque filios promulgatæ seruentur, ipsive non seruant, hi quoque fautores hæreticorum dicuntur, vt habetur in ca. vt officium. §. statuimus etiam, ibi, Etenim tanquam hęreticorum fautor. de hæret. li. 6.

4 Qui statutum faciunt † per qđ inquisitionis officium impeditur, hæreticorum fautores etiā dicuntur. argum. c. statutum ciuitatis. eod. lib. 6. Qui etiam beneficium ecclesiasticum eis confert. arg. ca. vt commissi. §. fin. de hæret. eod. lib.

5 Iudices quoque, † qui nolunt executionē in hæreticos faciendam ab inquisitionis iudice mādatam perficere; necnon, qui aliàs directè, vel indirectè inquisitionis

sitionis officium, latam sententiam,& ad summam processum, ac iudicum impediunt hęresis gratia,& hi hæreticis fauere dicuntur.argu.c.vt inquisitoris.§. prohibemus quoque. de hæret. lib.6. Quare,si iudex secularis nollet accomodare suos milites ad hæreticum capiendum, hic hęreticorum fautor dicetur, atque sic quoque dixit Iacob. de Graff.eod.cap.num. 18. & in simili Nauar.consi. 14. de hæret. lib.5.

6 Aduocati quoque† & Procuratores,qui in causa hęresis suum officium pręstant,& ipsi fauere hæreticis dicuntur.argum. ca.si aduersus.de hæret.atque ita dixit Carer.in Tractatu de hęret. num.19.versi.Item hæresis contrahitur,& Gemin.in c.2. num. 11.& Ancharan.nume.5.de hęret.libr.6.& Rebuff. eod.art.in versi.Fautores,ibi. Item aduocati. Hoc autem locum habet,vbi fauerent ei in hęresi, & scirent ipsum re vera hęreticum esse,& tamen eum tuerentur;secus autem si id facerent, quòd illum innocentem existimarent, esto deinceps nocens appareat, ita sensit Zab.in Clem. 1. de pœ.in principio.nu.17.versi.Decimotertio quæro,cum seq.& Ioann. Nicol.Arelat.in Tractatu de hæreticis.not.45. incip. Defendēs hæreticum, vbi & alios idem sentientes refert, & Iacob. de Graff.eod.cap.nu.18. vbi & testes falsum deponentes pro hæreticis fautores dici asseruit. Pertinent quoque huc, quæ dixit Gundissalu. de Villadieg.in Tractatu de hæret.quæst. 16.& idem Carer.ibid. In hoc tamen casu pro hæretico accusato, vel inquisito non potest quis in punè absque licentia comparere; communisque opinio hæc est ex mente Affli.super 1.part.Cōstit.Regni,Rubr.1.nu.43.quem refert Quint.Mandos.in Tractatu de sign.grat.in titu.Absolutio ab hęresi,versi.Tam detestāda.fol.95.Idem sensit Clar.libr. 5.§.Hæresis.versi. Vlterius pro hæreticis, in sua Pract.crim.

7 Supplicantes etiam† pro hæreticis eis fauere dicuntur; id enim non licet,atque meritò;nā, si pro eo,qui in crimen lęsæ maiestatis incidit,supplicare non licet,vt habetur in le. quisquis. §. denique.C.ad leg. Iul. maiesta. multo minus pro hæretico, atque sic dixit Gundissalu.in ead. q.nu.3.& Ioann.Tabien. in ver. excommunicatio.5.cas.4.nu. 9. versi.Verbis autem dicitur quis fauere,& facit ca.1.14.q.6. vidē.solum igitur eum tueri licet, vbi iniustè molestia afficitur,vel iniustè affici creditur; quamuis,

vbi

vbi primum iniustā causam habere cognoscitur, desinere à defensione debeamus.

8 Satellites publici quoque† vulgò Sbirri appellati, ad quos ꝑtinet ex officiò hęreticos capere, si hæresis gr̄a eos non ceperint, hęreticorū fautores ēt dicūtur, quod & sensit Iacob. de Graff. eod. cap. num. 19. Excipitur tamen, vbi eos capere non potuerunt.

Non denunciātes nec accusan-
9 tes† etiam hæreticos ii, ad quorum officium hoc pertinet (modò ob hęresim id faciant) atque sic dixit Ioann. Tabien. ibid. & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini excom. 1. num. 20. vbi etiam inquit eos, qui ex officio non tenētur, in pœnam hanc non incidere. In iudicio igitur his rationibus, & aliis huiusmodi hæretico fauere quis dicitur.

Extra iudicium etiam hęreticis q̄s fauere potest, & hoc aut
10 dictis, aut factis; † dictis primū hæretico is fauet, qui eum ob suam hæresim serio laudat, sec⁹ autem si ex simplicitate, vt potè dicendo eum esse virum bonum, sacrarum litterarum studiosum, & verum christianum, atque sic dixit Gemin. in c. 2. nu 10. versi. Qui autem dicantur fautores, ibi; item posset q̄s fauere verbo, & Ancharan. nu. 5. de hæret. libr. 6. Item libenter audiens eorum libros, qui hæresim continent, vbi leguntur, modò signo aliquo id declaret; itē memoriter recitantes eosdem. Item, qui ait iniustè ipsos condemnatos, & inquisitores non bene processisse cōtra ipsos, ita Tolet. ibid.

11 Atqui† si quis amore prosequens hęreticum non ob hæresim, sed ob amicitiam, sciens iudicem velle eum ob hæresim capere, ipsum admonuit, vt aufugeret, an hic fautor hęretici dicetur? Planè vbi ob fauorem hæresis id faceret, hūc hęretici fautorem esse nemo inficiabitur, vt hoc etiam sensit Tabien. in ver. Excommunicatio. 5. cas. 4. nu. 9. versic. Verbis autem dicetur q̄s fauere At quid si ob amicitiā? & in hoc casu idem sentio, scilicet hæreticorum fautorem dici, quoniam ei fauet, & hic fauor in hęresis fauorem redundat, & pertinent huc, quę antea dicta sunt de receptatoribus, & hoc sensisse mihi videtur Andr. de Iser. quem refert, ac sequitur Ioann. Nicol. Arelat. in Tractatu de hæret. not. 29. nam ibi ait, qui ob amicitiam, & familiaritatem admonuit hæreticum, vt fugeret, quia iudex volebat eū capere, hunc teneri de tali admonitione. Facit quoque, quod di-

xit Tabien.eod.nu.9,verſ.ſecundò facit, atque ſic ſenſit etiam Martinus Alfonſ.de Viuald. in ſuo Candelabro.p.2.in explanatione Bullæ Cœnę Domini.ca. 1.nu.9. Verbis quoque fauet q hęreticum inſtruit de celanda veritate, vel falſitate dicenda, vel qui eos falſis rationibus, falſiſve teſtibus è iudicum manu liberat, vt probatur in c.accuſat⁹. §.ſacerdotes,& ibi not Gemin. de hęret.libr. 6.atque ſic ſenſit Rebuff.eod verſi.Fautores, ibi. Item fautores ſunt.His igitur,& aliis huiuſmodi modis fauere hęretico verbis quis dicitur. Quare,& qui,vbi ſatellites hęreticũ capere volunt,clamat, quò animum hæretico faciat, ne ſe capi permittat,dicendo ei ſe paratum opem ferre, & pro virib. vt ſe defendat,eſto aliud hic nõ agat, tamen hæreticorum fautor hic dicetur, vbi ob hæreſim id facit.Fauet etiam,qui pręcib. liberat eum.arg.c.1.§.illud.14. q.6.viden.

Factis quoque fauere hęreticis quis dicitur,vt dixit Tabien. in verſ.Secundò fauet facto; & Rebuff.eod.ibi.Facto etiam: idque multis modis.

12 Primò † vbi quis dimittit, eruitve è carcere, è manibuſve iuſtitiæ hæreticum, ne puniatur ob hæreſim; hic enim ſine dubitatione hęretici fautor dicitur; etenim,ſi iudices fauere hæreticis dicuntur,qui eos impunè abire permittunt,'vt antea probauimus,multo magis,qui ſic eruũt, & facit ad hoc c.accuſatus.§. ſacerdotes.de hæret.lib.6.& c. vt inqſitionis. §. prohibemus,ibi: Seu indebitè eos liberando.eo. tit.& lib.vbi hoc habetur,idem ſenſit Nauar.eod.conſ. 14.num. 3.idem dixit Carer.in Tractatu de hæreticis.num.19.de eo,qui hęreticum liberauit,fecitve,'ne in manus iudicum perueniret.

13 Item fauet hæreticis facto, † qui inſtrumẽta hæretico in carcerem incluſo tribuit,quibus effracto carcere effugit, etenim & qui ſciens dedit inſtrumenta ad furandum, vt pote ſcalam, malleos, & id generis,furti tenetur,vt habetur in l.ſi pignori. §.qui feramenta.ff. de furt. & facit c.ex iniuſta.23.q.4. & ſeqtur hoc Gemin.in citat. c. 2.nu. 12.verſ.Quid autem de agente, & ſenſit hoc etiã Iaco.de Graff. lib.4 deciſ.caſ.conſc.cap.1. nu. 17.

14 Tertiò factis quis fauet hæretico, † qui ob hæreſim alimẽta ei præſtat,vt dixit Gemin. in cita. c.2.nu.12.verſ.Quid autem de agente,& Ancharan.nu.5. verſicu. Et de iſtis aduocatis, ibi. Quod autem quis faueat,et Rebuff.

buff.eod.versi. ibi: Facto etiam. Item qui arma, vel pecunias p̄bet, quibus se liberet. Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excom. 1.nu.20.versicu. Commissione. Qui itidem iudicem quacũque ratione corrumpit, vt liberet hæreticum.

Quartò factis hęreticus fauet;
15 † qui eos ob hæresim adorat, veneraturve, aut communionẽ ab ipsis sciens recipit, aut eos associatur, aut visit, aut dona, munerave mittit eis, vt probatur in c.accusatus.§.ille quoque de hęret.lib.6.ibi enim relapsus dicitur, q post hęresis abiurationẽ hæc præstat, idem dixit Ioann. Nicolau.Arelat.in Tractatu de hæreticis.not.5.incip.Nota perpetuò, & Tabien.in verb.Excõmunicatio.5.cas.4.nu.9.ibi.Secundò fauet facto, quę ego intelligo semper, vbi ob hæresim ea præstat, non autem vbi ob aliam causam, modò in fauorem hæresis non redundet, id quod probatur in cita.§. ille quoque, nam qui abiurauit hęresim, relapsum iudicandum esse ibi dicitur, vbi prædicta facit; modò fauor, quem impẽdit hæretico, excusari non possit; ergo secus, vbi excusari potest, id autẽ contingit, vbi ob aliam causam ab hæresi fauor p̄stitus probatur; & ideo Gloss. ibi in verb. Non possit, declarans exemplis, quãdo ob aliam causam ab hæresi fauor præstitus dicatur; & excusari possit, inquit, si hæc præstabat ob famem, vel ignorãtiam; & eam sequuntur ibi Gemin. & Philipp.Franc. & alii ab ipsis ci-
16 ta. † Quare subditi Principis hæretici, qui ob timorem solũ eũ honorãt, & nõ ob hæresim, hęreticorum fautores non dicentur. Quamuis si contra Ecclesiã bellum moueat, à peccato non excusarentur ipsi opem ferẽdo; cum potius mortem oppetere, quàm contra Ecclesiam pugnãdo mortiferè peccare debeant. argum.c.sacris, de iis, quę vi, metusve caus.fiunt, & vt dixit Nauar.de christianis, qui remigum officium pręstant coacti in nauibus turcarum contra christianos, in ca.ita quorundam, propè finem, de iudæis, & facit c.Iulianus.11.q.3.vbi Iuliano Apostatæ christiani milites opem ferebant aduersus hostes patriæ, nõ autem vbi contra christianos; & de hoc ibi commendãtur. Notandus igitur est §.ille quoque, quoniam declarat hanc rem totam, quando scilicet præstans aliquid hæretico fauere ipsi dicatur; nam, si ob hæresim quidpiam præstet, hæretico fauere dicitur; si ob aliam causam, secus modò in fauorem hęresis nõ re-

dundet, vt supra sæpius dixi. Ad ipsum tamen probare hoc pertinebit, & an eius iureiurando stãdum sit, vir bonus id arbitrabitur, arg. l. 1. ff. de iur. delib. & ca. de causis, de off. deleg.

17 Quintò † occultans sciens hæreticum ob hęresim ne capiatur, puniatùrve, hęretico fauere quoque dicitur; nam hunc & tã quam hæreticum puniri posse dixit Bald. in l. 1. C. de iis, qui latron. occult. & sequitur Ioan. Nicol. Arelat. in eod. Tractatu no. 31. versic. Adnotato; etenim occultans alienum delictum facit illud suum, vt dixit Glo. in eod. tit. C. de iis, qui latron. occul.

18 Postremò † ne singula prosequar, qui hæreticum mortuum Ecclesiastica sepultura donat, hęretico fauere dicitur. argu. c. quicunque. de hæret. libr. 6. vbi hoc agens punitur excommunicatione, nec antea absoluitur, quàm è tumulo propriis manibus eiecerit; facit quoque Clemen. 1. de sepulturis. Excipitur tamen, vbi ob ignorantiam in loco sacro eũ sepeliret, scilicet ignorans eum hæreticum esse. Item, vbi eum profana sepultura donaret, non hæresis fauore, sed ne putredine aerem corrumperet, vel ob amicitiam, cõsanguinitatemve illud facit, ob cicat. §. ille quoque, & vt respondit Nauat. in simili. in consi. 12. de hæret. lib. 5. In omnib. igitur his modis hęretico fauere quis dicitur. His ita pręmissis, iam regulam de more ponamus.

SVMMA.

1 *Fauens hæretico in excommunicationem incidit, quæ regula quousque pateat, declaratur.*

I.

§. Fautores hęreticorum quinam sint, declarauimus; iã, qui in excommunicationẽ hãc incidant, declaremus. † Fautores hæreticorum igitur in excõmunicationem hanc Bullæ incidunt, vt in versi. proposito habetur: quæ regula declaratur multis modis. Primò vt superiores; nam locum habet, quicunq. fautor sit, vel Imperator, vel Rex, vel Dux, vel inferior, vel Cardinalis, vel Patriarcha, vel Archiepiscopus, vel Episcopus, & ad summam vel laicus, vel clericus sit. Item vel priuilegium habeat ne possit per litteras Apostolicas excommunicari, vt diximus supra. 1

Secundò in excommunicationem hanc hæreticorum fautores incidunt vel dictis, vel factis faueant, vt supra diximus.

Tertiò in excommunicationem

nem incidunt non ſolùm, vbi hę retico viuo fauent; verùm etiã & vbi mortuo.

Excipitur tamen, vbi ob aliã causam ab hæreſi hęretico fauerent, vt diximus ſupra ob §. ille quoque. Qui ergo hęretico alimenta ſubminiſtrat, ne fame pereat, in excommunicationem hanc non incidit, vt ſupra probauimus. Qui itidem ob metum ei fauet, obeditve, modò nõ cõtra Eccleſiam tantundem, vt habetur in c. Iulianus. iunct. Gloſſ. 11. q. 3. & ſenſit Naua. conſi. 12. lib. 5. q. 2. Qui itidem ob vtilitatem regni, & chriſtianorũ eius hæreticis non tamen in hęreſi fauent, excommunicationẽ hãc euadunt. argum. cit. c. Iulianus. Quare & Principes chriſtiani, qui hæreticos tollerant in ſuis regnis, quoniam expellere eos nequeunt, & quò ipſorum ope vtantur, & ne pax perturbetur, quod contingit Imperatori in Germania, & in Vngaria, & Regi Polonorum in Polonia, in excommunicationem hanc non incidũt: ſed de fautoribus ſatis; iam de defenſoribus eorũdem agamus.

Verſ. Et generaliter quoslibet illorum Defenſores.

SVMMA.

1 *Defenſor quis dicatur.*

2 *Defenſor hæreticorum in excommunicationem incidit: quæ regula, quouſque pateat, declaratur.*

3 *Defenſores hæreticorum an hæretici ſint.*

Fautores an hæretici ſint.

Receptatores an hæretici ſint.

HIC defenſores quilibet hæreticorũ excommunicãtur; verum, ne terminos ignoremus, quiſnã defenſor ſit iam videamus.

1 Defenſor igitur† propriè is dicitur, qui aliquem aut ab aliquo oppugnatum defendit, aut ne oppugnetur, præſto illi eſt; & ad ſummam ne aut re, aut verbis ꝑſonæ, rei, famæve damna patiatur. arg. auth. de defenſor. ciuit. Quare à fautore differt, ſicut ſpẽs à genere; nam omnis defenſor eſt fautor; non autem omnis fautor eſt defenſor; quandoquidem & fautor is etiam dicitur, qui extra dictos caſus fauet. Hoc pręmiſſo iam regulam ponamus.

2 Defenſores hęreticorum igitur† quicunque in excommunicationem hanc Bullę incidunt, vt habetur in verſi. propoſito: q

regula amplificatur, vt superiores. Item locum habet vel de facto defendant in iudicio, vel extra; nam Bulla simpliciter loquitur, & generaliter, ergo generaliter, & simpliciter intelligi debet. argum. l. de prætio. ff. de publ. in rem act. & l. 1. §. & generaliter. ff. de legat. præstan. Tertiò locum habet, quicunque hæreticus sit, cui fauetur. Qui ergo, ne hęreticus in manum iudicis veniat, ne examineturve, defendit, vel aduocatus, vel notarius, vel testis aliusve sit, in excõmunicationem incidit, ita Tolet. in Bulla Cœnę Domini, excom. 1. num. 18. cum sequenti.

Excipitur tamen primò, vbi ob aliam rem ab hæresi eũ tuerentur, ob cap. accusatus. §. ille quoque iunct. gloss. de hæret. li. 6. namque cessante causa prohibitionis, cessat & prohibitio. c. cum cessante. de appell. & excõmunicantur defensores hęreticorum, vbi ob hęresim id faciũt. Quare, qui defenderet eum in iudicio, aut in causa Ciuili, aut ab homicidio, hęretici defensor hic non diceretur, ita Tolet. eo. num. 19.

Postremò excipitur, vbi de iure eos defenderent, vtpote probãdo eum hæreticum non esse, & hæresis notam iniustè ei iniustam esse, modò tamen de licentia superioris id facerent, vt diximus supra in versi. Fautores in fine. Quare & qui defendit hæreticũ, ne iniustè ab aliquo priuato offendatur, in excommunicationem hãc non incideret, vt dixit Angel. in verb. Hæreticus. nu. 25. & Syl. in verb. Hæresis. 1. nu. 10. vers. Defensores, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro. p. 2. in explanatione Bullæ. cas. 1. num. 7. & Tolet. eod. nu. 19.

3 † Atqui an defensores hæreticorum, item & fautores, necnon receptatores hæretici ipsi sunt? Concludendũ est breuiter, si errores eorum defendant, hęreticos esse, secus autẽ, si personas tantùm; nam sic dixit Alfons. de Castr. lib. 1. aduersus hæreses omnes. cap. 9. versi. Quapropter hæreticorum fautores; sed de his iam hactenus, ad alia veniamus.

Vers. Ac eorundem libros hęresim cõtinentes sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicæ sciẽter legentes.

SVMMA.

1 *Legens libros hæreticorum hæresim continentes in excommunicationem incidit; quæ regula, quo usque*

usque pateat, declaratur.

2 *Legens litteras hæreticorum hære sim continentes an in excommu nicationem incidat.*

3 *Legens ob curiositatem libros hæ reticorum hæresim continentes in excommunicationem incidit.*

N hac parte excommunicantur, qui hęreticorum libros hæresim continētes legunt: quare, ne à ꝓposito ordine discedamus, regula materiam hanc totam explicemus.

In excommunicationem hāc
1 igitur † incidunt, qui hęreticorum libros legunt hæresim continentes, vt habetur in verſ. proposito id expreſsè. Quę excommunicatio afficit quoſcumque legentes; nam Bulla indefinitè loquitur, dum inquit; Legentes, indefinita verò vniuerſalis vim habet. argum. l. de quibus. & ibi not. Bart. ff. de leg. 2. & l. de præ tio. ff. de publi in rem acti. Siue clerici ergo sint, siue laici, siue in dignitate positi, vt Cardinales, & alii iferiores Ecclesię Antistites, siue Imperatores, ac Reges in excommunicationē hāc incidunt, vbi contra partē hāc veniunt, & facit Bulla Iulii Tertii. 7. incip. Cum meditatio cordis nostri viden.

Item afficit legentes hos libros hæreticorum hæc excommunicatio, quorumcunque hæreticorum libri sint, ob rationē proximè allatam.

Tertiò esto legentes ignorēt auctorem libri, modò sciant hæretici librum esse, & hæresim cō tinere; hæc enim duo requirit Bulla, vt scilicet liber hęretici sit, & hęresim contineat; nō autem vt hęretici nomen quis norit, vt habetur in ꝓposito verſ.

Quartò in excommunicationem incidunt, hæretici libros legentes, esto impressi non sint, nam liber non impressus liber est, vt per se patet. Præterea Bulla non distinguit; ergo nec nos. Postremò ob odium hęresis, & hæreticorum ꝓhibitio hęc fit, & ob periculum in primis, ne quis hęresis labe inficiatur, quæ rationes locum habent tam in libro impresso, quàm non impresso; ergo & eadem dispositio locū habere debet. argu. l. illud. ff. ad leg. aquil. & c. cum dilecta, de confirm. vtil. vel inutil. Quare hac ratione in primis Martinum Lutherum seminasse suam hæresin Paul. Fusce. testatur. li. 2. De visit. Eccl. ca. 31. n. 11.

Quintò in excommunicationem incidunt qui vnum librum tantum legunt ob rationes proximas. Nec repugnat quòd Bul

la plurium numero vtatur,& libros nominet;nam hoc dicit respectu habito ad plures legẽtes: alioquin,si necessariò postularetur,vt plures libros legerent, & illud necessariò postulari dicẽdũ esset,vt plures legerent; quoniam & plurium numero quoad legentes vtitur,quod absurdum est,& ob id fugiendum. argum. l.nam absurdum.ff.de bon.libe.

Sextò excommunicatio hæc afficit legẽtes,quemcumque talem librum legant ob easdem rationes,& cuiuscũque liber sit, vel legentis,vel alterius, quod & sensit Iacob.de Graff.lib.4.decis.cas.consc.in expositione Bullę Cœnæ Domini.nu.36.

Septimò afficit legentes, quãcunque partem libri legant; ac planè,si ea pars legatur, quę hæresim continet, dubitationẽ nõ habet;quandoquidem ob id ꝓhibita lectio est.At quid de legẽtibus aliàs partes, quę hæresim non continent,an & hi in excõmunicationem hanc incident? Videbatur dicendum in excommunicationem hos non incidere,quasi cesset causa prohibitionis,quia partes illæ hæresim nõ continent, & ob id prohibitio cessare debeat.argum.cap. cum cessante.de appellat.& l. adigere.§.quamuis.ff. de iur. patron. Contrariam sententiam tamen verissimam censeo , vt & hi in excommunicationem incidãt. Primum,quia Bulla excommunicat legentes libros hæreticorum hæresim continentes,& ob id totius libri lectionem prohibet;qui enim prohibet, ne liber legatur, totus liber ꝓhibet ne legatur,vt per se patet; ergo & ne partes legantur,prohibet:nã pars in toto continetur. c. in toto.de reg.iur.libr.6. & qui totũ prohibet,partem prohibet.arg. l.Iulianus,ff.de leg.3.Secundò, quoniam Bulla non respectum habuit solum ad effectum,scilicet ne in hæresim quis labatur, sed ad initium, voluit omnino aditum claudere,quo minus hæreticorum libros quis legat ; ergo quamcunque partem quis legat, in excommunicationẽ incidit. Postremò facit, quia qui legit partem hanc , legit partẽ libri,qui hæresim cõtinet, ergo in excommunicationẽ incidit; ex quo prohibetur quis librum legere , qui hęresim continet: hanc igitur opinionem vti verissimam sequor. Nec repugnat ratio contraria,negatur enim cessare causam prohibitionis;nam causa hęc duplex est, remota, ne quis hęresi inficiatur , & proxima,ne periculum adeat ; esto igitur prima cesset , non tamen secunda cessat,quę sat est. argu.

§.affini-

§.affinitatis,in Instit.de nup.Prę terea ratio illa cessat,vbi contrarium expressum est, vt hic; nam prohibitum est,ne librum talem quis legat, & sic vt nullam partem legere quis possit,ita igitur concludendum censeo.

Octauò in excommunicationem incidunt, qui & minimam partem legũt, vtpote procœmiũ seu præfationem; nã procœmiũ est pars,& caput libri, in quo ꝓponitur in primis,de qua re agẽdum est in ipso opere. Item quo ordine,adeo quod ex proęmio, quid auctor velit, cognoscitur. arg.l.fin.& ibi not.Bart.nu.3.ff. de hæred.instit. & vt ait Abb.in cap.aduersus.num.2. de immunit.Eccl.& Nauar.in c. si quando in octaua exceptione,de rescript. Idem si indicem quis legat;nam index vel pars libri est, vel summa eius, quod libro continetur:quandoquidem in indice ponuntur,quæ in primis notatu digna in libro sunt:si epistolam ad lectorem itidem,eumve, cuius opus dicatur, quis legat, & in excommunicationem hũc incidere censeo; nam & in ipsis de opere ipso agitur. At quid si quis legere incipit, ac deinceps pœnitentia ductus desinit,an in excommunicationem hic incidit?Et in hoc casu hunc in excommunicationem incidere cẽseo;nam, qui legere incipit, legit;ac legens talem librum per Bullam excommunicatur: esto igitur desinat,excommunicationem tamen non euadet. Quare statim atque legere incipit, in excommunicationem quis incidit,sicut & qui clericum percutere incipit,in excommunicationem illicò cadit.cap.si quis suadente diabolo.17.q.4. Nec obstat quòd de minimis non curatur;tum quòd & eadem ratio ẽ in eo,qui incipit legere,& parũ legit,scilicet periculum, ne hæresim illam imbibat; quo casu minima curantur.argu.l.1. C.q̃ res export.non deb.vbi ad Barbaros vinum deferri prohibetur etiam gustus gratia, & ibi Bal.ac DD.no.& Viu.in sua Syl. opin.765.num.2. cum sequ. & hoc ne eius dulcedine inuitati, Romanum Imperium inuadant; curantur ergo minima, vbi ratio in ipsis viget,quę in magnis; tum quòd prohibitio est, ne q̃s librum legat, nec distinguitur de minimo,ac multo; statim igitur atque quis talem librum legere incipit, in excommunicationẽ incidet;sic enim & appellare is dicitur,qui iter accipit ad vrbem.c.dilecti filii.2.de appellat.Non igitur sequenda est opinio Iacob.de Graff.lib.4.decis. cas.consc. in expositione Bullæ

Coenę

Cœnæ Domini.num 34.qui legentes tres, vel quatuor lineas in excommunicationem non incidere ait.

Nonò in excommunicationẽ incidunt, vel liber paruus, magnusve sit, nam, quæ secundum plus, & minus differunt, specie
2 non differunt. At quid, †si hæreticorum litteras hęresim continentes quis legat, an in excommunicationem hanc incidet? Videbatur dicendum quem nõ incidere, tũ quòd litteræ non sunt liber, & sic verba Bullę ei non conueniũt, ergo nec dispositio. arg.l.4.§.toties.ff. de damn. infect.tum quòd sumus in pœnis, ergo benignior interpretatio facienda est.c.in pœnis. de reg. iur.lib.6.& l.interpretatione.ff. de pœn. Contrarium tamen verius videtur; nam quòd sępius in libris hæreses conscribũtur, & ad plurium manus veniunt; ob eam rem libri mentio facta est; non autem litterarum, at vbi legislator mentionem vnius facit ex pluribus ob frequentiorẽ eius vsum, minus frequens excludere non censetur.argu.l. 1. C.de rapt.virg.iunct.Glos.ergo idem & hic. Præterea verba cõueniũt, quoniam nomen hoc liber significat cartam; quandoque dem cortice arboris, qui liber dicitur, antiqui pro carta vtebantur; sicut igitur liber ex multis cartis constans liber dicitur, ita & epistola ex paucioríb.confecta. Accedit postremò fauor religionis, ac fidei, ergo amplificanda est dispositio.argu.l.sunt personę.ff.de relig.ex quib.omnibus cessant rationes contrariæ, & ob id postrema hęc opinio remanet firma.

Decimo in excommunicationem quis incidit quacunque ratione legat, vel verba proferendo, vel ea tantum inspiciendo, nam & qui scripturam inspicit, legere quoque dicitur. Argum. l.2.§.inspectio.ff. quemadmod. test.aper. Inspectio tabularum etiam lectionem earum indicat, ait ibi Iurecõsultus, idem & apertius habetur in le.1.§.legi.ff.de iis quæ in testa.delen. Facit quoque quod dicit Ias. in l. qui Romæ.§.duo fratres.nume.6.ff.de verb.oblig.nam ait ibi: verbum legere intelligi oculis corporeis. Nõ igitur opus est lingua, vt quis exprimat, quo legere dicatur, sed sat est, vt oculis percurrat. Accedit postremò communis vsus loquendi, quoniam & hic talis legere dicitur; in excõmunicationẽ igitur & hic incidet, atque sic dixit quoque Iac. de Graff.li.4.decis.cas.consc.in expositione Bullæ Cœnę Domini.cap.1.nu.34.

Postremò

3 Postremò in† excommunicationem incidunt, qui non dolo malo, sed ob curiositatē legūt; tum quòd Bulla simpliciter legitur, & non distinguit, quo animo quis legat; ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de ꝑtio. ff. de publ. in rem act. tum ꝙ duos tantum casus excipit, scilicet vbi quis ignoranter legit, & vbi de licentia; ergo aliàs à regula non discedemus; exceptio enim regulam confirmat in cōtrarium. arg. le. nam quod liquide. §. penultim. ff. de pœn. lega. Hi ergo in excommunicationē hanc incidunt, qui hæreticorum libros hæresim continentes legunt; iam, qui pœnam hanc euadant, contemplemur.

SVMMA.

1 *Legens libros hæreticorum quando in excommunicationem non incidat.*

2 *Legens librum catholicorum hæresim continentem in excommunicationem non incidit.*

3 *Legens libros gentilium hæresim continentes in excommunicationem non incidit.*

4 *Audiens legentem librum hæretici hæresim continentem in excommunicationem non incidit.*

I.

§. Qui legendis libris hæreticorum in excommunicationem inciderent, vidimus, iā qui eam pœnam effugiunt, videamus.

1 Primùm igitur † in excommunicationem hanc non incidit, ꝙ legit hos libros, ignorans esse hæreticorum, & hæresim continere ob verbum illud scienter; nā si in excommunicationem incidunt, qui scienter legūt, ergo sumpto argumento à contrario sensu, quod validissimum est. argu. l. 1. & ibi not. ff. de off. eius, secus si non scienter, atque sic dixit Rebuff. in Prax. benefi. in explicatione Bullæ Cœnæ Domini. art. 1. in verb. Legentes, ibi enim ait, in excommunicationē non incidere eū, qui legit ignoranter librum hæretici, in quo non erat scriptum nomen auctoris; vel quod, qui composuerat, pro hæretico non habebatur: idque meritò; nam ignorātia hæc facti ignorantia est, quæ, vbi est probabilis, excusat, c. ignorātia. de regu. iur. lib. 6. & argu. ca. fin. de constit. eod. lib. & c. apostolicæ. de cler. excom. min. & l. regula. ff. de iur. & fact. ignor. Id qđ verū esse censeo, vbi hæreses ēt legeret, quas liber continet, sed ob simplicitatem eas nō nouit.

Non igitur bibliothecã ingressus, & sumens librum talem, eũque legens, in excommunicationem incidit, ignorans esse talẽ. At quid si nouit esse hæretici librum, sed ignorat tamen hæresim continere, an in excommunicationem librum hunc legẽs incidet? Ego sentio in excommunicationem hũc non incidere; quandoquidem verba Bullæ ei non conueniunt; nam excommunicantur, qui scienter legũt libros hęreticorum hæresim cõtinentes; at hic scienter legit tãtum librum hęreticorum ignorans hæresim continere; ex quo igitur ei verba non conueniũt, ergo nec dispositio. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. etenim vbi plura simul copulantur ad aliquem actum, omnia simul ad esse debent, alioquin actus non valet. argu. l. si hęredi plures. ff. de condit. instit. Quare & è contrario, qui legeret librum, quẽ scit hæresim continere, ignorat tamen hæreticorum esse, in excommunicationem huius capitis ob easdem rationes non incidet. An autem in aliam incidet, infra videbimus.

Secundò in excommunicationem hanc non incidit, vbi de licentia Romani Pont. qui Bullam hanc promulgauit, eos legeret ob verba illa sine auctoritate nostra; nam, si legens incidit in excommunicationem, vbi sine auctoritate legit, ergo secus si cũ auctoritate; inclusio enim vnius alterius exclusio est. arg. c. non ne. de præsumpt. & l. cum prętor. ff. de iudi. atque sic dixit quoque Rebuff. eod. Idem contingit, si à successore licentia tribuatur ob verba illa, Et sedis Apostolicæ; nam successor eiusdem auctoritatis est cum eo, cui succedit, c. innotuit. de elect. At qui an collegium Cardinaliũ vacante sede auctoritatem hãc tribuere potest? Planè sentio & id ipsum posse quamuis electioni Romani Ponti. operam dare tantum debeant. c. vbi periculũ. de elect. lib. 6. uid. Bullam Iulii Tertij. 7. incip. Cum meditatio.

Tertiò in excommunicationẽ hanc non incidit, qui legit libros catholicorum referentes dicta hæreticorũ etiam deprõpta ad verbum ex libris hæreticorum; nã ii hæreticorum libri non sunt, Bulla verò excõmunicat legentes libros taliũ; ex quo igitur Bulla hos non comprehẽdit, nec nostra interpretatione comprehendemus. arg. l. de prætio. ff. de publ. in rem act. Quod verum esse sentio, vel legens in primis eos libros legeret, quò sciret dicta hęreticorum, & rationes eorum, nam prima ratio

sem-

ſemper remanet propoſita hæreticorum libros non eſſe, ſicut non incidit etiam audiendo eadem verba relata ab alio, atque ſic dixit Nauar. in Man. capi. 27. num. 55. verſi Septimò, & Martinus Alfonſ. de Viuald. in Candelabr. p. 2. in explicatione Bullæ. caſ. 1. nu. 12.

Quartò in excommunicationem hanc non incidit, qui vult eos legere, quo videat, ſi hæreſim contineant, quod locum habet, vbi pro certo neſcit hæreſim continere, & hæretici libros eſſe.

2 Quintò † in excommunicationem hanc nõ incidit, qui librum alicuius catholici legit, in quẽ hæreſis aliqua irrepſit ipſo auctore non animaduertẽte; nam liber ille hęretici nõ eſt, ex quo non dolo malo hæreſim ibi poſuit: q̃ reqrit Bulla, vt ſupra vidimus. Excipio tamen, vbi ille li ber prohibitus eſſet; nam tunc, niſi expurgatus ſit, eum legens, retinenſve in excommunicationem aliam, quæ tamen reſeruata Romano Ponti. non eſt, incidit, vt habetur in reg. 10. Indicis in fine, in verſic. Quod ſi quis libros. Sicut etiam incidit in eandem, ſi libros catholicorũ legat ab hęreticis elucidatos, antequã permiſſi ſint, vt in Indice habetur:

Sextò in excommunicationẽ hanc non incidit, qui partẽ alicuius libri, qui in plura volumina diuiſus eſt, legit, quę pars hæreſim non continet; nam vnus liber per ſe eſſe videtur; qui quãuis hæretici ſit, hęreſim tamen non continet, quod Bulla requirit.

3 Septimò † in excommunicationem hãc non incidit, qui libros gentilium, & eorũ, qui chriſtiani non ſunt, legit, eſto hæreſim contineant; nam hoc capite ſolum prohibetur lectio librorũ, qui ſunt hæreticorum; at hi hæretici non fuerũt, & ſi hęreticas opiniones habuerunt; nam, vt quis hęreticus ſit, baptiſmi ſuſceptione chriſtianum factum eſſe oportet, vt antea probauimus. Quare, qui Virgilium, & Ciceronem de natura Deorum, & Ouidium quoad ſuas metamorphoſis legunt, qui Deorum multitudinem ponunt, in excõmunicationem hanc non incident.

4 Octauò † in excommunicationem hanc non incidit, qui audit alios huiuſmodi libros legentes; nam Bulla excommunicat legentes, non autem auditores legentium; &, qui legentes audit, ſine dubio non legit, vt per ſe patet; ergo in excommunicationem nõ incidit, atque ſic ſen

sit Nauar. in Man. cap. 27. nu. 56. versi Septima, ibi, sicut non incideret: quãuis si credat hæresim, quæ refertur, in excommunicationem iam dictam hæreticorũ incidat. Quę autem diximus de audiente, vt non incidat in hanc excommunicationem, eadẽ sentimus & de eo, qui talem librũ alteri sibi legendum tradidit; nã quòd neq. hic verè, ac propriè legit, & sic verba Bullæ ei non conueniunt, ob eam rem in excommunicationem hanc non incidit, esto peccet hoc faciendo, quamuis contrarium sentiat Iacob. de Graff. li. 4. decis. cas. conscien. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 34. sed non rectè meo iudicio, vt ex dictis patet.

Nonò in excommunicationem non incidit, qui suadet, & cõsulit, hortatur præcipituè alicui, vt tales libros legat, nã nec hic legere dicitur, quod requirit Bulla, ergo nec hic in excommunicationem hanc incidet; esto peccet.

Decimò in excommunicationem hanc non incidit, qui memoriter aliquid recitat, quod habuit à libris hæreticorum; nã nec hic, vt per se patet, propriè legit. arg. c. fin. de re iud. lib. 6. & c. sacro. de sen. excom. in antiq. & c. 1. de excep. lib. 6. aliud est enim legere, aliud memoriter recitare, vt in c. fin. de re iud. lib. 6. & in c. 1. de sent. excom. eod. li. probatur: Quamuis contrarium senserit, & malè Iacob. de Graff. ibid. Excipio tamen in trib. propositis casibus, vbi ea faceret, vt hęreticis faueret; nam tunc vt hæreticorum fautor in excommunicationem incidet, vt diximus antea, & hac ratione opinio Gra. locum habebit.

Postremò in excommunicationem hanc non incidit, qui ꝓbabili metu cõpulsus hos libros legit; exẽpli gratia in manu hæreticorum quis est, & nisi libros tales legat, mortem ipsi minantur; planè hic legens in excommunicationem non incidit; quãdoquidem verisimile non est, cũ tanto periculo Ecclesiam, quæ pia mater est, lectionem hãc ꝓhibuisse. Quamuis mortiferè peccet, si in contemptum fidei, clauiumve Ecclesię, vt legeret, iuberet; in hoc enim casu mortem potius oppetere, quã mortiferè sic peccare deberet. arg. ca. sacris, de iis, quę vi, metusve causa fiunt.

Vers. Aut Pertinentes.

SVMMA.

1 *Retinens libros hæreticorum hæresim*

sim continentes in excommunicationem incidit, quæ regula quo usque pateat, etiam declaratur.

2 *Liber hæretici repertus apud aliquem facit, vt hæreticus existimetur.*

3 *Librarij retinentes libros hæreticorum hæresim continentes in excommunicationem incidunt.*

4 *Libros hæreticorum habens hæresim continentes debet Inquisitori tradere comburendos.*

N hac parte excommunicantur, qui hęreticorum libros hæresim continētes retinent; quare quò materiam hanc optimè noscamus, regulam & hic hac de re conformemus.

In excommunicationem hāc
1 igitur †incidunt, qui retinent libros hæreticorum hęresim continentes, vt habetur in versi. pro
2 posito; † nam & is, penes quem libri huiusmodi reperiuntur, hæreticus existimatur. arg. c. sane. 2.24.qu.2. & vt dixit Rebuff. in Prax. benefi. in explicatione Bullę Cœnę Domini art. 1. in verb. Tenentes. Immò, & de hæresi cōdemnari posse ibidem ait, cum & Imperatores retinere huiusmodi scripta prohibent. in l. quicūque §. nemo. C. de hęret. atq. sic dixit quoque Iacob. de Gra. lib. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. n. 36. In excommunicationem igitur incidunt: quę excommunicatio multos afficit. Et primum eos, q ipsos libros retinent, quo ipsis studeant, vel ut hęresim eorum sequantur, vel ob curiositatem; nam Bulla non distinguit de causa retentionis, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de prętio. ff. de publ. in rem act. Id quòd locum habet, esto animum habeant tradendi eos Inquisitori, eosve comburēdi postquā legerint, ob eandem rationem; etenim statim atque retinere incipiunt, excommunicatione obligantur, ex quo excommunicatio hęc latæ sententiæ est, & ob id statim obligat. arg. c. pastoralis. §. fin. de appel. Hęc locum habent, quicunque sint, vt hoc in Bulla infra videbimus.

3 Secundo †excommunicatio hęc afficit eos, qui hos libros retinent, quo ipsos aut vendant, aut permutent, aut donent, aut locent, accomodent, quacunq. ve ratione alia in alios transferant; nā qui ob has causas libros retinent, & retinere hi dicūtur, pręterea Bulla non distinguit, vt proxime dicebamus. Quarę librarii, seu bibliopolæ ī hoc cauti sint, ne in hanc pœnā incidāt.

Tertiò excommunicatio hęc afficit

afficit eos, qui eos libros retinent, quò ipsos conglutinent; nam & hi retinere dicuntur, esto deinceps non conglutinent, & hoc ob rationes ante allatas; & ob id etiam si sui non sint, vt dixit Iacob. de Graff. ibid. n. 36.

Quarto excõmunicatio hęc afficit eos, qui non malo animo eos retinent, sed potius vt hęreticorum errores confutent; nã Bulla, vt sæpè diximus de animo non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus: etsi hoc voluisset, id cauisset, nõ enim ignorabat ob id aliquando à catholicis hos libros teneri. Quare & in excommunicationem hanc incident, qui hos libros ad suam bibliothecam exornandam retinent.

Quintò excõmunicatio hæc afficit eos, qui hos libros occultos habent, & scandalum non dant, nam & hi sine dubitatione retinent, & sic Bullæ verba eis conueniunt, ergo & dispositio, ac pœna. argum. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. Quare & q; eos retinent, & nunquam legunt, hanc etiam pœnam patiuntur; ex quo Bulla non solum prohibet, ne legantur, vt antea vidimus; verum etiam & ne retineãtur.

Sextò excommunicatio hæc afficit eos, qui retinent partem libri huiusmodi, modò hæresim contineat; nam sicut totum librum retinens in excommunicationem incidit; ita & qui partem. arg. l. quæ de tota. ff. de rei vend. Immò, & qui folium retinet huiusmodi libri, nam & hoc libri pars est. Hos ergo excommunicatio hæc afficit, debẽt igi-
4 tur † ad Inquisitorem eos deferre comburendos, vt habetur in l. quicunque. §. nemo. C. de hæret. & vt dixit Rebuff. in versic. Tenentes, vbi supra, & Iacob. de Graff. in eo. loco. Excipiũtur tamen nonnulli, qui hanc pœnã euadunt.

S V M M A.

1 *Libros habens hæreticorum hæresim continentes quando in excõmunicationem non incidat.*

I.

§. Retinentes libros hæreticorum, quando in excommunicationem incidant, vidimus, iam, vbi eam pęnam euadunt, videamus.

1 Primum igitur † retinentes libros hæreticorum hæresim continentes in excommunicationẽ non incidunt, vbi ignorãt librũ talem esse; nam Bulla excõmunicat scienter retinentes; ergo non eos, qui id ignorantes retinent.

nent, inclusio enim vnius, alterius exclusio est.arg.c.nonne;de præsumpt.& l.cum prætor.ff.de iud. Quare, qui succedit alicui, qui habebat huiusmodi libros, sed ipse nunquam eos animaduertit,planè ob probabilẽ ignorantiam excusatur; nam qui in ius alterius succedit, iustam habet causam ignorantiæ,vt dicitur in cap.cum quis in ius.de regu.iur.lib.6.& l.qui in alterius. ff.eod.imperiti etiam litterarũ, qui hos tales libros habent, id ignorantes excusantur.

Secundò in excommunicationem hanc non incidunt, qui hos libros ignorantes retinuerunt,& posteaquam id sciuerũt eos ad inquisitorem mittere nequeunt, vt pote animaduerterunt hoc, dum essent in lecto, vel de multa nocte,& iter cœnosum erat ad Inquisitorem; tunc enim excusantur.argu.l qui soluendo.ff.de solut. etenim nec q rem alienã se habere meminit, dum esset in lecto, tenetur statim surgere,atque eam restituere;sed sat est,vt animum habeat restituendi, cum primum commodè id poterit.Interim tamen eos legere non debent; nam in excommunicationem antecedẽtem inciderent in eos latam,qui tales libros legunt,atque sic sensit Iacob.de Graff.ibid.num.35.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidunt, qui de licentia Romani Ponti.eos retinent; nam hac ratione retineri possunt,vt dicitur in Bulla.Quare Inquisitores huiusmodi licentia fulti huiusmodi libros apud se habent,vt vidi Bononię apud S. Dominicum, & habetur in Bulla Iulii III. lata de anno 1550.die 5.Iunij incip.Cum meditatio cordis nostri.fol.500.& Paul.IV. incip. Quia in futurorum lata 1558.21.Decembris. fol.628.& Pii IV.inci.Cum pro munere,fol.82.

Quartò in excommunicationem hanc non incidunt, qui librum hæretici retinent, hæresim tamen non continentem, sicuti è contrariò nec incidunt,q librum catholici retinent hęresim continentem,vt diximus supra de legente; duo enim simul requiruntur,quo retinens hic in excommunicationem incidat, & vt hæretici liber sic, & vt hæresim contineat, sicut dicitur in Bulla,ac propterea vno deficiẽte excommunicationem hanc euadet.argu.l. si hęredi plures.ff. de cond.instit. At quid de aromatariis,& laniis,qui habẽt huiusmodi libros;quò carnes,aromatave obuoluant,dum ea vendunt,an ob id eos retinere poterunt?Ego sentio hos in excom-

muni

municationem incidere; nam hi sine dubio libros hos retinent, & id negari non potest; hoc enim pro certo ponimus, at Bulla retinentes excommunicat, ergo & hos. Nec interest, quòd eos non retinent, quo ipsos legant, aliisve legendos tribuant; tum quod Bulla non considerat, quo animo retineantur, ergo nec nos considerare debemus. arg. l. de prætio. ff. de publi. in rem act. tum quòd ansam eos legēdi tribuunt, ex quo partim huic, partim illi cum carne, aromatibusve alienant. Quare nec hos excommunicationis huius immunes esse censeo.

Postremò in excommunicationem hanc non incidunt, qui auferunt hos libros ab iis, q eos retinent, quo ipsos quam primū Inquisitori deferant; nam hi cōtra mentem Bullæ eos non retinent, modò interim eos non legant, vt in superiori casu diximus: sed iam de imprimentibus agamus.

Vers. Imprimentes.

S V M M A.

1 *Imprimere libros qu id sit.*
2 *Imprimentium nomine quinā comprehendantur.*

HIC excommunicantur Imprimentes libros hęreticorum hæresim cōtinētes. Quæ excommunicatio vt quatenus pateat, dignoscamus, præmittenda nonnulla sunt.

1 †Primum imprimere, quatenus ad rem nostram pertinet, nil aliud esse, quàm typis mandare, & quod vulgo dicitur stāpare. Secundò per Bullam Leonis X. incip. Inter solicitudines nostris humeris, latā Romæ anno 1515. quarto nonas Maii Pōtificatus sui anno tertio, in Concilio Lateranensi, prohibitum fuisse, ne vllus liber, scripturave imprimatur Romæ, nisi per Vicarium Romani Pontif. & Sacri Palatii Magistrum examinata, & subscripta sit manu ꝓpria ipsorum; in aliis verò locis per Episcopum, & Inquisitorem hæreticæ prauitatis, propositis cōtra facientes pœnis: hodie vero ex decreto Trid. Synod. sess. 4. in decreto de editione, & vsu sacrorum librorum, non licere librū vllum de rebus sacris imprimere sine licētia ordinariorum, idest Episcoporum; immò, si est religiosus, qui opus imprimere vult, licentiam à suis superioribus habere debet, vt ibi dicitur. Tertiò ad imprimendum multorum operas postulari; primò eo

rum.

rum,qui verba litteris illis stamneis componunt, qui proprie dicuntur compositores.Item, q prælo verba composita mãdãt, qui proprie impressores dicuntur. Quartò,qui subministrant litteras illas æneas, atramenta, et cartas, & huiusmodi alia ad impressionem necessaria.Quintò hæc fieri aliquando per se, & aliquando per alios, adducẽdo operarios ad hæc munera ob-
2 eunda,quod sæpius fit. † Sextò, quoad rem nostram Imprimentium nomine tria hominum genera comprehendi;primùm, q verba componunt,& qui eas p̃lo mandant, & qui ad hæc duo agenda operam præstant; nam impressio hęc vna est actio, quę ex pluribus partibus constat, ex compositione, & pręli mandatione,altera enim sine altera efficere impressionem nõ potest; at propterea sicut ædes cõstruere dicitur tam is,qui pauimenta,& parietes construit, quàm is qui tectum;ita & hic tã compositores,quàm pręlo mandantes compræhenduntur. Itẽ compręhenditur hoc nomine & is qui prædicta facienda curat;nã, qui est causa causæ est causa causati.argu.l.manumissionis. ff.de manumis.& probatur hoc apud Trid.Synod.sess.ead.versic. Sed & impressoribus,dũ inquit, sed & impressoribus modum in hac parte,vt par est,imponere volẽs sic inquit. Nullique liceat imprimere,vel ĩprimi facere quosuis libros de rebus sacris,& cæ. Ex quibus verbis apparet imp̃sorum nomine tam imprimẽtes per se, quàm imprimi facientes comprehendi;supra enim dixerat se velle imponere modũ impressoribus, quod deinceps faciens tam de imprimentib. quã de imprimi faciẽtibus loquitur, & sic impressorũ nomine vtrosque comprehendit; ergo idem & hic,quod & rationi consentaneum est;nõ ne absurdum enim esset,typographiæ magistrũ,ac dominũ, ad quem totum negotium pertinet,& qui opera imprimenda sumit, & ob id ad eũ in primis pertinet,an libri imprimendi probati sint nec ne, inspicere, immunem à pœna esse, cùm eam patiantur compositores, & impressores, qui sæpius non animaduertunt,quid componant,imprimantve,sed quod ipsis mandatur,agunt? Planè ridiculum hoc esset.Postremò impressorum nomine,& eos,qui libros imprimendos tribuunt, cõprehendi censeo; nam,si prædicti comprehenduntur, quanto magis, qui opera imprimenda tribuunt, cum propter quod vnumquodque est tale, & illud

magis tale? Non pro certo tamē id pono, cum alia pœna ipsi fortasse puniantur. His sic pręmissis; iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

1 *Imprimentes libros hæreticorum hæresim continentes in excōmunicationem incidunt; quæ regula quousque pateat, declaratur.*

2 *Vendens arma, cartas lusorias, fucos, & id generis, quibus benè, maleque uti possumus, an peccet.*

3 *Imprimentes libros hæreticorum hæresim continentes quando in excommunicationem incidant.*

I.

§ Præmissis explicatis; iam q̃ in excommunicationē hāc
1 incidant, explicemus. † In excōmunicationem hanc igitur incidunt imprimentes libros hæreticorum hæresim continentes, vt habetur in versic. proposito. Quæ excōmunicatio afficit primò magistrum, & Dominum ipsius typographię, qui opera imprimenda sumit, & operarios conducit; nam & hic imprimere dicitur, vt supra præmisimus.

Item afficit excommunicatio hæc compositores, qui verba ex litteris illis ęneis conformant, & conglutinant; nā quod & antea diximus, concurrunt & ipsi ad impressionem faciendam.

Tertiò afficit excommunicatio hæc eos, qui litteras, seu verba iam conformata pręlo mandant; nam hi propriè impressores sunt; Ac demum vniuersi, q̃ immediatè operas suas præstāt. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt, quicūque sunt, vel clerici, vel laici, vel in dignitate positi; atque sic in tribus his casibus sensit Iaco. de Graff. lib. 4. decis. in expositione Bullæ cœnę Domini.

Postremò & qui opera ipsa imprimenda tribuunt, vel sint auctores ipsorum, vel non.

At quid de iis, qui impressoribus cartas præbent, item atramentum, necnon litteras illas ęneas, ac demum reliqua ad impressionem pertinentia, an in excommunicationem hanc incident? Ego sentio in excommunicationem hos non incidere. Primò quia imprimentes, & impressores non sunt, vt per se patet, & sic verba Bullæ eis nō cōueniunt, ergo nec pœna. argu. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. Postremò, quoniam hęc vendere impressoribus licet; esto igitur ipsis malè vtantur, tamen in cul
2 pa non sunt; † sicut nec is, qui arma vendit, nec qui cartas luso-

rias,

rias,nec qui fucos,quorùm prima ad tuendum ſe inuenta ſunt, alteræ ad animos recreandos, poſtremi ad ſe exornandũ; alioquin nihil eſſet ferè, quod damnari non poſſet; cum & bonis malè quis vti poſſit,vt id plurib. egit Nauar.in cap.negotium.de pœnit.di.5.& in Man.ca.14.nu 42.& pertinent ad hoc, quę dixit Alfonſ. de Caſtr. aduerſus hæreſes omnes contra Vuicles in verb.Studia generalia;nõ igitur in excommunicationẽ hanc incident (Peccarent tamen mortiferè, ſi ſcirent hęc emi ad opus hæretici imprimendum, & tamen ea illis præſtarẽt. Immò in excommunicationem,in quã fautores hæreticorum incidũt, & ipſi inciderent; nam & hoc fauere eſt,vt per ſe patet) & hic ẽ primus caſus, in quo pœnã hãc quis euadit.

3 Secundò † in excommunicationem hanc non incidunt,vbi p̃dicti ſcilicet Magiſter typographiæ, compoſitores, & prælo mandantes librum hæretici eſſe & hęreſim continere probabiliter ignorarent; quæ ignorantia probabilis erit, ſi ab Inquiſitore,ſuperioreve Eccleſiaſtico liber ſubſcriptus erit, & probat⁹. Immo operarij prædicti excuſabuntur, ſi à Magiſtro typographiæ liber ipſis traditus fuerit; quandoquidem an probatus ſit nec ne, ad ipſos perquirere non pertinet, ſed ad dictum Magiſtrum: quamuis ſecus eſſet, ſi & ipſi ſcirẽt hæretici librum eſſe, & hæreſim continere. At quid de correctore? Hunc in excõmunicationem hanc non incidere cenſeo; quandoquidem impreſſor propriè non eſt,ſed eius, qđ impreſſum eſt,inſpector. Quamuis, ſi animaduertiſſet librum hæreſim continere, & hęretici librum eſſe,& taceret,tanquam hæreticorum fautorem in excõmunicationem, de qua ſupra egimus, & ipſum incidere exiſtimarem,atque in hanc ſententiã accipiendam eſſe opinionem Iacob.de Graff.cenſeo in libr.4. deciſ.ibid.nu.37. qui corrigentes impreſſorum nomine comprehendi voluit.

Poſtremò in excommunicationem hanc quis non incidit, vbi de Romani Pont. licentia id fieret; quàm licentiam tribuere veriſimile non eſt.

Verſ. Ac eorum quomodolibet Defendentes ex quauis cauſa, publicè, vel occultè, quouis ingenio, & colore.

SVMMA.

1 *Defensio quotuplex sit.*
2 *Defendens libros hæreticorum hæresim continentes in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quatenus pateat declaratur.*
3 *Defendens libros hæreticorum hæresim continentes disputationis gratia in excommunicationem incidit.*
4 *Defendens librum hæretici hæresim continentem quando in excõmunicationem non incidat.*

HIC excommunicantur ii, qui defendũt libros hæreticorũ hæresim continentes: quam excõmunicationem, vt dilucidiorem habeamus, præmittendum vnum
1 est†defensionem aliam esse iuris, aliam facti. Iuris, quę rationibus nititur, & sic, vbi quis rõnibus conatur defendere. Factis vbi omissis rationibus, factis tãtum defendere conatur, vt pote si dicat quis se velle armis defendere opus, seu librum talem esse catholicum; sicut Turcæ, qui in suo Alchorano cautũ habẽt, vt sua fides non rationibus, sed armis defendatur. Hoc præmisso, iam regulam de more ponamus.

In excommunicationem hãc
2 igitur†incidunt; qui defendunt libros hęreticorum hæresim cõtinentes, vt habetur in proposito versic. quæ excommunicatio multis modis amplificatur. Nã primum locum habet, quomodolibet defendant, vt habetur in cit. vers. Hoc autem intelligo vel de iure, vel de facto defendant; quæ defensionis rationes, quomodo sint, iam præmisim⁹. Item vel tacitò, vel expresse; tacito vt pote dicendo librum talẽ plurimi valere, hortando quem, &eum emat, vel legat. Expresse, apertè eum commendando, & dicendo non esse comburendũ, ita Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, excom. 1. nu. 26.

Secundò excõmunicatio hęc afficit defendentem, ob quãcunque causam defendat, ne ad manus Inquisitoris veniat, & comburatur ob versi. Ex quauis, causa. Causę verò plures esse possunt, vt exempli gratia, si dicat à doctissimo viro conscriptum esse, ac propterea tolerandum. argu. l. ad bestias. ff. de pœni. quæ causa inepta est; tum quòd infantissimus, & stultissimus, non aũt doctissimus censendus est, qui à Christi fide discedit; & ne quicquam sapit, qui sibi non sapit; tũ quòd sapientia huius mundi

stultitia

stultitia est apud Deum. Item si dicat, ne scandalum oriatur, tolerandum esse, vel quò ingenia Christi fidelium ad sacram scripturam scrutandam excitentur; vel quò nota sit eorũ impietas: quæ rationes etiam nihil faciũt; non prior, nam scandalum illud passiuum, non actiuum est, & in hoc casu scandalum potius nasci permitti debet, quàm uerita tem relinqui: hinc Christus Dominus, cùm audisset quosdã sic scandalizatos esse, dixit; Sinite, cœci sunt, & duces cœcorũ. Nõ altera ratio, nec postrema ob eorum periculum qui in sacris litteris versati non sunt.

Tertiò, si dicat permittendũ esse, vel ob sententiarum grauitatem, vel ob sermonis elegantiam, vel ob rerum, quę tractantur, ordinem: quandoquidem & hæ rationes respuendæ sunt: qui enim ordo in eo esse potest, qui ab Ecclesia, quæ est, vt castrorũ acies ordinata, discedit? quæ sententiarum grauitas, vbi à vera fide aberratur? hę rationes nihil faciũt; nam Ecclesia sancta Dei non necesse habet compensare tantam fidei iacturam cum illis sententiis, cum non desint scripta catholicorum, qui his plura, & saniora docent; pręterquã qđ & diuinam scripturam habem⁹, quæ sententiis, & doctrinis referta est. De sermonis elegantia vero nihil est dicendum. quãdo quidem non desunt Cicero, Virgilius, Horatius, Cæsaris Commentarii, & alij multi, qui & rationis vbertate, & verborum hornatu hæreticos longè antecedunt; nulla igitur ex causa tolerandi sunt libri huiusmodi.

3 Tertiò excommunicatio hęc afficit defendentem, vel publicè, vel occulte eum defendat, ob vers. Publicè, vel occultè; esto igitur scandalum non detur, qđ contingit, vbi publicè non laudaretur, tamen in excommunicationem hanc incidet. Quare, et qui scriptis defenderet, vt pote componendo apologiã, quo librum hæretici tueatur, esto id faciat in suo cubiculo solus, tamen in excommunicationẽ hãc incidet. Quod locũ habere censeo, etiam si eam scripturã non publicet, sed domi apud se habeat. At quid si quis secum meditatus librum huiusmodi diceret verba proferendo solus. Hic liber optimus est, an in excommunicationem hanc incidet? Planè non incidere censeo, cum defensio hæc non sit, quamuis, si ob id, quòd hæresis ibi posita placeat, secus.

Postremò excõicatio † hæc afficit defendentem, quocũque ingenio, & colore id faciat, ob

vers.

versi. quocunque ingenio, & colore, vt pote, si dixit se disputationis gratia eũ defendere, vel vt inquirat rationes, quibus hæresis conuincatur, vel quò dubitationes, si quę sint, tollantur, in excommunicationem igitur & hic incidit.

4 Excipitur † tamen is, q̃ ignorans talem librum hæretici esse, & hęresim continere illum defendit, ob verb. illud sciẽter multo ante positum, quamuis admonitus de hoc, si non desisteret, in excommunicationem incideret.

Secundò excipitur, qui diceret se velle defendere librum talem; sed nondum defensionem aggressus est; non enim qui dicit se velle arborem ascendere, arborem tunc ascendit, & qui se velle religiosum percutere, illum percutit. Secus tamen si iam parasset se ad defendendũ, & diceret, qui vult contrarium asserere, huc veniat; nam & hic iam defendit, ex quo ad hoc iã paratus est; sicut & defendere Dux ille arcem dicitur, qui cõtra hostem armatus stat; esto non pugnet, & itineris arreptio ad Romanam Curiam appellationis vim habet, vt habetur in c. dilecti filii. 2. de appell. quamuis vt fautor hæreticorum in excommunicationem incideret.

Postremò excipitur, vbi de licentia Romani Pont. id faceret, vt habetur in Bulla; sed iam ad alia veniamus.

Vers. Vel de religione Tractantes.

SVMMA.

1 *Religio quot modis sumatur, & in quam sententiam hic accipiatur.*

2 *Legens libros hæreticorum de religione tractantes in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

3 *Retinens, aut imprimens libros hæreticorum de religione tractantes in excommunicationem incidit, quæ regula, quousque pateat, etiam declaratur.*

4 *Libri hæreticorum quinam licitè retineri poßint.*

SVPRA de excõmunicatione lata ob libros hæreticorũ hæresim cõtinẽtes actum est hic agitur de excommunicatione lata ob libros eorundem de religione tractãtes; quę excommunicatio vt dilucidius appareat, quousque pateat, religionis nomine quid significetur, præmit-

1 premittamus. † Religio igitur duobus modis sumitur, primò pro virtute, quę Græco nomine latria dicitur, cuius propriũ est Deo cultũ debitũ exhibere, de qua egit pluribus S. Thom. 2.2. quęst. 81. Secundò sumitur pro vniuersitate hominum, vt collegio Deum colentium per fidem, & hac ratione comprehenditur tota Christianitas, & dicitur religio christiana, & in hãc sententiam accipitur in ca. gaudemus, in vers. In fauorem præsertim christianę religionis. de diuort. Secundò pro cultu Dei per fidem, & bona opera, vt habetur apud acta Apostolorum. 2. ibi Viri religiosi, & sic cõprehenditur vniuersitas bonorum christianorum. Tertio pro statur clericorum. Quartò pro statu profitentium tria vota, obedientiæ, castitatis, & paupertatis, & dicuntur religiones, vt fratrum mendicantium, & non mẽdicantium, & monialium, ita in quiunt Syl. in verb. Religio. 1. in principio, & Ioan. Tabien. eo. in principio. Præmittendum secũdo loco est, quatenus ad rem nostram pertinet, religionem hic sumi tam primo modo, quàm secundo, & sic cõprehendi libros qui tractant tam de cultu debito ipsi Deo, quàm de religione christiana, & christianis religiosis, & de clericis, sicut etiam de monacis. tum quòd simpliciter, ac generaliter loquitur Bulla, nec distinguit, de qua religione, vt per se patet, ergo nec nos distinguere, sed generaliter eã intelligere debemus. argu. le. de prætio. ff. de publ. in rem act. tũ quod periculum animarum inest in huiusmodi libris, de quacunque religionis iam dictę specie pertractent; verẽdum enim semper est, ne errores simpliciũ hominum auribus inculcent; ex quo nihil hęretici intactum reliquerunt, quod suis erroribus fœdare conati non sint; quod igitur Bulla hæc errores omnes contra christianam religionem amouere voluit; ob eam rem vt libros de quacunque religione tractantes, comprehenderet, generaliter religionem expressit, & libros de religione tractantes. His præmissis, iam regulam de more ponamus.

2 In excommunicationem hãc igitur † incidunt, qui libros hęreticorum de religione tractãtes legunt, vt habetur in Bulla; quæ regula iis modis amplificatur, & coarctatur, quibus superior posita de legente libros hęreticorum hæresim continentes, ob easdem rationes.

Secundo loco excommunicatio hęc locum habet, vel libri

tales

tales hęresim non contineant; tum quod Bulla excommunicat alternatiuè, scilicet legentes libros hęreticorum hęresim continentes, vel de religione tractãtes; dictio enim illa, vel, alternatiua dictio est; at alternatiua requirit solum ex alternatiuis vnum adimpleri. arg. l. si hęredi plures. ff. de cond. insti. ergo, ex quo excommunicat legentes libros hęreticorum hæresim cõtinentes, vel de religione tractã tes, sat est, quo in excommunicationem hanc quis incidat, vt legat libros hæreticorum de religione tractantes, esto hæresim non contineant, tum quòd casus hic est diuersus à superiore, declarat hoc alternatiua vel, at superior prohibet, ne qs legat librum hæretici hæresim continentem, ergo hic ne legat librũ hæretici de religione tractantẽ, esto hæresim non cõtineat; alioquin casus hic posterior contineretur sub superiore; nam liber talis hęretici de religione tractans esset liber hæretici hęresim continens; ne igitur superuacaneus casus hic sit, & inutilis contra c. si Papa. de priuileg. libr. 6. locum habere dicendum est excommunicationem hanc, esto liber hic hęresim non contineat. In omnibus igitur his casibus quis in excommunicationem incidit. Quam excommunicationem quis euadit in omnibus casibus, quos in regula de legẽte librum hęretici hæresim continentem posuimus. Quare in excommunicationem hanc non incidet, qui legeret talem librum, ignorans talem librum hæretici esse, vel de licentia Romani Põtificis ob verbum illud scienter, & vers. sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicæ.

3 In excommunicationẽ hãc† etiam incidunt, qui eosdem libros hęreticorum de religione tractantes aut retinent, aut imprimunt; de quibus, quoniã supra egimus; ob eam rem, q̃ huc pertinent, illic sumamus, ne superuacanee illa iteremus. At q̃d si liber de religione tractans hæresim non contineat, an eum defendens in excommunicationẽ hanc incidet? nam defendens librum hęresim continentẽ incidit, vt supra vidimus. Ego sentio hunc in excommunicationem incidere, vbi defenderet librum talem, vt hæretici opus; at si id quod comprehensum est eo libro, non habito respectu ad ipsum, sed secundum se tueatur, q catholicum sit, excommunicationẽ tunc euadere sentio, quandoquidem non opus hęretici; sed quod catholicum est, defendit. Hæc igitur sunt, quæ de libris

bris hæreticorum in Bulla habentur.

At quid de aliis libris, & scriptis hæreticorum, qui vel hæresim non continēt, vel de religione non tractant, an licitè ipsos, habebimus? vt rem hanc breuiter expediam, nonnullas regulas & hic instituto nostro ponamus. Id quod in sequenti præstabimus.

S V M M A.

1 *Libri hæreticorum quinam licitè retineri possint.*

I.

§ Quinam hæreticorū libri retineri possint, explicādū nobis proposuimus, iam igitur
1 rem aggrediamur. † Primū igitur licitè retineri possunt libri alii hæreticorum, modò à Theologis catholicis iussu Episcoporum, & inquisitorum examinati, & probati sint, vt habetur in Regula secunda Indicis librorū prohibitorum in lucem æditi iussu Trid. Synod. Verùm, quid si prædictis nō seruatis retineātur? Si liber hæretici sit, vel alterius ob hęresim damnatus, vel ob suspitionem falsi dogmatis prohibitus, eum retinens in excōmunicationem incidit, vt habetur in Regu. 10. eiusdem Indicis in fi. ver. Quod si quis libros; sat igitur est, quo in excommunicationem hanc incidat, vt vel liber hęretici sit, esto hęresim non contineat, de religioneve non tractet. Vel alterius ob hæresim damnatus, vel ob suspitionem falsi dogmatis prohibitus.

Secundò licitè retineri libri possunt, qui catholicè cōscripti sunt ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt; modò à Theologis vniuersitatis catholicę, vel ab inquisitore generali probati sint, vt habetur in Reg. 2. eius Indicis in versi. Libri etiam catholici conscripti, & qui contra faciunt, mortiferè peccant, & ad arbitrium ordinarii puniuntur, vt habetur in eod. Indice Regu. 10. in fine. in versic. Qui verò libros. iunct. versic. Quod si quis libros.

Tertiò licitè retineri libri possunt, qui catholicè conscripti sunt ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiam rediere, modo & ipsi vt superiores probati sint: alioquin contra faciens in pœnas proximè dictas incidit, vt habetur in cit. versi.

Quartò licitè retinentur, versiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quę hactenus editę sunt à damnatis auctoribus; modò nihil contra sanam doctrinā contineant, vt habetur in Reg.

O 3. In-

3. Indicis dicti. Quare, si quid è græco in latinum verterunt, licitè illud retinebimus. Excipiuntur tamen versiones veteris testamenti; nam hę ad iudicium Episcopi uiris tantùm doctis, & piis concedi possunt, vt habetur in ead. reg. 3. Quare, qui contra fecerit, mortiferè peccabit, & ad arbitriũ Episcopi punietur, vt habetur in ead. Regula 10. in fine in versic. Qui vero libros alio nomine. Item excipiuntur versiones noui testamenti factę ab auctoribus hæreticis primæ classis. qui habentur in eod. Indice, quæ nemini concedi debēt, quoniam ex earum lectione vtilitatis parum, periculi plurimũ emanare solet, vt dicitur in ead. Reg. 3. Et qui contra fecerit, eisdem pœnis, quas proximè diximus, punietur per eandē Regu. 10. in fine.

Quintò licitè retinentur annotationes factę iis versionib⁹, quæ permittũtur, vel factæ Vulgatæ ęditioni, modò loca suspecta expuncta sint ab vniuersitate catholica Theologorum, vel ab Inquisitore. Ab iis tamen licitè retinentur, quibus versiones licet retinere; qui autem hi sint, diximus supra proximè. Qui verò contra fecerint, si annotationes illę hęresim damnatam cõtineant, vel ob falsi dogmatis suspitionem damnatæ sint, in excommunicationem incidunt, vt habetur in Regula 10. in fine versic. Quod si quis libros hæreticorum. Si verò nihil tale continebunt, & nihilominus eas habuerint, non probatas à prædictis, & mortiferè peccabunt, & ad arbitrium iudicis punientur.

Sextò retineri licet totum volumen Bibliorum, quod vulgo Biblia vatabli dicitur, aut partes eius à uiris piis & doctis de concessione Episcoporum, vt dicitur in cit. Reg. 3. versi. Quibus conditionibus; ergo qui sine pmissu Episcopi ea retinent, mortiferè peccabunt, & ad arbitriũ Episcopi, punientur, vt habetur in Reg. 10. in fine vers. Qui verò libros.

Septimò licitè retinentur libri, qui hæreticorum auctorum opera interdum prodeunt; in q̃bus nulla, aut parua de suo apponunt, sed aliorùm dicta colligũt; cuiusmodi sũt Lexicha, Cõcordantię, Apophtegmata, similitudines, Indices, & huiusmodi expurgatis tamen priùs expurgandis, si quæ sint, de consilio Episcopi, & Inquisitoris, cũ Theologis catholicis, vt habetur in Reg. 5. Quare qui cõtra fecerit, si hæresim contineant, mortiferè peccabit, & ad arbitrium Episcopi punietur, vt habetur in

Reg.

Reg.10.in fine.

Postremò licitè etiam hi libri retinentur, quorum principale argumentum bonum est, obiter tamē in illis aliqua inserta sunt, quæ ad hęresim, seu impietatē, diuinationem, seu superstitionē spectant, mō à catholicis Theologis auctoritate Inquisitoris generalis expurgati sint, vt habetur in Reg.8. Qui verò cōtra fecerit, in excommunicationem incidet, vbi hæresim continebūt, aliàs autem mortiferè peccabit, & ad arbitrium Episcopi punietur ob citat. Reg.10. in fine. Hæc igitur sunt, quæ de libris hæreticorum habuimus, ex quibus patet & per Indicem illum excommunicari retinētes, vel legentes libros hęresim cōtinentes; cuius excommunicationis absolutio reseruata non est, sicuti in Bulla nostra, vt antea vidimus. Hoc etiam huc addimus in omnibus casibus, in q. bus in excommunicationē quis incidit, & in illis mortiferè ab illis peccari. Modò probabilis ignorantia eos non excuset. argu.c.Apostolicæ.de cle. excom mun.minist.& c.fin.de constitu. lib.6. Vel de auctoritate Romani Pontif. id non faciunt; nā hi excusantur; sicut etiam, q. alios audiunt eos libros legentes, vel sciunt tales libros habere, & nō denuuciant. Sed iam ad alia veniamus.

Vers. Nec non schismaticos, & eos, qui se à nostra, & Romani Pon. pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

S V M M A.

1 *Schisma quid sit.*
2 *Schisma græcum nomen est.*
3 *Ecclesia vniuersalis corpus quoddam est.*
4 *Schismatis species duæ sunt.*
5 *Schismaticus quid sit.*
6 *Excommunicatus propriè schismaticus non est.*
7 *Peccator simplex schismaticus nō est.*
8 *Apostata schismaticus non est.*
9 *Schismaticus non semper hæreticus est.*

IN hac postrema parte huius capitis schismatici excommunicātur: verum, ne terminos ignoremus, quatuor præmittenda sunt. Primum quid sit schisma. Deinde, vnde dicatur. Tertiò, quotuplex sit; Postremò, qui schismatici per hanc Bullam excōicētur.

1 Schisma igitur† nil aliud est, quàm separatio ab vnitate Ecclesiæ vniuersalis, qua christianus vel subtrahit se ab obedientia capitis Ecclesiæ, scilicet Romani Pōtificis, quatenus Ecclesiæ caput est; vel à communione membrorum Ecclesiæ nolens esse eiusdem Ecclesię, membrum. Hęc descriptio colligitur ex dictis S. Thom. & Caiet. 2.2.q.39.art. 1. & ex dictis eiusdem Caietan. in Sum. in verb. Schisma, & Tabiē. & Syl. eod. & Iacob. de Graff. li. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullę Cœnę Domini, nume. 39. cum seq.

2 Dixi autem Separatio, †quoniam verbum hoc Schisma græcum nomen est, quod latinè scissionem, seu scissuram significat, & ob id separationem, & diuisionem ab aliquo, vt habetur in ca. schisma, 24.q.1. & vt dixit Glo. in c. quia, de elect. & Caietan. in Sum. eod. & Mar. Socin. Sen. in Rubr. de Schis. quoniam igitur per schisma separatur quis ab vnitate Ecclesiæ vniuersalis, ob eam rem diximus Separatio.

Dixi secundò Ab vnitate Ec-
3 clesiæ, † quoniam Ecclesia vnū corpus est, cuius caput in cœlis Christus Dominus est; in terra eius Vicarius Romanus Ponti. mēbra verò sunt christiani omnes; qui ergo separat se ab hoc corpore, vel à membris, vel à capite, ab vnitate Ecclesię separatur, & schismaticus dicitur.

Dixi tertiò vniuersalis Ecclesię, quoniam schisma, de quo agimus, separat à communione Ecclesię vniuersalis militantis, quæ est congregatio omnium christianorum fidelium viuentium, vt id sensit Caietan. 2.2.q. 39. art. 1. versic. Ad euidentiam horum, & in Sum. in verb. Schisma, ibi, Primò, si quis ex intētione non se habeat, vt pars vniuersalis Ecclesiæ, & Syl. eod. paulo post princip. ibi, Et tertio in specie. Quare, qui remouet se ab obedientia sui Episcopi, non propriè schismaticus hic est, de quo agimus; quoniam non separat se ab vniuersalis Ecclesię capite, atque sic dixit Abba. in Rub. de Schis. & Mar. Socin. Sen. nume. 3. eod. Qui etiam separat se ab aliqua congregatione hominum tantum, neque hic schismaticus est; quoniam non separat se ab vniuersalis Ecclesiæ Vnione.

Dixi quartò Christianus; nā, cum per schisma separetur quis ab vnitate Ecclesiæ vniuersalis, qui in Ecclesiā ipsam receptus non est, quod fit baptismi susceptione, vnde, & christiani nomē tunc consequitur, ab eius Ecclesiæ vnitate separari non potest; vbi

vbi enim habitus non est, ibi priuatio esse non potest, argu. l. decem. ff. de verb. oblig.

Dixi quintò, qua subtrahit se vel ab obedientia capitis Ecclesię, scilicet Rom. Pont. quatenus Ecclesiæ caput est, vel à cōmunione membrorum eiusdem, nolens esse eiusdem Ecclesiæ membrum; nam, cùm Ecclesia hęc vniuersalis militans vnum corpus mysticum sit, cuius caput in cœlis Christus Dominus est, in terra eius Vicarius Roman⁹ Pōtif. membra verò reliqui Christiani; vnitas Ecclesiæ huius duplex est. Altera, quę consistit in connexione membrorum eius ad inuicem. quamobrem fideles 4 habent se vt membra, & partes huius Ecclesiæ, & quæ faciunt, vt credere, sperare, diligere, sanctificari, & alia huiusmodi, vt membra, & partes eius corporis se facere credunt: Quare fit, vt Indi christiani, qui in tam lōginquis regionibus sunt, eodē animo præditi sint, & se quoque habeant, vt membra huius Ecclesiæ; & quæ operantur, eodem animo operentur. Altera verò vnitas est, quę consistit in ordine omnium membrorum eiusdem Ecclesiæ ad vnum caput, quod vt dixi, in cœlo Christus Domi 5 nus est, in terris eius Vicarius Romanus Pon. mouentur enim Christi fideles à spiritu sancto non solum ad credendum & ad reliqua, verum etiam & ad obediēdum vni, & eidem capiti huius Ecclesiæ tanquam tali qui est Summus Pont. Hæc igitur est altera vnitas, cuius beneficio omnes Christiani obediunt vni capiti atque sic tradidit San. Thom. 2. 2. q. 39. art. 1. in respō. ibi, Ecclesia autem vnitas, & Caietan. ibid. in versic. Ad euidentiam, idem Caieta. in Summ. in verb. Schisma, & Mar. Soci. Se. in Rubr. de schis. numer. 5. vers. quæ vnitas. Qui ergo separāt se aut à capite, aut à membris huius Ecclesię, hi propriè schismatici sunt. † Ex quibus patet schismatis species duas esse, quarum altera eius est, qui subtrahit se ab obedientia Romani Pontificis, quatenus Ecclesiæ caput ē, altera verò eius, qui ab vnitate membrorum eiusdem seiungitur.

Dixi postremò quatenus Ecclesię caput est, quoniam, si qs subtraheret se ab obedientia Romani Pont. ob inimicitias, quas secum gerit, ob aliudve aliud commodum, & non quatenus Ecclesiæ caput est, schismaticus hic propriè nō dicitur. Hoc igitur Schisma est. † Ex quo patet etiam quid sit schismaticus; nam propriè is christianus dicitur, q

subtrahit

ſubtrahit ſe, aut ob obedientia Romani Pont. quatenus Eccleſię caput eſt, aut ab vnitate & communione membrorum eiuſdem Eccleſię, quatenus Eccleſię membra ſunt; idque iure meritò, nam vt quis ſit membrum Eccleſię catholicæ, duo poſtulantur neceſſariò, & vt habeat ſe vt pars illius in credendo, ſperando, & cæt. & vt ſubſit Roma. Pont. vt capiti Eccleſiæ catholicæ, quoties igitur q.s ſubtrahit ſe aut à communione huiuſmodi membrorum, aut a ſubiectione capitis, ſchiſmaticus eſt, vt dixit Caietan. 2.2.q.39.art.1. ver.
6 In eodem articulo aduerte.† Ex his iam patet excommunicatũ, eſto ab Eccleſiæ communione ſeparetur, non tamen propriè ſchiſmaticum eſſe; tum quòd ipſe hoc non intendit, quod neceſſariò poſtulari ſupra ſenſimus; tum quod nec ipſa Eccleſia ob id illum excludit, ſed ſolũ à fructibus communionis, atque ſic dixit Ioan. Tabien. in verb. ſchiſma. in principio. verſic. Secundò modo, & Mar. Socin. Sen. in cit. Rubr. de ſchiſ. num. 9. verſi. Magis largè.† Conſtat etiam ob eã
7 dem rationẽ, nec, qui aliàs mortiferè peccat, & contumax eſt, ſchiſmaticum eſſe, vt dixit San. Thom. 2.2.q.39.art.1. in reſpõ. ad prim. argu. & ſequuntur communiter DD. Innocent. in ca. de ſchiſmaticis, & Mar. Socin. Sen. ibid. nu. 8. verſi. Non licet omne peccatum, & Tabien. in verb. Schiſma. nu. 1. verſi. Primò ſecũdum. Quare, qui mãdato Eccleſiæ non obedit ob odium, amorem, inimicitiaſve, nec hic ſchiſ-
8 maticus propriè eſt.† Conſtat etiam Apoſtatam ſchiſmaticum non eſſe; nam apoſtata diſcedit omnino ab Eccleſia Chriſti, & non vult amplius eſſe de eius Eccleſia, ſed ad aliam religionẽ ſe trãsfert; at ſchiſmaticus, eſto ſeparet ſe ab vnitate Eccleſię, non tamen intendit ad aliã religionem ſe transferre, ſed aut nouam Chriſti Eccleſiam, aut
9 nouum caput conſtituere.† Cõſtat itidem ſchiſmaticum non ſemper hæreticum eſſe; nam ſi ſolum ſeparat ſe ab obedientia Romani Pontif. vel ab vnitate membrorum Eccleſiæ, modo teneat vnitatem fidei, & ſic aliud caput non conſtituat, aliamve eccleſiam, hæreticus non eſt, vt dixit Caieta. in Summ. in verb. Schiſma. Conſtat demum ex iã dictis, vnde ſchiſma dictum ſit, & quotuplex ſit. Iam quartum, quod nobis præmittendum propoſuimus, de quib. ſcilicet ſchiſmaticis hic agatur, explicemus.

Pro certo igitur habendum eſt de vtroque genere ſchiſmaticorum

ticorum hic agi;nam de subtrahẽtibus se ab obedientia Romani Pont. expressum id habetur in versi.proposito;de subtrahentibus autem se à communione membrorum Ecclesiæ, & ab eorum vnione, colligitur ex verb. schismaticos, quod habetur in initio.versic. nam excommunicantur per Bullam schismatici, & qui subtrahunt se ab obedientia Romani Pont.& schismaticorum duę sunt species tantum, vt supra probauimus;ergo, ex quo Bulla excommunicauit subtrahentes se ab obedientia Romani Pont.idque expresse, quæ species vna schismaticorum est, cõcludere necessariò debemus sub verbo illo Schismaticos excommunicare eos tantum,qui ab vnitate membrorum Ecclesiæ se subtrahunt;de hac enim specie necessario intelligi debet, aut de alia,& de alia,ex quo de ipsa speciatim agitur,intelligi nõ potest,ergo necessariò de hac accipi debet,valet enim argumentũ à partium enumeratione,arg.§. actionum,in Instit.de action. & facit l.cum quidam.ff.de libe.& posthu.Nec repugnat quod specіatim excommunicantur subtrahentes se ab obedientia Romani Pontif.nam fecit hoc, vel quò magis timeatur,argum.c.si aduersus,de hęret. vel quòd sæpius cotingere hoc potest, atq. idcirco magis illud expressit,argu.c.vbi periculum.de elect.lib. 6.& le.nam ad ea.ff.de leg. His pręmissis, rem aggrediamur, quam duabus regulis explicemus.

SVMMA.

1 *Schismaticus, qui subtrahit se ab obedientia Romani Pont.quatenus caput est vniuersalis Ecclesiæ,in excommunicationem incidit:quæ regula declaratur,quousque pateat.*

2 *Schismaticus, qui non obedit Romano Pon.quisnam sit,qui in excommunicationem non incidit, dit.*

3 *Papæ plures vbi sunt,cui adhærendum.*

4 *Obedire nolens Romano Pontif.ob aliquod interesse non est schismaticus.*

1.

§. Materiam huius versiculi duabus regulis explicãdã nobis propcsuimus;iam ergo rẽ aggrediamur.

1 Primum igitur,†vt de subtrahentibus se ab obedientia Romani Pont.agamus,in excõmunicationem hanc incidunt, qui ab obedientia Romani Pont.tãquam capitis vniuersalis Ecclesię

clesiæ se remouent, vt dicitur in Bulla: Quæ regula declaratur, vt locum habeat.

Primò, esto credant vnitatem Ecclesiæ, quoad vnum Caput, idest esto credant Ecclesiam vniuersalem vnum caput tantum habere, & non plura, ita dixit Caiet. in Sum. in verb. Schisma versi. Et aduerte perspicaciter; & in hoc casu quis hęreticus nō est; vitium enim purum schismatis hoc est, vt ait Caiet. ibid. idē dixit. 2.2.q.39.art.1. propè finē: id autem apparebit, vbi quis parere ei nollit, vt capiti vniuersalis Ecclesiæ. Quare, si Episcop⁹ renueret parere mādato Romani Ponti. ob hanc rationem in excommunicationem hanc incideret.

2 Secundò in excōmunicationem hanc incidit is, qui separat se ab obedientia Romani Pont. existimans vniuersalis Ecclesiæ Caput vnum non esse, & sic unitatem Ecclesię, quoad caput tollit, esto credat ecclesiam in se ipsa vnam esse; nā hic de communi DD. sententia, & hæreticus est, vt testatur Caieta. in Sum. in verb. Schisma, in eod. versi. Hoc autem apparebit, vbi constituet sibi aliud caput.

Tertiò in excommunicationem hanc incidit non solum, q verbis declarat se remouere ab obedientia Romani Pont. altero ex dictis modis; verum etiam, vbi facto id declarat. vt potè cōgregando concilium generale sine licentia Romani Pon. ita dixit Caietan. in Sum. eod. versic. Alio autem modo, & 2.2.q.39. art. 1. versic. Ad tertiam, ibi, Secundum operis voluntatem.

Postremò excommunicatus prædictus erit, esto ad vnitatem redeat per pœnitentiam; nā nisi abiurauerit Schisma, & absolutus fuerit excommunicatus permanebit, vt habetur in c. quia & ibi notat. Abb. de elect. & fa' cit. c. 1. de Schis. & c. cum desideres. de sent. excomm. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc Bullę incidunt: quam pœnam tamen nonnulli euadunt,

Nam primò † in excommunicationē hanc nō incidit, qui nō vult adhærere, & obedire Rom. Pontifici vero, quoniam probabiliter, an talis sit, ignorat: quod contingere potest, vbi duo plures ve electi sunt & ignoratur, qs nam canonicè electus sit; tunc enim † nemini adhærendo nō peccat, atque idcirco in excommunicationem non incidit. argum. ca. nullus, & c. nemo Episcoporum. 11.q.3. Immò nemini tunc adhęrendum est, sed expectandum, vt declaretur, quisnam legitimus sit: interim tamen animo 3

mo paratus eſſe debet, qui erit legitime electus, ad ei parendū; hic igitut in excommunicationem non incidit, atque ſic dixit Caiet. in Summ. eod. verſi. Alio autem modo. ſi autem tempore dubiorum Pont. incertitudo veri Pont. hominem dubium reddat de certo Chriſti Vicario, dicitur enim ibi, teneatur primò, quod certum eſt, ſcilicet, vt quilibet ſe reputet & habeat, vt vnius Eccleſiæ Catholicæ, & ad vnū ipſius Caput in cœlo Chriſtum, et dubios Vicarios Chriſti habeat, vt dubios nullo, vt certo, & indubitato Pontifici inhęreat, quoniam errandi periculo non ſe tenetur opponere, nec dubia tenetur habere pro certis; immò temerè ageret inhærēdo dubio Pontifici tanquā certo. Hæc Caiet. ibi, ex quibus patet hunc non peccare, & ob id in excommunicationem non incidere.

Secundò in excommunicationem hanc nō incidit, qui adhæret vni ex pluribus electis, quem probabiliter credit legitimè, ac canonicè electum, abſtrahit ſe autem ab eo, qui canonicè electus eſt, quod tamen ipſe probabiliter ignorat, atque ſic dixit Gloſſ. Sum. 24. q. 1. verſic. Qui verò, & ſequitur Abb. in citat. c. quia, num. 2. de elect. & in Rubr. de ſchiſ. & Alfonſ. de Caſtr. aduerſus hæreſes omnes. lib. 1. cap. 9. verſi. Schiſma quod latinè ſonat.

4 Tertiò in excommunicationem† hanc non incidit, vbi renuit obedire Romano Pon. non quòd illum pro vero Capite nō habeat, ſed vel ratione rei, vel perſonæ. Rei, vt pote quia iuſſit, vt rei iudicatæ pareret, vel reſtitueret locum, quem occupauit, vel aliquid aliud agat, quorum tamen nullum præſtare vult; in hoc enim caſu nec in excommunicationem hanc incidit; nec ſchiſmaticus eſt; alioquin vniuerſi, qui eius pręceptis, legibuſ ve non obtemperarent, ſchiſmatici, & excommunicati eſſent, quod abſurdum eſt, atque ſic dixit Caiet. 2. 2. q. 39. art. 1. verſic. In reſpon. ad ſecundum, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, ex com. 1. num. 14. verſi. Secundò; ibi, Multi enim. & Iac. de Graf. lib. 4. deciſ. caſ. conſc. in expoſitione Bullę Cœnæ Domini. nu. 40. Idem de eo, qui remouet ſe ab obedientia Romani Ponti. in temporalibus, vt pote ciues Vrbis alicuius à Romano Pont. deficiunt; & alteri principi ſe dedunt; nam non ratione ſpiritualium deficiūt ab ipſo, in quo caſu, vt Caput Eccleſiæ conſideratur, & habetur, ſed ratione tem-

poralium;etenim Roman. Pon. consideratur & quatenus Rex quidam tẽporalis est in regno temporali Ecclesię, vt asseruit Nauar.in Comen.de datis,& ꝓmissis pro iustitia,vel gratia obtinendis.not.17.num.29. versi. Tertiò quod resolui posse videtur;& in hoc casu,vt alius princeps habetur, atque sic sensit Caiet.2.2 q.39.art.1.versic.Ad hoc dicitur, ibi, vt caput illis in spiritualibus. His igitur, & huiusmodi aliis modis ratione rei subtrahit se quis ab obedientia Romani Pontif. sine schismatis nota. Ratione verò personę eodem modo q̃s se subtrahit, vbi id facit,non quod illum pro Capite Ecclesiæ vero non habeat, sed quoniam illi infensus est,vt D.Alfonsus Picolominus Montis Martiani,q̃ Gregorio XIII. non parebat,& ob hanc causam is schismaticus non erat,esto nõ pareret,atque sic dixit Caietan. ibid.sicut etiam exules Romandiolę superioribus annis.

Postremò in excommunicationem non incidit,qui ab obedientia eius Pont.se abstrahit,q̃ ea dignitate priuatus est, vt ob hęresim; quod & dubitationem non habet,quoniam tunc Pontifex non est; at de prima specie schismatis satis:ad aliam veniamus.

S V M M

1 Schismaticus, qui subtrahit se ab vnitate Ecclesiæ vniuersalis, ne sit eius membrum, in excommunicationem incidit, quæ regula, quousque pateat, declaratur.

2 Elisabeth asserta Regina Angliæ hæretica,& schismatica est.

II.

§. Absoluta prima regula, iã secundam aggrediamur.† 1 Qui ergo subtrahunt se ab vnitate Ecclesię vniuersalis,ne sint membra eius,quoniã verè schismatici sunt, in excommunicationem etiam incidunt ob verba Bullæ, quę excommunicat schismaticos.

Secundo incidunt, esto crederent esse vnam Ecclesiam, vt dixit Caieta.in Summ. in verb. Schisma, versic.Et aduerte,esto igitur nec duas Ecclesias faciãt, tamen in excommunicationem incidunt.

Tertiò multo magis in excõmunicationem hanc incidunt, vbi haberent schisma cum hæresi,vt pote, quia non solùm separant se à membris aliis Ecclesiæ, sed etiam credunt non esse vnam Ecclesiam,sed plures, vel vnam credunt esse,sed aliã à Romana, quo casu schismatici huiusmodi

iusmodi hęretici sunt; quandoq; dem contra illum articulum fidei veniunt. Credo & vnam sanctam Ecclesiam catholicam, atque sic dixit Caieta. in eod. ver. Id autem & factis, & dictis de-
2 clarabitur. †Quare Elisabeth al serta Regina Angliæ, quæ modo cum tanta nominis christiani iactura viuit, schismatica est, & hæretica; schismatica, quia se parauit se ab vnitate Ecclesię tā quo ad Caput, quàm quo ad membra; hęretica, quoniam aliā Ecclesiam à Romana facit, & se ipsam aliud caput cōstituit. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt. Hæc sunt, quæ de primo hoc capite habuimus; iam ad alterum veniamus.

De excommunicatione, & alia censura latis contra appellantes ad futurum concilium.
Cap. II.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cuiuscūque status, gradus, seu conditionis fuerint, Vniuersitates verò, & capitula (quorumcunque nomine nuncupentur) interdicimus ob ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorū Pōt. pro tempore existentiū ad vniuersale futurum concilium appellantes. Nec non eos, quorum auxilio, vel fauore appellatum fuerit.

SVMMA.

1 *Appellatio à Romano Pont. ad futurum concilium cur prohibita sit.*
2 *Appellatio fit à minore ad maiorem.*
3 *Papa immediatus Christi Domini Vicarius est.*
4 *Papa Ecclesiæ Caput est constitutus.*
5 *Papa à nemine iudicari potest.*
6 *Cōcilium an sit supra Papam, magna olim contentio erat.*
7 *Appellatio ne interponatur à Papa ad concilium, quando definitum sit.*

N hoc capite excommunicantur, & censuris afficiuntur appellantes à Papa ad futurum concilium; necnon ipsis fauentes. Diuiditur autem in tres partes; quarum secunda incipit ibi, Vniuersitates

ſitates verò; tertia ibi. Necnon eos; ſed iam de prima agamus; in qua excommunicantur ſingulares perſonæ ad futurum Concilium à Papa appellantes. Verum, quo rem hanc faciliorem reddamus, pmittenda hæc ſunt. Primum cur Eccleſia appellationem hanc prohibuerit. Deinde, quando. Poſtremò Bulla hæc quid noui addat.

1 Quoad primum igitur† ſciendum eſt ob id Eccleſiam appellationem hanc prohibuiſſe, quoniam eam permittendo, fateri etiam ſimul videbatur Concilium maius, atque ſuperius eſſe ipſo Roman. Pont. † nam appel-
2 latio ab inferiore ad ſuperiorē fit, vt habetur in c. 2. & ibi not. Gloſſ. in verb. Officiali, de conſuetud. libro. 6. & ſequuntur ibi Philipp. Franc. in verſic. Tertiò not. & in verſic. Secundò no. ex Gl. & Gemin. in verſ. Not. vnū; idem habetur in le. 1. §. ſi quis in appellatione. ff. de appella. & vt tradidit Abb. in Rubr. de Appe. nu. 2. communis denique DD. ſententia hæc eſt; ſed quia hoc in detrimentum, ac dedecus Romani Pon. redundabat, † q Chri-
3 ſti Domini Vicarius proximus, & immediatus eſt, † qui ab eo-
4 dem Eccleſiæ Caput eſt conſtitutus. c. non decet, d. 12. & c. ſacroſancta. d. 22. Vnde à Chriſto Domino dictum eſt Petrò: tu vocaberis Cephas, quod ſignificat latinè idem, quod caput; & eidem dictum eſt: Paſce oues
5 meas; † quamobrem, & à nemine iudicari poteſt, ca. nemo, cum multis ſeq 9. qu. 3. ob eam rem ne Apoſtolicæ Sedi iniuria hæc irrogaretur, & vt à nemine iudicari poſſe dignoſceretur, cenſuris propoſitis, ac pœnis cautum, ac prohibitum eſt per hanc Bullam, ne ad futurum concilium appelletur.

Quoad ſecundum multo an-
6 te definitum id eſt; † nam cum magna eſſet contentio de hoc ob id, quod concilium ſupra Papam eſſe non nulli exiſtimabāt, vt habetur apud Panor. in ſuis q̄ſtionibus, in 1. q. dub. 2. & apud Vgonium Epiſcopum Famaguſtanum in Tractatu de Cōciliis; cap. Appellatio ad conciliū à Papa, & apud Caiet. in Tractatu de auctoritate Papæ, & concilii, Cap. 1. cum multis ſeq. Tractat. 1. & apud Tabien. in verb. Concilium. num. 14. cum ſeq. & vt refert Nauarr. in Gloſſ. Sum. nu. 32. de pœnit. d. 5. vbi ait Italos ferè omnes in hac ſententia eſſe, vt Papa ſupra Conciliū ſit, ſcholam vero Pariſienſem cum tota Gallia contrarium aſſere-
7 re; † ob eam rem Pius Secundus indicta Cōgregatione Mantuæ

de

de communi Cardinalium, cunctorumque prelatorum, ac diuini, & humani iuris interpretum Curiam Romanam sequentium approbatione prouocationes hasce ad futurum concilium damnauit, & sub pœna excommunicationis latę sententię, & interdicti pręcepit, ne qua persona cuiusuis dignitatis, vniuersitasue quouis colore qsito appellationes has interponeret, & contra facientes statuit reos etiam esse pœnarum lęsæ maiestatis, & hæresis; quib. pœnis eos quoque affici voluit, qui his fauerent, auxiliumve ad id pręstarēt, vt habetur in sua constitutione, incip. Execrabilis, & pristinis tēporibus inauditus lata Mantuę 1459. 15. Calend. Februarii Pō. sui anno secundo, quam confor mauit; & ampliauit Iulius Secundus per aliam constitutionem latam Romæ 1500. Nono Calen. Iulii Pont. sui anno Sexto. inci. Suscepti regiminis nos cura sollicitat. Prioris autem constitutionis meminit Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio, capi. 25. & Syl. in verb. excommunicatio. 7. in fine. & Nauar. in Cōmentario de Datis, & promiss. not. 8. propè finem, & not. 26. n. 43. versicu. Tertiò quòd consulens & in Man cap. 27. num. 58. Ex his iam patet, quamobrē Ecclesia id prohibuerit & quādo; quę duo proponenda nobis proposuimus; iam tertiū aggrediamur, scilicet quid noui hæc Bulla addat. Quoad hoc igitur constitutiones pręddictorum Roma. Pont. vberiores sunt, vt ex ipsis constat quoad pœnas; Bulla verò hęc restrictior est quoad absolutionem excommunicationis; quandoquidem quoad hoc omnia priuilegia tollit, sicut ēt quoad incurrendum in ipsam, vt suo loco videbimus, cum per ipsas constitutiones reseruetur tantum absolutio Rom. Pon. nō autem priuilegiis derogetur. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

SVMMA.

1 *Appellans ad futurum conciliū à Papa, in excommunicationem incidit, quæ regula declaratur, quo usque pateat.*
2 *Supplicare licet Pontifici.*
3 *Supplicari ei potest, à quo appellari non licet.*
4 *Appellans à quouis alio, præterquā à Romano Pont. in excommunicationem non incidit.*
5 *Papa errans admoneri potest.*
6 *Papæ an resisti possit, si iniquam sentētiam contra aliquem ferat, in executione.*

§. Præ-

I.

§ Præmissa causa, quamobrẽ Ecclesia appellationem à Papa ad futurum concilium ꝓhibuerit; iam, qui contrafaciendo in excommunicationem huius Bullæ incidunt, videamus.

In excommunicationem hanc
1 igitur † incidunt, qui à Papa ad futurum cõcilium appellant; vt habetur expressum hoc in initio huius capitis propositi. Quę excommunicatio omnes afficit, & quoscumque, cum ob dictionẽ illam omnes, quæ neminem excludit. arg. l. Iulianus. ff. de lega. 3. & c. si Romanorum. d. 19. cum ob dictionem illam singulos; nã ex quo singuli in excommunicationem hanc appellantes incidunt, ergo & omnes. Quæ dictio singulos, necessariò adhibita non est, quoniam dictio illa omnes, singulos cõplectitur, & quoscunque, & per dictionẽ illam omnes, non comprehenduntur vniuersitates; quandoq; dem ipsę non excommunicãtur, vt habetur in cap. Romana. §. in vniuersitatem. de sentẽ. excom. lib. 6. & nos abundè in Tractatu nostro de censuris in Tab. 2. Addita ergo est dictio illa singulos, vel vt apertius, quid altera dictione omnes, comprehendatur, dign. sceretur, vel ne q. s existimaret dictione illa Omnes, cõprehendi vniuersitates, vt quidam voluerunt, & existimarunt, sed non rectè; cum id sua vi non comprehẽdat, vt asseruit Quin. Mãdos. in Tractatu de Cõmiss. Commiss. 2. in verb. omnesque, & in verb. singulos, vbi & alios quam plures idem sentientes refert: idque meritò, nam dictio illa, omnes, est signum vniuersale quod adiectum alicui, facit, vt singula eius comprehensa intelligantur, vt docent Logicæ artis Magistri, non autem est nomen vniuersitatis. Dum igitur Bulla excommunicat omnes, & singulos, copulam illam, Et, pro idest, ĩterpretabimur, hoc enim quoque aliquando significat, vt habetur in Institu. de tutel. §. 1. ibi, Est autem tutela ius, ac potestas; nã dictio illa, Ac, pro idest, ponitur, vt ibi not.

Secundò excommunicatio hæc afficit appellantes cuiuscũque status sint, scilicet vel clerici, vel laici; nam ex quo excommunicat singulos cuiuscunque status hæc Bulla, vt habetur ibi, singulos cuiuscunque status; status hominum bipartitus est; nã alii sunt laici, alii sunt Ecclesiasticæ personæ, vt habetur in ca. duo sunt gene. 12. q. 1. ergo omnes cõprehendit, atque sic habetur in Bulla Pii II. & Iulii II.

Tertiò

Tertiò afficit homines, cuiuscunque gradus sint, ob verbum illud Gradus, nam, cum excommunicantur tam laici, quam Ecclesiasticæ personæ, vt proxime probauimus, in vtroque horum diuersi gradus sunt; in Ecclesiasticis enim personis post Romanum Pont. quem in his semper excipio, in Ecclesia, inquam, diuersi gradus sunt, tam ratione dignitatis, quàm ordinis, & religionis, sunt enim Cardinales, sunt Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Archipresbyteri, p̄sbyteri, & alii clerici inferiores: in religionib. quoq. varii gradus. In laicis quoque tantundem; adest enim Imperator, adsunt Reges, Duces, Marchiones, Comites, iudices, & alii in dignitate positi, item & priuatæ personę, hi omnes ergo appellātes à Romano Pont. ad futurum cōcilium in excommunicationem hanc incidunt, ex quo excōmunicantur omnes, cuiuscunque gradus sint, atque sic habetur in cit. Bullis Pii Secundi, & Iulii Secundi.

Quartò in excommunicationem incidunt, vel viri, mulieresve sint, vel liberi, vel serui, ex quo enim Bulla excommunicat omnes cuiuscunque conditionis, vt habetur in ipsa ibi, seu cōditionis; conditio verò hominū sit huiusmodi, vt partim liberi, partim serui, vt habetur in Insti tu. de iur. per . partim viri, partim mulieres sint, vt ꝑ se patet, iure omnes hanc Bullam offendētes in excommunicationem hanc incidunt, vt habetur in c. mulieres, & in c. de monialibus, & in c. relatum . de sent. excom. ergo idem & hic, non enim ratio alia contrarium suadet: & ꝑtinent hic, quę dixit Mandoss. in ead. commiss. in verb. Omnes, in versi. vnde vel personę.

Quintò in excommunicationem hanc incidunt, vel ab ordinationibus, vel a mādatis appelletur, vt habetur in Bulla, & ob id siue à generalibus, siue à specialibus appelletur, atque idcirco ab eius sententiis, admonitionibus, censuris, & pœnis: tum quod & hæc ordinationes, ac mandata sunt, & eadem ratio in omnibus his viget, vt per se patet, ergo & eadem dispositio vigere debet. argu. c. cum dilecta, de confirmat. vtil. vel inutil. & l. illud. ff. ad leg. aquil. tum quod expressa hęc habentur in citat. Bullis Pii Secundi, & Iulii Secūdi. Quæ diximus autem, locum habent etiam, si quis ad Concilium pręsens appellet, quicquid dixerit Iacob. de Graff. lib. 4. decis. cas. conscient. in explicatione Bullæ Cœnæ Domini. num. 46.

46 tum quòd ratio prohibitionis, & hic viget, ergo & dispositio. arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & eorum, quæ dixit Guid. Papa decis. 373. tum quod idcirco ad futurum concilium appellantē excommunicauit Bulla, quoniã raro contingit concilium hoc congregatum esse; vbi quis appellat, sed non ob id excluditur, quia appellans ad concilium iã congregatum in excommunicationem hanc incidat. arg. l. vnic. iunct. Gloss. sponsam. C. de rap. virg. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt; iam eos, qui pœnam hanc euadunt, explicemus.

Primum igitur in excommu-
2 nicationem hanc non incidit, † qui contra ordinationes Romani Pont. præces eidem offert, id est supplicat, vt vulgo dicitur, vt exempli gratia Romanus Pō. ad triremes quem damnauit, is ergo condemnatus poterit Romano Pont. supplicare, quo eã pœnam sibi remittat: nam ad †
3 omnes præces offerre possumus & supplicare, a quibus appellare non licet, vt habetur in leg. si quis aduersus, & ibi. not. Ias. nu. 1. C. de prec. imper. offe. & vt dixit de Papa Stephanus Aufrer. ad decis. Capell. Tholosan. deci. 479. versi. Secundò capitur supplicatio. Idque iure merito; nam per supplicationem hanc non adıtur alius superior iudex, sed idem, vt citati auctores in iisdē locis inquiunt, & ob id non fit iniuria Apostolicæ sedi, quæ ꝑ appellationem fieret.

4 Secundò loco † in excommunicationem hanc nō incidit, vbi appellat quis ab aliis iudicibus inferioribus Apostolicæ sedis, vel sint legati è latere; nam solū Bulla loquitur de appell. a Romano Pont. ergo secus de aliis. arg. c. non ne. de præsumpt. & l. cum prętor. ff. de iudi. Quamobrem nec appellans à Collegio Cardinalium sede vacante, in excommunicationem incidet, atque sic sensit Iacob. de Graff. li. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. nu. 44.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidit, qui appellat à sententiis, & ordinationib. Imperatoris, vel Regum, & aliorum inferiorum iudicum; tum quia cessant rationes in his, quæ ꝓhibent appellationem à Romano Pont. argum. c. 2. de re iud. li. 6. tum quod nec de his Bulla loquitur, ergo nec nos loqui debemus. arg. l. de prętio. ff. de publi. in rem act. etenim limitata causa limitatum producit effectū. arg. l. in agris ff. de acq. rer. do.

6 Quartò † in excommunicationem hanc non incidit, si ipsum erran-

errãtem in aliqua re quis admoneat; nam etſi, vt Papa in iis, quę fidei ſunt, errare non poteſt, vt communis Theologorum ſchola docet; ſi tamen, vt ſingularis perſona erret, admoneri poteſt, vt dixit Syl. in verb. Concilium. nu. 8. verſi. Quintò.

6 Quintò † in excommunicationem hanc non incidit, qui iniquam ſententiam à Roman. Põ. habuit, ſi in ea executioni reſiſtit. Si ergo regno iniuſtè quem priuet, quod ſe, ſuaq; tueri licet, c. dilecto. de ſent. excom. li. 6. & Clem. paſtoralis. de re iud. reſiſti ei poterit.

Poſtremò in excommunicationem non incidit, qui iniuſtè re aliqua priuatus tantundem ipſi ſine ſcandalo adimit: ſed de priori huius Capitis parte hactenus, ad alteram veniamus. Si illud addiderimus appellãtem ad concilium prouinciale, non incidere in excõmunicationẽ; quoniam Bulla de concilio vniuerſali loquitur, atque ſic dixit Iacob. de Graff. ibid. nu. 45. repugnat tamen ratio, immo maior, quam in priori caſu, ex quo Romanus Pont. inferiorem prouinciali Synodo facit, quæ eſt inferior generali. Quare contrariam opinionem veriorem ſentio, & ob rationem redditam à nobis in alio caſu in capite 11.

Verſ. Vniuerſitates verò, Collegia, & Capitula, quocunque nomine nuncupentur, interdicimus ab ordinationibus, ſeu mandantis appellantes.

SVMMA.

1 *Collegium quid ſit.*
2 *Vniuerſitas interdici, non excommunicari poteſt, & quamobrem.*

IN hac poſtrema parte huius capitis interdicunt vniuerſitates quę ab ordinationibus, ſeu mãdatis Roman. Pont. ad futurum conciliũ appellant, vt habetur in verſicu. propoſito, quod & per Bullam Pii Secundi, & Iulii Secundi factum eſt, quas & ſupra meminimus. Verũ, quo rei huius cognitionem vberiorem habeamus, præmittenda duo ſunt. Primum Collegia, & capitula, ſeu vniuerſitates quid ſint. Poſtremò cur vniuerſitates interdicantur per Bullam, non autem excommunicentur ſicut ſingulares perſonæ, de quibus antea egimus.

1 Quoad primum igitur † Collegium, ſeu Capitulum, vel vniuerſitas nil aliud eſt, quàm corpus quoedam fictum ex plurib.

hominibus constans vno nomine compreheñsum, vt colligitur ex l.rerum mistura.§.tertium.ff. de vsucap.& huiusmodi vniuersitates modò dicũtur Collegia, vt Collegium doctorum,modo Capitula,vt Collegium canonicorum ecclesiæ Cathedralis,de quibus habetur in tit.de iis,quę fiunt à maior. part. capit.modò Communitates,& Parlamenta, quæ sunt consilia ciuitatum, vt habetur etiam in Bulla Iulii Secundi,quam supra meminimus.

2 Quoad alterum autem †ob eã rem Collegia, & vniuersitates huiusmodi interdicto subiectæ, non excommunicatæ sunt;quoniam ordinario iure vniuersitas excommunicari non potest, vt habetur in ca.romana.§. in vniuersitatem.de sent. excom. libr. 6.& vt nos id pluribus probauimus in Tractatu nostro de censuris,cap.26.Tab.2. Quamobrẽ autem id factum sit,ea ratio est, quoniam, cum excommunicatio omnium pœnarum, quas inurit Ecclesia, grauissima sit, vt habetur in ca.corripiantur.24. q.3.& nos id probauimus in ea. Tab.2.cap.vltimo.§.vltimo.nu. 8.& sub vniuersitate comprehẽdãtur diuersi generis homines; & quod à maiori parte fit,ab oĩbus factum esse censeatur.argu. tot.tit.de iis,quæ fiunt à maior. part.cap.contingeret sæpius innocentes, qui neque consilium ad id dederunt, neque consensum prȩstiterunt, & ob id innocentes sunt,grauissima hac pœna puniri,vt habetur in cit.c.romana.§.in vniuersitatem;ne igitur in tantam pœnã quis innocens incideret alterius culpa,ob eam rem factum est,vt vniuersitates non excommunicentur;& ne impunes abeant,altera leuiori pœna interdicto scilicet subiiciantur.Quid autem interdictũ hoc operetur in vniuersitate,abundè nos id egimus in Tractatu nostro de Cẽsuris,c.12.Tab. 5.His ita præmissis, iam regulã, vt moris nostri est, ponamus.

S V M M A.

1 *Vniuersitas in interdictum incidit appellans à Romano Pont.ad futurum Concilium,quod interdictum,quousque pateat, etiam declaratur.*

2 *Vniuersitas appellans ad futurum concilium à Papa quando in interdictum non incidat.*

3 *Vniuersitati appellanti ad futurũ concilium à Papa fauorem præbens in quam pœnam incidat.*

I.

§. Collegium,seu vniuersitas quid esset vidimus; iã quãdo

do in hoc casu Bullã offendens in interdictum incidat, videamus.
1 †Vniuersitas igitur in interdictum incidit, quę à Romano
Pont. ad futurum concilium appellat, vt habetur id expressum in Bulla. Quæ regula locum habet, vel vniuersitas laicorũ, vel clericorum sit; Bulla enim simpliciter, & generaliter loqtur, ergo simpliciter, & generaliter intelligi debet. arg. l. 1. §. & generaliter. ff. de legat. pręstan. & l. de prętio. ff. de publ. in rẽ act.

Item locum habet. quocunq; nomine nuncupetur, scilicet vel Collegium, vel Capitulum, vel Consilium, vel Parlamentũ, vel Communitas, ob versi. Quocunque nomine nuncupentur; idq; meritò, nam (modò vniuersitates sint) nihil interest, voluit enim Bulla vniuersitates interdicto subiicere, vt ex dictis patet, & ex cita. Bullis Pii Secundi, & Iulii Secundi.

Tertiò locum habet interdictum hoc, esto singuli omnes de vniuersitate non consenserint, sed maior tantum pars; nã nihilominus vniuersitas interdicto subiecta erit; quandoquidẽ, quod fit à maiori parte vniuersitatis, ab omnibus factum esse cẽsetur, vt habetur in le. quod maior, ff. ad municipal. de incol. & in tit. de iis quę fiunt à maio. pa. cap. Quare, esto innocentes aliqui sint, interdicto tamen subiecta vniuersitas erit.

2 In hoc tamen interdictũ †vniuersitas nõ incidet, vbi à maiori parte vniuersitatis appellatũ non fuerit; nam tunc ab vniuersitate id factum non dicitur, vt habetur in eod. titul. de iis, quæ fiunt à maior. part. cap.

Item in interdictum non incidit, vbi legitimè congregata non est; nam nec tunc, quod fit, ab vniuersitate factum id dicitur; quę autem necessariò requirũtur, quo ab vniuersitate facta legitimè dicantur, posuimus in Tractatu nostro de Censuris. c. 6. §. 1. Tab. 1. Atqui, an singuli, qui auctores fuerunt, vt appellaretur, interdicti nihilominus erunt? Ego cẽseo hos excommunicatos esse: nam, ex quo ab vniuersitate appellatio facta dici non potest, à singulis factã esse dici necesse est, valet enim argumentum à partium enumeratione. arg. §. actionum. in Instit. de action. at singuli sic appellãtes; idest singulares personæ ratione hac appellãtes in excommunicationem incidunt, vt supra vidimus, ergo & hi quoque in excommunicationem incident. argum. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Postremò in interdictum hoc vniuersitas non incidit in casi-

bus in antecedenti parte propositis, vt pote vbi supplicaret; nã id fieri posse antea conclusimus.

3 At quid † si vniuersitas non appellet, sed appellanti fauorẽ, auxiliumve præstet, an in interdictum hoc incidet? Hoc enim Bulla non dicit. Ego tamen censeo & in hoc casu in interdictũ ipsam incidere; nam vna pars legis aliam declarat, & antecedẽtia consequentia. arg. l. si seruus plurium. § fin. ff. de lega. 1. at supra singulares personæ auxiliũ, fauoremve præstantes in excõmunicationem incidunt, vt supra vidimus, ergo & vniuersitas interdicto subiacebit. Prȩterea hoc tacitè habetur in Bulla Pii Secundi; nam, vt ibi ait, qui sciẽter consilium, auxilium, fauorẽve talibus dederint, pari pœna plectantur. Addo id in sequenti versiculo haberi. Hæc ibi; si ergo vult ibi Bulla, vt qui auxiliũ, fauoremve præstiterint, pari pȩna puniantur, sicut appellantes: ipsi appellantes, si singulares ꝑsonȩ sint, in excommunicationẽ incidunt; si vniuersitates in interdictum; ergo ex his patet & hic in interdictũ vniuersitatẽ incidere. Accedit postremò & mens Romani Pont. & fauor Apostolicȩ sedis; ex quibus omnibus & in hoc casu vniuersitates in interdictum hoc incidere cõcludo; sed de hac parte hactenus: iam ad postremam veniamus.

Vers. Nec non eos, quorum auxilio, vel fauore appellatum fuerit.

SUMMA.

1 *Fauorem, auxiliumve præstans appellanti ad futurum concilium, in excommunicationem incidit, quæ regula etiam declaratur.*

HIC excommunicantur etiam, qui auxilium, vel fauorem p̄stiterunt, quò ad futurum concilium à Romano Pont. appellaretur; q̃rem vt dilucidiorem habeamꝰ, tria præmittenda sunt. Primum quis auxilium præbere dicatur. Alterum quis fauorem præstare. Tertium, an hæc prȩstans statim in excommunicationem incidat, an post appellationem secutam.

Quoad primam quæstionem igitur auxilium prȩstare is dicitur, qui aut re, aut verbis opem ei fert. Re prȩstando ei pecuniã, quò satisfaciat consiliariis, aduocatis, tabellionibus, & huiusmodi, quorum opera ad appellationem

tionem hanc faciendam vtitur, item tabellio, qui scribit hanc appellationẽ. Verbis, qui ei con silium dat, quomodo formãda sit appellatio, intra quod tẽpus sit interponenda, & eam licitè fieri posse. Item, qui ei, vt testis interest. Quare ob id aduocati, 1 tabelliones, testesque qui ad actionem hanc suas operas pręstant; auxilium præstare dicentur, vt habetur in Bullis Pii Secundi, & Iulii Secundi iam cita tis in prima parte huius capitis.

Quoad secundam, fauorem præstare quis dicitur, qui ratione alia hos appellantes adiuuat, vt pote ipsos apud se habendo, associando, ne quis eos offendat, litteris apud alios eos com mendando, & id generis, vt alibi etiam supra diximus.

Quoad tertiam, breuiter cõcludendum est in excommunicationem hanc non incidere, ni si appellatio secuta sit, ob verbũ illud; Appellatum fuerit, quod pręteritum perfectum cùm sit, rem perfectam significat. argu. eorum, quę dixit Gloss. in capi. quicunque. §. 1. in verb. Innode tur. de hęret. lib. 6. Quamuis per Bullam Iulii Secundi comprehẽ dantur etiam, qui solum id fieri licere consuluerit, & sic esto appellatio secuta non sit; quod ẽt not. Caietan. in Sum. in verb. Ex communicatio. cap. 25. & Martinus Alfons. de Viualdo in Cãdelabro in 2. p. in explanatione Bullę Cœnę Domini. cas. 2. nu. 19. His sic præmissis; iam regulã de more ponamus.

In excommunicationẽ hanc igitur † incidunt ii, quorum auxilio, vel fauore à Romano Pont. ad concilium futurum appellatum fuerit, vt habetur in versic. proposito. Quæ excommunicatio afficit vel re, vel verbis hæc pręstent, nam Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argum. l. de prætio. ff. de publ. in rem act

Secundò excommunicatio hæc afficit non solum, qui hæc ꝓ stãt in ipsa appellatione, vt pote si eam scribant, si vt testes intersint; verumetiam etsi antea ad id opem tulerunt; nam & ob eam rem Aduocatos, tabelliones, téstes comprehendi proximè diximus.

Postremò vel per se, vel per alios id agant, & hoc ob eãdem rationem; quoniam Bulla nõ distinguit.

Excipiuntur tamen nõnulli, qui pœnam hanc euadunt; nam primò qui consulit, vt appellaretur, in excommunicationem tamen hanc non incidit, si appella tum non sit; quandoquidem Bul la hæc perfectum postulat, vt ꝑ-

diximus

dicimus ob verbum illud appel latum fuerit, atque sic dixit Nauar. in Man. cap. 27. num. 58. versic. Tertia, & Iacob. de Graff. lib. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini, cap. 2. num. 47. quamuis incidat in excommunicationem Bullæ Iulii Secundi, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, cap. 10. nu. 5.

Secũdò in excommunicationem hanc non incidit, qui probabiliter hæc ignorans fecit, vt pote rustic⁹ testis adhibitus est ad appellationem interponendam, vel associatus est eum, qui ibat ad appellandũ; etenim ignorantia huiusmodi probabilis excusat. arg. c. Apostolicę. de cler. excom. min. & ca. fin. de constit. lib. 6. Præterea hoc probatur ꝑ Bullam Pii Secundi, vbi excommunicantur, qui scienter hęc fecerint, ergo secus, si ignoranter: atque idcirco, & in casu ñostro idem dicendum: vna enim lex aliam declarat, & vetustior recentem. arg. le. non est nouum, cum duabus seq. ff. de leg. Sed de hoc Capite satis; ad aliud veniamus.

De excommunicatione lata contra Piratas, eorumque Fautores. Cap. III.

Item excommuuicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, ac latrones Maritimos discurrentes Mare nostrum, præcipuè à Monte Argentario vsque ad Terracinam; Ac omnes eorum fautores, receptatores, Defensores.

SVMMA.

1 *Piratæ quinam sint, & vnde dicti.*

IN hoc capite excommunicantur Piratæ, eorumque fautores. Diuiditur autem in duas partes; quarum secunda incipit ibi, Ac omnes eorum fautores. De prima igitur agamus, quam vt dilucidiorem habeamus, duo præmittenda sunt. Primum quinam Piratæ Cursarii, ac latrunculi maritimi sint. Deinde, an iure antiquo punirentur.

1 Quoad primũ igitur † sciẽdũ est Piratas eos esse, qui in mari rapinam exercent spoliando, capiendove eos, qui negociandi causa, aliisve honestis causis nauigant, vt probatur per Bullam nostram, iunct. c. excommunicationi. de rapt. nam in eo ca. agitur

tur de Piratis,vt DD.ibi interp̃tãtur,& hos eſſe ibi ait S. Syno. qui chriſtianos pro negociatione,vel aliis honeſtis cauſis nauigio vectos aut capere,aut rebus ſuis ſpoliare prẽſumunt;ergo Piratæ hi ſunt,quos. diximus. Dictos autem Piratas alii inquiũt à Sparta latrone , qui primus Mare infeſtauit;alii quod ꝑ mare ſemper permeant, ducto nomine à verbo græco πείρω, quod ſignificat Trãſeo;alii verò à nomine grẹco πειρά, quod ſignificat dolum,& fraudem, ſeu damnum;ac propterea, qui in Mare damnum dant,hos Piratas dixere,vt habetur in Lexicõ Grẹco in verb.πείρω,& in verb.πειρατεία, quoquomodo tamen ſit ; illud certum eſt,omnia nomina hæc illis conuenire , & ad ſummam eos eſſe,qui in Mari latrocinia, ac rapinas exercent:& quoniam hæc agendo ratibus huc , illuc curſitant, ob eam rem noſtrati lingua Curſarii dicti ſunt,& latina Latrunculi,quoniam latrocinia exercẽt;pro iiſdem igitur accipiuntur in hac Bulla Piratæ,Curſarii , & Latrunculi, vt ſenſit etiam Caietan. in Sum.in verb Excommunicatio.cap.18. ibi,vnum genus perſonarum nominatur diuerſis nominibus, & de quæſtione hac prima ſatis.

Quoad alteram quæſtionem 1 an iure antiquo id prohibitum eſſet,concludendum eſt & iure antiquo id ſpeciatim prohibitũ fuiſſe,vt habetur in cap. excommunicationi,de rap.Excommunicationi ſubdantur, dicitur enim ibi,qui Romanos,aut alios Chriſtianos pro negociatione, vel aliis honeſtis cauſis nauigio vectos,aut capere,aut reb. ſuis ſpoliare præſumunt.Hæc ibi, ex quibus patet id,quod diximus, ſcilicet prohibitum fuiſſe,ne qs Chriſtianos nauigantes caperent,aut ſpoliarent. Differt autem diſpoſitio eius cap.excommunicationi,à Bullæ noſtræ diſpoſitione in tribus.Nam ibi excommunicatio comminatoria fertur,iubetur enim , vt excommunicentur Latrones huiuſmodi,dum dicitur.Excommunicationi ſubdantur; hic verò ipſo iure ſunt excommunicati. Item excommunicantur, qui capiũt ac ſpoliant nauigantes ; hic vero,qui piraticam exercent, eſto neminem capiant . Poſtremò ibi, vt excommunicationi ſubdantur,iubetur, in quocunque mari latrocinia faciant , hic verò,qui in mari Eccleſiæ hẹc exercent.His ſic præmiſſis,iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

1 *Piratæ,ſeu Curſarij,& Latrunculi*

mari-

maritimi discurrentes mare Ecclesiæ in excommunicationem incidunt: quæ excõmunicatio, quousque pateat, etiam declaratur.

2 *Piratæ, qui per multos annos piraticam exercuerunt, an in excommunicationes plures inciderint.*

I.

§. Præmisso quinam Piratæ sint; iam, quãdo in excommunicationem hanc incidunt,
1 videamus. † In excommunicationem hanc igitur incidunt Piratæ, seu Cursarii, seu Latrunculi maritimi, discurrentes mare Ecclesiæ, præsertim à Mõte Argentario vsque ad Terracinam, vt habetur in Bulla.

Quæ excommunicatio afficit quoscunque, qui Piraticam exercent, siue laici, siue Ecclesiastici, siue personę publicæ, siue priuatę, siue serui, siue liberi, siue viri, siue mulieres; nam excõmunicantur omnes Piratæ, ergo cuiuscunque gradus, ac conditionis sint, comprehendũtur. arg. c. si romanorum, d. 19. & l. Iulianus. ff. de leg. 3.

Item excõmunicatio hęc afficit hos Piratas, statim atq. discurrere ceperint per mare, esto adhuc neminem ceperint, spoliauerintve; nam Bulla excommunicat Piratas discurrentes Mare Ecclesię, vt habetur ĩ verbis, & non considerat, an adhuc damnum dederint, sed simpliciter dicit; Excommunicamus Piratas discurrentes; sat igitur est, vt eo animo mare ingrediãtur, parati latrocinia facere oblata occasione; punitur igitur affectus, esto non sequatur effectus. Nec repugnat, quod ait Alfons. de Viualdo in Candelabro. 2. p. in explanatione Bullæ Cœnę Domini, cas. 3. num. 20. vbi ait, in excõmunicationem hos non incidere, nisi cum effectu deprędatio sequatur; nam Bulla, quã ibi interpretatur, est Sisti V. in qua erant pręter verbum discurrentes alia, scilicet Capiendo, & cę. & sic illud Discurrentes. determinabatur per sequentia, q̃ hic non adsunt, & ead. ratione respondetur ad Rebuff. eod. art. in versic. Et illos, & ad Caietan. in Sum. in verb. Excommunicatio, cap. 18.

Atqui an piratæ huiusmodi, si per multos annos piraticam exercuerint, in excommunicationem vnam, pluresve inciderint? Ego censeo sic distinguendum. Aut hi omittunt eam artẽ, & nolunt amplius eam exercere, & in hoc casu vna tantum excommunicatione cõstricti sunt, ea scilicet, qua in initio constricti fuerunt, vbi eam artem exercere ceperunt, nam per Bullam

hanc,

hanc; statim atque hanc artem incipiunt, excommunicātur, vt dixi. Aut deinceps mutata volū tate ad eam redeunt, & in hoc casu in aliam excommunicationem incidunt; sicut in nouū peccatum is incidit, qui posteaquā eum pœnituit homicidii, quod committere volebat, iterū animum inducit, vt illud cōmittat. Aut ex quo eam artem exercere ceperunt, eam nūquam dimiserunt, sed aut actu, aut habitu animum semper ad exercendam eam habuerunt; & in hoc casu vna excommunicatione tantum ligati sunt, ea scilicet, qua sunt constricti, vbi eam artem exercere ceperūt, esto deinceps plures spoliauerint, ac ceperīt; quādoquidem Bulla excōmunicat hos piratas per mare Ecclesię discurrentes, non autem quoties capiūt; sic enim & hæreticus in excommunicationem vnam incidit, statim atque hęresim animo conceptam ratione quapiā expressit, & in nouam excōmunicationem toties non incidit, quoties operatur secundum illā hęresim; sicut si hęresis eum pœniteat, illamque abiuret; nam, si deinceps in eam hæresim incidat, excommunicatione iterum obligatur, & dicitur relapsus. argum. c. super eo, & c. accusatus. §. ille quoque. de hæret. li. 6.

Tertiò excommunicatio hęc afficit hos piratas, esto animum inducant spoliare homines alicuius rationis tantum; nam sat est, vt piraticam exerceant, vel vnius gentis enim deinceps, vel omnium homines expoliare, ca pereve sibi proponant, nihil interest: quæ differunt enim secūdū plus, & minus, diuersam speciem non faciunt, præterea non distinguit Bulla, contra quos Piraticam exerceant, ergo nec nos distinguere debemus. argu. l. de prætio. ff. de publi. in rē act. iure igitur, & hi pœnam hanc non euadent, atque sic sensit Angel. in verb. Excommunicatio. 5. cap. 18. ibi. Quod nota, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excom. 2. num. 3. versic. Tertiò, ibi Ego puto, & Nauar. in Man. ca. 27. num. 59. versic. Quarta contra Syl. in verb. Excommunicatio. 7. num. 55. cum seq. versicu. Vigesima, ibi vnde tria, & contra Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cœnæ Domini, not. 2.

Quartò excommunicatio hæc afficit hos piratas vel magna hominum manu id faciant.

Postremò in excommunicationem hanc incidunt discurrentes per mare prædictum, esto aliàs Romano Pont. subiecti non sint; nam ratione delicti subie-

cti fiunt.argu.ca.dilecti.de for. compet.& c.fin.de constit. li. 6. Sed iam qui pœnam hanc euadant, explicemus.

SVMMA.

1 *Spoliantes eos, qui per mare eunt, quando in .excommunicationem non incidant.*

II.

§ Qui in excommunicationẽ hanc incidunt, vidimus; iã
1 qui eam euadunt, uideamus. † Primum igitur in excommunicationem hanc non incidunt, q discurrunt mare causa negotiãdi, alteriusve rei huiusmodi gerendę, & oblatam nauim expoliant; nam quòd hi propriè Piratę non sunt, ex quo Piraticã nõ exercent ex professo, ob eam rem in excommunicationẽ hãc non incidunt; etenim verba Bullæ eis non conueniũt, ergo nec dispositio.arg.l.4.§.toties. ff.de dam.infect.atque sic sensit Syl. in verb.Excommunicatio.7.numer.35.cum seq.versicu.Vigesima, ibi. Vnde tria faciunt piratam, in secundo requisito, quẽ sequitur Rebuff.eod.versic.secũdum, & Tolet.eod.vbi supra, & communiter receptum hoc testatur Nauar.in Man.cap.27.nume.59.ver.Secunda. Quare exules quidam superiorum temporum, qui mare ingressi, vt fugerent, nauim quandam mercibus onustam nacti expoliarũt, in excommunicationem hãc non inciderunt.

Secũdò in excommunicationem hanc non incidunt, qui mare percurrunt, vt capiant, spolientve publicos hostes, & præsertim Christiani nominis hostes; nam Bulla hęc ad Christianorũ fauorẽ facta est; ergo non pro iis, qui eorum hostes sunt. Quare, qui Turcas capiunt, spoliãtve, in excommunicationem hanc non incidunt, esto ob id artem hanc exerceant, sicut Equites Meliuetani, & Equites San. Stephani de Florentia; etenim & in cita.c.excommunicationi. de rapt.iubetur solum, vt excõmunicationi subiiciantur, qui Romanos, aut alios Christianos capiunt, spoliantve: ergo secus si alios.argum.c.non ne, de pręsumpt.& l.cum prętor.ff.de iud. Item pœnam hanc euadunt, q mare percurrunt, quò illud expurgent his piratis; quod Pompeo Magno felicissimè contigit, qui intra tres menses mare huiusmodi piratarum plenũ expurgauit, atque sic sensit Mar. Socin.Sen.in citat.cap. excõmunicationi, nu.4.vers.Sed quæro, quia textus dicit, ibi. Sed dic, q textus

textus noſter: vel chriſtiani aũt, vel alterius generis piratæ hi ſint, nihil intereſt. Tertiò in excommunicationem hanc non incidunt, qui mare percurrunt, quò eos capiant, vel expolient, qui ad Turcas, hoſtesve alios chriſtiani nominis arma, & alia id generis exportãt; nam hi nõ modo à lege non puniuntur, ſed potius præmio afficiuntur, quãdoquidem Eccleſia ſtatuit, vt q hos capiunt, ſeruos ſuos faciãt, vt habetur in c. ita quorundam, de iudæ. In excommunicationẽ etiam non incidunt ob eandem rationem, qui mare percurrunt, quo hæreticos, ſchiſmaticos, apoſtatas, exuleſve reipublicæ hoſtes capiant. Non denique in excommunicationem incidũt, vbi bellum etiam iniuſtum eſſet inter duos Principes, & milites vnius mare percurrerent, quo alterum expoliarẽt; nam ſic dixit Angel. in verb. Excommunicatio. 5. ca. 18. ibi. Niſi habeat bellum, & Syl. in verb. Excommunicatio. 7. num. 56. verſi. vnde tria faciunt piratã, & Armill. in ver. Excommunicatio. 13. & Martinus Alfonſ. de Viuald. in eo. caſ. 3. num. 23. & Rebuff. eod. verſic. Tertium, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, Excom. 2. num. 2. & Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. verſic. Secunda: idque merito; nam non ex profeſſo id agunt, ſed cauſa belli, & ſic ceſſat ratio Bullæ, ergo & diſpoſitio ceſſare debet. arg. l. pen. §. pen. ff. de iur. & fact. ignor. Poſtremò ratione belli id facit, quod licet iuxta illud virtus, an dolus in hoſte requirat? in omnibus igitur his caſibus excommunicationẽ hanc quis euadit.

Tertiò in excommunicationem non incidũt, qui aliena maria, & non Eccleſiæ ob hanc rationem percurrunt; nam actus agentis non operatur pter eius intentionem. argu. l. non omnis. ff. ſi cer. pet. & c. cum voluntate, de ſent. excom. & Bulla excõmunicat ſolum diſcurrentes mare Eccleſiæ, vt in ipſa habetur, ibi Diſcurrentes mare noſtrum, & præcipue à Monte Argentino, vſque ad Terracinam, ergo ſecus ſi aliena maria percurrant; valet enim argumentum à contrario ſenſu. arg. l. 1. ff. de off. ei⁹; ſatis enim habuit Romanus Põ. ſua maria tuta habere, cum aliena à ſuis dominis tuta haberi poſſint. Quare, qui percurrunt mare Venetorum, item, & omnia Indorum maria, & ad ſummam modo Eccleſiæ maria nõ percurrant, in excommunicationem hanc non incident. Excõmunicari tamen poterunt beneficio eius. c. excommunicationi.

de rapt. in Bulla tamẽ Pauli Tertii, quam interpretatur Rebuff. in sua Prax. benef. & in Bulla Gregorii XIII. quam interpretatur Nauar. in Man. cap. 27. nu. 59. piratæ excommunicantur quodcunque mare transcurrãt, & fortasse secundum eas hanc interpretabimur.

Quartò in excommunicationem non incidunt, qui flumina transcurrunt, nam Bulla de transcurrentibus mare tantum loqtur; ergo non de transcurrentibus flumina; tum quod flumen mare non est, vt probatur in §. & quidem naturali iure, & §. flumina, in Institu. de rer. diuis. tum quòd inclusio vnius, alterius exclusio est. c. non ne. de præsump. & l. cum prætor. ff. de iud. atque sic sensit Hostiẽ. quem refert, ac sequitur Mar. Socin. Sen. in cita. c. excommunicationi. nu. 4. vers. Secundò quero. de rapt. nã ibi, ait eum canonem locum nõ habere in illis, qui nauigant in aqua dulci; & sic in fluminib. hęc enim aquam dulcem habent, nõ autem maria, quandoquidem amaram eam habent, vnde nomen etiam sibi vendicarunt; nã mare ab amaritudine dictũ opinantur: ex quo igitur canon ille locum non habet in fluminibus, & ibi de hac eadem materia agitur, ergo nec Bulla hæc locũ habebit. Idque merito; nam lex ad ea se accomodat, & iis prospicit, quæ sæpius accidunt. arg. l. nam ad ea. ff. de leg. at sępius cõtingit piratas in mari naues expoliare, & captiuos facere, ergo non in fluminibus locum habebit, in quibus rarò, vel nũquã hæc accidũt; sed in mari vbi hoc sæpius contingit. arg. c. vbi periculum. de elect. lib. 6. & l. aut facta. ff. de pœn. Quare qui in Tiberi prope Romam, & in ditione Ecclesię naues expoliauerit, captiuosve fecerit, in excommunicationem hanc non incidet, cùm flumen sit, & non mare. Excipio tamen, vbi persequendo in mari piratæ aliquos in flumine ipsos consecuti sint, & ceperint; initium enim hic spectatur, atque sic asseruit Tolet. eod. nume. 3. versic. Vnde quamuis piratæ.

Postremò in excommunicationem hanc non incidũt latrones, qui in terris agunt hæc; nã Bulla excõmunicat maritimos latrones, non autem terrestres, vt habetur in Bulla; ex quo igitur hisce verba non conueniunt nec dispositio conuenire debet. arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infecto. Quod locum habere censeo vel deinceps ĩ mari se occultẽt. Secus autem si & in mari spolient. In omnibus igitur his casibus

bus latrones pœnam hanc èuadunt. At quid, si piraticam exerceant, vt solum iudęos, aliosque à christiana fide alienos capiãt, expolientve, an in excommunicationem incident? Videbatur dicendum hos in excommunicationem non incidere; nam in cita. c. excommunicationi. de rapt. vbi de materia hac agitur, mentio eorum fit tantum, qui christianos capiunt, aut expoliant; ergo secus si à christiana religione alienos aggrediãtur; inclusio enim vnius alterius exclusio est. argu. c. non ne. de pręsump. & l. cum prætor. ff. de iud. Contrarium tamen suadere videtur Bulla nostra, quæ simpliciter loquitur, & christianorum nullam mentionem facit, ergo simpliciter intelligi debet. arg. l. de prętio. ff. de publ. in rẽ acti. Quid igitur concludendum? Ego sic distinguendum censeo. Aut hi infideles pacificè viuunt cum christianis, & in terris christianorum, sicut multi hæbrei Romæ; & in hoc casu, qui cõtra hos piraticam exercerent, in excommunicationem hãc incidere censeo, cùm ob rationem proximè allatam; tum quòd romanis legibus viuunt, & offendi non debent, vt habetur in l. iudęi. 1. & in l. nullus. C. de iudæ. Nec obstat cit. c. excommunicationi; nam Bulla nostra simpliciter loquitur; præterea hoc redũdaret in damnum Ecclesię, quãdoquidẽ mercatores huiusmodi ad christianorum Vrbes merces non deferrent, quod est contra mentem ipsius Bullę, q̃ christianis prodesse, & non obesse voluit. Aut non pacificè viuunt cum christianis, & tunc contrariam opinionem veriorem concludo, cum ob rationem redditam; tum quòd proximæ redditæ hic cessant; sed de prima parte huius capitis hactenus; ad postremam, in qua fautores, receptatores, & defensores horum excommunicantur, transeamus.

Vers. Ac omnes eorum fautores.

SVMMA.

1 *Fautor piratarum quisnam sit.*

2 *Fauere piratis, quot modis quis dicatur.*

3 *Fautor piratarum in excommunicationem incidit, quæ regula, quousque pateat, declaratur.*

4 *Fautores piratarum qui in excõmunicationem non incidant.*

HIC excommunicantur fautores eorũ, qui maritimis, latrũculis, & piratis iam dictis

dictis fauent. Sed vt rem dilucidiorem habeamus, duo præmittenda ſunt. Primum quid ſit fautor. Deinde quot modis fauere contingat.

1 Quoad primum igitur † fautor piratarum ille dicitur, qui ob piraticam quacunque ratione eis opem fert, iunctis iis, quę diximus Capite primo in verſi. Fautores; quamobrem quoad hoc nihil præterea dicimus.

2 Quoad alterum † duob. modis quis fauere dicitur vel verbis, vel factis. Verbis, vt pote conſulendo quid agant, quò expolient, vt ſenſit Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. verſic. Declaratio prima, ibi. Et negari non poteſt. Item fauere dicitur, qui ei ſignificat, quando aliqui nauigaturi ſint, & quando mercatores diuites tranſeant, & quomodo grandem prædam agere poſſint. Item ſi naues chriſtianorum eos perſequentes cellauerit; & vbi ſint, indicare noluerit. Item, vbi tuto aquari poſſint, eos docuerit, & alia huiuſmodi. Rebus autem fauet, qui ipſis aut arma, tela, naueſve eis præbet; aut ea, ex quibus veteres ſarciantur, recenteſve fiant, & ſic aut ligna, aut canabem eis præbet, aut pulueres, plumbumve ad bombardas neceſſaria, aut comeatus pręſtat ac demum aliquid efficit, quo artem illam exerceant, & in illa perſeuerent, atque ſic ſenſit Rebuff. in Prax. benef. in expoſitione Bullæ cœnę Domini. ar. 2. in verb. Auxilium. Quare & remiges, qui remigando eis opem ferunt, fauere his maxime dicuntur; nam & eundo cum aliquo quis auxilium dat, vt ait Bald. quem refert Rebuff. ibid. & ob id fauet. His pręmiſſis (reliqua enim ex dictis in primo capite. in ver. Fautores, haberi poſſunt) iam regulam de more ponam⁹.

3 In excommunicationē igitur hanc † incidunt, qui latrunculis hiſce maritimis, ratione quapiā, re ſcilicet, aut verbis fauent, & tam per ſe, quàm per alios. Quæ regula eiſdem modis amplificatur, quibus amplificata eſt ſuperior regula. Item regula propoſita in cit. verſi. Fautores, Cap. 1. iam igitur caſus, in quibus fautores in excommunicationem non incidunt, ponamus.

4 In excommunicationem igitur hanc † non incidūt fautores in illis caſibus, in quibus non incidunt ipſi Piratæ, quos in ſuperiori regula poſuimus. Item neque in caſibus poſitis in eo. Ca. 1. in cit. verſ. Fautores.

Quare in excōmunicationem hanc fautor ille non incidet, q eis in aliquo ſubuenerit probabiliter ignorans eſſe tales. argu.

cap.

c. Apostolicę. de cler. excomm. min. & c. fin. de constit. libr. 6. Si ergo e naui exeuntes adeunt aliquem hospitem, cauponamve petendo sibi panē, ac vinum prę stari, hęc præstantes in excommunicationem non incidunt, si probabiliter eos tales esse ipsi ignorent.

Non incidit etiam in excommunicationem, qui coactus ei opem fert, vtpote captiuos à se factos remigare cogunt, vel hospitem aggrediuntur, & cū non possit se tueri, permittit omnia eos accipere, quę volunt: hi ergo in excommunicationem nō incident, quandoquidem ꝓprie hi fauere non dicuntur. arg. c. sacris, de iis, quæ vi metusve caus. fiunt, atque sic de christianis seruis factis infidelium, qui remigum officium obire coguntur, dixit Iacob. de Graff. libr. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullę Cœnæ Domini. nu. 55. & facit ad hoc quod dixit Nauar. in Man. ca. 27. num. 63. in fine, vbi in simili idem dicit, quāuis peccent. Idem asseruit Tolet. in Bulla Cœnę Domini, Excommunicatio. 5. in fine, vbi remiges peccare & ipse asserit contra christianos remigantes, quāuis metu mortis id faciant: id quod & pluribus tradidit Nauar. in c. ita quorundam. not. 11. num. 10. cū seq. de Iudę. qui tamen eos in excommunicationem non incidere inquit.

Non etiam, qui eis in necessitate fauet, vt supra diximus de hæreticis.

Postremò, vbi vniuersitas eis faueret; nam quod vniuersitas excommunicationis capax non est, vt habetur in c. romana. §. in vniuersitatem de sen. excom. li. 6. ob eam rem pœnam hanc euitabit, aliam tamen patietur. argu. c. postulasti, de iudę. reliqua vide in eod. cap. 1. in versic. Fautores.

Vers. Receptatores.

S V M M A.

1 *Receptator piratarum in excommunicationem incidit, quæ regula, quousque pateat, etiam declaratur.*

HIC excōmunicantur, qui recipiunt hos latrūculos maritimos ac Piratas. Et quoniam, quinam receptator sit, diximus in Capit. 1. in vers. Receptatores, ob eam rem hoc omisso, regulam breuiter ponamus.

1 In excommunicationem hāc quoque † incidunt receptatores horum

horum latrunculorum, quę regula locum habet, vel ipsos, vel sua recipiant, & sic de habitatione eos accomodent, vt dixit Rebuff. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. art. 2. versic. Auxilium; sic enim & furti tenetur, qui res furtiuas à fure habitas recepit, vt habetur in §. conceptum in fine. in Instit. de oblig. quę ex delict. nasc. locum ēt hēt in omnibus casib. in qb. antecedentes regulæ locum habent. Hanc tamen pœnam euadunt omnes in casibus, in quib. Piratæ etiā euadunt, & ipsi fautores, & in quibus hęreticorum receptatores euadere diximus. eod. versi. Receptatores.

Et quoniam de defensoribus eadem sentimus, quæ de defensoribus hæreticorum antea diximus in cap. 1. versi. Et generaliter quoslibet illorum defensores, & hęc regula easdē ampliationes, exceptionesq. patit, quas superiores regulæ huius capitis patiuntur; ob eam rē ipsis omissis, ne actum agamus, ad quartū Caput veniamus.

De excommunicatione lata in eos, qui subripiunt bona eorum, quorum naues aut in transuersum iactæ, aut naufragium passæ sunt. Cap. IV.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui christianorum quorumcunque nauibus tempestate, seu in trasuersum, vt dici solet, iactatis, vel quoquomodo naufragium passis siue in ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mare, vel in litore inuenta, cuiuscunque generis bona tā in nostris Tyrreni, & Adriatici, quam in cæteris cuiuscunque maris regionibus, & litoribus surripuerint. Ita vt nec ob qđcunque priuilegium, cōsuetudinem, aut longissimi ēt immemorabilis temporis possessioné, seu alium quécunque prætextum excusari possint.

SVMMA.

1 *Naufragium quid sit, & vnde dictum.*

N hoc capite excommunicātur subripiētes bona christianorum, quorum naues aut tēpestate in trasuersum

uersum iactatę, aut naufragiũ passæ sunt: quam rem vt dilucidiorem habeamus, absolutamque eius cognitionẽ consequamur, præmittenda duo sunt. Primum quid sit naufragium. Deinde iure antiquo an id cautum esset.

k Quoad primum igitur† naufragium nil aliud est, quam dãnum secutum ex fractione, vel periclitatione nauis in mari, siue dampnum sit in ipsa naui, siue rerum, ac personarum, quæ in ipsa naui sunt, vt colligitur ex tit. ff. de incend. ruin. naufrag. iũct tit. ff. ad l. Rod. de iact. & vt sentiũt Syl. in verb. Naufragiũ, in principio, & Tabien. eod. Dictũq. est naufragium quasi nauis fragium, idest fractio; nã ex fractione, periclitationeve nauis prędicta damna sequuntur, vt cita. auctores iisdem in locis inquiunt.

Quoad alterum autem ꝑ cõcilium Lateranẽse excommunicantur, si eis, qui naufragiũ passi sunt, bona non restituant, vt habetur in c. excommunicationi. de rap. Illi etiam, qui christianos naufragium patientes, quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur, damnata cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se nouerint subiacere. Hęc ibi, ex quibus patet & antiquitus huic ꝓspectũ fuisse, quãuis non ita abundè vt per hanc Bullam; nam & absolutio excõmunicationis ibi reseruata non est, vt hic in Bulla; ab aliis etiam Romanis Pontif. est prouisum huic, vt à Paulo Tertio in Bulla incip. Accepimus nuper, lata anno 1545. die 13. Martii Pontificatus sui anno Vndecimo, & in Bulla incip. Accepimus per statuta ab eodẽ lata, & à Iulio Tertio in Bulla incip. Cum nobis, lata die 22. Octobris 1554. & à Pio Quinto in Bulla incip. Cum nobis; sed tamen per eas Bullas non sic generaliter perspicitur, sicut per hanc; nam ibi solum ꝓspicit iis, quorum bona ad portus, & litora S. Romanæ Ecclesiæ perueniunt; non autem generatim, vt hic. His ita præmissis, iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

1 *Subripientes bona eorum, qui naufragium passi sunt, in excommunicationem incidunt: quæ regula quousque pateat, etiam declaratur.*

I.

§ Præmissis ꝓdictis de Naufragio; iam qui in excommunicationem hanc incidunt, videamus.

1 videamus.†In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui subripiunt eorum bona, qui in mari naufragium passi sunt, vt habetur in Bulla;quę excōmunicatio latissimè patet.

Nam primò locum habet,q.cunque sint, qui hæc subripuerint;Bulla enim excommunicat omnes, & singulos talia subripiētes,ergo neminem excludit. arg.c.si Romanorum. d. 19.& l. Iulianus.ff.de leg.3.Quare subripientes,vel sint laicę, vel Ecclesiasticæ personę,vel in dignitate positę,vel priuatæ,vel viri, vel mulieres,vel serui,vel liberi in excommunicationem hanc incidunt.

Item excommunicatio hæc afficit subripientes,quorumcunque christianorum subrepta bona sint,& hoc ob verba illa christianorum quorumcunque; siue igitur Itali,siue Hispani, siue Indi,alteriusve nationis sint, in excommunicationem subripiētes incidunt;Dictio enim illa Quorumcunque,omnes comprehendit.arg.c.venerabilem, propè finem,qui fil.sint legiti. Præterea eadem ratio est in omnib. christianis,ergo eadem dispositio esse debet.argu.c.cum dilecta.de confirm.vtil.vel inuti.& l.illud. ff.ad leg.aquil.vel igitur sint res dominorum nauis, vel magistri eiusdem,vel remigum, vel alterius,nihil interest,mō res christianorum sint. An autem locū habeat hoc in christianis cuiuscunque conditionis, infra id declarabimus.

Tertiò excommunicatio hęc afficit subripiētes,vel naues naufragium passę sint ob tempestatem; vel alio quouis modo,ob versic.Tempestate, vel quoquo modo naufragium passis. Siue igitur ventis,aquis, incendiove naues naufragium passę sint, siue ob inscitiam magistri,siue ob hostium insecutionem, nauium ve imbecillitatem, vetustatem ve; siue quòd nimis onustæ essent,ad summam quoquomodo vt Bulla ait, naufragium passæ sint, horum bona subripientes in excommunicationem hanc incident,atque sic sensit Martinus Alfons.de Viuald.in Candelabro.p.2.in explanatione Bullæ.cas.4.nu.28.

Quartò excōmunicatio hęc afficit subripiētes,vel subripiant ex ipsa naui in ipso naufragio; vel in mari,vbi iā ipsa acta sunt, vel in litore, vbi eo sunt appulsa,ibique inuenta, ob verba illa Bullæ,siue in ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mare, vel in littore inuēta; etenim & edicto tenetur de incend. ruin. naufr. qui bona huiusmodi rapit, siue

ex mari,ſiue ex naufragio, ſiue ex litore,vt habetur in l. ſi quis ex naufragio.§.alioquin.ff. de incend.ruin.naufra.Eſto igitur leuandæ nauis gratia proiecta ſint, tamen ea recipiens excommunicatione hac afficitur, furti tenetur,& ad reſtitutionem obligatur.§.fin. in Inſtit. de rer.diuiſ.& ita ibi not.

Quintò excõmunicatio hæc afficit ſubripientes bona, cuiuſcunque generis ſint,ob verſic. Cuiuſcunque generis bona; nã verbum illud Cuiuſcunque,omnia complectitur.arg. c.venerabilem, propè finem,qui fil. ſint legit.

Sextò excommunicatio hæc afficit hos ſubripientes in quocunque mari,vel Eccleſię,vel alterius ſit,& in cuiuſcunque maris litore hæc bona ſubripiant, ob verſic. Tam in noſtris Tyrreni,& Adriatici,quam in cęteris cuiuſcunque maris regionibus, & litoribus. Quare vel quis recipiat bona patientis naufragium in mari Indorum,in eorumve litoribus, vel in mari Turcarum, eorumdemque litoribus,ſicut etiam aliorum infidelium, in excommunicationem hanc incident ob verba illa. In cæteris cuiuſq; maris,regionibus, & litoribus,verba enim illa generalia ſunt, ergo & generaliter intelligi debent.arg.l.1.§.& generaliter.ff.de leg.præſtand.

Septimo excõmunicatio hęc afficit ſubripientes, eſto aſſererent ſe priuilegium ad hoc habere,ob verſicu. Item vt nec ob quodcunque priuilegium; etenim iniquiſſimum priuilegium hoc eſt,vt quod afflictionem addat afflicto,contra.l.diuus.ff.de off.præſidis.Quare nec priuilegium Imperatoris, nec Regum, minus inferiorum principũ excuſare poteſt,quò minus hæc talia ſubripiens in excommunicationem hanc incidat.

Octauo excõmunicatio hæc afficit ſubripientes,eſto conſuetudo adſit in loco,vt quis bona talia ſubripere poſſit, & ſibi habere;nam conſuetudo lex eſt. argu.l.de quibus,& l.diuturna cõſuetudo cum multis aliis ſeq.ff. de leg.& lex & iuſta,& æqua eſſe debet,vt habetur in c.erit autem lex.d.4.at conſuetudo hæc eſt iniquiſſima, & iniuſtiſſima, vt quę afflictionem afflicto addat,contra citat.l.diuus,ob eam rem vt odioſa reſpuẽda eſt,quã & damnauit Iulius Secundus, & habetur in Bulla Pauli Tertii incip. Accepimus nuper, vbi eã cõſtitutionẽ Iul. probauit; idq. meritò, nam & Caieta. in Sum. in verb.Excommunicatio. cap. 23.in fine,ibi Aduerte, & Nau.

in Man.cap.27.nu.118. versicu. Tertia,& Armill. in verb. Excommunicatio.cap.78. legem hanc iniquissimam fore inqũt, quæ statueret, vt bona naufragium patientium huic, vel illi tribuerentur,vel publicarentur. Valeret tamen statutum, vt liberantes de naufragio tantum haberent;nam hoc interest naufragium patientium,vt dixit Armi. in verb.Naufragium, atque sic quoque habet in ead.Bulla;immò & indulgentia tribuitur,qui naufragium passis opem ferunt in ead.Bulla,& videndæ hic cõstitutiones multę, scilicet tam p̃missæ,quàm aliæ eiusdem Pauli incip.Accepimus, & Iulii III. incip.Cum nobis,& Pii V.incip. Cum nobis.Per consuetudinem igitur subripiens ab excommunicatione Bullæ non excusabitur;sicut nec excusatur à pœna ciuilis iuris,vt habetur in l.nauigia.C.de furtis.

Nonò excommunicatio hæc afficit subripientes,esto allegarent longissimã & immemorabilis temporis possesionem,ob verba illa, Aut etiam longissimi, & immemorabilis temporis possesionem,vt pote asserendo semper homines huius loci in possessione huiusmodi fuisse, vt res huiusmodi habere possent.

Decimò excõmunicatio hęc afficit subripientes, quamcunq; aliam causam suæ rationis allegent,ob verba illa,Seu aliũ quẽcunque pretextum. Quare,qui asseret se periculum adisse, vel sumptus fecisse,quò eas res haberet , non licitè excusabitur. Hoc tamen quomodo accipiendum sit, paulo post explicabimus.

Vndecimò excommunicatio hæc afficit subripientes, esto deinceps animo mutato ea restituant;nam statim atque q̃s subripuit,vt ea sibi retineret, in excõmunicationem incidit,vt habetur in Bulla: quamuis igitur deinceps eum pœniteat, quod tamen iam excõmunicatus est, per eam pœnitentiam excõmunicatione non liberatur,sed opus est absolutione.arg.c. cum desideres.de sentẽ. excom.& vt nos in Tractatu nostro de Censuris egimus. Quare & è contrariò q. in initio ea bona non malo animo accipit,in excommunicationem non incidit, in quam tamẽ deinceps incidet,si mutata voluntate, ea sibi retinere velit.

Duodecimò excommunicatio hæc subripientem afficit,vel subripiens in suo litore hoc faciat:nam quòd de materia peccati agitur,ob eam rem Romano Pont. subiectus est, vt habetur in c.nouit.de iud.& ob id pęnam

nam hanc illi inurere ob fauorẽ christianæ religionis potest, cuius pręcipua cura ad Romanum Ponti. pertinet, præsertim quòd miserabiles personę sunt. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt; iam q poenam hanc euadant, explicemus.

S V M M A.

1 *Naufragiũ passi bona capiens quã do in excommunicationem non incidat.*

2 *Pro derelicto quando quid haberi dicatur.*

3 *Naufragio si quid perisset, nisi qs illud liberasset, an liberãs ipsum retinere possit, etsi dominus pro derelicto non habuerit.*

4 *Nauis in tẽpestate derelicta in mari præterquam ab vno, an eius fiat, si salua in portum venerit.*

5 *Fluminis impetu delata, vt linũ, ligna, & id generis, an qui ea capit, sua faciat; restituereve teneatur.*

6 *Hostibus, exulibusve res ademptæ, atque ab ipsis recuperatæ cuius sint.*

7 *Bestijs feris vt lupo, vulpi, miluio res subreptæ, atque liberatæ, cuius sint.*

II.

§. Qui subripienda bona eorum, qui naufragium fecerunt, quorumve naues in transuersum iactæ in excommunicationem hanc incidant, vidimus; iam qui eam poenam euadant, videamus.

1 Primum igitur in excommunicationem hanc † non incidit vniuersitas, quæ talia subripuit: quandoquidem per Bullam vniuersitates non excommunicantur, sed omnes, & singuli vt in ipsa habetur, & ob id singulares personę, vt antea probauimus; idque iure merito; tum quòd ordinario iure vniuersitas excommunicari non potest, vt habetur in capi romana. § in vniuersitatem. de sentent. excom. lib. 6. tũ quòd non videtur verisimile, vt vniuersitas conueniat ad hæc facienda; quamuis si id faceret, alias puniretur.

Secundò in excõmunicationem hanc non incidit, qui res ex naufragio subripit, quæ nõ sunt christianorum; nam in Bulla excommunicantur, qui christianorum bona subripiunt; ergo sumpto argumento à contrario sensu iuxta le. 1. ff. de off. eius, secus si aliorum sint. Quare si erunt res Turcarum, vel Iudæorũ, huiusmodive infidelium, qui christiani non sunt, poenam hãc subripientes euadent, atque sic dixit quoque Martinus Alfons. de Viual. in Candelabro. 2. p. in ex-

planatione

planatione Bullæ Cœnæ Domini.cas.4.n.29. At quid si pacem cum christianis habeant,an & tunc subripientes pœnam hanc effugiẽt? Planè sentio & in hoc casu pœnam hãc hos effugere; nã religionis christianę gratia priuilegium hoc cõcessum est, quod in infidelibus locum non habet.Quamuis ad restitutionẽ in hoc casu subripientes teneri censeo.arg.l.iudęi.2. & l. null⁹. C.de iud.atque sic sensit Viual. ibid.& pertinent huc dicta in antecedenti Cap.& Armill.in ver. Excommunicatio.cap.78.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidit; vbi quis subripit res eorum,qui christiani quidẽ sunt, sed christiani nominis sunt inimici.argu. l. nauigia.versic.Nisi talia. C. de furt. Quare,qui eorũ, quæ aũt hęretici,aut schismatici sunt, vt Regina Angliæ,& alii multi, res huiusmodi occupauerint, in excõmunicationem hanc non incident;tum quod Ecclesiæ Romanæ hostes sunt;tum quod hæretici ipso iure rerum suarum dominio priuati sunt,vt habetur in c.cum secundum leges.de hęre. lib.6.atque sic conclusit Viual. ibid.nu.30.

Quartò in excommunicationem quis non incidit qui subripit huiusmodi res hostium suorum,in quos iustum bellũ gerit; tum quòd licet in bello se quacunque ratione tueri.arg.c.dilecto.de senten.excom.libr.6.& l. vt vim.de iust.& iur. tum quòd, vt inq̃t Poeta noster, virtus an dolus quis in hoste requirat?Quare si duo Principes christiani inter se bellum gerunt,& naues alterius eorum, quæ comeatũ ferebant,naufragium passę in alterius manum peruenerint,in excommunicationem hãc non incidet.Quod tamen locum habere censeo ex parte eius, qui iuste bellum gerit, vel probabiliter se gerere opinatur.

Quintò in excommunicationem nõ incidit,qui subripit res, quæ sunt quidem christianorũ, sed sunt vel res, quę portabantur ad hostes christiani nominis cõtra prohibitionem Ecclesię, de qua infra videbimus;quãdoquidem hos etiam capere licet, & seruos suos facere,vt habetur in c.ita quorũdam. de iudæ.vel sunt res eorum, qui Piraticam exercent,quos etiam capere licet,vt habetur in cit.l. nauigia. C.de furt.& vt dixit Angel. in verb.Naufragium.nu. 1.& sensit hoc Mar.Socin.Sen.in c.excõmunicationi.nu. 4.versi. Sed q̃ro.de rapt.vel sunt exulum, qui hostes ciuitatis sunt.argu.cit. l. nauigia.

Sextò

Sextò in excommunicationē quis non incidit, vbi extra naufragium quid subriperet, nā ex quo Bulla de nauib. naufragium passis, vel in trasuersum iactis agit, secus de spoliantibus, subripientibusve bona eorum, qui talia passi non sunt, inclusio enim vnius alterius exclusio est. cap. non ne. de præsumpt. & le. cùm prætor. ff. de iud. Quare qui aliquam nauem caperet extra huiusmodi casus, eamve expoliaret, in excōmunicationem hanc non incidit (modò piraticā non exerceat, de qua re supra egim⁹) sed excōmunicari potest, vt habetur in cap. excommunicationi. de rapt. Item eandem pœnā eu idit, qui subripit res, quę quidem sunt de naufragio, sed neq. ex naui, neque ex mare, neq. ex litore subripit, verum apud aliquem depositæ erant, vel vt dominis seruarentur, vel vt sibi haberet; tum quod in illis tantum casibus dicitur q̄d de naufragio subripi, & in illis tantum Bulla loquitur; tum ob l. si quis ex naufragio. ff. de incend. ruin. naufr. nam etsi ibi agitur de subripientibus huiusmodi res, non tamen eo edicto teneri ibi dicitur, qui rem ex naufragio seruatam, & alio in loco positam subtraxit, sed furti, aut vi bonorum raptorum, ergo idē in casu nostro dicēdum est. Quamobrem etiam sentio nec in excommunicationem tertium incidere, qui hæc bona ex naufragio subrepta ēt sciens esse talia ab eo, qui subripuit, aut emit, aut dono, ratione ve alia accepit; restituere tamen illa Domino debet, atque sic dixit Martinus Alfonsus de Viua. in Candelabro. p. 2. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 4. nu. 33. & Iacob. de Graff. libr. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ cœnæ Domini. nu. 64.

Septimò in excommunicationem hanc non incidit, qui minima, leuiaque quędam subripuit, vt pote gladiolum, vaginam, fasciculum pœnarum, & id generis; tum quòd de minimis nō curatur. arg. l. scio. ff. de in integ. restitu. tum quod excommunicatio non fertur, nisi pro mortifero peccato. arg. c. nemo Episcoporum, & c. nullus. 11. q. 3. at rē minimam subripiendo mortifere quis non peccat, vt DD. communiter cōcludunt. Nec obstat quòd dicit̄ in Bulla Cuiusq. generis bonorum, nam etsi hoc verum est subripientem bona huiusmodi in excommunicationē hanc incidere, cuiusque generis sint: non tamen verum est hoc in subripiente bona cuiusq. quātitatis, nam hoc Bulla non dixit, nec quantitatem declarauit, ergo

go ad iuris communis interpretationem confugiemus. argu. l. commodissime. ff. de lib. & posthu. quo iure minima non curantur, vt iam dixi.

Octauò in excommunicationẽ non incidit, qui non dolo malo eas res accipit, vt dixit Caiet. in Sum. in verb. Excommunicatio. cap. 23 versic. Et quia primus actus, & Nauar. in Man. ca. 27. num. 118. versic. Secunda, & Viuald. ibid. num. 3. & Iacob. de Graff. li. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 61. vers. Quartò. Quare qui recipit, vt restituat domino, hic in excommunicationem nõ incidit; nam Bulla loquitur de subripiente, & sic de doloso, qui restituere, nõ vult, sed pro se habere, cuiusmodi non est hic. Facit postremò l. 3. § sed enim. ff. de incend. ruin. naufra. ibi enim dicitur, si q̃s capit ex naufragio, quo custodiat, saluaque faciat ei, qui amisit, eo edicto non teneri, quoniam dolus abest. Hæc ibi; ergo nec in excommunicationem incidet: immò merebitur. Qui itidem ignorans esse res huiusmodi ipsas accipit, neq. hic in excommunicationem incidit ob eandem rationem; quod dolo caret. arg. cita. l. 3. §. sed enim; atque sic dixit Iacob. de Graff. ibid. numer. 61. nam neque qui ignorans bannitum recipit, punitur pœna statuti punientis bãnitum recipientem, vt dixit Bar. in ead. l. 3. §. non solum. Qui itidem accipit res ex naufragio, q̃ suæ sunt, quas magistro nauis accomodauerat, neque hic in excommunicationem incidit: modo tamen de eo certiorem magistrum faciat, ne damnum patiatur; caret enim & hic dolo. Qui etiam recipit pro sibi debitis à naufragio patiẽte, quæ aliter recuperare non poterat, ob eandem rationem pœnam hanc euadit, modo tamen debitoris bona sint, & scandalum non interueniat. Qui denique existimaret licere sibi ea bona capere, vt pote quia homo rusticus, & simplex est, neque hic in excommunicationem incidit, atque sic dixit Syl. in verb. Naufragium. nu. 2. versi. si quis tamen simpliciter, & Iacob. de Graff. ibid. nu. 61. versi. Secundò.

Nonò in excommunicationẽ non incidit, qui ante naufragiũ, vel in ipsa trepidatione rapiunt; nam Bulla loquitur de naufragium passis, ergo secus ante naufragium, atque sic sensit Iacob. de Graf. ibid. nu. 62. vers. Sextò, tenetur tamẽ ædicto. ff. de incẽ. ruin. naufr. vt habetur in le. Pædius eod.

Decimò in excommunicationem

nem hanc non incidit, qui sub ripienda hęc aut iussit, aut mandauit, aut consuluit, aut suasit, aut hortatus est, & hoc ob eas rationes, & quòd Bulla hoc nō dicit, ergo nec nos dicere debemus, arg. l. de prętio. ff. de publ. in rem act. Præterea quòd quando Bulla hoc voluit, id expssit. Et quod generaliter dispositio loquens de faciente non cōprehendit prædictos argu. ca. 1. de pœn. lib. 6. & c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. iunct. c. mulieres. §. fin. de sent. excomm. & c. pœnæ. de pœnit. di. 1. & vt nos in priori parte abundè id egimus. Quare nec qui rata hæc habuerint, nec q̃ eos defenderint, receperintve, aut fauerint, in pęnam hanc incident, quandoquidem hi propriè non subripiunt de naufragio.

Vndecimò in excommunicationem non incidit, qui bona subripit eius, qui naufragium in flumine, vtpote aut Eridano, aut Tyberi, aliove flumine passus est; nā Bulla loquitur de naufragio facto in mari, ergo locū non habet in eo, quod factū est in flumine. argu. c. non ne. de p̄sumpt. & l. cùm prætor. ff. de iudi. Id quod eo magis dicendum est, quoniam sumus in pœnis, & ob id strictior interprętatio facięda est. arg. c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & l. interprætatione. ff. de pœn. etenim quod hoc rarò contingit, & non cum tanto damno, ob eam rem Bulla hoc prætermisit. argu. l. nam ad ea. ff. de leg.

Duodecimò in excommunicationem quis non incidit subripiens huiusmodi bona, vbi dominus eorum pro derelictis ipsa habuit, nam tunc naturali ratione fiunt occupantium, vt habetur in l. 1. & sequen. ff. pro derelict. & l. falsus. §. sed iactum ex naue. ff. de furt. atque sic dixit Abba. in cap. cum dilecti. num. 11. de accus. & Syl. in verb. Naufragium. nu. 4. versic. Quartò q̄ritur, & Angel. eod. numer. 3. & Armill. eod. in fine, & Viual. ibidem. nu. 35. Quare, vel quis hoc ignorans ea bona subripiat, pœnam hanc euadit; scit enim hoc Bulla. arg. §. conditiones. versic Quę enim, in Institu. de verb. obliga. quæ ob id talem subripientem obligare non intendit; ipsa enim fauere his voluit, qui naufragium patiuntur, cui fauori renunciare domini possunt. arg. l. quod fauore. C. de leg. Esto igitur subripiens hoc ignoret, excommunicationem tamen euadit; sic & qui pro derelicto ignorans aliquid furatur, furti nō tenetur, esto furandi animum habeat, vt habetur in l. falsus. §. qui

alienum.verſ.Quod ſi dominus. ff.de furt. & qui percutit laicũ, quem clericum eſſe exiſtimat, in excommunicationem nõ incidit, quamuis clericum percutere velit, vt dixit Gloſſ.communiter recepta in c.ſi verò aliquis, de ſent.excomm. Atqui quando pro derelicto quis habere quidpiam dicetur? Iam hoc quoque explicemus.

2 Pro derelicto autem † id haberi dicitur, quod dominus ea mẽte abiecit, vt in numero rerum ſuarum id eſſe nolit: ideoque ſtatim dominus eius eſſe deſinit, vt declarauit Imperator in §. hoc amplius.in Inſtit.de rer.diuiſ. Verum, quòd in dubio quis rem pro derelicto haberi non cenſetur, vt habetur in l.2.§.fin. ff.ad leg.rhod.de iact.& vt Glo. ibi no.in l.qui ve leuandæ.ff.eo. nemo enim exiſtimatur pro fundere ſuum. arg.l.cum de indebito.ff.de cond. indebit. ob eam rẽ qua ratione id cognoſcatur, breuiter aperiamus. Primũ igitur pro derelicto quis habere aliquid dicitur, vbi in numero rerum ſuarum illud eſſe nolle dixit, vt pote ſi dixit inuenienti proſit, vel, vt dici ſolet, valeat, vel in bonam partem, vel in malam illud accipiat; in his enim caſibus manifeſtò conſtat dominum pro derelicto rem ſuam habere; & in hoc caſu ad coniecturas confugiendum non eſt. arg.l.continuus.ff.de verb.oblig.& pertinent huc tradita per DD.& Alex.in l.ſi quis.§. differentia.ff.de acq.poſſeſſ. Secũdò ex factis pro derelicto rem ſuã quis habere colligitur, vbi aliq̃d aut fecit, aut omiſit, ex quo eam abieciſſe iudicatur, vt exẽpli gratia naufragium propè Ariminum fecit; eo quis delatus, cum poſſet perquirere, noluit; plane hunc ꝓ derelicto res ſuas habere exiſtimabim⁹, ex quo ad eas quærendas potens animum nõ adiecit. Qui itidem ante naufragium in ipſa trepidatione q̃buſdam rebus tantum accomodatis, quò deiectę in mare ad litus ſaluę peruenirent, aliarũ curam abiecit, vt pote habebat libros, & veſtes ; veſtes, in arca clauſas in mare proiecit, libros autem apertos; plane ex hoc libros pro derelicto habere cẽſetur, non autem veſtes , vt dixit Gloſſ.in l.2.§.fi.ff. ad leg. rhod. de iact.& Abba.in ca. cùm dilecti.nu.11.verſic.In Glo.in verb. Dilapidatione de accuſat. Ex re quoque, quę abiicitur pro derelicto rem haberi diiudicabitur, nam ſi res parui momenti ſint, vel res , quæ in mare proiectæ ſeruari nequeunt, vt ſacarum, piper, & id generis, quæ rarò contingit

tingit ad litus ſalua peruenire, exiſtimandum eſt pro derelictis à proiiciente haberi. Idem ſi eſſent mala punica, & limones, & ceraſa, & ficus, quę in aquã pro iecta corrumpuntur; nam & hęc ſic proiecta pro derelictis habẽtur, quòd de malis punicis ſuperioribus annis Arimini contigit. Quare, qui eas inuenerunt, & ſumpſerunt ad litus proiecta, in excommunicationem hãc nõ inciderunt; etenim corrupta ꝓpemodum erant. In his igitur caſibus, qui bona hæc habuerit, in excommunicationem hanc nõ incidet. At ſi pro derelicto non habeãtur, quid tunc fiet? In hoc caſu domino reſtituentur, ſi cõpareat, & ob id proclama fiet in vicinis locis, vbi res repertę sũt ſumptibus domini rerum. ſi non comparuerit ad Epiſcopum loci deferentur, quò inter pauperes diſtribuat, ſoluto prætio inuentoribus pro ſuo labore. arg. c. cum tu. de vſur.

3 At quid † ſi quis è naufragio rem quampiam accepit, quam dominus, eſto pro derelicto nõ habuit, habiturus tamen eã non fuiſſet, quoniam periiſſet, an licitè eam retinebit, & pœnã hãc euadet? In hoc caſu pro regula habendum cenſeo ad reſtitutionem hunc teneri, ſi abſque vitę periculo ex naufragio eripuit. arg. c. excommnnicationi, de vi bonor. rapt. etenim & qui aſinũ in foueam prolapſum eruit, quo factum eſt, vt mortuus non ſit, reſtituere is domino illum tenetur, eſto periiſſet, ſi ipſe illinc eũ non eruiſſet, atque ſic dixit Alfonſ. de Viual. in Candelabro, in explanatione Bullæ cœnæ Domini. caſ. 4. nu. 34. Quare ratione hac, qui linum, ligna, & id generis vi fluminis lata ab impetu fluminis rapit, dominus earum non efficitur, ſi pro derelicto dominus ea non habuit, eſto periiſſent, vel igitur dominus, dũ currit ad liberandum ea è flumine, peruenire eo ad tempus neq̃at, vel aliàs impediatur impetu grãdium, itineris difficultate, ratione ve alia, ſemper reſtitutio facienda erit, nec rapiens conſuetudine excuſabitur, nam corruptela potius dicenda eſt, & contra naturalem legem, qua indictum eſt ne afflictionẽ afflicto addamus. arg. l. diuus. ff. de off. ꝑſid. Ad impenſas tamen, quas fecit is, q eas è flumine abſtraxit, & pro ſuo labore rerum dominus ſatisfacere tenebitur, vt pote re ſua bene geſta. arg. tot. tit. ff. de neg. geſt. & ff. de in rẽ verſ. atque ſic ſenſit Tabien. in verb. Naufragium. nu. 2. verſi. Si vero eſſet res, & Syl. eod. nu. 2. & Nauar. qui hos ſequitur in Man. ca.

17.nu.98. versicu. Duodecimò peccat.& Viuald.ibid.ad restitutionem quoque huiusmodi rerum, quas à naufragio quis seruauit,tenetur, esto vitæ periculo se exposuerit, modo tamen aliàs seruari potuissent, vt pote vel quòd alius periculum adiisset,vel ad litus saluæ appulsæ essent,solutis tamen impensis pro sua opera,& pro eo periculo ad arbitrium boni viri,vt dixit Nauar.& citat. auctores eisdem in locis,& Iacob.de Graff.lib.4.decis.cas.consc.in expositione Bullæ Cœnę Domini.nu.60.ibi,secus verò.

Excipitur tamē, vbi aliàs res saluæ non fuissent,vtpote,vel quod ad litus non peruenissent, vel quod ei periculo alius se non subiecisset.Quid enim si esset saccarum, in sacco inuolutum,vel arromata?Planè quòd domino extincta erant,ad ipsum,qui ea abstraxit, et liberauit pertinebūt.Nec audiēdus erit dominus, si dicat se malle ea perire,quādoquidem reipublicę non interest,vt re sua quis male vtatur,vt dicitur in §. sed & maior asperitas, in Instit. de iis,qui sunt sui,vel alien. iur. & facit. l. quidam in suo testamento.ff.de cond.instit. Nec repugnat,si dicatur,ergo restituere ipsas domino debebit, quoniam se tali periculo subiicere ex officio charitatis debebat; nam hoc negatur; non enim quis pro tuendis alienis rebus vitæ suæ, suarumve rerum periculū adire cogitur; quandoquidem charitas ordinata esse debet, & ob id prius se,suaque,quàm aliena tueri.arg.le.præses.C.de ser. & aq. Hoc igitur casu excepto, alias ad restitutionem tenebitur, alioquin in excommunicationem incidet.

4 At quid † si orta tempestate, & naui periclitante omnes inde abierūt vno excepto,qui voluit ibi permanere;an si nauis salua in portum venerit, qui in ea permansit,dominus eius erit?Ego sentio hunc dominum non esse, quoniam ad litus appellere potuit,vel in portum salua venire,quod fecit:si tamen in hoc elaborauit, vt in portum salua veniret,præmium ei pro labore debebitur. Quæ autem diximus de sponte remanente in naui, eadem & multo magis sentimus de eo,qui morbo detentus, ibi remansit, atque sic dixit Marc⁹ Tulius Cicero lib.1.officiorum.

5 † Quę autem hic diximus de rebus ereptis ex naufragio,locum habent,& in rebus è fluminibus ereptis,quoad restitutionē.Quare notanda sunt;nam & hic Barbiani sæpius per flumen feruntur linum,cannabes, & ligna, quæ

vicini

vicini sibi extrahunt, & non restituunt; nam peccant non restituendo, nisi domini pro derelicto ea habeant; quod cognoscitur, vbi domini ad ea quærenda non veniunt, cum possint, quod quia sæpius fit, ob eã rem ratione hac se excusare possunt ea retinentes.

6 At quid † de iis, quæ ab hostib. nobis auferuntur, aut ab exulib. vt superioribus annis in Romãdiola contingebat, si recuperentur, an dominis restituentur? In hac quæstione sic distinguendũ censeo. Aut hostes publici sunt, qui abstulerunt ipsa, & à militibus recuperata sunt, q tueri hæc debent; sicut etiam à Iudicibus, vel à publica familia, & in hoc casu dominis restituenda esse cẽseo, nulla etiam mercede soluta, vt habetur in l. ab hostibus capti. C. de postlim. reuers. nam recepta, & non capta videntur, & milites nostros defensores eorũ esse decet, non dominos; vt di-xit Imperator ibi. idem habetur in l. si quis ingenuam. §. quod si publicè. ff. eod. & in l. si captiuis. §. expulsis hostibus. ff eod. nam ibi res captas ab hostib. ad priores dominos redire aiunt, vbi p milites captæ sunt. Et quoniam ad ipsos patriam tueri pertinet, ob eam rem nec præmiũ eis dare domini tenentur. Restituere quoque sine præmio debẽt, vbi dono ea recuperarunt. arg. l. cũ non redemptum. C. eod. Secundò loco restituere quoque debẽt ab exulibus recuperata, vbi aut à militibus à Principe cõtra ipsos missis, aut à publica familia, aut à præside loci recuperata sunt; nam ad ipsos ptinet hæc tueri, ex quo ad hoc instituti sunt. Hinc etsi statutum præmiũ tribuit bannitum interficienti, non tamen tribuit publice familiæ idest alli Sbirri hoc facientibus: ita dixit Bar. in l. 1. §. vtrũ. ff. ad Syllan. & sequitur Feli. viden. in c. de hoc. nu 10. de simo. Quare nostrati milites hoc animaduertant, qui contrarium factitabant; nam tuta conscientia retinere ea nequeunt, nisi p derelictis habita essent, quod fortasse credere par est. Aut redẽpta sunt ab hostibus prætio dato, & in hoc casu restituto prętio à rerum domino restitui res ei debent, siue redimat quis ab hostibus, siue ab alio, qui ab ipsis eas redemisset. arg. citat. l. ab hostibus iunct. l. cum & postliminiũ. C. eod. & l. in bello. §. si quis seruum. ff. eo. & sensit hoc Bar. in l. liber captus. C. eod. & Cou. in Reg. peccatum. 2. p. §. 11. nu. 7. vbi rem hanc pluribus egit. Hoc autem locum habet, vel ab hostibus, vel ab exulibus recuperentur,

rentur,& à quocunque. Aut sunt recuperata vi ab exulibus, sed ab eo, qui ad hoc non tenebatur,& in hoc casu mercedem dominus ipsorum ei præstabit.

7 Verum † quid de iis, quę à fera bestia nobis auferuntur, vt pote à Lupo, à Vulpe, à miluio, an ea recuperãs dominis restituet? eorumve dominus fiet? Pro regula habendum est hæc recuperantem dominum non fieri, sed dominis permanere, atque idcirco si restituere nolit, dominos & ad exhibendum agere posse, & recuperantem furti actione teneri, vt dixit Iureconsultus in eleganti textu.l.Pomponius.ff. de acquir.rer.domin.& le.Pomponius in fine.ff.fam.hærc. quãuis pro labore mercedem soluere domini debeant.

Excipitur tamen, vbi domin' pro derelicto rem talem habuit vt supra vidimus. Item, vbi à bestia recipi non potest, atque auferri; tunc enim nostrũ esse desinit, vt dicitur in citat.l. Pomponius, in fine.ff.fam. hęrcis.iunct. Gloss.fin. Recuperari tamen nõ posse tunc intelligo, vbi longe adeo abiit, vt difficilis sit persecutio arg.§.apium in fine, in Instit.de rer. diuis.& vbi domin' persequi desiit. Sed de his hactenus; iam, vnde digressi sumus, eo reuertamur. De subripientibus ergo res ex naufragio, quãdo contingat ipsos in excommunicationem incidere, vidimus.

Quę autem diximus de subripientibus ex naufragio nauiũ, eadem dicimus de subripientib. ex nauibus, quæ in transuersum iactatæ sunt, vt habetur in Bulla ibi, Seu in trãsuersum, vt dici solet, iactatis. Quare ne iam dicta iteremus, ad quintum Caput transeamus.

De excommunicatione lata contra imponentes noua vectigalia, vel augentes, exigentesve Cap. V.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis noua pedagia, seu gabellas, præterquã in casibus sibi à iure, seu ex speciali sedis Apostolicæ licentia permissis imponũt, vel augent; seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

S V M M A.

1 *Pedagium quid sit.*
2 *Guidagium quid sit.*
3 *Vectigalia quid sint.*
4 *Portorium quid sit.*

5 Gabella

5 *Gabella, Datia, & Duana quæ nomina, & quid significent.*
6 *Noua pedagia, nouæque gabellæ quænam sint.*

N prima parte huius Capitis (diuiditur enim in tres partes, quarum secunda incipit ibi. Vel augēt, tertia ibi vel augeri) excommunicantur, qui in suis terris noua pedagia, seu gabellas imponūt, vt in initio capitis huius habetur: quam rem vt dilucidiorem habeamus, pręmittenda nōnulla sunt. Primum nomina hæc Pedagia, seu Gabellæ quid significent, & in re nostra quid cōprehendant. Alterum, quæ pedagia noua dicantur. Tertium à quib. imponi possint. His enim propositis regulam constituemus, ex qua liquido constabit, quos excommunicatio hæc afficiat.

1 Quoad primum igitur † nomen hoc Pedagium latinum nō est, sed barbarum, vsitatum tamen; significat enim id, quod datur à transeuntibus per loca aliqua ratione ꝑsonę, vt dixit Glo. in cap. super quibusdam. §. præterea. in verb. Pedagia. de verb. sign. Vectigal vero idem, quod pedagium esse inquit Anchara. in cap. quanquam. numer. 1. de censi. lib. 6. quæ declaratio mihi non satisfacit ob ea, quę mox dicemus. Ego igitur vt rem abundè agam, quatenus ad rem nostram pertinet, nomina hęc nos habere dico Pedagium, Guidagium, vectigalia, Portoria, Gabellas, Datia, Duanam. Pedagium propriè illud dicitur, qđ datur pro personę transitu per aliqua loca, vt dixit Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cœnæ Domini, arti. 3. in ver. Pedagia, & sic pro ipsa persona, quod in aliqbus locis soluitur, vt Ferrariæ, vt dixit Anchar. in eod. c. quanquam. num. 1. & Fauentiæ, quod ego vidi, quamuis quædam tantum personæ id ꝑ-
2 stent. Guidagium vero † pro eo datur, quo quis tutus per aliqua loca transeat, exempli gratia dominus alicuius terræ milites habet, qui expurgatas à latronib. vias tenent: illud igitur, quod ꝑstatur à transeuntibus pro custodia viarum, Guidagium dicitur vt sensit Gloss. & DD. in eod. c. super quibusdam. §. pręterea. in verb. Pedagia. de verb. signifi. & Rebuff. ibid. in verb. Guidagiū.
3 † Vectigalia vero sunt pecunię, quæ pro rebus soluuntur, quo quis ex loco aliquo eas exportet, vel per aliquem locum cum ipsis transeat, vel eas ad aliquē locum importet, & hoc vbi per terras quis defert, ac demū pro

rebus,

rebus,quę venduntur, vt habetur in l.inter publica.ff.de verb. sign.Publica vectigalia,dicitur enim ibi, intelligere debemus, ex quibus vectigal fiscus capit, quale est vectigal portus,vel venalium rerum,item salinarũ,& metallorum,& piscariarũ.Hæc ibi,idem probatur in l. sed & ii. ff.de publican. & vectigal. & in l.Cæsar.eod.tit.idem sensit Gl. in l.1.§.hic titulus,in verb.Pendant.ff.eodem.& Rebuff.eod.in
4 versic.vectigal.Portorium† vero dicitur pecunia illa, quæ soluitur ꝓ rebus, quæ naui aliquo portantur,vel ex aliquo loco exportãtur, vel per aliquem locũ, & dictum est à Portu, quoniam præstatur, vbi in portum naues delatę sunt, vel è portu alio feruntur,atque sic sensit Alex.in l. in lege censoria.ff.de verb.sign. & Non.Marcellus in verb. Por-
5 torium.†Gabella vero,Datia,& Duana sunt nomina barbara,vsu hominum recepta,quorũ singulis prædicta omnia significantur,atque sic dixit Ioan. Tabiẽ. in verb.Pedagia,nume.1.versic. Sed vectigal.& Syl.in verb.Gabella in principio, & sensit hoc etiam Rebuf.ibid.in ver.Hodie, & Tolet.in Bulla Cœnę Domini,Excomm.3.num.2.ac de primo satis,iam alterum præmittamus,scilicet quę noua pedagia, seu gabellæ sint.

6 Noua pedagia igitur,†nouæque gabellæ primũ sunt hę scilicet,quæ nũquam impositę fuerunt. Secundò illę quoque quæ alibi impositę sunt, sed non ibi, vbi modo imponuntur,esto alibi licitæ sint.Postremò,quæ impositę ab iis sunt,qui eas imponendi potestatem non habent, & tantum temporis non efluxit, vt earum impositionis memoria non extet.arg.ca. super quibusdam.§.præterea. de verb. signifi.Sed iam, qui prędicta imponere possint,videamus, quod erat tertium nobis proponendum.

S V M M A.

1 Noua vectigalia imponere potest Imperator, Papa, Reges, Conciliũ generale, Habens facultatem à dictis, Non recognoscens superiorẽ. Qui hoc præscripsit tanto tempore,cuius memoria non extat.

I.

§ Quinam vectigalia imponere possint,tertio loco explicandum nobis proposuimus,
1 iam igitur rem aggrediamur.† Primum igitur vectigalia hæc omnia Imperator imponere potest,vt habetur in eod.ca. super quibusdam.§.Pręterea,& ibi cõ-

muniter

muniter not. de verb. sign. & Rebuff. ibid. in versic. Secundò fallit, & facit. l. vectigalia. ff. de publica. & vectigal. & C. vectigal. nou. instit. non poss. Et quoniã Romanus Pontif. in suis terris. Princeps, & Imperator est, ob eam rem & illa imponere ipse potest, atq; sic sensit Abb. in citat. c. super quibusdam. nume. 3. versicu. Not. tex. singularem, & Syl. in verb. Gabella. 3. nu. 2. versi. Ex quibus patet. & hoc dubitationem non habet.

Secundò loco imponere possunt ea Reges. An igitur & Reges vectigalia imponere possunt? Host. eos id non posse sensit, sed solum Imperatorem, hoc sentire videtur quoque Abb. in cit. c. super quibusdam, & hoc ꝑ l. vectigalia, ff. de publi. & vectigal. nam ibi dicitur, vectigalia sine Imperatoris præcepto neq; Præsidi, neque Curatori, neque Curiæ constituere licere. Hæc ibi; quæ tamen lex non probat; nam loquitur de iis, qui subiecti aliis sunt, vt præses, & Curator: at Rex non est subiectus Imperatori. Item lex illa nullam mẽtionem Regum facit, ergo de ipsis eam loqui non interprætabimur; cui enim verba legis nõ cõueniunt, nec dispositio conuenire debet. argu. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. & quod lex non dicit, nec nos dicere debemus. argu. l. de prętio. ff. de pub. in rem act. Quamuis igitur de iure opinionem hanc veram esse dicat Abba. ex habitis iam tamen dictum eius falsum esse conuincitur. Quare contrariam opinionem, vt scilicet & Reges vectigalia imponere possint, sequitur Inn. in c. innouamus. de cens. ibi enim ait & à Regibus denuo imponi posse, idem Rebuff. ibid. in versic. Secundò fallit, vbi & speciatim Regem Galliæ id posse auctoritatibus probat, & Philippum Valesiũ vectigal salis imposuisse testatur; & alios etiam alia vectigalia imposuisse; idem Viual. in expositione Bullæ cœnę Domini. cas. 5. nu. 36. in Candelabro. p. 2. Probatur autẽ primo per cit. c. super quibusdam. §. præterea; nam ibi declarans Romanus Ponti. quæ vectigalia interdicta sint, inquit ea esse, q̃ non apparẽt Imperatorum, vel Regũ vel Lateranensis Cõcilii largitione concessa, vel ex antiqua cõsuetudine à tꝑe cuiꝰ nõ extat memoria, introducta. Hęc ibi; si ergo ea vectigalia licita sunt, quę Imperatorum, vel Regum permissa sunt, sicut Imperatores ea permittere possunt, ita & Reges, alioquin non recte ibi dictum esset vectigalia ea licita esse, quæ ex largitate Regum

permissa sunt, si ea constituere non possent, cum nemo det, quod non habet. arg. l. nemo plus iuris. ff. de regu. iur. Nec repugnat quod Hosti. nomina Regum inquit ibi intelligi de electo in Imperatorem, qui dicitur Rex Romanorum, quandoquidem duo huic interpretationi repugnãt. Primum, quod discedimus à verbi proprietate, & natura, quãdo quidem nomen hoc Rex tam dicitur de Rege Romanorum, quã de aliis regibus, & ob id non est dicendum. arg. l. non aliter. ff. de le. 3. sed sicut Romanorum Rex id potest, ita & alii Reges. Alterum quod electus pro Imperatore, adhuc non est Imperator. Addo dictionem illã, vel, inter diuersa poni, argu. le. si hæredi plures. ff. de condi. insti. Ex quo igitur vectigalia illa licita esse ibi probatur, quę Imperatorũ, vel Regum largitione concessa sunt, sicut illud Imperatorum proprie accipitur, ita & illud Regũ accipiemus. Postremò pro hac sententia facit cit. c. innouamus: nam ibi prohibetur, ne quis pręsumat statuere nouas pedagiorum exactiones sine auctoritate & consensu Regum, & Principũ. Ecce hic optimè probari Reges vectigalia imponendi potestatẽ habere: nam esto velimus nomine Regum Imperatorem electũ intelligi, tamen illo verbo Principum alios inferiores, & sic Reges accipi interpretabimur; nã ab Imperatore primi ipsi sunt. Hanc igitur opinionem ego vt verissimam sequor, cum ob iura proximè citata; tum quod Reges in suis regnis hodie quoad hoc superiorem non agnoscũt, & habent merum, & mixtum imperium; quo casu quis vbi superiorem non recognoscit, potest vectigalia ĩponere, vt dixit Nauar. in re nostra in Man. ca. 27. num. 61. versic. Tertiò, & Rebu. ibid. in verb. Secundò fallit, ibi. Idem in alio principe non recognoscente superiorem, quod & consuluisse Dec. etiam testatur, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro. p. 2. cas. 5. nume. 36. de Explanatione Bullæ Cœnę Domini; tum quod Romanus Pont. id scit, & tacet; & ex quo per tanta temporum spatia ius hoc exercuerũt, quòd eorum memoria in contrarium non est, id acquisiuisse videntur perscriptione. arg. citat. §. præterea. de ver. sign. & vt dicit Abba in cit. cap. innouamus; tum denique quòd hanc opinionem sequuntur Bartol. & Bald. in le. cum proponas. num. 9. versic. Sextò not. ibi: Pacta per Principem, vel Regem. C. de naut. fœn. Quare ab hac opinione discedendum non censeo.

ſeo. Alioquin Reges omnes excommunicati eſſent, quod abſurdum eſt. Principes autem alij inferiores recognoſcẽtes ſuperiorem in temporalibus illicitè ea imponunt, & Bullam hãc offendunt, in eiusque pœnas incidũt. Nec facit, ſi dicatur, vbi Romanus Pont. id ſcit, & tolerat, cum ipſis videri eum diſpenſare, iuxt. tradita per DD. & Felin. in cap. de treug. & pac. nam tolerantia hæc contra Bullam hanc diſpenſationem non inducit, vt nos infra 3. part. cap. 4. verſ. Quin etiam. pa. 492. Reges igitur imponere vectigalia noua poſſunt.

Tertiò Concilium generale vectigalia noua imponere põt, cuiuſmodi eſt Lateranenſe, vt habetur in eod. §. præterea; nam ſi ii, quibus Lateranenſe Concilium facultatem hanc dedit, id queunt, vt dicitur in eod. § præterea, multo magis concilium ipſum id poterit. Quare & concilium Tridentinum id potuiſſet; nam & ipſum Concilium generale eſt, quãdoquidem auctoritate Romani Pontif. indictum fuit, quo caſu generale Concilium dicitur, ipſe ſolus enim congregare Concilium poteſt; vt dixit Gloſſ. in ca. quod tranſlationem. de off. legat.

Quartò imponere ea poſſunt, qui aut à Romano Pontif. aut ab Imperatore, aut à Rege, aut Concilio generali imponendi facultem habent, vt habetur in cit. c. ſuper quibuſdam. §. præterea. de verb. ſign. & cit. ca. innouamus. de cenſ. & in verſi. propoſito.

Quintò, qui non recognoſcũt ſuperiorem, ad quem ab ipſis appelletur in temporalibus, vt probatur in capi. 1. quę ſint regaliæ in vſ. feud. & not. in c. ſuper quibuſdam. de verb. ſign. & Nau. in Man. cap. 27. num. 61. verſi. Tertia, & Martinus Alfonſ. de Viua. in Candelabro pa. 2. in explanatione Bullæ Cœnę Domini. nu. 36. caſ. 5. & Rebuff. in cita. loco; Quę ratio immunes huius pœnæ etiam reddit multos Principes, & multo magis Sereniſſimam Venetorum Rempublicã, quæ neminem ſuperiorem in tẽporalibus agnoſcit, & ob id licitè ea onera imponere poteſt, vt dixit etiam Iacob. de Graff. libr. 4. deciſ. caſ. conſc. in Expoſitione Bullæ Cœnę Domini. nume. 67. & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excomm. 3. num. 5. verſic. Quartò.

Poſtremò vectigalia noua imponere poteſt, qui ius hoc præſcripſit tanti temporis conſuetudine, cuius memoria non extat, vt dicitur in eo. §. pręterea. Quare, quòd multæ Ciuitates alteri ſubiectæ id agunt, vel ex hac cõſuetudine, vel ex conceſſione à dictis facta, ea licitè exigunt. Hi

omnes ergo in suis terris noua vectigalia imponere possunt, alii verò non. Quare Marchio Montis Scutuli, nec non homines loci illius, aliaque huiusmodi oppida facultatem hanc non habent, nisi vno ex dictis modis fuerit ipsis tradita facultas, & ob id nisi sint in possessione, ad ipsos probatio pertinebit. His sic præmissis, iam regulā de more ponamus.

S V M M A.

1 *Noua pedagia, seu gabellas imponens in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio declaratur, quousque pateat.*

II.

§ Positis, quid vectigalia, Gabellæ, & huiusmodi alia sint, nec non, qui imponere ipsa possint; iam, qui Bullam hanc offendēs in excommunicationem incidat, videamus.

1 In excommunicationem hāc igitur † incidit, qui potestatem imponendi non habens noua pedagia, seu gabellas imponit, vt in Bullæ verbis habetur; quæ excommunicatio in multis casib. afficit,

Primò quicumque sit, qui ea imponit; nam in Bulla dicitur. Excommunicamus omnes; at dictio illa omnes, vniuersos, ac singulos comprehendit. argu. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & ca. si Romanorum. di. 19. ergo quoscunque complectitur. Vel igitur clerici, vel laici sint; vel viri; vel mulieres, in excommunicationem incidunt, si noua vectigalia imponant, etiam si iusta per se sint, vt dixit Tolet. eod. num. 4. Illi ergo ait enim ibi, qui non habentes auctoritatem imponendi gabellas eas imponūt etiam iustas ex parte causæ, excommunicantur hac excommunicatione. Hæc ibi. Idem Caiet. in Sum. in verb. Excommunicatio. cap. 71. versi. Sed ad hoc.

Secundò afficit imponentes cuiuscunque generis vectigalia vel sint portoria, vel pedagia, vel guidagia, & quocunque nomine nominentur, & pro quacūque re imponantur, & sic vel ꝑ exportatione, vel importatione vel trāsitu, vel emptione, vel vēditione, vel ꝑmutatione, & quacunque alia causa; nam & hoc sensit Nau. in Man. ca. 27. nu. 61. vers. Pedagia; cum ob rationem, & mentem Bullæ; tum ob verborum naturam; quæ prædicta omnia comprehendunt, vt dixit Naua. ibid. & Iacob. de Graff. lib. 4. decis. cas. consci. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 65.

Tertiò affi.it excommunica-

tio hæc imponentẽ onera hæc, vel ĩponat sup reb. aliàs licitis, & imponi cõsuetis; vel alias illi citis & imponi non cõsuetis cuiusmodi res sunt, q̃ pro se, familiæque suę victu quis portat, vel ad fiscum, vel ad rus colendum; super his enim communi iure vectigalia non imponuntur, vt habet in l. vniuersi. C. de vectig.

Quartò afficit excommunicatio hæc non solum, si imponantur, quò præstentur à personis, quæ aliàs ad ea præstanda nõ tenentur, vt clerici, & personæ Ecclesiasticę, & Ecclesiæ, vt habetur in c. quamquam. de cens. lib. 6. verum etiam si imponantur, quò ab iis prętentur, qui aliàs, vbi licita sunt, ad ea præstanda obligantur; nam Bulla simpliciter loquitur de imponentibus nouas gabellas, vbi nõ possunt, & auctoritatem nõ habent, nec distinguit, ergo nec nos distinguere sed simpliciter eam intelligere debemus. arg. l. de prętio. ff. de publ. in rem act.

Quintò afficit excommunicatio hæc imponentem in quibuscunque suis terris ea imponat. Vel igitur habeat ibi dominium directum, & vtile. Vel vtile tantum, vt feudatarii. Vel directum tantum, vt domini. Vel pro parte loci illius domin⁹ sit, nihil interest, quoniam excommunicatio hæc in eos fertur, qui in suis terris vectigalia imponunt; at pronomen hoc suum, significat & rem, in qua quis dominium pro parte habet, vt in l. pupillus §. fin. ff. de verb. sign. & facit l. si quis seruos suos. ff. de lega. 3. & not. hoc Gemin. per illum text. in c. cùm non decet. nume. 2. de elect. libro 6. & in c. ex eo. nu. 1. eod. & Ias. in l. serui electione. §. Labeo. num. 29. versic. Adde ẽt quod ad materiam ff. de leg. 1. Significat etiam pronomẽ hoc suum, id, in quo quis dominium tantum directum habet, alius autem vtile, vt vsufructuarius. arg. l. si quis seruos. ff. de lega. 3. Multo magis autem locus ille comprehenditur, in quo q̃s plenum dominium, & ius habet. argu. l. seruos autem suos. ff. de le. 3. Immò ob subiectam materiã hanc, si non licet ei, qui directus dominus est, vectigalia hæc imponere, multo minus ei, qui vtilis dominus tantum est. Quęcũque igitur terræ sint, nihil interest. Immò ne melior conditio sit prędonis, quam iusti domini, vel de facto terras aliquas quis teneat, in excommunicationem hanc incidit, vectigalia noua imponens. Postremò dum Bulla dicit in suis terris, nõ intelligitur solum si imponantur in locis, vt in Ciuitatibus, in oppidis & hu

iusmodi

iusmodi, verumetiam si in suis territoriis in quacunque parte, vt pote vel ad põtem aliquem, vel ad flumen, vel ad confines, vel ad alium locum territorii; nam in quibusuis locis ea imponant, in suis terris ea imposita dicentur. arg. c. cùm Episcopus. de off. ordin. lib. 6. Afficit quoq. excommunicatio hęc imponentes etiam ob iustam causam, vbi potestatem imponendi non habent, hos enim Bulla persequitur, qui potestatem non habentes imponendi hæc onera, ea tamen imponunt, ita Caietan. & Tolet. eisd. in locis, & DD. communiter concludunt.

Postremò afficit excommunicatio hæc ipsos imponentes, statim atque ea imposuerunt, esto adhuc exigi cœpta non sint; nam Bulla hæc excommunicat imponentes noua vectigalia, & imponere differt à verbo Exigere, vt per se patet, ergo non expectabitur, vt exigantur, ex diuersis enim non fit illatio. arg. l. Papinianus exuli. ff. de min. Præterea separatim excommunicãtur exigentes, ergo separatorum separata esse debet ratio. arg. l. fi. ff. de calum. not. Ias. in l. si ex falsis. num. 30. C. de transact. & facit in simili c. grauem. de sentẽ. excom. Hi omnes ergo vectigalia noua imponentes in excommunicationem hanc incidunt; iam eos, qui pœnam hanc euadunt, explicemus.

SVMMA.

1 *Noua vectigalia imponentes qui in excommunicationem non incidant.*

III.

§. Qui in excommunicatiõe hanc inciderint, vidimus, iam qui pœnam hanc euadant, videamus. † Primum igitur in excommunicationem hanc non incidunt, qui ea imponendi iure proprio facultatem habent. Hi autem quinam sint, antea pmisimus. Quare quòd in horũ numero est Serenissima Venetorũ Respublica, ob eã rem licite eas imponere, & sine vllo excõmunicationis periculo potest, vt ex dictis supra constat.

Secundò in excommunicationem hanc non incidunt, qui ea imponendi facultatem ab iis habent, qui iure proprio imponere ea possunt, atque sic sensit Ioann. Tabien. in verb. Excõmunicatio. 5. cas. 19. num. 2. versic. Primò not. Qui ergo à Romano Pont. licentiam hanc habet, pœnam hanc euadet. arg. c. super q busdam. §. præterea. de verb. sign. na si ii, qui à Concilio Lateranensi

ranensi facultatem hanc habẽt, id queunt, vt ibi dicitur, multo magis qui à Romano Ponti.nã Concilium vim habet à Romano Pont.& ab ipso indicitur, & confirmatur, vt dixit Ioann. Andr. quem refert, ac sequitur Abba. in cit. §. præterea, & facit Gl. in ca. quod trãslationem; de off. leg. Et quamuis in cita. §. præterea Concilii tantum mentio fiat; non excluditur tamen Roman. Pont. qui ei præest. arg. ca. significasti. de elect. Qui itidem à Concilio generali facultatẽ hanc habet, licitè illa imponit; esto enim Concilium Lateranẽse nominetur in eo §. præterea, idem tamen & de aliis conciliis huiusmodi asserendum est; nam eandem potestatem habent, atque sic sensit Abba. in eod. ca. super quibusdam. nume. 3. Qui ab Imperatore itidem eam facultatem habet, ea imponere valet, vt habetur in eod. c. super quibusdam, & ibi not. Abb. ac DD. & in c. innouamus. de cens. & in c. nou. vectigal. impon. non poss. quod tamẽ ego intelligo in suis terris imperii, vel mediate, vel immediatè subiectis.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidunt, qui vectigalia imponendi ius habent acquisitum ex longa consuetudine, cuius memoria in contrariũ non est, vt in cit. § prętereà dicitur.

Quartò in excommunicationem non incidunt, qui suadent, consulunt, hortantur, iubent, vt noua vectigalia imponantur, tũ quod ipsorum mentio nõ fit in Bulla, & sic eius verba hisce nõ conueniunt; tum quod sumus in pœnis, atque idcirco dispositio coarctanda est. arg. c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. Sicut nec etiã qui iniustas gabellas imponunt. nõ enim excommunicãtur qui; ex parte causæ iniustas eas imponunt, sed qui nouas, & iniustas ex parte potentiæ, ita Tole. in Bulla Cœnæ Domini Excõ. 3. versic. Secundò. qui iniustas ergo gabellas imponunt, modo aliàs facultatem habeant eas imponendi, hanc pœnam euadunt.

Postremò in excommunicationem hanc non incidunt, qui imponunt nouas collectas, seu taxas inter ciues; nam hęc vectigalia non sunt, ac propterea pęna huius Bullæ ad hos deriuare nõ potest. arg. l. Papinianus exuli. ff. de min. atque sic sensit Caietan. in Sum. in verb. Pedagiũ. versi. Ex quibus sequuntur duo. Quare Respublica, ac Senatus, q de communi consensu ob sumptus factos collectam quãdam imponerent, Bulla hac non comprehenden

prehendentur; sed iam ad aliam partem huius capitis veniamus.

Vers. Vel augent.

SVMMA.

1 *Augentes vectigalia in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio declaratur, quousque pateat.*

HIC excommunicantur, qui vectigalia prædicta legitimè imposita augent. Quam rem vt facilius cognoscamus, præmittendum vnum est, vectigalia, quę augentur, duplicis generis esse posse, partim licitè posita, partim illicitè, vt pote quia noua sunt; & ob id prohibita. Item, ex quo Bulla non distinguit, de vtrisque hic agi. Hoc præmisso, iam & hic regulam constituamus.

In excommunicationem igi-
1 tur hanc†incidunt, qui vectigalia imposita augent, vt habetur hoc in versic. Quæ regula iisdē modis, & rationibus amplificatur, quibus superior: idque merito, tum quod sicut non potest nouum vectigal induci, & sic totum quoddā imponere, ita nec iam inductum nouiter augeri, & sic nec in parte nouum induci; valet enim argumentum de toto ad partem. arg. l. quę de tota. ff. de rei vend. & l. 3. ff. pro derelict. & cap. pastoralis. §. item cū totum. ff. de off. delega. tū quod fraus fieret legi, nam, ex quo nequeūt noua induci, vetera augerentur, quod est cōtra mentem Bullæ, eiusque rationem, Bulla enim prohibere vult affectum, & non modum; quādoquidem ratio prohibitionis ea est, ne hominum facultates per hæc vectigalia exhauriantur, vt dixit Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cœnę Domini. ar. 3. in verb. De iure vero canonico; at ratio hæc locum habet ēt in auctione, vt per se patet; ne igitur fraus legi fiat contra cap. certum est, de reg. iu. lib. 6. & ne quod una via prohibetur, per aliam fiat contra. c. cum quid. eo. tit. & lib. sed vt vbi eadem ratio est, ibi eadem dispositio sit, iuxta c. cum dilecta. de confirm. vtil. vel inutil. & l. illud. ff. ad le. aquil. iure nec augeri vectigalia possunt. Quare Nauarr. esto id expresse cautum non fuisset, id locum tamen habiturū fuisse, vt scilicet augentes in excommunicationem hanc inciderēt, dixit in Man. cap. 27. numer. 61. versic. Declaratio prima, idem sensit Syl. in verb. Excommunicatio.

catio.7.nu.54.verſ.Decimano na eſt in ꝓceſſu,vbi & ſic praticari ait,ſicut etiam in verb. Gabella.3.nu.7.verſicul.Quartum quòd imponentes.

Poſtremò in excommunicationem hanc incidunt, qui augent dicta vectigalia,vel ſint licite impoſita,vel illicitè;ac de illicite impoſitis non eſt dubitandum;non etiam de licitè impoſitis, quoniam hic prohibentur, vt in initio præmiſimus.

Hanc tamen pœnam euadũt hi omnes, quos diximus eã euadere in antecedenti regula ob eaſdem rationes. Et idcirco Sereniſſima Venetorum Reſpublica licite Vectigalia impoſita ẽt augere ſine excommunicationis metu poteſt,vt & ſupra vidimus,& diximus.

Verſ. Seu impo͂ni, vel augeri prohibita exigunt.

SVMMA.

1 *Exigentes vectigalia prohibita imponi,vel augeri,ideſt noua vectigalia in excommunicationem incidunt;quæ excommunicatio declaratur,quouſque pateat.*

HIC excommunicantur,qui exigunt vectigalia prohibita imponi,vel augeri,vt dicitur in verſi. Quod vt dilucidius ſit,prẹmittenda duo ſunt.Primũ quæ vectigalia prohibita ſint imponi,vel augeri,alterum à q̃bus permiſſa vectigalia exigi nequeant.

Quoad primum igitur vectigalia prohibita imponi, vel augeri ſunt primo ea, quæ imponuntur aut pro rebus, quas pro ſe,ſuaque familia quis fert, aut pro rebus fiſci,aut pro rebus,q̃ inferuntur pro colendo rure,vt habetur in l.vniuerſi.C.de vectigal.Itẽ prohibita ſuntnoua vectigalia,quæ ſunt ea, quẹ ſupra diximus in principio huius Capitis,& de hoc ſatis.

Quoad alterum, vt paucis illud abſoluamus, concludendũ eſt communi iure neque ab Eccleſia,neque ab Eccleſiaſticis ꝑſonis exigi ea poſſe, vt habetur in c.quanquam.de Cenſ. libr.6. His ſic prẹmiſſis,iam regulã ponamus.

1 In excommunicationẽ hanc igitur incidunt,†qui exigunt vectigalia prohibita imponi, vel augeri,vt dicitur in verſic. Quæ regula his modis declaratur.

Nam primo locum habet excommunicatio hæc in eo, q̃ exigit prohibita ratione rerum, id eſt de rebus,ſuper quibus imponi nequeunt,vt ſupra diximus ꝑ

l.vniuersi.C.noua vectigal.atq. sic sensit Caieta.in Sum.in verb. Pedagium.versic.Sed ad hoc vt exigentes incurrant hunc canonem;etenim & qui ea imponũt, modo ea imponendi potestatẽ non habeant,in excommunicationem incidunt, vt supra vidimus.

Secundò locum habet hæc excommunicatio in eo,qui exigit vectigalia ab eo imposita, q̧ non potest, esto aliàs licita sint, atque sic sensit Caieta. in Sum. eod etenim & vectigalia imponi prohibita & ea sunt, quæ imponuntur ab eo, qui facultatẽ eam non habet.

Tertiò excommunicatio afficit eum,qui vectigalia exigit, q̃ antiquitus alibi imposita sunt, sed non ibi,vbi exigit, & sic ꝓ nouis ibi habentur, noua enim vectigalia dicuntur etiam respectu loci,vbi exiguntur, non habito respectu,an secundum se licita sint, alibive sint imposita; fieri enim potest,vt transeuntes per Mõtem Scutulum patriam meam pro suis personis licite pedagium soluant ob longam consuetudinem, cuius memoria in contrarium non sit,iuxta ca.su ꝑ quibusdam.§.præterea.de verb. sign. à transeuntibus autem per Montem columbarum minus licite id exigatur,quoniam oppidum illud ius exigendi non habet.

Quartò excõmunicatio hæc afficit exigentes hæc vectigalia quicũque sint,siue qui ea imposuerunt,siue eorum hæredes, siue successores,siue conductores eorum, siue famuli ad exigẽdũ propositi;tum quod simpliciter excommunicantur qui exigunt, nec distinguit Bulla quinã sint, ergo nec nos distinguere debemus.arg.l.de prætio.ff.de publ. in rem acti.tum quod Bulla excommunicat omnes, qui imponunt talia,& exigunt,vt in principio huius Capitis habetur; ad quod referuntur etiam,qui exigunt,vt per se patet,ergo nemo excluditur.arg.le.Iulianus.ff.de lega.3. atque sic dixit de hærede imponentis,de publicano, & conductore, nec non de famulo ad exigendum proposito.Naua. in Man.cap.27.num.61. versic. Quarta,& Iacob.de Graff.lib.4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. nu. 69. & de Conductore facit C.de exactor.trib.lib.11.

Quintò excõmunicatio hæc afficit etiam eos,qui capiunt ꝑsonas,& ad eum ducunt,qui exigit huiusmodi vectigalia; quòd faciunt sępius Beruarii hic Barbiani,quamuis hic licite exigãtur,quod tamẽ id verum sentio, vbi

vbi aliàs exacta ob fugam non fuiſſent,arg.Clem.1.iunct.Glo. de ſepult.

Sextò excõmunicatio afficit eos, qui imponunt quempiã ad ea exigenda,atque ſic dixit Iac. de Graff.ibid.nam hi propriè fa cere dicuntur, ex quo per alios id agunt; alioquin contingeret vilem perſonam,quę exigit, ſæpius excommunicari, potentem virum autem qui hęc exigenda curat,pœnam euadere,quod ab ſurdum eſt.arg.cit.Cle.1.iunct. Gloſſ.Hi omnes ergo in excom municationem incidunt; iam q pœnam hanc effugiant, explice mus.

SVMMA.

1 *Vectigalia accipiens à ſponte dante in excommunicationem nõ incidit.*

2 *Exigere vectigal quando quis dicatur.*

3 *Inuitus ſoluere vectigal quis dicatur.*

4 *Vectigalia exigens quando in excommunicationem non incidat,*

I.

Qui caput hoc offendendo in excommunicationem in cidunt,vidimus, iam qui pœnã
1 hanc euadant,videamus.† Primum igitur in excõmunicationem hanc non incidit, qui recipit hæc à laico ſponte ſoluente, nam Bulla inquit Exigunt,& ſic
2 excommunicat exigentes:at † exigere eſt extorquere ab inuito,qui non vult ſoluere. arg. le. ſoluendo, iunct.Gloſſ.exegere. ff.de neg.geſt.& l.fideicommiſſa.§.ſi rem, iunct.Glo.exegerat, ff.de leg.3.ergo ſecus ſi à ſponte dante recipiat,atque ſic dixit Ang.in verb.excommunicatio. 5.caſ.19.& Tab. inver. Excommunicatio.5.caſ.19.numer.1.& 2.& Caietan.in Sum.in verb.ex communicatio.cap.39.verſi.Et quia exigere,& in cap.71.verſi. Secundum eſt,& Naua. in Man. ca.27.num.61.verſi. Quarta;ab inuito laico igitur vbi quis accipit, in excommunicationem, hanc incidit; aliàs nõ, quamuis contrarium ſit,ſi à clericis ſpon te dantibus accipiant;nam in ex communicationem incidũt huius Bullæ poſitam infra.c.18.& vt dixit Tolet. in Bulla Cœnæ
3 Domini,Excom.3.in fin.† Inuitus autem ſoluere is quoque dicitur,qui ſoluit rogatus, vt ſolueret tãquam debitum, eſto uis non adhibeatur,vt inquiunt Caietan.& Nauar.ibid.Multo magis ergo,vbi ipſe,vel res detinerentur,vel minæ inferrentur.
4 Secundò loco†in excommunicationem hanc non incidit, qui

probabiliter ignorans vectigalia illicita esse, ea exigit, vel ignorantia iuris vel facti sit. argu.c.apostolicæ.de cle. excom. min.& c.2.de constit.lib.6. atq. sic dixit Nauar.eod.cap.numer. 61.versic.Quarta,ibi excusari tamen posset.Quare famuli,& rudes homines,qui sæpius ad hæc exigenda præponuntur ad portas,& ad alia loca,pœnam hanc euadent, vbi hoc probabiliter ignorant; sicut & qui conducũt ab aliquo Principe dicta vectigalia, & ob id existimant iure imposita esse,atque sic sensit Iacob.de Graff.ibid.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidit; vbi quis vectigalia licita,& permissa ab iis exigit à quibus iure nõ licet, vt pote à clericis pro reb. suis; nam etsi aliàs vectigalia licita sint,illicitè tamen ab his exigũtur;quamuis quod noua sunt,in excommunicationem hãc non incidãt,sed in eam,quæ habetur in c.quanquam.de cens.lib.6. atque sic dixit Nauar. in Man. ca. 27.num.61.versic.Quinta,& Caieta.in Sum.in verb.Pedagium. ver.Et quia verba propriè intelligenda sunt; etenim per hanc Bullam illicita per se tantũ prohibita sunt,non alia,vt dixit Caietan.ibid.

Quartò in excommunicationẽ hanc non incidit,qui inuitus ea exigit, vt pote præficitur quis à Principe huic muneri inuitus: sed quia repugnare ob probabilem metum non audet, ob eam rem in excommunicationẽ non incidit.arg.eorum,quæ tradunt DD.in capi.sacris. de iis,quæ vi metuve caus.fiunt, atque sic dixit Angel.in verb.Pedagium.n. 6.versic.Verum est,quod subditus.

Quintò in excommunicationem hanc non incidit, qui antiquitus licitè imposita, sed ob aliquã causam diu intermissa rursus exigit, exempli gratia Ciuitas, quæ iusta vectigalia exigebat in ditionem alicuius Principis venit:& eo tempore vectigalia non exigit, modo pristinam libertatem adepta vetera vectigalia exigens nõ offendit, & ob id in excommunicationem, vbi singularis persona est,non incidit,vt dixit Syl.in ver. Gabella, 3.num.5.versi.Aduertenda sunt quędam.

Sextò in excommunicationẽ hanc non incidit priuata persona,quæ cum ad id obligata non sit,pecuniam ab aliquo accipit, quo eum tutum per aliquem locum ducat: nam hic iuste locat suas operas, ex quo ad eas gratis præstandas non tenetur, atq. sic dixit Ioann. Andr. quem refert,

fert, ac sequitur Abba. in c. super quibusdam. num. 7. versi. Sed dubitari posset, & Syl. in verb. Gabella. 3. num. 6. versi. Tertium, q̃ priuatus, & Tabien. in verb. Pedagia. num. 5. versic. Quartò dubitatur.

Postremò in excommunicationem hanc non incidit, qui dolo vectigalia exigit; vt potè aggreditur, quis homines in via, & cogit soluere Gabellam, inq̃ens se ad id propositum esse, cũ nõ sit; nam hic tenetur pœna cõcussionis. arg. tit. ff. de concuss. non autem hac pœna, quę in eos infertur, qui suo iure uectigalia hęc exigere sibi persuadent: sed de hoc capite satis; ad aliud veniamus.

De excommunicatione lata contra falsantes literas Apostolicas, nec non eas fabricantes, falsoque signantes. Cap. VI.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum etiam in forma Breuis, ac Supplicationum gratiam, vel iustitiam concernẽtium per Romanum Pont. vel S. R. E. Vicecancelarium, seu gerẽtes vices eorum, aut de mãdato eiusdem Romani Pont. signatarum. Nec non falso fabricantes litteras Apostolicas etiam in forma Breuis. Et etiam falso signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pont. seu Vicecancelarij, aut gerentes vices prædictorum.

SVMMA.

1 *Litteræ Apostolicæ quaenam sit.*
2 *Litteras Apostolicas falsare quid sit, et quot modis contingat falsari.*

CAPVT hoc diuiditur in tres primarias partes, in quarum prima excommunicantur falsarii litterarum Apostolicarum, ac supplicationum: in secunda fabricantes falso litteras Apostolicas: in tertia falso signantes supplicationes huiusmodi. Secunda incipit ibi. Nec non falso fabricantes. Tertia ibi: Et etiam falso signantes. Omissis igitur duabus posterioribus de priori agam9, & primo de prima eius parte, in qua excommunicantur falsarii litterarum Apostolicarum. Quã

rem

rem vt dilucidiorem habeamus, tria præmittenda sunt. Primum litteræ Apostolicæ quænã sint. Deinde quid sit falsare. Tertiò quot modis contingat falsari huiusmodi litteras, quibus explicatis, regulam de more ponam⁹:

1 Quoad primum igitur † litteræ Apostolicæ eę dicuntur, q̃ emanant à Romano Pont. quibus decernit, mandat, concedit-ve aliquid, quod ad iurisdictionem, ordinemve spectat; q.c q.d enim scribit tanquam Papa, aliquid horum comprehendit, vel quod ad iurisdictionem, vel qđ ad ordinem pertinet. Et dicuntur Apostolicæ, quoniam à Romano Pont. proficiscuntur, qui tenet locum, et sedem Petri Apostoli, qui primus Christi Domini Vicarius fuit. Hæ autem litteræ, partim dicuntur simpliciter litteræ Apostolicę & sunt, quas diximus, partim Breuia nominantur & sunt eæ litterę, quæ à solis secretariis conficiuntur; & per Papam signantur in cera rubea annulo piscatoris; eandẽque vim habẽt, quàm rescripta; & Breuia inde dicta sunt, quoniam breuibus verbis, idest paucis scribuntur, & in paruis negotiis, ita dixit Felin. in Rubr. de rescript. num. 8. versicu. Breuia dicuntur, & Rebuff. in Prax. benefic. De Breuis Apostol. vbi quid sint, & in quibus causis concedantur, docet, & qua forma conficiantur, & de primo hactenus.

2 Quoad alterum autẽ † scilicet quid sit falsare, quatenus ad rẽ nostram pertinet, litteras falsare nil aliud est, quàm aut addendo, aut detrahendo, aut corrumpendo, aut mutando contra mẽtem Romani Pont. eius dispositionem litteris comprehensam secundum substantiam, vel qualitatem aut totam, aut ex parte tollere, vt probabimus.

Dixi ergo primum Addẽdo falsari litteras apostolicas, vt exempli gratia, si cum litteræ ad fauorem Titii scriptæ sunt, addatur etiam in fauorem Socratis, hoc enim sine dubitatione contra dispositionem, & mentem, & substantiam litterarum, per additionem est. arg. l. si quis legatum. ff. ad leg. Cornel. de fals. nam ibi in crimen falsi incidit, qui in testamento legatum sibi scripsit; & ob id per additionem crimen illud committitur.

Dixi aut Detrahendo, quoniam si aliquid ex litteris detrahatur, quod in fauorem alicuius esset; & ratione hac falsum committitur. arg. l. si quis legatum. §. similiter & is, qui libertatem. ff. eod. nam ibi in crimen falsi incidit, qui de testamento libertatẽ seruo datam delet, ergo idem

&

& hic,& facit c.licet de crim. falſ.

Dixi Aut corrumpendo, qđ fit, vbi quis litteras omnino deleuit,abraſitve,vnde ipſis impetrans vti non potuit, quo caſu & falſum committere quis dici tur.arg.c.licet.verſi.Quinta ibi. Per raſuram,& apertius in verſ. Sexta,& verſic.Septima,de crimi.falſ.& facit etiam le. qui teſtamentum,ibi.Deleuerit.ff. de falſ.vbi pœna falſi tenetur, qui teſtamentum deleuit, vel interleuit,vt ibi dicitur.

Dixi demum Mutando in ſubſtantialibus,ſi pro Titius Seius apponeretur,deleto Titio; nam ſicut in ſuperioribus caſibus ex parte,ita & hic in totum falſantur,ſicut etiam in proximo caſu, & facit l.ſi quis patris ſui aboleuerit.ff. de falſ. vbi crimen falſi committit,qui hæreditatem ex teſtamento relictam ab inteſtato volebat accipere, vt ibi dicitur,ergo idem hic, vbi alius ꝓ alio adſcribitur,facit quoque ci tat.c.licet verſic.Quinta;Ex q. bus patet falſum in dictis caſib. committi ſemper quoad ſubſtã tiam,& litteras aut ex parte aut totas tolli.

Dixi Vel qualitatem; nam & quo ad ipſam falſitas committitur,vt pote per litteras manda tum erat,vt prouideretur alicui de beneficio primum vacaturo. Quidam vero adiecit, vt ſuper illo beneficio ſibi penſio conſtitueretur:quo caſu diſpoſitio firma remanet, ſed tamen non talis,qualis à Romano Ponti. fuit conceſſa,hic igitur in crimẽ falſi incidit,& litteras falſare dici tur.arg.l.impuberem.§.penu.ff ad leg.Cornel. de falſ. vbi qui cum Titio fundus legaretur, ad diecit ſua manu conditionẽ pecuniæ ſibi dandæ,in crimen falſi incidere hunc ibi dicitur;ergo idem & hic. Idem ſi per litteras conceſſus erat ſaluus conductus per triẽnium, & quis triẽnio deleto repoſuit quinquenniũ, hic enim ex parte eſt contra mentẽ diſponentis.In his omnibus caſibus igitur litteræ falſę redduntur ac vitiantur; tollitur enim mens ipſius diſponẽtis,vel qualitas contra eius voluntatem addiicitur,vt ex dictis patet.Et ex his etiam cõſtat,quot modis litterę falſentur,quod tertio loco nobis explicandum propoſuera mus.His ita præmiſſis;iam regulam de more ponamus.

SVMMA.

1 *Falſans litteras Apoſtolicas in excommunicationem incidit : quæ excommunicatio declaratur,quouſque pateat.*

§.Fal-

I.

§ Falsare litteras apostolicas quid sit vidimus: iam qui Apostolicis litteris fallandis in excommunicationem hanc inci
1 dunt.videamus†In excommunicationẽ hanc igitur incidũt,qui litteras Apostolicas falsant, vt habet in Bulla hac expressum.

Quæ excommunicatio afficit quoscumque ob dictionem illã Omnes,quæ neminem excludit. arg.l.Iulianus.ff.de leg.3.& ca. ad audientiam.de decim. atque sic dixit Caietan.in Sum.in ver. Excommunicatio.cap.27.versi. Aduerte tertio. Quare & Cardinales,& alii inferiores Ecclesiæ Præsides crimen hoc committẽtes in excommunicationẽ hanc incident;& laici Principes, nec non scribæ ipsarum litterarum, & priuatę personæ.

Item excommunicatio hæc afficit quacunque ratione has litteras falsent,vel secundũ substantiam,vel qualitatem, ac formam;& aut ex toto, aut ex parte;nam his modis falsari dicuntur.

Tertiò afficit excommunicatio hæc cuiuscunque generis litteræ falsentur,vel simpliciter litterę Apostolicę sint, vel in forma Breuis, vt dicitur in Bulla, ibi:Falsarios litterarum Apostolicarum,etiam in forma Breuis, esto deinceps illis non vtantur; nam Bulla excõmunicat falsantes,& non considerat,an illis deinceps vtantur, atque sic dixit Iacob.de Graff.libr.4.decis.cas. consc.in expositione Bullę Cœnę Domini.nu.79.Secus autẽ si quis adimat dictionem aliquã, vt aliam reponat,deinceps vero mutata sententia pristinam reponat,vt dixit ibid.Graf.

Quarto vel motu proprio, vel ad alterius petitionem concessę sint; non enim Bulla distinguit, ergo nec nos distinguere debemus.arg.l.de prętio.ff.de publi. in rem act.

Postremò afficit excommunicatio hęc,vel sint datæ à Roma no Pont.electo;nondum tamen consecrato;nam post electionẽ legitimè factam statim iurisdictionem consequitur, vt asseruit Abb. per illum tex.in ca. licet.num.5.versic.Quartò nc.de elect.& ibi Innocent. & DD.In omnibus igitur his casibus falsantes litteras Apostolicas in excommunicationem incidũt, quam tamen pęnam hi euadũt, quos ponemus in seq.

SVMMA.

1 Litteras Apostolicas mutans quãdo in excõicationẽ non incidat.

2 Litteram

2 Litteram; vel punctum corrigens in litteris Apostolicis, an in excommunicationem incidat.

3 Litteras Apostolicas falsandas cõsulens, mandansve, in excommunicationem hanc non incidit.

4 Litteras Apostolicas delens, aut scindens an in excommunicationem incidat.

5 Litteras priuatas Romani Pont. falsans in excommunicationem non incidit.

6 Litteras alterius à Romano Pont. falsans in excommunicationem non incidit.

7 Litteris Apostolicis falsis vtens in excommunicationẽ non incidit.

II.

§. Offendentes hanc partem quando in excommunicationem incidant, declarauim⁹;
1 iam vbi eã euadũt, declarem⁹. † Primò igitur, qui de licẽtia Romani Pont. eas mutaret; nã tũc, quod cessat vitium falsi, ex quo contra mentem Romani Ponti. id non fit, ob eam rem huius Bullæ pœna cessat. arg. c. cũ cessante. de appell.
2 Secundò † pœnam hanc euadit, qui aliquam litteram, vel pũctum corrigit, quod non mutat substantiam, ita dixit Ioann. Gerson. quem refert, ac sequitur Nauar. in Man. cap. 27. num. 62. versi. Sexta, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro. p. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cal. 6. num. 53. & Iaco. de Graff. libr. 4. decil. cal. consc. in expositione Bullę Cœnæ Domini. num. 78. Idem sentit Add. ad Diaz. in sua Prax. crimi. cano. 117. versicu. Erit etiam addicta pœna, & Tolet. in Bulla Cęnæ Domini, excom. 4. num. 6. vbi alios plures idem sentientes refert, & sic tenendum inquit; etenim in excommunicationẽ q̃s non incidit, vbi mortiferè non peccat. arg. c. nemo Episcoporũ, & ca. nullus. 11. q. 3. quod planè non facit hic, qui simpliciter, & sine dolò tradita corrigit. Contrarium tamen nonnulli sentiũt, vt Caietan. in Sum. in verb. Excommunicatio. ca. 27. in fine, secutus S. Antonium, & Ange. in verb. Excommunicatio. cas. 3. num. 3. secutus etiam Hosti. quẽ refert Abba. in c. ex litteris. nu. 3. de fide instrum. Horum opinio locum habere posset, vel vbi parua illa correctio sententiam tolleret, vt dixit Viuald. ibid. n. 54. vel vbi & aliàs hoc sub hac pœna prohibitum esset: quod esse prohibitum ait Hosti. relatus ibi à Panor. & alii omnes, q̃ eum sequuntur; nam inquit Hosti. in Curia esse canonem excõmunicationis latę sententię in quemcunque alium ab officiali bus sup hoc in curia deputatis,

qui in rescripto bullato, vel notato aliquid, vel vnam figuram, vel litteram, vel etiam dimidiã abraserit, deleuerit, diminuerit, compleuerit, vel mutauerit, sine illius licentia, ad quem spectat. Et inquit sępe hoc in curia publicari, ne quis id ignoret. Ob hanc igitur causam opinionem propositam secuti sunt Abba. in eod. c. ex litteris. num. 3. & Ang. eod. & Tabien. in verb. excõmunicatio. 5. num. 5. versi. Quartò an possit, & Syl. in verb. Excommunicatio. 7. num. 8. versi. Quarta, ibi: Corrigẽs autem litteras. Quæ tamen opinio præpositæ sententiæ non repugnat, quandoquidem Bulla nostra hoc nõ dicit, nec excommunicat correctiones huiusmodi facientes. Immò, ex quo expressum est in sententia illa Curiæ, contrariũ sentire debemus, vbi hoc nõ habetur, vt in casu nostro. argu. c. non ne. de præsumpt. & l. cũ prętor. ff. de iud. Postremò hic re vera non falsat, vt per se patet, ergo in excommunicationẽ hanc Bullæ non incidit, quæ falsarios excommunicat; cui enim verba legis non conueniũt, nec dispositio conuenire debet. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. & ca. indemnitatibus. §. supradicta. de elect. libr. 6. & facit ca. fin. de crim. fals. vbi Bulla falsa esse nõ censetur ob rasuram factam in loco non suspecto. Quare si quid erroris in gramatica esset, sine huius Bullæ offensa eũ corrigere quis poterit, & multo magis litteram, vel punctum addere; nam etsi in supplicatione dictum esset Titio Ariminensi, & errore notarii dictum esset Titio Pisauriensi, corrigens, & ponens, sicut in supplicatione non peccat, ita dixit Iacob. de Graff. ibid. num. 83. Non ergo p̃sbyter, qui in litteris suis beneficii correxerit aliquid huiusmodi, quod rei substantiam, eiusve qualitatem non mutat, in excõmunicationem hanc incidet, q̃ est notandum.

3 Tertiò † in excommunicationẽ hanc non incidit, qui litteras huiusmodi falsandas cõsuleret, mandaretve; nam Bulla non excommunicat hos consulentes, mandantesve, ergo nec nos dicere debemus; præsertim quòd sumus in pœnis. arg. c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. etenim, vbi lex hos compræhendere vult eorũ mentionem facit, vt in prima parte huius operis probauim⁹. In pœnam tamen hic incidet, c. ad falsariorum. de crimi. fals. atque sic dixit Iaco. de Graff. ibid. num. 81.

Quartò in excommunicationem hanc non incidit, qui subreptitias,

ptitias,obreptitiasve litteras à
Romano Pont.impetrasset ; nã
etsi tacita veritate,& falso expſ-
ſo concessæ sunt,tamen ipsæ lit
teræ non sunt falsatæ , ita dixit
Caieta.in Sum.in verb.Excom-
municatio.cap.27.versic. Vnde
non compræhendit, & Syl.in
verb.Excommunicatio.7. num.
9.& Tabien.in verb.Excommu
nicatio.5.cas.5.num.2.& Ange.
in verb.Excommunicatio. 3.nu
mer.4.& Nauar. in Man. ca.27.
num.62.versic.Quarta,& Marti
nus Alfons.de Viualdo in Can-
delabro.2.part.in explanatione
Bullæ Cœnę Domini.cas.6.nu.
51.& Rebuff.in Prax.benefic.in
expositione Bullę.art.4.in verb.
Et supplicationum , & Tolet.in
Bulla Cœnæ Domini . Excom.
4.num.5.nam hic propriè falsa-
rius non dicitur,quamuis litte-
rarum cõmodo carere debeat.
c.sedis,& c.ex tenore,& c.super
litteris.de rescript.

Quintò in excõmunicationẽ
4 hanc non incidit,† qui huiusmo
di litteras aut omnino deleret,
aut scinderet;modò is sit,ad cu-
ius fauorẽ litterę concessæ sunt,
& ad quem ipsæ pertinebãt;suo
enim fauori quisque renunciare
potest . argum.l. si quis in scri-
bendo.C.de pact.atque sic dixit
Mar.Socin.Sen.in c. excommu-
nicationi.num.12.versi..Quan-
quam quis posset totam lacera
re.de crim.fals.& Abb.in cap.ex
litteris.num. 3.versic.Posset ta-
men impetrans . de fid.instrum.
& Tabien.in verb.Excommuni-
catio.5.cas.5.nu.5.versic.Posset
tamen impetrans.

5 Sextò † in excommunicatio-
nem hanc non incidit, qui litte-
ras priuatas Romani Ponti. fal-
sat;intelligo autem eas, quæ vt
priuata persona scribit;nam hæ
litteræ Apostolicæ propriè non
sunt,ex quo earum definitio eis
non conuenit:at planè absurdũ
non ne esset , si ad aliquem ami-
cum suum scriberet , vt animi
gratia se viseret,has litteras apo
stolicas dicere,& eas falsantem
asserere in excommunicationẽ
incidere?Et hæc exceptio notã-
da est.

6 Septimò † in excõmunicatio-
nem hanc non incidit,qui alte-
rius litteras falsat; nam Bulla
excommunicat falsarios littera-
rum Apostolicarum,ergo secus
si aliorum.Quare vel quis falset
litteras Episcoporũ, vel Archie
piscoporum,vel Patriarcharum
vel nuncii Apostolici,vel Pœni
tentiariæ,vel Legati,aut delega
ti Roma.Pont.vel Collegii Car
dinalium,vt dixit Iac. de Graff.
ibid.nu. 82. vel Pœnitentiariæ,
vt inquit Addit.ad Diaz. in sua
Prax.Crimi.eod. cap.vbi supra.

versicul. Illud autem notandum censeo; vel alterius Principis laici, vt pote Regis, vel Imperatoris, in pœnam hanc non incidet; quandoquidem Apostolicę litteræ non sunt, vt dixi, & ob id nec Romani Pon. atque sic dixit Nauar. in Man. cap. 27. num. 62. versic. Tertia, quòd videntur, & Mar. Socin. Sen. in c. ad falsariorum. num. 9. versic. Secus in falsantibus litteras aliorũ inferiorum. de crimi. fals. & Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cœnę Domini art. 4. in verb. Apostolicarum, & Viuald. eod. num. 51. & Tolet. eod. nu. 3.

7 Octauò † in excommunicationem hanc non incidit, qui hisce litteris falsatis vtitur; nam per Bullam excommunicantur solũ falsarii litterarum Apostolicarum, non autem illis vtentes, vt habetũ expressum in Bulla; aliud autẽ est litteras falsare, & aliud illis vti, vt per se patet; ex quo igitur diuersa sunt, pœna in vno casu posita ad alium non transfertur. argu. l. Papinianus exuli. ff. de min. atque sic dixit Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio. cap. 27. num. 62. versi. Quarta, & Iacob. de Graff. ibid. num. 85. Punitur tamen per c. ad falsariorum. de crim. fals.

Postremò in excommunicationem, hanc non incidit, qui, antequam absoluantur, & signẽtur huiusmodi litterę, eas falsat; nam ad huc Apostolicæ litteræ non sunt propriè, ex quo à Romano Pont. non sunt signatæ, & approbatæ. Sicut etiam, si quis falset litteras Apostolicas, quæ iam expirauerunt; modò vtiles illas nõ reddat, vt ait Syl. in ver. Excommunicatio. 7. §. 4. nu. 10. versic. Et tertiò, & Viuald. ibid. num. 52. & Iacob. de Graff. ibid. num. 83. Sed de hac parte hactenus, ad aliam veniamus.

Vers. Ac supplicationũ gratiam, vel iustitiam concernentium per Romanũ Ponti. vel S.R.E. Vicecancellarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pont. signatarum.

SVMMA.

1 *Supplicationes quid sint.*
2 *Supplicationes gratiam, aut iustitiam continentes quænam sint.*

HIC excommunicantur falsantes supplicationes signatas à Romano Ponti. vel à S.R.E. Vicecãcellario,

lario, vel ab eorum vicem gerẽtibus. Verum vt rem hanc dilucidiorem habeamus, pręmittenda hęc sunt. Primũ supplicationes quid sint. Item quæ supplicationes gratiam contineant, & quæ iustitiam. Postremò quid sit Vicecancellarius.

1 Quoad primum igitur† supplicationes nil aliud sunt, quàm p̃ces factæ superiori in scriptis, quo aliquid ab eo impetretur, quod ei de iure non debetur. argu. tot. titu. de pręc. Imp. offer. & sunt illæ, quę vocantur Signaturæ, posteaquam per Romanum Pont. admissę sunt; vbi ipsi factę fuit, vel per Vicecancellarium, vbi ei porrectæ, & communius incipiunt Beatissime Pater, vel Pater Sancte, vel Dignetur S.V. & expediuntur in papyro, & nõ apponitur plumbũ, ita dixit Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. art. 4. in verb. Et supplicationum, & in ead. Prax. benefi. in tit. De signatura gratiæ, vbi abundè de ipsis agit. Et de primò satis.

2 Quoad alterum autem† Supplicationes gratiam concernentes sunt supplicationes, quibus petitur aliquid gratiose sibi cõcedi, vt pote beneficium Ecclesiasticum. argu. Clem. gratię, & Clem. fin. de rescript. & dicuntur gratiam continere, quoniam petitur id, quod ius non concedit, est enim gratia quoddam quasi priuilegium contra legem concessum. arg. §. sed & quod Principi. versic. Planè in Institu. de iur. nat. gen. & ciuil. Supplicationes autẽ iustitiam continentes sunt eæ, quibus quis petit id, qđ ius concedit, sed alio modo, vt pote vt detur sibi Iudex, & vt causa alicui committatur. argu. tot. tit. de off. leg. & dicuntur supplicationes, quoniam superior iudicem ei dare non tenetur, ex quo habet ordinarium; dicuntur ẽt de iustitia, quoniam vult, vt iudex datus secundum iustitiã causam definiat, atque sic sensit Rebuff. in cod. arti. 4. in verb. Gratiam. Ex quibus patet plurimũ differre inter se, sicut etiam & hac ratione, quoniam litteris de iustitia apponitur filum, seu corda Cannabis; gratiosis vero filum sericum, vt dixit Mar. Soci. sen. in c. licet. num. 2. versic. Tertius modus, cum seq. de cri. fals.

Quoad tertium autem quid sit Vicecãcellarius; quoniam de ipso, & eius potestate egit Vãt. in Tractatu. de nullit. in titu. de nullit. ex defect. iuris delegat. num. 9 ob eam rem hic inserenda non duximus. His iam sic pręmissis, regulam de more ponamus, & primo de supplicationibus Romani Pont. deinde de sup-

plicationibus Vicecancellarii.

In excommunicationem hãc igitur incidit, qui falsat supplicationes signatas à Romano Põtif. vt habetur in versi. Quæ excommunicatio in multis casib. afficit, & primo vel supplicationes, quæ falsantur, gratiam, iustitiamque contineant, vt dicitur in cit. versi.

Postremò afficit, vel supplicationes signatæ sint ab ipso Romano Pont. vel ab eius vicẽ gerente, vel ab alio de eius mandato. In omnibus igitur his casib. has supplicationes falsans in excommunicationem hanc incidit. Quam tamen pœnam quis in his casibus euadit.

Primò in omnibus casibus, quos excepimus in priori regula, idest in quibus casib. falsans ibi in excommunicationem nõ incidit, neque hic in illis eisdem casibus.

Postremò, vbi falsat supplicationes, quę non sunt signatæ ab vno ex illis tribus; nam si in excommunicationem quis incidit, vbi ea falsat, quando ab vno ex illis signatæ sunt, vt dicitur in versi. Ergo secus, vbi nõ sunt signatæ; tum quod idem operatur propositum in proposito, ꝙ operatur oppositum in opposito. argu. l. fin. §. fin. ff. de fund. instruct. tum quod valet argumentum à contrario sensu. arg. l. 1. & ibi communiter not. ff. de off. eius: sed iam alteram regulam de Vicecancellario ponamus.

In excommunicationem hãc quoque incidit, qui falsat supplicationes signatas à S.R.E. Vicecancellario, vt habetur in versi.

Quę excommunicatio afficit vel supplicatio gratiam, vel iustitiam contineat.

Item vel signata sit ab ipso Vicecancellario, vel ab eius Vicem gerente, vt habetur in vers.

Postremò afficit in omnibus casibus, in quibus afficiunt excõmunicationes proximæ. Excipiuntur tamen casus prædicti in superioribus regulis huius Capitis. Postremò, vbi ab altero horum signatæ non sunt, ob rationes prędictas in superiori regula: sed iam ad alteram partem huius Capitis veniamus.

Vers. Nec non falso fabricãtes litteras Apostolicas etiam in forma Breuis.

SVMMA.

1 *Litteras Apostolicas falso fabricare quid sit.*
2 *Litteras Apostolicas falso fabricare quot modis contingat.*
3 *Litteras Apostolicas falso fabricans in excommunicationem incidit*

cidit: quæ excommunicatio decla ratur, quousque pateat.

IN hac parte excommunicantur, qui litteras apostolicas falso fabricāt; quam excōmunicationē vt dilucidiorem habeamus, pręmittenda hęc sunt. Primum quid sit fabricare, deinde quid falso litteras fabricare; postremo quot modis contingat litteras falso fabricare.

Quoad primum igitur fabricare nil aliud est, quàm aliquid construere, vel nouum construatur ædificium, vel antiquum reficiatur. argu. c. consuluit. de iudę. & l. fin. C. eod. quod quidem verbum de ædificiis proprie dicitur, quāuis ad multa alia trāsferatur, & fortasse dictum est à nomine Fabri, & à gręco nomine οἶκος, quod significat domū, quasi significet verbum hoc fabricare domos, & ædificia facere.

1 Quoad secundum autem† falso litteras fabricare, quatenus ad rem nostram pertinet, nil aliud est, quàm litteras conficere sine mandato, & consensu Romani Pont. eiusve, ad quem mādatum hoc est, et hoc tam quò ad sententiam ipsarum, quā quo ad subsignationem earundem. arg. c. quàm graui, & ca. licet, & c. ad falsariorum. de crimi. fals.

2 Quoad tertium† duobus modis contingit litteras falso fabricari, primo, vbi ea omnia falsa sunt, ex quibus litteræ conficiūtur, vt pote vbi quis ipsemet litteras conficit, & signa, aliaque omnia, & filum etiam falsa apposuit, habentia tamen figuram eorum, que vera sunt, sicut faciunt, qui pecuniam adulterinā fabricant, exempli gratia litteras huiusmodi quis cōformauit & signo simili ei, qui est Romani Pont. quod cudendum sibi curauerat, signauit, & de hoc litterarum genere agitur in cit. ca. quā graui, vbi ponit Romanus Pon. nonnullos modos, quibus compræhendatur, quādo litterę falsæ sunt, & apertius in eo. c. licet, ver. Prima species falsitatis hęc est, vt falsa Bulla falsis litteris apponatur. Secundò loco falsę fiunt, vbi conficiuntur litteræ contra mentem Romani Pontif. sed tamen aliquid de veris litteris apponitur, vt filum de vera Bulla, quod multis modis cōtingit, vt dicitur in eod. ca. licet. versic. Secūda, cum multis seq. eod. & hęc notanda sunt; nam ex his habetur in quam sententiam accipienda ea iura sunt, scilicet citat. c. licet, & c. quam graui. de crim. fals. nam in cita. c. licet,

cet, in prima parte agitur, de fabricantibus litteras falsas in ver sic. Quinta agitur de falsantib. veras litteras Apostolicas, sicut etiam in c. quam graui. de fabricantibus litteras falsas. His sic p̄missis, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hãc
3 igitur incidit, † qui litteras Apostolicas falso fabricat, idest, q fabricat litteras nomine Romani Pont. cum tamen id ei mandatum non sit, & sic falsum est apostolicas esse. Differt igitur casus hic à superiore; nam ibi excõmunicantur qui falsant, ac vitiant litteras, quæ verè apostolicę sunt: hic vero eos, qui litteras sibi tales confingunt; quæ excommunicatio locum habet in omnibus aliis casibus, quos posuimus in antecedentibus regulis.

Item excommunicatio hæc afficit fabricantem huiusmodi litteras, cuiuscunque generis litteræ sint, & sic vel gratiam, vel iustitiam contineant, vel in forma Breuis, vel in forma ordinaria eas fabricet; cum ob verba illa litteras Apostolicas, quæ generalia sunt, & ob id generaliter sunt intelligenda. argu. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. prę stan. tũ ob dictionem illam etiam in forma Breuis, quæ dictio explicat casum magis dubium, & implicat, seu continet casum minus dubium.

Tertiò excommunicatio hęc afficit eum, qui non modo litteras totas falsas fabricat, verum etiam qui ex parte, vt pote addendo falsis verum signum, vt habetur in cit. c. licet. de crimi. fals. quod fecisse quendam, & grauiter punitum fuisse audiui, qui litteras quasdam à se factas furtim signauit signo. Rom. Pontificis.

Postremo afficit excommunicatio hos fabricantes, esto deinceps illis non vtantur. nam Bulla excommunicat fabricantes, & non considerat ipsis vtentes, ergo nec nos. argu. l. de prætio. ff. de publ. in rem act. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt. Quam tamen effugiunt primo, qui nondum eas perfecissent, quæ tamen exceptio mihi non placet, quoniã Bulla excommunicat Fabricantes, at qui incipit fabricare, fabricat, ergo & in excommunicationem incidit. Hanc igitur pœnã euadent, qui litteras huiusmodi facerent, quo formam, & modũ eorum discerent, vt pote est nouitius quidam scriba, qui fabricat sibi, quo eas fabricandi notitiam consequatur, & non id facit, quo eas falsas faciat, nec quo illis quis vtatur. sed iam ad

postre

postremam partem huius Capitis veniamus.

Vers. Etiam falso signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pon. seu Vicecancellarij, aut gerentium vices prædictorũ.

SVMMA.

1 *Obsignare litteras quid sit.*

2 *Obsignare falso supplicationes duobus modis contingit.*

3 *Obsignantes falso supplicationes sub nomine Romani Pont. aut gerentis vicem eius, in excommunicationem incidunt: quæ excõmunicatio, quousque pateat, declaratur.*

IN hac postrema parte huius capitis excommunicãtur, qui falso signant supplicationes huiusmodi gratiam, vel iustitiam continentes. Quod vt dilucidius cognoscamus, pręmittendum est signare quid significet.

1 Signare igitur† nil aliud est, quàm signum supplicationib. hisce apponere. argu. §. sed cum paulatim. & §. possunt, in Instit. de testam. ord. quod in his supplicationibus fit.

Secundò præmittendum est est falso signari, vbi nomine alicuius signatur eo ignorante, & non consentiente, & non mandante.

2 Tertiò † supplicationes huiusmodi duobus modis falso signari. Primò, vbi adulterino signo signantur, quod fit, vbi fabricato falso signo, persimili vero eas quis signat. Secundò, qui vero signo eas signat, sed non de consensu eius, ad quem hoc pertinet, vt nunc dixi. His sic pręmissis, iam regulam ponamus.

3 In excommunicationem hãc igitur incidunt, † qui supplicationes iustitiam, gratiamve cõtinentes sub nomine Romani Pontif. aut gerentis vicem eius falso signant, idest contra volũtatem Romani Ponti. eiusve vicem gerentis signant, & sic non de eorum licentia.

Quę excommunicatio afficit signantes vel adulterino signo, vel vero, sed non de prædictorũ licentia, vt diximus.

Excipitur tamen, vbi qs supplicationes non signaret; nam in excommunicationem hanc non incideret, vtpote signaret alias litteras Apostolicas, quãuis in superiorem incideret primo loco positam; nam litteræ Apostolicæ à litteris supplicationum differunt, vt dixit Nau.

in Man.cap.27.num.162. versic. Declaratio prima. Quæ autem diximus de signãte supplicationes sub nomine Romani Ponti. eiusve vicem gerentis, eadẽ dicimus de signante nomine Vicecancellarii, eiusve vicem gerentis sine eorum licentia. Ex his iam patet in hoc capite tria hominum genera excõmunicari, primò, qui falsant litteras veras, & Apostolicas, & cæt. deinde, q non veras fabricant, vt in secundo casu; postremò, q prædictas signant nomine prędictorum, ipsis hoc non mandantibus, vt in hoc postremo casu. Sed iam ad septimum Caput veniamus.

De excommunicatione lata contra deferentes arma, & alia prohibita ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes. Cap. VII.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per nostras, siue huius sanctæ sedis sententias expresse, vel nominatim declaratos deferunt, seu trasmittunt æquos, arma, ferrum, filũ ferri, stamnum, chalibem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumẽta, lignamina, canabẽ, funes, tã ex ipso canabe, q̃ alia quacunque materia, & ipsam materiam, aliaq. huiusmodi, quib. christianos, & catholicos impugnant. Nec nõ illos, qui per se, vel alios, statum christianæ reipublicæ inconcernentibus christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianę religionis inimicos, necnon hereticos in damnum catholicæ religionis certiores faciunt. Illisq. ad id auxilium, vel fauorẽ, quomodolibet præstant. Non obstantibus, quibuscunque priuilegijs, quibusuis personis, Principibus, Rebuspublicis per nos, & sedem prędictam hactenus concessis de huiusmodi ꝓhibitione expressim mentionem non facientibus.

SVM-

[S]VMMA.

1 *Deferẽtes arma, ac reliqua per Bullam prohibita in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Transfuga, qui cum armis, alijsve prohibitis ad christiani nominis hostes confugiunt, in excommunicationem incidunt.*

3 *Mittentes arma, & alia prohibita ad christiani nominis hostes in excommunicationem incidunt.*

4 *Deferentes nomine alterius cuiusmodi sunt muliones, ac nautæ, arma & alia prohibita ad christiani nominis hostes; in excommunicationem incidunt.*

5 *Vendentes, donantes, permutantesve arma, & alia prohibita cum christiani nominis hostib. in excommunicationem incidunt.*

6 *Dãtes arma, & alia prohibita christianis, qui sunt apud hostes, an in excommunicationem incidãt.*

7 *Vendentes arma, & alia prohibita ijs, quos sciunt ad hostes delaturos, in excommunicationem incidunt.*

8 *Tradentes arma hostibus christiani nominis vbicunque sint, in excommunicationem incidunt.*

9 *Tradens arma Turcis, qui sunt apud christianos, in excommunicationem incidit.*

10 *Deferens arma, & alia prohibita in excommunicationem incidit, esto non hoc animo deferat, vt christiani per illa oppugnentur.*

11 *Donans arma, & huiusmodi prohibita christiani nominis hostib. referendæ gratiæ causa in excommunicationem incidit.*

12 *Deferens arma, & prohibita hostibus christiani nominis in excommunicationem incidit, esto cum illis paciscatur, ne in christianos illis vtantur.*

13 *Deferentes arma ad christiani nominis hostes in excommunicationem incidunt, esto deinceps ab ipsis ea recuperent.*

14 *Deferentes arma ad christiani nominis hostes in excommunicationem incidunt, esto contra christianos illis non vtantur. Vel*

15 *Tempore pacis ea deferant.*

16 *Et vndecunque ipsa arma habeãt. Et quid iuris si ab ipsis hostibus.*

17 *Deferentes arma ad christiani nominis hostes in excommunicationem incidunt, esto priuilegium habeant à principibus laicis ea deferendi. Et quid iuris, si Romanus Pont. priuilegium hoc concedat.*

CApur hoc in tres partes diuiditur; quarum secunda incipit ibi. Nec non illos, qui per se, &cę. Tertia

 ibi

ibi. Illisque ad id auxilium, &cę. nunc de prima agamus, in qua excommunicantur, qui arma, & huiusmodi alia, quibus christianos oppugnant, ad christiani nominis hostes deferunt; quæ excōmunicatio quatenus pateat, vt dilucidius explicetur, tria hic agemus. Primum, quinam hæc deferentes in excommunicationem incidant. Deinde christiani nominis hostes quinam sint. Postremò quorum armorū, rerumque delatio per excōmunicationem hanc prohibita sit. Quò ad primum igitur, regulā de more ponamus, sic enim facilius, qui in excommunicationē hanc incidant, quive eam euadant, cognoscemus.

In excommunicationem hāc
1 ergo incidūt omnes, † qui arma, ac reliqua hic prohibita ad christiani nominis hostes deferunt, vt habetur in initio huius capitis: nam, ex quo excommunicat omnes prohibita deferentes, ergo nemo excluditur, sed ob dictionem illam omnes, vniuersi compræhenduntur. arg. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & c. si Romanorū. d. 19. Quare in excommunicationem hanc incident, qui caput hoc Bullæ offendunt, esto sit Imperator, Rex, Dux, aliive Principes viri, multo magis priuati homines, item vel laici, vel clerici, vt sensit Nauar. in ca. ita quorundam not. 8. num. 8. de Iudæis; postremò vel subditi sint Romano Pont. in temporalibus, vel non sint subditi.

2 Item † in excommunicationē hanc incidunt transfugere, q cū armis, & rebus huiusmodi prohibitis ad huiusmodi hostes aufugiunt, vt dixit Nauar. in cit. c. ita quorundam not. 8. nume. 33. de Iudæ. id quod dubitationem non habet; nam, si in excommunicationem hanc incidunt, qui ad hosce talia tantum deferunt, quanto magis in eandem pœnā incident, qui cum armis se ipsos dedunt? argum. auth. multo magis. C. de sacrosan. Eccl.

3 Tertiò † in excommunicationem hanc incidunt etiam ii, qui per alios hæc deferenda curāt; nam in Bulla non solum excommunicantur, qui per se deferūt, verum etiam & qui transmittunt ob verbum illud Seu transmittunt, quod per alios significat mittere, vt per se patet. Pręterea id probatur etiam ratione; nam per Bullam excommunicantur qui deferunt, seu transmittunt, & per verbum, Deferunt significantur ii, qui per se portant; ergo per verbum illud Transmittunt significantur ii, qui per alios id faciunt, alioquin verbū illud nihil operaretur, contra c.

si

si Papa de priuilegi.libr.6. & le. quoties,ff.de reb.dubi. & facit in simili.c.significauit.§.illi quo que,& ibi Abba.nu.2. & Felin. num.4.de iudæ.& Nauar. in eo. c.ita quorundam.not.8.num.9. versic.Dixi in deferendo;nõ est igitur, quòd de hac re dubitemus.Quare vel per famulos,vel per homines mercede conductos,vt pote per nautas, p muliones sve hæc deferenda curent, excommunicatione hac hi obligabuntur;atque sic dixit Rebuf. 5 in Prax. benefic. in expositione Bullæ cœnæ Domini artic.5.in verb.Deferunt.

4 Quartò † in excommunicationem hanc incidunt non solum, qui suo nomine hæc deferunt, verumetiam & qui alieno nomine,nam hi deferunt;at Bulla deferentes excommunicat,ergo & hi in excommunicationẽ incidunt.arg.l.4.§.toties.ff.de dã. infect. tum quòd verbum, Deferre,significat factum,& nõ ius ergo nihil interest,an suo,vel alieno nomine quis talia deferat; tum quod & in his ratio Bullæ viget,ob id enim ad eos hæc deferri prohibentur, ne illis christianos oppugnent;at cuiuscunque nomine deferantur, id fieri potest, ergo & hoc à Bulla prohibetur, & ob id contrariũ facientes excommunicantur; vbi enim dispositionis ratio viget, & dispositio vigere debet. arg. ca.cum dilecta.de confirm. vtil. vel inutil.& l.illud ff.ad le.Aql. Quare Muliones, qui suas operas ad hæc deferenda locant, item & nautę, qui suis nauibus hæc transfretanda accipiunt,in excommunicationem hanc & ipsi incident. Id quod locum habet vel gratis ea deferenda sumant,ob easdem rationes, atq. sic asseruit Rebuff. ibid.

Quintò † in excommunicationem hanc incidũt, quocunque titulo prohibita ipsis hostibus tradant;nam verba illa Deferũt, vel Transmittunt, nudum factũ significant,nec distinguunt contractum vnum ab alio, ergo nec nos distinguere debemus. argu. l.de prætio.ff.de publi.in rẽ act. siue igitur prohibita hæc illis vendant,siue donent siue cum rebus aliis ea permutent, in excommunicationem hanc incident,vt dixit Nauar.in c.ita quorundam.no.8.num.18. de iudę. & de permutãte cum dictis hostibus pro aliis armis, ita dixit Martin.Alfonf.de Viuald.in Cãdelabro.par.2. in explanatione Bullæ Cœnę Domini.cas. 1.nu. 60.Idem,si de his rebus ipsos hostes accomodent, ob eandem rationem,atque sic sensit Rebuff. ibid.

Sexto

Sextò in excommunicationẽ hanc incidunt, vel mediatè, vel immediatè ipsis hostibus ea tribuant. Immediate, vbi ipsis hostibus ea tribuunt, vt hoc expres
6 sum habetur in Bulla.† Mediatè, vbi quis ad christianos, qui in terris infidelium huiusmodi aut negotiantur, aut morantur, ea deferunt, esto de licentia suorũ Principum id faciant; nam sic dixit Nauar. in c. ita quorundam. not. 4. numer. 12. versic. Quartò infertur. de iudę. Idque merito, tum quòd satis videntur hi ad hostes hæc deferre, ex quo deferunt ad eorum subiectos, è quorum manibus, cum volunt, auferre ipsis illa queunt; tum quòd satis hostib. tradunt, ex quo christianis mercatoribus mox ea ipsis hostibus vendituris tradunt. argu. l. qui sic soluit. ff. de solut. Excipio tamen vbi ad christianos in terris hostium morantes ea deferũt, qui ea abscondita habere volunt, quo ipsis oblata occasione in hostium pernitiem vtantur, atque sic dixit Nauarr. ibid. etenim & ratio, & verba Bullæ cessant, ergo & dispositio cessare debet. argu. c. cũ cessante. de appell. & le. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron.† At
7 quid de iis, qui vendunt hæc illis, quos certo sciunt ad hostes huiusmodi ea esse missuros, an in excommunicationem hãc incident? (ipsos enim peccare dubium non est) Ego sentio & hos in excommunicationem incidere; tum quòd per alios ea transmittere videntur, quos in excõmunicationem incidere conclusimus; tũ quòd eorum opera deferuntur: sic enim & qui ad furandum, aut scalas ad subponendũ fenestris, aut ferramenta ad eas efringendas, quo quis furetur, sciens accomodat, furti tenetur vt habetur in §. interdum; versi. Ope. in Instit. de obliga. quæ ex delicto, & in excommunicationẽ incidit, qui in territorio Ecclesiæ existens, vnde frumentũ extrahi prohibitum est, exteris illud vendit, quos scit illinc deportaturos esse, vt in Bulla Gregorii infra videbimus[c]. Addo si non hac ratione, quod ipsi prohibita hęc transmittant, in excõmunicationem hanc incidũt, saltem alia ratione pœnam hãc nõ euadunt, quoniam illis fauent, quod eadem pœna per hoc caput prohibitum est. Quare & q accomodant illis naues, æquos, mulos, currus, boues, seruosve ad hæc deferenda (modò scientes id faciant) in excommunicationem hanc incident, quod & sensit Nauarr. in cita. ca. ita quorundam. not. 8. num. 24. vers. Vndecimo. de iudæ.

Septimò

8 Septimò † in excõmunicationem hanc incidunt, qui hæc deferunt, traduntque huiusmodi hostibus, vbicunque hostes illi sint; nam Bulla ipsa non distinguit, ergo nec nos distinguere debem⁹, & eius ratio generalis est, & ob id, vbicunque tradantur, locum habet. argu. l. de prætio. ff. de publ. in rem act. & l. pe. §. pen. ff. de iur. & fact. igno. Qui ergo; exempli gratia, Constantinopolim, & ad alia loca ipsorũ hostium prohibita hęc deferũt, 9 in excommunicationem hãc incidunt. Qui itidem tradũt ea hostibus huiusmodi venientib. ad loca christianorum, pęnam hãc non euadũt; nam sic dixit Mar. Socin. Sen. in cap. ita quorundam. num. 14. versi. Ex prędictis ergo infero; etsi enim in pœnis sumus, vbi tamen animarum fauor, Ecclesiæve agitur, & ratio eadem est, dispositio dilatatur, vt inquiunt Gloss. & Barto. communiter recep. in auth. sacramẽta puberum. C. si aduers. vend. & Mar. Socin. Sen. in eod. c. ita quorundam. num. 14. cum sequ. Qui demum & hisce hostib. hæc tradunt, qui non modò ad christianorum ciuitates venerunt, verũ etiam in ipsis pacificè, & de superiorum licentia vitam ibi degunt, excommunicationem non euadunt, modo ꝓbabiliter credant ipsos hostes ob id ea accipere, quo aut ad terras hostium deferant, aut quò in christianorum pernitiem oblata occasione vtantur; nam & hic Bullę verba locum habent; quoniam prohibita hæc ad hostes christiani nominis deferuntur, & etiã ratio eiusdem, quoniam ipsis christianos oppugnare possunt, atq. sic sensit Nauar. in eod. c. ita quorundam. num. 14. versic. Octauò infertur, ibi, Excipio tamẽ eos.

† Quare Turcis, qui apud christianos morantur, tradens hæc, in excommunicationem hãc incidet; tum quod pro certo habẽdum est inde abeuntes ea secum laturos: tum quòd & contra christianos oblata occasione ipsis vtentur. Nisi ergo rei paruitas hunc excuset, mea sententia pœnam hanc non euadet.

10 Octauò † in excommunicationem hanc incidunt prohibita hæc huiusmodi hostibus deferendo, esto ob aliam caussam ea ipsis tribuant, & non quo illis christianos oppugnent; nã Bulla simpliciter loquitur, & nõ distinguit, & ob id nec nos distinguere debemus. Postremò ratio prohibitionis ea est ne ipsis christianos oppugnent, vt habetur in Bulla, & hoc contingere potest ob quãcunque causam hęc deferantur. Quare qui negotiãdi

di gratia, & sic ob lucrum, ob aliamve causam hæc deferunt, in excommunicationem hanc incidenti; vt dixit Nauar. in Man. ca. 27. num. 63. versic. Sexta, ibi Per illa verba. Quibus christiani, & Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. num. 2. versicu. Primò, ibi Et isti prohibentur siue ex intẽtione, & facit cit. ca. ita quorundam. de iudæ. vbi ob quorundã cupiditatem, qui ad hostes prohibita hęc deferebant, excommunicatio lata ĩ ipsos est, quod & sensit Glos. in verb. ferrum, & Ioann. Andr. quos refert, ac sequitur Abba. ibi. nu. 2. & communiter receptũ hoc esse testatur Mari. Socin. Sen. ibid. nu. 12. versic. Sentit igitur hęc Glo. & Nauar. in Gloss. 2. in fine, esto in consi. 6. de iud. intentionem inspiciẽdam iudicauit, sed mihi non placet.

11 † Quare, & qui gratiæ referendæ causa prohibita hæc illis tribuunt, in excommunicationẽ hanc incident; exempli gratia, legati missi à Principibus christianis ad Turcas, aut Medici, chirurgive, qui arma ad se tuendum, exornandumve secum tulerunt, in excommunicationem hãc incidẽt, si ab ipsis turcis aut munere aliquo affecti referendæ gratię causa, aut rogati, arma sua ipsis tradiderint, nisi ꝓbabilis causa eos excuset, vt dixit Nauarr. in eod. c. ita quorundam. not. 8. num. 22. & num. 30. Probabilis causa autẽ erit, si res parua sit, vt exẽpli gratia, si pugio, vel ensis tantum. Idem etiã si christiani permutarent arma cum turcis, modo turcarum arma meliora sint christianorum; nam tunc non esset hoc arma hostibus dare, sed adimere, vt dixit Nauar. ibid. nu. 23.

12 Nonò † in excommunicationem hanc incidunt prohibita hæc ad hostes deferendo, quãuis paciscantur cum ipsis, ne in christianos eis vtantur, tum qđ oblata occasione, pacto non stabũt, omnes enim sibi melius malunt esse, quam alteri. arg. l. præces. C. de seruit. & aqu. tum qđ si subditus sit is, quo cum quis paciscitur, ad arbitrium superioris sui tamen pacto non obstante illis vti eum oportebit. argu. c. quemadmodum, iunct. Gloss. de iureiur.

13 Decimò † in excommunicationem hanc incidunt, qui hæc ad hostes deferunt, esto deinceps ab ipsis hostibus vel prętio, vel dono, vel vi ea recuperent; nã, statim atque hostibus tradita sunt, tradẽs in excommunicationẽ incidit, ex quo Bulla hęc agentes ipso iure excommunicat. arg. c. pastoralis. §. fin. de appel. Quæ excommunicatio nul-

la

la re alia tollitur, quam absolutione. arg. cap. cum desideres, de sent. excom. atque sic dixit Nauar. in cit. c. ita quorundam. no. 8. nu. 29. & Syl. in verb. Excommunicatio. 7. versicu. Nonò. nume. 64. & versic. Sextò, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro. p. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 7. nu. 64.

14 Vndecimò† in excommunicationem hanc incidunt ad hostes prohibita deferentes, esto deinceps contra christianos illis non vtantur; vt inquit Naua. in eod. cap. ita quorundam. not. 10. num. 42. versic. Decimooctauò, & in Glo. 3. & in multis aliis locis ibidem. Et hoc ob eãdem rationem, quam proximè reddidimus, quoniam statim excommunicatione quis obligatur, vt prohibita ad hostes detulit. Postremo quoniam sat est contra christianos ipsos illis vti posse, atque sic dixit Rebuff. in expositione Bullæ. art. 5. in versi. Impugnant in sua Praxi; illud enim Impugnant, explicãs inquit seu impugnare possunt; & idem iudicari de potentia, sicut de actu ait. Quare vel ipsis christiani nominis hostes occidantur (modo hoc animo data non sint) vel ipsimet hostes, quibus hæc tradita sunt, christiani deinceps fiãt, nõ idcirco tamen fiet, quominus ꝓhibita hæc tradens in excommunicationem inciderit; sicut eandem pœnam non euitant, q ad hostes eosdem armis non egentes ea deferunt, vt dixit Nauar. in c. ita quorundam. no. 10. num. 4. de iudæ. quem sequitur Viuald. ibidem nu. 65.

15 Duodecimò† in excommunicationem incidunt, non solum, qui belli tẽpore prohibita hæc ad hostes deferunt, verumetiã & qui tempore pacis; tum quòd contra Bullę prohibitionem deferunt; tum quòd contra eius rationem faciunt; nam illis cõtra christianos aliàs vti possunt, esto tunc non vtantur ex quo igitur & ratio, & verba Bullę hisce conuenit, & dispositio conueniet. arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. & l. regula. §. penul. ff. de iur. & fact. ignor. atque sic dixit Ioan. Tabien. in verb. Excõmunicatio. 6. nu. 2. versic. Primò, ibi Et tam tempore pacis. Quod & multo magis dicendum est, si in induciarum tempore hæc tradantur; arg. ca. significauit, in fine & ibi Gl. & DD. de iud. & ita Tole. in Bulla Cœnę Domini. Excõ. 5. num. 11. & ad summam quocunque tempore hæc deferantur, deferentes in excommunicationem hanc incidunt.

16 Decimotertiò† in excommunicationem hanc incidunt prohibita

hibita deferentes, vndecunque ea habeant; viget enim semper ratio Bullę, quoniam illis christiani oppugnari possunt, ergo & dispositio vigere debet. argu. l. illud. ff. ad leg. a quil. & l. à Titio. ff. de furt. Siue igitur è terris, & locis Romanæ Ecclesiæ illa quis habuerit, siue è Ciuitatibus aliorum Principum christianorum, siue è suis locis, vt pote quia Princeps, Duxque est alicuius loci vnde hæc habentur, semper in excommunicationẽ hãc incidet. Immò & qui ab ipsis hostibus hæc comparauerit, & ad alios hostes christiani nominis ea detulerit, in pœnam hanc incidet, vt dixit Nauar. in cod. ca. ita quorundam. num. 23. versic. Decimoquartò. Quare q̃ æquorum pullos a Turcis emunt, & grandiores effectos eisdẽ vendũt. Item qui equos macros, ad bellumque ineptos ab eisdẽ habent, eosdemque pingues, & ad bellum aptos redditos restituũt in excommunicationem hãc incidunt, vt dixit Nauarr. ibid. Qđ locum tamẽ habere censeo, vbi hęc ab hostibus habita in christianorum potestatem venerũt, vt pote in eorũ ciuitates & territoria; alioquin si adhuc in hostium locis sint, & inde ad alia hostium loca transferant, vel etiam ibidem vendant, in excommunicationem hos non incidere sentio. quandoquidem hæc christianorum omnino nunquã fuerunt; nã & sic declarasse Gregorium Nonũ, vt scilicet in excommunicationem nõ incidãt, qui de vna ciuitate infidelium ad aliam hæc deferunt, inquiũt DD. quidam, & Nauar. in cita t. cap. ita quorundam. no. 8. num. 27. & in hoc casu locum habere potest id quod dixit Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. num. 8. versic. Septimò. Excipio tamẽ vbi ex vno loco hostium in aliũ eorundem locum deferrent, vbi contra christianos bellum gereretur; exempli gratia Constantinopolis oppugnatur à Christianis, & quidam christiani, qui apud hostes sunt, ex aliis locis hostium eo arma deferunt, hi planè in excommunicationem incident; &, si non ob hanc rationẽ, quòd arma hostibus dederũt, saltem ob illã, quòd hoc modo eis fauent; id quod etiam excõmunicationis pœna proposita prohibitum est in fine huius Capitis, atque sic sensit Tabien. eod. ibi. Nisi fieret in dispendiũ christianorum, & apertius Naua. in cit. ca. ita quorundam. not. 8. numer. 27.

17 Decimoquartò † in excõmunicationem hanc incidunt, etiãsi priuilegium habeant deferendi

di ea ad hostes christiani nominis à principibus laicis; nam esto Imperator, Rex, Dux, Respublicave aliqua facultatem hanc suis subditis concedant; tamen qui hac licentia, & concessione vtentur, excommunicationem hanc non euadent: & hoc ob eã rationem, quoniam causa hæc ad Ecclesiam pertinet, vt probauimus; atque idcirco Principes laici de ipsa re decernere cõtra Ecclesiam nihil queunt. argu.c. fin.de constit.lib.6.& l.fin. ff.de iurisd.omn.iud.atque sic conclusit Nauar.in cit.c.ita quorundã. not.1.nu.13.versicu.Tertiò, ibi Aliosve Monarchas. Possunt tamen à suis pœnis, quas suis legibus contra tales inferũt, suis priuilegiis eos liberare.arg.l.Princeps.C.de leg. & ca. proposuit. de concess.præben.

Postremò in excommunicationem hanc incidunt, esto à Romano Ponti. priuilegium ad id simpliciter habeant, quò possint ꝓhibita hæc ad hostes christiani nominis deferre. Immò vel ab hoc Pontifice priuilegiũ habeant, qui Bullam hanc confecit, ob clausulam positam in fine huius Cap. Non obstantibus. Dixi autem simpliciter, id est nõ facta expressa derogatione huius Bullæ videlicet. Non obstante prohibitione facta in Bulla Cœnę Domini de non portandis, & cęt. atque sic id habetur in fine huius Capitis ibi. Non obstantibus.

An igitur Romanus Pont. ꝑmittere potest, vt quis hic vetita ad christiani nominis hostes deferat? Videbatur dicendũ id non posse. Et hoc ob eam rationem, quoniam contra ius diuinum naturale, & contra pręceptum decalogi dispensare non potest, vt dixit Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum. num.30. versi. Cæterũ limitatur, ibi. Sed crediderim, & in versi. Et pro prædictis adduci possunt, quę late habentur in Summa de constit. at permittendo hæc contra ius naturale diuinum facit; quo pro patria parentibus, & religione pugnare cauetur, & per consequens ꝓhibetur contra eosdem pugnari. arg. l. veluti. iunct. Gloss. communiter recept. ff. de iusti & iu. quod fieret concedendo hęc ad hostes deferri; saltem indirecte, armando suos hostes contra Ecclesiam. Contra decalogum etiã in duobus facit. Primò contra primum præceptum; nam armat hostes contra principatum christianorum, & sic contra Deum; item contra præceptum De nõ occidendo venit; adiuuat enim christiani nominis hostes, qui iniustè contra nos bellum gerunt,

& ob id iniuste occidere volũt, quę prohibita sunt per decalogum, cuius leges iuris naturalis,& diuini sunt,vt dixit S. Th. p.2.q.100.art.1.in respon.vers. quædam enim sunt, quæ statim; ergo Romanus Ponti.non videtur priuilegium hoc concedere posse. Contraria tamen sententia, vt cõcedere priuilegiũ hoc Ponti.Max.queat, verior videt̃, quoniam id significatur in Bulla in hoc Cap.in versic.Non obstantibus quibuscunque priuilegiis,ex quo patet & aliàs priuilegia huiusmodi concessa esse, & in futurum concedi posse, modo expresse Bullæ huic per illa derogetur.Quid igitur concludendum? Ego sic distinguendũ censeo. Aut quærimus an Romanus Ponti.concedere facultatẽ, ac priuilegium alicui possit, ne in excommunicationem hãc incidat,si hęc ad christiani nominis hostes deferat: & in hoc casu id ipsum posse sine dubitatione censeo;nam Romanus Pont. positiuo iuri præest.arg.ca.proposuit.de concess.præben.& antecessoris legem etiam tollere potest,sicut & suam.arg.c. innotuit.de elect.& l.qui condemnare.ff.de re iud.& eorum,quæ dixit Gloss.Magistr.in c.cùm inferior,de maior.& obed. & c.inferior.d.21. etenim par virtus ligandi,atque soluendi est,c.verbum.de pœni.d.1. at excommunicatio hęc & ab homine, & à iure lata est;ab homine per hãc Bullam,à iure per cit.c. ita quorundam,ergo ab ea Roma.Pon. quem liberare potest, sicut alii Principes à suis pœnis, quas in eos ferunt,qui hæc ad hostes huiusmodi important,atque sic asseruit Nauar.in cit.c.ita quorundam.not.1.num.13.versicu. Tertiò.de iudæ. Aut quęrimus, an Romanus Pont. possit à culpa eximere, vt scilicet hic non peccet,qui hęc ad christiani nominis hostes defert;& in hoc casu sic distinguẽdum censeo. Aut id sine iusta causa facit,& in hoc casu id non posse censeo ob rationes,quas in priori opinione, retulim⁹. Aut cum legitima cã, & tunc id posse censeo; nam in hoc casu potius interpretari, ac declarare ius diuinum dicitur, quod potest,quam illud tollere, vt DD.communiter concludũt in ca.quę in Ecclesiarum, & ibi Felin.num.25.versicu.Secunda conclusio.de constit. etenim & ob hanc rem dispensare potest in pręceptis decalogi, vt dixit S.Thom p.2.q.100.arti.8.in respon.& pertinent huc, quæ ibi ait Caietan.in verb. Ad primã. viden.vbi ait existente legitima causa,tunc non esse dispensare

contra

contra decalogum, sed declarare, & interpretari. Accedit quod mens legislatoris ea fuisse videtur, vt existente causa id possit, ergo perinde habendum, ac si id expresse cauisset, vt dixit Glo. communiter recept. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Quare si aut ob redemptionem captiuorum, & presertim alicuius principis uiri id pmitteret; aut causa grauioris famis; cuiusmodi superioribus annis fuit, quo frumentum ab ipsis hostibus haberetur, aut ob aliam vtilitatẽ publicam alicuius loci id permitteret, in his omnibus casibus licita causa esset, & priuilegium ab ipso tunc habens etiam in conscientiæ foro tutus esset. Quare quòd Veneti; aut Ianuenses se sustentant negotiando in terris infidelium, licite priuilegiũ hoc ipsis, sicut & aliàs cõcessum est, à Romano Pon. concedi potest. Hoc tamẽ intelligo, modo in detrimentum Reipublicæ christianæ id non redundaret; nõ enim mea sententia liceret turcis christianos oppugnantibus priuilegium concedere, vt tunc quis arma, et huiusmodi alia ad ipsos deferret; ita igitur ego sentio, saluo semper S.R.E. iudicio. Hi ergo in excommunicationẽ hanc incidunt; iam eos, qui pœnam hanc euadunt, enumeremus: id quod in seq. præstabimus.

SVMMA.

1 *Deferentes arma, & alia prohibita in excommunicationem non incidunt in his casibus, scilicet,*
Qui de licentia Romani Pont. id facit.
2 *Qui necesßitate compulsus, vt pote vi uentorum, & maris tempestate cum armis eo defertur.*
3 *Qui ab eisdem hostibus captus est.*
4 *Qui fame compulsus hæc tradit.*
5 *Qui ad fauorem christianorum infidelibus ea tradit.*
6 *Qui iniuria oppugnatus ad suam defensionem infideles vocat cum aliunde id non poßit, & arma, et huiusmodi illis tradit.*
7 *Qui illis infidelibus tradit, qui hostes christiani nominis non sunt.*
8 *Qui prohibitionem hanc probabiliter ignorans christiani nomini, hostibus tradit.*
9 *Qui christianis arma tradunt, qui in terris huiusmodi christianorũ hostiũ sunt, quo ipsis oblata occasione contra hostes vtantur.*
10 *Qui parua deferunt.*
11 *Qui pro redemptione captiuorũ deferunt.*
12 *Incipiẽtes deferre arma ad hostes in excommunicationem incidũt, etiam si deinceps desistant.*

I.

§. Qui in excommunicationẽ hanc inciderint vidimus; iam qui pœnam hanc euadant,
1 videamus. † Primũ igitur in excommunicationem hanc nõ incidit Romanus Pont. qui hęc ꝓhibita ad hostes christiani nominis deferenda curaret; tum ꝙ suis legibus quis non obligatur. argu. l. digna vox. C. de leg. & c. proposuit. de conces. præben. tũ quòd neque id potest, nõ enim se ipsum excommunicare quis valet, vt probauimus id plurib. in Tractatu nostro de Censuris Tab. 1. cap. 2. §. 8. Non itidem q ab ipso facultatem hanc habet, vt proximè conclusimus.

1 Secundò † in excommunicationem hanc non incidunt, qui necessitate compulsi prohibita hæc ad huiusmodi hostes detulerunt, vt pote vel quia nauẽ hisce rebus onustam habentes, & ad christianos ea deferentes vi uentorum, & maris tempestate, ad Turcas, ad aliosve christiani nominis hostes delati sunt; hi.n. nec in excommunicationem incidunt, nec peccant; tum qđ his nec deferunt, nec transmittunt hęc volentes, quod requirit Bulla, sed inuiti eo fluctibus maris vel ventis impelluntur, quo casu quis excusatur. argu. c. sacris, de iis, quæ vi metusve caus. fiũt.

Idq; merito; lex enim de re possibili esse debet, vt dicitur in c. erit autem lex. d. 4. at si vellet obligare, vt ne tunc eo appelerentur, esset obligare ad impossibile, quod legi non subiicitur. argu. c. 2. de reg. iur. Non igitur in excommunicationem hanc prędicti incident, atque sic asserit Felin. in c. significauit. nu. 7. versi. Vltimò limita. de iudæ. & Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ cœnæ Domini. ar. 5. in verb. Deferunt, ibi. Item etiam non procedit, & Nau. id sensit in c. ita quorundam. not. 10. num. 27. eod. Facit quoque pro hac opinione l. Cæsar. ff. de publi. ꝑ quam legem ratione hac mercibus delatis ad aliquem locũ, nec ad portorium, gabellamve soluendam pro ipsis, quem tũc obligari dixit Bart. in l. 1. C. de naufrag. li. 10. Item qui à Principe coactus ea deferret; non igitur hac de re dubitandum est. Excipio tamen vbi illinc libere discedere cum rebus possent, tunc. n. si christiani nominis hostibus alienent, in excommunicationẽ hanc incident, vt sensit Feli. ibi dẽ, quod & dubitatione caret, habent enim in hoc casu locum & Bullæ verba, quoniam ad hostes arma deferunt, habet locum & eius ratio, quoniam illis christiani oppugnari possunt, vt per se

se patet, ergo & eiusdem dispositio locum habere debet. arg. l. illud. ff. ad leg. aquil. & l. pen. §. penu. ff. de iur. & fac. ignor. At qd si potuissent in mare prohibita illa ꝓiicere, an id debuissent, ex quo pro certo videbant ad loca hostium perueniendum ipsis esse? id cogita habito respectu vnde maius damnum.

3 Item in†excommunicationem hanc ob easdem rationes non in cidũt, qui ab ipsis hostibus cum eisdem rebus in terra, mariue capiuntur, quamobrem res huiusmodi ad manus hostium perueniunt. Quare qui hostibus se cũ armis dedunt quando vident se nulla ratione eorum manus effugere posse, hi pœnã hanc euadent, vt sensit Nauar. in cit. c. ita quorundam. not. 8. nu. 34. Sicut etiam, qui hostibus arcẽ armis munitam tradunt, quando aliter eam tueri non valent. Quod locum tamen in iis non habet, qui sine ꝓbabili aut mortis, aut cruciatus, aut captiuitatis metu, sed sponte se cum armis dedunt, vel prætio ducti id agunt, quod his temporibus à custode arcis Clauarini in Vngaria factum audiuimus; nam, vt dicitur, prætio accepto à Turcis eam arcem ipsis prodidit; in excommunicationẽ hanc igitur ille incidit, atque sic sensit Nauar. in eod. c. ita quorũ dam. not. 8. num. 33. versi. Vigesimo infertur.

4 Non itidem†in excommunicationem incidũt, qui fame cõpulsi hæc hostibus tradunt, vbi aliũde, vnde se sustentent, habere nequeunt, nam tunc quod necessitas legi non subiicitur, vt habetur in c. 1. de regu. iur. & in c. si discipuli, de consecra. d. 5. & vt sensit Viu. in sua Syl. opini. 766. num. 4. versic. Et hinc est, quod necessitas; ob eam rem pœnam hanc effugient, vt id quoque asseruit Nauar. in cit. c. ita quorũdam. not. 8. nu. 26. & Rebuff. ibidem.

At quid si armorum traditione in huiusmodi necessitate facta damnum graue in christianos venturum sit, an arma tradenda sunt? anve fame pereundum? Ego sentio in excommunicationem quem tunc non incidere; quandoquidem verisimile non est Ecclesiam, quę pietatis mater est, in excommunicationem hunc incidere voluisse. argu. c. si vero. de sent. excom. etenim excusatur, si legem naturæ de se conseruando humanæ legi de rebus hisce non deferendis prætulit. Verum an saltẽ hic peccat? Planè, vbi ex huiusmodi rerum traditione detrimentum graue in Ecclesiã redundaret, hunc peccare sentio; nam in hoc

casu

casu pro Dei Ecclesia poti⁹ gloriosam mortem oppetere deberet, quàm cum graui eiusdē detrimento turpiter viuere, quod Eleazarum illum venerandum hæbreorum senem pro patriis legibus fecisse memorię proditum est libr. 2. Machabeor. ca. 6. quod & tetigisse videtur Naua. ibidem. nu. 26. Non demum in excommunicationem incidunt, qui viarum errore ducti, ad hostes hæc etiam detulerunt; quandoquidem neque hi volentes id faciunt; non enim in errore consensus est, aut voluntas, vt habetur in l. cum testamentum, & in l. seq. C. de iur. & fact. igno. atq. idcirco nec mortifere peccant, & ob id nec in excommunicationem incidunt, arg. c. nemo Episcoporum, & c. nullus. 11. q. 3.

5 Tertiò † in excommunicationem hanc non incidunt, qui ad fauorem christianorum hęc infidelibus tradunt; nam tunc prohibitionis ratio cessat, & ob id & prohibitio. arg. c. cum cessante. de appell. & l. adigere. §. quāuis. ff. de iur. patron. Quare qui arma, & huiusmodi prohibita per Bullam tradunt infidelibus, qui pugnant contra alios infideles pro christianis, & sic adiuuant, defenduntque christianos, quod in Indiis sæpius hoc contingere legi, in excommunicationem hanc non incident, vt sensit Nauar. in citat. c. ita quorundam. not. 4. nume. 15. etenim & Iudæi cum Romanis fœdus inierunt, & mutuam operam sibi permiserunt, vt habetur libr. 1. Machab. ca. 8.

6 † Non itidem in excommunicationem incidit Christianus Princeps, qui iniuria oppugnatus ad suam defensionem (cum à christianis habere non possit, vnde se defendat) infideles ad suam defensionem vocauit, & arma, ac reliqua ad bellum necessaria illis tradidit; tum quod defensio quocunque iure permissa est. arg. l. vt vim. ff. de iustit. & iur. et ca. dilecto. de sentent. excomm. libr. 6. et ob id ea permissa sunt, quæ ad defensionem pertinent; cōcesso enim aliquo, omnia concessa intelliguntur, sine quibus concessum haberi non potest, arg. c. prætерea. de off. dele. et l. 2. et ibi no. Ias. et DD. ff. de iurisd. omn. iud. et l. ad rem mobilem, et l. ad legatum. ff. de procur. ergo et infideles vocari, et arma eisdē tradi queunt; tum quod in primis ad defensionem Christianorum vocantur, quamuis deinceps et christianos oppugnent secūdo loco: quod tamē nihil interest, quod enim in primis agitur, hoc potissimum consideratur. argu. c. cum voluntate. de sentē.

excom.

excom.et l.si quis nec causam.ff. si cert.pet.atque sic dixit quoq. Nauar.in cit.c. ita quorundam. not.4.num.15.vers. Nonò infertur,& num.25.& nu.27. Modo tamen finito bello caueat, ne apud hostes huiusmodi arma remaneant,quibus deinceps christianos oppugnent; alioquin si cùm posset ea ipsis auferre, non auferret,in excommunicationẽ hanc incideret; cessat enim tũc ratio permisionis, atque idcirco cessare permissio debet.argu. cap.cum cessante.de appel.atq. sic dixit Nauar.in cit.locis.Non itidem in excommunicationem hanc incidunt christiani Principes,qui sub suo imperio christiani nominis hostes habent, si eo bellica instrumẽta deferãt,quo ciuitatem tueantur, ac muniãt; nam & hic prohibitionis rõ cessat.Curare tamen debent,ne cõtra christianos iis vtantur,vt ꝓxime diximus.

7 Quartò,in excommunicationem hanc non incidunt, qui ad eos infideles hæc deferunt; qui hostes christiani nominis non sunt,neque occupant, occupareve curant res christianorum, neque contra christianos religionis odio pugnant, sed ob aliam causam; in quorum numero Indianos quosdam audio esse, qui contra christianos non religionis odio pugnant,sed quia iniuste à christianis sua occupare aiunt. Ad hos ergo,qui hæc deferunt,in excommunicationem non incident,esto bellum cõtra christianos habeãt,modò bellũ iustum sit, vt pote quia iniuste christiani eorum bona occupare nituntur; etenim mens Bullæ est diminuere potẽtiam hostiũ iniuste cõtra Ecclesiam religionis odio pugnantium, atque sic asseruit etiam Nauar.in cod.ca. ita quorundam.not.4.num.13. versic.Septimò infertur. Non etiam in excommunicationẽ incidunt,qui adiuuant principẽ infidelem cõtra alium Principem infidelem,vt dixit Nauar.in eo. not.4.num.23.versicu. Decimoquintò infertur.Hoc tamẽ semper intelligo,modo arma apud eos non relinquantur,quib.deinceps christiani oppugnẽtur, atque sic sensit Tolet. in Bulla Cœnę Domini Excom.5.num. 12.versi.Octauum dubium. Nõ item in excommunicationẽ hãc incidunt christiani, qui cùm vicini sint Turcis,& christiani nominis hostibus ferrũ ad eos deferunt,quo ex illo arma sibi fabricent,modo illis tradãt,quos verisimile restituturos esse; qđ pacis tempore fieri posse cẽseo; nam non dicitur tradi, quod statim est quis recuperaturus.arg.

l.aliud est capere.ff.de verb. sign.& l.si cui plusquam.ff.de prætor.stipul. etenim hic cessant & ratio,& verba Bullæ,ergo & dispositio cessare debet.arg. capi. cum cessante.de appella.Quare Polonus,qui prope Turcas habitat, si turcę egregio artifici sua arma reficiēda tribuat, pœnam hanc euadet.

8 Quintò† in excommunicationem hanc non incidunt,qui probabili ignorantia facti vetita hæc ad christiani nominis hostes deferunt,vt dixit Nauar. in eod.cap.ita quorundam. not.8. num.25.versic. Duodecimò infertur; nam hæc & prudentissimos fallit,& ob id excusat,vt dicitur in l.regula.ff.de iur.& fac. ignor.& facit c.Apostolicæ. de cler.excom.min.& c.fin. de constit.lib 6.Quare remiges,magisterque nauis, qui suam nauim locant alicui vsque ad aliquem locum infidelium, qui cum permissis rebus eo deferri prohibita aliqua occulte inserit; remiges inquam, & magister nauis excusabuntur, sicut etiam baiulus, qui huius rei inscius arcam portat ad nauim rebus huiusmodi onustam, atque sic sensit Rebuff.in Prax.benefic. in expositione Bullæ Cœnæ Domini.artic.5.in verb.Deferunt.At quid si conductor nauis onustam armis nauem ad locū aliquē christianorū deferre se velle dicat, vbi verò in altum venerunt,cogit remiges,& magistrum nauis vela facere ad hostes;an in excōmunicationem ipsi incidēt?Planè si resistere possint sine vitæ periculo, & non resistunt, in excommunicationem eos incidere censeo;nam illi fauere existimantur.argu.ca.quantę,cum ibi not.de sen.excom. at si resistere nequeant, pœnam hanc euasuros concludo,quandoquidē verisimile non est quem matrē Ecclesiam cum tanto vitæ periculo ad resistendum obligasse, atque sic in simili dixit Nauarr.in eod.c.ita quorundam.not. 8.nume.26.Ignorantia facti ergo excusat.Ignorantia iuris quoq. ꝓbabilis excusabit,vt pote si esset rusticus,& rudis quidam,q̃ hæc deferat, quod eo magis etiam sentio,quoniam parochorum incuria,& inscitia,Bulla hæc multis in locis non publicatur, & ignoratur.

9 Sextò†in excommunicationē hanc non incidunt, qui arma,& huiusmodi ꝓhibita ad christianos deferunt, qui in terris hostium huiusmodi habitant; quo ipsis contra dictos hostes oblata occasione vtantur, interimq. abscondita habeant;nā nec verba Bullæ, nec eius ratio hic lo-

cum

cum habent, ergo nec diſpoſitio locum habere debet. argu.l. 4.§.toties.ff.de damn. infect.& l.regula.§.pen.ff. de iur. & fact. ignor. Quare, qui ad hunc finem christianis prohibita hæc deferunt, qui Constantinopolim, aliave loca hostium christiani nominis incolunt, in excommunicationem non incident, modo interim abscondita ea habeant, atque sic ſensit Nauar. in eod.c. ita quorundam.not.4. num. 12. verſi. Quod tamen mea ſentētia, & verſicu. Sextò infertur. Atqui an christianis ſubditis Turcarū Principi licet arma, & æquos vendere turcis ſubditis eidem Principi? Vide Nauar.in conſ.4. de iudæ.lib.5.

10 Septimò † in excōmunicationem hanc non incidunt, qui de prohibitis rebus rem paruā defert, vt gladiolum, & id generis, vt dixit Felin.in cit.cap.ita quorundam.num.3.verſic. Secus de cultello paruo, vbi & plures alios idem ſentientes refert, & Rebuff. in Prax.benef. in expoſitione Bullæ cœnę Domini arti.5. in ver. Ferrum: idque iure merito, nam & armorum appellatione gladium, quo ad pœnas incidendas, panemve quis vtitur, nō cōpræhēdi, nec ſtatuto puniēte portantem arma, dixit Glo.recept.in Auth.de arm.in verb. Minores, & Bartol.in l.1.ff.de vi publica et Frācisc. Aretin.in conſ. 38. Pręterea in quouis foro rei paruitas excuſat.arg.l.ſcio.ff.de min.& not.Nauar. in eod. ca.ita quorundam.not.8.num.30. Ad do ob id nullum damnum christianis inde venturum, quod & inquit Nauar.ibid. hoc autē arbitrio boni viri, an inde damnū christianis euenturum ſit, iudicabitur.argu.l.1.§. de iur.liber. & c.de cauſis.de off.deleg. Quare qui exempli gratia, in finibus Aethiopiæ à bellis christianorū longe remotis tradit ferrū paruæ quantitatis ſaraceno, vt inde clauos faciat ad ędē cōſtruēdam, quàm cœptam iam habet, in excommunicationem hic nō incidet; nam ob locorum lōginquitatem, belli remotionem, rei paruitatem, & finem, quamobrem datur, in fraudem non dari, nec in detrimentum christiani nominis arbitrio boni viri diiudicabitur, vt aſſeruit Naua.ibid. not.10.nu.29. omnino viden.& Martinus Alfonſ. de Viuald.in explanatione Bullæ Cœnæ Domini, caſ.7.n.61.in Candelabro. p.2. nam ait, ſi quis mitteret aliquem prætioſum gladiū, vel pugionem, archibuſetumve alicui Principi, quo eius gratiam ſibi conciliaret, in excommunicationem hanc ob rei paruitatē non

inciderc;hoc verum sentio, nisi esset in bello cõtra christianos.

11 Octauò† in excommunicationem hanc non incidunt, qui ꝓ redimẽdis captiuis hęc deferũt, vt probatur in cap. significauit. de iud. An igitur redemptionis causa ꝓhibita hęc licite ad christiani nominis hostes deferunt? In hac quæstione, quam disputauit Gloss. & DD. in cit. cap. significauit, tres sunt sententiæ Glo. 1. in eod. capi. significauit, tenet hoc sine auctoritate Romani Pont. non posse; hanc eandẽ opinionem indistincte tenuit Abb. ibid. nu. 2. & magis tutam, & ęq̃ inquit Mar. Socin. Sen. ibid. nu. 14. Sequitur quoque eam Gofr. vt inquit Socin. ibid. Probatur autem primo hac ratione; quoniam si hoc fieret, daretur materia delinquendi, & fraudũ; semper enim hæc redemptionis causa ea se detulisse allegarent, qđ est contra l. conuenire. ff. de pact. dot. Hæc ratio mihi non satisfacit; nam, esto homines id cœlent, non tamen legem cœlarẽt, quæ semper certa est. arg. §. conditionis, in Instit. de verb. obli. & pertinent huc tradita ꝑ DD. in Clem. cupientes §. verum. de pœni. non igitur fraudem facerent, nam in excommunicationem inciderent. Secundò pro hac sententia sic argumentatur Abb. non sunt facienda mala, vt eueniant bona, huiusmodi enim compẽsatio à iure improbatur. arg. c. super eo, de vsur. & ratione hac christiani oppugnarẽtur quod malum est, ergo per bonũ illud redemptionis concedẽdũ hoc non videtur. Hæc ratio mihi non quadrat; nam non fit malum, vt eueniat bonum, sed è cõtrariò bonum fit in primis redimendo captiuos, quamuis deinceps contingere malum possit; at quod primum est, semper considerandum est. arg. c. cum voluntate. de sent. excom. & l. non omnis. ff. si cert. pet. & hanc responsionem sensit Innoc. in eod. ca. significauit. Postremò probatur sententia hęc, quoniam redemptio hæc respicit priuatum fauorem, scilicet captiuorum; at prohibitio hæc respicit publicã vtilitatem, ergo præferẽda est hæc publica vtilitati priuatæ. arg. §. sed & maior asperitas, in Instit. de iis, qui sunt sui, vel alien. iur. Hęc ratio etiam mihi non ꝓbatur, quoniam hic fauor animæ agitur, ne scilicet captiui à fide auocentur: quod non contingit in iis, qui captiui non sunt; ergo fauor hic cuique vtilitati est ꝓferendus. argu. l. sunt personę. ff. de relig. & sump. Quare cum nũllis rationibus opinio hęc nitatur, contrariam sequitur Innoc.

in cita.c.significauit, eum quoq. sequitur Host. vt inquiunt Abb. & Mar. Socin. Sen. in cit. c. significauit. & hoc ob eam rationem quoniam pro redemptione captiuorum aliàs prohibita, vt vasa sacra, alienari possunt, vt habetur in l. sancimus. C. de sacr. sanct. Eccl. & ca. 1. de pign. Hęc ratio mihi non satisfacit; nam ꝑ alienationem vasorũ Respublica christiana detrimentum non accipit, quãdoquidem pecunia tribuitur, quod nõ fit in casu nostro; cum igitur diuersa ratio sit, & diuersa dispositio esse debet. argu. le. Papinianus exuli. ff. de min. Tertia fuit opinio Ioan. Andr. qui distinguendo has opiniones inter se sic conciliare nitebatur: nam opinionem Gloss. ante factum tenendam dicebat, & hoc ob eam rationem, quoniã si hostes hoc animaduerterent, prohibita tantum ad se deferri vellent; opinionem autem Inn. post factum quasi ob necessitatem id factum sit, atque idcirco dignum excusatione. arg. cap. quoniam. 11. q. 3. et c. 2. de regu. iur. Hæc distinctio mihi non placet; nam de quolibet verum est affirmare, vel negare: aut igitur licet, aut non licet: si licet, quandocunque deferri poterunt; si non licet, neque ante, neq. post. Quid igitur concludendum? Ergo sequendam censeo opinionem Inn. vt scilicet pro redemptione captiuorum prohibita hęc deferri queant, quam & sequtur Nauar. in c. ita quorundam. not. 8. nu. 26. de iudæ. Probatur autem primò per cit. c. significauit; nam ibi ait Romanus Ponti. licite deferri posse aliquid ad saracenos, vnde aliquod commodum, & subsidium ipsis veniat, in articulo redemptionis, vt habetur ibi; ergo & prohibita hic deferri poterunt; nam & hinc commodum habere queunt. Secundo loco probatur hæc opinio, quoniam exceptio debet esse de regula. argu. le. nam quod liquide §. fin. ff. de pœn. legat. at in cit. cap. significauit. permittitur pro recuperandis captiuis in Alexãdriam iri, modo in mercibus, quas deferunt, nihil habeant, vnde possit Saracenis cõmodum, subsidiumve aliquid ꝑuenire, excepto redemptionis articulo; Ergo hinc etiã probatur pro captiuis redimendis, & alia prohibita deferri posse; nã si pręter merces nihil deferri põt, vnde subsidium, & commodum saracenis veniat, excepto redẽptionis articulo; ergo pro eo articulo præter merces, & sic permissa; & ea, vnde commodũ Saracenis aduenit, & sic prohibita deferri possunt; & ob id etiã

hic

hic prohibita; valet enim argumentum à contrario sensu.arg. l.1.& ibi communiter not.de offi.eius;prçterea si contrariũ diceremus, exceptio non esset de regula.Postremò facit pro hac sententia ratio hæc,quoniam deferuntur hæc,vt quis à seruitute se redimat, & ab animę periculo; quod & humano,& diuino iure permissum est.argu. l. vt vim. ff.de iustit.& iur.& c. dilecto.de sent.excom. ergo in excommunicationem hanc.non incident hæc deferẽtes pro captiuorum redemptione, ex quo saltẽ quoad pœnam positiuo iure prohibitum id est.In hac igitur quæstione sic concludendum censeo.Excipio tamen , vbi ratione alia redimi possunt, vnde christianis detrimentum non venit; tũc enim,quod cessat necessitas, ob eam rem & permissionẽ cessare censeo:nanque ad remediũ extraordinarium non confugimus,vbi ordinario locus est.argu.l.in causæ.2.ff.de mino.Item excipio,vbi bellũ inter christianos, & ipsos hostes tunc esset; nam neque in hoc casu deferri ea posse censerem,quæ plurimũ christianis obessent;atq; sic sensit Inn.in c.significauit,ibi in articulo quando exerceret de iud. & cõmuniter receptam opinionem hanc testatur Syl. in ver.excommunicatio.7.num.61.& Viuald.in explanatione Bullæ Cœnæ Domini.n.63.Postremò, vbi magna quantitas deferretur;nã in cit.c.significauit.permittitur aliquid deferri,ergo non in magna quantitate:sed de exceptione hac satis; ad aliàs redeamus.

Nono euaditur excommunicatio,vbi Christianus,qui ẽ in terris infidelium ad aliam terrã eorundem prohibita defert, vt dixit Syl. in verb. Excommunicatio.7.§.65.& Tabien.eod.6.numer.7. & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excom.5.nu.3. Quod tamen locum non habet,vbi terra illa a Christianis oppugnat̃, tunc enim quod auxilium affert infidelibus in Christianos,excõmunicationem non euadit.

Postremò in excommunicationem hanc non incidunt,qui pararunt hæc, quò ad hostes p̃dictos deferrent, sed ea non detulerunt; tum quòd qui parat hęc,quoad hostes ea deferat,nõdum illa defert, vt per se patet, quod requirit Bulla, & sic eius verba huic non conueniunt,ergo nec dispositio.argu.l.4. §.toties.ff.de dam.infect.;tum quod per eam præparationem iidem hostes christianos oppugnare nequeunt,& sic cessat ratio prohibitionis,ergo & pœna. arg. c.cum cessante.de appellat.Pro

certo

certo igitur habendum est hos in excommunicationē hanc nō incidere, quamuis grauiter peccent ob eum animum; etenim & qui viderit mulierem, & concupierit illam iam mechatus est, vt inquit Christus Dominus.

12 At quid† de iis, qui prohibita deferre iam ceperunt, sed tamen ad hostes nōdum peruenerunt, neque ea illis tradideruut, an, statim atque iter ad hoc ceperunt, in excommunicationem hanc incidēt, esto deinceps iter non perficiant, prohibitaque hostibus non tradant? Quod in excommunicationem incidāt, suadere videntur verba illa Bullę Deferunt, seu Transmittunt, q̄ verba significant actum delationis, et transmissionis, non autem traditionis, ergo in excommunicationem hanc incident, statim atque ea deferre ceperunt ante traditionem, alioquin à verborū proprietate discederemus cōtra l. non aliter. ff. de leg. 2. Secūdo loco facit, quoniam vbi lex vult actum consumatum esse id exprimit, vt in cap. si quis suadente diabolo. 17. qu. 4. nam quod volebat in excommunicationē eius canonis incidere, qui re ipsa clericum offenderet, ob eam rem dixit, Iniecerit manus violētas, & sic vsus est præterito perfecto, vt rem perfectam significaret, & sic conatus non sufficit, ergo ex quo hic id non dixit, deferentes tantum in excommunicationem hanc incident.

Quod autem in excōmunicationem hanc non incidant, non nulla suadere videntur. Primum quia in simili hoc dixit Naua. in cit. c. ita quorundam. not. 8. nu. 29. nam cum ibi de huiusmodi re agatur, ait tamē in excommunicationem eius canonis eos nō incidere, qui arma eo detulerūt sed ducti pœnitentia hostib. nō tradiderūt; ergo idem & hic, ex quo ea deferre tantum ceperūt. Hæc tamen ratio mihi non ꝓbatur; nam ob eam rem in eo casu in excommunicationem hanc non incidunt ob solam delationem, quoniam Canon ait Subministrant; quod verbum re ipsa traditionem factam significat, vt inquit Nauar. ibid. at verba Deferunt, vel Transmittunt, q̄ sunt in Bulla nostra, non requirūt traditionem factam, sed simplicem delationem, vel transmissionem, vt igitur res diuersa ad rem nostram non pertinet. Secūdò facit, quoniam verba cū effectu sunt intelligenda. arg. l. 1. §. hæc verba. ff. quod quis. iur. ergo & in casu nostro eum effectu intelligenda sunt, vt scilicet Deferant, et tradant. Hæc ratio non modò opinionem hanc nō

probat,

probat, sed potius cōtrariam; nā si verba cum effectu sunt intelligenda, effectus horum verborū est, vt deferentes, aut transmittetens sint excommunicati: alioquin si postea quā tradiderint, in excommunicationem inciderent, non excommunicarentur, qui portant, vel deferunt, & sic verba suum effectum non operarentur: nec obstat c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. nam ibi idcirco requiritur effectus, quoniā id expressit Ecclesia; inquit enim Manus iniecerit; & sic non conatum punit sed effectum; at hic punit solum conatum. Quicquid dixerit igitur Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro p. 2. in explanatione Bullę Cenę Domini in cas. 7. num. 64. qui cōtrarium sensit; opinio hæc mihi non quadrat; & eodem modo respondetē ad Nauar. in Man. c. 27. nu. 65. vers. Nono. Postremo facit, quoniam nisi tradant, prohibitionis ratio cessare videtur, nō enim oppugnare christianos hisce rebus non traditis hostes poterunt. Hæc ratio etiā me non mouet, quandoquidem Bulla voluit conatum, & principium actus prohibere; quippe quæ sciret tradentes per aliam constitutionem punitos esse, scilicet per cit. c. ita quorundam, & cit. c. significauit, de iudę. prę-terea cum Bulla inquit Quibus christianos oppugnēt, nō ob id dixit, quo significaret necessario requiri, vt tradantur hostibus, & illis christianos oppugnent; sed obid, vt describeret, quænā essent prohibita ad hostes deferri. Quid igitur concludendum? Ego priorem sententiā sequor ob rationes pro ipsa allatas. Postremo, quoniā Romanus Pont. voluit initium prohibere, & conatum ipsum, quippe qui sciret tradentes, & subministrantes hęc hostibus, iam excōmunicatos fuisse per. cit. cap. ita quorumdam. de iudæ. Accedit, quod si cōtrarium diceremus, muliones, & magistri nauium, qui hęc prohibita sciētes ad hostes deferunt, in excommunicationem hanc non inciderent; ex quo non ipsi, sed domini rerum ea hostibus tradunt, cuius contrarium supra asseruimus. Hanc igitur opinionem vti veriorem & tutiorē sequor; & multo magis, vbi ad hostes peruenerunt, esto deinceps mutata sententia allata ipsis nō tradiderint, ac de priori parte huius Capitis hactenus, ad alteram veniamus, scilicet, quinam sint ij, ad quos hęc deferri prohibitum est.

Vers. Qui ad Saracenos, Turcas, & alios christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per nostras, siue huius sanctæ sedis sententias expresse, vel nominatim declaratos.

S V M M A.

1 *Saraceni vnde dicti, & qui pprie saraceni sint, & quando christianorum hostes esse cœperunt.*

2 *Saraceni quinam sint, ad quos arma, & alia hic posita deferri nequeunt.*

3 *Turcæ populi quinam sint, & vnde dicti.*

4 *Hostes christiani nominis præter Turcas, et Saracenos sunt alij mahometicæ perfidiæ sectatores, Iudæi, Pagani, Apostatæ fidei.*

5 *Hostes christiani nominis quinã sint propriè.*

6 *Hæretici per Apostolicam sedem expresse, nominatimve declarati quinam sint.*

IN hac parte quatuor hominũ gña noĩantur. s. Saraceni, Turcæ, & alii christiani nominis hostes, & inimici, necnon Hæretici nominatim ab Apostolica sede declarati; ad quos arma, & alia hic in Bulla expressa deferri nequeũt. Quare ne ignoremus quinam hi sint, ob eam rem id hic explicemus, & primo de Saracenis agamus: de quibus hæc contemplabimur. Primò vnde dict sint. Deinde, qui propriè Saraceni Tertiò saracenorum nomine q comprehendãtur, quatenus ad rem nostram pertinet.

1 Quoad primum igitur† Saraceni dicti sunt à Saraca Arabiæ Vrbe, vt inquiunt Nauar. in cap. ita quorundam. not. 4. nu. 3. versi. Quarto ergo loco, de iudę. & Couar. lib. 4. var. resol. capi. 9. & Petrus Messias in Noua secunda Sylua variæ lectionis, in 3. p. ca. 4. inde enim nomen sumpserũt, non autem à Sara vxore Abrahami, vt ipsi se iactitant; tũ quod si à Sara ortum ducerent, Sarani dicendi essent, & non Saraceni; tum quod originem ducunt, vt testantur nonnulli, quos refert Couar. ibid. & Petrus Messias in eod. Tract. pa. 4. cap. 14. ab Agar Ancilla Abrahami; nam ex ipsa ortus est Ismael, qui eius gẽtis auctor fuit, ac propterea olim ab Agar Agareni, & ab Ismael Ismaelitæ sunt nominati. Ex his igitur apparet vnde ortum duxerint, & quomodo à Saraca Vrbe Principe Arabiæ Petreię, quæ inter Iordanem, & libanum posita est, de qua prouin

cia Arabię erant ipsi Saraceni. Hostes aũtem christiani nominis esse cœperunt, postquã Hæracleus christianorum Imperator Regem Persarum Cosdram deuicit; nam, cũ militassent sub ipso Heracleo Imperatore, & cõfecto bello stipendium peterẽt, eo ipsis turpiter denegato, ab Hęracleo, & ab imperio Romano defecerunt, & multas prouincias christianorum occuparũt, ac deinceps figmentis Mahometi decepti ab ipso leges acceperunt, & Mahometicam impietatem sunt secuti, quæ christianæ religioni repugnant, vnde christiani nominis hostes sunt. Hinc ergo Saraceni dicti propriè, hinc christiani nominis hostes facti.

2 Quoad tertium † quatenus scilicet ad rem nostram pertinet, quinam Saraceni propriè sint, & si DD. variæ sententiæ sunt, quas refert Nauar. in cita. ca. ita quorundam. no. 4. nu. 2. & suam deinceps affert opinionẽ aliis improbatis, asserens Saracenorum nomine omnes Mahometicæ perfidiæ sectatores contineri, qui christiani nominis hostes sunt actu, vel habitu, & ad eorum fautores, quatenus tales sunt: quæ opinio quoad eum canonem taceri potest; quandoq; dẽ simpliciter ibi ad Saracenos arma, & alia deferri prohibentur; tamẽ quòd in hac Bulla Romanus Pont. aperte rem declarauit, non est quod à verborũ proprietate discedamus. Dico igitur Saracenorum nomine compræhendi propriè gentem illã, quã supra diximus, non autem alios christiani nominis hostes, Mahometicæve pfidiæ sectatores. Et hoc ob eam potissimum rõnem, quoniam de aliis christiani nominis hostibus Bulla mentionem partim speciatim, vt de Turcis, & Hęreticis, partim generatim, vt de aliis mentionem inquam, facit, vt videbimus. Nõ est igitur ea difficultas hic, quæ aderat in eod. c. ita quorundam, & in c. significauit, & in ca. ad liberandam. de iudæ. nam Romanus Põt. aperte declarauit, quos hac Bulla comprehendere voluit. Ad hos igitur arma; aliaq. hic prohibita deferri nequeũt, vel transmitti; alioquin tam deferentes, quàm transmittẽtes in excommunicationem incidũt, vt supra declarauimus: sed iam de Turcis agamus.

Turcæ itidem sunt, ad quos hæc prohibita deferri nequeũt, vt in Cap. hoc huius Bullæ habetur. 3 † Turcæ autem sunt populi quidam ab Asia maiore profecti Mahometicæ perfidię & ipsi sectatores. Nomen autem hoc

sum-

ſumpſerunt ab Vrbe, quadam an tiquiſſima, quæ Troconia dicebatur, & eius populi Troconi: ſed quoniam Scitæ, qui regionem illam ad incolendam venerunt, eam vrbem Turciam, & habitatores turcas nominarunt, hinc Turcæ dicti, vt tradidit Petrus Meſſias in cit. ca. 4. Hi ergo proprie Turcę ſunt, & ad hos p̄dicta deferri nequeunt. Ex his iam apparet Saracenorum nomine gentem vnam ſignificari, quam diximus, non autem omnes ſectam Mahometicā ſectantes; nam & Turcæ eam ſequunt̄, & tamen Saracenorum nomine non compræhenduntur, ac de Turcis hactenus. Iam quòd excommunicatur in hoc capite, & tertium genus hominum q̃ nec Saraceni, nec Turcæ ſunt ꝑ ea verba. Et alios chriſtiani nominis hoſtes, & inimicos; ob eā rē quinam hi ſint, qui comprehendantur ſub nomine aliorum hoſtium chriſtiani nominis, explicemus.

Alii hoſtes, & inimici chri-
4 ſtiani nominis ergo ſunt; † Primò omnes alii Mahometicæ ꝑfidiæ ſectatores, eſto proprie ſaraceni non ſint, vel turcæ, nam Mahometicam ſectam non ſolū prædicti ſequuntur, ſed alii plures, qui diuerſo nomine nominantur, vt Tartari, Mauri, & Indi, & alii omnes; ſicut enim inter chriſtianos, & qui chriſtianā fidem ſequuntur partim Itali, partim Galli, partim Hiſpani, & alio nomine nominantur: ita & Mahometicæ perfidiæ ſectatores vario nomine appellantur; q̃ ergo Saracenorum, & Turcarū nomine non comprehendūtur, per prędicta verba compræhenduntur.

Secundo loco illis verbis cōprehenduntur etiam Iudæi; nam etſi eorum ſpeciatim mentio facta non eſt, tamen per prędictā clauſulam generatim exprimūtur; etenim & ipſi chriſtiani nominis hoſtes accerrimi ſunt, vt declarauit exemplis quampluribus Marquard. de Suſa. in Tractatu ſuo. de iudæ. idē dixit quoque Nauar. in cit. c. ita quorundam not. 4. nu. 17. verſi. Vndecimò infertur, ibi, Quos tamen arbitror comprehendi per proceſſum cœnæ Domini. Nec ad hos igit̄ enumerata hic deferri poſſūt. Ac planè ſi tradātur arma, & huiuſmodi prohibita Iudęis, qui habitant in terris Saracenorum, & Turcarum, aliorumve infideliū, qui chriſtiani nominis hoſtes ſunt, dubium non eſt hoſce Bullam offendere; & in excōmunicationem hanc incidere, quandoquidem illis cōtra chriſtianos vti facile poſſunt, atque

sic respondit Nauarr.eod.not.4. nu 12.vers.Quintò infertur;etenim nec ad christianos, qui in huiusmodi locis habitant,deferri hæc semper posse conclusimus;si vero tradantur iudæis,q. cum christianis habitant,& christiani subditi sunt,distinguendũ est,nam si periculum sit ipsos Iudęos oblata occasione armis, & aliis hic prohibitis contra christianos vsuros,ad host.sve christiani nominis ea delaturos, in excommunicationem hanc incident,qui hęc ipsis tradent;nã cõueniunt eis verba Bullæ, quia tradũt ea hostibus christiani nominis;conuenit & ratio,quoniã illis Christianos oppugnare possunt,ergo & dispositio conuenire debet,argu.l.4.§.toties.ff. de damn.infect.& le.regula.§.pen. ff.de regul.iur.Quare quòd,vbi Iudæi habitant in terris christianorum,quæ turcis, & aliis christiani nominis hostibus vicinæ sunt,vt in Vngaria, & in finibus Poloniæ, vel in ciuitatibus obsessis à turcis,verisimile est arma contra christianos oblata occasione moturos,ad hostesve delaturos, ob eam rem in illis casib. ea illis tradere non licebit.Si vero sunt in Ciuitatibus longè remotis ab infidelibus, & ab ipsis non obsessis,cuiusmodi sunt Ciuitates Italiæ;quod tunc periculum cessat ob eorum paucitatẽ, & verisimile non est contra christianos illis vsuros,in excommunicationẽ non incident,qui hęc ipsis tradunt;nam & Bononię vidi Iudæos vendentes enses ꝑ ciuitatem deambulãtes; atque sic sensit Nauar.in eod.not. 4.num. 14.versi.Octauò infertur; cessat enim tũc prohibitionis ratio,ergo & prohibitio cessare debet. argu.c.cum cessante.de appe.& le.adigere.§.quamuis.ff. de iur. patron. Quæ autem diximus de iudæis habitantibus cum christianis, eadem sentimus & de aliis infidelibus, qui apud christianos eis subiecti sunt,siue Saraceni,siue Turcæ; aliive huiusmodi sint;nam neque actu,neq. habitu cõtra christianos his vti queunt,vt dixit Nauar. ibid. nu. 14.Non igitur in excommunicationem incident,qui turcis seruis factis christianorũ arma vẽdũt,vbi periculum cessat, quod dixi.

Tertiò comprehenduntur ẽt pagani,qui hostes christiani nominis sunt;ob generalem illam clausulam Bullę iam propositã; ergo & ad ipsos prohibita hæc deferri non poterunt.Pagani verò sunt gentes,q̃ Idola,& Deos multos colunt , & alio nomine Gentiles dicuntur, inde sic dicti,quod sicut geniti , ita sunt.i. sine

sine baptismo. Excipiuntur tamen, qui christianis infensi non sunt; hoc enim esse potest, quandoquidem, sicut Deos multos colũt, ita & Christum Dominũ colere possunt. Quod igitur in his cessat ratio dispositionis, ꝙ scilicet christiani nominis hostes non sunt; ergo & dispositio cessare debet, atque sic asseruit quoq. Nau. in cit. c. ita quorundam. not. 4. nu. 21. vers. Decimo tertio infertur. Hinc Machabęi olim cum Romanis fœdus inierunt, vt habetur li. 1. Machabęorum. c. 8. Hinc hodie in Indiis aiunt, Indos plures contra alios Indos christianis opem ferre; & è contrario Christianos ipsis Indis. Qui ergo hisce prohibita tradent, in excommunicationẽ hanc non incident.

5 Quartò comprehendũtur etiam sub hac generali clausula Apostatę fidei, hi scilicet, qui a Christi fide defecerunt, & sectã aliam sequũtur, cuiusmodi fuit Iulianus ille Apostata, de quo in c. Iulianus. 11. q. 3. licet enim baptismum susceperint, tamẽ à fide christiana se abdicarũt; qa hostes christiani nominis sunt, & ob id verba Bullæ eis conueniũt, ob eam rem & dispositio, videlicet vt nec prohibita hæc ad ipsos deferantur. argu. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. & c. in demnitatibus. §. supradicta. de elect. li. 6. atque sic sensit Nau. in eod. no. 4. nu. 11. versi. Tertio infertur. Ac planè vbi apud hostes sunt, nõ est quod de hoc dubitemus. Secus aũt si christianis subditi essent, & periculum non esset iis contra christianos vsuros, vel ad hostes ea delaturos, tunc. n. tradentes hæc illis in excõicationem hãc nõ inciderẽt, vt conclusimus supra de iudæis. Ex his apparet nos de Apostatis fidei, nõ aũt religionis, aut ordinis agere; de quib. omnib. egimus in c. 1. Bullæ. Ad hostes igitur christiani nominis deferre hæc nequeunt; cuiuscunq. generis sint. Hostes† aũt tales ii ꝓpriè sunt, qui christianos ob hãc cãm tantũ, ꝙ christiani sunt, & sic ob christianã religionẽ odio persequuntur: non aũt ii, qui ob aliam cãm, vt pote ob iniuriã à Christianis acceptã, aut ob bona ab ipsis occupata, christianorũ inimici sunt; hi. n. proprie Christiani nominis hostes non dicũtur, atque sic sensit Nauar. in eodem not. 4. num. 21. versi. Decimo tertiò infertur, ibi, Intelligo autẽ, & num. 10. versi. Secundò. Quare, si ob huiusmodi causas christianos oppugnarent, non autẽ odio religionis, & non occuparent res christianorum, sed iuste sua repeterent, ad ipsos talia deferen-

ferentes, in pœnam hanc nõ inciderent; quandoquidem mens Canonum, Bullęque est comprimere potentiam hostium christiani nominis vt dixit Naua. in eod. not. 4. nu. 13. versi. Septimò infertur.

6 Hęretici demum, † qui sunt aut à Clemente Octauo huius Bullę auctore, aut ab alio Romano Põtifice hęretici declarati nominatim, vt habetur in ver. proposito huius Bullæ, sunt hi, ad quos hęc deferri nequeũt, vt Helisabeth asserta Angliæ Regina, quãdoq; dem ipsa à Pio Quinto nominatim, atq; expresse hæretica declarata est in Bulla incipi. Regnans in excelsis. lata ann. 1569. Quinto Calen. Martii, Põtificatus sui anno v. Quare caueant christiani Principes, ne ad ipsam prohibita transmittenda curent. Caueant ẽt, ne ad subditos eius p̃dicta deferant, quãdoquidẽ sat ipsi deferre dicuntur, ex quo illis ea tradunt; à quib. cum volet auferre, & cõtra christianos vti poterit; etenim & rõne hac ipsi fauent, quamobrem in hoc capite etiam excommunicantur.

Excipiuntur autem primo, q; ad eos hęreticos hæc deferunt, qui à Sede Apostolica, & ob id à Romano Pont. expresse nominatimq; declarati non sunt. nam Romanus hic Pont. excõicat solum declaratos per sñiam suam & Sedis Apostolicę; ergo secus, vbi declarati non sunt, inclusio enim vnius alteriùs exclusio est arg. l. cùm prætor. ff. de iud. & c. non ne. de pręsumpt.

Secundò excipiuntur, qui ad hęreticos etiam notorios deferunt; nam Bulla loquitur solũ de iis, qui declarati sunt speciatim, ac nominatim, ergo secus de aliis, qui notorii de facto sunt. Exceptiones tamen hæ duæ mihi non placent, nec veræ ẽt sunt; nã esto ob pręd ictam rõnẽ prohibita delatio non sit, est tñ ob hãc, quod christianæ religionis hostes sunt, ad quos ẽt prohibitio superiorũ ꝑtinet ob antecedent. vers. Qui ad Saracenos, ibi Et alios christiani nominis hostes.

Postremò excipiunť ii, quos in priori regula huius Capitis excipimus. His oĩb. iam patet, quinã sint ii, ad quos prohibita hæc deferri nequeunt, iam tertiã partẽ aggrediamur, in qua prohibita hæc quęnam sint, habentur.

Ver. Equos, arma, ferrum, filum ferri, stamnum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina canabem, funes tam ex ipso canabe, quàm alia quacun-

cunque materia, & ipsam materiam, aliaque huiusmodi, quibus christianos, & catholicos impugnant.

SVMMA.

1 *Equi ad christiani nominis hostes deferri nequeunt, esto pulli sint, debiles empti ab hostibus morbosi, & facti vtiles, non equæ.*

2 *Arma equorum, & quibus equi accommodantur, deferri nequeunt.*

HIC ennumerãtur res, q̃ ad christiani nominis hostes deferri, transmittive nequeũt, & quoniam numero duodecim sunt; ideo singula sigillatim, ac prius primã explicemus.

1 Equos igitur † primum nemo ad christiani nominis hostes ducere, trãsmittereve potest, vt id expressum habetur in Bulla; idque merito; nam cum per ipsam Bullam prohibeantur ea deferri, quibus christiani oppugnari possunt, equi inter animãtes ratione carentes aptissimi ad bellum, & ad pugnam sunt, vt experiẽtia rerum magistra docet, vnde illud Virg. Bello armantur equ. i

Quare nec equi, qui adhuc pulli sunt, duci ad christiani nominis hostes poterunt; nã grandioribus factis contra christianos vti possent, & sic ratio Bullę locum & in his habet, ergo & dispositio locum habere debet. argum. c. cum dilecta. de confirm. vtil. vel inutil. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. Item & verba locum habent, quãdoquidem pulli equorum equi sunt, & differũt à grãdioribus secundum plus, & minus, quod diuersam speciem nõ facit, sicut nec homo senex, & homo infans, vt per se patet.

Non itidẽ equi deferri ad eosdem possunt, esto debiles, infirmi, macrive sint; nam fortes, pinguesque fieri possunt, præterea Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argu. l. de prætio. ff. de public. in rem act.

Tertiò duci ad eosdem equi nequeunt empti ab hostib. ipsis morbosi, posteaquã curati sunt, vt dixit Nauar. in Man. capi. 27. nu. 63. versi. Tertia.

Quartò non itidem equę, tũ quod equorum nomine & ipsę comprehenduntur. arg. l. 1. ff. de verb. sign. tum quòd & ad bellũ ipsę aptæ sunt, & alios equos generare possunt. Quare ob id vel min⁹ habiles ad bellum, sed ad sobolem sint, commode traduci

duci tamen ad ipsos nequeunt; cuiuscunque generis igitur sint, deferri nequeunt, atque hoc sen sit Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullę cœnę Domini. art. 5. in verb. Equos, & Iaco. de Graff. lib. 4. deci. cas. conscien. in expositione Bullæ cœnæ Domini. nu. 87.

2 Postremò † nec arma, nec alia necessaria ad ęquos armãdos eo deferri mea sententia queunt, vt frenũ, habenę, sella, seu ephipium, ferra, quibus pedes ęquorum muniuntur, cingula, seu fascię, quibus ephipium constringitur, & si quid aliud est, qđ ad æquos armandos requiratur; tũ quod prohibitum est, ne equi ad ipsos hostes ducãtur, ergo & accessoria prohibita esse existimãtur, accessorium enim naturã sui principalis sequitur, vt habetur in c. vnic. de consecr. Eccl. vel altar. lib. 6. & c. accessorium. de regu. iur. eod. lib. tum quod Bulla prohibet eo arma deferri, at ea quibus equi induuntur, arma dicuntur, unde illud Virg. Bello armantur equi; tum quòd nisi hæc adessent, non admodum ad bellandum equi apti essent, vt per se constat, esto apud Iulium Cæsarem in suis Commentariis referatur populos quosdam equis sine ephipiis in bello vti, sed vna hirundo non facit ver. arg. l. nam ad ea. ff. de le. Addo equos aptissimos esse ad bombardas ferendas, & ad currus vehẽdos; equi ergo ad hostes deferri nequeunt, alioquin in excommunicationem hanc incident, esto vnum equum tantum deferant; excipio tamen vbi quis equum omnino ineptum ipsis traderet, pro corio tantum habendo; cessat enim ratio prohibitionis, ergo & prohibitio cessare debet. arg. c. cum cessantes. de appella. et l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patron.

Verb. Arma.

SVMMA.

1 *Arma ad christiani nominis hostes deferri nequeunt.*

2 *Arma sunt instrumenta ad offendendum, defendendumve parata.*

3 *Arma duplicis generis sunt.*

4 *Arma per se triplicis generis sunt.*

5 *Arma per accidens quænam dicantur.*

6 *Ligna deferẽtes ad hostes, quo vallum construant in excommunicationem incidunt.*

7 *Terram deferentes ad hostes, quo illa vallum faciant cõntra christianos, in excommunicationem incidunt.*

8 *Paleas, & ligna deferens ad hostes quo*

quo illis christianorum vrbes incendant, in excommunicationē incidit.

9 *Lapides deferens ad christiani nominis hostes, quo turrim contra christianos fabricent, in excommunicationem incidit.*

10 *Gladiolos deferens ad hostes christiani nominis an in excommunicationē incidat.*

1 HIC prohibetur, † ne ad christiani nominis hostes arma deferantur, vt id quoque in Bullæ capite hoc habetur.

2 Arma autem † huiusmodi quatenus ad rem nostram pertinet, sunt instrumenta ad offendendum, defendendumve parata, vt asseruit Rebuff. in Prax. benefic. in eod. art. 5. in verb. Arma, & Gloss. in extrauag. copiosus. de iudę. & Angel. in verb. excōmunicatio. 7. num. 59. versi. Primò tamen sciendum est, & Nauar. in Man. cap. 27. nu. 63. vers. Quarta; & Angel. in verb. excōmunicatio. 5. cas. 21. & Armil. in verb. Excommunicatio. 14. & Alfons. de Viuald. in Explanatione Bullę Cœnæ Domini. ca. 7. nu. 67.

3 Item † duplicis generis sunt, quędam videlicet per se, quædam per accidens. Per se † rursus triplicis generis sunt. Partim ad offendendum, vt enses, lāceę, Clauæ ferreæ, arcus furati, vulgo schioppi dicti, bombardæ, arietes, arcus, sagittæ, pilæ fereę, lapideęve ad bombardas accomodatæ, vt de multis habetur in l. 2. C. quæ res export. non deb. & not. Gloss. in ca. ita quorundam. in verb. Ferrum. de iudæ. & Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ. artic. 5. in verb. Arma, ibi. Et lapides machinarum, et Syl. in verb. Excommunicatio. 7. nume. 59. et Ioann. Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. nu. 2. et Nauar. in eod. cap. ita quorū dam. not. 5 nume. 1. cum multis seq. et de nonnullis etiam per se constat. Partim sunt ad defendēdum, vt galeæ, scuta, loricę, ocreę, quibus crura teguntur, atque armātur, chirotecæ ferreæ, manopole vulgo dictę, atque in citatis locis de non nullis etiam his habetur. Partim sunt ad offendendum, et defendendum, vt turres ligneę, q̄ vulgo Case matte nominantur. Cuiusmodi armis superioribus annis contra Romandiolæ exules Serenissimus Ferrarię Dux usus est. Hęc per se igitur arma bellica sunt, et ad id inuenta, atque fabricata. Quare quòd ipsis hostes armantur, et ob id oppugnari christiani queunt, ob eam rem ad ip-

sos deferri nõ debent: alioquin deferentes, transmittentesve in excommunicationem hanc incidunt; idque merito, perniciosum enim & proditioni proximum est, vt inquit Imperator in citat. l. 2. C. quæ res export. non deb. barbaros, quos indigere cõuenit telis, eos, vt validiores reddantur, instruere. Hæc ibi Imperator; iure igitur excommunicationis pœnam patiuntur: sed de armis per se hactenus; iam quæ per accidens arma sint, explicemus.

5 Per accidens † arma bellica verò sunt instrumenta ad aliud agendum fabricata, sed intentione tamẽ hominis pro armis bellicis habita, vt exempli gratia ligones, rastra, secures, sudes, & id generis; hęc enim non ad pugnãdum, sed ad terram, fundosque colendos fabricata sunt, vt ꝑ se patet; quæ tamen armorum loco habentur, si ipsis ad pugnandum quis vti velit, & ob eam rẽ arma intentione hominis dicũtur, quia sua natura, & per se ad id facta non sunt, sed tamen fiũt talia, quia sic homines volunt, atque sic sensit Anchara. in Clemen. 1. §. quia vero. num. 30. versicu. Circa hoc, de stat. monach. vbi ait lapides armorum appellatione contineri, si habeant ob id, vt illis aut offendant; aut defendant, & in re nostra dixit Tabien. in verb. Excommunicatio 6. num. 2. versi. Primo nomine, Illa vero, ait ibi, quibus possumus vti pro armis, & pro alio vsu, ꝗdici arma ex intentione vtẽdi his ꝓ armis defensionis, vel offensionis, idest sunt arma, si qs hoc animo aut ad defendẽdum, aut offendendum vtatur. Idem sensit Angel. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 21. & Syl. in ver. Excommunicatio. 7. num. 59. vers. Quibus etiam in aliis vtimur, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, excommunicatio. 5. num. 7. cum seq. & Nauar. in cit. c. ita quorũdam. not. 5. num. 59. versi. Octauò infertur; nam ibi ait eos, qui lapides, & alia, quę nocere possunt, vel defendere, ad hostes deferunt, licet ad id parata nõ sint, in excommunicationem incidere, si ob id ea deferant, quo in ꝑliis ad offensionem, & defensionem contra christianos vtãtur; non autem eos, qui ad alios vsus bona fide illa deferunt; quãuis ipsi hostes in aliquo casu cõtra mentem deferentium in prę lio in christianos vtantur. Hæc igitur inquit ibi Nauarr. ex his igitur patet, quæ arma intentionis sint.

6 † Quare qui ad hostes lignorum fasciculos, ac manipulos deferunt, quò ipsis vallũ cõstruant, vt se facilius cõtra christianos

ſtianos tueãtur,faciliusve,chri-
7 ſtianos oppugnent;†ſicut & qui
terram ad idem important,in ex
communicationem hanc inci-
8 dent;† Qui itidem paleas,& li-
gna ad incendẽdam christiano-
rum vrbem,quòd ob eorum in-
tentionem arma fiunt, quibus
christiani oppugnantur, eſto a-
liàs talia ſua natura non ſint,eã-
9 dem pęnam non effugiẽt. † Qui
etiam lapides ad turrim turca-
rum deferunt, quo in christia-
nos eam oppugnãtes proiiciãt,
eadem cenſura obligabuntur;
nam etſi lapides ad conſtruen-
das ædes facti ſunt, intentione
tamen arma fiunt.Hęc autem lo
cum habent, eſto nõ hoc animo
deferant,ſed vt lucrentur, ſciũt
tamen, vel ſcire poſſunt contra
christianos illis vſuros, ita Iaco.
de Graff.lib.4.deciſ.caſ. conſci.
in Bullæ cœnæ Domini,explica
tione.num.88. Ex his iam con-
ſtat instrumenta ferrea rerum a
liarum intẽtione arma fieri poſ
ſe;nam & alias instrumenta quę
cunque arma dicuntur, vt id ꝓ-
bauit Nauar.in cit.c.ita quorun
dam,not.5.Hæc igitur arma ꝑ
accidens ſunt;illa per ſe, quæ ſi
quis ad hoſtes deferat, in excõ-
municationem hanc incidet, vt
cita.auctores eiſdem in locis in
quiunt. Excipiuntur tamen qui
hæc arma per accidens ad chri

ſtiani nominis hoſtes deferunt,
non eo animo,quo arma ſint;nã
in excommunicationem hãc nõ
incident,ex quo nec per ſe, nec
10 per accidens arma deferunt. †
Quare, qui gladiolum ad cala-
mos aptandos, ad incidendum
panemve ad hoſtes huiuſmodi
deferũt, in excommunicationẽ
non incident; nam armorum no
mine non comprehenduntur,vt
inquit Angel.& Syl.ibidem, &
nos ſupra,modo tantam eorum
copiam non deferant, vt illinc
arma fieri poſſint, tunc enim nõ
quod arma detulerint,ſed quod
ad bellum vtilia importauerint,
in excõmunicationem incidẽt,
atque ſic ſenſit Nauar.eod. not.
5.num.25.verſic.Decimotertiò
infertur;& Martinus Alfonſ.de
Viuald.in Candelabro par.2.in
explanatione Bullę Cœnæ Do
mini.art.7.num 67.& quoniam
armãtur etiam equi ad bellum;
ideo & arma equorum deferri
prohibitum eſt; quod & antea
aſſeruimus: & de armis hacte-
nus.

Verb. Ferrum.

SVMMA.

1 *Ferrum ad christiani nominis ho-*
ſtes deferri non poteſt.
2 *Tam factum,quàm infectum.*

3 *Ferrum factum, & infectum quod nam sit.*

4 *Terra, vnde ferrum fit, an prohibita sit deferri ad hostes christiani nominis.*

5 *Ferri parua quantitas si ad hostes christiani nominis deferatur, an deferens in excommunicationẽ incidat.*

1 HIC quoque† prohibitũ est, ne ad christiani nominis hostes ferrũ deferatur; idq; merito, nam ex ferro arma fiũt, quę vt vidimus ad eosdẽ hostes deferri nequeunt; ex quo igitur consequens prohibitum est, & antecedens prohibitum esse debet. arg. l. oratio. ff. de spons.

2 Ferri autem † nomine tam factum, quàm infectum comprehenditur in hac materia, vt habetur in l. 2. C. quæ res exporta. non deb. & vt inquiunt Ioã. Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. num. 3. versic. Secundò, & Nauar. in cit. c. ita quorundam. not. 6. de iudæ. & in Man. cap. 27. nume. 63. versic. Quinta, & Rebuf. in Prax. benefici. in expositione Bullæ Cœnę Domini. arti. 5. in verb. Ferrum. † Factum autẽ fer-
3 rum intelligo id, ex quo aliquid fabricatum est, vt arma, & id generis; infectum autem id, quod est adhuc in massa, vel in lininis, vt Nauarr. ibid. tradidit; etenim & argentum infectum illud dicitur, sicut & aurum, ex quo nihil effectum est, vt habetur in le. cũ aurum, & in l. et si non sint. §. argento facto, & §. infecto, & le. Quintus Mutius. ff. de aur. & argent. legat.

4 At quid† de terra, vnde ferrum fit, an & hęc ferri nomine continebitur, vnde in excommunicationem hanc ad hostes ipsam deferens incidat? Syl. in verb. Excommunicatio. 7. num. 59. versi. Et secundò, quod nomine ferri tenuit & hanc terram comprehendi; nam declarãs nomine ferri infecti quid contineatur, inquit idest vena ferri. Contrariã tamen opinionem sequitur Nauar. in cit. c. ita quorundam. not. 6. & hoc ob eam rationem, quoniã vena ferri, seu terra, ex qua ferrum conflatur, non est ferrũ; ergo ex quo ei nomen non conuenit, nec nominis definitio cõuenire debet. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. Quid igitur cõcludendum? Ego sentio opinionem Syl. sequendam esse. Nam esto verbi natura proprie nõ cõprehendatur, ex mente legislatoris tamen comprehẽditur, qs enim dubitet, si Romanus Pont. interrogaretur, an vellet saltem terram hanc ad christiani nominis hostes deferri, id constanter ne-

negaturum esse? quippe qui nolcet inde ferrum conflari posse, ergo perinde habendum est, atque si illud expressisset, vt tradidit Gloss. communiter recepta in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. 5 etenim ferrum de proximo conflando pro conflato habetur. argu. l. pen. ff. de milit. test. præterea fraus legislatoris menti fieret; nam prohibet ferrum deferri; & tamē quodāmodo deferri posset, & deferretur, si terra, vnde illud fit, deferre quis possit: at iuri fraus facienda non est, c. fraus. de regu. iur. libr. 6. Postremò facit, quòd hic agitur de fauore Ecclesiæ, ergo latior interpretatio facienda est. arg. l. sunt personæ. ff. de relig. & sump. fune. Concludo igitur nec terram hanc deferri posse: & multo magis vbi hoc animo exportaret, quo inde ferro conflato contra christianos hostes vterētur: quē casum & ipse Nauarr. sub Bulla cœnæ Domini comprehendi dixit in Man. cap. 27. num. 63. vers. Secundò, ibi. Nisi cum ea mēte, & Iacob. de Graff. lib. 4. decis. in exposit. Bullæ Cœnę Domini. n. 89. Et ex his cessant rationes à Nauar. adductæ, si propositas rationes quis contempletur. Ferrum igitur factum, infectumve sit, ad christiani nominis hostes deferri non debet (quamuis crediderim ex quo armorū specialim mētio facta est, nomine ferri ferrum proprie hic accipi) alioquin in excommunicationes quis incidet.

Excipio † tamen, vbi parua q̃titas ferri facti, vel infecti deferetur; tunc enim in excommunicationem deferens non incidet, vt diximus antea, & Syl. in ver. Excommunicatio. 7. num. 59. versi. Et secundò, & Ioann. Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. num. 3. & Nauar. in cit. c. ita quorundam. not. 6. num. 12. Quod tamē verum censeo, vbi ex parua illa ferri quantitate, ratione loci, ac temporis magnum detrimentū christianis non contingit, vt exempli gratia, bellum geritur à turcis contra christianos, & turcæ volunt nocte insidiis paratis concludere clauis foramina bōbardarum christianorum, quo minus deinceps ipsis vti christiani queant, idest inchiodare; qui igitur in hoc casu vel vnum clauum turcis dederit, ob graue dānum, quod inde ex re illa parua sequtur, sine dubitatione tradēs in excommunicationem incidet: idem de eo sentio, qui in prælio hosti pilam ferreā traderet, sciens, scireve potens, vel debēs eam in christianos proiectur ū: in huiusmodi igitur his casibus, vbi à re parua detrimentū graue

ue proficisci potest, & rem paruam tradens in excommunicationem incidet.

Verb. Filum ferri.

S V M M A.

1 *Filum ferri ad christiani nominis hostes deferri non potest, & quamobrem.*

1 HIC † quoque ad hostes christiani nominis filum ferri deferri ꝓhibetur, vt in versic. proposito habetur: etenim eo pilæ armatæ fiunt, & bombardis, sclopetisque pilæ plures simul iunctę, atque inclusę, indeque e iectæ graue damnum inferunt. Addo ex filo ferri arma alia fieri posse, vt pote spicula sagittarum, & alia etiam armorum genera, vbi quãtitas magna adest.

Verb. Stamnum.

S V M M A.

1 *Stamnum ad christiani nominis hostes deferri non potest, & quãobrem.*

1 HIC quoque † ad christiani nominis hostes deferri ꝓhibitum est stamnum, vt in eod. versic. habetur; etenim ad bombardas faciendas accommodatum est, ac propterea ad bellum aptum, & ad alia etiam vtile; stãnum autem species metalli est, quod in fodinis inuenitur cum argento, & in fornace primum liquescit, & Plin. plumbum albũ vocat.

Verb. Chalybem.

S V M M A.

1 *Chalybs ad hostes christiani nominis deferri non potest.*

1 HIC quoque † prohibitũ est, ne ad christiani nominis hostes chalybs deferatur, vt in versi. habetur; & proprie hic accipitur pro eo ferro, qđ vulgo dicitur acciaio, quamuis aliàs generatim pro ferro accipiatur: sed quoniam speciatim ferri mentio facta est, ob eam rẽ pro metalli specie accipere hic debemus.

Verb. Omniaque alia metallorum genera.

S V M M A.

1 *Metallorum genera nulla ad hostes deferri possunt.*

2 Me-

2 *Metallorum genera septem sunt, & quæ.*
3 *Plumbum ad christiani nominis hostes deferri non potest.*
4 *Aurum ad christiani nominis hostes deferri non potest.*
5 *Argentum ad christiani nominis hostes deferri non potest.*
6 *Nũmi aurei, argentei alteriusve materiæ an ad christiani nominis hostes deferri possint.*

1 HIC †ne deferantur alia metallorum genera, prohibetur: idque merito, nã ex metallo arma omnia fiunt, vt bombardæ, enses, & alia huiusmodi. †Im
2 mò, quoniam metallum genus est, ob id plures species sub se habet, scilicet septem, aurum, argẽtum, electrum, æs, stamnum, plũbum, & ferrum, vt inquit Isido. & Luc. de pœnna, quos refert, ac sequitur Rebuff. in sua Prax. benefi. in expositione Bullæ cœnę Domini. art. 5. in verb. Metallorum genera, & habetur apud Plin. Histor. lib. 34. cap. 1. & cap. 14. & cap. 16. cum sequ. ob eam rem præter prædicta, scilicet ferrum, stamnum, chalybem, comprehendit etiam aurum, argen-
3 tum, plumbum, & similia. † Quare neque plumbum ad christiani nominis hostes deferri licebit; prohibito enim genere. & species omnes prohibitæ sunt, & remoto genere remouetur & quælibet eius species. argu. l. si quid carum. §. inter emptum. ff. de leg. 3. not. Iaso. in l. filius à patre. num. 10. ff. de lib. & post-
4 hu. † Minus etiam ob eandem ratione aurum argentumve ad eosdem deferri potest, vel facta vel infecta sint.
5 At quid † de nũmis aureis argenteisve, alteriusve materiæ, an ad ipsos hostes impune deferentur? Videbatur dicendũ hęc non comprehendi. arg. le. Quintus. §. 1. ff. de aur. & argent. lega. & l. cum aurum. ff. eod. Atqui cõtrariam sententiam veriorẽ censeo; nam metalla ob eam rem ꝓhibita sunt, quoniam ad bellica instrumenta confirmanda sunt apta, ergo multo magis pecuniæ, quæ & nerui belli dicũtur, vt testatur Alfons. Aluarez. in suo Thesauro. cap. 71. nu. 3. & ad bellum omnium maximè accomodatæ; illis enim comeatus parantur, arma habẽtur, exercitus fiunt, vrbes, arcesque expugnantur. Declarauit hoc in Vngaria Clauarini Vrbs, quæ non armis, non militum virtute, sed auro expugnata est, sensit hoc etiã Virgi. dum inquit ibi; Auri sacra fames, quid non mortalia pectra cogis? & Horat. lib. 3. carm. in ode Inclusam Danaem turris ahe-

nea-

nea. Postremò probatur id etiã hac ratione, quoniam per Bullã prohibitũ est, ne metalla ad hostes christiani nominis deferantur, vt vidimus, ergo & ea, quæ fiunt ex ipsis; quandoquidẽ metalla non per se prohibita sunt, sed quoniam ex illis fiunt, & cõflantur ea, quæ ad bellum apta sunt, ergo & nũmi cuiuscunque materiæ, prohibiti erũt, ex quo ad bellum aptissimi sunt, vt proximè vidimus. Postremò facit, quoniam vbi per statutum prohibetur, ne frumẽtum ex aliquo loco extrahatur, farina quoque, quæ ex frumento fit, extrahi nõ potest, vt asseruit Viu. in sua Syl. opi. 765. ergo idem & hic. Nec obstant iura supra citata; nã ob eam rem argento legato nũmi non comprehenduntur; ne hæres nimis oneretur, & sic sumus in re odiosa, at hic sumus in re gratiosa ob fauorem christianę Religionis. argu. l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. fun. ergo est amplianda. c. odia. de reg. iur. li. 6. & l. cum quidam. ff. de libe. & posth. Addo si non ex hoc capite deferentes in excommunicationem incidunt, ex illo tamen eos incidere, quòd illis fauent, quod eadem pœna in hoc capite prohibitum est, vt videbim⁹. Ab hac igitur opinione discedendum non censeo, quam & tenuit Nauar. cap. 27. num. 63. vet sic. Sexta, & Viuald. in Candelabro. in 2. p. in explanatione Bullæ Cœnę Domini. cas. 7. nu. 58.

Excipio tamen christianos, qui sub imperio hostiũ christiani nominis sunt; nam si pecuniã præstent pro tributis, ex quo aliter effugere id nequeunt, in pœnam hanc non incidẽt, quippe quia coacti id faciunt.

Secundò eadem ratione, & ꝙ de duobus malis minus est eligẽdum, si Christianus Princeps inferior uiribus non potest resistere, exempli gratia, Turcarũ Principi, ne bello ab eo vexetur, licebit redimere vexationem pecunia data. argu. c. dilectus. 1. de simon.

Tertiò quando quis aliter se, suosque populos tueri non potest, tantum in singulos annos vel ex conuentione prętari ei poterit, quo beneuolum eum sibi reddat, sibique bellum nõ moueat. Immò & iis, qui apud Principem plurimum possunt, pecuniam elargiri licebit, quo principem à bello cõtra christianos mouendo auocent: sed de his hactenus, ad alia transeamus.

Verb. Atque Bellica instrumenta.

SVMMA.

1 *Bellica inſtrumenta deferri ad hoſtes chriſtiani nominis nequeūt, & quæ ſint hæc.*

1 HIC quoque†ne ad eoſdem hoſtes bellica inſtrumenta deferantur, prohibitum eſt, vt dicitur in eod. verſic. Hæc autem ſunt (præter bōbardas, ſclopetos, arcus, quę meminit Rebuff. eod. art. 5. in verſic. Bellica inſtrumenta, de quibus ſupra egimus in verb. Arma) vt inquit Nauar. in Man. cap. 27. num. 63. verſ. Sexta, ibi Per bellica inſtrumenta, Timpani, Fiſtulę, Litui, Cornua, & Tubæ; his enim militum animi ad pugnandum aliciūtur. Hinc Virg. de Palinuro. lib. 6. Aeneid. inquit; Aere ciere viros, Martiſque accendere cantu. Hæc interpretatio, etſi taceri poteſt, ego tamen his maiora intelligo, ſcilicet ea omnia, quæ ad expugnandas Vrbes, Naues, exercituſque ſuperandos pertinent, cuiuſmodi ſunt turres ligneæ, ſcalæ ad conſcendendos muros, ignes arte facti, qui dicuntur fuochi artificiali, manus fereæ, quibus naues comprehenduntur, ne aufugiant, quas meminit Iulius Cæſar in ſuis cōmentariis, & id generis.

Verb. Lignamina.

SVMMA.

1 *Lignamina deferri ad chriſtiani nominis hoſtes nequeunt, & quæ ſint hæc lignamina.*

2 *Naues, triremis, & huiuſmodi ad chriſtiani nominis hoſtes deferri nequeunt.*

3 *Ligna ad ignem faciendum an deferri ad hoſtes poſſint.*

1 HIC†ad eoſdem lignamina deferri prohibentur, vt in cit. verſ. habetur. Nomen hoc autem barbarum eſt, vſitatum tamen, & idem ſignificat, quod latinè Lignum. Ligna igitur ad hoſtes chriſtiani nominis deferri nequeunt; & quoniam ea prohibētur deferri, quibus chriſtiani oppugnant, ob eam rem non quæuis ligna, ſed ea ſolum, quæ ad bellum apta ſunt, prohibentur.

Hæc autem ſunt ligna, ex quibus haſtę, clipei, arcus, ſagittæq. fiunt.

Item ea, ex quibus rotæ fiunt ad vehendas bombardas, & ex q̄bus naues ędificantur, & remi, malus, antēnæ, & turres ligneę. Hæc igitur & id generis ligno-

rum nomine compræhendũtur, quatenus ad rem nostram pertinet. Quare Angel. in verb. Excõmunicatio. 5. §. 1. per hoc verbũ Lignamina, inquit comprehendi quæcunque ligna; per quę naues, galeę, aut aliquæ machinæ bellicę possint fieri ad impugnãdos christianos, vel defendendum se ab eis; non autem alia, q̃ solum ad ignem faciendum, vel ad aliquam aliam similem actionem à bellicis remotam essent apta, & sequitur etiam Naua. in cit. c. ita quorundam. not. 7. nu. 12. versic. Alterum, & nume. 13. versi. Ipso iure, & num. 16. Concludo igitur, & in Man. capi. 27. num. 63. versic. Sexta, ibi Per lignamina videntur intelligi, idẽ inquiunt Syl. in verb. Excõmunicatio. 7. num. 59. versic. Et tertiò, quòd nomine lignaminum, & Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. versic. Tertiò, & Tol. in Bulla cœnę Domini, Excommunicatio. 5. nu. 9. idem sensit Gl. in verb. Lignamina in cit. extrauag. copiosus. de iudæ. & Rebu. in Prax. benefic. in expositione Bullę Cœnæ Domini. arti. 5. in verb. Lignamina, vbi ait omnia ligna intelligi, quibus fieri possunt naues, galeæ, & Machinæ offensiuę, & defensiuæ.

2 Secundò nomine † hoc cõprehenduntur etiam naues, triremes, & huiusmodi, necnon turres ligneę; tum quòd ligna ob id prohibita sunt, ne inde naues fiant, & propterea quòd vnumquodque est tale, & illud magis tale. argu. auth. multo magis. C. de sacrosanct. Ecclesi. tum quòd statuto prohibente, ne frumentum extrahatur, nec farina extrahi potest, vt dixit Bart. in l. q̃ solum. §. illud. ff. de leg. 3. quem communiter receptum testatur Viu. in sua Syl. opin. 765. & opi. 766. immò nec panis extrahi potest, vt dixit idem Viu. in ead. opin. 766. num. 5. versi. Cæterũ vt redeat; nec igitur instrumenta bellica, & quæ ad bellum vsui esse possunt ex lignis fabricata, vt naues, ad hostes christiani nominis deferri nequeunt, atq. sic dixit Nauar. in cit. c. ita quorundam. not. 7. num. 20. versicu. Tertiò infertur, & in Man. cap. 27. numer. 63. versicu. Sexta, ibi. Per lignamina, & Viuald. ibid. nu. 59. Quare nec naues ad bellandum aptæ vulgo Galeæ dictę, nec onerariæ, quę ad comeatus ferendos sunt accomodatæ, quod sensit Nauarr. eod. nu. 27. versic. Quartò, infertur, nec naues speculatoriæ, quę ad speculandum mittuntur, nec nauiculæ, & scalmi, quibus ad terram descenditur, ob eandem rationẽ ad eosdem deferri queũt. Ligna

igitur

igitur hæc deferri prohibẽtur.
3 Excipiuntur tamen ea, † quæ ad ignem faciendum necessaria sunt: nam hęc deferentes in excommunicationem hanc non incident, vt inquiunt Ang. & Syl. & Rebuff. in cit. locis, & Nauar. in Man. cap. 27. num. 63. versicu. Sexta ibi, Per lignamina. Quod tamen locum habere cẽseo, vbi detrimentum graue christianis inde non nasceretur. Quare si ligna huiusmodi ad hos hostes deferantur, quibus ab ipsis aut Vrbs aliqua christianorum incẽdatur, aut vallum contra christianos construatur, aut etiam dum, vel christianos oppugnãt, vel à christianis oppugnantur, panes coquantur, ne fame pereat, qui scientes hęc deferunt, scireve probabiliter debentes, in excommunicationem hanc incidũt; etenim in his casibus & Bullæ verba hisce conueniunt, quia ligna deferunt; & ratio, quia illis oppugnantur christiani: prætera sunt arma intentione, ex quo his christiani oppugnãtur, quæ prohibita sunt deferri, vt diximus.

Verb. Cannabem.

S V M M A.

1 Cannabis ad hostes christiani nominis deferri non potest, & quãobrem.

2 Vela nauium, & pannus, vnde fiũt vela, deferri nequeunt ad christiani nominis hostes.

1 HIC † quoque prohibetur, ne cannabis deferatur. Id quod ob eam rationẽ fit, quoniam eo vti queunt, & ad vela nauium facienda, & ad funes, & ad alia huiusmodi, vt ad schalas quibus in muros, ac naues conscenditur. † Quare ob id nec vela, nec pannus, vnde vela 2 conficiuntur deferri possunt, sicuti in superiori casu in simili asseruimus. At quid de ferentibus semen cannabis? Plane si hoc animo deferant, quo christianis obsint in excommunicationẽ hãc incident, sicut diximus supra de terra ferri; aliàs verò fortasse non incident.

Verb. Funes tam ex ipso cãnabe, quàm alia quacunq. materia, & ipsam materiã.

S V M M A.

1 Funes deferri ad christiani nominis hostes nequeunt ex quacunque materia.

2 Linum, Lanaque ad christiani nominis hostes deferri nequeunt.

1 HIC prohibentur † funes, & eorum materia ad christiani nominis hostes deferri, nam ipsis ad multa vtimur, vt ꝓximè diximus, siue igitur ex cãnabe sint, vt dicitur ibi, siue ex lino, lana, aliave re cõtexti, nihil interest; quandoquidem deferri prohibentur, ex quacunque materia constent, ob verba illa Bullę siue ex alia materia, atque sic dixit Nauar. in Man. cap. 27. nu. 63. versic. Sexta, ibi. Per funes.

Materia quoque, vnde funes fiunt, eodem deferri prohibẽt.

2 † Quare neque linum, neque lana, neque aliud; vnde fiant, deferri potest: alioquin deferẽs in excommunicationem incidet.

Verb. Alia denique huiusmodi, quibus christianos, & catholicos impugnant.

SVMMA.

1 *Homines deferri, ac duci nequeunt ad christiani nominis hostes, quo eorum opem contra christianos vtantur.*

2 *Victus gratia quæ parantur, deferri ad christiani nominis hostes nequeunt.*

3 *Oppugnãdi christianos, ab eisdemque se defendẽdi gratia nihil ad christiani nominis hostes deferri potest:*

4 *Terribiles christianis quibus hostes fiunt, ea deferri ad eos nequeunt.*

5 *Euntes ad christiani nominis hostes, quo ipsis opem ferant, in excommunicationem incidunt.*

HIC generatim ad hostes christiani nominis deferri prohibentur omnia, quib. christiani oppugnãtur. Et quoniam clausula hęc generalis est, quę ꝓter speciatim prohibita alia nõ nominata prohibet; ideo quęnã sint, explicemus.

1 Primum igitur † deferri prohibentur homines, cuiuscũque sectæ sint ad christiani nominis hostes, quo ipsis in bello contra christianos vtantur, vtpote ad remigandum, bellandum, & ad alia munera obeunda.

2 Secundò loco † prohibentur ea deferri, quæ ad victum pertinent, quo christiani nominis hostes contra christianos in bello sustententur, vt panis, vinum, farina, carnis, oua, case⁹, pisces, & alia, vt frumentum, ordeum, legumina, & huiusmodi ad victũ necessaria. Immò & medicinę, q̃bus vulnerati sanentur, & medici etiam ad eosdem deferri prohibentur. Quare, qui ad turcas

modo

modo hęc deferũt, qui in Vngaria bellum cõtra christianos gerunt; sine dubitatione in excommunicationem hanc incidẽt, atque sic sensit Nauar. in cit. ca. ita quorundam, not. 10. nu. 44. versi. Vigesimò infertur. & facit ca. quod olim, de Iudæ.

3 Tertiò † prętcr prædicta, & alia deferri prohibentur, quibus aut christianos oppugnent, aut se ab illis defendant. Qui ergo ad ipsos stupem, picẽ, clauos ad naues, triremesque construendas deferunt, pœnam hanc non euadent, atque sic dixit Nauarr. in c. ita quorundam. no. 7. num. 17. versic. Ex quo infertur. de iudæ. Qui deferunt etiam vela nauium, seu telam ad ea facienda, in excommunicationem hãc incident, vt dixit Caieta. quem & sequitur a Nuar. in cit. c. ita quorundam. not. 7. num. 13. versicu. Materiam autem secundariam. Qui ligones etiam, nec non rastra, & id generis ad hostes deferunt, quo ipsis aut vallum construant, vel fossam fodeant, vel minas, seu cuniculos agant, excommuuicatione hac obligabũtur; nam etsi arma hæc ad oppugnandum, defendendumque facta non sunt, deferentium tamẽ intentione talia fiunt, atque sic sensit Nauar. in cit. c. ita quorundam. not. 3. in fine. Qui lapides quoque terram, arenam, calcem, fabrosque ad turrim ędificãdã, quo inde facilius christiani oppugnentur, tutioresque contra ipsos sint, ad christiani nominis hostes deferunt, excommunicationem hanc non effugiunt. r Id quod locum habet, esto inter ipsos, & christianos bellum tunc nõ sit; sat enim est, vt contra christianos hæc fiãt, atque sic respõdit Nauar. eod. not. 10. num. 45. versic. Vigesimoprimò infertur. Multo magis ergo in pœnam hanc incident, qui arcem iam factam, turrim, speculam munitã, non munitamve ipsis tradunt, vel aliam quamcunque fabricã ligneam, lapideamve cuiuscunque generis, quæ vel ad oppugnandos christianos, vel ad tuẽdos hostes à christianis apta sint; nam tunc, modo id sciant, scireve debeant, in excommunicationem hanc incident, vt sensit Nauar. in eod. not. 10. nume. 43. versicu. Decimononò infertur. Excipitur tamẽ, vbi quis coactus illa tradidit, vt pote quia captus est, quamuis strenue illa defendendo se gesserit. Qui itidem tribuit iumenta, currus ad vehenda, quæ ad exercitum pertinent, vt boues, mulos, asinos, & id generis, atque sic sensit Iacob. de Graff. lib. 4. decis. cas. cõsc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini.

Domini.num.87.hac pœna obligabitur.

4 Quartò †ea quoque deferri vetantur, quibus hostes prædicti christianis magis terribiles fiũt esto ad bellum apta nõ sint. Nõ igitur plumæ, non galeri, militaresque panni, vt hodie pelles ex ceruo deferri debent, vt sensit Nauar.in eod.not.10.nume.44.

Quintò nec pulueres ad bõbardas pertinentes, sclopetolve, nec sulfur, nec nitrum, ex quib. pulueres prędicti fiunt, ob easdẽ rationes; nam deferentes in excommunicationem hanc incidunt; sicut qui prædicta omnia ad id sciens parat, venditve iis, q ad hostes ea deferre volunt; & sicut Principes, qui sciẽtes de suis terris, atque locis, ac portub. ea exportari, id permittunt; nã per alios hi deferre videntur, quos & comprehendi supra diximus, atque sic sensit Nauar.eod. not. 8.num.16.versicu.Quintò infertur.& num.20.versic. Septimò infertur.

Sextò qui pecuniam defert; quandoquidem per ipsam prædicta omnia facilè parantur, vt

5 ante diximus.† At quid de iis, q eunt ad hostes, quo ipsis contra christianos opem ferant, an in excommunicationem hanc incident? planè in excommunicationem hanc incidere hos censeo; nam, si prædicta deferendo incidunt, quæ ꝑ se operari nequeũt, quanto magis ipsimet se dedendo incident? Addo hos pro certo hostib. fauere in damnũ christianę religionis, qui etiã in hoc capite excommunicantur, vt videbimus. Hæc igitur sunt alia huiusmodi, quæ ad hostes christiani nominis deferri prohibentur, & sic absoluta ẽ prima pars huius Capitis, quæ tria complectebatur, vt vidimus; iam alterã aggrediamur.

Vers. Nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statũ christianæ Reipublicæ concernentibus in christianorum perniciem, & damnũ ipsos turcas, & christianæ religionis inimicos, nec nõ hæreticos in damnum catholicæ religionis certiores faciunt.

SVMMA.

1 *Nunciata christiani nominis hostibus quanam sint in perniciem christianorum.*

2 *Nunciata christiani nominis hostibus quanam sint in perniciem christianæ religionis.*

Hic

IC duo genera hominum excommunicantur. Primũ eorum, qui certiores faciũt turcas, & christianę religionis inimicos de reb. statum Reipublicæ concernentib. christianorum ꝑniciem; alterũ eorum, qui de illis rebus certiores hęreticos faciunt in damnũ catholicæ religionis, de quibus singulis agendum est. Verũ, vt res dilucidior reddatur, ꝑmittẽda duo sunt. Primum quænã sint illa, quæ turcis, & christianę religionis inimicis nunciata in christianorum perniciem, & damnũ vertantur. Deinde quæ hæreticis nũciata in damnum christianæ religionis sint. Postremò q̃d iuris si de statu alicuius priuati certiores fiant.

1 Quoad primũ igit̃† ea in christianorum perniciem, & damnũ nunciata dicuntur Tempore pacis, quibus nunciatis ad occupãda loca christianorum, christianosve ipsos oppugnandos, rebꝰve suis spoliandos, turcæ, & alii christiani nominis hostes impelluntur; vt si quis eos certiores faciat, loca aliqua christianorum non bene munita esse, & facile occupari posse, si famem itidem alicubi vigere, quamobrem locus ille obsidione facilè capi possit; si cõsilium initum à christianis esse de recuperando aliquo loco ab ipsis hostibus occupato; si apparatus ad bellum fieri, & alia id generis significet: q̃ omnia, vt per se patet, in perniciem christianorum vertuntur. Belli verò tempore, si de consiliis Ducum exercitus quis eosdẽ certiores fecerit, videlicet tali die christianos eos aggredi velle; auxilia ad id temporis expectari, & per talem locum transitura: comeatus, pecuniam, arma que importari; in tali loco cuniculos fieri, factosve esse; item ad talem horã hostes aggredi nostros posse. Quę omnia etiam in christianæ religionis perniciẽ redundare possunt: & ex his cõstat quouis tẽpore prohibitum esse per hanc Bullam, ne huiusmodi hęc nuncientur hostibus.

2 Quoad alia vero,† quæ in ꝑniciem christianæ religionis redundare possunt, hæc videlicet sunt. Primò ꝑdicta omnia; quandoquidem si christianorũ res, & loca ab hæreticis occupẽtur, ad eorum normam viuere christianos cogunt, & sic secundum suam hæresim, quod christianæ religioni detrimento esse nemo ignorat. Deinde, si eorum Princeps eligẽdus sit, & affuturi sint huic electioni, qui christianum principem nolunt, sed tamen id ignoratur, quia celant hoc, quo

ad-

admittātur ad electionem,& de hoc suo animo hæreticos certiores faciunt;nemo enim dubitat Principe hęretico subiectorum animos quoad religionem facile labefactari;quādoquidē quales in Republica Principes sunt; tales solent esse reliqui ciues, testis est Anglia, q̄ ob id a se christianam religionem propemodum exclusit. Hæc igitur & id generis sunt, quæ prædictis nunciari non debent; nam ex quo Bulla simpliciter loquitur, simpliciter intelligi debet.arg.l. de prætio.ff.de publi.in rem act.

Quoad tertium concludo nō comprehendi eos,qui de statu alicuius priuati certiores faciūt, esto in damnū eius id vertatur, nam Bulla loquitur,& punit nūciantes de statu christianæ religionis;ergo aliàs secus, q ergo nunciat mercatores diuites trāsire per aliqua loca, & capi posse;hanc pœnam euadit, secus autem si de statu vnius regni Prouincię,ciuitatis,vel loci, modo ad perniciem christianorū hoc redundet,atque sic dixit Iacob. de Graff.lib.4.decis.cas. consci. in expositione Bullæ Cœnæ domini.num.91.& vt nos supra diximus.His sic præmissis, iam de primo dicto regulam primam ponamus.

SVMMA.

1 *Nunciantes turcis, & christianæ religionis hostibus ea, quæ in perniciē christianæ Reipublicæ vertuntur, in exoommunicationem incidunt,quæ regula, quousq. pateat,declaratur.*

2 *Nunciantes aliqua christiani nominis hostibus,quando in excommunicationem non incidant.*

3 *Nunciantes aliquid in damnum catholicæ religionis in excommunicationem incidunt,quæ excommunicatio,quousque pateat, declaratur.*

I.

§. Perspectis iis,quę prohibētur nunciari Turcis,& aliis christianæ religionis inimicis; iam qui in hoc offendentes, in pœnam excommunicationis in
1 cidunt;videamus.†In excommunicationem hanc igitur incidūt primo,qui de rebus statum Reipublicę christianæ concernentibus in christianorum perniciem turcas, & christianæ religionis inimicos certiores faciūt, vt habetur in versi.

Quę excommunicatio declaratur,vt locum habeat primo,q cunque sit,qui hęc nunciet. Vel igitur Princeps vir,publica persona,priuata ve sit,clericus, vel laicus,

laicus; vir, vel mulier, in excommunicationem hanc incidet; nã Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de prætio. ff. de publi. in rẽ acti. Quare vel hęreticus sit hac pœna obligabitur.

Secundò afficit excommunicatio hæc, quacunque ratione id faciat, & sic, vel per se, vel per alios, vt dicitur in hoc versi. Itẽ, vel per nũcium, vel per litteras; nam & qui nuncium, litterasq. mittit, perse loq. videtut, vt sensit Gloss. in Clem. fin. & ibi DD. de sent. excom. & nos in Tractatu nostro de Censuris Tab. 2. ca. 23. §. 1. Verum, quid si quis non hęc nũciet, idest neque nunciũ, neque litteras mittit, sed tamen cum iis personis loquatur, quas certum est hostibus ea nunciaturos, an in excommunicationem & hic incidet id animaduertẽs? Planè sentio & hunc in excommunicationem incidere. arg. ca. quantæ. de sen. excom. Prætcrea ex verisimili mente Romani Põtif. Postremò, quoniam saltẽ tanquam fautor pœna hac obligatur. Nuncius autem, qui mittitur vel christian⁹ sit, vel nõ christianus, nihil interest quoad ipsum mittentem.

Tertiò afficit excommunicatio; vbicunque sit is, qui hęc nũciat, vel in terris christianorũ, vel turcarum; nam, vt dixi Bulla hæc non distinguit. At quid, si quis ab hostibus captus tormentis, quęstionibusq. subiiciatur, quo secreta christianorum patefaciat, an huiusmodi vi, metuve patefaciens in excõmunicationem hanc incidet? Videbatur dicendum hũc non incidere, quoniam Ecclesia non videtur cum tanto vitæ periculo excommunicatione obligare quẽ voluisse; nam nec christiani remiges, qui coacti in nauibus hostium contra christianos remigant, in excommunicationem incidunt, vt supra dixi. Contrariam sentẽtiam tamen sequor, vt scilicet in excommunicationem hãc incidat, quoniam offendit Bullam, vt per se patet. Nec obstãt rationes prædictę, quãdoquidem remiges nulla rõne alia possunt se tueri, quàm verè remigãdo; at hic potest multa fingere, quã obrem veritatem hostibus non aperiat, etsi ad iusiurãdum eum impellant, liquidò etiam iurabit se nihil scire, esto nihil ignoret, quandoquidem à non iudice, & non rite iusiurãdum defertur, vel igitur libertatem ei polliceantur, patefacere nõ debet. Excipio tamẽ, vbi pro certo hostes scirent cõsilia christianorũ hũc nosse, quamuis & hic fingere fortasse poterit.

Quartò excõmunicatio hæc afficit quæcũque ex iam dictis nunciantur ob rationem iam supra redditam.

Quintò excommunicatio hęc afficit quoscũque christiani nominis hostes certiores faciat, vt habetur in versic. ibi Turcas, & christianæ religionis inimicos. Qui autem præter turcas inimici huiusmodi sint, in prima parte huius Capitis declarauimus. Et hoc locum habet vel in terris christianorũ, vel in suis sint huiusmodi hostes. Item, vel pacificè cum christianis viuant; tum quòd simpliciter Bulla loqtur; tum quod fauor hic ad vniuersam christianam Rempublicã ꝑtinet, & ob id renunciari ei non potest. arg. c. si diligenti. de for. compet. & c. contingit interdũ. de sent. excom.

Sextò excommunicatio hæc afficit, esto deinceps nihil damni sequatur; nã Bulla prohibet, ne quid nuncietur in damnum christianorum, idest quod possit esse ipsis damnum, esto igitur non sequatur, nihil interest; nã nũciãs fecit, quantum in se fuit. Postremò Bulla non requirit, vt damnum sequatur, sed vt damnum esse possit, vt dixi. Hos omnes ergo excommunicatio hæc afficit nunciantes: sed iam videamus, qui pœnam hanc euadãt.

2 Primum igitur † in excommunicationem hanc non incidũt, qui litteras, nunciosve miserũt, sed ad hostes, non peruenerunt, vel quòd interceptę litterę sunt vel amissæ, vel nuncii capti, interfectique fuerunt, eove ire noluerunt; nam esto hi peccauerint, tamen re vera hostibus prędicta non nunciarunt; nõ enim, qui vult nunciare, idcirco nunciat; sicut nec, qui vult arborem ascendere, ascendit.

Secũdò in excommunicationem non incidunt, qui probabiliter id ignorantes ea nunciant, vt pote, si nuncius cum litteris mittatur ad turcas, & ignoret nuncius, quid illis litteris cõprehendatur; nam nuncius in excõmunicationem non incidet, quãuis mittens nuncium pœnam hanc non euadat. Hoc autẽ contingere potest in iis locis, qui propè turcas sunt, vbi pacificè inter se viuunt. Item in famulis mercatorum, & nunciorum, qui apud turcas sunt, & huiusmodi christianę religionis hostes.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidunt, qui ex legitima causa hæc faciunt, & non in dãnum christiani nominis, sed alicuius Principis christiani tantum; vt exempli gratia Princeps christianus contra alium christianum Principem iu-

ste bellũ gerit, vel se gerere opinatur, & ad suum auxilium turcas vocauit (quod aliquando fieri posse antea vidimus) si ergo Princeps hic de statu sui aduersarii certiores turcas faciat, esto christianus sit, in excommunicationem tamen non incidet; quandoquidem non de rebus statum Reipublicæ christianæ vniuersę concernentibus in christianorũ perniciem communem nunciat, quod requirere Bulla hic videtur, sed illius principis tantũ, in quem bellum gerit: ex quo igitur prohibitionis causa cessat, & prohibitio cessare debet. arg. c. cum cessante. de appella. & le. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron. Multo minus in excommunicationem incidet, qui in damnum tantum priuatæ personæ hęc nunciaret.

Quartò in excommunicationem non incidunt, qui ea nunciant, quæ in christianæ religionis damnum non sunt, exempli gratia Cardinalem talem Pontificem Maximum creatum esse, christianos principes cõcordes inter se viuere, & id generis. Sicut nec etiam, qui vt hostes decipiant, per talem locum, exempli gratia, christianorum exercitum transire nunciant, cum per alium iter faciat, vnde hostes ad ortus facile illos profligat, & sic stratagemate vtuntur; nam Bulla excommunicat eos, qui nunciant in damnum christianæ rei publicæ, ergo secus, si alias nunciant: inclusio enim vnius, alterius exclusio est. arg. c. nonne, de præsu. & l. cũ prætor. ff. de iud.

At quid de iis, qui nunciant hostibus huiusmodi hæc, quę ipsimet hostes antea nouerint, an in excommunicationem hanc incident? Videbatur dicendum hos in excommunicationem nõ incidere, quandoquidem certioratior illa, vt ita dicam, operari nihil videtur. argu. c. certus. de regu. iu. lib. 6. & l. 1. in fine. ff. de contrahend. empt. Verum cõtrariam opinionem sequor, vt in excommunicationem hanc incidant. Primò, quia verba Bullæ eis conueniunt; nunciant enim in damnum christianæ reipublicę, ergo & dispositio eis conuenire debet. arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. Postremò, quia per illos non stat, quin obsint, esto deinceps damnum non sequat̃, quod sat est, satis enim habuit Bulla nunciari ea, quæ in perniciem christianorũ esse possunt. Quare esto damnum non sequatur, nihil interesse antea conclusimus. Nec obstat ratio cõtraria nam respectu habito ad eũ, cui nũciatur, nihil interest, secus autem ad nunciantem. Addo & ꝑ

nuncium huiusmodi posse hostes tãquam magis certiores factos animos inducere ad offendendum christianos: sed de regula priori hæc satis, aliam ponamus.

In excommunicationem hãc
3 quoque incidunt,†qui de prędictis in damnum catholicæ religionis hęreticos certiores faciunt, vt habetur in versi.proposito. Quæ excommunicatio eisdem modis, quibus superior, amplificatur, & coarctatur. Postremò locum habet, quicunque hęretici sint, qui certiores fiũt, vel notorii, denunciati ue sint, vel non tales; nam Bulla hic non distinguit, ergo nec nos ob fauorem religionis. arg. l. de prætio. ff. de publ. in rem act. arg. le. sunt personæ. ff. de reli. & sump. fun. sed iam ad postremam partẽ huius Capitis veniamus.

Ver. Illosque ad id auxilium cõsilium, vel fauorem quomodolibet præstant.

S V M M A.

1 *Auxilium ferens hostibus christiani nominis in damnum christianorum in excommunicationẽ incidit: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Consilium præstans hostibus christiani nominis in damnum christianæ religionis in excõicationem incidit, quæ excommunicatio quousque pateat declaratur.*

3 *Fauorem præstans christiani nominis hostibus in perniciem christianæ religionis, vel christianorum in excommunicationem incidit.*

4 *Fauens christiani nominis hostib. contra aliquem Principem christianum, ne Princeps ille christianus maior fiat, an in excommunicationem incidat,*

IN hac postrema parte huius Capitis excommunicantur; qui in damnum christiani nominis, ac religionis, & christianorum opẽ ferunt hostibus christiani nominis, aut auxilio, aut consilio, aut fauore quomodocunque. Et quoniam dictum hoc tria complectitur, ob eam rem tres regulas ponamus.

In excommunicationẽ hanc
1 igitur incidit primò,† qui auxiliũ fert hostibus christiani nominis in damnum, ac perniciem christianorum, vt habetur in versi.proposito.

Quæ excommunicatio afficit auxilium ferentem. Vel p se auxilium ferat, vt pote pugnando

do pro ipsis hostib. contra christianos; fabricãdo ipsis arma, ferendo eis comeatum, & alia ad bellum necessaria contra christianos; item remigando in eorum nauibus contra Ecclesiam. At quid de iis, qui coacti id faciunt, vt captiui, in excommunicationem hos non incidere censeo; nam & sic dixit Nauar. in c. ita quorundam. not. 12. de iudę. & Viu. in Sua Syl. opin. 126. numer. 13.

Item afficit, vel per alios auxilium ferat, vt pote subministrãdo ipsis milites, magistros nauium, remiges, bitumen, & alia ad naues fabricandas, nec non pitos in arte militari, & fabros ad turres ædificandas. Atq; an christiani captiui in nauibus ad nauigandum vincti in excõmunicationem incidant remigando cõtra christianos metu mortis ducti? Hos peccare mortifere tradunt DD. Nauarr. in ca. ita quorundam. not. 11. num. 10. cũ seq. de iudæ. & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini excommunicatio. 3. num. 17. & nos supra. Capi. 3. huius p. versi. Ac omnes eorum fautores. num. 4. Non tamẽ in excommunicationem incidere sensit idem Nauar. quandoq; dem eos obligari cum tanto periculo noluisse Ecclesia existimatur.

Tertiò afficit excommunicatio hęc auxilium ferentem directe, vel indirecte. Directe, vt diximus; indirecte, vt si Princeps aliquis christianus bellum moueat contra obsidentem turcas, quo ab obsidione discedat; per obliquũ enim auxiliũ ipsis turcis fert, & ob id in excommunicationem hanc incidit; nam excommunicatio hæc afficit ferẽtem auxilium quomodolibet, vt dicitur in versi. proposito.

Postremò afficit, vel deinceps damnum non sequatur; nã Bulla solum considerat auxilium pręstitum esse. In omnibus igitur his casibus auxilium ferens huiusmodi hostibus in excommunicationem incidit. Excipiũtur tamen nonnulli casus, in quibus opem ferens in excommunicationem hanc non incidit.

Primò, vbi non in damnum christianorum auxiliũ fert, sed contra alios hostes eiusdem generis; nam cessante causa cessat & effectus. arg. ca. cum cessante. de app. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron.

Secundò, vbi quis per obliquum suam rem agens auxilium ipsis fert, exempli gratia Princeps christianus contra turcas bellum gerit, qui Princeps occupauerat loca alteri⁹ Principis christiani. Quare hic alius Princeps,

vt

vt sua recuperet, ipsi bellũ mouet; plane hic sua recuperare volens, in excommunicationẽ non incidit, esto bellum mouendo prosit turcis; nam suam rem agere hic potest; & in vna quaque dispositione inspicit id, quod primum agitur, & nõ quòd per accidens consequitur. arg. c. cũ voluntate. de sent. excom. & l. si quis nec causam, & ibi not. Iaso. & DD. ff. si cert. pet. sed iam alteram regulam ponamus.

In excommunicationẽ hanc
2 quoque incidit, † qui in damnũ christianę religionis hostibus christiani nominis consilium p̃stat; quæ regula amplificatur, vt superior. Quare, vel per se, vel p̱ alios id faciat, in excommunicationem hanc incidet. Item vel tempore pacis, vel belli. Item directè, vel indirecte; nam Bulla generaliter loquitur ob verbũ illud. Quomodolibet, ergo & generaliter intelligi debet. arg. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. p̃stan. Qui ergo consuluit Turcis vt dissidentibus christianis Principibus, bellum contra christianos moueant; qui consulit, qua ratione turres cõtra christianos ædificandæ, qua ratione ciuitates christianorum expugnãdæ, contra quam partem bombardæ accomodandę; quando prælium committendum; item quo modo à christianis ipsi se tueri, aufugereve possint obsessi, & sic qui consiliarii munere apud ipsos fungitur, qui vulgo dicitur Ingegnero, in excommunicationem hãc incidet. Sicut etiam, q̃ christianos dolo inducit, vt adoriantur hostes ad aliquem locũ; & dum illuc eunt, in itinere hostes in insidiis collocati ipsos aggrediuntur. Et hæc omnia locũ habent, esto damnum nõ sequatur, vt diximus in superiori regula.

Excipitur tamẽ, vbi consiliũ daret cõtra christiani nominis hostes; cessat enim ratio prohibitionis, ergo & prohibitio cessare debet. At quid, si aliàs erant facturi? Ego censeo eos incidere ob ea, quæ diximus supra in prox. versiculo; sed iam ad tertiã regulam veniamus.

In excommunicationem hanc
3 demum incidit, † qui fauet eisdẽ in perniciem christianæ religionis, vel christianorũ, vt dicitur in versicu. proposito. Quare vel animũ hostibus faciat, dũ sunt in prælio cõtra christianos, vel suadeat, vt in prelium reuertantur, vbi fugiunt; vel tradat arma ipsis pugnantibus; vel faueat iis, qui hostibus christiani nominis fauent, in excommunicationem hanc incident; atque sic in simili dixit Nauar. in c. ita quorundã.

not.

not. 11. num. 9. & not. 4. num. 8. de iudę.

4 At quid † si quis faueret iis hostibus contra aliquem Principē christianum, ne tam fortior ille fiat, vnde ab aliis resisti ei non possit, an in excommunicationē hanc incidet? Videbatur dicendum non incidere. Primò, quia contra religionem id nō facit, quod requirit Bulla. Secundò, quoniam licet sua tueri. argu. l. vt vim. ff. de iustit. & iur. Postremò quoniam & Rex quidā Gallorum fœdus iniit ob id cū turcis, vt refert Nauar. in c. ita quorundam. not. 4. num. 27. de iudæ. Contrariam tamen opinionem veriorem sentio, & hoc ob eam rationem, quia hostibus prędictis fauet, quod in magnum detrimentum christianæ religionis redundat, vt per se patet, ergo & in eius pœnam incidit. Non obstant prędicta, quoniam non oppugnatur ipse, & idcirco nō se tuetur, sed alios oppugnat iniustè. Non denique postrema ratio, quoniam, qui fœdus iniit, id propterea facit, quo se oppugnatum defenderet, at hic non oppugnatur. Postremò, ex quo christianus Princeps est, existimandum non videtur cōtra ius aliquid conaturum, vnde suæ animæ detrimentū patiatur, quippe, qui Christi admonitionis eius immemor non sit. Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Id quod & vsus declarat; non enim christianus Princeps inuenitur, qui alterius christiani Principis bona occupet, nisi in iis ius aliqđ habeat, aut se habere opinetur; ita igitur in hac re sentio. Sed de Capite hoc satis, ad alterum veniamus.

De excommunicatione lata contra impedientes, ne victualia, & alia ad vsum Romanæ Curiæ necessaria ad ipsam Curiā deferantur. Cap. VIII.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu inuadentes eos, qvi victualia, seu alia ad vsum Romānæ Curiæ necessaria adducūt. Ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant. Seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cuiuscunque fuerint ordinis, pręeminentiæ, conditionis, & status,

ſtatus, etiam ſi Pontificali, ſeu regali, aut alia quauis Eccleſiaſtica, vel mundana prę fulgeant dignitate.

SVMMA.

1 *Impedire quid ſignificat, & in quam partem hic accipiatur.*
2 *Impedire quot modis quis dicatur ne victualia ad Romanam curiã deferantur.*
3 *Inuadere quid ſignificat.*

OC caput in tres partes diuiditur, quarũ altera incipit ibi. Ac etiam eos; Tertia, ibi. Seu hæc facientes. In prima parte, de qua primò agendum eſt, excommunicantur, qui impediunt, ſeu inuadunt eos, qui victualia, & alia ad vſum Romanę Curiæ neceſſaria adducunt. Quam excõmunicationem, vt dilucidiorem habeamus, præmittenda quatuor ſunt. Primum verba hęc Impedire, & Inuadere quid ſignificent. Deinde victualium nomine, quę comprehendãtur. Tertio quænam ſint illa alia ad vſum Romanæ Curiæ neceſſaria præter victualia. Poſtremò quid ſit Romana Curia, & vbi eſſe dicatur.

1 Quoad primum igitur † verbum Impedire ſignificat pedes implicare, id eſt in, ſeu cõtra pedes ire, & propriè pedibus obſtãtia opponere, quominus ſuã functionem obeant. Et quoniã, qui hoc agit, detinet, quominus quis eat eo, quo volebat, ob eã rem factum eſt, vt impedire hic dicatur. Eſt autem verbum hoc ex tribus compoſitũ ex In, Pes, & ire, quaſi in pedes, ſeu contra pedes ire, vt diximus. Hic igitur accipitur pro detinere, quo minus victualia ad Romanam Curiam adducantur. †Hoc aũt multis modis contingit dolo malo, & bona fide. Item mediate, & immediate; ac demum directè, & indirectè. 2

Dolo malo impedire is dicitur, qui ob id ſolum impedit, qa victualia, & huiuſmodi ad Romanam curiam deferri nõ vult; ſic enim & qui in iudicium vocatum impedit, ne ſiſtatur, dolo malo facere dicitur, in le. 1. in princip. ff. de eo, per quem fac. erit.

Non dolo malo, ſeu bona fide autem impedire is dicitur, ꝙ ob aliquam iuſtam cauſam, impedit, vt pote vel quo in ſua Ciuitate, & in ſuis terris annonæ caritas non ſit, ſed abundantia. Vel quoniã peſtis in Curia eſt, & ob eam rem, ne ſua Ciuitas ea

infi-

inficiatur,prohibet,ne quis suo rum eo proficiscatur, quod & sensit Caietan.in verb.Excommunicatio.ca.19.in Sum. & Nauar.in Man.cap.64.versi.Secundò. Vel ne deferens periculum aliquod adeat,aut ob fluminum impetũ,aut ob latrones,qui itinera obsident,aut ob morbum, quo detinetur;nam & hic dolo malo impedire non dicitur. argù.l.sed eximendi.iunct. Gloss. fin.ff.ne quis eum,qui in ius, & eorum,quę dixit Innocẽ. quem refert,ac sequitur Syl. in verb. Excommunicatio.6.num.5.versic. Sciendum est tertio, ibi.Et idem est secundum Innocen.At quid si quis impedit eos,qui aliunde res huiusmodi deferunt, quò in sua Ciuitate remaneant, an Bullam hanc offendet? Planè si caritas annonæ ibi grauis sit, excusari hunc à pœna cẽseo.argu.le.pręces.C.de seru. & aqu. iunct.c.quod non licitum.de regu.iur.& ca.si discipuli;de con secr.d.5.

Immediate vero,vbi quis per se impedit.arg.l.1.§.fecisse.ff.ꝑ quem fact.erit. Mediate vero, vbi per alios quis impedit.argu. cit.l.§.fecisse.cum cit.ibi à Glo. in verb. Aliis, & l. si per alium. ff.ne quis eum,qui in ius voc. & arg.l.is damnum dat.ff.de regu. iur.cum simil. Quare dominus loci per suos milites impediens offendere Bullam hanc dicitur.

Directe demũ impedit, qui simpliciter, & apertè ne prædicta deferantur,prohibet.Indirecte verò,qui per obliquum impedit,vt pote prohibẽdo, ne ex suo territorio res extrahantur, seu ne quis inde discedat,seu ne qs eũ de eqs mulis accomodet, per suumve territoriũ transeat, & id generis, vt pote pro molitura aliquid præstet,vel pro vectigali.Quacunque ratione igitur quis impediat (modò bona fide id non faciat) Bullam hanc offendit.

3 Inuadere vero†est impetu aliquem aggredi,seu in aliquem irruere, quo eum aut spoliet, aut interficiat, aut damnum, iniuriamve inferat. Hinc Virg. libr. 2.Aene. inquit:Inuadunt Vrbẽ somno vinoque sepultam. Dictũ est autem ab In,quod significat contra,& à verbo vado, ꝙ significat Eo. Inuadere igitur idem est,quod contra vadere,& ire,quo damnum inferat, vt diximus vi adhibita.Omnis ergo, qui inuadit, impedit; non autẽ è contrario;Omnis,qui impedit inuadit;est enim verbum Impedire velut genus, Inuadere vero,vt eius species; sed de primo hoc satis;iam secundum aggrediamur , victualium nomine,

quæ comprehendantur.

SVMMA.

1 *Victualium nomẽ idem significat, quod nomen hoc Victus.*

2 *Victus nomine quæ comprehendãtur.*

3 *Curiæ necessaria quænam sint.*

I.

§ Secundo loco explicandũ nobis proposuimus, victualium nomine quæ comprænhendantur.

1 dantur.† Nomen igitur hoc victualia, barbarum nomẽ ẽ, vsitatum tamen: non enim germanæ latinitatis cultores eo vtuntur; sed pro ipso nomine hoc victus, qua voce quę significentur, iam declaremus.

2 Primùm igitur† victus appellatione comprænhenduntur vniuersa, quæ ad vsum hominis necessaria sunt. Item; quæ ad potũ. Tertio, quæ ad cultũ corporis, quæque ad viuendum homini necessaria sunt, vt habetur in l. verbo victus. ff. de verb. signifi. Verbo victus, dicitur enim ibi, continẽtur, quæ esui, potui, cultuique corporis, quęque ad viuẽdum homini necessaria sunt. Hæc ibi, ex quibus patet Victus nomine prædicta omnia cõprehendi, atque sic dixit quoq. Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ. arti. 6. in verb. Victualia. Et frumentum igitur, & farina, & panis, & legumina, & vuę, & vinum, & oleum, & carnes, & oua, & caseus, & mel, & acetum, necnon sal, & alia (quæ ad esum pertinent) vt herbæ, olera, cæpæ, alia, pisces, poma, & alia huiusmodi (his etenim homines vescuntur, & ad esum partim pertinent, partim ad potum) victus nomine comprehenduntur. Et quoniam concesso aliquo, concessa intelliguntur etiam alia, sine quibus concessum haberi nõ potest. arg. l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. ob eam rem & alia, sine quibus prędicta haberi nequeunt, cõcessa victus nomine comprehenduntur. Quare quod panis fieri nequit sine lignis, sicut nec coqui carnes, oua, & pisces, ob eam rem & ligna comprehensa intelliguntur, atque sic dixit de lignis Viuald. in Candelabro in explanatione Bullę Cœnæ Domini. cas. 8. nu. 33.

Secũdo loco Victus nomine vestes etiam, quibus tegimur, comprehenduntur, vt habetur in citat. l. verbo victus; vestem quoq. victus habere vicem Labeo ait. Hæc ibi, ex quibus manifesto constat victus nomine, & vestes comprehẽdi: idem habetur in l. in stratum. ff. eod. In victum ergo, ait enim ibi Iure-

conſultus, accipiemus. Et quoniam veſtes diuerſi generis ſunt & ex diuerſa materia fiunt, vt ꝑ elegãs textus docet in l. veſtis. ff. de aur. & argent. legat. ob eã rem vel ex lana, vel ex lino, vel ex ſerico, vel ex bombice aliave materia conſtent; et linum, & lana, & reliqua, ex quibus prædicta contexuntur, comprehẽdẽtur, vt de lino dixit Viual., in Cãdelabro. par. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cal. 8. numer. 73. etenim conceſſo conſequenti, & antecedens cõceſſum eſſe intelligitur. argu. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum. ff. de procur.

Tertiò victus nomine etiam ſtramenta comprehenduntur, ideſt lecti; culcitræ, & alia, quæ ad lectum pertinent, vt habetur in l. quos. §. 1. ff. de verb. ſignific. verbum viuere, dicitur enim ibi; quidam putant ad cibum pertinere, ſed Offilius ad Atticum ait his verbis & veſtimenta, & ſtramenta cõtineri, ſine his enim viuere neminẽ poſſe. Ecce ibi eo verbo viuere (quod idem ſignificat, quod nomen victus) & veſtimenta, & ſtramenta ſignificari.

Quartò nomine victus & medicinæ etiam cõprehenduntur, vt not. Bart. per illum tex. in l. ſi cum dotem, §. ſi autem in leuiſſimo. in fin. ff. ſol. matri. & Iaſ. in l. cum antiquitas. num. 7. verſicu. Tertiò not. C. de teſt. vbi de iure verbo victus medicinas venire ait, idem Bart. in l. legatis. ff. de alim. præſtan. & facit citat. l. victus. de verb. ſignific. nam poſteaquam victus appellatione cõtineri Iureconſultus dixit, quæ eſui, potui, cultuique corporis neceſſaria ſunt, clauſulam hanc addidit. Quæque ad viuendum homini neceſſaria ſunt. Hęc ibi; pręter prędicta illa igitur, quæ ſunt ad victum homini neceſſaria, niſi medicinę? ſine ipſis enim quotuſquiſque ante ſuum diem moreretur? vnde illud: Honora medicos propter neceſſitatem; & victus nomine igitur medicinę compræhẽduntur: ſed iã tertium aggrediamur.

3 Per clauſulam vero † illam generalẽ, Seu alia ad vſum Romanę Curiæ neceſſaria adducunt, duo alia compræhendi cenſeo. Primum vniuerſa, quę pertinẽt etiam ad commodum, & decorem eorum, qui in Curia morantur, & ſic reliqua omnia, quæ victus nomine quidem non comprehenduntur, ſed pertinent tamen aliquo modo ad homines, cuiuſmodi ſunt equi, muli, ac reliquæ animantes, quę ad prædicta importanda pertinent, quandoquidem & hæc ad humanum victum neceſſaria ſunt, ac ꝓpte

rea ad ipsa alenda paleæ, fœnũ, ordeum, spelta, & id generis. Itẽ & pecunia; quandoquidem omnia per illam parantur.

Secundo loco comprehendi per clausulam hanc censeo vniuersa, quæ ad munera Curię obeunda necessaria sunt, vt carta, tam quæ ex pannis lineis, quam quæ ex coreis ouium fiunt, atramentum, cera, candelæ, quib. ad lucubrationes vtuntur, ex quacunque materia sint, atque sic de carta dixit Viuald. ibid. num. 73. Item & alia id generis; atqui de hoc satis, ad postremum veniamus.

SVMMA.

2 *Curia Romana quid sit, & vbi esse dicatur.*

II.

Quartum propositum restat explicandum, scilicet, quid Romana Curia sit. Romana Curia demum nil aliud est, quàm locus, vbi Sedes Apostolica residet, & domicilium habet Romanus Ponti. cum iudicibus, & aliis magistratibus suis.

Dixi primò locus simpliciter
1 †certum non perscribens, quoniam, vbi est Romanus Ponti. siue audiẽtia, idest iudices sui, ibi est Curia, argum. Clem. nec Romani. §. sanè. versicu Et tamen adiecto. de elect. & vt dixit Felin. in c. ego. num. 14. versic. Not. bene Gloss. de iureiuran. Intelligo autem Curiam ibi esse, vbi est Pontifex Max. modo domiciliũ eo transtulerit cum tota sua familia, vt dixit Ancharan. in eod. §. sanè. nu. 5. versicu. Tertio not. Secus ergo si quo eat cito rediturus, & non cum sua audientia, vt DD. inquiunt ibi; quo fit vt Curia esse dicatur aliquando, vbi non est Romanus Ponti. Idẽ dixit Quint. Mandos. in Gloss. facultatum. §. sanè. versic. Quo nulla in Romana Curia; pagi. 19. Et quamuis Romana Curia dicatur, nihil interest, vbi alibi est, q̃doquidem ob eam rem sic nominatur, quoniam sępius Pontifex Max. Romæ suum domicilium, & suam audientiam habet.

Dixi etiam Sedes Apostolica, quoniam Curia Romana nõ solum dicitur esse ibi, vbi est Romanus Ponti. dum viuit, sed etiá post mortem, vbi sunt Cardinales, vt not. Oldrad. & Castren. in l. suggestioni, quos refert, ac sequitur Las. ibi. nu. 20. C. de verb. sign. Quod dico tamen de Cardinalibus intelligo hac cõditione, si audientia Romani Pontif. ibi adsit, idest iudices, & Magistratus Apostolicę Sedis argu. l. vbi periculum. §. porro, iunct. Gloss.

Gloss. Curia, de elect. lib. 6.

Dixi demum Cum suis iudicibus, & magistratibus, ob allegatam Gloss. quoniam vbi audientia est, id est audiētiam habet Sedes Apostolica, & ibi esse Curia dicitur. Ex quibus iam manifesto constat, vbi Curia esse dicatur, quod amplificandum nobis proposuimus. Siue igitur Romę, siue Arimini, siue Bononiæ, alio ve in loco audientia Sedis Apostolicę sit, ibi Curia esse dicetur, atque sic sensit etiam Iacob. de Graff. libr. 4. Decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnę Domini. num. 94. vide Nauar. in extrauag. de datis, & promissis pro iustitia, vel gratia. no. 17. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

SVMMA.

1 *Impediens deferentes victualia, et alia ad vsum Romanæ Curiæ necessaria ad ipsam Curiam in excommunicationem incidit: quæ excōmunicatio, quousque pateat, declaratur.*

III.

§ Præmissis iam dictis, qui in excommunicationem hāc

1 incidant, videamus. † In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui impediunt eos, qui victualia, seu alia ad vsum Romanæ Curiæ necessaria adducunt, vt habetur in initio huius Capitis.

Quę excommunicatio afficit, cuiuscunque generis homines sint, qui impediant; cum ob dictionem illam omnes, quę nemi nem excludit. arg. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & c. si romanorum. dis. 19. tum ob clausulam illam in fine huius capitis positam Cuiuscunque fuerint ordinis. Quare vel laici, vel clerici sint, vel in dignitate constituti, vel non cōstituti, vel uiri, vel mulieres in excōmunicationē hāc incident, si in hoc Bullam hāc offenderint.

Secundo loco excommunicatio hæc afficit etiam eos, q Romano Pon. in temporalibus ordinario iure subiecti non sunt; nam si talia deferentes impedierint, pœnam hanc non effugiēt; tum quòd generalis prohibitio est, tum quod sacrilegium committitur: offenditur enim Sedes Apostolica in prædictis, vt ait Caietan. in Sum. in verb. Excōmunicatio. capit. 19. ergo & ad Romanum Pont. punitio pertinet, vt sensit Nauarr. in c. nouit. not. 6. nu. 40. versi Peccatum autem Ecclesiasticum. de iudiciis.

Tertiò excommunicatio afficit, vel ipsi vel per alios, & sic mediate, vel īmediate vel directe,

vel indirectè prędicta deferētes impediant; nam & his rationib. quem impedire antea præmissimus.

Quartò excōmunicatio hæc afficit hos impedientes; quæcunque sint, quæ aut ad victum, aut ad vsum Romanæ Curiæ deferātur. Quare si Magistratus, vel Princeps aliquis hos impediat, in pœnam hanc incidet.

Quintò afficit excōmunicatio hęc hos impedientes, esto deinceps res iis non adimāt, qui eas deferunt; nam Bulla excommunicat simpliciter impedientes, qui ad Romanam curiam hæc adducunt; nec postulat, ac requirit, vt res ipsis auferantur; ergo neque nos requirere debemus. argu. l. de prætio. ff. de public. in rem act.

Sextò afficit excōmunicatio hęc impedientes, vel impediant deferri res pro Romano Pontif. vel pro Cardinalibus, vel pro alijs pręlatis, vel pro nūciis Principum, Rerumve publicarum, q apud Sedem Apostolicam morantur, vel pro magistratib. vel etiam pro ipsorum famulis, vel curialibus, ac demum, & p suis iumentis, quandoquidem hi omnes in Romana Curia sunt; & priuilegium concessum dominis ptinet etiam ad famulos, vbi domini vti eo priuilegio etiam cōmode non possunt. argu. c. licet. §. cum conceditur. de priuilegi. lib. 6. Ac planè si non adessent, qui prælatis Curiæ seruirent, quomodo esse possent? Quare ob id sentio priuilegium hoc ptinere etiā ad stabularios equorum, ac coquos, ad pistores, ad macellarios, ad olitores, & ad alios huiusmodi omnes, vt scilicet si res ipsis deferantur, in excommunicationem hanc incidant, qui deferentes impediant, & ad summam sentio pœna hac obligari omnes, qui impediūt, quo minus aliquid Romam deferatur, idest ad Romanam Curiam, ad quemcunque deferatur; nam omnes, qui ibi morantur, ad vsum Romanę Curiæ vtiles sunt, suis artificiis, artibus, & laboribus. Hinc Gregori. XIII. in Bulla incip. Inter multiplices nobis, lata de anno 1578. die 7. mensis Maii, Pont. sui anno Sexto hac de re agens non dixit Romanam Curiam, sed almā vrbē, quo verbo simpliciter intelligi voluit, in excommunicationem incidere, qui impediunt, quo minus prędicta ad vrbem deferantur, in qua Romana Curia est, & Pius V. in Bulla Cupientes, lata anno 1566. die 11. Oct. dixit ad Vrbē Romam, & Clemens VII. in Bulla Ad sacram.

Septimò afficit excommunicatio

catio hæc impediētes quicunq. sint, qui impediuntur. Vel igitur iumentis, vel nauibus, vel hume ris, vel curribus hæc deferãt, in excommunicationem hanc inci dent, qui ipsos impediunt; nam Bulla generaliter loquitur ob verba illa Eos qui. argu. Clem. 1. iunct. Gloss. 1. de sepult. ergo & generaliter intelligi debet. arg. l. 1. §. & generaliter. ff. de legat. præstan. etenim quacunque ratione ferantur, nihil interest.

Octauò excõmunicatio hęc afficit, vbicunque Romana Curia sit, vel Romæ, vel alibi; nam & extra Romam esse posse iam dixi. Deferentes igitur quocunque, vbi Romana Curia est, si impediantur, in excommunicationem hanc impedientes incident. Quare qui hodie impediret, ne prædicta deferrẽtur Ferrariam, vbi Clemẽs VIII. est cũ curia, in excõmunicationẽ hãc incideret. Item, quoniã pars Curię remansit Romæ, eadem pœna obligabitur, qui impedit ne eo quoque prędicta deferãtur. arg. l. quę de tota. ff. de rei vindi. Nec repugnat quatenus dicitur. Ad vsum Romanæ Curiæ, quasi aliter sit, si Curia alio trãsferatur; nam quòd frequentius Romę est, ob eam rem eius mentio facta est, quo casu non excluditur locus minus frequens. argu. l. 1. C. de rapt. virg. iunct. Gl.

Nonò excommunicatio hæc afficit, esto qui impedit, deinceps ab impedimento cesset, & permittat ad Romanam Curiã prædicta deferri; nam statim atque quis impediuit, in excommunicationem incidit. Esto igitur deinceps eum pœniteat, non idcirco tamen excommunicatione liberatur. arg. c. cũ desideres de sen. excom. Hoc tamen locũ habebit, vbi impediuit. At si cõtendatur inter ipsos modicum, & impediens dicat, eia vade in pace, plane hunc in excommunicationem non incidere censeo; quandoquidem adhuc omnino illum non impedierat.

Decimo vel officio Magistratus, vel vi priuata q̃s impediat; nam Bulla non distinguit, ergo nec nos.

Hæc autem, quę diximus de impediēte, multo magis locum habent in eosdem inuadente. Sed iam, qui pœnam hanc euadant, explicemus.

SVMMA.

1 *Impedientes deferentes victualia, & alia ad Curiam Romanam necessaria ne deferantur, quando in excommunicationem non incidant.*

§. Qui

IV.

§ Qui offendendo hoc Bullę Caput in excommunicationem incidat, vidimus; iam q. eam pœnam euadat, videamus.

1 †Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit, qui de iure hos impedit, vt pote q.s furatus est decem cados olei, & eos ad Romanam curiam deferre vult, planè dominus olei prædictum furem impediens, quo minus illud ad Curiam deferat, in excommunicationem hãc nõ incidet; non enim verisimile est Ecclesiam velle fures fouere. argu.l.meminerint.C.vnde vi, & cap.fin.de pręscript.& tot. titu. extr.de furt.

Item in excommunicationẽ hanc non incidit Princeps alicuius loci, qui prohibet, ne de suis terris, ac locis prædicta extrahãtur, etiam si exprimat ne ad Romanam Curiam deferãtur, quo ibi rerum harum abundantia sit: nam hic bona fide prohibet, q̃d propositum suum declarat.arg. c.cum voluntate.de sen. excom. & l.si quis nec causam.ff. si cert. pet.atque sic dixit Caie.in Sum. in verb.Excommunicatio.capi. 19.& Nauar.in Man.cap.27. nume.64.versi.Secunda, & Armil. in verb. excommunicatio is, & Martinus Alfons. de Viuald.in Candelabro.p.2.in explanatione Bullæ cœnæ Domini. cas. 8. num.71.& Iacob.de Graff. libr. 4.decis.cas.consc.in expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 96.& Tolet. eod.excommunicatio.6.nu.3.Quare, si ob id etiam prohibeat suos ad Curiam prędicta deferre, quoniam ibi pestis adest, ne illuc euntes peste infecti sua loca etiam redeũtes inficiant, neque hic in excõmunicationem incidet, atque sic citati auctores proxime concludunt.Idem & de aliis huiusmodi casibus, vbi bona fide quis impediret eos, qui prædicta eo deferre vellent, vel ob periculum viarum, vel hostium, vel fluminum; vt diximus in præmissis. Non igitur pater impediens filium, ne prędicta ad Curiam deferat ob periculum latronũ, vel hostium, vel meretricum, in excommunicationem incidet, vt dixit Iacob.de Graff.ibid.num. 96.

Tertiò in excõmunicationẽ hanc non incidit, qui clam furatur aliquid his, qui ad Romanã Curiam prædicta deferunt; nam Bulla excommunicat solum impedientes, & inuadentes, nõ autem furantes; ex quo igitur diuersum est furari à prædictis, er

go in furantibus Bulla hæc locum non habebit. arg. l. Papinianus exuli. ff. de min. etenim per huiusmodi furta quis non deterritur, quò minus ad Romanam Curiam prædicta deferat. incidunt vero sine dubio mea sententia latrones, qui itinera obsidēt, & aperte vti eos spoliēt; nam & hi inuadere dicuntur. Etsi Viua. ibid. num. 74. assassinum non incidere dixit, qui spoliaret deferentem quid alicui singulari personæ, aut quia vendidit, aut quia donauit, quoniam hæc non sunt ad vsum curię. Cuius opinio mihi non placet; nam curia accipitur ibi pro hominibus, qui sunt in loco, vbi est Curia.

Quartò in excōicationē hāc non incidit; qui eo pdicta deferri nō pmittit, vbi aut Cardinales, aut Romanus Pont. est, sed tamē non sua Curia, & audiētia. Quare, si Summus Pontifex aliquo deambulatum vadat, & secū audientiam non habeat; id est suos iudices, vel ibi moriat, & adsint Cardinales in excommunicationem non incidet, qui prędicta eo deferri non sinit; nam Residētia Curiæ ibi non est, vt declarauimus supra.

Postremò in excōmunicationem hanc non incidit, qui impedit, ne deferantur ea, quæ ad vsum Romanæ Curiæ non pertinēt; nam, ex quo huic dispositionis huius verba non conueniūt, nec dispositio conuenire debet. argu. l. 4. §. toties ff. de damn. infect. Quare qui impedit, ne ad Curiam aut psitachi, aut Simię deferantur, & id generis, in excommunicationem hanc nō incidet. At quid de impedientib. tabellarios, ne litteras deferant, an in excommunicationem incident? Ego sentio in hanc pœnā non incidere; tum quòd victus nomine litterę non comprehenduntur, tum quòd ad vsum Romanæ Curiæ pertinere non videntur. Nec obstat clausula illa generalis. Aliave, quæ ad vsum Romanæ Curiæ necessaria sunt; nam dictio Alia, significat similia antecedentibus, vt DD. ac Iaso. not. in l. quicunque. C. qui ad mitti: at antecedentia ad victum pertinentia, cuiusmodi litteræ non sunt. Cogita tamen hoc melius.

Vers. Ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant.

S V M M A.

1 *Prohibens, ne ea, quæ ad victum pertinent,*

tinent, & alia supradicta ad Romanam Curiam deferantur, in excommunicationem incidit: q̃ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

2 Prohibere quomodo differat ab impedire, seu perturbare.

3 Adducere quid significet.

4 Afferre quid significet.

1 IN hac parte excommunicantur, † qui impediunt eos, qui adducere, vel afferre p̄dicta ad Romanam Curiam volunt; & sic differt casus hic à superiori; nam in superiori excommunicantur impedientes eos, qui prædicta iã deferũt; hic autem qui deferre volunt, sed nondum deferre ceperunt; & quoniam, quæ diximus antea, & hic locum habent, ob eam rem paucis rem hanc absoluemus.

In excommunicationem hãc igitur incidit omnis, qui prohibet, ne prędicta ad Romanã Curiam deferantur: quæ excõmunicatio afficit quacunque ratione prohibeat vel per se, vel per alium.

2 Differt autem † prohibere ab impedire, seu perturbare; nã ꝓhibere propriè quis dicitur, qui directè quẽ impedit, aut verbis iubendo, minandove, ne prædicta deferat, aut factis detinẽdo ipsum in carcere, vel ratione alia ob eandem causam: impedire vero quoad rem nostram accipitur, vbi quis per obliquum eum moratur, vtpote adimẽdo ei iumenta, vel res, quas ad Curiam deferre quis vult, & id generis. Perturbare demum significat quocunque alio modo obstacula, & impedimenta opponere, quamuis hic pro impedire simpliciter accipiatur.

3 Verbum verò † illud Adducantur, & verbum illud Afferantur, adhibita sunt, quo comprehenderentur, qui quascũque res impedirẽt, quo minus ad Curiã importarentur. Nam omnia talia partim dicuntur; vt boues, capreę, sues, & oues, & id generis; per se enim iter faciunt, & solũ necesse est, vt habeant, qui ductor eorum sit. † Partim per se venire non possunt, sed necessario requiritur, vt ferantur, cuiusmodi sunt omnia, quę anima carẽt, vt frumentum, vinum, oleum, & alia huiusmodi. Partim & afferri, & duci possunt, sed cõmodius feruntur, cuiusmodi sunt ædi, agni, galinæ, & minutæ aliæ animantes. Quamcunque igitur rẽ ex his quis impediat, quo minꝰ ad Curiam deferatur, vel de eorum numero sit, quæ ducuntur; vel de numero eorum, quæ afferuntur,

runtur, in excommunicationem hanc incidet. Sed iam ad postremam partem huius Capitis veniamus.

Vers. Seu hęc facientes defendunt per se, vel alios, cuiuscunque fuerint ordinis. 2

SVMMA.

1 *Defendentes eos, qui impediũt, ne ea, quæ ad victum pertinent, & alia prædicta ad curiam deferantur, in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Impedientes, ne ad vsum Romanæ Curiæ necessaria deferantur, an in alias pœnas ab excommunicatione incidant.* 1

IN hac postrema parte huius Capitis excommunicantur ii, q defendunt impediẽtes, ne prædicta ad vsum Romanæ Curię necessaria ferantur. Et quoniam longiori tractatione pars hæc opus non habet, ob eã rem paucis eam absoluamus.

In excommunicationẽ hanc
1 igitur incidit, †qui prędictos impediẽtes defendit: quæ excõicatio afficit, vel per se, vel p alios quis defendat; vt dicitur in Bulla. Quare qui tribuit ei homines, quo itinera ipsis obsideant, & expolient pdicta deferentes, in excommunicationem hãc incidet. Excipio tamen vbi de iure eos deferenderet, vt pote in casibus, in quibus prędictos defendere licet.

Atqui† an aliam pœnam patiantur, qui eos impediunt? Planè sic; nam Gregorius XIII. alias pœnas his inusit in Bulla incip. Inter Multiplices nobis. lata anno 1587. die septima Maii. Pont. sui anno sexto. Sed de excõmunicatione hac satis, ad Caput Nonum descendamus.

De excommunicatione lata contra offendentes eos, qui ad Sedem Apostolicam eunt, ab eave recedunt. Nec non in vsurpantes iurisdictionem in eosdẽ, dum in Curia morantur. C. IX.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedẽtes ab eadem sua, vel aliorum opera interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent. Necnon illos omnes, qui iurisdictionem or-

dinariam, vel delegatam à nobis, vel nostris iudicibus non habentes illam sibi temere vindicãtes similia cõtra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

SVMMA.

1 *Sedes Apostolica quid sit.*
2 *Sedem Apostolicam adire, ab eave recedere quisnam dicatur.*

CAPVT hoc diuiditur in duas primarias partes quarum secunda incipit ibi. Nec non illos. In prima excommunicatio fertur ob quinque causas, de quibus singulis sigillatim agendũ est. Sed quoniam excommunicatio hæc in eos fertur, qui vno ex quinque modis, seu causis ad Sedem Apostolicam veniẽtes, & recedentes offendunt, ob eã rem duo præmittẽda sunt, quo rem hanc dilucidiorem habeamus. Primum quid sit Sedes Apostolica, & vbi esse dicatur. Alterum quisnam dicatur ad Sedem Apostolicam venire, & ab ea recedere.

1 Quoad primum igitur, †quoniam Sedes Apostolica idẽ est, quod Romana Curia, & vbi est Curia Romana, ibi Sedes Apostolica est; siue Romæ, siue alibi sit vt dixit Tole. in Bulla Cœnæ Domini, excommunicatio. 7. n. 2. ob eam rem, quoniam in superiori capite quid esset Romana Curia declarauimus, quæ huc pertinent illinc sumemus.

2 Quoad secundum, †scilicet q̃ſnã dicatur ad apostolicam sedẽ venire, vel ab ea recedere, concludendum est breuiter eum ad Apostolicam Sedem dici venire, qui aut ratione ordinis, aut ratione iurisdictionis aliquid gerere apud Sedem Apostolicam, vel ab ea impetrare vult. Ratione ordinis, vt pote vel vt consecratio aliqua fiat, vel ordinis collatio, & id generis. Ratione vero iurisdictionis, vt pote vel vt appellationem prosequatur, vel iudicem impetret, vel vt beneficium aliquod sibi conferatur, pensionemve cõsequatur, vel secum in voto castitatis, religionisve dispensetur, indulgentia tribuatur, & alia huiusmodi; vt enim p̃dicta ordinis, ita hæc iurisdictionis Ecclesiasticę sunt vt sensit Gloss. communiter recept. in c. transmissam. de electi. Et quoniam Romanus Pon. nõ solum iurisdictionem Ecclesiasticam habet in vtroque foro, verum etiam & secularem in statu Ecclesiæ, ob eam rem & qui,

vt conſequatur officium aliqđ, vel magiſtratum, vel gratiam aliquam ad Sedem Apoſtolicam proficiſcitur; vel vt præſtet, qđ debet ſedi Apoſtolicæ ob quamcunque cauſam, vt pote vel vt p̄ſtet canonem pro feudo aliquo, quod facit Hiſpaniarum Rex ſingulis annis; hi omnes ad Sedē Apoſtolicam venire dicuntur; ſicut etiam, qui venit, vt obediētiam pręſtet Romano Pon. & vt agnoſcat illum tanquam Caput totius Eccleſiæ. Id quod me præſente factum eſt à Rege Polonię per ſuum nuncium, atque ſic ſenſit Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excommunicatio. 7. num. 2. nam ait venientes ad Sedem Apoſtolicam eos intelligi, qui ratione Sūmi Pōtificis veniunt, & non qui ratione ſtationis, vel indulgentiarum, & cæte. ſed habentes negotium, prætenſionē, gratiam, vel quid aliud, medianțe, vel interueniente Papa, ſiue ſit Romę, ſiue alibi. Hęc Tolet. His ſic pręmiſſis iam regulā de more ponamus.

SVMMA.

1 *Interficientes eos, qui ad Sedē Apoſtolicam veniunt, in excommunicatione incidunt: quæ excommunicatio, quouſque pateat, declaratur.*

2 *Interficiens iudæos, alioſve a chriſtiana religione remotos euntes ad Sedem Apoſtolicam in excōmunicationem incidit.*

3 *Interficiens clericum euntem ad ſedem Apoſtalicam in duas excommunicationes incidit.*

4 *Interficiens euntem ad Sedem Apoſtolicam quando in excommunicationem non incidat.*

I.

§ Pręmiſſis iam dictis, videamus quinam in excōmunicationem hanc incidant. In excommunicationem hanc igitur incidunt,† qui interficiunt eos, 1 qui ad Sedem Apoſtolicam veniunt; quæ excōmunicatio multis modis amplificatur.

Nam primo afficit vniuerſos, qui tales interficiunt ob dictionem illam Omnes, quę neminē excludit. arg. l. Iulianus. ff. de lega. 3. & c. ſi romanorum. diſ. 19. Quare vel laicus, vel clericus ſit, vel priuata perſona, vel publica, vel ſeruus, vel liber, vel vir, vel mulier, Bullam in hoc offendēs in excommunicationem hanc incidet.

Item excommunicatio hęc afficit vel quis per ſe, vel alterius opera quem interficiat, vt habetur in hoc Capite, ibi ſua, vel aliorum opera. Qui ergo vel mā dat, vel iubet, vt venientes ad ſedem

dem Apostolicam quis interficiat,& mandans,iubens, consulensve in excommunicationē incidit:&,qui mandatum, iussum, consiliumve exequitur.

Tertiò excommunicatio hæc afficit interficientes,quicunque sint,quos interficiunt;nam Bulla excommunicat, qui interficiunt venientes ad Sedem Apostolicam,& sic non distinguit q nā sint; ergo nec nos distinguere debemus.argu.l.de prætio.ff. de publ.in rem act.Item indefinite loquitur, at indefinita vniuersalis vim habet,arg.l.si pluribus,& ibi Bart.ff.de leg.2.Quare,vel interficiant personas priuatas,vel publicas; vel clericos, vel laicos;vel nomine suo, alienove euntes, vt aduocatos,procuratores,solicitatores, in excō
2 municationem hanc incident.† Item non solum si christianos interficiant, pœnam hanc subeunt;verum etiam & si iudæos, aliosve à christiana religione remotos,vel hæreticos, vel excōmunicatos,vel interdictos, vel suspensos, quandoquidem in Apostolicæ Sedis tutela recipiuntur;nemini enim ad se venienti sinum claudit.arg.ca. super his. de hæret.libr.6. sic enim & à familia publica capti interfici à nemine possunt,vt DD.communiter concludūt.Tertiò,vel sint hostes eorum à quibus interficiuntur.Postremò,vel seruos p̄dictorum interficiant,nam, vbi priuilegium alicui conceditur, & suis seruis,& familiæ suæ concessum intelligitur, sine quibus concesso priuilegio commodè, & pro honoris sui dignitate,vti nō potest,vt habetur in c. licet. § cum conceditur.de priuilegi. lib.16.& arg.c.preterea. de off. dele.in antiq.& l.2.ff. de iurisdi. omn.iud.Quare Nuncius Regis Poloniæ, qui ad præstandam obedientiam Romano Ponti.Romam venit,priuilegium hoc habebat,& quoniam pro regis sui dignitate multos secum duxit, & familiam multam, ob eam rē omnes de sua familia, cuiuscunq; generis,ac dignitatis essent, vel coqui, vel qui equos alunt, priuilegium hoc habebant. Ex quibus iam patet interficiētem alium à clerico,esto etiam christianus non sit,in excommunicationem incidere,si interficiatur, qui ad Sedem Apostolicam venit. At quid † si quis interficiat 3
clericum eodem euntem, an in excommunicationes duas incidet?in alteram,quia clericus est ob ca. si quis suadente diabolo. 17.q.4.in alteram,quia ad Sedē Apostolicam vadit? Plane ego censeo in duas excōmunicationes hunc incidere, vt in simili as-

seruimus

seruimus in Tractatu nostro de Censuris Tab. 1. cap. 16. §. 3. nu. 4. quoscunque igitur ad Apostolicam Sedem euntes quis interficiat, in excommunicationem hanc incidet.

Quartò excõmunicatio hæc afficit interficientem euntẽ ad Sedem Apostolicam, statim atque domo egressus est, & iter suscepit. arg. ca. dilecti filii, 2. de appell. etenim statim atque qs iter arripuit ad Sedem Apostolicam, venire ad eam dicitur, vt p se patet, ergo qui eũ interficit, in excommunicationem hãc incidit, vt habetur in hoc Capite in principio.

Quintò excommunicatio hęc afficit pro quacunque causa ad Apostolicam Sedem euntẽ quis interficiat; vel igitur eat, vt gratiam consequatur, vt pote beneficium pensionem, indulgentiã, dispensationem aliquam, & id generis, vel magistratum, vel vt canonem pro feudo soluat, vel obediẽtiam præstet, vel causam agat apud quemcunque Iudicẽ Sedis Apostolicæ, & id generis, hunc interficiens in pœnã hãc incidet; quãdoquidem hunc ad Apostolicam sedem ire antea pbauimus.

Sextò excommunicatio hæc afficit, quacunque ratione quis hos interficiat, vel ferro, vel veneno, vel aliis insidiis, vt pote diruendo pontem, per quem sunt transituri, vt trãseuntes super illum statim cadãt, vel fame, multis enim modis inferri mors potest, vt per se patet, & vt habetur in l. vnic. C. de emendat. seruor. idque merito, etenim Bulla effectum prohibere, non modũ considerare voluit; ac propterea quacunque ratione id fiat, nihil interest. argu. ca. cum quid vna via. iunct. Gloss. de regu. iu. lib. 6.

Septimò excõmunicatio hęc afficit, vbicunque Sedes Apostolica sit; nã simpliciter punit Bulla, qui interficit euntem ad Sedem Apostolicã, nec distinguit, vbi sit, ergo nec nos distinguere debemus. argu. l. de prętio. ff. de publ. in rem act. Vel igitur Romę, vel alibi, vt modo Ferrariæ, sit, ad eam euntem interficiens, in excommunicationẽ incidet. Verum, quid si quis existimans Romę esse Sedem Apostolicã, cum alibi sit, Romam eat, an, q tunc Romam euntem interficit, excommunicatione obligabit? Ego censeo & hunc ea pœna obligari; nam, esto erret, ad Sedem Apostolicam tamen eundi propositum habet, atque it. Hi omnes ergo excõmunicatione hac obuoluentur.

Octauò afficit excommunicatio

tio hæc interficientem, esto interficiat non ob Romanę curiæ odiũ;sed ob aliã cãm, vt pote, vel ob inimicitias, vel vt pecuniis spoliet; atq. sic sensit quoq. Martinus Alfonſ.de Viu.in Cãdelabro in explantione Bullę Cœnæ Domini.caſ.9.nu.81. Idque merito;nam solum Bulla inspicit interficiẽtem eum, qui ad Apostolicam Sedem vadit; & ob id non curat, quamobrẽ interficiat,sicut etiam Ecclesia excommunicat iniiciẽtem manus violentas in Ecclesiasticam personam.in c.si quis suadente diabolo.17.q.4. ob quamcumque causam iniiciat:sed iam,qui pœnam hanc euadũt, explicemus.

4 Primum igitur† in excommunicationem hanc non incidit,q. tales euntes,interficiendo mortiferè non peccat,nam in excõmunicationem maiorem, quis non incidit, vbi mortiferè non peccatur.argu.c.nullus,& c.nemo Episcoporum.11.q.3.Quare,si iudex aliquem interficiendum curauit,qui ad Sedẽ Apostolicam ibat pro impetrãdo beneficio, propterea quod in suo territorio iniuriam aliquam,& delictum graue fecit, in pœnã hanc non incidet;non enim verisimile est Bullam velle excõmunicare iustè quem punientẽ, argu.c.erit autem lex.d.4.& ca.2.in fin.de iis, quæ fiunt à maio. part.cap.& l.sancimus.C.de pę.& l.meminerint.C.vnde vi,alioquin delinquendi ansa daretur, quod absurdum est,& ob id non dicendum.argu.l.nam absurdũ.ff.de bon. libert.atque sic dixit Rebuff.in Prax.benef.in expositione Bullæ Cœnæ Domini.artic.7.in verb.Recedentes,idem dixit quoque Martinus Alfonſ.de Viuald.in Candelabro,in explanatione Bullę Cęnæ Domini.caſ.9.nu.82.nam, vt ipse ait, non tunc punitur,vt Romipeta, sed vt offendens. Si itidem iens ad Sedem Apostolicam quẽ offendat, & offensus ratione alia se defendere non potens ipsum interficiat, excommunicationẽ hanc euitabit,argu.c.dilecto.de sent.excom.libr.6.& Clem.1.de homicid.& l.vt vim.ff.de iustit.& iur.atque sic Viuald.ibid.sensit.Non denique si casu, & sine culpa eum interficiat. Quid.n.si furiosus factus ad Sedẽ Apostolicam euntem obuiam factũ interficiat? Planè pœnam hanc effugiet.arg.cit.Clem.1.de homicid.& c.Apostolicæ.de cleri.excom.min. etenim afflictio afflicto addenda non est,arg.l.diuus.ff.de off.præsid.

Secundo loco in excommunicationem hanc non incidit q. interficit euntem ad Sedẽ Apo-

sto-

ſtolicã id probabiliter ignorãs, tum quod qui clericum ignorans percutit, in excommuuicationem non incidit, vt habetur in c. ſi verò aliquis, & ibi cõmuniter not. de ſent. excom. & facit Clem. 1. in verb. Scienter, & ibi not. Zabar. nu. 3. verſi. Sexto not. de pœn. tum quòd, qui furatur in loco, ignorãs extare ibi ſtatutum excommunicans furãtem, excommunicationem illã euitat, vt habetur in c. fin. de cõſtit. libr. 6. Neque igitur hic in excommunicationem hanc incidet; quamuis alias puniatur.

Tertiò in excommunicationem non incidit, qui interficit eum, q eo vadit, vbi eſt Apoſtolica ſedes; ſed non eo animo, quo aliquid cum ipſa agat; nam Bulla ſolum eos excõmunicat, qui venientem ad Sedem Apoſtolicam interficiunt, & ſic eum, qui aliquid a Sede Apoſtolica vult, ergo ſecus ſi alios, inclusio enim vnius alterius excluſio eſt. arg. c. non ne, de præſum. & l. cum prætor. ff. de iud. & limitata cauſa limitatum producit effectum. arg. l. in agris. ff. de acqui. rer. domin. Quare qui eo vadunt, vel ad vineas fodiendas, vel agros, hortos, fundosq. colẽdos, vel ad alicui inſeruiẽdum, vel ad ædificia conſtruenda, vel ad operam litteris dandam, vel animi cauſa, hos interficiens, vi capitis huius Bullę in excõmunicationem hanc non incidet, atque ſic ſenſit Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio. capi. 14. verſi. Sed hic ſunt aduertenda multa, ibi. Ac per hoc oportet, & Nauar. in Man. cap. 27. numer. 65. verſic. Secunda. Sed de eunte ad Sedem Apoſtolicam ſatis; ad recedentem ab ea veniamus, & de ipſo etiam regulã ponamus.

SVMMA.

1 *Interficiens recedentem à Sede Apoſtolica in excommunicationẽ incidit: quæ excõmunicatio, quouſque pateat, declaratur: vbi & quouſque priuilegium hoc duret, & vagabundo quandiu proſit, explicatur.*

II.

§ Quando in excommunicationem incidant, qui offendunt euntem ad Sedem Apoſtolicam vidimus, iam qui eadem obligantur offendentes eos, qui
1 ab ea recedunt, videamus. † In excommunicationem hanc igitur incidit, qui à Sede Apoſtolica recedentem interficit, vt habet̃ in initio huius Capitis, ibi. Et recedentes: idque merito; nã & ſecuritate publica de venien-

do ad aliquem locum data, quæ vulgò dicitur Saluo cõdoto; & de recedendo data esse intelligitur, vt id pluribus probauit Feli. in c. fin. nu. 1. cum multis seq. de tregu. & pac. & Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cęnæ Domini. art. 7. in verb. Recedentes; etenim priuilegium datum ad eundum, & ad morãdũ, & ad recedendum datum censetur. arg. c. quia diuersitatem. in fin. de concess. præben. & ibi no. Abba. nu. 6. Et hęc excommunicatio afficit in quacunque itineris parte quis talem interficiat; quousque domum redierit; nam sicut qs priuilegium hoc habet eundo ad Sedem Apostolicam, statim atque domo egressus est, quousque ad Sedem Apostolicam peruenerit: ita & è cõtrario domum rediens priuilegiũ hoc habebit, quousq; domum redierit; vt quod operatur propositũ in proposito, operatur oppositũ in opposito, arg. l. fin §. fin. ff. de fund. instruct. sic enim & de securitate data dicitur. At qd de vagabundo, qui ad Sedem Apostolicã pro habenda licentia aliqua seu priuilegio venit, quãdo & recedens, & veniens priuilegium hoc habebit? Plane in veniendo, statim atque hoc animo concepit, & ob id iter aggressus est; nam ibi domicilium habere intelligitur, vnde recedit; quãobrem etiam fit, vt si Paschatis tempore illic esset, ibi Eucharistiam sumere deberet, vt DD. cõcludunt, & de delictis etiã conueniretur; vnde illud, vbi te inuenio, ibi te iudico, vt dixit Gloss. in l. 1. in verb. Reperiũtur. C. vbi de crim. ag. oport. In recedẽdo autem statim atque ab Apostolica sede discessit, illud amittit; quoniam ex quo vagatur, & domicilium nusquam constitutum habet, sed totus terrarum orbis patria ipsi domicilium est; ob eã rem statim ad suum domiciliũ ꝑuenisse existimatur; alioquin priuilegiũ hoc semper haberet, ex quo nunquam ad patriam, ac domicilium quod non habet, ꝑueniret, quod est absurdum.

Item affi. it excommunicatio hęc, vel infecta re ab Apostolica sede discesserit; nã Bulla non distinguit; ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de prętio. ff. de publ. in rem act. Verũ quid de eo, qui iter ad Apostolicam Sedem cœpit, & antequam ad Apostolicam Sedem peruenit, itineris eius pœnituit, cœptumque iter non perfecit; an qui domumipsum redeuntem interficit, in excommunicationẽ hanc incidet? Ego censeo hunc in excommunicationem non incidere; nam re uera ab ipsa non recessit,

ſit, quod requirit Bulla, dum inquit. Et recedentes ab eadem: ſecus autem ſi ob morbum, vel aliquam iuſtam cauſam iter non ꝑfecit; nam ex veriſimili, & probabili mente auctoris Bullæ priuilegio frui exiſtimandum hunc cenſeo.

Poſtremò afficit excommunicatio hęc in omnibus caſibus, q̄bus ſuperior. Item omnes etiam exceptiones prędictas in eadē regula patitur. Sed de regula hac ſatis; ad aliam veniamus.

Verſ. Mutilant.

S V M M A.

1 *Mutilare quid ſit:*

2 *Mutilantes eos, qui ad Apoſtolicam Sedem eunt, in excommunicationem incidunt: quæ excōmunicatio, quouſque pateat, declaratur.*

3 *Membri partem abſcindens, an mutilare hic dicatur, & in excōmunicationem incidat, ſi eunti ad Sedem Apoſtolicā abſcindat membri partem.*

4 *Dentem euellēs eunti ad ſedem Apoſtolicam, an in excommunicationem incidat.*

5 *Verberans euntem ad Sedem Apoſtolicam, an in excommunicationem incidat.*

HIC ſecunda cauſa habetur, quamobrem in excōmunicationem hanc quis incidit; quę eſt, vbi quis euntes ad Apoſtolicam Sedem, ab eademve recedētes mutilat: quam rem vt dilucidiorem habeamus, præmittendum eſt, quid ſit mutilare.

1 Mutilare igitur † nihil aliud ē, q̄ mēbrum aliquod corporis abſcindere, vt probatur in Clemē. 1. de homicid. & apertius in ca. pen. de corpo vit. ibi, Manu altera mutilatus. Quibus verbis ſignificatur eum abſciſſam manū habere, & ſic mutilum eum dici, qui abſciſſum membrum aliq̄d habet, atque ſic ſenſit Maiol. in Tractatu ſuo. de irregular. cap. 14. nu. 1. & Nauar. in Man. capi. 27. nu. 206. & nu. 208. Hoc præmiſſo, iam regulam de more ponamus.

2 In excommunicationem hāc igitur incidunt, † qui mutilant, ſeu abſcindunt membrum aliquod iis, qui ad Apoſtolicā Sedem eunt, vt habetur in verſicu. propoſito.

Quæ excommunicatio afficit in omnibus caſibus, quos in ſuperioribus regulis poſuimus, & ob id vel per ſe, vel per alios q̄s id faciat, in excommunicationē hanc incidet. Siue ergo quis o-

culum eruat, siue manum, brachiumve abscindat, excommunicatione hac obligabitur.

3 At quid† si quis nō membrum aliquod abscindat, sed membri partem, an in excommunicationem hanc incidet? Item quid de eo, qui hos verberat, vulneratve tantum? Quid de euellente, seu proiiciente ipsis dentem?

Quoad primam quæstionem videbatur dicendum hunc in excommunicationem hanc nō incidere, ex quo mutilare mēbrū abscindere significat. Contrariā opinionem tamen veriorē censeo. Primum, quoniam mutilare significat abscindere. arg. cit. ca. pen. de corp. vit. iunct. ca. si quis abscinderit. d. 55. at, qui partem abscindit, abscindere sine dubio dicitur, atq. sic sensisse videtur Zab. in Clem. 1. nu. 11. q. 10. ibi. Decimò quæro an ex qualibet mutilatione. Postremo facit ca. qui partem. d. ead. 55. vbi q partem cuiuslibet digiti sibi abscindit, irregularis efficitur, vt ibi habetur, & tamen, ob abscissionem partis alicuius corporis, non redditur quis irregularis, nisi pars illa corporis membrū sit, vt DD. communiter inquiūt. Nec obstat ratio in initio proposita, quandoquidem non excludit ipsum totum suas partes. argu. c. plus semper. de reg. iur. lib. 6. & c. in toto. eode. & qui partē mēbri ergo abscindet, in excōmunicationem hāc incidet. Excipio tamen, vbi quis aliqd mēbro abscinderet, quamobrē mēbrum diminutum non redderetur; exempli gratia, si ex manu pars aliqua carnis abscindatur; & de quæstione hac satis. Ex qua declarantur verba proposita, scilicet prędictos mutilantē in excommunicationem hanc non solum incidere, vbi mēbrū integrum abscindit; verumetiā & vbi partem membri. Iam igitur quęstionem aliam aggrediamur. Et primo tertiam.

4 An igitur† dentem his euellēs in excommunicationem hāc incidet, si hoc faciat illum percutiendo? Ego censeo hunc in excommunicationem incidere. Et hoc ob eam potissimum rationē quoniam dentes proprium officium habent; nam vocis organa sunt, robustum fulcrum linguæ exhibētes, simulque alimēti ministri, partim ipsum secātes, partim continentes, vt inquit Basil. in homil. 3. in fine, quem refert Maiol. in eod. Tractat. de irregularit. cap. 24. Nec repugnat, quatenus Inn. inquit in ca. significauit. de corp. vit. dentes inter mēbra non numerari, nam præter responsionem, quam dedit Maiol. in eod. capi. Ego dictum Innoc.

noc. locum habere dico in irregularitate; nam quod dentes, si deficiant, non impediunt, neque etiam dedecori sunt ad diuina facienda; ob eam rem inter mēbra dentes non numerari, scilicet, quæ irregularem reddunt, Innoc. existimauit; etenim verba secundum subiectam materiā intelligenda sunt. arg. l. si vno. ff. loca. & l. plenum. §. equitii. ff. de vsu & habit. at in eo c. significauit, & in toto eo titu. de impedimētis, quæ irregularem reddūt, agitur; iure igitur dictum Inno. in hanc sententiam accipiendū est; & de quæstione hac etiam satis. Ex qua habetur ampliatio alia ad propositam regulā, vt scilicet in excommunicationē hāc incidat etiam, qui vi, ac dolo dētem euulserit.

5 Postrema quæstio hæc est,† quid de verberante prædictos, an & hic excōmunicatione hac obuoluatur? sicut etiam vulnerans? Ego breuiter cōcludo neutrum horum in excommunicationem hanc incidere. Primò, quia nulla verba huius Capitis illis conueniunt; aliud enim est interficere, mutilare, spoliare, & vulnerare, quę in ipso desiderantur: ex quo igitur verba dispositionis hisce non conueniunt; nec dispositio. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. etenim ex diuersis non fit illatio. arg. l. Papinianus exuli. ff. de min. Præterea quoniam, vbi canones volunt & verberantem comprehendere, id exprimunt, vt habetur in Clem. 1. de homicid. ibi. Percusserit, quod significat idē, quod verberauerit: quod etiam facit Bulla hæc in Cap. decimo, & in Ca. Vndecimo: ergo, ex quo hic non dixit, nec nos dicere debemus. argu. l. e. de prætio. ff. de publ. in rem act. Postremò facit, quoniam sumus in pœnis; ergo strictior interpretatio faciēda est. argu. c. in pœnis, & ca. odia. de reg. iur. lib. 6. & l. interpretatione. ff. de pœn. Concludo igitur nec verberantem, nec vulnerantem in pœnam hanc incidere. Ex qua conclusione exceptionem habemus ad regulam propositam; aliàs vero exceptiones colligere possumus ex propositis regulis antea. Et hæc, quæ diximus de mutilante eūtes ad Sedem Apostolicam, dicta esse intelligimus & de mutilante recedentes ab eadem. Sed iam ad reliqua transeamus.

Vers. Spoliant.

SVMMA.

1 *Spoliare proprie quid sit.*
2 *Spoliare quot modis contingat.*

3 Spo-

3 *Spolians hic quando in excommunicationem incidat.*

4 *Spolians euntem ad Apostolicã Sedem in excõmunicationem incidit: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

5 *Spolians vxore sua maritum euntẽ ad Apostolicam Sedem, an in excommunicationem incidat:*

6 *Spolians euntem ad Apostolicam Sedem an in excommunicationẽ incidat, si ijs rebus eum spoliet, quas ei accommodauit.*

7 *Spolians euntem ad Apostolicam Sedem quando in excommunicationem non incidat.*

IC tertia causa habetur, quamobrẽ in excommunicationẽ qs incidit ad Apostolicam Sedem accedentes, recedentesve offendẽs: quæ est, vbi quis eos spoliat: quam excommunicationem vt dilucidiorem habeamus, præmittẽda hæc sunt. Primum quid sit Spoliare. Item quot modis quis spoliare dicatur, & in quam partem hic accipiatur. Postremò, quib. rebus prædictos spoliãdo in excommunicationem hãc quis incidat.

1 Quoad primam igitur † Spoliare proprie nil aliud est, quã spolia alicui inuito eximere, atque exuere. Hinc Cicero ꝓ Pla. inquit. Est enim grauius spoliare fortunis, quam nõ augeri dignitate, & de hoc primo satis.

2 Quoad secundum † duob. modis spoliare cõtingit iuste, & iniuste. Iuste, vbi hostes spoliãtur, iudiceve legitime procedente auctore. Hinc Liu. libr. 1. inquit Regem in prelio obtruncat, & spoliat. Iniuste vero, vbi in aliis casibus quis spoliat, & in hoc casu dicitur proprie, & sumitur pro prædari, & furari. Hinc Terent. in Hec. quin spolies, mutiles, laceres; & in hanc partẽ hic accipitur; ex quo enim excõmunicantur, qui spoliãt, in deteriorem partem accipiendum hoc ẽ; quandoquidem pro delicto, nõ autem pro virtute pœna infert. argu. c. 2. de iis, quę fiunt a maior. part. c. in fine, & l. sancimus. C. de pœn.

3 Quoad tertium denique † etsi spoliare duobus modis cõtingit rebus scilicet mobilibus, & immobilibus, vt in c. ex transmissa & in c. litteras, & in c. sępe, & toto tit. de restitu. spolia. tamẽ hic pro spoliãte prędictos re mobili accipiendum est; nam Ecclesia hos tueri vult in iis, quę secũ habent, quo iter peragere possint, quod non contingit in reb. immobilibus, quas secum ferre nequeunt. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

In

In excõmmunicationẽ hanc igitur incidit.† qui spoliat eũtes
4 ad Apostolicam Sedem. Quę ex communicatio afficit, quicunq. is sit, qui spoliat, vt in antecedentibus regulis etiam diximus; vel priuata persona igitur sit, vel publica, & ob id iure magistratus tales spoliet (modo iniuste id faciat) in excommunicationẽ hãc incidet. arg. ca. conquærente. de restit. spol.

Item excõmunicatio hæc afficit, vel vi, vel dolo quis spoliet, vi aperte aggrediendo pdictos, vt latrones, & exules superiorũ temporum in his regionibus faciebant; dolo, vbi furtim, quod fures facere consueuerunt. arg. §. furtum autem vel à Furuo. in Instit. de oblig. quæ ex delict. na f. Dolo etiã si promittat se eos tutos ducturum per aliquem locum, vbi latrones adesse inquit, cum id falsum sit, modo tantum pecuniæ illi tribuant.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, quicunque sint, qui spoliantur, vt diximus in prima regula huius Capitis; vel igitur sint christiani, vel non christiani, priuilegium hoc habebunt; nam concessum illud est in fauorem Apostolicæ Sedis; ac ꝑpterea nemo alterius vitio priuari eo debet. arg. ca. si diligenti. de for. compet. & ca. contingit. de sent. excom.

Quartò excõmunicatio hęc afficit, quibuscunque reb. ipsos quis spoliet; nã Bulla nõ distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argu. l. de prætio. ff. de publ. in rem act. Vel igitur pecunia, vel pannis, seu vestibus, vel iumentis tales quis spoliet, in excommunicationem hanc inci-
dit.† At quid, si quis adimeret v- 5
xorem, quam secum duxit, vel filios, vel seruos, quos ĩ potestate habet ad Apostolicam Sedẽ vadens, an in excommunicationẽ hic incidet? Ego censeo & hunc pœnam hanc non euadere; nam & vxore quis spoliari dicitur. argu. c. ex transmissa, & c. conquæstione. de restit. spo. quodcunq. igitur sit, quod aufertur, pœna hac quis plectitur. Id quòd locum habet, non solum, vbi rebus omnibus spoliat, quod dubitatione caret, verumetiam & vbi aliquibus; tum quod Bulla non distinguit, vt iam dixi, tũ quod qui spoliat quem aliquibus reb. eum verè spoliat, & sic ei Bullæ verba cõueniunt, ergo & dispositio. arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. tum quòd valet argumẽtum de toto ad partem. arg. l. q̃ de tota. ff. de rei vind.

Quintò excõmunicatio hęc afficit hos spoliantẽ, vel res sint ipsorum spoliatorum omnino,

vel

vel quo ad vsum tantum, vt pote, quia fuerunt ipsis accomodatæ; nam, quod ipsarum cura ad eos pertinet, ob eam rem suę dici possunt; quamobrem etiã fit, vt actionem furti contra auferẽtem etiam habeant. §. furti autẽ actio. in Instit. de obliga. quæ ex delict. nasc. Addo Bullam nõ distinguere, quibus rebus spolientur accedẽtes ad Romanam Curiam.
6 † Verum quid si is, qui res tales eis accommodauit, hos ipsis expoliat, an in pœnam hanc incidet? Ego censeo & hunc in excommunicationem incidere, vbi ad eum finem accomodauit vt ad Apostolicam Sedem secũ ferre possent, vt pote equum, vestes, arma, & id generis; nam iniuste facit, ex quo à cõtractu discedit; cum contractus ab initio voluntatis, & postea necessitatis sint. arg. l. sicut. C. de acti. & oblig. Pręterea obligatus est ꝑmittere, vt accommodatis reb. ad eum finem vtatur, cuius gratia accomodatæ sunt; alioquin tenetur, & peccat, vt habetur in c. 1. de comodat. & in l. in comodata. ff. comodat. & not. Nauar. in Man. cap. 17. nu. 182. Verum quid si res ipsas accomodauit, non vt secum ferret, sed vt domi vteretur, an auferendo in pęnam hanc incidet? Et quid si ad Apostolicam Sedem accedens spolietur rebus, quas furatꝰ est, ab ipso domino? Ego sic distinguendum censeo. Aut auctoritate iudicis dominus rei eum spoliat, & in hoc casu hunc in excõmunicationem nõ incidere cõcludo, non enim peccat, qui auctoritate iudicis aliquid consequitur. arg. l. iuste possidet. ff. de acquir. possess. & l. Gracchus. C. de adulter. Aut sine auctoritate iudicis res suas aufert, & in hoc casu, si periculum est, ne ipsas amittat iudicem adeundo, licite eas aufert; nam & debitorẽ fugitiuum auctoritate propria capere possumus, vt habetur in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de iis, qui in fraud. credi. not. Ias. in l. vinum. nu. 3. ff. si cert. pet. Aut auctoritate iudicis suum consequi potest, & in hoc casu in excommunicationem hũc incidere censeo; nam iniuste facit, ex quo propria auctoritate sibi ius dicit cõtra C. ne quis in sua cau. iudicet, quamobrem etiam punitur, vt habetur in §. ita tamẽ. in Instit. de vi bo. rapt. & facit quoque c. 1. de restit spo. Vel igitur res furtiuæ sint, iniuste spoliari prædicti nõ debent; alioquin in excommunicationem spoliãtes incident.

Postremò excõmunicatio hæc afficit spoliãtes, etiã si res quas auferunt, per aliam personã hi

ferant,

ferant, vt pote per mulionem, & id generis, modo tamen spoliantes sciãt res tales horum esse; alioqn si id ꝓbabiliter ignorent, pœnam huius capitis euadent, arg. c. fin. de constit. libr. 6. & c. Apostolicæ. de cler. excommin. Sicut etiam in excommunicationem incidũt, qui famulos, quos secum ducunt, suis rebus spoliant, quandoquidem eodẽ priuilegio, quo sui domini fruũtur. arg. c. licet. §. fin. de priuil. li. 6. Hi ergo in excommunicationam hanc incidunt, iam qui pœnam hanc euadunt, explicemus.

7 Primum igitur † in excommunicationem hanc non incident, qui hos iuste spoliãt, vt pote auctoritate iudicis, vt vidimus supra, vel quia spoliati ab eisdẽ in continenti eosdem spoliauerũt. arg. c. olim. de restit. spoli.

Item in excommunicationẽ hanc non incident, qui reb. hos spoliant, quas domi reliquerunt vel sint mobiles, vel immobiles, nam priuilegium hoc concessum est pro rebus, quas secum ferunt in itinere, non autem pro iis, quas domi reliquerunt; eas enim ordinario iure tuendas reliquit: quamuis si ordinarii locorum suos subditos pro suis negotiis ad Apostolicã sedem eũtes beneficiis priuent, priuatio nulla sit, & ipsi in censuras incidant, vt habetur in extrauag. diuina. de priuil.

Postremò pœnam hanc euadunt, vbi rem paruam hisce subripiunt ob rationes, quas diximus Sed de hoc satis, ad reliqua descendamus, si illud prius addiderimus, quę de spoliantib. euntes ad Apostolicam Sedem diximus; & ad spoliantes ab ea recedentes pertinere.

Vers. Capiunt.

SVMMA.

1 *Capientes eos, qui ad Sedem Apostolicam eunt in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Capientes eos, qui ad Apostolicã Sedem eunt, quando in excommunicationem non incidunt.*

IN hac parte excommunicantur capientes eos, qui ad Sedẽ Apostolicam eunt, vel ab ea recedunt, & quoniam quid sit capere, & quid hoc significet, satis notum est; ob eam rem eius explicatione omissa, regulam more nostro ponamus.

1 In excommunicationem hanc gitur, † incidunt, qui capiunt eos, qui ad Sedem Apostolicã eunt, vt diximus. Quę excõmunicatio afficit prędictos in om-

nibus casibus, in quibus eam interficientes, ac mutilantes affice re antea diximus. Vel per se igitur, vel per alios id faciant, excommunicatione hac obligantur.

Item excommunicatio hæc afficit, esto capti ratione quapiã capientium manus effugiant; nã ex quo Bulla tales ipso iure excommunicat, statim atque hosce cęperunt, in excommunicationem hanc incident. argu. ca. pastoralis §. fin. de appella. esto igitur deinceps eorum manus euadant, sponteve dimittant, nõ idcirco tamẽ excommunicatione absoluentur. arg. ca. cum desideres, & c. peruenit, de sentẽ. excom. At quid de mandante capi, vel iubente quid iuris, si hũc mandati pœniteat? Hoc alibi declarauimus, iam eos qui pœnã hanc euadunt, ponamus.

2 Primum igitur † in excommunicationem hanc non incidunt, qui in iis casibus capiunt, in quibus & interfici, mutilarive ipsos posse antea diximus. Quare si quis hos capiat ob delictum aliquod, quo à iudice puniantur, vel ne in manus hostium incidãt, neve periculum aliquod adeant, vel etiam ioco, excommunicationẽ hanc euadent, ex quo enim talis pęna infertur, vbi dolus adest, inferri existimatur. argu. c. nullus. & ca. nemo Episcoporum. 11. q. 3.

Postremò excipitur, quis conatus est hos capere, sed non potuit; nam neque hic in excõmunicationem hanc incidet; tũ qđ verba cum effectu intelligenda sunt, arg. l. 1. §. hæc verba. ff. qđ quisque iur. & c. relatum de cle. non resident. tum quòd, vbi pœna infertur, ipso iure delictum consumatum requiritur, quo q̃s in eam incidat, vt tradidit Ioan. Andr. in ca. in pœnis in mercur. lib. 6. quem sequitur Ancharan. in Clem. multorum. nu. 5. versi. Quintò. de pœn. Facit quoque quod dixit Zabar. in Clemen. cupientes. § fin. versic. Tertiò quæro. eod. vbi ait in eam excõmunicationem clericos, religiososve non incidere, qui suadent cuipiam, vt sepulturam eligat, si ipsam nõ eligat; ergo idem hic. Sed iam reliqua prosequamur, cũ illud addiderimus, quæ de capiente euntem ad Sedẽ Apostolicam diximus, & de capiente ab ea recedentem dicta nos esse velle.

Vers. Detinent.

SVMMA.

1 Detinere quid significat.

2 Detinentes, qui ad Apostolicam Se

dem

dem eunt, in excommunicationẽ incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

3 *Detinentes, qui ad Apostolicã Sedem eunt, quando in excommunicationem non incidat.*

4 *Capiens, detinens, spolians, mutilans, interficiens euntem ad Apostolicam Sedem an in plures excommunicationes incidat.*

N hac parte excommunicantur ob aliã causam offendentes eos, qui ad Sedẽ Apostolicam eunt, ab eave recedunt, vbi scilicet eos detinent; †
1 quam excommunicationem, vt dilucidiorem habeamus, sciendum est, verbum hoc Detinere in duas sententias accipi posse. Primò, vbi quis aliquem captũ detinet. Secundo loco, vbi quis aliquẽ moratur, seu impedit iuxta illud Terent. in Eunuch. Detineo te fortasse, & in Phor. Pol me detinuit morbus. Item sciendum est in re nostra in vtrãque sententiam accipi posse, vbi scilicet vel captum detinent, vel nõ captum dolo malo impediunt, vel morantur; nam ratio prohibitionis ea est, vt liber accessus sit ad Apostolicam Sedem, quæ libertas impeditur quacunque ratione dolo malo veniente q̃s moretur, vt per se patet. His præmissis, iam regulam instituto nostro ponamus.

In excommunicationẽ hanc igitur † incidit, qui euntẽ ad Sedem Apostolicã detinet; vel captum, vel non captum. Quæ excommunicatio afficit; vel per se, vel per alios eos detineat, vt habetur in Bulla. 2

Item afficit excommunicatio hæc eos, qui ab aliis captos ipsi detinent; non enim Bulla distinguit, à quo capti sint, sed solum requirit, vt detineat, quod & in hoc locum habet.

Postremò afficit in omnibus casibus, quos in prioribus regulis recensuimus: sed iam qui pœnam hanc euadant explicemus.

3 Primum igitur † in hoc offendens in excommunicationẽ hãc non incidit in iis casibus, in quibus in superioribus casib. offendentes non incidere diximus. Quare qui probabiliter ignorat hos ad Apostolicam Sedem accedere, in excommunicationem hanc non incidet ipsos detinẽs. Non itidem, vbi de iussu iudicis id facit, existimãs iudicem id facere posse; nam iussus iudicis excusat. argu. l. furti. §. qui iussu. ff. de iis, qui not. infam.

Postremò excipitur, vbi quis non dolo malo id facit, vt pote verbis blandis suasit, ne ad Apostolicam Sedem iret, ne litigaret;

ret;nam in hoc casu pœnã hanc euadit.arg.l.fin.C.si quis aliquẽ testari prohibuerit. Idem si ratione alia suasit hoc ei non expedire ob eandem rationem. At quid si quis hæc faciat de consilio vniuersitatis, quid tunc iuris erit? Hoc absoluimus in prima parte huius operis.

4 Quid itidem † si quis quempiã ad Apostolicam Sedem euntẽ capiat, detineat, spoliet, mutilet, ac demum interficiat, an in vnã, pluresve excommunicationes hic incidet? Planè si diuerso tempore hæc fiant, & non eodẽ impetu, in excõmunicationes plures incidet; ex quo enim ꝑ his singulis delictis excommunicatio lata est, & hic omnia commisit, in omnes excõmunicationes incidet. Si vero vno impetu omnia hæc fecit, vbi vnũ delictum commisit in primis, vt aliud committeret, in vnam excõmunicationem tantum incidet, vt pote si capiat, vt spoliet, vel mutilet, vel interficiat, vel detineat; sic enim & q̃ vulnerat clericum vt interficiat, non in plures excommunicationes incidit & quia vulnerauit, & quia occidit, sed in vnam tantum. Si vero ob plures causas, in plures incidet, vt pote si cepit, vt spoliaret, mutilaret, & demum interficeret; nam pro his omnibus excommunicatio lata est. Quamuis si hæc non perficeret; vna tã tum excommunicatione obligaretur, quia cepit, aliàs vero, vbi non apparet, quamobrem id factum sit, in tot excõmunicationes eũ incidere censeo, in quot capita huius Bullę offendit. Primò, quia pro singulis excommunicatio lata est, vt habetur in Bulla. Deinde, q̃a plura sunt specie diuersa, & vnum sub alio nõ est, & ob id à separatis non fit illatio. arg. l. Papinianus exuli. ff. de min. Tertiò, quoniam vnum non fit ob aliud, quo casu diuersa esse censentur, vt sensit Bart. in l. 1. in fine. ff. de iis, quæ no. in fam. Quartò, quoniam vbi quis vnum facit, quod habet multas qualitates, pro quib. singulis pęna est imposita, in tot excommunicationes incidit, quot sunt illę qualitates, vt disputauimus in Tractatu nostro de censuris, ca. 16. §. 3. nu. 4. ergo multo magis in casu nostro dicenda hęc sunt, ex quo facta diuersa sunt. Postremò facit, quoniam si contrariũ diceremus, pœna delicto nõ responderet; nam in vnam excommunicationem tantum incideret, qui delicta hæc omnia committeret, sicut is, qui vnum tantum, quod est absurdum. arg. c. 2. in fin. de iis, quæ fiunt à maio. part. cap. Concludo igitur hunc

in

in plures excommunicationes incidere.

At quid si quis plures euntes ad Sedem Apostolicam capiat, an in tot excõmunicationes incidet, quot erunt capti, vel spoliati? Ego concludo in tot excõmunicationes hunc incidere, sicut de percutiente simul plures clericos conclusimus in eod. ca. 16. §. 3. nu. 8.

Quid itidem si quis capiat clericum ad Sedem Apostolicam euntem, an in vnam, duasve excommunicationes incidet? Ego censeo in duas excommunicationes hũc incidere, in vnam, quia clericus est, ob c. si quis sua dente diabolo. 17. q. 4. in alterã, quia ad Sedem Apostolicã ibat, ob Bullam hãc; & pertinẽt huc, quæ diximus in eod. capit. 16. §. 3. nu. 4. sed iam ad reliqua veniamus.

Vers. Necnon illos omnes, q̃ iurisdictionem ordinariam vel delegatam à nobis, vel nostris iudicibus non habẽtes illam sibi temerè vindicantes similia contra morãtes in eadem curia audent perpetrare.

SVMMA.

1 *Morari in curia quinam dicãtur quoad rem hanc.*

2 *Vsurpantes iurisdictionem contra morantes in curia in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, etiã declaratur.*

HIC excommunicãtur qui iurisdictionẽ neque à Romano Pontif. neque à suis iudicibus habentes illã sibi temerè vindicantes audent similia, scilicet interficere, mutilare, spoliare, capere, & detinere cõtra prædictos in Curia morantes: quam excommunicationem, vt dilucidiorem habeam, præmittendum est primò, quęnam sint illa similia, deinde quinam dicantur morari in Curia, quorum gratia excommunicatio hæc fertur.

Quoad primum igitur similia illa esse intelligo, quæ proxime diximus, scilicet interficere, mutilare, ac reliqua prædicta; dictio enim illa, similia, refertur ad omnia alia antecedentia.

1 Quoad secundum autẽ eos in Curia morari censeo, quos ad Sedem Apostolicam ire antea declarauimus; nã in hoc capite

pite de his agitur, vt vidimus in antecedentibus ergo in hac parte de eisdem agi sentiendũ est; vna enim pars legis alteram declarat,& antecedẽtia consequẽtia.argum.l.si seruus plurium.§. fin.ff.de leg.2.Pręterea facit ꝑ hac sententia verbum illud Morantes, quod respectũ habet ad eos, qui paululum ibi moraturi sunt, nõ autem qui domicilium transtulerũt.Postremò facit verbum illud,In eadem Curia, qđ significat Sedem Apostolicam, ad quam refertur:quam enim sedem Apostolicã Bulla supra nominarat, hic Curiam appellat; ex quo patet de eadẽ re hic semper agi. Addo,ex quo priuilegium habent euntes ad Sedem Apostolicam, & ab ea recedentes,& in ipsa eosdem morantes habere priuilegium tale debere;sic enim fit,vbi securitas fidei alicui datur,vt DD.inquiũt.His pręmissis,iam regulam de more ponamus.

In excommunicationẽ hanc
2 igitur incidunt,†qui iurisdictionem ordinariam, delegatamve à Romano Ponti.à suisve iudicibus non habentes, illam tamen sibi vsurpantes,prędictos,qui ad Apostolicam Sedem venerunt, per se,vel alios,aut interficiunt, aut mutilant,aut capiunt,aut detinent,aut spoliant, ut habetur in Bulla. Quę excommunicatio afficit quicunque prædicta operentur ob dictionem illam Omnes,pœnam tamen hanc euadũt multi.

Primò,qui non vi iurisdictionis, sed vt priuata persona hæc agit ob verba Bullæ; nã ex quo excommunicat eos,qui vi iurisdictionis,quam non habẽt,hæc agunt; ergo secus de aliis.argu. l.cum pretor.ff.de iudi.& c.nonne.de præsumpt.& vt dixit Caietan.in Sum.in verb. Excõmunicatio.ca.14.versic.Secundum est;& Tolet.in Bulla Cœnæ Domini excommunicatio.7. nu.5. nam,ab aliis satis tutos esse fore magistratuum auctoritate existimauit in ipsa Curia,esto alias priuilegium de eundo locũ habeat etiam in morando,vt dixit Rebu.vbi supra in principio huius Capitis.

Secundò,qui probabili inscitia id faceret, existimans ex sua iurisdictione sibi licere ob verbum illud temerè,& verb. Audent,quæ significãt dolum,arg. Clem.1.iunct.Gloss.in verb. temere.de pœn.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidit,qui hæc agit in eos,qui in Curia non morantur;nam Bulla de morantib. solũ in Curia loquitur, ergo secus de aliis;limitata enim causa limita-

limitatum producit effectũ, argu. l. in agris. ff. de acqui. rerum domin.

Postremò in excõmunicationem hanc non incidunt, qui in Curiam domiciliũ trãstulerunt, nam de morantibus tantũ Bulla loquitur, ergo secus de aliis ob prędicta. Ex dictis apparet hanc posteriorem partem huius Capitis differre à priori; nã in hac, quo in excommunicationẽ quis incidat, requiritur, vt faciat vnũ ex prædictis auctoritatiue, id est quasi auctoritatẽ ad id habeat, & idcirco auctoritatẽ sibi vsurpando: in priori autem non, ita inquit Caietan. quem refert, ac sequitur Tolet. eod. nu. 5. Atqui de hoc capite satis, ad aliud veniamus.

De excommunicatione lata in offendentes Romipetas, seu peregrinos. Cap. X.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu peregrinos ad Vrbem causa deuotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morãtes, vel ab ipsa recedentes. Et in his dantes auxilium, consilium, vel fauorem.

SVMMA.

1 *Romipeta quis dicatur.*
2 *Peregrini quinam dicantur.*
3 *Vrbis nomine quid comprehendatur.*
4 *Vrbs vnde dicta,*
5 *Deuotionis, seu peregrinationis cã quisnam ad Vrbem accedere dicatur.*
6 *Deuotio quid sit, & vnde nascatur.*

IN hoc capite quoad primã partem (diuiditur enim in duas primarias partes, quarũ secunda incipit ibi. Et in his) excommunicantur, qui vno ex sex modis hic positis offendunt romipetas, qui ad Vrbem causa deuotionis, seu peregrinationis accedunt, & in ea morantur, vel ab ipsa recedunt. Quam rem vt dilucidiorem habeamus, pmittenda tria sunt. Primum Romipetę, seu peregrini quinam sint. Alterum vrbis nomine quid cõprehendatur. Tertium quinam dicantur accedere ad Vrbẽ, seu in ipsa morari causa deuotionis, seu peregrinationis.

1 Quoad primũ igitur† Romipeta ille dicitur, qui Romam petit;

tit; ductum enim nomen hoc est à Roma, & Peto, quod significat Eo; respectu habito igit̃ ad vim vocabuli Romipeta hoc significat. Quoad rem nostram vero ille Romipeta dicitur, qui causa deuotionis, seu peregrinationis ad Vrbẽ vadit, vt dicitur in Bulla, quamuis sacrorum canonum consuetudine eandem significationem habeat, esto non addantur verba illa Causa deuotionis, vt habetur in c. si quis Romipetas. 24. qu. 3. Quare quicunque deuotionis causa ad Vrbem accedit, siue Romanus ciuis sit, q extra Vrbem habitet; siue alius, qui alibi domicilium habeat, romipeta hic dicit̃, vt id sensit Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio. cap. 13. Verum inter Romipetas, & peregrinos ad Vrbẽ, inquit enim ibi, differentia est, inquantum communius Romipetæ nomen; nam comprehendit etiam Romanum ciuem ad Vrbẽ causa deuotionis accedẽtem. Hæc ibi Caieta. ex quibus iam dictum colligitur, ac probatur. Ciues Romani ergo, qui in suis castris, & oppidis extra Vrbem aliquando habitãt, si deuotionis causa ad Vrbem accedãt, romipetæ dicẽtur, & priuilegiũ huius capitis habebunt.

2 Peregrini vero † ex vi verbi propriè ii sunt, qui à sua patria peregre eunt, ducto nomine à Pegre, & eo, quod significat foras Vado. Verum, quòd verba secundum communem loquendi vsum accipiẽda sunt, vt habetur in c. ex litteris. de spons. & in le. Labeo. ff. de sup. legat. & in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. & vt tradidit Bartol. communiter recept. in le. omnes populi. nu. 50. ff. de iustit. & iur. peregrini communi vsu dicuntur illi, qui extra suam patriã deuotionis causa huc, illucve eũt, vt pote aut Romam, aut ad Sanctissimæ Mariæ Lauretanæ Sacram Aedẽ, aut ad S. Iacobũ de Galitia, aut ad Sepulchrũ Christi Domini, & ad alia pia loca, & sic comprehendit non solũ, qui Romam eunt; verum etiam, & qui alio proficiscuntur. Quoad rem nostrã vero ii solum cõprehenduntur, qui ad Vrbẽ accedunt. Quare qui ad alia loca peregrinantur, priuilegio hoc non fruentur, ex quo enim Bulla de peregrinis ad Vrbem accedentibus loquitur, ergo secus de aliis. argu. ca. non ne. de præsumpt. & l. cum pretor. ff. de iud. Hi ergo peregrini sunt. Quare & vagabundi, qui ob id ad Vrbem accedunt, peregrinorũ nomine comprehendentur.

3 Quoad alterum † Vrbis nomine, quid comprehendatur, dico

primum

primum Vrbis nomine proprie vocari domicilia plura coniuncta, nec non alia loca alicuius ciuitatis, quæ muris, ſeu mœnibus ſepiuntur, vt ſenſit Marcus Cic. pro Seſtio, ibi Domicilia coniuncta, quas vrbes dicimus, mœnibus ſepſerunt. Idem probatur in c. ſi ciuitas. de ſen. excom. nã ibi declarans Romanus Pont. interdicta ciuitate, quouſque interdictum illud pertineat, inquit etiam ad ſuburbia, & ad cõtinẽtia ędificia pertinere, licet alias murorum ambitu terminetur. Ecce accipit ibi nomine Ciuitatis Vrbem, non aũt homines, & ait Ciuitatem murorum ambitu terminari, ergo vrbs eſt locus ille tam vacuus, quàm non vacuus alicuius Ciuitatis, quod murorum ambitu continetur. Idẽ habetur in l. 2. de verb. ſigni. vrbis appellatione dicit enim ibi, muris finitur, ex quibus verbis propoſita concluſio apertiſſime habetur, & pertinent huc, quæ ibi ait Bar. nu. 7. Idem probatur in l. vt Alphenus. ff. eod. †Secun-
4 do dico vrbem ab vrbo parte aratri nominatam eſſe; nam eo inſtrumento; id eſt aratro difiniebantur Ciuitates, & diſignabantur, vt habetur in l. pupillus. §. vrbs. ff. de verb. ſign. vrbs ab vrbo appellata eſt; vrbare eſt aratro diſignare. Varus ait, vrbum appellari curuaturam aratri, quod in vrbe cõdenda adhiberi ſolet. Hæc ibi Iureconſ. ex quib; appareret, vnde vrbs dicta ſit. Tertiò dico, & ſi nomẽ hoc vrbs cuilibet Ciuitati conuenit; tamen, vbi aliud non additur, per figuram illam, quam Grammatici Antonomaſiam appellant, pro Roma accipi, vt habetur apud Virg. in Bucol. dum inquit, vrbem, quã dicunt Romam, Melibee putaui & vt habetur in le. vt Alphenus. ff. de verb. ſign. vt Alphenus ait, dicitur enim ibi, vrbs eſt Roma, qua muro cingeretur. Hæc ibi, ex quibus propoſita cõcluſio optime probatur, & vt id plurib. tradidit Quint. Mandoſ. in ſua Gl. Faculta. Regentis in locum auditoris Cameræ ſuffecti in ver. vrbis, & aliorum pagi. mihi. 88. idque merito, etenim & vbi apud Græcos poetam dicim⁹, Homerum intelligimus, ſicut apud latinos Virgilium, & vbi ius ciuile ſimpliciter nominamus, ꝓ Iure ciuili Romanorum accipimus, vt dixit Imperator in §. ſed ius quidem ciuile. in Inſti. de iu. nat. gent. & ciuil. Quartò dico in caſu noſtro nomine Vrbis Romanam Vrbem accipi, cum ob rationem proximè allatã, quod re dubia, & vbi aliud non exprimitur, vrbis nomine vrbs Romana intelligitur; cum ob ſubiectã

materiam, ſecundum quam ver-
ba interprætamur. argu. l. ſi vno.
ff. locat. & le. plenum. §. equitii.
ff. de vſu, & habit. nam agitur de
eũtibus cauſa deuotionis ad Vr
bem; at Roma eſt Vrbs, in qua
maxime pia loca inſunt, quæ de
uotionis cauſa viſuntur, tum qđ
id ſuadet mens Romani Pont. &
conſuetudo iã inueterata. Quin
tò, quoad rem noſtram dico vr
bis nomine non comprehẽdi ſo
lum Ciuitatem, quæ muro cin-
gitur, vt ſupra probauimus, ve-
rum etiam & continentia ædifi
cia; tum quod Vrbs pro Roma
accipitur, vt ex dictis cõſtat, Ro-
ma vero continentia etiam ędifi
cia comprehendũtur, vt dicitur
in cit. l. vt Alphenus, & in le. 2. ff.
de verb. ſig. tũ quod, vt inquit Iu
reconſ. in cit. l. vt Alphenus, cõ-
ſuetudo quotidiana eum ire Ro
mam interprætatur, qui extra
Vrbem habitat, tum quòd bene
ficium hoc Principis eſt, & ob
id quam latiſſime interprætan-
dum. arg. l. 2. ff. de conſtit. princ.
& ob id etiam vt continentia æ-
dificia, & alia pia loca, quæ pro-
pè Romam ſunt, contingat; tum
quòd agitur de pia cauſa, q̃ gra-
tioſa eſt, & ob id amplificanda.
argu. l. ſunt perſonæ. ff. de religi.
& ſump. funer. tum quod in Bul
la dicitur. Accedentes ad Vrbẽ,
quod verbum non ſolum ſigni-
ficat ad vrbem ire, verum etiam
& ad ipſam prope accedere, iux
ta illud Terent. Accede ad ignẽ:
tum quòd veriſſimile eſt Roma
num Pont. ſi de hoc interroga-
tus eſſet, ſic declaraturũ fuiſſe,
Accedentes ad vrbem deuotio-
nis cauſa non eos tantum dici, q
ad ipſam vrbem eunt, verũ etiã
qui ad continentia ædificia, &
loca alia pia vicina eũt, pietatis
fauore; & vt ad pia illa loca vi-
ſenda Chriſti fideles inuitaren-
tur, ergo perinde eſt, atque ſi id
expreſſiſſet, vt tradidit Gl. com-
muniter recep. in l. tale pactum.
§. fi. ff. de pact. Quare quoad rẽ
hanc ad vrbem accedere non ſo
lum is dicetur, qui intra vrbem
vadit, verum etiam, & qui extra
ipſam loca ſacra viſit, vt pote ę-
dem ſacram, S. Sebaſtiani S. Cru
cis, & alia huiuſmodi loca, atq.
de hoc ſecũdo ſatis, ad tertium
veniamus.

5 Quoad tertium † ſcilicet qui-
nam dicantur deuotionis, ſeu pe
regrinationis cauſa ad vrbẽ ac-
6 cedere. † Præmitto primum de-
uotionem nil aliud eſſe, quã vo
luntatem prõptè tradendi ſe iis,
quæ pertinent ad Dei famula-
tum, vt dixit S. Thom. 2. 2. q. 82.
art. 1. Item deuotionem naſci ex
triplici cauſa, ex Deo tanquã ex
cauſa extrinſeca; nam quẽ vult,
religioſum ipſe facit; item ex

causa intrinseca duplici, scilicet & ex meditatione diuinæ bonitatis, & beneficiorũ ipsius: quæ meditatio dilectionem excitat, quæ deuotionis causa proxima est. Postremò ex meditatiõe suorum defectuum, quamobrem indiget, vt Deo nitatur, quæ meditatio etiam præsumptionem excludit, vt habetur apud S. Tho. ead. q. artic. 3. & apud Nauarr. in Tractatu de orat. & hor. canon. cap. 20. nu. 58. Et quoniam qui promptam voluntatem exequẽdi illa habet, quę ad diuinũ cultum pertinent, religiosus est, ob eam rẽ religionis actum ipsum esse docuit S. Thom. ea. q. 82. artic. 2. Dicta est autem deuotio, à verbo Deuoueo deuoues, qđ significat se totum, ac prorsus alicui tradere, ac dicare, vt dixit. S. Thom. ibid. ar. 1. nam ex quo quis promptam voluntatem habet exequendi ea, quę ad diuinũ cultum pertinent, videtur quodammodo se totũ Deo tradidisse, ac dicasse. His sic p̃missis, quo ad rem nostram igitur illi deuotionis causa ad vrbem accedere dicũtur, qui religionis causa eo accedũt, vt scilicet Deum venerentur, ac colant, tum in se ipso, tum in suis sanctis, quorum Ecclesias, & sacra loca, & sepulturas, & sacras reliquias, & eorundem venerandos cineres visunt; nam quod qui eo accedit, intermittit alia domestica negocia, & curas, & totum ob id Deo se dedere videtur, quamobrem ei inseruiendi prompti animi indicium est, ob eã rem deuotionis causa accedere ad vrbem hic dicitur. Additur demum Peregrinationis, quo significetur nõ solum eos comprehendi, qui prope sunt, verumetiam & qui longe absentes veniunt; vel ponitur illud Peregrinationis pro deuotione, scilicet effectus pro causa nam deuotio est causa, vt iter illud quis suscipiat, & pium hoc opus exerceat: id quod dictio illa Seu, significat, quę est interpretatiua antecedentis. Caietan. autem in Sum. in verb. Excommunicatio. cap. 13. ait inter causam deuotionis, & peregrinationis nihil interesse, nisi quantum ad exteriorẽ manifestationem; nã deuotio interior est peregrinatio vero exteriora signa habere solita est. Hæc Caiet His sic præmissis, iam regulas de more ponamus, & primo de interficientibus: deinceps de aliis.

S V M M A.

1 *Peregrinos ad Vrbem deuotionis causa accedentes qui interficiunt, in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio,*

quousque pateat, declaratur.

I.

§. Explicatis iam dictis, qui in excommunicationẽ hãc incidunt, videamus. In excõmunicationem hanc igitur incidũt
1 primo, †qui Romipetas, seu peregrinos interficiũt, qui accedũt, seu eũt ad vrbem causa deuotionis, vt habetur in hoc capite in principio: idque iure merito, hi enim Deum offendunt, qui in suis sanctis gloriatur, vt ait Dauid, Gloriosus Deus in sanctis suis, & deuotionem ad sanctos minuunt, ita dixit Rebu. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cęnę Domini. arti. 11. in verb. Romipetas.

Hæc autem excõmunicatio afficit primo, quicunque sint, q eos interficiunt ob dictionem illam Omnes, quæ neminẽ excludit. argu. l. Iulianus. ff. de lega. 3. Quare hos interficientes in excommunicationem hanc incident, siue laici, siue clerici sint, siue uiri, siue mulieres, siue publicæ, siue priuatæ personæ.

Item excõmunicatio hęc afficit prædictos, quacunque ratione eos interficiant; nam Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de p̃tio. ff. de publ. in rem act. vel igitur fame, vel veneno, vel laqueo vel ferro, rationeve alia qs hos interficiat (multis enim modis vita adimi alicui potest, vt habetur in le. 1. C. de emend. libert.) in pœnam hanc incidet. Item locum habet ob quamcunque causam illicitam id faciant, non habito respectu an peregrini sint ne c ne.

Tertiò afficit excommunicatio hos interficientes quocũnq. tempore hos interficiãt. vel igitur statim atque domo egressus peregrinus hic est, & iter hoc suscepit, quis ipsum interficiat, in excommunicationem hanc incidet; nam peregrinum ad vrbem accedentem interficit, & sic Bullæ verba huic cõueniũt, & ob id dispositio. arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. Verum quid si post iter ceptum in memoriam aliqd redeat, quod secum portare oblitus erat, & ob id domum ob cã rem suscipiendam redeat, an tũc in reditu ipsum interficiens in pœnam hanc incidet? Ego censeo & in hoc casu in pœnam ipsum incidere: nam & iter illud itineris primo suscepti gratia fit, & vt accessoriũ ad iter illud; ergo & idem priuilegium habere debet, argu. c. accessorium. de regu. iur. lib. 6. & c. si ciuitas. de sent. excom. eod. li. & c. vnic. de consecr. eccl. vel alt. eod. li. Idẽ censeo, si dum in itinere est, ali-

quo diuertat, quò suum amicũ visat.

Quartò excõmunicatio hæc afficit hos interficientes, etiam si peregrini huiusmodi excõmunicati, suspensi, interdictive sint; nam in Ecclesia esse possunt, vt probauimus in Tractatu nostro de Cẽsuris, atque idcirco & ecclesias visere.

Quinto excommunicatio hęc afficit etiam, si peregrini huiusmodi hæretici sint, vel schismatici, modo pietatis causa illuc eant. argu. c. cum secundum. §. fi. de hęret. libr. 6. Excipio tamen vbi in hoc essent hæretici, quod censerent Romanum Pont. potestatem hanc non habere; nam ex eo, quod qs oppugnat, vtile cõsequi non debet, vt dicitur in c. ex eo, cum simil. cit. ibi à Glo. de reg. iur. lib. 6.

Sextò excommunicatio afficit hos interficientes, esto huiusmodi peregrini, Iudæi, & christiani non sint, sed tamẽ christiani fieri velint, & ob id pietatis causa ad vrbem accedant; verba enim & ratio huius Bullæ illis conuenit, ergo & dispositio. argu. l. 4. §. toties. ff. de dam. infec.

Septimò excõmunicatio hęc afficit, esto peregrinus in peccato mortifero sit; nam Bulla non requirit hoc, ergo nec nos req̃rere debemus. argu. cit. l. de prætio. ff. de publ. in rẽ acti. etenim si postularetur, vt quis sine peccato esset, quo priuilegium hoc haberet, raro, & fere nunquã peregrini priuilegio hoc fruerentur, ex quo nemo scit pro certo, an odio, vel amore dignus sit. Quare si peregrini huiusmodi in itinere mortiferè peccent, priuilegium hoc habebunt.

Octauò excõmunicatio hæc afficit, esto ob alia negocia ad vrbem accedant, sed in primis causa deuotionis, ac peregrinationis; nam in vna quaque dispositione id inspicitur, quod in primis agitur. arg. l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. & c. cum volũtate. de sentẽ. excom. esto igitur illuc eãt, vt ea, quæ mirabilia de illa vrbe narrantur, cernant; vel vt arma, remve aliam emãt, gratiamve aliquam impetrẽt, nihil interest; quandoquidem priuilegiũ hoc nihilominus habebunt. Accedit postremò quòd Romanus Pont. excommunicat eos, q̃ hos peregrinos interficiũt, nec distinguit, an deinceps negotia alia agant, ergo nec nos distinguere debemus. argum. l. de prę tio. ff. de publ. in rem act. præsertim quod nemo est, quin aliq̃d aliud agat illuc eundo. At quid si æquè, & causa pietatis, & causa alicuius negocii illuc qs eat, an hunc interficiens in pœnam

hanc

hanc incidet? Et in pœnā ipsum incidere cēseo; tum quòd & verba Bullę, & ratio ei conueniũt; tum quòd beneficium principis est, ergo latissimè interpretandum. argu. l. beneficiũ. ff. de Cōstitu. princip. tum quòd vbi duo concurrũt, semper magis dignũ trahit ad se minus dignum. arg. c. vnic. de consecr. eccl. vel alt. secus autem si in primis causa negociandi illuc quis eat; nam tũc non deuotionis causa illuc iuisse censetur, quod requirit Bulla: alioquin quot quot ad vrbē accederēt, priuilegium hoc haberent; quādoquidem nemo illuc accedit, quin & loca illa pia nō visat, modo christianus sit.

Nonò excommunicatio hæc afficit, esto ibi Romę Curia Romana non sit, id est Romanus Pont. nam excommunicatio hęc respicit Romam, & non Curiam, atque sic dixit Caietan. in verb. Excommunicatio. cap. 12. versi. Et not. quare vel sedes Apostolica vacet, nihil interest. In omnibus igitur his casibus peregrinos prædictos interficiens in excommunicationē hanc incidet; iam, qui pœnam hanc euadant, explicemus, quod in sequenti præstabimus.

SVMMA.

1 *Peregrinos deuotionis causa ad Vrbem accedentes qui interficiunt, quando in excommunicationem non incidant.*

II.

§ Qui in excommunicationē hanc incidant vidimus; iā qui eam pœnam euadant, videamus. 1 †Primum igitur in excommunicationem hanc nō incidũt, qui Romipetas offendunt ad id auctoritatem Romani Pont. habendo; potest enim ab hac pœna eximere talia committentes, vt alibi supra diximus.

Secundò in excommunicationem hanc non incidũt, qui iure id agunt; non enim peccat, qui permittente legē aliquid facit. arg. l. Gracchus. C. de adulte. & cap. qui peccat. 23. qu. 4. & l. iuste possidet, ff. de acquir. poss. at qui non peccat, in pœnam hāc non incidit. argu. c. nullus, & ca. nemo Episcoporum. 11. quęs. 3. Quare qui interficit exules, qui eo ire non possunt, & quos si qs interficiat, præmium habet, qđ nostris temporibus fit, hic in excommunicationem hanc non incidet, tum quòd ex quo peregrinari nequeunt ad vrbem, priuilegium hoc non habent, cũ pro hibito principali accessoriũ ꝓhibitum sit. arg. ca. si Ciuitas, de sent.

sent.excom.li.6.& c.vnic. de cō secr.eccl vel alt.eod.libr. & l. 1. & 2.ff.de vsufruct. cum vulgar. tum quòd ex quo præmium iis constitutum est, qui eos interficiũt,damnum sentire nō debēt, contra l.quod fauore.C.de leg. In excommunicationem hāc ēt non incidet,qui se ab ipsis tuendo legitimè interficeret: cuique enim permissum est,& quocunque iure,vt se tueatur. argu.l.vt vim.ff.de iustit.& iur. & c. dilecto.de sent.excom.li.6.Non denique in excōmunicationē hāc incidit iudex,qui eosdem ob delicta in suo territorio commissa capiendos, interficiendosve curat. Sicut nec is, qui peregrinũ talem eum esse ignorat. arg.c.si quis vero.de sentēt.excom.& vt dixit Iacob.de Graff. in loco infra cit.nu. 100.

Tertiò in excōmunicationē hanc nō incidit,qui interficit eũtes ad vrbem nō deuotionis, peregrinationisve gratia,sed ob aliam rationem,vt dixit Nauarr. in Man.cap.27.num.65.vers.Secunda,& Caiet.in Sum.in verb. Excommunicatio.capi.13.nam priuilegium hoc iis tantum cō cessum est,qui pietatis, religionisve causa ad Vrbem accedũt, ergo non aliis; inclusio enim vnius alterius exclusio est. arg.c. non ne.de præsumpt.& l.cũ prætor.ff.de iud.& limitata causa,limitatum producit effectum.argu.l.in agris.ff.de acqui.rer.dom. Quare mercatores, qui ob negotia sua gerenda illuc eunt; rustici, qui ad agros colendos; fabri,qui ad ædificia construenda, priuilegium hoc non habebunt;minus scurræ,meretrices, nec non qui, vt curiis inseruiāt, illuc eunt;nam hi deuotionis cā non eunt,& sic causa finalis concessionis cessat, ergo & dispositio cessare debet.arg.capi.cum cessante.de appell. & l.adigere. §.quamuis.ff.de iur.patro. Nec repugnat, si dicatur & hos aliquādo loca sacra visere; nam si hoc daremus,quot quot ad Vrbem accederent,priuilegiũ hoc haberent,quod absurdũ est,atq. sic dixit Iacob.de Graff. in loco infra citat.nu. 100.Immò & q deuotionis causa iter ad vrbem suscipit, ac deinceps in itinere propositum mutat,deinceps priuilegium hoc non habebit;nā sicut si ab initio in viā huiusmodi se daret,quo in Vrbe negociaretur,priuilegium hoc non haberet;ita nec hic,qui in medio itinere propositum mutat,valet enim argumentũ de toto ad partem.arg.l. quæ de tota.ff.de rei vind.Non etiam in pœnam hāc incidit interficiens euntes,ac vi sentes alia loca,quæ non sunt vr

bis;

bis,vt pote Aedem sacram Beatissimæ Virginis Lauretanæ; nã Bulla de his non loquitur, atque sic dixit Iacob. de Graff. lib. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullę Cœnæ Domini. nu. 99.

Postremò in excommunicationem hanc non incidit, qui eũ interficit, qui Romę domiciliũ habet, dum ea loca sacra pietatis causa uisit; nam hic neque Romipeta, neque Peregrinus est, vt per se patet, & sic Bullę verba ei non conueniunt, ergo nec dispositio. argu. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. etenim priuilegiũ hoc ob id concessum est, quo exteri, non autem qui Romæ sunt, ad sacra loca visenda alliciãtur: sed de interficientibus satis, ad mutilantes veniamus.

Vers. Mutilantes.

SVMMA.

1 *Mutilantes Romipetas in excommunicationem incidunt.*

IN hac parte alia causa refertur, quamobrẽ in excommunicationem incidunt, q Romipetas offendunt, 1 videlicet, qui ipsos mutilant; de qua re, scilicet quid sit mutilare, quoniam id declarauimus supra in Capite 9. versic. Mutilant, ob eam rem simplicem regulam po namus.

In excommunicationem hãc
1 igitur† incidunt, qui prædictos peregrinos, Romipetasve mutilant, idest membrum aliquod ipsis abscindunt; quæ regula eisdẽ modis, quibus superior declaratur, amplificatur, & coarctatur; sicut etiam illa; quę posita est in eod. cap. 9. versicu. Mutilant. Quare, quæ huc pertinẽt, illinc sumamus.

Vers. Vulnerantes.

SVMMA.

1 *Vulnerantes Romipetas in excommunicationem incidunt.*

2 *Verberantes Romipetas an in excõmunicationem incidant.*

HC tertia causa exprimitur, quamobrẽ offendentes Romipetas in excommunicationem hanc incidunt, scilicet, vbi eos vulnerant. Quare & de hoc regulam ponamus.

In excommunicationẽ hanc igitur incidunt etiam,† qui prædictos romipetas vulnerant, vt habetur in proposito versi. Quæ regula, vt superiores declaratur

am

amplificatur, atque coarctatur.
2 Atquid † si quis tantum prædictos verberet, an in excommunicationem hanc incidet? Ego censeo hunc non incidere. Primò, quia verberare est cum dolore cedere, vt habetur in l. lex Cornelia. §. inter pulsationem. ff. de iniur. quod idem est atque verberibus cedere, iuxta illud Terē. in And. verberibus cesum te in pristinum Daue dedam; at vulnerare est ferire; ex quo igitur diuersa sunt, & de vulnerante, non autem de verberante, pulsanteve Bulla loquitur, excommunicatio vulnerantem, non verberātem afficiet; ex diuersis enim nō fit illatio. argu. l. Papinianus exuli. ff. de min. presertim in pœnis. argu. c. in pœnis, iunct. ibi Glos. de regu. iur. lib. 6. & l. interpratatione. ff. de pœn. Accedit, qđ vbi Bulla & percutientes comprehendere voluit, id expressit, vt in sequenti Capite vndecimo ibi, Percutientes; ex quo igitur hic non dixit; nec id voluisse, existimandum est. sed iam ad alia veniamus.

Vers. Detinentes.

S V M M A.

1 *Detinentes romipetas, seu peregrinos in excommunicationem incidunt.*

HIC quarta causa exprimitur, quamobrem offendentes romipetas excommunicantur, scilicet q ipsos detinent. Detinere autem hic eum intelligo, qui impedimentum aliquod ponit, quo minus iter suum peragant, vt pote non sinendo per suum territorium ipsos transire, non sinendo equos eis commodari, pecuniamve sibi debitam exigere, iuxta illud Terent. Detineo te hic fortasse. Hoc premisso, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hāc
1 quoque incidunt, † qui hos romipetas ratione quapiam detinēt. Quæ regula eisdem modis, quibus superiores, declaratur, iam ad reliqua transeamus.

Vers. Capientes.

S V M M A.

1 *Capientes romipetas in excommunicationem incidunt:*

HIC quinta causa exprimitur, quamobrē romipetas offendētes excommunicantur, scilicet vbi eos capiunt. Et quoniam quid sit Capere per se constat, ob eam rem regulam tan-

tum ponamus.

In excommunicationē hanc
1 incidunt etiam,†qui romipetas capiunt.Quæ regula eisdem modis quibus superiores, declaratur.

Vers.Deprædantes.

SVMMA.

1 *Deprædari quid sit.*
2 *Deprædantes romipetas in excommunicationem incidunt.*
3 *Deprædantes muliones,qui ferunt res romipetarũ,an in excommunicationem incidant.*
4 *Spolians romipetā,quem alius interficit,an in excommunicationē incidat.*
5 *Furantes aliquid romipetis an in excommunicationem incidant.*

HIC sexta causa exprimitur,qua excommunicantur,qui romipetas offendũt, scilicet vbi eos deprædantur, quam excommunicationē, vt dilucidiorem habeamus,præmittendum
1 vnum est, quid sit deprædari. † Deprædari ergo nil aliud est, q̃ aperte per vim aliquid alicui auferre, vt habetur in Lexicon in verb.Prędo.Hoc posito,iam regulam ponamus.

In excommunicationem hāc
2 igitur†incidunt, qui romipetas deprædantur,vt in versi.proposito habetur.Et quoniam Bulla simpliciter loquitur, & non distinguit,ob eam rem nec nos di stinguemus,arg.l. de prætio.ff. de publ.in rem act.Quare quæcunque res ipsis auferantur, in excommunicationem hanc auferentes incident; vel igitur pecunia,vel panni,vel equi,vel serui,vel quduis aliud ipsis auferat̄, pœna hac auferentes obligabũtur.Immò & qui marito vxorē, filiosve auferet.Ad summam,q̃ diximus in antecedenti Capite in ver.Spoliant,& hic pro dictis haberi volumus.

3 At quid†si quis pdetur Muliones,qui res romipetarum ferunt,an in pœnam hāc incidet? Planè censeo & in hoc casu hũc in excommunicationem incidere;cum ea ratione romipetas deprædetur, & Romani Pontif. mens,atque intentio hoc velit: ac sanè nonne absurdum esset principes viros, qui res suas in huiusmodi itineribus per alios ferunt,priuilegio hoc carere? Cōcludo igitur in hoc casu Bullam locum habere. Excipio tamen,vbi muliones periculũ huiusmodi in se suscepissent,nā qđ tunc non ipsis dominis res pereũt,sed ipsis mulionibus, & ob id non spoliātur, ob eam rē nec

tales

tales deprædantes in pœnã hãc inciđunt, ex quo Bullę verba eis non conueniunt. argu. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. Contraria opinio tamen mihi verior videtur; nam res peregrinorum deprædantur, esto periculum in se muliones susceperint.

4 Quid itidem † si quis romipetam interficiat, alius vero inter ueniens mortuum spoliet, an in excommunicationem hic incidet? Neque hunc in excommunicationem incidere concludo; nam solum per Bullam punitur qui vi aufert, hoc enim significat verbum illud Deprædantes, vt præmisimus; at hic uis nõ infertur, ex quo mortuus spoliatur; iure igitur pœnam hãc euadit, etsi aliàs punitur.

5 Quid demum † de iis, qui clã furantur? Neque hos in pœnã incidere censeo ob eandem rationem; quoniã vi non auferũt, sed clam, & ignorantibus domi nis, quo casu uis non infertur; etenim Romanus Ponti. grassatores punire voluit, qui in itinere insidiantur, & non res tantũ, sed sæpius vitam auferunt, declarant hoc antecedentia, quæ vidimus, scilicet de his prędonibus agi, qui etiam interficiunt, mutilant, vulnerãt, & huiusmodi alia scelera committunt. Sed iam ad alia veniamus.

Vers. Et in ea morantes.

S V M M A.

1 *Offendentes romipetas, dum in Vrbe morantur aliquo ex dictis modis, in excommunicationem incidunt.*

HIC excommunicatur † qui romipetas, ac pegrinos offendunt, dum in vrbe morantur, vt in versic. proposito habetur. Et quoniam quæ diximus de antecedentibus, & hic locũ habẽt; ob eã rẽ q̃ huc ptinẽt vel de interficiẽte, vel de mutilãte, vel de vulnerante, vel de detinẽte, vel de capiẽte, vel de deprædãte agamus, illinc sumem⁹: etenim & in hoc casu eadem ratio est, & ob id eadem iuris dispositio. argu. l. illud. ff. ad leg. aquil. & c. cum dilecta. de confir. vtil. vel inutil. Priuilegium igitur huiusmodi romipetæ in omnib. prędictis casib⁹ habebũt, quod habent ad Vrbem accedentes.

Excipitur tamen vbi domicilium ibi elegerunt; nam quòd tunc peregrini esse desinunt, & fiũt ciues Romani, & incolæ, ob eam rem priuilegium hoc non habent; cessante enim causa priuilegii cessat & priuilegiũ. arg. c. cum cessante. de appell.

Vers. Vel ab ipsa recedẽtes.

SVMMA.

1 *Offendentes vno ex dictis modis ab vrbe peregrinos recedẽtes in excommunicationem incidunt: q̃ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

HIC excommunicãtur, 1 † qui vno ex p̃dictis modis romipetas ab vrbe recedẽtes offendunt. Quæ excommunicatio afficit, quousque in patriam venerint, seu ad suum domiciliũ; nã sicut priuilegium hoc habent statim atque domo egressi iter susceperunt, ita eo fruũtur, quo usque illuc reuersi sunt, vt quod operatur propositum in proposito, operetur oppositum in opposito. arg. l. fin. §. fin. ff. de le. 3.

Item locum habet, esto quẽ pœniteat se id itineris fecisse, posteaquàm pia loca uisit; nam nihilominus pietatis causa venit, & quę pietatis erant, egit; qđ autem factum est, infectum reddi non potest. argu. l. in bello. §. infectæ. ff. de capt. & postli. reuers.

At quid si quis causa pietatis ad vrbẽ accedit, sed posteaquã illuc peruenit, neque pia loca uisit, aliudve pietatis mun⁹ obiit; sed aliud egit, an in excommunicationem ipsum domũ redeũtem offendens incidet? Ego cẽseo in excommunicationẽ hunc non incidere; nam cessat causa pietatis, quamobrẽ priuilegiũ hoc concessum est; ergo & priuilegium cessare debet. arg. cit. c. cum cessante. de appe. Idem cẽseo, si in itinere opinionem mutet; secus autem si morbo impeditus id agat; tunc enim voluntas prodest, ac supplet.

Postremò afficit excommunicatio hęc, vel diutius ob aliquã causam, vt pote ob morbum, aut in accedendo ad vrbem, aut in ea morando, aut ab ea recedendo, moretur. Sed de hoc satis; si quid hic desideratur, illud ex antecedenti Capite ex tertia regula sumatur.

Vers. Et in his dantes auxilium, consilium, vel fauorem.

SVMMA.

1 *Auxilium fauorem, consiliumve præbens alicui, quò vno ex dictis modis romipetas offendit, in excõmunicationem incidit.*

2 *Consulens alicui, vt romipetam interficiat, an in excommunicationem incidat, si is, cui consiliũ dedit,*

dit, solum vulnerauerit.

HIc excommunicantur,
1 †qui ad prædicta delicta in romipetas cõ mittēda, aut auxilio, aut cõsilio, aut fauore adiuuāt, vt habetur in versi. Hi tamen in excommunicationem non incident, nisi effectus sequatur, vt in prima parte huius operis disputauimus; nam nec incidunt in eā pœnam qui prędicta agere conantur, si ea non perfecerint; nõ enim in pœnam humanam quis incidit ipso iure, nisi delictum ꝑfectum sit, arg. c. cum in cunctis. §. fin. de elect. iuncto cap. perpetuo. eod. lib. 6. Quare si quis sua serit alicui, vt peregrinū huiusmodi deprædetur, sed id non potuit, esto id conatus sit, neuter tamen in pœnam hanc incidet.

2 Verum quid † si quis cõsuluit alicui, vt romipetā interficeret; ille verò qui consilium accepit, solùm vulnerauit, an consulens in excommunicationē incidet? nam vulnerantem incidere satis constat, quoniam & vulnerās in excõmunicationem incidit, vt vidimus. Quo ad ipsum consulē tem vero videbatur dicendum non incidere, quoniam id ipse non consuluit, ergo non tenetur argu. l. diligenter, ff. mand. Atq; contrarium sentiendum est, scilicet consiliarium hunc in excõmunicationem incidere; tum ꝙ Bulla excommunicat etiam, vt dixi, vulnerantes; nā ex quo mādauit, vt interficeret; & vt vulnera infligeret, mandasse existimatur, qui enim vult consequens, & antecedens velle intelligitur. arg. l. Oratio. ff. de spons. & l. ad legatum, & l. ad rem mobilem. ff. de procur. tum quod satis cogitare poterat id fieri posse. arg. c. fin. de homicid. lib. 6. & qui furatur saccum frumenti, pro sacco furti actione tenetur, esto id furari per se nollet, vt habetur in l. qui saccum. ff. de furt. Concludo igitur in hoc casu & hunc in excommunicationem incidere.

Illud quoque notandum est, vbi excommunicatur, qui auxilium fert, non intelligi eum auxilium ferre, qui in ipso delicto committendo præsto est, & vna cum aliis delictum committit; nam tunc vt principalis est, & correus; intelligēdum igitur est tunc quem auxilium ferre, vbi ratione alia extra delictum, delicti tamen causa opem fert, vt pote pecuniam, arma, seruos, subministrando, astādo, ne timeant. ar gu. eorum, quæ dixit Bart. in l. q. seruum. §. fin. ff. de furt. Prædicti omnes ergo auxilium, cõsilium, fauoremve præstātes ad dictos romi-

romipetas dictis modis offendẽ dos in excommunicationẽ hãc incidũt. Quæ excommunicatio, quòd eisdem modis, quibus superiores, declaratur, ob eam rẽ, quæ huc pertinent; illinc sumemus. Vnum tamen addimus, romipetas priuilegium huiusmodi, etsi non tam amplum, & olim habuisse, vt habetur in ca. si quis romipetas. 24. qu. 3. Sed iam ad Caput Vndecimum veniamus.

De excommunicatione lata in offendentes Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios. Cap. XI.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequẽtes S.R.E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisq. Apostolicę Legatos, vel Nuncios, aut eos à suis diœcesibus, & territorijs, terris seu dominijs eijcientes. Necnon ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes eis auxilium, consilium, vel fauorem.

S V M M A.

1 *Cardinales quinam sint.*
2 *Patriarchæ sunt Episcopi, qui pluribus prouincijs præsunt.*
3 *Patriarchæ dicuntur primates.*
4 *Patriarchæ vnde dicti.*
5 *Patriarchæ qui primi.*
6 *Archiepiscopi sunt Episcopi, qui vni prouinciæ præsunt, & quamobrem sic nominati.*
7 *Episcopi quinam sint, & vnde dicti.*
8 *Episcopi nomen sumitur generatim, & speciatim.*
9 *Legati Apostolicæ Sedis triplicis generis sunt, & qui.*

HIC excommunicãtur, q. vno ex tredecim modis offendunt vnam ex sex personis
1 Ecclesiasticis hic positis, scilicet aut Cardinales, aut Patriarchas, aut Archiepiscopos, aut Episcopos, aut Apostolicæ Sedis Legatos, aut Nuncios, de quibus singulis agendũ est, præmisso tamen prius personę huiusmodi quænam sint.

1 Cardinales igitur† sunt præcipui, ac principes Sacrosanctæ Ecclesiæ præsides, qui in Eccle-

ſia vniuerſali gubernãda Romano Pont. aſſidue aſſiſtunt vt dicitur in cap. fundamenta. §. decet. de elect. lib. 6. & ob hanc rationem, vbi aliquo legati mittũtur, è latere legati dicuntur, quippe 6 qui è latere Romani Pontif. veniant; cui, vt diximus, aſſiſtũt, vt dixit Gloſſ. in c. 1. in verb. Legati. de off. leg. lib. 6. & in cap. 2. in ver. Proconſulum eod. De quorum origine, dignitate, atq. auctoritate, quòd doctiſſimi viri pluribus egerunt Illuſtriſſimus Cardinalis Albanus, & Hieronymus Manphredus, ob eam rẽ nihil præterea de ipſis huc addimus.

2 Patriarchæ vero † ſunt Epiſcopi, qui pluribus prouinciis prę-ſunt, & inter Epiſcopos poſt Romanum Ponti. primum locũ obtinent, vt dicitur in c. cleros. ver. Patriarcha. d. 21. & vt ſenſit Abba. in c. antiqua. nu. 5. de priuileg. † Dicuntur etiam Primates,

3 vt habetur in cap. prouincię. di. 99. & vt dixit Ancharan. in Clemen. Archiepiſcopo. nu. 8. verſi.

4 Quærit Laur. de priu legi. † Nominantur autẽ Patriarchæ quaſi principes patrum, ſicut et á primates, vt habetur in cit. c. cleros,

5 d. 21. Inter omnes † autẽ Patriarchas (Romanum Pont. ſemper excipio) Patriarchę quatuor principem locum obtinent, ſcilicet Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hieroſolymitanus, vt dicitur in eod. ca. antiqua, vbi & eorum munera quędam referuntur.

6 Archiepiſcopi autẽ † ſunt Eccleſiæ Antiſtites, qui vni prouinciæ præſunt, & eiuſdem Epiſcopos ſubiectos habent, quamobrem Archiepiſcopi dicuntur, quoniam principes Epiſcoporũ ſunt, vt habetur in eod. c. cleros. §. Archiepiſcopus d. 21. Metropolitani etiam dicũtur, vt habetur in c. prouincię. d. 99. & vt no. Anchar. in Clem. Archiepiſcopo. nu. 8. de priuileg.

7 Epiſcopi verò † ſpeciatim ſũpti, ſunt Eccleſiæ Antiſtites, qui vni diœceſi, & Ciuitati præſunt, vt id quoque habetur in eod. c. cleros. §. Epiſcopus d. 21. Et dicitur Epiſcopus græcè, quod eſt latinè Superſpeculans, ſuperſpeculari enim debet ſubditorum vitam & mores, vt dicitur ibi. †

8 Dixi autem Epiſcopi ſpeciatim ſumpti, quoniam nomen hoc Epiſcopi generatim ſumptum cõplectitur Rom. Pon Patriarchã, Archiepiſcopũ, & Epiſcopũ. vt habetur in eod. c. cleros. §. ordo vero Epiſcoporum, & apud Catechiſmum Romanum in ſacramento Ordinis.

9 Legati Apoſtolicæ ſedis demum † triplicis generis ſunt; nã alii

alii legati è latere sunt, qui Cardinales sunt, vt diximꝰ, alii nati, qui statim atque Episcopatũ acquisiuerũt, legati quoque sunt, & ob id dicuntur nati; alii dicũtur missi, & hi sunt, quos Bulla hic Nuncios appellat, atque sic tradidit Gloss. in c. 1. de off. libr. 6. His sic pręmissis, iam regulam de more ponamus: & quoniã ob tresdecim causas excommunicãtur, qui hos prælatos offendũt, ideo primum de Cardinalibus agemus, & in singulis causis singulas regulas ponemus, deinceps de reliquis eadem contemplabimur.

SVMMA.

2 *Cardinalem interficientes, in excommunicationem incidũt, quæ excommunicatio, quousq; pateat, declaratur.*

2 *Cardinalis se ipsum interficiẽs in excommunicationem incidit.*

3 *Clericus se ipsum percutiens in excommunicationem incidit.*

I.

§. Prædictis explicatis, iam q̃ Cardinalem offendentes in excommunicationẽ incidãt,
1 videamus. †In excommunicationem hanc igitur incidũt, q̃ Cardinalem interficiũt, vt habetur in Bulla. Quæ excommunicatio primo afficit, quicunque sit, qui Cardinalem interficit, nã Bulla excommunicat omnes, vt habetur in initio huius Capitis, ergo neminem excludit. argu. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & cap. si Romanorum. d. 19. Quare vel vir, vel mulier sit, in excommunicationem hanc incidit; nã de iniiciente manus in Ecclesiasticam personam sic dixit Glo. in ca. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. quam DD. communiter sequuntur, & Mar. Socin. Sen. in c. peruenit. n. 12. cum seq. versi. Quoad primã. de sen. excom. & habetur de muliere. in c. mulieres, & c. ea noscitur, & in c. de monialibus. de senten. excom. & de uiris in toto eo titu. etenim materia hæc ad viros, & ad mulieres pertinet, ergo & pœna. arg. eorum quæ dixit Zabar. in Clem. 1. nu. 8. q. 3. de elect. & Ias. in l. si quis id. ff. de iurisd. iud. Item in excommunicationem hanc incident non solum maiores natu, verum etiã & minores, & ob id impuberes, modo capaces doli sint, vt habetur de pueris iniicientib. manus in Ecclesiasticam personã. in c. 1. & in c. fin. de sent. excom. Item in excommunicationẽ hãc incidunt ob eandem rationem non solũ si laici hos interficiãt, verum etiam etsi Ecclesiasticæ personę, & ob id etiam si Cardinalis

nalis sit;nam & clerici seculares & etiam regulares, vel monaci, vel moniales,si mutuo se percutiunt, in excommunicationem incidunt eius cit.c.si quis suadẽte diabolo,vt de secularibus clericis habetur in c.1.de sentent. excom.& de regularibus in ca. monaci,& de monialibus in ca. de monialibus eod.Facit quoq. cap.cum pro causa,& ibi no.eo. Nec repugnat,si dicatur priuilegiatũ non vti priuilegio contra pariter priuilegiatum.arg.l.non solum.§.de vno. ff. de rit. nupt. not.Ias. in l.si domus.§. de euictione.nume.33. versic. Quarta fuit sol.ff.de leg.1.nam negatur in hoc casu vtrunque esse priuilegiatum,quandoquidem priuilegium hoc concessum est Cardinalibus,qui interficiuntur,nõ illis,qui interficiũt,atque sic respondit Mar.Socin.Sen.in ca.cũ pro causa.nu.6.cum seq. versic. Et sic patet.de sent.excomm. & Abba.ibi nu.2. versic. Secundò not.& pertinent huc;quę tradidit Bart.in auth. quas actiones. nu.3.versic. Quandoque qs est priuilegiatus.C.de sacrosan.Ecclesi.Item in excommunicationem hanc incidunt, qui Cardinales interficiunt,non solum, si priuati homines sint, verũ etiã & si publici,vt Iudices, Imperatores,Reges, aliique inferiores huiusmodi,cum ob dictionem illam Omnes;tũ quod & vbi violentas manus in clericos iniiciunt,in excommunicationẽ incidunt,vt probatur in ca.si vero alicuius,in verb.officiales,& ibi Gloss.de sent.excom. & in c.mulieres,ibi,De his vero, qui magnæ sunt potentiæ.eod. & facit c.si iudex.eod.lib.6.& not.Mar. Socin.Sen.in cap.peruenit. nu. 24.versicu.Tertiò principaliter infertur.de sent.excom.Itẽ non solum,si homo liber sit,verum etiam si seruus,ob easdem rõnes, nam & hic iniiciẽs manus in clericum in excommunicationem incidit,vt habetur in c.mulieres iunct.Gloss.in verb.suis iuris.& in c.relatum.eod. de sent. excõ. & ibi not.Abba.nu.1.& Feli. & Mar.Socin.Sen.in cit.ca.peruenit.nu.6.versicu. Quintò principaliter.ad summam cuiuscunq. generis,conditionisve sint,in excommunicationem hãc incidũt qui Cardinales interficiũt.Quare vel ob inimicitias, quas cum Cardinalibus quis habebat, vel ob insidias,quas sibi à Cardinali parari asserebat,ipsum interficiat,in excommunicationẽ hãc incidet,non enim Romano Pontif.excepto,in ipsos Cardinales iurisdictionem quis habet,vnde coercere ipsos possit, qui ergo iniuriam aliquam ab ipsis passus

est,Romanum Ponti.adire dēt, non autem sibi ius dicere. argu. tot.tit.ne quis in sua caus.

Secundò in excommunicationem hanc quis incidit,quem cunque Cardinalem interficiat, vt pote vel Episcopus,vel nō Episcopus sit;statim igitur atque 2 creatus est,priuilegium hoc habet, esto Galerum à Romano Pont.nondum acceperit.

Tertiò in excommunicatio- 3 nem hanc incidit,esto Cardinalis quem interficit,excommunicatus,suspensusve sit; nam per eas censuras priuilegia nō amittit,quæ quis habet, vt asseruimus in Tractatu nostro de cēsuris Tab.1.ca.13.§.15.nu.7. Quare ob eandem rationem nec si exul fiat,alicubive à Rom. Pon. relegetur, priuilegium hoc amittet.

Quartò in excommunicationem hanc incidit Cardinalē interficiens,esto Cardinalis depositus verbis sit;nā depositio hęc suspēsionis perpetuæ ab officio vim habet, non autem dignitatē amittit,ac propterea nec priuilegium,quod ob illam dignitatem datur.argu.c.si diligenti. de for.compet. & c. contingat. de sent.excom.

Quintò in excommunicationem hanc incidit, qui Cardinalem interficit,vel Cardinalis hęreticus,schismaticus, apostatave sit,antequam pro tali sit declaratus;nam ad Romanum Pontif.eos corrigere pertinet,nō autem ad alios.argu.c.cum secundum leges.§.fin.de hæret.lib.6.

Sextò in excòmmunicationē incidit,†vel se ipsum interficiat, vt de communi DD.sententia testatur Tabien in verb.Excōmunicatio.5.cas.1.nume.32.idque merito.† nā & clericus se ipsum percutiens in excommunicationem incidit,vt inquit Abba. in c.contingit.num.6.& ibi Additio ad eum,& facit c. si nō licet. 23.q.5.& l.1.§.vsque.ff.de iniu. & C.de iis, qui sibi mort. consciuer.

Postremò in excommunicationem hanc incidit, quacūque ratione Cardinalem quis interficiat,vel ferro,vel fame,vel laqueo,& aliis modis; multis.n. rationibus interfici quis potest. argu.l.vnic.C. de emend.libert. Quare si quis Cardinalem in aliquo loco obsideat,& non permittat comeatum ad ipsum deferri,& ob id moriatur,in excōmunicationem hanc incidet:idē si in carcere inclusum sic perimat.Sed iam qui pœnam hanc euadant,explicemus;cum tamē prius explicauerimus,qui offendens simplicem clericum in excommunicationem nō incidat

eius

eius c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4.

SVMMA.

1 *Clericum interficiens de licentia Romani Pont. in excommunicationem non incidit. Item nec se ab eo legitimè defendens.*

2 *Clericum prius percutiens timens probabiliter ne ab eo interficiatur, in excommunicationem non incidit.*

3 *Clericum interficiens non incidit in excommunicationem, si aliter vitare non potest, quin ab ipso mutiletur.*

4 *Clericus furiosus, dormiensve, an interfici potest, si in eo furore, ac somno aliquem aggrediatur, & aggressus ratione alia se tueri ab eo non possit.*

5 *Clericum interficiens, quo filium, vxorem, patrem, familiamve suã ab ipso tueatur, immò vel extraneam personam, in excommunicationem non incidit.*

6 *Fugere potens, ne à clerico interficiatur, an si se tueatur, & non fugerit, in excommunicationem incidat.*

7 *Clericum mulier interficiens, cum aliter suam pudicitiam tueri nequeat, in excommunicationẽ non incidit.*

8 *Clericum an interficere liceat pro rebus suis tuendis.*

9 *Clericum interficiens, vbi talẽ eñ esse ignorat, in excommunicationem non incidit.*

10 *Clericũ aliquem interficere quis volens in excommunicationẽ an incidat, si alium casu interficiat.*

11 *Clericum interficiens, qui vsu rationis caret, in excommunicationem non incidit.*

12 *Non itidem, qui clericum interficit, qui ea dignitate priuatus est.*

13 *Non etiam, qui inuentũ turpiter, aut cum vxore, aut cum matre, aut cum sorore, aut cum filia propria, aut cum filio interficit.*

II.

§ Proposuimus nobis explicandum, quando q̃s offendens clericum in excommunicationem non incidat eius ca. si q̃s suadente diabolo. 17. q. 4. iã igitur rem aggrediamur.

Primum igitur in excommunicationem non incidit, † q̃ de mandato, licẽtiave Romani Põtif. clericum interficit, potest enim Romanus Pont. eximere ab hac pœna, & prẹsertim, vbi iure id facit; nam ex quo ipse pœnã hanc per cõcilium proposuit, & ipsam tollere potest, cũ eius sit tollere, cuius est ponere. arg. c. cum maior, iunct. Glo. de maio. & obedien. & Gloss. in ca. si maior. d. 21. & facit c. proposuit. de concess. præben. præterea cit. c.

1

si quis suadente diabolo. iniuriã prohibere voluit, quam non infert, qui iurisdictionem ad id à Romano Pont. habet, vt dicitur in l. iniuriarum actio. §. is, qui iure publico. cum cit. ibi à Glo. ff. de iniur. & in le. quæ iure potestatis, & in le. aut facta. §. causæ. ff. de pœn.

2 Item in excommunicationẽ hanc non incidit, vbi quis clericum interficit legitimè se ab eo defendens, & ratione alia vitæ periculum vitare non potẽs; nam quocunque iure vim vi repellere quis potest, & se tueri, vt dicitur in l. vt vim. ff. de iustit. & iur. & in c. dilecto. de sent. excõ. lib. 6 & in cap. 3. eod. in antiqu. & in Clem. 1. de homicid. atque sic sensit in casu nostro Glos. in ca. fin. in verb. Percusserit, quam sequitur ibi Gemin. nume. 11. & Philip. Franc. de pœn. lib. 6. & alii multi, quos refert, ac seqtur Viu. in Syl. sua opin. 88. num. 4. & apertius Nauar. in Man. capi. 27. nu. 67. versic. Sexta, & Rebu. in Prax. benefici. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. art. 8. versicu. Secundò, etenim in hoc casu iniuriam quis non facit. arg. l. sed etsi quemcumque. ff. ad le. Aqui. & l. 2. C. ad leg. Corne. de sicar. accedit quod permittente lege id facit, vt dixit Gloss. in eo. cap. fin. in verb. Percusserit, ergo non peccat. argu. ca. qui peccat. 24. q. 3. & l. Gracch⁹. C. de adult. ergo puniri nõ debet, ac propterea nec in excommunicationẽ incidere, cum in maiorem excõmunicationem quis nõ incidat, vbi mortiferè non peccat. argu. c. nullus, & c. nemo Episcoporũ. 11. q. 3.

Verùm quid† si quis timẽs ꝓbabiliter, ne à clerico interficiatur, ipsum prius percutiat, atque interficiat, an in excommunicationem hic incidet? Ego censeo hunc in excommunicationẽ nõ incidere, vbi iustus erat metus; & ratione alia periculum euadere non poterat; tũ quod hoc sensit Gloss. in cap. si perfodiens. in verb. Secularibus. de homicid. tum quòd melius est occurrere ante tempus, quam post vulneratam causam remedium quærere, vt not. Glo. in c. suscepimus. de homicid. & habetur in l. fin. C. in quib. caus. in integ. rest. nõ est necess. nec in hoc casu igitur in excommunicationem hũc incidere concludo.

3 Quid itidẽ† si quis posset mortem quidem euitare Clericum non interficiendo, sed non mutilationem, nisi Clericum interficiat; an, ne mutiletur, interficiẽs in excommunicationem hãc incidet? Videbatur dicendum in excommunicationem hunc incidere,

dere, quoniam maius malũ est, quod efficitur, quàm quod vitatur, & sic non videtur esse defensio ordinata, sed excedere modũ inculpatæ tutelæ, contra. l. 1. C. vnde vi. Cõtrariam sententiam tamen sequor, vt scilicet in excõmunicationem hic non incidat: & hoc ob eam rationem, quoniam licet cuique se defendere, vt diximus; ergo his modis, quibus potest, cõcesso enim aliquo, & id omne concessum intelligitur, sine quo haberi concessum non potest. arg. l. 2. ff. de iurisdi. iud. & l. ad rem mobilem & l. ad legatum. ff. de procurat. at non potest vitare mutilationem, nisi Clericum interficiat; ergo eum interficere ipsi licebit; etenim nec irregularis efficitur, vt asseruit Mar. Soc. Sen. in eo. c. ad audientiam. nu. 173. q. 20. & tamẽ in irregularitatem, quis facilius incidit, quàm in excommunicationem, vt sensit Gloss. in Clem. vnic. in verb. Suum. de homici. nam quo in excommunicationẽ quis incidat, dolus requiritur. argu. c. nemo Episcoporum. 11. q. 3. quo autem irregularis fiat, sat est culpa, immò & sine ipsa etiam cum merito, vt dixit citat. Gloss. ibid.

4 Quid demũ † si clericus furiosus, dormiensve aliquem aggrediatur, quo illum interficiat, an interficere ipsum licebit; si aliter vitare mortem non poterit? Videbatur dicendum hunc in excommunicationẽ incidere, quoniam Clericus hic non dolo malo eum persequitur, ac propterea excusandus videtur. Atqui contrariam sententiam veriorẽ cẽseo, vt scilicet interficere Clericum hunc liceat, primò, quoniam licet cuicunque se defendere à quocunque; & quãdo aliter non potest, ipsum interficere, vt antea diximus, ergo & furiosum; non enim casus hic exceptus est, ergo nec nos excipere debemus. arg. c. non ne. de p̄sumpt. & l. cum prætor. ff. de iudi. atque sic dixit Bald. in l. 1. numer. 50. versic. Quid de furioso. C. vnde vi. Postremò facit, quoniam animal, quod ratione caret, impetum si in me faciat, interficere possum, nec teneor prę cium eius domino soluere, & tamen dolo caret, & iniuriam nõ infert, vt habetur in l. 1. §. ait p̄tor. ff. si quadrup. pauper. fecisse dic. ergo idem & hic; nam nec irregularem in hoc casu quẽ fieri conclusit Mar. Socin. Sen. in eo. c. ad audientiam. nu. 176. q. 22. de homicid. Nec repugnat proposita ratio; nam, etsi dolo caret & venia dignus est, hoc tamen verum est postea quàm delictũ commissit, vt dicitur in citat. le.

diuus, at antequam delictũ committat, defendere se ab ipso q̃s potest. Ne igitur nos Clericus offendat, interficere ipsum possumus. Excipitur tamen vbi defensionis terminos quis egrederetur; tunc enim in excommunicationem incidet; quippe quia in eo casu non se defendere sed oppugnare censetur, quod vetitum est, atque sic habetur in ca. olim, iunct. Gloss. in verb. Excessib. de restit. spol. & facit cap. vt famæ, in fine. de senten. excom. etenim licet quidem vim vi repellere, sed tamen cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt dicitur in cit. c. vt famæ, & in l. 1. vbi & DD. no. C. vnde vi. Qui ergo postea quam offensus iam est à Clerico, qui eum offendere desinit, ipsum deinceps interficit, in excommunicationem incidet; nã non ad defensionem, sed ad vindictam id factum cẽsetur, vt sensit Gloss. communiter recept. in l. 1. in verb. Moderatione. C. vnde vi, & vt ait Viu. in sua Syl. opini. 189. nu. 9. cum sequẽ. & dixit Mar. Socin. Sen. in ca. peruenit. num. 208. ver. Secus, si poteris de sent. excom. idem sensit Bald. in cita. l. 1. num. 28. q. 100. C. vnde vi, & Gloss. in capit. si perfodiens, in verb. Secularibus. de homicid. Item in excommunicationẽ incidit, vbi aliter se defendere poterat, quàm occidendo, sed tamẽ occidere ipsum maluit. Moderamen igitur inculpatæ tutelæ seruari debet; quod tũc est, quando id fit, quo prætermisso iniuria repelli non poterat; non enim vitio tribuendum est id alicui, qđ facit, vbi aliter se defendere non potest, vt colligitur ex Gloss. in cap. significasti. 2. de homicid. & ex Bart. in l. 1. C. vnde vi, quem refert, ac sequitur Abb. in cit. c. olim. num. 15. vers. Nunc quęro, ibi, quando actum, de restit. spol.

5 Item eadem ratione, † scilicet clericũ interficere licet, quo filium, vxorem, patrem, familiãve suam tueatur; nam sic de iniiciẽte manus in Ecclesiasticam personam dixit Innoc. in c. si vero. 1. nu. 2. in versic. Inferentẽ, & ibi DD. eum sequuntur. de sent. excom.

Immò & quc extraneos tueamur, id licebit, vt de iniiciente manus itidem in Ecclesiasticam personam dixit Innocẽt. ibid. & opinionem hanc communiter receptam esse testatur Feli. nu. 5. versic. Vtrum pro defensione, & communiorem, & veriorem dixit Abba. ibi. nu. 11. versic. Extra Glo. ibi. Sed dubium est. Probatur autem opinio hæc per c. dilecto. de sent. excom. vbi dicitur, cuilibet licere suo vicino, vel

pro

proximo pro repellenda ipsius iniuria suum impertire auxiliũ. Immò si potest,& negligit,vide tur iniuriam inferentem fouere, ac esse participem eius culpæ,vt ibi dicitur; ergo quisque suum vicinum defendere tenetur,atque sic dixit Gloss. in ver. vicino,& facit c.fortitudo. 23. q.3.esto igitur inuasorem interficiat,in excommunicationẽ nõ incidet,quamuis irregularitatẽ non effugiat;vt sensit Glo.communiter recept.in Clemẽ. vnic. in verb.suum.de homici. Postremò hic non peccat, vt sensit Gl. pen.in cit.Clem.vnic.de homicid.& sequitur Felin.in eòd.ca. si vero, in fine.ergo nec in excõmunicationem incidit.argu. ca. nemo Episcoporũ, & ca.nullus, nu.11.q.3. An autem quis tueri alium debeat DD. tractant in c. quantæ.de sent.excom.& in l.1. C.vnde vi,& communiter cõcluditur nec de iure ciuili, nec canonico quem teneri,quamuis secus sit in foro conscientię, vt ait Viu.in sua Syl.opin.190.

6 Verum quid† si fugiendo vitare possum,ne Clericus me offendat,an fugere debeo,si alias me defendendo interficere illũ cogor? Ego sentio in hoc casu fugere quem non teneri; nã cõmuniter concluditur ad fugiendum quem obligatum non esse, vt colligitur ex DD. quos citat Ias.in l.vt vim.nu.38.versic.Extra Gloss.ff.de iustit.& iur. vid. tamen Mar.Socin.Sen. in ca.ad audientiam.nu.162.versi.Quintodecimo quęro.de homicid.

7 Tertiò† & ꝓ sua pudicitia tuẽda Clericũ interficere licet,exẽpli gratia, Clericus aggreditur mulierem,vt eã violet, planè si ratione alia se tueri non potest, nisi eum interficiat, in excõmunicationem hanc nõ incidet, eũ interficiẽdo.Primò ob l.1.§.itẽ diuus.ff.de sicar. vbi excusatur, qui sibi,vel suis stuprum inferentem occidit,vt ibi dicitur cũ citat.ibi à Gloss.quam vid. Postremò non incidunt in excommunicationem pater,nec filius, si clericum inuẽtum cum filia,vel sorore,vel vxore turpiter percutiunt,vt dicitur in c.3. de sentẽ. excom.multo magis ipsimet suũ honorẽ tueri licebit, præsertim quod Deus offenditur,atque sic asseruit Mar.Socin.Sen.in c.ꝓuenit.nu. 375. cum multis sequ. qu.13.de sent.excom.& Viu.in sua Syl.opini. 189.nu.6.vbi nec peccari ibi ait.Idem ego & in casu nostro. Excipitur tamen vbi aliter se defendere posset. Quare si verbis tantum ipsam aggrediatur,verbis eum excludet,nõ autem factis offendet, vt dixit Socin.ibid.numer.380.versicu.

Sed

Sed si solis verbis.

8 Atquitan pro suis tuendis rebus Clericum interficere licet? DD. Inno. in c. si vero. num. 2. in ver. Inferentem ibi, & idem etiã dicunt, & Abba. nu. 11. versi. An autem pro defensione rerum, & Felin. nu. 5. vers. Quid pro defensione. de senten. excomm. in Ecclesiasticam personam pro suis rebus tuendis, si modus inculpatæ tutelę non excedatur, manus iniicere licere inquiunt, & probatur per c. olim. 1. de restituti. spol. quamobrem & laico licere clericum capere debitorẽ fugientem cum debito ipsius laici dixit Mar. Socin. Sen. in c. peruenit. nu. 311. versi. Item & sextò de sent. excom. vbi alios quosdã idem sentientes refert, & Abb. in cap. cum non ab homine. nu. 17. versi. Quoad secundum. de iud. & Lap. alleg. 136. excõmunicatum laicum non esse inqt, q clericum cum re aliena fugientem capit, sicut, nec qui suũ seruum clericum suspectum de furto, vt eum ad iudicem adducat, vt dixit idem Socin. in cit. c. peruenit. nu. 307. versi. Item & tertiò. At pro iisdem tuendis rebus clericum interficere non licere sensit Inn. in eod. c. si vero. in versi. Sed si pro rebus. Et hoc ob eã rationem, quia tunc modus inculpatæ tutelæ exceditur, & sequitur eum Abba. ibi. num. 11. vers. An autem pro defensione rerũ. hanc sententiam de iure canonico communem esse ait Felin. in c. 2. nu. 3. versic. Sed in quantum omnes. de homici. & Viu. in sua Syl. opin. 189. num. 1. versi. Canonistæ verò; quamuis de iure ciuili contrarium sentiat. Et pro hac opinione videtur facere cita. c. olim, vbi dicitur quem teneri, si in recuperanda possessione modum excesserit, quod hic fieri videtur interficiẽdo hominem pro rebus. Ex altera tamẽ parte iniquum videtur, vt quis res suas tueri nequeat, & ne à Clerico occupentur, non posse ipsũ interficere, vt aliter sua defendere nequit; ac planè si Clericus armata manu regnum alicuius principis viri, Ciuitatem, locave alia iniustè inuadat, & dũ Princeps ille conatur sua tueri, interficiat illum Clericum, non ne absurdum videtur hunc dici in excommunicationem incidere? Quid igitur concludendum? Ego sic distinguendum censeo. Aut Clericus sine armata manu venit; vt occupet alicui⁹ priuati bona, & in hoc casu sentio expelli eum posse, non tamen interfici licere. argu. cit. c. olim. de restit. spol. & eo magis, quoniã, si expellere ipsum non poterit, iudicem adibit, qui sibi ius dicet;

cet;non enim in re sua ius dicere sibi quis potest.arg.l.vnic.C. ne quis in sua causa iud. Aut venit armata manu, & in hoc casu,si dominus rei conatur se defendere;& in defendendo contingat Clericum interfici, in excommunicationem interficientem non incidere censeo,& hoc ob eam rationem,quoniam occupatio hæc,quam molitur hic Clericus,redundat etiam in necem,& offensionem ꝑsonę,quo casu vt se quis tueatur, interficere eum licet,vt probauimus antea;nam vt res occupet,vult etiã interficere personas. Quare si Clericus bellum moueat cõtra Principem aliquem,vel cõtra rẽpublicam iniustè, & ipsemet in prælium prodeat, & interficiat̃, ipsum interficiens in excommunicationem non incidet. Nec repugnat,quod canon simpliciter loquitur; nam intelligi dẽt, vbi iniustè interficitur, vt in simili dixit Gloss.in cap.felicis,in verb.Percusserit.de pœn.libr.6. & facit c.erit autem lex.d.4.& l. quod si ephesi.ff.de eo,quod certo loco, alioquin liceret Clericis aliorum regna occupare, ꝙ absurdum,iniquum,& inauditũ est.Excipitur ergo,vbi iuste clericus alterius bona occuparet; nam tunc ipsum interficiẽs in excommunicationem incidit. Itẽ, vbi etiam id conatur,sed non armata manu;& à superiore ius sibi dici potest;aliàs autem secus.

9 Quartò in excommunicationem hanc quis non incidit Clericum†interficiens,vbi eũ Clericum esse, probabiliter ignorat,atque sic dixit Rebu.in Prax. benefi.in expositione Bullæ Cænæ Domini.art.8.versi.Item excommunicamus, & habetur in c.si vero quis.de sent.excom.nã nec in excommunicationem latam per statutum contra furtũ committentem in excommunicationem incidit, qui statutum illudnon nouit, vt habetur in c. fin.de constit.lib.9.& facit capi. Apostolicæ.de cler.excom.mino.Quare qui noctu obuiam factum Clericum, quem talẽ esse ignorat,vel interdiu habitu mutato interficit, in pœnam hanc non incidet,quod & sensisse videtur Nauar.in Man.cap.27.numero.67.versi.Sexta,& Rebuff. ibid.

Probabilis autem ignorãtia esse debet,vt dixit, Gloss. in eodem capit.si vero quis,in verb. Ignorauerit;etenim hæc & non alia excusat, vt sensit Gloss. ibi, & Mar.Soci. Sen.in c.peruenit. num.222.versi.Nam qualitercũque.de sentẽ.excom.& faciunt cit.c.Apostolicæ,& capi.fin. de constit.libr.6 verum quid si qs

credit se interficere laicũ, & in persona errans interficit Clericum, an in excommunicationẽ is incidet? Ego censeo neq. hũc in excommunicationem hãc incidere. Primum, quia hic ignorabat illum esse Clericũ, ex quo credebat eum esse laicum, vt in facto proponitur; at interficiens Clericum eum talem esse probabiliter ignorans, in excommunicationem non incidit, vt proxime asseruimus. Postremò, quoniam sic inquit Zanc. quẽ refert Gloss. in cit. capi. si vero quis. de sent. excom. vbi quæstio hæc disputatur, et quem sequitur Hosti & Abb. ibi in fine, & Feli. nume. 3. & Gloss. in le. si ignorans. ff. locat. & communis denique DD. sententia hæc est, quamuis Glo. contrarium senserit & male; ergo idem & in casu nostro.

10 Quid itidem † si quis volens interficere Clericum, aliquem alium clericum interficiat, an in excommunicationem hanc incidet? Hanc quęstionem à nemine tactam inueni, Ego tamẽ censeo hunc in excommunicationem incidere, quoniam voluit Clericum interficere; quãuis valde id dubitem; nam casu quodammodo illum interfecit, ex quo illum interficere noluit, quo casu in excommunicationẽ quis non incidit, vt videbimus; alium vero, quem interficere voluit, non interfecit.

Quid demum, si quis interficiat laicum, quem Clericũ esse credebat, an in excomunicationem hanc incidet? Ego cõcludo hunc in excommunicationẽ non incidere; tum quòd Clericum non interfecit, quod postulat cit. cap. si quis suadente diabolo. & sic verba huic non conueniunt, ergo nec dispositio. argu. l. 4. §. toties. ff. de dam. infec. tum quod sic inquiunt DD. cõmuniter, Gloss. in c. in audientia in verb. iniuriarũ. de sent. excõ. & Abbas ibi. nu. 7. & Mar. Soci. Sen. in c. peruenit. num. 238. versi. Vltimò etiam quęritur, vbi & alios quosdam idem sentientes refert. de sent. excom. & Barth. Brix. in q. venerali. q. 88. incipi. aliquis percussit aliquem laicũ, vbi quæstionem hãc disputauit, & Fed. de Sen. in Consil. 13. vbi & hoc in potiorib. terminis dixserit, ergo idem & in casu nostro concludendum censeo, vbi enim eadem ratio est, ibi eadem dispositio esse debet. arg. l. illud. ff. ad leg. aquil.

Non item in excommunicationem hanc incidit, qui fortuito, casuve Clericum interficit. arg. c. si vero. 1. in versi. Nisi forte. de sent. excom. etenim nec, q in defendendo se à Clerico fortuito

tuito casu moderationem incul patæ tutelæ egreditur, in excō-municationem incidit, vt dixit Gloss.fin.in fine.in ca.olim.1.de restit.spol.nec iniuriarum actione tenetur, qui cum seruo suo pugnum ducere vellet, in proximo stantem inuitus percussit, vt dicitur in l.si cum seruo meo.ff. de iur. Quare qui telum aliquo torsit, & casu clericum percussit, in excommunicationem nō incidet; sicut nec qui turbam ex aliquo loco arcendo.

At q̄s probabit fortuito, studioseve id factum esse? Nonnulli existimarunt offensi partes has esse, quoniam ipse agit.arg. l.actor. C.de probat. Contrariā tamen opinionem sequitur Abba.in c.si verò.1.tum quòd præsumptio est contra eum, ex quo de delicto constat; tum quod casus fortuitus esse non censetur; postremò facit c.4.eod.de sent. excomm.vbi iniiciens manus in clericum nutrientem comam p̄ iusiurandum saltem probare tenetur se ignorasse clericū esse, ergo multo magis in hoc casu, atque sic dixit Abba.in cit.ca. si vero.nu.8.versi.In Glo. in verb. Fortuito.Nec obstat, quod dicebatur aduersariam partem agere; nam etsi verum illud est, tamen si hic excipiet fortuito factum esse, & quod id ignorauit, ad ipsum probatio pertinebit. Id autem ex coniecturis probabitur, & re dubia ipsius iureiurando, vt dicitur in cit.c.4.vers. Vel si hoc dubiū fuerit; etenim in iis, quæ pendent à consciētia, in dubio eius iureiurādo est stādum, atque sic not. Abb.ibi.numer.3.

11 Quintò † in excommunicationem non incidit Clericum interficiens, vbi rationis vsu carens eum interfecit; tum quòd dolo malo id non facit, & sic iniuriā non infert, vt habetur in l.illud. §.lanè.ff.de iniu.& c.illud.11.q. 1.tū quòd in excommunicationem quis non incidit, qui mortiferè non peccat.arg.c.nemo Episcoporum, & c.nullus.11.q.3. at qui rationis vsu caret, sine dubio mortiferè nō peccat, peccatum enim non est nisi voluntarium..Quare neque impubes q̄ doli capax non est, delictum huiusmodi committens in excommunicationem hanc incidet, vt sensit Gloss.in c.fin.in verb.Curis.de sent.excom.Non itidē fatuus, furiosusve; quādoquidem nec de homicidio tenentur, vt habetur in l.infans, ff.de sicar.& in l.pœna.§.fin.ff. de paricid.nō etiam somno oppressus, modo rationis vsu careat, ob easdē rationes, etenim nec irregulares hi fiunt, vt habetur in Clemen.

vnic.de homicid.si furiosus,aut infans,seu dormiens, dicitur.n. ibi,hominem mutilet, vel occidat,nullam ex hoc irregularitatem incurrit.Hæc ibi,ex quibus patet hos irregulares non fieri, ergo multo minus in excommunicationem incidere; cum facilius quis irregularis fiat, quã in censuram incidat.idem quoque asseruit Maiol .de Irregular. ca. 48.in principio.nume.11.versi. Inter homicidas,libr.5.Non denique vino obrutus excommunicatione hac obligabitur ob easdem rationes,modo rationis vsu omnino careat; irregularis tamen fiet,si hoc vitio se laborare nouit, & tamen id prouidere non curauit,vt dixit Maiol.libr. 5.de irregular.cap.48. nu.11.in versi.Infans, vbi & alios quamplures idem sentientes refert,& ego in meo Tract.De irregularitati.capitu.25. vbi pluribus rem hanc egi.

12 Sextò † in excommunicationẽ hanc non incidit, qui interficit eum Clericũ, qui re ipsa degradatus est;nam tunc degradatus clericorum priuilegia vniuersa amittit,vt habetur in c.degradatio.in fine.de pœn.lib.6.

13 Septimò † in excõmunicationem hanc non incidit Clericũ interficiens, vbi quis eum inuenit turpiter aut cum vxore, aut cum matre,aut cum sorore, aut cum filia propria , vt inquiunt DD.communiter,Syl. in verb. Excommunicatio.6.nu.6.versi. Decimò,ibi Distinguo.& Ioan. Tabien.in verb. Excommunicatio.5.cas.1.nu.31.versi.Octaua, ibi,vnde videtur simpliciter dicendum,& Nauar.in Man. capi. 27.num.84.versi. Vigesima;vbi communiter opinionem hãc esse testatur, & nõnulli alii,quos refert Mar.Socin. Sen.in c.peruenit.nu.365.de sent.excom. In excommunicationem hanc igitur non incidet Clericum interficiens ob prædicta. Et primò si turpiter cum vxore quis eum inuenerit. Vxoris autem nomine accipimus eam,quæ ducta est ꝑ verba de præsenti;hæc enim vera,& propria vxor est.argu.c.penu.de spon.iunct.c.1.& c.fin.de spons.duo.atque sic sensit Glos. in ca.3.vbi materia hæc agitur in verb.Cum vxore. de sent. excom.& sequitur Abba.ibi.nu.9. versi.In Gloss.in verb.Et matre, & Mar.Soci.Sen. in c. peruenit, nu.345.eod.& Syl.in verb. Excommunicatio.6.nume.6.versi. Octauus. Itẽ nomine vxoris cõprehenditur etiam ea, quæ pro vxore habetur,sed non est,vtpote quis contraxit matrimoniũ cum muliere,qua cum contrahi non poterat ob aliquod impedimentum,

dimentum, quod ignorabatur; nam quamdiu impedimentum hoc ignoratur, matrimonii priuilegiis vtũtur, ac propterea eorum filii legitimi sunt, vt dicitur in c.2.& in c. prolatum, & in c. peruenit, & in c. ex tenore, q fil. sint legit. & in hoc casu etiã eũ interficiens excusabitur, atque sic inquiunt non nulli, quos refert, ac sequitur Mar. Soci. Sen. in eod. c. peruenit. nu. 359. versi. Item dubitatur circa prædicta. Tertiò locum habet non solum, vbi inuenit rem habentem cum vxore, & ob id in ipso actu, verumetiam etsi in amplexu, & deosculatione, vel in præparatione ad copulam, vt pote quoniam penulam, femoraliaq. deposuerat, atque sic inquiunt Socin. in cita. ca. peruenit. nu. 364. cum sequ. versi. vlterius dubitatur, & Syl. in eod. versi. Decimò, ibi. Et secundum viuere, & Naua. eod. cap. 27. nu. 84. vbi de cõmuni DD. sententia testatur. Et probatur in cit. c. 3. de sentẽ. excom. illis verbis Turpiter inuentum; nam sine dubitatione inueniens maritus quem aut vxorẽ amplexantem, aut osculantem, aut præparantem se ad rem habendam cum ipsa, turpiter inuenit: ex quo igitur verba legis huic conueniunt, ergo & dispositio conuenire debet. argu. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. Quartò locum habet, vel post actum ibi tunc reperiat; tum quòd vere dici potest, & tunc turpiter inuentum cum vxore; tum quòd, quæ fiunt incontinenti, videtur inesse. argu. l. lecta. ff. si cert. pet. nam & fur manifestus dicitur, non solum inuentus, dum furtũ facit; verum etiam quousque rẽ furtiuam non detulit, quo destinauit, vt dicitur in Instit. de fur. paulo post princip. atque sic sensit etiam Mar. Socin. Sen. in eo. c. peruenit. nu. 366. nam ibi ait, si constet per aliqua signa factum compleuisse, percutientem clericum hunc in excommunicationem non incidere. In omnib. igitur his casibus interficiens Clericum in excommunicationem non incidit. Excipitur tamen, vbi maritus curasset per vxorẽ, vt talis veniret ad ipsam; nam quia suadente diabolo id facit, & dolo malo, ob eam rem in excommunicationem incidit ipsum interficiens, atque sic concludunt non nulli, quos refert Mar. Socin. Sen. in eod. c. peruenit. num. 373. cum seq. versi. Item aduerte, & Nauar. & Tabien. in cit. locis, & facit l. is cuius. §. si vir infamandæ. ff. de adult. nam punitur vir, qui infamandę vxoris suę causa adulterum subiecit; ergo idem & hic. Item in excom-

municationem incidit mea sententia; vbi inuenisset eundē cū vxore, qua cum diuortiū fecit; nam tunc ius, quod in ipsa habebat, amisit, & ob eam rem ad eum ipsius cura non pertinet. argu.c.culpæ.de regu. iur. Tertiò in excōmunicationem incidit, vbi cum sponsa de futuro inuenisset, nam quòd vxor non est, & de vxore loquitur cit.ca.3.de sent.excom.& ex diuersis non fit illatio.argu.l.Papinianus exuli. ff.de mino.& sumus in pœnis & odiosis; ob eam rem hic non excusabitur. Quartò excipitur, vbi inuenisset cum vxore alterius, e sto vxor filii esset; nam cit. ca.3. loquitur de vxore propria cuius modi vxor filii non est, vt per se patet, & argu.§.affinitatis, in Instit.de nupt. Quintò, vbi colloquentem tantum cum vxore inuenisset; nam tunc interficiēs in excommunicationem incidet, vt inquiunt Host.& Ioann. And. quos refert, ac sequitur Soci. in cit.ca.peruenit.nu.369. versi. si quis ergo inueniret, quamuis limitetur ibi, vt per Soci. Postremò excipitur, vbi non incontinenti interficeret, tunc enim & non aliàs excusabitur, vt ait Iurecons. in l.quod ait lex.§. quod ait.ff.de adult.& DD.cit.omnes inquiunt, & Socin.in eod.c. peruenit.nu.346.

Cum matre itidem qui inuentum interficit, in excommunicationem non incidit, vt habetur in cit.c.3.de sent. excom. iunct. prædictis; etenim & huic parcit Canon, quoniam tam iustū dolorem comprimere non potuisse existimatur.arg.l. Gracchus. C.de adulter. & l.si adulterium cum incestu.§.imperatores.versi.Ei qui.ff.eod.& l.3.§. si tamē maritus.ff.ad Syl.& vt not.Glo. in eod.ca.3.in verb. turpiter, & cit.auctores in antecedenti regula.

Hæc autem regula locū habet, non solum vbi cum matre legitima, et naturali Clericum inuenit, verumetiam et vbi cum naturali tantum; nam et hęc mater est.argu.l.quisquis litigādi. §.parentem.iunct.l.sequ.ff.de in ius voc.etenim lex simpliciter loquitur, ergo simpliciter intelligi debet.argu.le.de prætio.ff.de pub.in rem act.atque sic sentiūt nonnulli, quos refert, ac seqtur Mar.Socin.Sen.in eod. c.peruenit.nu.355.cum sequ.versi. Sed quæritur. Quare vel incestuosa mater sit, idem dicemus.

At quid si mater turpem vitā agat, et meretrix sit, an filius tūc inuentum turpiter cum ipsa interficiens pœnam hanc euadet? Ego censeo pœnam hanc ipsū euadere, si conetur matrem suā

ab

ab hac vita amouere, & ob id cauet, ne quemquam admittat, nam et hic iustus dolor est; et eo grauior, quo matris intemperātia, atque impudētia maior est.

Excipio tamen, vbi filius nō curaret hoc de matre; nam si sineret admitti aliquos, aliquem vero inueniens interficeret, non ob eam causam, sed ob aliud odium illum interficere censeretur, et sic in excommunicationē incideret.

Secundo excipitur, vbi adoptiua mater est; filius enim adoptiuus interficiens inuentum turpiter cum ipsa in excommunicationem incidit; nam citat. c. 3. de sent. excom. loquitur de inuento cum matre, quæ ratione sanguinis coniuncta est; declarat hoc verbum illud Consanguinitatis, ergo non comprehēdit adoptiuam matrē, inclusio enim vnius alterius exclusio est. arg. cap. non ne. de præsumpt. et l. cū prętor. ff. de iud. atque sic sensit Mar. Socin. Sen. in eod. c. peruenit. nu. 356. et Nauar. in Man. c. 27. nu. 84.

Postremò excipitur mater spiritualis, quæ aut de fonte baptismi leuauit, aut in cōfirmatione, nam etsi contrahitur spiritualis cognatio, vt habetur in ca. 1. de cognat. spirit. li. 6. et apud Trid. Synod. sess. 24. ca. 2. de reform. marrim. non tamen comprehēditur in eod. c. 3. de sen. excom. vt scilicet in excommunicationem filius non incidat, qui inuētum cum huiusmodi matre interficit; tum quòd cōsanguinea non est, quod requirit cit. ca. 3. ob verbum illud Consanguinitatis, tum quòd sumus in correctoriis, ergo strictior interprætatio facienda est; tum quòd nō afficitur tanto dolore filius ob turpitudinē huiusmodi matris, sicut afficeretur, si esset mater naturalis, ex quo igitur nec verba canonis, nec ratio huic cōuenit, ergo nec dispositio. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. & le. pen. §. pen. ff. de iur. & fact. ign.

Cum sorore itidem inuētum interficiens in excommunicationem hanc non incidit ob cit. c. 3. de sen. excom. Id quod locum habet, esto naturalis soror tantum sit. Item vterina, vel consanguinea; nam ex quocunque latere coniuncta sit, soror est, & cit. ca. 3. simpliciter loquitur, ergo simpliciter intelligi debet. arg. l. de prætio. ff. de public. in rem act. Excipitur autem primo, vbi soror meretrix esset, vt vidimus supra de matre meretrice. Postremò vbi esset soror adoptiua, ob rationes, quas diximus de matre, & multo magis, atq. sic DD. quoque sentiunt, quos referre,

ac sequitur Mar.Socin. Sen.in eod.c.peruenit.nu.356.vers.sed quæritur circa prædicta,de sent.excom.

Cum filia demum si quis talem inuentum interficiat,excōmunicationem hanc euadet ob cit.c.3.de sentē.excom. Id quod locum habet non solum,si interficiat inuentum turpiter cum filia legitima, & naturali, verum etiam etsi cum naturali tantum cum ob iustum dolorem, quo affici poteſt inueniendo etiā cū filia naturali tantum;tum quòd sic sentiunt DD. quidam relati à Soc.in eod.c.peruenit.n. 355. cum seq.versi.Sed quęritur nūc.

Excipitur tamen primò, vbi filia meretrix esset, sicut excepimus supra de matre.

Item excipitur,vbi filia adoptiua est;tum quod cit.c.3.de sent.excom.loquitur in consanguineis,ob verbum illud Cōsanguinitatis;tum quod non tanta iniuria infertur, atque sic inqt Socin.in eod.c.peruenit.numero 356.

Tertio excipiunt̄ casus, quos excepim⁹ supra de vxore ob easdem rationes, scilicet vbi pater curasset,vt talis esset turpiter cū filia.Itē, vbi ex interuallo interficeret,postea quam scilicet ad actus extraneos ventum est; in cōtinenti ergo interficere oportet,in continenti autem dicitur, dum in eo actum inuentum prosequitur , esto in prosequendo multum temporis ponat, vt habetur in l.quod ait lex. ff. de adulter.

Quartò excipitur, vbi cū nepte,& deinceps quis turpiter inuentum interficeret: nam in excommunicationem incidet;quādoquidē, etsi nomine filiæ omnes descendentes intelligi voluit Inno.in eo.c.3.in fine.Contrariam tamen sententiam Glo. amplexata est ibi in ver. Matre, & hoc ob eam rationem, quoniam minor iniuria fieri videtur:quam opinionem vti verissimam, & communiter receptam ego etiam sequor,& hoc ob eā rationem,quoniam in vlteriori gradu facultatem hanc Ecclesia concedere noluit; Cæterum dicitur enim in citat.ca.3.quod si in stupro,vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipsum ita proxima consanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus iniecerit,non erit à sententia illius excōmunicationis immunis. Hæc ibi,si igitur immunis non est ab excōicatione,qui manus iniicit in inuentū turpiter cū aliqua, q̄ ipsum inuenietē non ita proxima consanguinitatis linea cōtingit,sicut superiores,quę sunt

Mater,

Mater,Soror,& filia,ergo in excommunicationem incidet, qui manus iniiciet in inuentum turpiter,aut cum nepte,aut cum alia;non enim hæ ita consanguinitatis proxima linea attingunt sicut superiores.

Atqui an soror turpiter inuẽtum cum sorore interficiens excommunicationẽ hanc euadet? Et quid de matre interficiente turpiter inuentum cum filia? Ego censeo neutram in excommunicationem incidere, tum ꝙ etsi canon cit.c.3.masculi tantũ mentionem facit in versi. Nec ille compellendus est,tamẽ masculinum cõcipit fœmininum, vt habetur in l. 1.& ibi not.ff.de verb.sign.tum quòd ob frequẽtiorem vsum masculini mentio tantum facta (non enim mulieres ob sexus fragilitatẽ ad hęc agenda faciles esse solent) at vbi lex de duobus casibus vnius tantum mentionem facit ob frequentiorem vsum,alterũ exclusisse non cẽsetur,vt tradunt DD. in l. 1.C.de rapt.virg.

Verum quid, si quis eundem cum filio sic inuentũ interficiat, an excommunicationem hanc euitabit? Videbatur dicendum excommunicationem ipsũ non euitare;quandoquidem non fit mentio filii,sed filiæ in cit. ca.3. de sentent. excom.ergo dispositio eius canonis non videtur locum habere cum filio.argu.l.de prætio.ff.de publ.in rem actio. Atqui contraria sententia amplexanda est,vt scilicet & sic inuentum interficiens in excommunicationem non incidat. Primò,quia difficilius iustus hic dolor,& tam turpis iniuria coerceri potest in tali casu,quam in superiori,& sic ratio dispositionis eius cit.ca.3.locum habet;ergo & dispositio locum habere debet.argu.c.cum dilecta. de confir.vtil.vel inutil.& l.illud. ff.ad leg.aqui.Præterea filiæ mentio facta est,& non filii,quoniã frequentius hoc cõtingere potest, & de filio tantam turpitudinem suspicari non decebat, ergo per inde est, atque si id expressum fuisset.arg.l.vnic.& ibi Gloss.in verb.Sponsam.C.de raptu. virgin.& DD.Tertiò facit pro hac sentẽtia, quoniam etsi quatuor decim causæ numerantur , ob quas licet patri filium exhæredare in §.aliud quoque capitulum,in auth.vt eum de appe.cognos.& in auth.non licet.C.de lib.præt. tamen & ob alias causas illis similes, & multo magis grauiores permittitur patri filium exhæredare,vt de communi sententia testatur Ias. in cita. auth.nu.6. & Michael Crass.in Tractatu suo receptarum senten

tiarum in §.testamentum.q.42. nu.2.ergo idem & hic;nam & si ne dubio grauior iniuria est, vt ꝑ se patet. Postremò facit, quoniam si legislator de hoc interrogatus fuisset, sine dubitatione sic cõclusisset ob iniuriæ grauitatem,& delicti atrocitatẽ,|er go perinde est, atque si id expssisset, vt tradidit Glo.communiter recept.in l.tale pactum. §.fi. ff.de pact. neque igitur in hoc casu in excommunicationẽ quis incidet.

Quid itidem si pater, marit⁹, fraterve turpes personæ sint, an priuilegium hoc habebunt? Ego censeo ipsos illud habere;nõ enim cessat in ipsis iustus dolor.

Quid itidem si per alium id faciant? Ego censeo in hoc casu sic distinguendum esse. Aut Pater, exempli gratia, inuenit|cũ filia hunc talem turpiter; & in hoc casu, si conueniat cum filio, qui est frater eius mulieris, vel cum eius marito, si maritum habet, id posse;nam quisque horũ per se id facere potest, vt supra dixim⁹;ergo & simul, cũ diuersa ratio contrarium non suadeat, sed eadem sit,& ob id eadẽ quoque dispositio esse debeat.arg. cit.c.cum dilecta.de confir.vtil. vel inutil. Aut conuenit cum alio extraneo, quib.facultas hæc permissa non est, & in hoc casu id non posse censeo;nam ob eã rationem id permisit lex patri, & prædictis, quoniam existimauit sępius ob amorem, quem erga suos habent, ab huiusmodi iniuria se temperaturos; quæ ratio in aliis cessat, ergo & dispositio cessare debet.argu.cap. cum cessante.de appell.repugnat tamen ibi l.2.cum ibi not.ff.de iurisd.iud.videas ergo additiones ad cit.capi.3.de sent.excom.Ex his iam patet, quando clericum simplicem, Eccl.que personã ꝑcutiẽs in excommunicationem non incidat. Ad reliqua veniamus.

Vers. Mutilantes, Vulnerantes, Percutientes.

SUMMA.

1 *Mutilantes, Vulnerantes, Percutientes Cardinalem in excõmunicationem incidunt.*

HIC tres causę exprimuntur, quamobrẽ Cardinalem offendentes in excõmunicationem hanc incidunt, scilicet vbi aut eos mutilant, aut vulnerãt, aut percutiũt. Et quoniam quid sit mutilare, declarauimus in Cap.9.in versi.

Muti

Mutilant, & quid sit Vulnerare, vel percutere per se constat, & diximus supra Capi. 10. in versi. Vulnerãtes; ob eam rem regulã breuem tantum ponamus.

In excommunicationem hãc igitur incidunt etiam, † qui Cardinalem aut mutilant, aut vulnerant, aut percutiunt, vt habetur in versi. proposito: quæ regula eisdem modis, quibus superior, pro rei qualitate amplificatur, & coarctatur. Quare nihil est, quod præterea huc addamus.

1 (left margin) / 1 (right margin)

Vers. Capientes, Carcerantes, Detinentes.

S V M M A.

1 *Carcerare quid sit.*
2 *Carcer cur inuentus.*
3 *Detinere quid significat, & quomodo differat à carcerare.*
4 *Carcerantes Cardinalem, aut ratione alia detinentes in excõmunicationem incidunt.*

HIC tres aliæ caussæ numerantur, quamobrem offendẽtes Cardinalem in excõmunicationem hanc incidunt, scilicet vbi eum aut capiunt, aut in carcerem cõiiciũt, aut aliàs detinent, vt habetur in versi. proposito. Et quoniam quid sit Capere per se satis constat, ideo qua ratione differat Carcerare à verbo Detinere, quatenus ad rem nostram pertinet, breuiter explicemus. † Carcerare igitur nil aliud est, quam publica auctoritate aliquẽ in aliquo loco positum, ne aufugiat, custodire; † nam carcer ob id inuentus est, vt habetur in c. quamuis. de pœn. lib. 6. & in l. 1. & tot. tit. de cust. rer. & priuatum carcerem nemini licet habere. † Detinere verò speciatim sumptum significat de facto aliquem detinere, & ad priuatas personas pertinet. arg. l. 1. in verb. Detinere, & in verb. Detinerent, & in multis aliis locis eius tit. ff. de eo, per quẽ fact. erit, quo minus quis in iud. sist. Ex quibus patet, qua ratione Carcerare, ac detinere inter se differant; preterquam quod Detinere aliud etiam significat, quod & hic locum habere põt, vt dixi in Cap. 9. versi. Detinẽt. Differt etiam verbum hoc Detinere generatim sumptum à verbo Carcerare; sicut differt genus à specie; nam omnis, qui aliquẽ in carcerem cõiicit, detinet, nõ autem è contrariò quem quis detinet, in carcerem habet, vt per se patet, & probatur iuribus ante citatis. His præmissis; iam regulam de more ponamus.

In excommunicationẽ hanc
4 igitur incidunt,†qui Cardinalẽ aut in carcerem coniiciunt, aut ratione alia detinent, vt habetur in versi proposito; & sic vel vt priuata persona, vel vt publica quis id faciat. Quæ regula iisdem modis, quibus superior, amplificatur, & coarctatur. Quare, si auctoritate Romani Pontif. id faciant, pœnam hanc euadunt. Si quoque vt se tueantur, tantũdem.

Idem si eum detinerent, ne damnum quid ipse pateretur, & sic non dolo malo; nam in excommunicationem quis non incidit, nisi vbi mortiferè peccatur, arg. c. nullus, & c. nemo Episcoporum. 11. q. 3. ergo hic non incident, ex quo dolo malo id non agunt, & ob id non peccãt. Sed de hoc satis, ad alia veniamus.

Vers. Vel hostiliter insequentes.

S V M M A.

1 *Insequi aliquem duobus modis contingit.*
2 *Hostiliter insequi quid sit.*
3 *Insequi hostiliter quibus modis qs dicatur.*

HIC alia causa refertur, quamobrẽ offendentes Cardinalem in excõmunicationẽ hãc incidunt: quæ est, vbi hostiliter eum insequuntur: quam excommunicationem vt dilucidiorem habeam⁹, tria prçmittẽda sunt. Primum, qd sit insequi, & quot modis dicatur quis aliquem insequi. Alterum, quid sit hostiliter insequi. Tertium, quibus modis hostiliter quis insequatur.

1 Quoad primum igitur.† Insequi dicitur ille, qui alium prçeũtem sequitur, vt sensit Nauar. in consi. 31. num. 4. de sent. excom. hic autem accipitur insequi ꝓ persequi, vt ratione quapiam offendat: duobus modis autẽ quis aliquem insequi dicitur. Primò iustè, & non dolo malo, vt habetur in c. si ea. 23. q. 4. & in ca. 1. d. 46. & in c. exhibita. de homicid. Quare iudex, q facinorosos homines insequitur, iustè ipsos insequi dicetur. Secundò loco iniustè, & dolo malo quis aliquẽ insequitur, vbi contra ius, & vt damnum iniustè inferat, insequitur, sicut in casu nostro. Verbũ igitur hoc indifferens est, ac propterea & in bonam, & in malam partem accipi potest; & de hoc primo satis.

2 Quoad secundum, † scilicet quid sit hostiliter insequi, Gemin.

min. in c. felicis in principio. nu. 5. de pœn. libr. 6. inquit illũ hostiliter insequi Cardinalem dici, qui insequitur illum sicut capitalis hostis, vel quando insequitur publicè, vel manifestè, quæ declaratio mihi non satisfacit; adhuc enim quæro qua ratione capitalis hostis insequatur. Ego igitur hostiliter quem inseq. eũ dico, qui aliquem iniustè insequitur, vel quò personam eius, quẽ insequitur, offendat, iniuriave, aut dedecore afficiat; vel rebus spoliet, hoc enim hostes faciũt, vt experientia rerum magistra docet; qui ergo ob id Cardinalẽ insequitur, hostiliter eum inseq dicetur. Et de secundo satis.

3 Quoad tertium, †modi, & rationes, quãobrem quis insequitur, ea esse censeo, videlicet vel vt interficiat, vel mutilet, vel vulneret, vel percutiat, vel capiat, vel in carcerem coniiciat, vel detineat, vel vt rebus suis spoliet, è suisve locis exturbet, honoremve ledat; his enim modis hostiliter quis insequitur. His sic præmissis, iam regulam ponamus.

S V M M A.

1 *Hostiliter insequentes Cardinalẽ in excommunicationem incidunt.*

2 *Telum torquens in Cardinalem lapidemve coniiciens in excõmunicationem incidit, esto eum non attigerit.*

3 *Obsidens Cardinalem, vt eum capiat, vel vt interficiat, insultumve faciens ad ædes Cardinalis ob easdem causas in excommunicationem incidit, esto nihil damni dederit.*

4 *Insequi volens Cardinalem, sed pœnitentia ductus non insequens, in excommunicationem non incidit.*

5 *Obsidens Cardinalem, quo illum infamet, an in excommunicationem incidat.*

6 *Verba contumeliosa in Cardinalẽ dicens in excommunicationem non incidit.*

1.

§ Explicatis præmissis; iam quando in excommunicationem hanc incidant, videam⁹.

1 †In excommunicationem hanc igitur incidũt, qui Cardinalem hostiliter insequuntur, vt in versi. habetur. Quæ excommunicatio afficit; esto nihil damni inferant & sic nec interficiant, neq. mutilent, aliudve ex prædictis faciant, sed p̃dicta facere conẽtur; nam sat est, vt hæc agere aggrediantur, ac conentur. Et hoc ob eam rationem, quoniam sic voluit Bulla, atque sic sensit ẽt Viu. in sua. Syl. opin. 88. num. 7. versi.

versi.Licet.& Nauarr.in Man.c.27.nu.97.versi. Declaratio prima.nam quoniam in ca.felicis, de pœn.libr.6.excommunicantur,qui Cardinales insequũtur, ob eam rem ait per simplicē eā insecutionem insequētem in excommunicationem eam incidere(quamuis per talem insecutionem in excommunicationē qs non incidat per c.si quis suadente diabolo.17.qu.4.sed opus sit, vt re ipsa violentæ manus in Ecclesiasticam personam iniiciantur,& sic conatus ibi non sat sit) ergo & hic,ex quo excommunicantur hostiliter insequentes, esto nihil damni dent,in excommunicationem hanc incident.

2 †Quare,qui telum in Cardinalē torserit, quive lapidem coniecerit,ipsum insequens tamen,esto ipsum non attigerit, tamen in excommunicationem hanc incidet:sicut etiam,qui cursu eū capere contenderit,& non cœpit; ad summā simplex conatus punitur, esto aliàs nō puniatur ordinaria pœna, vt diximus in Tractatu nostro de Censuris,ca.

3 9.§.fin.in Tab.1.†Qui itidē Cardinalem obsederit,quo eum detineat,ne exire inde possit, hac pœna obligabitur,esto nihil dāni sequatur;sicut etiam si insultū fecerit ad ædes Cardinalis,quo Cardinalem interficeret, aut mutilaret, aut caperet, atque sic sensit de obsidente G min. in citat.capitu.felicis,in principio.numero 6.versi. Quid si aliquis,& sequitur Ancharan.eod. nu.1.versi.Tertiò not. Et ob insecutionem igitur simplicem,vt dixi,insequentem excommunicatio hæc afficiet. Quæ regula eisdem modis,quib. superiores, amplificatur,& coarctatur.

4 Excipitur tamen,†vbi solum quis pararet se ad insequendum Cardinalem,sed tamen insecutus deinceps non est,nam Bulla excommunicat insequentes,cuiusmodi non est,qui ad insequēdum se paret,vt ꝑ se patet, sicut nec,qui parat se ad arborem ascēdendum, aut ad currendum, hic currit,aut ascendit.

Immò nec in excommunicationem hanc incidet,qui armatus iuit,vt insequeretur,sed pœnitentia ductus insequi nolluit, vt poteiuit, vt obsideret ædes Cardinalis,& posteaquam illuc peruenit,eum pęnituit,& discessit;oportet enim vt ratione quapiam insecutus sit, quò in excōmunicationem hanc incidat. Qua ratione, qui aliquo vadit, vt Cardinalem interficiat,pœnam hanc euadit,si posteaquam illuc peruenerit,eum pœnituit; secus autem si aliquid agere cęperit,vt pote,si fores efregerit,

ipsumve

ipsumve fugiētem insecutus sit.

5 Excipitur quoque,† vbi quis obsidet Cardinalem, quò verecundiam ipsi inferat,atq. sic sen sit Inn.in c.nuper.de sen.excom. & inquiunt Gemin. & Anchar. in eod.c.felicis,in cit.locis.

6 Excipitur quoque, † vbi verba tantum contumeliosa in Cardinalem dicta sunt,nam in excōmunicationem hanc non incidunt talia dicentes,vt dixit Viu. in sua Syl.opin.88.nam persecutio factum,& non verba significat. Sed iam ad reliqua transeamus.

Vers. Necnon ea man dātes.

SVMMA.

1 *Mandatum quid sit.*
2 *Mandatum à iussu differt, & à præcepto.*
3 *Præceptum à quo fiat.*

IN hac parte alia causa refertur, quamobrē in excommunicationem incidunt,q. Cardinales offendunt; q̄ est, vbi mandant aliis prædicta fieri,scilicet, vt ipsos Cardinales vel interficiant,vel mutilēt, vel vulnerent,vel percutiāt,vel capiant, vel in carcerem coniiciant,vel detineant, vel hostiliter insequātur;hęc enim ea sūt, quę supra habētur. Verum,quo rem hanc dilucidiorem habeamus,præmittendum est,quid sit mandatum.Item quomodo differat à iussu,nec nō à pręcepto. Tertiò an, quòd hic dicitur de mandante,locum habeat in iubente,& præcipiente.

1 Quoad primum igitur † mandatum nil aliud est, quàm contractus verbis initus,quo cōmittitur volēti aliquid agendū gratuito,vt colligitur ex Gloss.Rubr.ff.mand.iunct.§.pen.& fin.in Instit.eod.

2 Quoad secūdum autem † mādatum à iussu differt, quoniam mandatum,vt diximus,liberum est quoad ipsum suscipiētem in initio,iussus autem,quoniam ꝓpriè fit à parente liberis,& a domino seruis,ob eam rem necessitatem quandam habet, vt dixit Glo.in l.1. in verb. Quemadmodū.ff.quod iussu,& in §.sed hoc iure,in verb.Iussu,in Instit.de at til.tut.

3 Præceptum vero fit† à Iudice, & ab habente iurisdictionem in eum,cui præceptum fit.arg.l.legis virtus.ff.de leg.sensit hoc Iaso.in l.omne verbum.nu.2.C.cō mu.de leg. quamuis alterum ꝓ altero vsurpatur.

Quoad rem nostram autem nihil interest a quo mandatum,

præce-

preceptum,iussusve fiat;nam excepto Romano Pont.vel priuata,vel publica psona sit,vel mādet,vel precipiat,vel iubeat vnū ex prædictis,in excōmunicationem hanc incidit ob easdem rationes, & sic tertium propositū habemus. His premissis; iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

8 *Mandās alicui,vt Cardinalem interficiat,vel mutilet, vel vulneret,vel percutiat,vel capiat, in carcerem coniiciat,vel vt hostiliter insequatur, in excommunicationem incidit.*

I.

§. Præmissis explicatis, iam qui in hanc excommunicationem incidant,videamus. † In
1 excommunicationem hanc igitur incidunt etiam, qui mandāt aliquid ex predictis in Cardinalē fieri,vt pote vel vt interficiatur, vel mutiletur, vel vulneretur,vel percutiatur,vel capiatur vel in carcerem coniiciatur, vel vt quis hostiliter eum insequatur,vt dicitur in vers. iunct.principio Cap. etenim & qui mandat violentas manus in ecclesiastic.personam iniici, in excōmunicationem incidit, vt habetur in c.mulieres.§.fin.& ibi no.Abba.in principio, & Feli. & Mar. Socin.Sen.nu.10.versi. Quintò not.de sentent.excom. idem Socin.in cap.peruenit.nu.31.versi. Octauò eod.idque merito nam & qui per alium facit, ipse facere videtur. c.vt famę.§.vlt.eodē cum simil.cit.ibi à Gloss. in ver. auctoritate.& Panor.nume.10. versi. Et facit hoc ad quæstionem,& c.qui facit per alium.de regu.iur.lib.6.& c.cum quis.de sent.excom.eod.lib.& l.si mandatu meo.§.non solum.ff.de iniu.Quare,qui aut interficiendū, aut mutilandum, aut vulnerandum,aut percutiendum,aut persequendum,aut in carcerem cōiiciendum,aut detinendū Cardinalem mandauit, in excōmunicationem hanc incidet;nam esto in pœnis simus, tamen ex quo per Bullam sic cautum est, tolerari debet.argum.l.prospexit.ff.quis,& à quib.manum.

Quæ excommunicatio afficit tam ipsum mandantem, quàm mandatarium,vt supra probauimus.

Item afficit,quodcunque mādatum sit,scilicet vel iussus, vel præceptum,quamuis non eandē naturam hæc habeant;nam mādatum non semper necessitatē significat,sed reliqua duo ex sua natura necessitatem habēt. arg. l.1.& ibi Gloss.ff.quod iussu.&

l.1.

l. 1. ff. quod cum eo, & le. si mandato. ff. mandat. vt dixit Mar. Socin. Sen. in c. ad audientiam. nu. 280. cum seq. versi. Sexagesimo. de homicid. vel igitur pater, vel dominus, vel iudex id imperet, parendum non est.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, esto qui mandatum exequitur, timore mortis id faciat, vtpote minatus est princeps alicui mortem, nisi Cardinalem interficiat: nō enim excusabitur quandoquidem potius mortem obire, quàm mortiferè peccare debet, vt habetur in c. sacris, de iis, quę vi, metulve cau. fiunt.

Postremò afficit excommunicatio hęc in omnibus casibus, quos in antecedentibus regulis vidimus; sicut etiā exceptiones omnes eas habet ob easdem rationes; quas in ipsis posuimus. Verum, quò rem hanc cognitā omnino habeamus, quæstiones nonullæ explicandę ac dissoluēdæ nobis sunt. Primum quando hic mandans in excommunicationem incidat, an scilicet statim atque mādatum hoc dedit, an vero postquam mandatum effectum est. Deinde, quid iuris si mandātem mādati pœnituit. Tertiò, quid si moriatur mandans, antequā mandatarius mādatum executus sit. Quartò, an mandatarius mandatū exequēs & ipse in excommunicationem hanc incidat. Quintò quid si mādatarius alteri id mandet, an primus mandans in pœnam hanc incidat. Postremò, si mandatum quis dedit, vt verberaret, mutilaretve tantum, an in excommunicationem incidat mandans, si mandatarius eum interficiat. His enim explicatis quæstionibus, absolutam rem hanc habebimus: id quod in sequent. præstabimus.

SVMMA.

1 *Mandans offendi Cardinalē an in excommunicationem statim incidat, an post mandati executionem.*

2 *Mandans Cardinalem offendi, si mandati eum pœniteat, an in excommunicationem incidat, si nihilominus mandatarius mandatum exequatur.*

3 *Mandans offendi Cardinalem, si interim moriatur, an in excommunicationem incidat, si post eius mortem mandatarius rē exequatur.*

4 *Mandatarius exequens mandatū ipsi factum de offendendo Cardinalem, an in excommunicationem incidat.*

5 *Mandatarius mandatum de offendendo Cardinalem per se non exequens, sed per alium, an in ex*

communicationem incidat.

6 *Mandãs alicui,vt Cardinalẽ verberet,mutilet ve,an in excommunicationem incidat,si mandatarius Cardinalem interfecit.*

7 *Mandans,vt Cardinalem aliquẽ offendat,an in excommunicationem incidit,si alium offendat.*

II.

§ Sex quæstiones explicãdas nobis proposuimus;iã primam agrediamur,scilicet quando mandans offendi Cardinalẽ in excommunicationẽ incidit.

1 Quoad hanc igitur† breuiter concludendum est, vbi mandatarius delictum commissit, tunc mandantem in excõmunicationem incidere,non autem antea; tum quod ex mandato mandãs non obligatur,nisi mandatũ mãdatarius executus sit.arg.§.is, q exequitur, in Instit.de mandat. & l.3.cum simil.ff.eod. tum qđ, nec qui mandatum suscepit, in excõmunicationem incidit,antequã rem perfecerit; ergo nec mandans,atque sic sensit Ange. in verb.Excommunicatio.5.nume.31.versi.Mandans etiam, & Syl.eod.6.§.5.n.5.versi. Tertiò cum quis,& apertius Nauarr.in Man.cap.27.num.51.versi. Adde,quòd refert:& de quæstione hac satis.

Quoad alteram verò quęstio2 nẽ,†scilicet quid iuris sit, si mandantem mandati pœnituit.vt dilucidiorem quæstionem hanc habeamus, nõnulla eius capita, quę ab omnibus recepta sunt, & quæ dubitatione carent,præmittamus.

Primum igitur in excommunicationẽ hanc non incidit mãdans, quem mandati pœnituit, vbi re integra mandatum reuocauit, & mandatarium de hoc certiorem fecit; nam ex quo reuocauit legitimè mandatũ,nulla causa est, quamobrem in excommunicationem incidat;qppe quia mãdatum tollitur,vt dicitur in §.recte,in Instit. de mandat.& in l.si verò non remunerãdi.§.si mandauero.ff.eod.quandoquidem si tunc delictum mãdatarius committit, non vi mandati, sed sponte id facit;etenim nec irregularis fit,qui mandatũ de homicidio faciendo dedit,si mandatum sic reuocauit:quamuis mandatarius homicidiũ deinceps cõmisserit,vt inquit Specul.quẽ refert,ac sequitur Mar. Socin.Sen.in c.ad audientiam. nu.293.q.73.de homici.de quæstione hac igitur nulla est apud DD.dubitatio.

Secundo loco pro certo etiã habetur,& omnes fatentur e cõtrario mandantem in excõmunicationem incidere,esto ipsum mandati pœnituerit,si cum posset,

set & id animaduerteret, mãdatum non reuocauit; nam hic dolo non caret, quo casu in excommunicationem quis incidit, vt sensit Innocen. in c. mulieres. de sent. excom.

Tertiò pro certo habetur hũc apud Deum excusatũ esse, si delictum sequatur, posteaquam ipsum mandati pœnituit; modò quantum potuit, vt mandatariũ certiorem faceret, elaborarit, & hanc opinionem tenuit speciatim Bart. Brix. in q. venerali. qu. 89. vbi eam disputauit, & sequitur Gloss. in c. cum quis. de sent. excom. lib. 6.

Quartò hũc, qui mandati pœnituit, sed certiorem mandatarium non fecit, certioremve facere non potuit, irregularem tamen fieri, si sequatur aliqua deformatio; nam quo quis irregularis fiat, sat est, vt in culpa sit. Hinc qui mandauit cuipiam, vt suum inimicum interficeret, mutilaretve, & ante executionẽ pacem cum inimico iniit, quo casu tacito saltem mãdatum reuocatum censetur, irregularis tamen fit, modò directè, indirectè ve mãdatarius de hoc certior factus non sit, vt dixit Specu. quẽ refert, ac sequitur Mar. Soci. Se. in c. peruenit. nu. 43. de sent. exc.

Quintò pro certo etiam habetur hunc mandantem, quẽ mandati pœnituit, in excommunicationem non incidere, esto mandatarium certiorem nõ fecerit, vbi mãdatarius ratione quapiã nouit ipsum mandantẽ mandati pœnituisse; nã ex quo scit mãdatũ sublatũ esse, cur certior fiat, cã nulla est. c. qui certus. de reg. iur. lib. 6. & l. 1. in fine. ff. de contrahend. empt.

His igitur sic pro certo habitis, de quibus DD. non dubitãt: restant duo casus, qui dubitationem nonnullã habent. Primus quid si mandans non potuit mãdatarium certiorẽ facere de reuocatione, & mandatarius id ignorans mandatum executus est. Alter si id nõ animaduertit. In his igitur quæstionib. variæ DD. sententiæ sunt. Gloss. in ca. mulieres. in verb. Auctoritate. versi. Sed pone. de sent. excom. hunc in excommunicationẽ incidere censuit, si mandatum nõ sic reuocauit, vt reuocatio ad ipsum mandatarium peruenerit. Et hoc ob eam rationẽ, quoniã mandans ex mandato obligatur, quod executus est mandatarius, qui reuocationem ignorauit, vt habetur in l. si mãdassem, ff. mandat. & in ca. mandato. de procur. cũ simil. cita. ibi à Gloss. Hæc ratio mihi non probatur; nã idcirco in illis iuribus actio ipsi mãdatario datur, qui de mã-

diti reuocatione certior factus non est, ne damnum iniuria patiatur ex mandato, quod suscepit, atque executus est, vt dicitur in cit. l. si mandassem, & in ca. recte, in Instit. eod. at hic non iniuria damnum patitur; quandoq; dem mãdatum illud vt de re turpi non valebat, neque illud suscipere, exequive debebat. arg. §. illud quoque, in Instit. eod. ratione igitur hac opinio hęc non nititur. Quare contrariam opinionẽ, vt hic in excommunicationem nõ incidat, sequitur Innoc. in eod. ca. mulieres. Et hoc ob eam rationem, quoniã vt q̃s in excommunicationem hãc incidat, dolus requiritur; at hic nõ adest dolus, ex quo eum mandati pœnituit, & mandatarium certiorem facere non potuit. Tertiò fuit opinio distinguentium; & primo Host. qui ait, si quo tẽpore eum pœnituit, certiorem mandatarium facere nõ potuit, opinionem Innoc. veram esse; aliàs non. Hæc distinctio locum non habet; nam simpliciter hic quæritur, vbi non dolo id fecit, vel quia non potuit, vel quia id non animaduertit, an in excommunicationem incidat. Altera fuit opinio Bart. Brix. in cit. qu. 89. qui ait quoad Deum hunc non peccare, sed apud Ecclesiã in excommunicationem incidere. Hæc opinio quoad primam partem dubitationem non habet, vt supra diximus, & facit ca. à nobis. 2. de sentẽ. excom. quo autem ad alteram partem falsa est; nam ex quo Ecclesia iustitiã fouet, argu. c. erit autem lex. di. 4. & hunc mandati huius pœnituit, excommunicatione nõ obligabitur; quãdoquidem pro regula habetur in excommunicationem aut per legẽ, aut per generales sententias latam quẽ nõ incidere; nisi vbi mortiferè peccauit, vt in Tractatu nostro de Censuris de communi DD. sententia conclusimus, & facit cap. nemo Episcoporũ, & ca. nullus, 11. q. 3. Quid igitur concludendum? Ego ab opinione Inno. discedendum non censeo, vt scilicet hic in excommunicationẽ non incidat. Et hoc ob rationẽ proximè allatam, quoniam hic mortiferè nõ peccat, & dolo caret, vt dixit Innoc. quo casu cessat excommunicatio. Et de quæstione hac satis, quæ disputatur à DD. in cap. cum quis. de sentẽ. excom. lib. 6. & in eod. ca. mulieres, & per Mar. Socin. Sen. in citat. c. peruenit. versi. Nonò quęritur. nu. 40. de sent. excom. iam ad tertiam quæstionem veniamus.

3 Tertia quęstio est, † quid iuris, si is, qui Cardinalem aliquẽ

inter-

interficiendum mandauit, interim moriatur; & post eius mortem mandatarius rem exequatur, an in excommunicationem mandans incidat. Hanc quæstionem absoluimus in Tractatu nostro de censuris, in Tab.2.ca.17. §.2.nu.5. ob eam rem, ne actum agamus, hac omissa, ad aliam veniamus.

4 Quarta quæstio est,†an mandatarius ipse, ex quo alieno nomine facit, mandatum exequēs, in excōmunicationem incidat. Hanc quæstionem, vt paucis absoluamus, cōcludimus & ipsum sine dubitatione in excommunicationem incidere, nam sic not. Abba. in c. mulieres, in initio. de sent. excom. idque merito, mandatum enim hoc recipere nō debuit, vt rei turpis, & ob id receptum non obligauit. arg. §. illud quoque, in Instit. de mandat. & l. si remunerandi. §. rei turpis. ff. eod. etiam si iureiurando confirmatum sit, ob c. nō est obligatorium; de regu. iur. lib.6. cū simil. not. ibi à Gloss. Quare nec excusantur filii, si in hoc obtemperēt parentibus, nec serui, si obediāt dominis, atque sic sensit Glo. in eod. c. mulieres. in verb. Auctoritate, ibi. Sed videtur, quòd ille, & cum ea transeūt communiter DD. ac de quæstione itidem satis.

5 Quinta quæstio est,† quid iuris, si mandatarius ipse mandatū per se non exequitur, sed alteri exequendum mandat, an mādās prior in excommunicationē incidat; nam qui mandatum exeꝗtur, quicunque sit, in excommunicationem ipsum incidere constat; sicut etiam qui secundo id mandauit. Videbatur igitur dicendum primum mandantem in excommunicationem non incidere, & hoc ob eam rationem, quoniam delictum non is commisit, cui committendum mandauit, sed alius. arg. l. diligēter, ff. mandat. Quod autem incidat, suadere videtur, quoniā ipse huius delicti causa fuit: si enim ipse id non mandasset, mādatarius ille per alium id faciendum non curasset; etenim & qui est causa causę, est causa causati. arg. l. manumissiones. ff. de manumiss. Quid igitur concludendum? Ego cēseo hūc in excommunicationem incidere, cum ob rationem proximè allatam; tū quod si socios ad id agendum mandatarius adhibuisset, quia per se id facere non auderet, sine dubitatione mandans in excommunicationem incidisset; ergo idem, si per alium totum id fecit. Nec obstat citat. l. diligenter, quasi fines mandati excesserit, nam immò egressus ipsos non est; quan-

do·

doquidē interfecit, & si ꝑaliū, quod ipsi mandatum fuit. Excipio tamen, vbi id expresse commisisset, ne ꝑalium id faceret, tunc enim mea sentētia in excōmunicationem non incidet, ex quo id nec tacitò, nec expresse mandauit, immò expresse prohibuit.

6 Postrema quæstio est† quid iuris, si quis mandauit, vt tantū verberaret, mutilaretve, mandatari⁹ vero interfecit; an, ex quo mandatarius aliud fecit, in excommunicationem mandās incidat. Ego censeo ipsum in excōmunicationem incidere; nā, etsi homicidium factum est, qđ mādans non mandauit; tamen qđ illud factū plures partes habet; & quòd fieri posse cogitare debebat, ac potuit, ob eam rem in excommunicationem incidit. Id quod locum habere censeo, etiam si veneno interfecit. argu. c. fin. de homicid. lib. 6. & vt asseruit Mar. Socin. Sen. in capit. ad audientiam. nu. 288. de homici. At quid è contrario, si quis mandauit, vt interficeret; mandatarius vero solū mutilauit, aut vulnerauit, an in excommunicationem mandans incidet? Ego censeo & in hoc casu ipsum mandātem in excommunicationē incidere; tum quòd qui vult consequens, & antecedens sine dubio vult, arg. l. illud. ff. de acquir. hæred. at hic voluit interfici, ergo & vulnerari, & verberari, vt per se patet; sunt enim hæc media, ꝑ quę homicidium sæpius fit: tum quod vulnera, & percussiones sunt partes quodammodo homicidii; ex quo igitur voluit homicidiū, & sic totum, ergo & partes; in toto enim pars est. argu. c. plus. de reg. iur. lib. 6. & l. in toto. ff. de reg. iur.

7 Verum quid† si Titius Seio mandet, vt ex tribus Cardinalibus simul ambulantibus vnum certum percutiat; Seius autē alium, an in excommunicationē mandans incidet? Concludēdū breuiter est mandantem in excommunicationem non incidere; nam de suo mandato percussus ille non est, ex quo alium ꝑcutiendum mandauit, ergo de mandato non tenetur. arg. l. diligenter. ff. mandat. & §. is, qui. in Instit. eod. atque sic tenuit Ioā. de Deo, quem refert, ac seqtur Mar. Socin. Sen. in c. peruenit. n. 44. versi. Sed pone circa prædicta. de sent. excom. ac de materia hac satis, ad alia transeamus.

Vers. Vel rata habentes.

SVMMA.

1 *Ratihabitio quid sit.*

2 *Ratiha-*

2 *Ratihabitio duobus modis fit.*
3 *Ratum habentes delictum commissum in Cardinalem in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*
4 *Ratum habens animo tantum delictum aliquod in Cardinalē cōmissum in excommunicationem non incidit.*
5 *Ratum habens delictum haud nomine suo in Cardinalem commissum in excommunicationem non incidit.*
6 *Ratum habens delictum in Cardinalem cōmissum, vbi prius illud improbauit, in excommunicationem non incidit.*

IN hac parte refertur alia causa, quamobrem offendentes in prędictis Cardinalem, in excommunicationem incidunt; quæ est, vbi prædicta nomine suo gesta rata habent; nam si quis aut interfecit, aut mutilauit, aut vulnerauit, aut percussit, aut cæpit, aut in carcerem coniecit, aut detinuit, hostiliterve insecutus est nomine tuo Cardinalem; & tu deinceps ratū id habuisti, in excommunicationem hanc incides. Verum quo hanc rem diluci diorem habeamus, præmittēda duo sunt. Primum ratihabitio quid sit. Deinde quot modis ratihabitio habeatur, id est quot modis ratum quid quem habere appareat.

1 Quoad primum igitur† Ratihabitio nil aliud est quam comprobatio alicuius facti nomine meo gesti me non mandante, vt probatur in c. ratum, & in c. ratihabitionem. de reg. iur. lib. 6. & tot. tit. ff. rem rat. hab.

2 Quoad secundum autem† ratum habetur quid duobus modis, verbis, & factis. Verbis exp̄sse probando factū nomine suo, exempli gratia dicēdo, rem gratam mihi fecisti, vel nihil mihi optatius contingere potuit. Factis autem si deinceps qui delictum tale commissit, cariorem quis habuit, amiciorque ei factus est, eique aliquid donauit, ad summam quocumque signo id significet; nam & factis anim⁹ declaratur. arg. §. pauonum, ver. In iis, in Instit. de rer. diuis. His p̄missis, iam regulam ponamus.

3 In excommunicationē hanc igitur incidit, † qui delictum aliquod ex prædictis in Cardinalem ab aliquo nomine suo factū comprobauit, & ratum habuit, vt habetur in proposito versicu. Idem quoque habetur de eo, q̄ ratum habuit iniectionem manuum violentam in Ecclesiasticam personam factam, in c. cum

quis

quis, de sent. excom. libr. 6. nã & hic in excommunicationem incidit, vt ibi habetur, & not. communiter DD. & Abba. in ca. mulieres. nu. 8. versi. Et in fine, Glo. & Felin. num. 6. versi. Not. quod ratificato. de sent. excom. in antiq. & Syl. in verb. Excommunicatio. 6. §. 5. versic. Tertiò propè finem, & Angel. in verb. Excommunicatio. 5. nu. 37. vers. Ratum habens, & Nauar. in Man. capit. 27. nu. 70. versi. Ratum habens. Ratum igitur habens delictum tale in excommunicationẽ incidit, idque merito; nam ratihabitio mandato comparatur, vt habetur in c. ratihabitio. de regul. iur. lib. 6. at mandans in excõmunicationem incidit, vt supra vidimus; ergo & ratum habens. Quare si aut filius, aut seruus hic nomine domini, ille patris, quid tale in Cardinalem committit, & deinceps dominus, pater vel ratum habuerit, in excommunicationem hanc incidet.

Quæ excommunicatio afficit in omnibus casibus, quos in antecedentibus regulis posuimus.

Secundò afficit etiam, si post multum temporis, posteaquã delictum commissum est, quis ratum habeat: nam Bulla tempus non præscribit, ergo nec nos præscribere debemus. arg. l. de præt. o. ff. de publ. in rem act.

Postremò afficit, quacunque ratione quis ratum habeat, nihil enim interest de modo, dummodo habeamus effectum. argu. ca. cum quid. de regu. iur. lib. 6. Hæc tamen regula exceptiones nonnullas patitur, præter alias in superioribus regulis allatas.

4 Nam primo † in excommunicationem quis non incidit, vbi animo tantum rem ratã habuit, & sic signo exteriori aliquo, ac propterea neque verbis, neque factis id significauit; nam esto quis id animo probet; non idcirco tamen in excommunicationem incidit; quandoquidem Ecclesia non iudicat de occultis. c. erubescant. d. 32. & c. ex tuæ. de simon. not. Mar. Socin. Sen. in c. porro. nu. 3. de sent. excom. atq. sic dixit Hosti. quem refert, ac sequitur Gloss. in eod. c. cum quis in verb. tuo nomine; nam hunc quo ad Deum ligatum esse ait, quia scilicet mortiferè peccat, approbando delictum, non aũt quoad Ecclesiam militantẽ, q̃ non iudicat de occultis; idem dixit Ioann. Tab. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 1. nu. 43. versi. Sed quid dicendum, & Mar. Socin. Sen. in c. peruenit. nu. 55. cũ seq. versi. Sed pono, de sentẽ. excom. & generatim de Censuris nos id probauimus in Tractatu nostro de Censuris, ca. 9. §. fin.

Tab.

Tab.1.facit quoque dictum Gl. fin.in fine,in c.quod semel.de re gu.iur.lib.6.

5 Secūdò † in excommunicatio nem hanc non incidit, vbi nomine tuo delictum factum non est;nam esto illud ratum habueris,tamen in excommunicationem non incides, vt habetur in cita.c.cum quis.Si verò (dicitur enim de iniectione violenta manuum in clericū facta) iniectio eadem tuo nomine nō sit facta, tunc licet pecces ratum habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis illius vinculo enodaris,cum quis ratū habere nequeat, quod eius nomine nō est gestum.Hæc ibi, ex quibus proposita sententia aptissime probatur. Facit quoque c.ratum.de reg.iur.lib.6.& not. id Felin.in c.mulieres.nu.6.versi.Not.quod ratificatio.

Tertiò in excōmunicationē hanc non incidit;vbi etsi nomine suo factum id est,tamen quis ratum non habet,sed improbat. argu.cit.c.cum quis à cōtrario sensu:idque meritò, alioquin in alterius manu esset conijcere quem in excommunicationem, etiā sine peccato,quod iniquum est.argu c.non debet. de regul, iur.lib.6.

6 Verū quid † si quis ab initio factum improbauit,deinceps vero illud probauit,an in excōmunicationem hanc incidet? Hanc quęstionem posuit Feder. de Seni.in consl.238.incip. Scribatis, & ibi sensit hunc in excommunicationem non incidere,eundem sequuntur Ancharan.in cit.c.cū quis.nu.5.versi.Quęro,& Gem. nu.7.eod.versi. & Maria.Soc.in. Sen.in c.sicut tuis.nu. 17. de Simo. Hanc opinionem ego etiā sequor,tum quòd factum intelligitur de prima vice. argu.l. boues.§.hoc sermone.ff. de verb.signi. tū quòd sicut statim approbando in excommunicationem incidit,esto deinceps illud improbet;ita & in initio improbando excommunicationem euitabit, esto deinceps illud probet, vt quę operatur propositum in proposito,operetur oppositum in opposito.argu.l.fin.§.fin.ff.de lega.3. modò tamen non dolo malo improbauerit.

Postremò in excommunicationem non incidit ratū habens, nisi post ratihabitionem,non autem ex quo delictum factū est, vt dixit Gloss.in cit.c.cum quis, in verb.Incurris, & sequūtur ibi DD.Ancharan.nu.3. versi. Tertiò not.regulam,& Philip.Fran. versic.In Gloss.in verb.incurris, & Gemin.nu.6. & Tabi.in verb. Excommunicatio.5.cas.1.num. 43.versi.Sed quando erit iste ex

communicatus? Idque meritò, nam in excommunicationẽ q̃s non incidit, nisi vbi mortiferè peccat. argu. c. nemo Episcoporum, & cap. nullus. 11. q. 3. & hic antequam ratum habuit, in hoc non peccauit, ergo nec in excõmunicationem incidet. Nec obstat, si dicatur per ratihabitionẽ ad tempus delicti retrotrahi; nã excommunicatio non retrotrahitur, vt in Tractatu nostro de censuris probauimus. Post ratihabitionem igitur tantum in excommunicationem incidet; si tamen ante delictum consiliũ huiusmodi sibi communicatum ꝓbauit; tũc statim incidet, sed nõ tanquam ratum habens, sed velut consulens, vel vt mandans; sed de hoc satis; ad alia veniamus.

Vers. Seu præstantes eis auxilium.

S V M M A.

1 *Auxilium quodnam sit.*
2 *Auxilium multis modis præstari potest.*
3 *Auxilium ferentes ijs, qui in Cardinalem delictũ aliquod ex dictis committere volunt, in excommunicationem incidunt: quæ excõmunicatio, quousque pateat, declaratur,*
4 *Auxilium præstantes ijs, qui delictum aliquod in Cardinales committere volunt, quando in excommunicationem non incidant.*

N hac parte refertur alia causa, quamobrem in excommunicationem hanc quis incidat; quę est, vbi quis auxilium fert iis, qui prædicta, vel aliquid prædictorum in Cardinales committunt, scilicet qui auxilium fert, aut ad ipsos interficiendos, aut mutilandos, aut percutiendos, aut capiẽdos, vel ad aliquid aliud supradictorum. Quam rem vt dilucidiorem habeamus, præmittendum prius est, auxilium ferre in quibus consistat, quatenus ad rẽ nostram pertinet.

1 Auxilium igitur† est adiumẽtum ope, ac re alicui præstitum. Dixi autem ope, ac re, quo ostẽdatur, qui verbis iuuant, non cõtineri sub hac clausula de auxilio, sed sub alia de consilio, & fauore, vt probatur in l. in furti actione. §. ope. ff. de furt. & sæpe in fine. ff. de verb. sign.

2 Item ope ac rebus† multis modis auxilium præstari posse sciẽdum est, vt pote si sciens arma dedit ad Cardinalem offendendum, si sciens dedit venenum ei

qui

qui Cardinalem interficere veneno volebat. arg. l. 3. ff. de sica. Item si sciens pecuniam subministrauit, quo arma emeret, vel aggressoribus daret. arg. l. si sciẽti. ff. de paricid. atque sic sensit Gloss. in capi. mulieres. §. fin. de sent. excom. & sequitur Socin. ibid. nu. 50. q. 11. sensit hoc etiã Nauar. in Man. capit. 27. nu. 78. versi. Sexta declaratio. Qui itidẽ homines, & satellites ad id accomodauit. Qui funes, manicasq. ferreas ad ipsum constringendũ dedit, & ad eum custodiendum carcerem concessit. Ad summã, vel subministret quis instrumenta ad prędicta delicta in Cardinales committenda, vel homines, qui ipsi opem ad id ferant, vel pecuniam, quibus omnia hæc parẽtur, opem ferre hic dicetur.

At quid si socius eius fiat, an auxilium hic ferre dicetur? Nauar. in Man. cap. 27. nu. 67. versi. Septima, in fine, id sensisse videtur. Ego autẽ sic distinguẽdum censeo. Aut hic iuit cum eo, qui tale delictum committere voluit, & etiam adiuuit, vel vulnerando, vel capiendo, vel aliquid huiusmodi agendo, & in hoc casu tanquam principalem hunc in excommunicationem incidere censeo. Aut iuit quidem, sed solum suã pręsentiam præstitit, nihil autem præterea fecit, sed erat illi paratus ad opem ferendũ, si res id postulasset, & in hoc casu auxilium hunc ferre cẽseo. arg. eorum, quæ dixit Bart. in l. qui seruo. §. si duo. ff. de furt. & nos alibi in hoc opere. His pręmissis, iam regulam ponamus.

3 In excommunicationẽ hanc igitur incidunt,† qui auxiliũ iis ferũt, qui in Cardinalẽ aliquid ex prædictis committere volũt, vt habetur in versi.

Hæc autem regula, & excommunicatio locum habet, quacũque ratione auxiliũ feratur; multis enim modis ferri potest, vt p̃ missimus, & Bulla de modo ferẽ di non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argu. l. de prætio. ff. de publ. in rem act.

Postremò afficit excommunicatio hæc in omnibus casibus, quos in prioribus regulis posuimus.

Excipiuntur tamen quidam casus, in quibus in excommunicationem hanc quis non incidit, &

4 Primò, †vbi quis huius rei inscius hæc præstitit, vt pote vel arma, vel socios, vel pecuniã; nã in excommunicationem hãc nõ incidet. argu. ca. Apostolicæ. de cler. excom. min. & c. fin. de const. lib. 6.

Secũdò excipitur etiam, vbi

ad delictum sciens prædicta accommodauit, sed ignorãs tamẽ contra Cardinalem tale delictũ parari; nam & qui percussit clericum, quem laicum esse existimabat, in excommunicationem non incidit, vt habetur in ca. si vero quis. de sentẽ. excom. ergo idem & hic ob eandem rationẽ. arg. c. cum dilecta. de confir. vti. vel inutil. & le. illud. ff. ad leg. Aquil.

Tertiò excipitur, vbi etsi auxilium præstitit, nihil tamen deinceps actum est, nam nec ii, qui delictum illud committere volebant, incidunt, ergo multo minus qui auxilium eis tulerunt; etenim nec furti tenetur, qui opẽ tulit, nisi furtum secutum sit, vt habetur in l. si quis vxori. §. neq. verbo. ff. de furt. & in l. qui seruo. ff. eod. & habetur in l. sępe in fine. de verb. sign. atque sic dixit in re nostra Martinus Alfonsus de Viuald. in Candelabro. pa. 2. in explanatione Bullæ Cœnę Domini. cas. 11. nu. 89. & Iacob. de Graff. ibid. libr. 4. decis. cas. consc. nu. 103.

Postremo excipitur, vbi post delictum factum quis ipsis opẽ tulit; Bulla enim loquitur de ijs, qui opem ferunt ad delictum cõmittendum; ergo non de ijs, qui post delictum cõmissum; inclusio enim vnius alterius exclusio est arg. c. non ne. de præsum. & l. cùm prętor. ff. de iud. Sed iam ad alia transeamus.

Vers. Consilium.

SVMMA.

1 *Consilium præstare quid sit.*

2 *Consilium dare quot modis contingat.*

3 *Consilium dans, vt quis Cardinalem interficiat, in excommunicationem incidit: quæ excommunicatio quousque pateat, declaratur.*

4 *Consilium reuocans, quod dederat, vt Cardinalis offenderetur, quando prosit, ac liberet à pœna.*

IN hac parte refertur alia causa, quamobrem in excommunicationem hanc quis incidit: quę est, vbi consulit, vt quis Cardinalẽ aut interficiat, aut mutilet, aut aliud quid agat ex prædictis antea. Quam rem, vt faciliorẽ habeamus, pręmittendum est, quid sit consilium præstare, & quot modis in hoc contingat consilim præstari.

1 Quoad primum igitur † consiliũ præstare nil aliud est (quod ad rem nostrã pertinet) quã suadere, monere, instigare, suggere-

re, vt aliquid ex prædictis cōtra Cardinalem quis moliatur, vel qua ratione, & modo fiat; sic.n. de consulente vt furtū q̄s faciat inquit Iureconsultus in l. in furti §. consilium autem. ff. de furt. sic de consulente, vt quis in clericū manus iniiciat, dixit Mar. Socin. Sen. in c. peruenit. nu. 51. versic. Duodecimò. de sentē. excom. & Syl. in verb. Excommunicatio. 6. nu 5. versic. Quartum, ibi. Sed tamen verba talia fuerūt, & Nauar. in Man. cap. 27. nu. 78. versi. Sexta declaratio. Hoc igitur est consilium dare.

2 Quoad secundum † duob. modis contingit consiliū dari. Primum, vt delictum aliquod ex dictis committatur. Deinde docēdo modum, quo possit illud cōmitti vel facilè, vel sine periculo. In his igitur duobus modis consilium præstari potest. His p̄missis, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hāc
3 igitur incidit † & qui consiliū p̄stat, vt Cardinalis interficiatur, mutileturve, aut aliquid aliud ex prædictis in ipsum fiat, vt habetur in versi. proposito, iuncto initio Capitis.

Quæ excōmunicatio afficit, cuiuscunque rei gratia consiliū pręstet, vel vt delictum committatur, vel de modo, quo cōmittatur; nam Bulla simpliciter loquitur, nec distinguit; ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de p̄tio. ff. de publ. in rem act.

Item afficit excommunicatio hæc, vel indirectè quis consuluerit aliquid contra Cardinalē, vt pote sciebat in quadam turri esse Cardinalem, & ob eam rē vt interficeretur, suasit, vt bombarda admoueretur, & turris vastaretur, quo facto Cardinalis interfectus est. Idem si dixit aliq̄bus ex suis, quos sciebat delictū tale commissuros, vel credere debebat, vellem, si possem vindictā sumere de tali Cardinali ob iniuriam ab ipso in me illatam; nā si amici eius quid cōtra Cardinalem fecerint, in excommunicationem incidet.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, vel post multum temporis ii, quibus consilium hoc dedit, consilium exequantur. arg. eorum, quę dixit Inn. in c. ad audientiam. nu. 2. versi. Itē non interest. de homicid & Mar. Soci. Sen. nu. 316. q. 78. & Abba. in fine. eod. de homicid. In his igitur casibus in excommunicationē quis incidit; iam vbi ex consilio in excommunicationē quis nō incidit, explicemus.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit, q̄ consilium dedit; vbi quod cōsuluit, nec factum est, nec facere il-

lud conati sunt; verba enim cũ effectu intelligenda sunt. argu. l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisq. iur. Præterea in his casibus neq. ii, quibus consilium est datũ, in excommunicationem incidunt; ergo nec qui consilium dedit; nam nec furti tenetur, qui consilium ad id dedit, nisi furtum factum sit. l. si quis vxori. §. neque verbo. ff. de fur. & l. sępe. in fine, ff. de verb. sig. atque sic dixit Alfons. de Viuald. in Candelabro. p. 2. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 11. nu. 89. & Iacob. de Graff. libr. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnę Domini. nu. 103.

4 Secundo loco† in excommunicationem non incidit, vbi ante factum consilium reuocauit, etenim nec irregularis efficitur, qui homicidium consuluit, si sequatur homicidium, posteaquã legitimè consilium reuocauit, vt dixit Innoc. in cit. c. ad audiẽtiam. nu. 2. versi. Item non interest, & sequitur Abba. ibi in fine, & Mar. Socin. Sen. nu. 316. qu. 78. ergo multo minus in excommunicationem incidet, ex quo facilius quis irregularis fit, quã in excõmunicationem incidat, vt antea diximus. In reuocando autem consilio non sat est simpliciter reuocare consiliũ, & certiorem facere eum, cui consiliũ datum est, sed rationibus cõtrarium suadere oportet; nam sicut rationibus cõsilium dedit, & cõtrariis illud tolli debet; vnum quodq; enim eo modo, quo inductum est, vt habetur in l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. & c. 1. eod. in antiqu. Nec repugnat, si dicatur, sat esse mandatũ reuocare; ergo idem & de consilio; nã nihil hoc est; etenim quod mandatum nostra causa datur, ob eam rem sat est simpliciter illud reuocare, nulla reuocationis causa reddita, ex quo mandatarii nihil interest; at cõsilio sua detur id, quod interest eius cui datur: atque idcirco, vt contrariũ rationibus suadeat, necesse est; non enim facilè consiliũ datum relinquet, cum sua interesse sibi iam persuasum sit, nisi contrarium rationibus suadeatur, atque sic dixit Inno. in eod. c. ad audientiam. nu. 3. versic. In eo autem, qui mandasset, & sequitur Socin. ibid. nu. 317. qui & rationem hanc communiter receptam esse testatur, idẽ dixit Bartol. in l. non solum. §. si mandato meo. nu. 21. versi. Quæro, quare. ff. de iniur. Immò si necesse sit, vt certiorem eum faciat, quem interficiendum consuluerat, id facere debet, modo eum non pate faciat, qui interficere ipsũ vult, vt dixit Inn. ibid.

Post

Postremò in excommunicationem non incidit, vbi ex suo consilio delictum secutum non est, sed ob aliud, vt pote iã constituerant eum interficere. Hoc tamen mihi non satisfacit; nam esto ob suum consilium id nõ sequatur, incidet tamen in excommunicationem, quoniam illis fauet, quod etiam per hanc Bullã prohibitum est, vt modo videbimus.

Vers. Vel fauorem.

SVMMA.

2 Fauere quot modis contingat.

2 Fauorem præstans ad offendendũ Cardinalem in excommunicationem incidit, quæ regula, quousq. pateat, declaratur.

3 Prohibere potens, ne Cardinalis offendatur, an in excommunicationem incidat.

4 Clamando, si quis opem ferre potuit Cardinali, an in excommunicationem incidat, si non clamauit.

5 Pecuniam an dare teneat ei, q vult Cardinalem interficere, nisi pecuniam ei tribuam.

6 Sciens quem in mortem Cardinalis inspiraße, an in excommunicationem incidat, si id non patefecerit.

7 Bulla Pij V. excommunicantur, q non patefaciunt conspirationem factam in Cardinalem.

N hac parte alia causa refertur, quamob rẽ in excõmunicationem hanc quis incidit, vbi scilicet iis fauet, qui contra Cardinales aliquid ex dictis moliuntur, & sic ipsis fauet, aut ad interficiendũ, aut ad mutilãdum, aut ad aliqd agendum: quam rem vt dilucidiorem habeamus, præmittẽdũ est quid sit fauere, etsi de ipso egimus in cap. 1. in versic. Fautores.

1 Quoad rem nostram igitur † sciendum est, fauere duob. modis summi generatim, & speciatim. Generatim fauere significat, quacunque ratione, re, aut consilio, ratione ve alia quis aliquem iuuet; & sic omnis, q aut auxilium, aut consilium pręstat, de quibus iam antea actum est, fauere dicitur. Speciatim verò fauere is dicitur, qui præter auxilium, & cõsilium ratione alia fauet, vt pote eos commendando, laudandoque, retinendo eos domi, quousque delictum committatur, auctoritate fauendo; sic enim & is, cuius auctoritate quis in simplicem clericum manus violentas iniecit, in excommunicationem incidit; vt habetur

tur in cap.mulieres.§.1.de sent. excom.ibi.Sed eorum auctor,& vt dixit Gloss.in cap. quantæ. in verb.consentientes.eod.sic & irregularis efficitur Episcopus excommunicatus, qui auctor est, vt coram se diuina fiant,vt habetur in c.illud,& ibi not. Abb.de cler.excom.min. & facit Clem. grauis.de sentẽ.excom. Fauere quoque is dicitur,qui consultus de hoc delicto faciẽdo,illud nõ dissuasit;etenim & delicto commisso,si mors,mutilatiove intercedat,irregularis efficitur,vt inquit Inn.& non nulli alii, quos refert,ac sequitur Mar.Soc. Se. in c.ad audientiam.nu.352. qu. 96.de homicid.Item,qui assistit dum delictum committitur, ne quis impedimento sit,arg.cit.c. quantæ.de sent.excom. Et qui assistit,vt post delictum eos recipiat, & qui paratos equos hẽt, quibus statim cum delictum cõmiserint,aufugiant, vel ad portas ciuitatis,domusve astat, ne aggressi impediantur,hi omnes enim fauere dicuntur.Hoc præmisso,iam regulam ponamus.

2 In excommunicationem hãc igitur incidit,†qui fauorem suũ præstat ad delicta prædicta cõmittenda contra Cardinales,vt habetur in versicu.iuncto initio Capituli.

Quæ regula eisdem modis,q bus antecedentes amplificatur, & coarctatur. Quare neque fauens in excommunicationẽ incidit, esto fauorem præstiterit, si nullum delictum ex prædictis commissum sit;nam nec is, qui delictum committere volebat, in excommunicationem incidit, vbi delictum non commissit.

3 Verum quid † de non prohibente cum posset,ne quid prędictorum in Cardinalem committatur,an hic in excõmunicationem hanc incidet? Ego censeo & hunc in excommunicationẽ hanc incidere;nam & hic fauere dicitur,vt habetur in c.quantę.de sent.excom. Quantæ præsumptionis; & temeritatis existat,dicitur enim ibi,in rectores Ecclesiæ manus iniicere violentas,& infra. Ne autem solos violentię huiusmodi auctores aliquorum præsumptio existimet, punientes,fauentes, & consentientes pari pœna plectẽdos catholica condemnat auctoritas, eos delinquẽtibus fauere interpretamur;qui,cum possint, manifesto facinori desinunt obuiare.Hæc ibi:si ergo fauere illi dicuntur,qui cum possunt,manifesto facinori non obuiant, ergo & qui prohibere potest,ne quid prędictorum contra Cardinalẽ committatur,fauere illud committentibus dicetur, & ob id in

ex-

excommunicationem hanc incidet. Atqui, quòd canonem cũ, cap. quantę. DD. varie interpræ tentur, ob eam rem primò interpręt ationes communiter receptas, & minus dubias ponamus.

Primum igitur in excommunicationem hanc incident ecclesiarum Præsides, aliique laici iudices, qui potestatem, ac iurisdictionem habent in eos, q in Cardinalem aliquid committere volunt, si cum possunt non repriment, ne quid tale in ipsum committatur; nam iidem non prohibentes, ne in Ecclesiasticam personam manus violentæ iniiciantur, in excommunicationem incidunt, ca. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. ob cita. c. quantæ; quę interpræ tatio in se vera est, nam ex officio ad ipsos curare pertinet, ne cuiquam iniuria inferatur. arg. c. fortitudo. 23 q. 3. & c. duo ista nomina, ead. qu. 4. & in hoc nemo dissentit, atque sic dixit quoque Nauar. in Man. capi. 27. nu. 78. ver. Sexta declaratio, ibi Item, qui ex officio. vbi de communi sententia testatur, ergo idem & in casu nostro.

Item in excommunicationẽ hanc incidunt non solum, q iurisdictionem hanc habent, vt diximus, verum etiam & quiuis alius; qui ipsos Cardinales defendere põt, sed dolo malo defendere prætermittit; nam sic de eo, qui non defendit, quo minus in Ecclesiasticam personam qs manus iniiciat, dixit Innoc. in cita. c. quantę quem DD. communiter sequuntur, vt refert, ac sequitur Mar. Socin. Sen. nu. 7. versic. Extra Gloss. etenim illud cit. ca. quantæ. generaliter loquitur, ergo & generaliter intelligi dẽt. arg. l. de prætio. ff. de publi. in rẽ act. ergo idem & in casu nostro.

At quid de eo, qui potuit opem ferre, ne Cardinalis offenderetur, sed id omissit non dolo, sed aut negligentia, aut ne alieno negocio se misceret, an in excommunicationẽ hic incidet? Hæc est quæstio, quę dubia existimatur in cit. c. quantæ. Innoc. tamen ibi, cuius opinionem cõmunem testatur Soci. in excommunicationem hunc non incidere censuit; tum quòd hic dolo caret, qui requiritur, vt in excõmunicationem quis incidat. cita. ca. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. quod significat verbum illud suadente diabolo; tũ quod, ex quo fauere hic dicitur; verbũ illud Fauere, significat consensũ quendam dolosum, quem hic non habet, vt in facto proponitur; ergo idem & in casu nostro, ex quo & in ipso requiritur, vt faueat, & vt dolus intercedat, & ob id mortiferum peccatum.

arg.c.nemo Episcoporum,& c. nullus.11.qu.3.In hoc casu igitur in excommunicationē hanc non incidet, si non prohibuit, quo minus Cardinalis offenderetur.

Non itidem in excommunicationem incidet,qui re vera prohibere nō potuit, quò minus of- 4 fenderetur;vt exempli gratia erat ægrotus; qui pedibus consistere non poterat, quo casu q̨s excusatur.argu.l.si quis in graui ff.ad Sylla.Item timebat sibi, ne offenderetur.argu.le.1.§.serui quoties.ff.eod.ibi Ex eo, quod dixit,argumento sumpto à speciali. Item erat mulier, quæ id aula non est.arg.cit.versi.Ex eo. Item fecit quantum potuit, sed tamen prohibere non potuit,q̄. obrem quis excusarur,vt in simili habetur in cit.l.1.§ tulisse aūt auxilium.ff.eod. Sicut etiā excusatur, qui, cum multi plures Cardinales offendere vellent, vni tantum Cardinali opem tulit,quoniam aliis non potuit. argu. cit.l.si quis in graui. §. si cū omnes domini. Item pœnā hāc 5 euadunt, qui ita occlusi fuerūt, vt vincula erūpere nō possent, atque opem ferre,argu.cita.l. si quis in graui.§.subuenitur eis.

Postremò, & qui esto opem ferret, nihil tamen profecturus erat ob eorum multitudinem, q̨ Cardinalem aggressi erant,atq. sic sensit Bart.in simili in cit. l. si quis in graui.ff.ad Syllan. In his igitur casib. & huiusmodi aliis, & ad summam, qui delictū hoc impedire non potest,in excommunicationem hanc non incidit.

Verum quid,†si clamādo potuit opem ferre,an in excommunicationem incidet, si non clamauit?Ego censeo in excommunicationem hunc incidere,si ratione hac opē ferre se posse animaduertit,& non tulit; nam hic defendere posse dicitur, vt ꝑ se patet,& vt habetur in l.1.§.potuisse,& §.hoc rescriptum iūct. l.cum dominus.ff.eod.ex omnibus igitur his concludo, si sine suæ vitę periculo subuenire clamando quis potest,ad subueniēdum teneri,& non subueniēdo, in excommunicationem hāc ipsum incidere.Non tamen, q̨ potuit re ipsa opē ferre excusatur, si solum clamaret.arg.cit.l.1.§. si tamen.ff.ad Syllan.

At quid si quis vult interficere Cardinalem;†nisi ei aliquam pecuniarum quātitatem tribuā, an tenear præstare, vt liberem eum à morte?Gloss.in c.1.d.83. ait teneri quem ad liberandum à morte ob id, quod dicitur in initio eius distinctionis,& facit c.nō satis est.d.86.hanc opinio

nem

nem ſequuntur nonnulli alii, vt ait Mar. Soci. Sen. in c. ad audiẽtiam. nu. 355. q. 98. de homicid. eamque opinionem potiorem dixit, ac ſequitur; eam quoq; ipſe amplector, vbi ratione alia id prohibere non poteſt. arg. ca. paſce. d. 86. quam tamẽ ab ipſo recuperabit; alioquin mea ſententia peccabit, ob cit. c. paſce, & in excommunicationem incidet ob cita. ca. quantæ. de ſenten. excom.

6 At q. d † ſi quis ſcit quẽ in mortem Cardinalis conſpiraſſe, an in excommunicationem incidet id non patefaciens? Ego cẽſeo, vbi dolo id tacuit, in excommunicationem hanc incidere, vbi id patefacere potuit, nã hic non defendit, cum ratione hac defendere poſſit. arg. l. 1. §. potuiſſe. ff. ad Syll. nam ſi clamare q̧s debet, vt ſupra diximus, ergo & hoc facere; vel igitur impediat, ſi poteſt; vel conſpirationẽ hãc patefaciat, vide de hoc Soci. in c. ad audientiam. nu. 353. qu. 97. de homicid. ita ego de iure ob cit. ca. quantæ. ſenſi; quæ opinio non modo non dubia eſt, ſed veriſſima, quam poſtea probatam reperii per Pium V. in Bulla incip. Infelicis ſeculi pericula miſerati. lata anno 1569. Decimoquart. Calen. Ianuarii, Pont. ſui anno Quartò, vbi quacunque ratione quis id nouit, vel ante, vel poſt delictum commiſſum patefacere debet; alioquin pręter alias pœnas in excommunicationem incidit. Et quoniam Bulla hæc nõ paſſim habetur, ob eam rem, quò dilucidior res fiat, huc eam inſerẽdam curauimus, quæ talis eſt.

Pius Episcopus ſeruus ſeruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam.

INfelicis ſeculi pericula miſerati, dolorem cõprimere nõ valemus, quòd nefarii homines, iuſtorũ ſanguinẽ ſitientes, ad illorum quoq; perniciẽ infeſtiore animo incũbãt, quos ſpiritus Sanctus membra conſtituit præcipua Eccleſiæ Dei, q̃ ſuo ſibi ſanguine acquiſiuit. Magna igitur ratione poſt alios felicis recordationis Bonifacius Papa Octauus de fratrum ſuorũ conſilio perpetua conſtitutione ſanciuit, vt ſi quis Sanctæ Romanę Eccleſiæ Cardinalem hoſtiliter fuerit inſecutus, aut p̧cuſſerit, aut cœperit, aut mandauerit id fieri, ſociuſq. fuerit faciẽtis, factumque ratum habuerit, ſeu dederit conſilium, fauorem, aut receptauerit, aut defenderit ſcienter eundem tanquam lę

sæ maiestatis reus, perpetuò sit infamis, & prętcrea diffidatus, bannitus, & intestabilis. Omnia eius ædificia ruinæ ꝑpetuę subiaceant, nullus ei debita reddere, nullus ei in iudicio responde re teneatur, bonis omnib. fisco, vel reipublicæ applicatis. Item etiã feudis, beneficiis, & officiis spiritualibus, & temporalib. sit ipso iure priuatus, sed & ipse insectans excommunicationis sen tentiam incurrat, quam sol⁹ Ro manus Pont. excepto mortis articulo valeat relaxare. Sed ne hæc quidem constitutio ꝓpter abdita consceleratorum cõsilia, omnino satis esse noscitur ad huiusmodi sacrilegia amplius prohibenda. Qui enim vim alicui in ferre sibi proponunt id secreto, in occulto vt maximè machinã tur, veluti impium illud facinus indicat in personam dilecti filii nostri Caroli tituli Sanctæ Praxedis ꝑsbyteri Cardinalis Borromæi, Ecclesiam Mediolanensem sãctissimis institutis studio se informantis proxime attenta tum. Quæ res nos grauius commouet, vehementiusque excitat omnia exquirere, vt nobilissimę corporis nostri partes vndique protegantur. Quibus enim pręsidio erimus, quibus suppetias af feremus, quos denique tutabimur, si templi Dei bases, si clarissima Ecclesiæ lumina, si speciales filios, qui pro animab. populorum, pro fide, pro iustitia, pro vnitate peruigilant, inultos deseramus? Itaque sanctioni ꝑdictæ de simili fratrum nostrorũ consilio adiicientes, statuimus, vt quisquis, etiam à nudo consilio, aut simplici fauore, aut omnino à cæteris prædictis alienus quempiam auctorum, administrorum, vel consciorum coniurationis, siue conspirationis, aut commissi, committendive criminis in personam Cardinalis, illorumve fautorum, receptorũ, vel occultatorum, siue ex renunciatione sibi protinus, vel per inter positam personã, aut litteras facta, cognouerit, siue ex scripturis, cœtu, conatu, concursu, insidiis, aliisve signis, & ĩdiciis qualemcunque scientiam habuerit, vel etiam coniecerit, quive horum quicquam intellexerit, quã tumcunque res aliàs occulta sit, quamprimum id Rom. Ponti. si in Curia fuerit, sin autem ordinario loci, vel si Cardinalis ipse ordinarius extiterit, ꝓpinquiori Episcopo, & si crimen nondũ commissum fuerit, etiã ipsi Cardinali properet reuelare. Quicũque vero etiam non subditus, & omnino extraneus defecerit, cuiuscunque dignitatis fuerit, prædicto sic excommunicationis la

queo

queo innodatus, pariterque maiestatis reus infamiã, & omnes pœnas prædictas eo ipso incurrat. Eadem nihilominus constitutione quo ad reliquas ei⁹ partes, ac ceteris omnibus sanctionibus canonicis, & ciuilibus, ad talium coercionẽ editis, in suo robore duraturis. Porro, si quis ad sanitatem reuertens, rem adhuc incognitam retexerit, omni noxa penitus liberetur. Ceterum loci ordinarius secretò curet casum ad se delatum, prædicto Pontifici primo quoque tẽpore nunciare, & interim rẽ omnem ab stirpe exquirere, & si necessitas tunc postulet, seculare quoque brachiũ adhibere. Sed ne quisquam horum ignoratione valeat excusare, iubemus prę sentes valuis Ecclesiæ Sancti Ioãnis Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorũ de vrbe, vbi publicabuntur appendi, eisque detractis eorum exempla eo in loco relinqui, & ea pariter ab omnibus locorũ ordinariis in suis Ecclesiis, locisque insignibus promulgari. Quia vero difficile nimis esset ipsas præsentes, quocunque illas opus erit ꝑferre, Volumus earum exempla ẽt impressa, Notarii publici manu, & Prælati Ecclesiastici, eiusve curiæ sigillo obsignata, eandem illam prorsus fidem in iudicio, & extra illud vbique gentiũ facere, quam ipsæmet præsentes facerent, si essent exhibitę, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginã nostræ adiectionis, statuti, iussionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorũ Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum.

Dat. Romæ Apud Sanctum Petrũ, Anno Incarnationis Dominicæ millessimo quingentesimo sexagesimonono, Quartodecimo Calen. Ianuar. Ponti. Nostro anno Quartò. † Hæc igitur est Bulla, cuius antea mentionẽ fecimus: Sed de Cardinalibus satis, ad alios Ecclesiæ Antistites, de quibus in hoc Capite agitur, veniamus; si quid enim de Cardinalib. reliqui fuerit, illud etiam explicabimus.

Vers. Ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos.

S V M M A.

1 *Offendens uno ex prædictis modis aut Patriarchas, aut Archiepiscopos, aut Episcopos in excommunicationem incidit: qua excõmuni-*

municatio, quousque pateat, declaratur.

2 *Episcopus renuncians Episcopatũ, Episcopalem dignitatem nihilominus retinet, & quid si renunciet dignitati, seu ordini.*

3 *Offendens electum in Episcopũ an in excommunicationem incidat.*

N hoc capite excommunicari diximus eos, qui vno ex tresdecim modis offenderent vnam ex sex personis hic expressis, videlicet aut Cardinales, aut Patriarchas, aut Archiepiscopos, aut Episcopos, aut Sedis Apostolicę Legatos, aut Nũcios: & de offendentibus Cardinales egimus; iam de offendentibus Patriarchas, Archiepiscopos, Episcoposque agamus; & quoniam, quinam essent, in initio huius Capitis posuimus; id eo regulam de ipsis quoque more nostro ponamus.

In excommunicationem hãc igitur incidit,† qui Patriarchas
1 Archiepiscopos, Episcoposve aut ĩterfecerit; aut mutilauerit, aut vulnerauerit, aut ꝑcusserit, aut cęperit, aut in carcerem conieceri, aut detinuerit, aut hostiliter insecutus sit, aut hæc facienda mandauerit, aut facta rata habuerit, aut ad hęc facienda auxilium, fauoremve pręstiterit, vt habetur in versi. proposito, iunctis antecedentibus, & consequentibus huius Capitis.

Quæ excõmunicatio affi it offendentes prædictos in omnibus casibus, quos antea in materia de Cardinalibus posuimus.

2 Item afficit hos offendentes† esto Episcopus renunciauerit Episcopatui, & Patriarcha patriarchatui, & Archiepiscopus Archiepiscopatui; nã nihilominus Episcopalẽ dignitatem retinẽt, ac propterea & priuilegiũ. arg. c. 1. de ord. ab Episc. qui renunc. episc. & vt ibi Abb. not. nu. 2.

Tertiò locum habet vel renũciauerit dignitati, seu ordini; nã hic renunciat executioni, & potestati ordinis Episcopalis exercendi, vt dixit Abba. in eod. c. 1. eod. nu. 8. versic. Quid si renũciauerit simpliciter, retinet enim ordinem, & ob id ordines ab eo collati valent, vt sensit Abba. ibid. nu. 3. versi. Not. quòd in ordine, & habetur in eod. c. 1. Sed iam casus, in quibus in excõmunicationem quis non incidit, ꝗ hos offendit, explicemus.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit ꝓdictos offendens in casibus, in ꝗbus Cardinales offendens eam pœnam euadit.

3 Item† vbi quis offendit electum in Episcopum, vel prouisum de Episcopatu, sed nõdum

con-

conſecratum; nã, quod tunc Epi ſcopus non eſt. arg. eorum, quæ dixit Abba. in c. tranſmiſſam. de elect. ob eam rem nec priuilegiũ hoc habet, quod Epiſcopali dignitati tributum eſt. Quare, qui ſolum eſt electus, præſentatus, confirmatus, inſtitutus, prouiſusve, etiam ſi adeptus poſſeſſionem ſit, tamẽ priuilegiũ hoc non habebit, antequam priuilegium hoc conſecratione conſecutus ſit, vt dixit Nauar. in Man. cap. 27. nu. 67. verſic. Octaua, & Martinus Alfonſus de Viual. in Candelabro. pa. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. caſ. 11. nu. 88. & vid. Felin. in c. eam te, de reſcrip. & Caie. in Summ. in verb. Excommunicatio. cap. 12. verſic. ſecundus, & Tolet. in Bulla Cœnę Domini, Excõmunicatio. 8. nu. 3.

Non itidem Archiepiſcopus antequam conſecratus ſit, & palium acceperit: nam ante eius traditionẽ non conſequitur plenitudinem Pontificalis officii, nec nomẽ Archiepiſcopi, vt habetur in cap. niſi ſpecialis, & ibi not. Abba. num. 1. & nu. 3. de auctor. & vſu pal. Sed iam ad alia veniamus.

Verſ. Sediſque Apoſtolicæ legatos, vel Nuncios.

SVMMA.

1 *Offendentes Apoſtolicæ ſedis legatos, & Nuncios vno ex dictis modis in excommunicationem incidunt.*

IN hac parte referũtur duo genera perſonarum, ſcilicet Apoſtolicę Sedis Legati, & Nuncii, †quos q. offendit vno ex prædictis modis, in excommunicationem hãc incidit: ſed quoniam quinã hi ſint, in initio huius capitis id expoſuimus; & quæ de aliis prædictis Eccleſiæ prędidibus dicta ſunt, & in his locum habent, ob eã rẽ quæ huc pertinent, illinc ſumemus, noſque ad alia interim trãſibimus.

Verſ. Aut eos à ſuis diœceſibus, territorijs, terris, ſeu dominijs eijcientes.

SVMMA.

1 *Diœceſis quid ſit.*
2 *Territorium quid ſit.*
3 *Terra in quam ſententiam hic accipiatur.*
4 *Dominium quid ſignificet.*
5 *Suum quot modis accipiatur, & in quam ſententiam quoad rem noſtram.*

In

IN hac postrema parte huius Capitis excommunicãtur, q eiiciunt Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios à suis diœcesibus, territoriis, terris, seu dominiis. Verum, quo excommunicatio hæc, quousq; pateat, dignoscamus, præmittenda hæc sunt. Primum, quid sint diœceses, q̃d territoriũ, quid terra, seu dominium. Deinde, ex quo excommunicantur eiicientes prædictos à territoriis suis, illud Suum, in quam partem accipiatur.

1 Quoad primum igitur† diœcesis apud ius Pontificium pro vniuersitate locorum plurium, quæ ad vnũ Epm ꝑtinẽt, & sub vno Episcopatu collocata sunt, propriè sumitur. arg. c. 1. ibi. In diœcesi suffraganeorum, & in aliis locis ibid. de off. ord. lib. 6. & in c. si Episcopus, & in c. sequẽt. eod. siue loca illa eius diœcesis vnius domini temporalis, siue plurium sint. Diœcesis quoq. dicitur tota prouincia, quæ subiecta est vni Archiepiscopo, sicut etiam prouinciæ omnes, quibus pręest Patriarcha; etenim & totus terrarum orbis diœcesis Romani Pont. dicitur. Hic autem sumitur pro diœcesi tã Episcopi tam Cardinalis, quã Archiepiscopi, & Patriarchæ.

2 Territorium autem† est vniuersitas agrorum intra fines cuiuscunque ciuitatis: quod ab eo dictum quidam aiunt, quod magistrat⁹ eius loci intra eos fines terrendi, idest summouendi ius habent, vt dicitur in l. Pupillus. §. territorium. ff. de verb. signifi. ex quib. patet latius patere diœcesim, quàm territorium; nam diœcesis plura territoria aliquãdo continet, cum territorium loci tantum loca contineat.

3 Terra verò † accipitur hic ꝓ Vrbe aliqua, vel castro, vel oppido, vel Villa, cum suo territorio.

4 Dominium denique† sumitur pro eodem, quatenus ad rem nostram pertinet, & ob id dicitur in Bulla Seu dominiis, quæ dictio Seu, declarationis nota est; & de primo satis.

5 Quoad secundum autem† ꝓnomen illud Suum, ęquiuocum nomen est, vt sensit Bart. in l. cũ in testamento. ff. de aur. & argẽ. leg. & in le. Quintus. §. argento. ff. eod. & Ias. in le. pecunia. nu. 2. ff. si cert. pet. Significat autẽ aliquando dominium, & proprietatem, vt habetur in l. 2. ff. de relig. & sumpt. fun. Significat etiã id, quod de facto teneo, vt dixit Bart. in Rubr. nu. 5. C. de verb. sign. Significat quoque ea, quorum quis administrationem habet, & curam, vt Episcopus in rebus

bus Ecclesię, vt probatur per ca 2. iunct. Gloss. in verb. reb. suis de iureiur. & ibi Felin. hoc sensit, & not. Abba. in c. pro illorũ, nu. 2. de præben. Significat demum ea, in quibus quis iurisdictionem habet, vt not. Abba. in cit. c. pro illorum. num. 2. versi. Not. 1. & Feder. de Sen. consilio. 279. incip. Quædam in suo testamento, quoad rem nostram vero pronomen hoc suum, accipitur pro eo loco, ĩ quo antistites prędicti; Cardinales scilicet, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Apostolicæ Sedis Legati, & Nuncii iurisdictionem ratione suarum dignitatum, & qua tales sunt, habent; siue iurisdictio illa spiritualis, temporalisve sit, vt Episcopus Imolensis Bagnariæ, siue spiritualis, vt Episcopi in suis diœcesibus, quas habent in loca aliorum Principum, & Legati Apostolicæ Sedis, ac Nuntii in suis locis, vbi ea munera obeũt, & Patriarchæ, Archiepiscopiq. in suis diœcesibus, & Cardinales in suis Ecclesiis titularibus; nam priuilegium hoc ob eas dignitates ipsis concessum est, & ob eam rem in iis locis tantũ priuilegio hoc fruũtur, quæ ob eas dignitates habent. His sic præmissis; iam regulam ponamus, quod in sequenti pręstabimus.

S V M M A.

1 *Eijcientes à suis diœcesibus, territorijs, terris, seu dominijs Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuntios, in excommunicationem incidũt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Legatos eijcientes è suis prouincijs in excommunicationem incidũt*

3 *Mandantes eiectionem prædictorum fieri, vel factam ratam habentes, vel ad ipsam auxiliũ, consilium, fauoremve præstantes, in excommunicationem incidunt.*

4 *Eijcientes à suis locis Cardinales, & reliquos prædictos in excommunicationem non incidunt, vbi à non suis locis eos eijciunt.*

Item vbi à suis eijciunt quidẽ, sed ab ijs, quæ ratione dignitatum illarum non habent.

Item, vbi legitimè eos eijciunt.

1.

§. Explicatis vocibus prædictis, iam regulã ponamus.
1 †In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui prædictos à suis locis eiiciunt, scilicet Cardinales a suis Ecclesijs titularibus, vel a diœcesibus, si Episcopatꝰ habent, Patriarchas a suis ꝓuinciis, & à sua diœcesi.
2 †Apostoli-

cę Sedis Legatos, ac Nuncios à locis ad quæ miſſi ſunt, vt habetur in verſ. propoſito. Quare Legati è latere, quòd Cardinales ſunt, priuilegium hoc habebũt, ſi è ſuis locis eiiciantur, ad quæ deſtinati ſunt, & ſic min⁹ habẽt, vbi Cardinales tantum ſunt, qđ ſenſit Nauar. in Man. cap. 27. nu. 67. verſi. Quarta.

Quę excommunicatio afficit, etiam ſi aliàs domini non ſint in temporalibus eorum locorum; nam ſat eſt iuriſdictionem ſpiritualem in his habere, & curam; cuiuſmodi Epiſcopi ſunt; tum ꝗ prædicti iuriſdictionem huiuſmodi habẽt. arg. tot. titu. de off. ordin. tum quod Bulla nõ diſtinguit; ergo nec nos diſtinguere debemus. arg. l. de prætio. ff. de publ. in rem act.

Item afficit excommunicatio hæc, eſto iniuſtè illa loca poſſideant, quibus eiiciuntur; anteq̃ enim per iudicem ſuum ſpolientur, eiici de facto non debent. argu. c. litteris. de reſtit. ſpol.

Tertiò afficit excommunicatio hæc vel à parte loci eiiciantur, tum quòd ſatis à ſua diœceſi eiicitur, qui à parte eiicitur; tum quòd valet argumẽtum de toto ad partem. arg. l. quæ de tota. ff. de rei vend.

Quartò afficit excommunicatio hæc, vbi eiicitur etiam Epiſcopus ſuffraganeus; nam ſatis hic dicitur à ſuo loco eiici, & à ſua diœceſi, cuius cura & ad ipſum pertinet: id quod multo magis locum habet in ſuffraganeo, qui de Romani Pont. auctoritate datus eſt cum ſpe futuræ ſucceſſionis.

Quintò afficit etiam vel eiiciantur à domino loci, vel ab alio priuato, & ſic vel banniãtur, vt ita dicam, vel ſimpliciter eiiciantùr, nam eiicere includit ẽt bannum; quandoquidem generalius eſt, quam ipſum bannire, vt dixit Nauar. in Man. capi. 27. nu. 67. verſi. Septimò; & Iacob. de Graff. li. 4. deciſ. caſ. conſc. in Expoſitione Bullæ. nu. 102.

3 Poſtremò † excommunicatio hęc afficit eos, qui hæc faciẽda mandant, vel rata habent, vel ad id auxilium, conſilium, fauorẽve prętant, vt habetur in Bulla. Quare iudices, qui, cum nõ poſſint Epiſcopos punire ſuis iuſſis non obremperantes, iubent eos è ſuis regnis exire, in excommunicationem hanc incidunt. Immò & lictores iuſſa exequentes, & opem ad id ferentes in pœnã hanc incidunt; vt dixit etiã Nauar. in Man. cap. 27. nu. 67. verſi. Quinta. Et ad ſummam amplificatur, vt ſuperiores regulæ, ac declaratur: iam qui pœnã hanc euadunt explicemus.

Primum

4 Primum† igitur in excommunicationem hanc non incidit, q excludit eos à diœceſibus, & locis, quę ſua non ſunt; nam ex quo Bulla loquitur de eiicientibus è ſuis diœceſibus, ergo ſecus ſi ab alienis; limitata enim cauſa limitatum producit effectum. argu. l. in agris. ff. de acquir. rer. dom. & incluſio vnius alteriꝰ eſt excluſio eſt. arg. c. non ne. de præſu. & le. cum prætor. ff. de iud. atque ſic concluſit Nauar. in Man. ca. 27. nu. 67. verſi. Quinta; ibi Iubētes autem exire. Quare, qui iubent eos exire à diœceſi, quę olim ſua erat, non autem modo, quoniam ei renũciauit, vel à loco alterius, in hãc excommunicationem non incidunt, eſto malefaciant.

Item in excommunicationẽ hanc non incidit, qui, ipſos eiicit à ſuis quidem locis; ſed ab illis, quę ratione illarum dignitatum non habent. Quare qui eiiceret Epiſcopum à ſuo fundo, quem ratione patrimonii hẽt; qui eũdem à ſua Ciuitate ratione originis, vel domicilii, vel rõne etiam iuriſdictionis, quã habet ratione patrimonii ſui, planè in excommunicationem hic non incidet, quandoquidem ratione dignitatum priuilegium hoc habent: id quod probatur, quod non erat neceſſe ipſorum mẽtionem facere, ſi generatim ob ſuas res priuilegium hoc cõceſſum eſſet.

Tertiò in excommunicationẽ hanc non incidit, vbi quis eos ad ea loca venientes non recipiet: nam Bulla loquitur de eiiciente; Eiicere autem ſignificat eum expellere, qui iam receptus eſt, vt habetur apud Cicer. libro Decimoquarto Epiſtol. fam. ad Teren. ibi Eiicere nos magnum fuit, excludere facile eſt. Ex quo igitur eiicientes excommunicãtur; ergo non ii, qui veniẽtes nõ recipiunt, præſertim quòd ſumꝰ in pœnis, ac propterea ſtrictior interpretatio facienda eſt. arg. cap. odia, & c. in pœnis. de regu. iur. lib. 6. & l. interpretatione. ff. de pę. etenim & grauius eſt quẽ eiici, quàm non recipi. argu. ca. quemadmodum. de iur. iur. etenim turpius eiicitur, quàm non recipitur hoſpes, vt inquit Glo. ibi.

Poſtremò excipitur, vbi quis legitimè ipſos eiicit, vel quòd de licentia Rom. Pontificis id facit, vel quod grauè ſcandalum, & periculum Reipublicę timeť, niſi eiiciatur, & Romanus Pont. conſuli non poteſt. In his igitur caſibus; ſicut etiam in aliis propoſitis in ſuperioribus regulis pœnam hanc quis effugit. His ſic explicatis, reſtat, vt dubita-

tiones tres dissoluamus; quod in sequenti præstabimus.

SVMMA.

1 *Bullæ Caput hoc an superuacaneũ sit ob c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. & c. felicis. de pœ. lib. 6. & Clem. 1. eod.*

2 *Offendens Bullam hanc quo ad hoc caput an in excommunicationes plures incidat.*

3 *Legati è latere an absoluere poßint ab hac excommunicatione.*

II.

§ Dubitationes quasdam nobis dissoluendas proposuimus; iam igitur rem aggrediamur.
1 †Prima igitur talis est, an Bulla hęc in hoc Capite superuacanea sit; id enim tria suadere videntur. Primum c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. nam ibi excommunicantur, qui violentas manus in Ecclesiasticam personam iniiciunt, & excommunicationis eius absolutio Roman. Pont. reseruata est; quę & hic efficiuntur; nam offendentes personas Ecclesiast. hic nominatas in excommunicationem incidũt, & absolutio excommunicationis Romano Ponti. reseruata est; ergo & superuacanea. Atq hoc nihil est; tum quòd vberius prospicit caput hoc prędictis, q̃ cit. c. si quis suadente, tum quòd caput hoc excommunicat persequentes prædictas personas Ecclesiasticas, & sic conantes, esto manus non iniiciant, vt supra vidimus, illud verò c. si quis suadẽte diabolo. solum afficit iniicientes manus violentas, & sic conatus non sufficit; tum quòd ius illud generaliter prohibet, hoc vero speciatim, quod magis operatur; nam plus timeri solet, quod specialiter iniungitur, q̃ quod generaliter imperatur, vt dicitur in cap. si aduersus, de hęret. & in c. vnic. in fine. de excess. prælat. lib. 6. Suadere itidem videtur secundo loco superuacaneum caput hoc esse ca. felicis. de pœ. li. 6. nam ibi excommunicãtur, qui Cardinales offendũt, sicut hic. Verum neque hoc quicquam facit; tum quòd canon ille excommunicat solum eos, qui Cardinales offendunt; Bulla vero hæc, & qui Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Apostolicę Sedis Legatos, & Nuntios, vt vidimus; tum quòd Bulla hęc excõmunicat etiam eos eiicientes è suis locis, quod non facit cit. c. felicis. Postremò suadere id videtur Clemẽ. 1. de pœn. nam ibi excommunicantur, qui offendunt Pontifices, & Episcopos. At neque Canõ hic obstat, quan-

quandoquidem Bulla hæc generalior est, quoniam præter Episcopos, comprehendit etiã Cardinales, & alios, vt vidimus: sed de dubitatione hac satis, ad alteram veniamus.

2 Altera dubitatio est, † an in casibus, in quibus conuenit hæc Bulla cum tribus iuribus proximè citatis, offendẽs, ĩ plures excommunicationes, in vnamve incidat. Ego in hoc sequor, qđ disputaui in Tractatu meo de Censuris. cap. 16. §. 3. num. 9. ibi ergo dubitationis huius solutionem videas.

3 Tertia dubitatio est, † an Legati è latere possint absoluere ab hac excommunicatione. Qđ enim id possint, suadere id videtur, quod absoluunt ab excõmunicatione cap. si quis suadente diabolo, vt habetur in c. trãslationem, & in cap. excommunicatis de offi. leg. & vt nos abundè id probauimus in eod. Tractatu de Censuris. cap. 10. §. 3. nu. 4. Tab. 1. Atqui cõtrarium sentio, vt in his casibus absoluere nõ possint, tum quòd vt in eo casu Legatus absoluat, consuetudine receptũ est, vt in dictis locis probatum est, quæ consuetudo in casu nostro non probatur. argu. c. quod non ratione. de le. tum quod generale illud est, hoc autem speciale, & præcipuum, in toto aũt iure generi per speciem derogatur, vt habetur in cap. in toto. de regu. iur. lib. 6. cum simil. Accedit quòd derogat omnibus priuilegiis, vt habetur ĩ tertia p. c. 2. cum seq. immò & consuetudinibus. Quare tollitur illa dubitatio, an Cardinalis, seu Legatus è latere possit se offendentem absoluere; nam ex dictis patet absoluere non posse, quicquid dixerit Ioan. And. in Addi. Specu. in tit. de legato. §. nũc dicimus. versi. Sed quæritur vtrum legatus, quem refert, ac sequitur Alfons. Aluarez. in suo Thesauro christianæ religionis in titu. de dispensatione Sanctissimorum Episcoporum cap. 17. nu. 8. ver. Sed hic insurgit dubium. quorũ opinio locũ habere posset, vbi non esset Bulla: Sed de hoc Capite satis, ad aliud transeamus.

De excommunicatione lata contra offendentes eos, qui pro suis causis, ac negocijs ad Romanã Curiam confugiunt. Ca. XII.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel ꝑ alios ꝑsonas Ecclesiasticas quascũque vel seculares ad Romanam Curiam super eorum

rum cauſis, & negocijs recurrentes, ac illa in eadem Curia proſequentes, aut ꝓcurantes, negotiorumque geſtores, aduocatos, procuratores, & agentes; ſeu etiã Auditores, vel Iudices ſuꝑ prædictis cauſis, vel negotijs deputatos occaſione cauſarum, vel negotiorum huiuſmodi occidunt, ſeu quoquomodo percutiunt, bonis ſpoliant. Seu, qui per ſe, vel per alios directè, vel indirectè delicta huiuſmodi committere exequi, vel procurare, aut in eiſdem auxilium, conſilium, vel fauorem præſtare non verentur, cuiuſcunque præeminẽtiæ, & dignitatis fuerint.

SVMMA.

1 Eccleſiaſtica perſona quænã ſit.
2 Secularis perſona quænam ſit.
3 Romana Curia qui locus ſit.
4 Cauſa quid ſit.
5 Negotium quid ſit.
6 Recurrere quid ſit.
7 Proſequi cauſam quid ſit.
8 Procurare cauſam quid ſit.

IN hoc Capite excõmunicãtur, q offendunt triplex genus hominũ ob cauſas, ac negotia curię, ſcilicet aut Partes, quæ cauſas, & negotia illa habent; aut eos, qui illa alterius nomine agunt; aut qui ipſorum iudices ſunt, q offendunt, inquam, vno ex tribus modis, aut occidendo, aut percutiendo, aut bonis ſpoliando. Quare de tribus in hoc capite agemus. Primò de offendentibus Partes. Deinde de offendentib. eos, qui alterius nomine hæc agunt. Tertio de offendentib. eorum iudices. Quę vt facilius abſoluantur, præmittenda nonnulla ſunt. Primum quę ſit perſona Eccleſiaſtica, & quæ ſecularis. Deinde, quę Romana curia. Tertiò, quæ ſint cauſæ, & quæ negotia. Quartò quid ſit recurrere & quid proſequi, & quid procurare.

1 Quoad primum igitur† ſciendum eſt Eccleſiaſticam perſonã eam eſſe quæ aut per ordinis ſuſceptionẽ, aut per religionis ab Apoſtolica ſede probatæ ingreſſum ſe Deo dicauit, vt habetur in ca. duo ſunt genera hominũ. 12. q. 1. & in ca. ſi quis ſuadente diabolo. 17. q. 4. ſiue igitur clerici ſint, ſiue religioſi, Eccleſiaſticæ perſonæ dicuntur, ac ſunt.

Se-

2 Secularis autem perſona† eſt illa, quæ neutrum prædictorum fecit, vt habetur in cita. cap. duo ſunt genera; etenim cognito vno ex contrariis, cognoſcitur & aliud. arg. in Inſtit. de iis, q ſunt ſui, vel alien. iur. & §. furtorum. in fine, iunct. Gloſſ. in Inſtitu. de oblig. quæ ex delict. Quare quicunque ſint, comprehenduntur, vt infra videbimus.

3 Romana Curia verò,† vt alibi declarauimus, eſt locus, vbi Romanus Pont. cum ſuis audientiis, & iudicib. moratur, ſiue Romæ ſit, ſiue alibi.

4 Cauſa verò† eſt res, quæ proponitur agẽda in iudicio, vt habetur in ca. forus. §. cauſa, iunct. Gloſſ. in verb. cauſa. de verb. ſign. & not. Iaſ. in l. poſtquam liti. nume. 10. verſi. Veritas eſt. C. de pac. vbi & ante, & poſt litis conteſtationem cauſam dici ait: ad ſummam ego cenſeo, quatenus ad rem noſtram ꝑtinet hic cauſam dici, de qua lis eſt.

5 Negotium autẽ† dicitur aliquãdo iurgium litis, vt habetur in cit. cap. forus, & multa alia ſignificat. argu. tot. tit. ff. de neg. geſt. Quoad rem noſtram autẽ negotia hic accipi cenſeo pro cauſis quibuſcunque, quæ habẽtur coram iudicibus in curia ſine lite, vt procuratio beneficii, abſolutionis, diſpẽſationis à voto, & ab irregularitate, & id generis; nam omnia, quæ habẽtur in Curia, duplicis generis ſunt, aut lites, quas intelligo, vbi quis aduerſarios habet, aut huiuſmodi negotia prædicta, in quib. aduerſarios quis non habet.

6 Recurrere autem† nil aliud ſignificat, quam cõfugere, & ire, quod verbum ob id vſurpatur celeritatem ſignificans, quo ſignificetur eorum celeritas, qui lites habent, quamprimũ eas expediendi. Et hoc recurrere contingere poteſt vel appellando, vel cauſam inchoando.

7 Proſequi vero† ſignificat iam cauſam cæptã agere; dictũ eſt enim verbũ hoc à Pro, & Sequor, quaſi aliquem ante euntem ſeq.

8 Procurare demum† ſignificat rem parare, ad ſummã hiſce verbis ſignificatur aut litẽ inchoare, aut inchoatam proſequi. His ſic præmiſſis, iam regulam primam ponamus, quod in ſeq. prę ſtabimus.

SVMMA.

1 *Occidentes eum, qui ad Romanam Curiam pro ſuis cauſis, & negotiis vadit, in excommunicationẽ incidunt: quæ excommunicatio, quouſque pateat, declaratur.*

2 *Occidentes iudæos, & alios infideles pro ſuis cauſis, & negotiis ad*

Romanam Curiam euntes, in excommunicationem incidunt.

3 *Occidentes ad Romanam Curiam euntes pro suis negotijs quando in excommunicationem non incidunt.*

1.

§ Vocibus dictis explicatis: iam regulam de more po-
1 namus. †In excommunicatione hanc igitur primò incidunt, qui aliquem ad Romanam Curiam pro suis causis, & negotiis occasione dictarum causarum, & negotiorum occidunt, vt habetur in Bulla, & facit c. quoniam. de immunit. Eccl. lib. 6. quæ regula multis modis declaratur. Id quod fit ob defensionem Sedis Apostolicę & libertatis Eccl. ita Tolet. in Bulla Cœnæ Domini ex communicatio. 9. nu. 1.

Nam primò locum habet, quicunque sint, qui occidant ob dictionem illam omnes, quæ nemi nem excludit. arg. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & c. si Romanorum. d. 19. Siue igitur iurisdictionē habeant, siue non habeant, siue viri sint, siue mulieres, siue laici, siue clerici; siue liberi, siue serui, in excommunicationem hāc incidunt. Item siue in dignitate constituti, vt Imperatores, Reges, Duces, Marchiones, & alii inferiores iudices, cū ob dictionem illam propositam, tum ob verba illa in fine huius Capitis proposita Cuiuscūque præeminentiæ, & dignitatis. Et quoniā clausula illa in fine posita est, ob eam rem ad antecedētia omnia refertur. arg. c. secundo requiris, & ibi DD not. de appell. & l. talis scriptum, in fine. ff. de lega. 1. Ad summam ergo siue reus cōuentus actorem interficiat, siue actor reum, siue tertius alterum ipsorum, vel vtrunque, in excōmunicationem hanc incidet, atque sic sensit etiam Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. art. 9. in ver. Recurrentes, ibi. Et sic compræhenduntur.

Item locum habet, siue per se, siue per alios prædictos occidāt ob verba illa Per se, vel per alios. Siue ergo ipsemet quis eos interficiat; siue per alios, vt pote aut id alicui mandans, aut iubēs, aut præcipiens, pœnam hanc non euadet. At quid de ratum habente? Ego censeo hunc in excommunicationem hanc non incidere, tum quod vbi Bulla & ratum habentes cōprehendere voluit, id expressit, vt in antecedenti capite vidimus; tum quòd per ratihabitionem mandatū id fuisse fingitur; at, ex quo sumus in pœnis, fictionē hanc admittere non debemus. arg. c. in pœnis. de re-

gu.iur.lib.6.& l.interpretatione ff.de pœn.Quid autem iuris sit, si mandans mandatum reuocauerit, in antecedenti capite id quoque tradidimus.

Tertiò locum habet,siue directè,siue indirectè eos interficiāt 2
ob verba illa Directè, vel indirectè.Quid sit autem directè interficere per se patet;nā est, vbi quis immediatè quem interficit.Indirectè vero, vbi qs illud operatur,quod deinde est causa,vt occidatur, exempli gratia dolo malo quis suasit ad curiam recurrenti, vt transiret per viā, in qua sciebat exules esse vel inimicos, qui eum essent interfecturi,vel equum, in quo insidebat,in flumē incitauit,quamobrem obrutus est,& id generis.

Quartò locum habet,vbi Ecclesiasticas personas occidunt, quæcunque sint, ob verba illa Personas Ecclesiasticas quascū que; dictio enim illa.Quascunq. neminem excludit.arg.c.solitæ. in fine.de maior.& obed. Siue clericus igitur sit,siue religios⁹, siue in dignitate positus,siue priuatus nihil interest; nam ipsum occidēs in excommunicationē hanc incidet. Immò & in aliam, & sic in duplicem, in alterā, q͂a quis interficit recurrentem ad Romanam Curiam per hoc caput;in alteram, quia Ecclesiastica persona est,ob ca.si quis suadente diabolo, 17.q.4.

Quintò locum habet,quæcū que secularis, persona sit, quæ occiditur,ob verba illa Vel seculares iuncta dictione illa Quascunque.†Quare in excommunicationem hanc incidet non solum, qui christianum interficit, verū etiam, & qui non christianum,siue iudæus, siue infidelis alius pro suis negotiis ad Curiā vadat, modo venire illo possit; tum quod neminem secularem excipit Bulla, tum quòd fauor hic Romanæ Curię est, non autem personarum. Quamobrem etiam fit,vt in excommunicatiō nem incidat,vel quis interficiat excommunicatos,suspensos, interdictos, vel etiam hæreticos (modo ad Curiam veniant,quo suas causas agant, & à delicto hæresis se expurgent,absolutionemve consequantur.) Item & exules,modo illuc ire possint,vt pote publica fide habita, id est Saluo condotto.

Sextò locum habet,vbicunque Romana Curia sit, vel Romæ,vel alibi,& apud quoscunq. iudices res agatur,modo Curię iudices sint.

Septimò locum habet, vel interficiāt eos,qui pro suis causis ad Romanam Curiam recurrūt. vel inchoādis,vel prosequēdis,

Vel pro ſuis negociis aliis quibuſcunque, ob verba illa Super eorum cauſis, & negotiis. Vel igitur ſpirituales cauſę ſint, vel non ſpirituales, vel criminales, vel ciuiles nihil intereſt; nã Bulla non diſtinguit, ergo nec nos diſtinguere debemus. arg. l. de p̃tio. ff. de publ. in rem act.

Octauò locum habet, vel hos interficiant ſtatim atque iter ad Curiam ſuſceperũt, & ſic ſtatim atque domo pedem poſuerunt, ob verbum illud Recurrentes, quod ſignificat actum præſentẽ, & ſucceſſiuum; ſtatim enim atq. quis domo aggreſſus eſt, ad Curiam hic recurrere dicitur, non enim ii, qui in Curia iam ſunt, ꝑ illud verbum ſignificantur, quãdoquidem de ipſis ſpeciatim, & proximè ibi agitur. Ac illa in eadem Curia proſequentes, ergo de iis intelligitur, qui iam in itinere ſunt: alioquin verbũ illud Recurrẽtes, ſuperuacaneũ eſſet, contra ca. ſi Papa. de priuilegi. lib. 6.

Nonò locum habet, ad quem cumque iudicem confugiatur; nam Bulla non diſtinguit de iudice Curiæ, ſed ſat eſt, vt ad Curiam recurrat.

Decimò locum habet, vel occidãt nomine ſuo, vel alieno ob illa Committere, exequi; nam Committere per ſe nomine ſuo, exequi ab alio mandatum.

Vndecimò vel procurent, id eſt ordinent homicidium faciendum, ob verbum illud vel ꝓcurare, quod ſignificat antea curare.

Duodecimò locum habet etiam in eo, qui ad hęc facienda aut auxilium, aut conſilium, aut fauorem præſtat, ob verſic. Aut iiſdem auxilium, conſilium, vel fauorem præſtare non verẽtur. Quid ſit autem auxilium ferre, conſilium, fauorẽve præſtare in antecedenti Capite diximus. In omnibus igitur his caſibus occidens in excommunicationem hanc incidet. Quacunque ratione autẽ occidat, vt pote vel ferro, vel veneno, vel laqueo, nihil intereſt.

Poſtremò locũ habet vel ad curiam confugiens de territorio Eccleſiaſtico ſit, vel de alieno; nam Bulla ſimpliciter loquitur; pręterea Romana Curia omnium refugium eſt.

Excipiuntur tamen nonnulli, qui pœnam hanc euadunt.

3 Primùm igitur † in excommunicationem hanc non incidũt, qui iure id faciunt, vt exempli gratia ſe defendendo; quandoquidem quocunque iure defenſio licita eſt. l. vt vim. ff. de iuſtit. & iur. & c. dilecto. de ſent. excom. & Clem. 1. de homicid. Idem cẽ

ſeo

ſeo de interficiente bannitum, qui ad Curiam ire non poteſt, & de aliis huiuſmodi caſibus.

Secundo loco in excommunicationem hanc non incidunt, q ad Curias aliorum Principũ ꝓ ſuis negotiis recurrentes interficiunt; nam priuilegium hoc hi tantum habent, qui ad Romanã Curiam recurrũt, vt habetur in verſi. Ad Romanam Curiam; ergo non alii, qui ad alias Curias recurrunt. arg. l. cum prætor. ff. de iud. & c. non ne. de præſump. & §. quod alicui, in Inſtit. de iur. nat. gent. & Ciuil.

Tertiò excipitur, vbi interficiunt eos, qui pro aliis rebus ad Curiam eunt, vt pote animi gratia; nam Bulla excommunicat ſolum eos, qui pro cauſis, & negotiis ſuis agendis ad Curiã recurrentes occidunt, cuiuſmodi tales non ſunt: ex quo igitur Bullę verba eis non conueniũt; nec diſpoſitio conuenire debet. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect.

Quartò in excommuuicatio nem hanc non incidunt, q eos recurrẽtes ad Romanam Curiã interficiunt non occaſione cauſarum, vel negotiorũ huiuſmodi, ſed ob alias cauſas, vt pote vel ob inimicitias aliũde ortas, aut quo illum ſpolient, & huiuſmodi; nam Bulla ſolum excommunicat eos, q occaſione dictarum cauſarum, vel negotiorum huiuſmodi occidunt, ergo alias ſecus; etenim limitata cauſa limitatum producit effectum. argu. l. in agris. ff. de acqui. rer. domin. atque ſic dixit Martinus Alfonſus de Viuald. in Cãdelabro. pa. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. caſ. 12. num. 92. & Iacob. de Graff. libro. 4. deciſ. caſ. conſc. in expoſitione Bullæ Cœnæ Domini. nu. 104. & Tol. eod. Excommunicatio. 9. numero 9.

Quintò in excommunicationem hanc non incidũt, qui eos interficiunt, qui per litteras negotia ſua agunt, vt pote mittendo ſua conſilia, & id generis; nã hi ad Curiam non recurrunt, & ſic verba ipſis non conueniunt: ergo nec diſpoſitio.

Sextò, vbi interficiunt eum, qui in Curia Romana habitans cauſas, ac negotia ſua proſequitur; nam priuilegium hoc cõceſſum iis eſt, qui extra Curiam habitant, & ad ipſam confugiunt, vt probatur ex verbo illo Recurrentes.

Septimò, vbi recurreret in caſu, in quo non poſſet; nam vbi iure id non facit, eum offendentes in excommunicationem hanc non incidunt, vt ſenſit Rebuff. in Prax. benefi. in expoſitione Bullæ Cœnę Domini. arti. 9. in ver.

Recurrẽtes, ibi. In eadem Curia prosequentes, quod est not. dura tamen opinio hæc mihi videtur, & ideo non amplexanda.

Postremò excipiuntur hi, qui ad homicidium cõmittendũ auxilium, fauorem, consiliumve ꝑstiterunt, sed deinceps homicidium secutum nõ est; nam sicut non incidunt conantes ipsum interficere, si non interficiũt; quãdoquidem Bulla requirit in hoc casu, vt homicidiũ interueniat, ita nec qui consilium, fauorem, auxiliumve præstiterunt: sed de prima hac regula satis; ad aliam transeamus.

Vers. Seu quoquomodo percutiunt.

SVMMA

1 *Percutere quid sit.*
2 *Percutere quot modis contingat.*
3 *Percutiens recurrentes ad Romanam Curiam pro suis causis, & negotijs in excommunicationem incidit: quæ excõmunicatio quousque pateat, declaratur.*
4 *Infamans verbis, scriptove confugientes ad Romanam Curiam in excommunicationẽ non incidit.*

IN hac parte refertur alia cã, quamobrem in excommunicationem incidunt, qui ad Curiam Romanã pro suis negotiis recurrentes offendunt; quæ est, vbi prędictos percutiũt: quã excommunicationem, vt dilucidiorem habeamus, præmittẽdũ est, quid sit percutere, & quot modis quem percutere contingat.

1 Quoad primum igitur † Percutere nil aliud significat, quã aliquem valde ferire; dicitur enim à Per, quod valde significat & quatio, q. in c. mutato, & abiecta, a, quod significat ferio, vt habetur in Dictionario in verb. Percutio, & de hoc Primo satis.

2 Quoad secundum † quot modis scilicet contingat quem ꝑcuti; breuiter sciendum est duobus modis id cõtingere. Primò, vbi quis simpliciter quẽ verberat, vel pugnis, vel fuste, vel calcibus, rationeve alia id facit. Deinde, vbi quis etiam vulnerat; nam & hic sine dubitatione percutit, vt per se patet. At quid si quis mutilet, an percutere hic dicetur? Ego censeo & hunc ꝑcutere dici posse; nam percutere vti genus quoddã est, quod cõprehendit percussionem simplicem, & percussionem, quę vuln⁹ infert, & ob id etiam mutilationem. His sic præmissis, iam regulam ponamus.

3 In excommunicationem hãc igitur incidunt quoque, † q recurrentes

currẽtes ad Romanam Curiã ꝓ suis negotiis,& causis earum occasione percutiunt, vt habetur in versi.proposito.

Quę excommunicatio amplificatur,& declaratur, vt superiores regulę,ac propterea,ne actũ agamus,quæ huc pertinent, illinc sumamus.

Item amplificatur,vt locũ habeat, quacunque ratione percutiãt vel fuste,vel pugnis, vel calcibus,vel armis, rationeve alia ob eandem rationem.

Item vel vulnus inferant, vel mutilent,ob verbum illud quoquomodo,quod generale est,& ob id generaliter est intelligendum.argu.l.1.§.& generaliter.
4 ff.de leg.pręstan.†Non igitur q. verbis, scriptove infamauerit, verè,falsove, in pœnam hanc incidet; nam hoc non dicit Bulla, ergo nec nos; atq. sic dixit quoque Martinus Alfonsus de Viu. in Candelabro.p.2.in expositione Bullæ Cœnæ Domini, cas. 12.nu.91.Atqui de his hacten⁹, ad alia veniamus.

Vers. Bonis spoliant.

S V M M A.

1 *Spoliantes bonis confugiẽtes ad Romanam Curiam pro suis negotijs, & causis, in excommunicationẽ incidunt,si earum causarũ,ac negotiorum causa id faciãt:quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*
2 *Fures spoliantes eos,qui ad Romanam Curiam confugiunt pro suis causis in excommunicationem nõ incidunt, sicut nec ii qui auferũt ipsis aliquid pro eo,quod ipsis debetur.*

HIC refertur alia causa,quãobrem in excommunicationem incidunt,qui offendunt recurrentes ad Romanam Curiam pro suis negotiis, & causis earum causarũ, ac negotiorum gratia, & occasione:quæ est, vbi eos bonis spoliãt.Et quoniam quid sit spoliare,& quot modis contingat quẽ spoliari,& quibus rebus spoliari quem posse diximus Capite Nono in versi.Spoliant, ob eam rẽ his omissis, quoad rem nostram dicimus, Spoliare hic intelligi, vbi quis iniustè suis rebus mobilibus,vel immobiiib. spoliat. Hoc pręmisso,iam regulam ponamus.

In excommunicationem hãc
1 quoque igitur incidunt,†qui recurrẽtes ad Romanam Curiam pro suis causis,ac negotiis eorũ occasione suis bonis spoliant,vt habetur

habetur in versi. proposito.

Quæ excommunicatio eisdẽ modis amplificatur, & coarctatur, quibus superiores iã dictæ.

Item afficit non solum eos, q̃ prædictis bonis spoliant, quę secum ferunt, verum etiam & quę domi relinquunt; nam Bulla nõ distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argu. l. de ꝑtio. ff. de publi. in rem act. Præterea ob id hoc fit, ne auertantur, quo minus ad Curiam recurrant; q̃ ratio & in bonis, quæ domi relinquunt, locum habet, ergo & dispositio. argu. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & c. cum dilecta. de confirm. vtil. vel inutil. Facit postremò extrauag. diuina de priuile. vbi Ordinarii excommunicantur, si suorum subditorum, qui pro suis negotiis Romam eunt, Ecclesiastica beneficia aliis cõferant. Quare si iudex, à quo ad Romanam Curiam, appellatum est, spoliat bonis, quæ domi reliquit, ipsum appellantem, in excommunicationem hanc incidet.

Excipiuntur tamẽ casus oẽs, quos in antecedentibus regulis excepimus. Si ergo non occasione dictarum causarum, negotiorumve quis prędictos spoliet, in excommnnicationem hanc nõ
2 incidet. †Quare fures, latronesve ob id immunes ab hac pęna erunt, multo magis, qui furaretur eis, eo quod ab ipsis suũ consequi nõ potest, vel quod nõ potest probare, vel quod nõ audet ob eorum potentiam in ius ipsũ vocare; modò tamen iure debitum sit, & certum, & alias recuperare nequeat, & non accipiat vltra debitum, ita dixit Martin. Alfonsus de Viuald. in candelabro in explanatione Bullæ Cœnæ Domini cas. 12. num. 93. Sed de his hactenus, ad alia veniamus.

Vers. Ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes.

S V M M A.

1 *Offendens vno ex dictis modis eos, qui ad Romanam Curiã pro suis negotijs confugerunt, dum in Curia ea prosequuntur, aut procurant, ac demum, vbi à Curia discedunt, in excommunicationem incidunt.*

1 IN hac postrema parte huius primæ partis †excommunicantùr, qui offendunt aut occidẽdo, aut ꝑcutiendo, aut suis bonis spoliando eos, qui ad Romanam Curiã pro eorum causis, ac negotiis recurrerunt

currerunt occasione earum cau sarum, & negotiorum, dum illa in eadem Curia prosequuntur, aut procurant, vt habetur in ver si. proposito. Et quoniam quid sit occidere, percutere, & spolia re antea vidimus; ob eam rem ꝙ quæ supra diximus, dum recurrunt ad Curiam, locum habent, & dum in Curia sunt; ob eam rem ne actum agamus, quæ huc ꝑtinent, illinc sumemus, siue occidantur, siue percutiantur, siue bonis spoliantur.

Illud vnū quæri potest, an priuilegium hoc habeant, vbi à Curia recedunt, & ad domos suas redeunt; nam hoc prętermissum est in hoc capite. Ego tamen cē seo, & tunc priuilegium hoc ipsos habere; tum quòd in simili expressum id habemus in Capite 9. in versic. Recedentes, ergo idem & hic; vna enim lex aliam declarat. argu. l. non est nouum, cum sequen. ff. de leg. tum quòd securitate publica de ueniendo ad aliquem locum alicui data, q̄ vulgo dicitur Saluo condotto, & de recedendo data esse existimatur, vt id pluribus probauit Felin. in cap. fin. nu. 1. cum multis seq. de tregu. & pac. tum qđ beneficium hoc Summi Principis est, & in fauorem Romanæ Curię tributum, ergo latissimè interpprætandum. argu. l. beneficium. ff. de constit. princ. tum denique quòd auctor Bullę, si de hoc interrogatus fuisset, an vellet hos tale priuilegium habere quousque domum peruenissent, sine dubitatione id concessurū esse verissimile est. arg. eius, qđ dixit Gloss. communiter recept. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. tum quòd si contrarium diceremus, non satis prouisum esset recurrentibus ad Romanam Curiam. Ex omnibus igitur his cōcludo, & in recedendo, sicut etiā in ueniendo priuilegium hoc ipsos habere, vt quod operatur ꝓpositum in proposito, operetur oppositum in opposito. arg. l. fi. §. fin. ff. de leg. 3. ita ego censeo saluo semper Sanctę Romanæ Ecclesiæ iudicio. Sed de primaria parte huius Capitis hacten⁹, ad alteram veniamus.

Vers. Negotiorumque gestores, Aduocatos, Procuratores, & agentes.

S V M M A.

1 *Negotiorum gestor quinam sit.*
2 *Aduocati quinam sint.*
3 *Procurator quisnam sit.*
4 *Offendentes negotiorum gestores, aduocatos, procuratores, actores eorum, qui pro suis causis ad Curiam*

riam confugerunt earum causarũ gratia, in excommunicationẽ incidunt: quæ excõmunicatio, quousque pateat, declaratur.

IN hac secunda parte excommunicantur, qui aut interficiunt, 2 aut percutiunt, aut bonis spoliant negotiorũ gestores, aduocatos, procuratores, & agentes, qui curam gerunt causarum, vel negociorum eorũ, q ad Curiam pro suis causis, & ne 3 gotiis recurrerunt, vbi occasione earum causarum, ac negotiorum eisdem modis offendũt, vt habetur in versi. & in sequentibus verbis Bullę. Et quoniam, quando occidentes, percutientes, nec non bonis spoliantes in excommunicationem hanc incidunt, non incidunt ve, in antecedenti parte posuimus; & quæ ibi diximus, & hic locum habẽt, ob eam rem nomina hæc hic tantũ explicabimus.

1 Negotiorum gestores igitur† ii proprie sunt, qui sine mãdato domini rem eius, ac negotiũ, ne pereat, agunt, & eius curam gerunt. arg. tot. tit. ff. de neg. gest. quoad rem nostram autem eos hic negociorum gestores acci- 4 pio, qui aliena negotia extra litem curant, vt pote curando vel vt quis pensionem, beneficiumque consequatur, vel dispẽsationem, vel absolutionem, & id generis; in quibus non necessariò requiritur mandatum, in quorum numero pragmaticum ẽt accipio, seu solicitatorem negotiorum, vel litium.

Aduocati vero† sunt ii, q apud eum, qui iurisdictioni præest, q d in iure sit, ostendũt, vt habetur in l. 1. §. postulare. ff. de postulã. & facit l. 1. §. aduocatos. ff. de vari. & extraord. cogn.

Procurator autẽ † ad lites est is, qui mandatum habet ad litẽ mouendam, iudiciumque exercendum. arg. extra. de procur. & procuratoris nomine accipio ẽt Syndicum, qui vniuersitatis ꝓcurator est, vt habetur in titu. extra. de Syndico.

Actor autem & ipse procuratoris personam sustinet, sed ab eo constituitur, qui adhuc motę causæ dominus non est. Quare quod tutor, curator, ac Syndicus ante litem contestatam litis domini non sunt, atque idcirco procuratorem constituere nequeunt ob l. 1. ff. de procura. hi actorem constituunt, vt habetur in l. neque tutores, & ibi Gloss. ac DD. C. de procur.

His personas ergo, † qui vno ex tribus modis offenderit, vt pote, vel occiderit, vel percusserit, vel bonis spoliauerit occasio-

ne negotiorum, ac cauſarũ, quas gerũt eorum, qui ad Romanam Curiam recurrerunt, in excommunicationẽ hanc incidet. Quare aduocati, qui reſident in Romana Curia, ſicut etiã procuratores, & ſolicitatores, & alii negotiorum huiuſmodi geſtores priuilegium hoc habebunt, quã diu horum cauſas agunt. Excipiuntur tamẽ caſus omnes, quos in antecedentibus regulis excepimus.

Item excipitur, vbi aliũ de venirent prædictę perſonæ; nam in itinere priuilegium hoc non habebunt; quãdoquidem ipſis partibus tantum priuilegiũ hoc cõceſſum eſt, vt vidimus ſupra, ergo alii ipſo non fruentur; incluſio enim vnius alterius excluſio eſt. arg. l. cum prętor. ff. de iudi. & c. non ne. de prę ſumpt. & limitata cauſa limitatum producit effectum. arg. l. in agris. ff. de acqui. rer. domin. Contraria tamẽ opinio verior videtur, vt & hi ſpeciatim venientes pro aliqua cauſa hoc priuilegio fruantur, ſecus ſi generatĩ, vt aduocati munere fungantur; nam in itinere priuilegio non fruentur, ſecus autem vbi in Curia erunt, & venientium cauſas ſuſceperint.

Poſtremò excipitur, vbi extra Curiã aduocati munus alterius obirent, vt conſilium dando; nã hi hoc priuilegium non habebunt, ex quo his conceditur; qui in Curia hæc agunt; vt in antecedenti verſi. habetur. Et de hac itidem parte ſatis; ad poſtremã veniamus.

Verſ. Seu etiam Auditores, vel iudices ſuper prædictis cauſis, vel negotijs deputatos.

SVMMA.

1 *Auditor quiſnam ſit.*
2 *Iudex quiſnam ſit.*
3 *Offendentes vno ex dictis modis Auditores, iudiceſve eorum, qui pro ſuis cauſis ad Curiam confugerunt earum cauſarum gratia, in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quouſque pateat, declaratur.*

IN hac poſtrema parte excommunicantur; qui vno ex trib. modis off. ndunt eos Audito es, vel Iudices, quibus cauſa cognoſcenda, definiendave, aut negotium cognoſcendum, definiendumve commiſſum eſt eorum, qui pro ipſis cauſis, ac negotiis ad Romanam Curiam recurrerunt occaſione earum cauſarũ. Et quoniam

niam in eisdem casibus tales offendentes excommunicantur, in quibus excommunicari eosdem in aliis superioribus partibus huius capitis diximus, ob eã rem declarationem huius illinc sumamus; hic vero breuiter q̃d Auditores, Iudicesve sint, explicemus.

1 Auditor igitur † quatenus ad rem nostram pertinet; primo ille dicitur, cui causa cognoscẽda commissa est, sed non definienda, vt sensit Ancharan. in Clem. Auditor. nu. 5. versi. Quintò no. de rescript. nam ibi ait; eum, cui est commissa audientiæ causa, posse ferre sententiam, vbi speciatim hoc ei concessum est, ergo alias secus, vbi non est cõcessum. Et Auditor hic datur & à Principe seculari, & à Romano Pontifice, de quo auditore hic agitur, cuius officium ex forma ipsi tradita cognoscitur vt dixit Zabar. in ead. Clem. num. 6. q. 2. versi. Sed officium parti, vbi & quot genera auditorũ Romanæ Curię sint, declarat. Auditor etiam Cameræ quoque est, qui hodie magnam potestatem habet.

2 Iudex vero est is, † qui causam aut iure ordinario, aut delegato cognoscit, ac definit. arg. tot. titu. ff. de off. ordin. & de off. delegat.

3 His sic pręmissis † pro regula habebimus in excommunicationem eos incidere, qui hos auditores, aut iudices vel interfecerint, vel percusserint, vel suis bonis ob prædictas causas spoliauerint.

Quæ excommunicatio eos etiam afficere sentio, q̃ extra Curiam prædictos datos dictis modis offenderint; nam Bulla non distinguit, vbi sint, ergo nec nos distinguere debemus, & Romanus Pontifex extra Curiam huiusmodi causas committere sæpè solet. Sed de hoc capite satis, ad aliud veniamus.

De excommunicatione lat a contra appellantes à decretis Judicum Romanæ Curiæ ad Curias seculares, ac iudices, & contra impedientes decreta eorundem iudicum Romanæ Curiæ. Cap. XIII.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quàm seculares cuiuscunque dignitatis, qui prætexentes friuolam quandam appellationem, a grauamine, vel futura executione litterarũ apo

sto

ſtolicarum etiam in forma
Breuis tam gratiam, quàm
iuſtitiam concernentium.
Nec non citationum, inhi-
bitionum, ſequeſtrorũ, mo-
nitoriorũ, proceſſuũ, execu
torialium, & aliorum decre
torum à nobis, & à Sede p̄-
dicta, ſeu Legatis, Nuncijs,
Præſidentibus Palatij no-
ſtri, & Cameræ Apoſtoli-
cæ, Auditoribus, Commiſ-
ſarijs, alijſque Iudicibus, &
delegatis Apoſtolicis ema-
natorum: & quæ pro tẽpo-
re emanauerint, aut aliàs,
ad curias ſeculares, & laicã
poteſtatem recurrunt. Et
ab ea (inſtante etiam Fiſci
procuratore, vel aduocato)
appellationes huiuſmodi
admitti, ac litteras, citatio-
nes, inhibitiones, ſequeſtra
monitoria, & alia prædicta
capi, & retineri faciunt.
Quive illa ſimpliciter, vel ſi
ne eorum beneplacito, &
conſenſu, vel examine exe-
cutioni demandari, Aut ne
tabelliones, & notarij ſup
huiuſmodi litterarum, & ꝓ
ceſſuum executione inſtru-
menta, vel acta conficere;
aut confecta parti, cuius in
tereſt, tradere debeant, im-
pediunt, vel prohibent. Ac
etiam partes, ſeu eorũ agen
tes, notarios, executores, &
ſubexecutores litterarũ, ci-
tationum, monitoriorum,
& aliorum prædictorum ca
piunt, percutiunt, vulnerãt,
carcerant, detinent, ex ciui-
tatibus, locis, & regnis eij-
ciunt, bonis ſpoliant, perter
refaciunt, concutiunt, com
minantur per ſe, vel alium,
ſeu alios publicè, vel occul
tè. Quive aliàs quibuſcun-
que perſonis in genere, vel
in ſpecie, nẽ pro quibuſuis
eorum negotijs proſequen
dis, ſeu gratijs, vel litteris
impetrandis ad Romanam
Curiam accedãt, aut recur-
ſum habeant, Seu gratias
ipſas, vel litteras à dicta ſe-
de impetrẽt; ſeu impetratis
vtantur directè, vel indire-
ctè prohibere, ſtatuere, ſeu

mandare, vel eas apud se, aut notarios, seu tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præsumunt.

SVMMA.

CApur hoc diuiditur in tres primarias partes: quarum secunda incipit ibi. Quiue illa simpliciter. Tertia ibi. Quiue alias; de quibus singulis agendum nobis est, & prius de prima; in qua excommunicantur, qui per appellationem, rationemue aliam ob ea, quæ emanant ab apostolica sede, eiusue iudicibus, ad curias seculares, laicamque potestatem confugiunt. Et prædicta recipi à laica potestate, prohiberique faciunt: quam rem vt dilucidiorem habeamus, præmittẽda hæc sunt. Primum, quid sit Citatio. Deinde, quid inhibitio. Tertiò, quid Sequestrum. Quartò, quid Monitorium. Quintò, quid Processus executorialis. Sextò, quid Decretum.

1 Quoad primum igitur † Citatio nil aliud est, quã vocatio alicuius ad iudicem experiundi iuris causa facta, vt probatur per l. 1. & ibi not. ff. de in ius voc. & hæc Citatio verbalis citatio dicitur, quæ duobus modis fit; primò per nuntium; item & per epistolam, seu præceptum, quod passim seruatur; item fit per edicta posita in loco publico, quæ quidem citatio neque semper, neque à quocũque fieri potest, vt habetur in Clem. 1. & ibi no. Zaba. de iud. & de iure ciuili habetur in §. omnem in auth. de litigiosis, & Ias. in l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. Alia verò est citatio, quæ dicitur Realis, quæ est quãdo iudex personam aliquam capiẽdam curat, & citatio hæc nil aliud est, quàm curare; vt personæ capiantur, vt tradidit Ias. in cit. l. 2. in principio. Quoad rem nostram autem vtranque citationem comprehendi censeo; tũ quòd Bulla non distinguit; tum quòd plurium numero vtitur, dum inquit Citationum; tum quòd eadem ratio in vtraque est.

2 Inhibitio autem † est prohibitio, seu interdictio facta ab habẽte maiorem potestatem iudici, vel parti, seu alicui, ne q[uo]d faciat, cœptumve prosequatur ad iurisdictionem, & iura, & ad pacem præsertim conseruandam.

Et

Et fit aut ab homine, aut à lege, vt declarauit id Quint. Mandos. in Tractatu suo de Inhibit. q. 1. & 2. Quoad rem nostram verò hic solùm agitur de inhibitionibus factis ab homine, & sic à Iudice, scilicet vel à Romano Pontifice, vel à suis Iudicibus qui habentur, ac nominantur in hoc Capite.

3 Sequester verò dicitur is† apud quem plures eandem rē, de qua controuersia est, deposuerunt, vt habetur in le. sequester. ff. de verb. sign. & l. licet. ff. depo si. & inquit hoc Gloss. in c. examinata. de iudi. Quoad rem nostram accipitur pro re deposita, ac sequestrata. Et quoniam sequestratio duplex est, alia voluntaria, alia necessaria; & voluntaria sequestratio illa dicitur, quæ de partium consensu fit; necessaria verò illa, quę à iudice etiam nō consentientibus partibus, quam obrē necessaria etiam dicta est, & quatuor modis fit, vt declarauit optimè Abba. in ca. dilectus. nu. 1 1. cum multis seq. de seque str. poss. hic accipitur pro sequestratione necessaria, & idcirco pro ea, quæ fit iudicis auctoritate, & non cuiusuis iudicis, sed eorum tantum, qui in hoc capite numerantur.

4 Monitorium autem† est præceptum factū sine causæ cognitione à iudice, idest de eius auctoritate alicui, vt aliquid faciat sub pœna cum clausula, si senseris te grauatum, vt tradidit Quint. Mandos. in Tractatu suo de Monitor. q. 2.

5 Decretum autem† vario modo accipitur, vt inquiunt Bart. Iaso. ac DD. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de off. Proconsu. & legat. significat enim aliquādo sententiam definitiuam, aliquādo interlocutoriam, aliquando quicquid ordinatur à superiore, & quicquid fit à iudice cū causæ cognitione; propriè tamē significat deliberatā commissionem iudicis factam cum causæ cognitione cōtra ordinationē, & absolutionem, vt dixit Ias. ibidem nu. 1. versi. Propriè tamen, & strictè. Quoad rem nostrā verò, & propriè, & impropriè sumi censeo, & sic pro quacunque re ordinata à dictis iudicibus, præter prædicta speciatim nominata; nam posteaquam speciatim citationum, inhibitionū, sequestrorum, monitoriorum, processuum executorialium mentionē fecit, quo & alia si qua essent à prędictis, comprehenderet verba ea, Et aliorum decretorum, adiecit, quo ipsis reliqua omnia à prædictis speciatim nominatis comprehenderet, quod fieri solet.

Pro-

Processus autem executoriales sunt processus, vbi de exequẽdo aliquid mandatur. His sic prę missis, iam rem aggrediamur. Et quoniam de tribus agitur in hac parte, ob eam rem tres regulas ponamus: id quod in sequenti p̄stabimus.

SVMMA.

1 *Recurrentes appellantesve à decretis iudicum Romanæ Curiæ ad laicos iudices, & curias, in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Recurrentes, appellãtesve à decrètis iudicum Romanæ Curiæ quãdo in excommunicationem non incidant.*

I.

§. Tres regulas de materia p̄missa ponendas nobis proposuimus, iam igitur primã ponamus.

1 † In excommunicationẽ hanc igitur incidunt primò, qui ab onere, vel futura executione litterarum apostolicarum etiã in forma Breuis tam gratiã, quã iustitiam cõcernentium, necnõ citationum, & aliorum prędicto rum à Romano Pontifice, & à Sede Apostolica, seu Legatis, Nũtiis, Pręsidentibus Palatii Romani Pontificis, & Cameræ Apostolicę Auditoribus, Commissariis, aliisq. Iudicibus, & delegatis Apostolicis emanatorum ad curias seculares, & laicam potestatem recurrunt, vt habetur in initio Capitis. Quę excommunicatio multos afficit.

Nam primò afficit ipsos recurrẽtes quoscunque, ob dictionem illam Omnes, quæ dictio neminem excludit. argu. l. Iulianus. ff. de leg. 3. quamobrem cõ præhenduntur tam Ecclesiastici, quàm Seculares, quod & expressum habetur in Bulla in eo versi. Tam Ecclesiasticos, quàm seculares. Item, cuiuscunque dignitatis sint, compræhendit; siue igitur Patriarchę, siue Cardinales, siue Archiepiscopi, siue alii ĩferiores clerici sint, siue Rex, siue Dux, siue Marchio, simplex ve laicus, pœnam hanc non euadent ob verba illa Cuiuscũque dignitatis; dictio enim illa Cuiuscunque, omnes cõprehendit, vt habetur in ca. solitę. in fin. de maior. & obed. & not. Ias. in le. si mihi, & Titio. §. stipulatus. nu. 2. de verb. oblig. & in l. quodcũque. ff. eod. Item comprehendũtur tam ii, qui sunt de territorio Ecclesiæ, quàm alii, qui sunt de alterius territorio; nã Bulla simpliciter, & indistinctè loquitur; ergo simpliciter, & indistinctè intelligi debet. arg. l. de prætio.

ff. de

ff.de publi.in rem act.Nec ergo Galli,Hiſpani, alteriuſve generis homines in hoc Bullam hãc offendentes pœnam hanc euadunt.

Secundo loco reſpectu modi excommunicatio hæc afficit; nã ſiue per appellationem, ſiue ꝑ ſupplicationem, rationemve aliam ad ſeculares prædictos cõfugiãt, in excommunicationem hanc incident,ob verſi.Qui prætendentes quandam friuolam appellationem.iunct. verſi. Aut aliàs ad curias ſeculares; nã aduerbium illud. Aliàs,ideſt alio modo ſignificat ab appellatione,vt pote aut ſupplicando, aut iudicis officium implorando.

Tertiò amplificatur habito reſpectu ad id,vnde onus ſe ſentire inquiunt, vel igitur confugiant ob executionem futuram litterarum apoſtolicarum quarumcunque, vel ob citationes, vel inhibitiones, vel ſequeſtra, vel monitoria,vel ob proceſſus executoriales,vel ob alia decreta,ſemper in excommunicationem incident,ob verſi.A grauamine,&c.

Quartò amplificatur reſpectu habito ad eum, à quo prædicta emanarunt;vel igitur à Roman. Pontifice,vel à Collegio Cardinalium ſede vacante, vel à ſucceſſore huius Romani Põtificis prædictæ litteræ, citationes, & reliqua alia emanauerint,cõfugiẽtes in excommunicationem incident,ob verba illa A Nobis, quod ſignificat auctorem huius Bullæ.Et à Sede Apoſtolica, ꝙ ſignificat ſucceſſorem, vel Collegium Cardinalium. Item ſi à Legatis emanauerint.Item ſi à Nuntiis.Item ſi vel à Præſidentibus Palatii Romani Pontificis. Item à Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus,Commiſſariis, aliiſq. Iudicibus,& delegatis Apoſtolicis,vt habetur in verſic.Seu Legatis,& cæt.Ex quibus patet nõ ſolum comprehendi iudices Apoſtolicos, qui in Romana Curia morantur, verum etiam & ꝗ extra Curiam,vt Legati, & Nũcii.arg.titu.de off.leg.Item Comiſſarii,Iudiceſque alii Apoſtolici delegati:idque iure merito; nam derogatur auctoritati Sedis Apoſtolicæ, quę ſuprema eſt.argu.c. cuncta per mundum. q.93. ex quo ab inferiorib.ſua decreta impediri volunt, quod iniquum eſt.

Quintò locũ habet reſpectu cauſę,de qua agitur.Siue igitur cauſæ Eccleſiaſticæ ſint,ſiue ꝓfanę,ad iudices laicos,ſeculareſque curias confugere non poſſunt.; nam Bulla non diſtinguit, ergo nec nos.arg.l.de prætio.ff. de publ.in rem act.

Sextò

Sextò locum habet respectu habito ad eum, ad quem confugitur; vel igitur ad Curiã Principum, vel ad alium iudicem laicum confugiant, nihil interest; nam in excommunicationẽ nihilominus incident, ob verba illa' Ad curias seculares, & laicã potestatem recurrunt.

Septimò locum habet, esto prædicta impediri faciant instãte procuratore, vel aduocato fisci, & appellationem etiã admitti, vt habetur in versic. Et ab ea, instante etiam fisci procuratore appellationes huiusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt.

Postremò locum habet, etiã si iudices, ad quos confugiunt, alias Ecclesiæ iudices sint, cuiusmodi sunt Gubernatores Ciuitatum; nam ipsi habẽt potestatem laicam, & ob id ad ipsam confugere ob prædicta nequeunt. Hi omnes ergo in excõmunicationem incident; iam, qui pœnam hanc euadant, explicemus.

Primum igitur in excommu
2 nicationem hanc non incidit,† qui probabili inscitia ductus id faceret, vt pote si esset rusticus. arg. c. apostolicæ. de cle. excom. min. & c. fin. de constit. lib. 6.

Secũdò, vbi quis appellat ab aliis iudicibus Ecclesiasticis à p̃ dictis; qui ergo ab Episcopis, ab eorumve Vicariis ad iudices laicos appellat, in excõmunicationem hanc non incidet; ex quo enim de iudicibus iam dictis agit Bulla, ergo secus de aliis; nam inclusio vnius, alterius exclusio est. arg. c. non ne. de præsump. & l. cum prętor. ff. de iudic. multo minus ergo qui à laicis iudicib. ad laicos iudices alios appellat.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidit, vbi quis appellaret, seu confugeret ad iudicem Ecclesiasticũ; nã ex quo excommunicantur pro prædictis causis appellantes ad iudicẽ secularem, ergo secus, si ad iudicem Ecclesiasticum; limitata. n. causa limitatum producit effectum. arg. l. in agris. ff. de acqui. rer. domin. Quæ diximus de cõfugientibus, eadem sentim⁹ de iis, qui faciũt eas appellationes admitti; & prædicta impediri, & hæc erunt pro aliis duabus regulis, quas hic ponẽdas antea nobis p̃ oposuimus. Sed de prima huius capitis parte satis; iã alteram aggrediamur.

Vers. Quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito & consensu, vel examine executioni demãdari. Aut

ne tabelliones, & notarij su per huiusmodi litterarum, & processuum executione instrumenta, vel acta confi cere; aut confecta parti, cu ius interest, tradere debeāt, impediunt, vel prohibent. Ac etiam partes, seu eorum agentes, notarios, executores, & subexecutores litterarum, citationum, monitoriorū, vel aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent; ex ciuitatibus, locis, & regnis eijciūt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur p se, vel alium, seu alios publicè, vel occultè.

S V M M A.

1 *Impedientes, ne executioni mandentur decreta à iudicibus Romanæ Curiæ in excommunicationē incidunt: quæ excommunicatio declaratur, quousque pateat.*

2 *Principes, qui nolūt in suis Regnis clericos beneficiorum, quæ ab Apostolica Sede habuerunt, possessionem recipere, in excommunicationem incidunt.*

3 *Impedientes, ne decreta iudicum Romanæ Curiæ executioni mandentur, quando in excommunicationem non incidant,*

IN hac parte de trib. agitur, & tria hominum genera excommunicantur. Quare ob id tres regulas ponamus.

1 In excommunicationem hāc igitur incidunt, † qui, ne prædicta executioni mādentur, impediunt, vt habetur in versic. Quive illa. Quare, si quis, ne citatio fiat, monitoria ve, & alia prædicta impediat, in excommunicationem hanc incidet.

Quæ excommunicatio declaratur, vt locum habeat, quicunque sit, q̄ hæc impedit, & sic vel iudex secularis, vel Ecclesiasticus, vel propria auctoritate, vel prædictorum, & sic vel priuata; vel publica auctoritate, vt asseruit Nauar. in Man. cap. 27. num. 68. versi. Quinta, & sequitur Viuald. in Candelabro, in expositione Bullę Cœnæ Domini. ca. 13. num. 95. & quodcunque sit, quod impeditur, vt ex eo versic. patet.

Item excommunicatio hæc afficit eos, qui simpliciter impediunt, idest, qui nulla ratione volunt prædicta executioni mādari, sed omnino impediunt, aduer

bium enim illud simpliciter(qđ idem significat,quod sine plica, vt dixit Gloss.in Clemē.sæpe in verb.simpliciter.de verb.sign.& indistinctè,vt id pluribus tradidit Iaso.in l.1.§.si quis simpliciter.num.8.ff.de verb.obliga.)ostendit,atque significat hos omnino impedire.

Tertiò afficit excommunicatio hęc eos,qui non simpliciter, sed secundum quid impediūt,vt pote si permittere nolunt, vt pđicta executioni mandentur, nisi aut eorum beneplacitum, & consensus intercedat, aut examen,idest nisi ipsi suum consensum prius tribuerint, & beneplacitum, vel prædicta examinauerint,scilicet litteras illas,citationes,& reliqua,vt habetur in versic.Vel sine eorum beneplacito,
2 & consensu,vel examine.† Quare Principes, qui nolunt in suis locis clericos, qui beneficium à Sede Apostolica obtinuerunt, possessionem eius accipere,& ingredi, nisi suum beneplacitum habeant,& consensum, in excōmunicationem hanc incidunt, quod est not. sicut & notauit id Felin.pluribus,in c.Ecclesia Sanctæ Marię.nu.123.versic.Vndecimò quęro.de consti.

Quartò excōmunicatio hæc afficit vel simpliciter, & apertè prædicta impediant,vt pote ꝓhibēdo expresse, ne citationes, monitoria,sequestrave fiant, aliave prędicta executioni mandentur, vel ratione alia impediant, vt exempli gratia non ꝑmittendo executores in sua territoria ingredi, vel à quoquam recipi.arg.c.fin.de immunit.Eccl.lib.6.vt habetur in versic.Impediunt,vel prohibent; nā verbum prohibere significat aperte resistere,& vetare, verbum aūt Impedire,significat ratione alia quacunque morari.

Quintò excōmunicatio hæc afficit etiam eos,qui de mādato alterius id faciunt, vt pote Dux mandat suis magistratibus, ne admittant clericos ad possessionem beneficiorum accipiēdam in suis locis, si enim ipsis in hoc paruerint, in excommunicationem hanc incident;non enim in hoc parere ei tenētur; & mādās igitur,& mandatarius in excommunicationem incident. Immò quod ratihabitio mandato comparatur,vt dicitur in c. ratihabitionem.de regu.iur.lib.6.si quis ratam habuerit impeditionem hanc factam nomine suo ab aliquo,in excommunicationē hāc incidet.arg.c. cum quis. de sent. excom.eod.lib.atque sic respondit consultus Nauarr.in consili. 37.de sent.excom.lib.5.vbi & in vtroq.foro locū id habere ait.

Postre

Poſtremò afficit excommunicatio etiã eos, qui priuati homines ſunt,& ſic de facto impediunt,vt pote quis beneficiũ habuit à Romano Põtifice, & litteris expeditis vult poſſeſſionem accipere; homines verò eius loci id prohibent,& nolunt; nam in excommunicationem hãc & ipſi incident; ſi enim non excuſantur,qui iuriſdictionem in locis illis habent, multo minus q priuati ſunt.arg.auth.multo magis.C.de ſacroſanct.Eccl.atque ſic ſenſit Nauar.& Viuald.in citatis locis,etenim & Bulla ſimpliciter loquitur,& hoc notandum eſt; quoniam ſæpius parochiani in huiuſmodi caſibus repugnare ſolẽt. Sed iam eos,qui pœnam hanc euadunt, explicemus.

Primum igitur† in excommunicationem hanc quis non incidit in illis caſib⁹, quos in antecedenti regula poſuimus.

Item excommunicationem hanc euadit,qui de licentia Romani Pontificis id facit, vel eorum,qui hoc cõcedendi facultatem habent.arg. ca. qui peccat. 23.q.4.qua ratione fortaſſe excuſari Principes poſſunt id facientes. Sed de regula hac ſatis, ad aliam veniamus.

In excommunicationẽ hanc quoque incidunt,qui impediũt, prohibentve,ne tabelliones, & notarii de his inſtrumẽta faciãt, vel acta,vt habetur in verſi.Aut ne tabelliones. Quę regula declarãt vt ſuperior. Tabelliones autem, & notarii ſunt publici ſcribę.

Item in excommunicationẽ hanc incidunt;qui cõfecta de ipſis,aut inſtrumenta,aut acta, ꝓhibent,impediuntve, ne parti tradantur,cuius interſunt,vt habetur in verſi.Aut confecta parti,cuius intereſt,tradere; quę regula,vt ſuperiores, declarãt. Sed iam tertiam partem aggrediamur.

In excommunicationem hãc etiã incidunt,qui offendunt partes(vel actor,vel reus ſit.)qui ꝑdicta ſcilicet monitoria,citationes,decreta, & alia prędicta fa cienda curarunt, vt habetur in verſi.Ac etiam partes. Quę excommunicatio afficit, quacunque ratione ex decem illis propoſitis offendunt,ſcilicet Vel capiant,vel percutiant, vel vulnerent,vel in carcerem coniiciãt, vel detineant, vel ex ciuitatib. locis,& regnis eiiciãt,vel bonis ſpolient(quæcunque bona ſint, vel mobilia,vel immobilia) vel perterrefaciant; quod ego intelligo,modo terror grauis ſit, vel concutiant,id eſt nomine magiſtratus metum inferant,quò pe-

cuniam ab illis extorqueant, vt pote asserẽdo se iudices esse, vel mandatum à iudice habere eos capiendi, quo pecuniam extorqueant; hoc est enim concutere, vt habetur in l. 1. & 2. ff. de concus. Vel eis minentur scilicet verbis grauibus; nam minæ verbis fiunt, perterrefactio autẽ factis. Quacunque ratione igitur hos offendant, in excommunicationem hanc incidunt, vt habetur in versi Capiunt.

Quæ excommunicatio afficit quicunque sint, qui hęc agunt, sicut in antecedentibus vidim⁹.

Item vel per se, vel per alios.

Tertiò publicè, vel occultè, vt habetur in versicu. Per se, vel alium.

Quartò vel in suis terris, vel in alienis hoc agant; simpliciter enim Bulla loquitur, ergo simpliciter intelligi debet. arg. l. de prętio. ff. de publ. in rem act.

Postremò vel auctoritate priuata, vel publica laica, vel Ecclesiastica hęc faciant, vt asseruit Nauar. in Man. c. 2. nu. 68. versi. Quinta, & sequitur Viuald. in Candelabro, in expositione Bullæ Cœnæ Domini. capit. 13. nu. 95. quamuis de personis publicis, & aliàs iurisdictionem habẽtibus in primis hic agatur mea sententia.

Excipitur tamen, vbi ob aliã causam dictis modis prædictos offenderent, vt pote ob inimicitias ipsos interficiendo, vel ob auaritias ipsos spoliando, vel ob metum pestilentiæ eos à locis suis eiiciendo; nam Bulla ipsos excõmunicat, vbi eos offendũt, ob prædicta scilicet, vel citationes, vel monitoria, & alia prædicta; ergo aliàs secus; actus enim agentis non operatur contra intentionem. arg. l. non omnis ff. si cert. pet. & inclusio vnius alteri⁹ exclusio est. argu. l. cum prætor. ff. de iud. & c. non ne. de plump. atque sic dixit Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, excommunicatio. 9. num. 4. versic. Et intelligitur ratione dictarum.

Hæc autem; quæ diximus de offendentibus partes, reum, scilicet, & actorem, locum habent in offendentibus eadem ratione ob easdem causas dictarum partium procuratores, item notarios, vel executores, vel subexecutores litterarum Apostolicarum, & aliorum, quę dicta sunt, vt habetur in versic. Seu eorum agentes. Sed iam postremã partem huius Capitis aggrediamur.

Vers. Quive aliàs quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusuis

eorum

eorum negotijs prosequendis, seu gratijs, vel litteris, impetrandis ad Romanam Curiam accedat, aut recursum habeat. Seu gratias ipsas, vel litteras à dicta Sede impetrent. Seu impetratis vtantur; directè, vel indirectè prohibere, statuere, seu mandare. Vel eas apud se, aut notarios, seu tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præsumunt.

S V M M A.

1 *Prohibentes, ne quis ad Romanam Curiā accedat pro suis negotijs, in excommunicationem incidūt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Impediētes, ne quis gratias, vel litteras à Sede Apostolica impetret, in excommunicationem incidūt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

3 *Impediētes, ne quis impetratis gratijs, litterisve à Sede Apostolica vtatur, in excommunicationem incidunt.*

4 *Retinentes prædictas gratias, litterasve impetratas à Sede Apostolica in excommunicationem incidunt.*

IN hac parte, q̄ quatuor partes habet, quatuor regulę cōformandæ sunt; quarum prima hæc est.

1 In excommunicationē hanc quoque incidunt, † qui audent prohibere, ne quis ad Romanam Curiam accedat, vel recursum habeat, vt aliàs habetur in vers. Quive aliàs.

Quę excommunicatio declaratur, vt locum habeat, quicunque sit, qui hoc præsumit, vt habetur ex initio huius Capitis, & ob relatiuum illud Quive; nam generaliter intelligi debet, ex quo indeterminatè Bulla loquitur. arg. le. 1. §. & generaliter. ff. de leg. pręstan. quare personæ Ecclesiasticę, laicęve sint, iurisdictionem aliàs habentes, Bullam in hoc offendētes, in excommunicationem hanc incident, nam de personis publicis offendentibus Bullam in hoc capite in primis agitur: atque sic asseruit Nauar. in Man. cap. 27. nu. 68. versi. Quinta.

Item afficit excommunicatio hæc, vel generatim, vel speciatī hoc prohibendo. Generatim si iudex est, vel proclama faciēdo, seu per edictum generale vetando, ne quis ad Romanam Curiā pro re vlla accedat, vel statutū faciendo eadem ratione; his enim modis in genere quis prohibetur.

betur.arg.c.à nobis.1.de sentē. excom.in antiq.& c.fin.de con stit.lib.6.vel generatim prohibendo,ne quis alios iudices adeat pro quacunque causa. Speciatim verò mandando huic,vel illi, ne ad curiam accedat, vel simpliciter; declarant hæc verba illa In genere,vel in specie; iū ctis verbis illis Prohibere, statuere,seu mandare præsumunt; nam primum ad edictum perti net,alterum ad statutum, quib. generatim quis prohibetur. argu.c.1.& c.fin.de constit.& l.leges,iuncta.l.legis virtus.ff.de l. tertium verò,vbi speciatim man datur.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, pro quibuscunque negotiis prosequendis, seu gratiis litterisve impetrandis ad Roma nam Curiā quem accedere qs prohibeat,ob versic. Ne pro qui busuis eorum negotiis prosequendis,seu gratiis, vel litteris impetrandis. Quare qui,vel vt beneficiū,pensionem,magistratumve aliquem consequatur; q. vt absolutionem à cēsuris;dispē sationem aut à voto,aut ab irre gularitate, aut ad matrimoniū cōtrahendum à cognatione habeat,ob aliāve causam, vt pote vt pensiones sibi remittātur, vel vt ad litem iudex sibi detur, pro aliisve huiusmodi negotiis, & causis ad Romanam Curiam ac cedere vult,hunc impediens in excommunicationem hanc incidet:qui ergo opus aliquod, vt pote librum Romano Pontifici dicatum dono dare vult,& idcir co ad Curiam accedere, eadem ratione impediri non potest.

Quartò excōmunicatio hæc afficit impedientem; vel sponte, & nullo cogente ad Romanam Curiam euntem,ratione ve qua piam coactum impediat; spōte, vt si eat,quò gratiam aliquā cō sequatur,vt beneficium, vel pen sionem; contra voluntatem verò, vbi exempli gratia à iudice iniuria ipsi illata est; declarant hoc verba illa Accedant,aut recursum habeant;nam verbum il lud Accedant, significat sponte euntes;Recursum habeant,signi ficat vbi molestia aliqua,& iniu ria affecti sunt,& ob id ad Curiā confugiant.

Quintò excōmunicatio hæc afficit directè,vel indirectè impedientes.Directè,prohibēdo, & mandando simpliciter, ne ad Romanam Curiam accedant.In directè,vt pote vel curando,vt in loco lis ei moueatur aliqua, vel iubendo,vt aliquid agat, q̄. obrem ad Curiam accedere nō possit.arg.c.fin.de immunit.Eccl.lib.6.& hoc ob verba illa Directè,vel indirectè.

Po-

Poſtremò excommunicatio hæc afficit hos impedientes, qui cunque ſint, qui impediũtur ob verba illa Quibuſcunque perſonis. Quare vel ſint ſui ſubditi, vel nõ ſubditi, in excommunicationem hanc incidet ipſos impe- 2 diens.

Excipitur tamen, vt in excõmunicationem hanc non incidat, qui ob iuſtam cauſam id faceret, & non dolo malo, vt exẽpli gratia Princeps edictum facit, ne quis ad Curiam Romanã accedat, quoniam ibi peſtilentiam adeſſe ſcitur, ac dicitur; ſi ergo ob id, ne rediens Ciuitatẽ ſuam eo morbo inficiat, prohibet, ne illuc eat, quòd dolo malo id non facit; quem dolũ Bulla requirit ob illud verbum Præſumunt, in excommunicationẽ hanc non incidet. Si itẽ retinea 3 tur, quoniam Princeps eius opera plurimum eget ob periculũ graue, quod ciuitati imminet, ob eandem rationem & hic pœnam euadit.

Poſtremò excommunicationem hanc quis euadit, qui ob alias cauſas à prædictis ad Curiam euntem impediret: limitata enim cauſa limitatum producit effectum. arg. l. in agris. ff. de acquir. rer. domin. vt pote ſi iret eius Curiæ viſendi gratia; nam ad Curiam accedere, quod ad rem noſtram pertinet, ille dicitur, qui eo ꝓficiſcitur, vt aliqd, quod ordinis, aut iuriſdictionis ſit, conſequatur, ſicut ſupra alibi diximus. Et de hac prima regula ſatis.

Altera regula hæc eſt. † In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui eadem ratione præſumunt impedire, ne quis gratias ipſas, vel litteras à dicta Sede ĩpetret, vt habetur in ver. Seu gratias ipſas.

Quæ excommunicatio eiſdẽ modis, quibus proxima declaratur. Quare qui aut odio, aut inuidia, ne quid tale impetretur, ꝓhibet, in excommunicationem hanc incidet, eſto priuata perſona ſit: iam ad tertiam regulam veniamus.

In excommunicationem hãc quoque incidunt, † qui eiſdẽ modis impediũt, ne impetratis gratiis, litteriſve vtantur, vt habetur in verſi. Seu impetratis vtantur. Quare ſi Epiſcopus admittere ad ordines Spurium nollet, q dispenſationem à Sede Apoſtolica impetrauit, in excommunicationem hanc incidet; modo aliud non adſit, quod ipſum inhabilem reddat. In eandem pœnã incidet, ſi beneficium primũ vacans in ſua diœceſi ab aliquo impetratum ei non conferat: vel certum à Romano Põtifice collatum

latum vbi est, in possessionē eius mittere nolit, vel gratiam alicui factam admittere renuat. Episcopi ergo, & alii iudices cauti in his sint: & de hac regula satis; iam postremam aggrediamur.

In excommunicationem hāc
4 demum incidūt, † qui præsumūt retinere prędictas gratias, litterasve īpetratas aut apud se, aūt apud publicos scribas seu tabelliones, seu alios, vt habetur in versic. Vel eas apud se, vel notarios. Sed de hoc capite satis, ad aliud transeamus.

De excommunicatione lata contra auocātes causas spirituales, eisque annexas à Judicibus Romanæ Curiæ, & impedientes quacunque ratione earum cursum, necnon litterarum Apostolicarum executionem. Cap. XIV.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui per se, vel alios auctoritate propria, ac de facto, quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextu, beneficiales, ac decimarū, ac alias causas spirituales, & spiritualib. annexas ab Auditoribus, & Comissariis nostris, alijsque Iudicibus Ecclesiasticis auocant; illarumve cursum, & audientiam, ac personas, capitula, conuentus, collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt; ac se ad illarum cognitionem tanquam iudices interponunt. Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad reuocandum, & reuocari faciēdum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas; & ad faciendum, vel consentiendū eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, à censuris, & pœnis in illis contētis absolui per statutum, vel aliàs compellunt. Vel executionem litterarum Apostolicarum, seu executorialium processuum, decretorum prædictorum quomodolibet impediunt; vel suū

ad id fauorem, consiliũ, aut assensum præstant, etiam p̄ textu violentiæ prohibẽdę, vel aliarum prætẽsionum, seu etiam donec ipsi ad nos informandos, vt dicũt, supplicauerint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram nobis, & Sede Apostolica legitimè prosequãtur, etiam si talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarij, Vicecancellarij, Consiliarij, Ordinarij, vel extraordinarij quorumcunque principum secularium, etiam si Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate; aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarij, seu Vicarij fuerint.

SVMMA.

1 Spirituales causæ quanam sint.
2 Spirituales causæ annexæ quanam sint.

Caput hoc in tres partes diuiditur quarum secunda incipit ibi, qui ve partes. Tertia ibi; Vel executionem. Et quoniam in hoc capite agitur de causis spiritualibus, eisve annexis, ob eam rem causæ spirituales quęnam sint, necnon ipsis annexę explicemus.

1 Causę spirituales igitur † sunt causę, quæ coram Iudice Ecclesiastico tractari debent. Hæc autem sunt primò causæ sacramẽtorum omnium; nam ipsæ à iudicibus Ecclesiasticis tractari debent, vt de matrimonio asserit Trid. Synod. cano. 12. sess. 24. & Viu. in sua Sylua, opin. 1057. numer. 3. Item causæ decimarum, necnon beneficiorum, vt habetur in Bulla, & ob id ius conferendi ea, & ad ipsa eligendi, p̄sentandi, instituendique, vt declarauit Nauar. in Rubr. de iudi. num. 29. & num. 30. & facit Clemen. dispẽdiosam. de iudi. Item censuræ Ecclesiasticæ; nam causę spirituales sunt earum rerum, quæ aut diuinitus, & supernaturaliter à Christo Domino instituta sunt, vt sacramenta, aut ab Ecclesia potestate ipsi diuinitus tradita, vel ordinis, vel iurisdictionis sint. Quare, siue causæ sint, quę ad ordines spectent, siue, quæ ad iurisdictionem Eccle-

siasticam, spirituales causæ dicũtur, vt sensit Nauar. ibid. & Abba. in c. ac si clerici. de iud. nume. 20.

2 Annexa verò † spiritualibus sunt causę iur. patronatus, vt asseruit Abba. in Rubi. de iud. nu. 4. versi. An autem sit dare iudicium mixtum, & in c. quantum, not. 1. eod. & sequitur eum ibi Felin. vbi hoc disputauit. Hoc p̃misso iam rem ipsam aggrediamur. Et quoniam prima pars huius Capitis tria dicta primaria continet, ob eam rem tres regulas ponemus: id quod in seq. pręstabimus.

S V M M A

1 *Auocantes causas spirituales, eisve annexas à Iudicibus Romanæ Curiæ in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

I.

§. Tres regulas de materia ꝓposita ponendas nobis ꝓposuimus; iam ergo primam ponamus. In excommunicationẽ

1 hanc igitur incidunt primò, † q̃ auocant causas spirituales eisve annexas ab Auditoribus, & Iudicibus Ecclesiasticis Romanæ Curiæ, vt habetur in initio huius Capitis.

Quæ excõmunicatio quoscũque afficit, qui eas causas auocãt ob dictiones illas Omnes, & singulos, quæ dictiones neminem excludunt. argu. l. Iulianus. ff. de leg. 3. Quare vel sint personę Ecclesiasticæ, vt Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarij, vel seculares, vt Præsidentes Cancellariorum, Consiliorum, Parlamentorum; vel Cancellarii, Vicecãcellarii, Cõsiliarii, Ordinarii; uel Extraordinarii quorumcunque Principum secularium, vel Imperator, Rex, Dux sit, aliave dignitate prępulgeat, & ad summam, q̃ auctoritatem quasi habeant id faciunt, & publicę, personę sunt; nam de his agi potissimum hic videtur, in excommunicationẽ hanc incident, si huiusmodi causas, vt diximus, auocauerint, vt habetur in fine huius Capitis. ver. Etiã si talia cõmittentes; nã clausula in fine posita refertur ad omnia antecedentia. argu. c. secundo. de appell. & ibi not.

Item afficit excommunicatio hæc, vel per se, vel per alios eas causas auocent, vt habetur in versic. Qui per se, vel alios, vt pote mandando alicui, vt has causas auocet.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, etiam si prætextu exemptionum vel aliarum gratiarũ, &

& litterarum Apoſtolicarum ſe id facere dicant. ob verſic. Quarumcunque exemptionum.

Quartò afficit excommunicatio hæc, quaſcunque ſpirituales cauſas, ſpiritualibuſve annexas auocent, vt pote vel ſint cauſæ beneficiorum, vel decimarum, vel ſacramentorum, vel iuriſpatronatus, & huiuſmodi, ob verſ. Beneficiales, & cæt.

Quintò afficit excommunicatio hæc, à quibuſuis iudicib. Eccleſiaſticis Romanæ Curiæ eas cauſas auocent, vt pote vel ab Auditoribus, vel à Comiſſariis, & aliis huiuſmodi iudicibus, ob verſi. Ab Auditoribus.

Sextò afficit excommunicatio hæc, quacunque ratione eas auocēt, vt pote vel dolo, vel metu: exempli gratia metum iniiciendo, vel mortis, vel carceris, vel priuationis bonorum, vel ꝑ ſtatutum, vel per mandatum; nā Bulla ſimpliciter excōmunicat auocantes; nec modum præſcribit; ergo nec nos pręſcribere debemus. arg. l. de prætio. ff. de publi. in rem act.

Septimò afficit excommunicatio hæc; vel auocēt cauſas antequam ad dictos iudices delatæ ſint, quod ſenſit Nauar. in Rubr. de iud. nu. 68. verſicu. Qua ratione, & nu. 69. ergo multo magis, vbi iam delatę ſunt. Hi omnes ergo cauſas huiuſmodi auocando in pœnam hanc incidūt; iam qui pœnam hanc euadunt, explicemus.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit, q̃ de iure ipſos auocat, vt pote de licentia Romani Pontificis, vel legitima alia ratione; nam Bulla excomunicat ſolum eos, q̃ auocant auctoritate propria, ac de facto, vt dicitur in Bulla in verſi. Auctoritate propria, ac de facto.

Item pœnam hāc effugit, vbi cauſas non ſpirituales auocat; nam Bulla excommunicat ſolū auocantes cauſas ſpirituales, vt vidimus; ergo ſecus ſi alias. arg. c. non ne. de præſumpt. & l. cum prætor. ff. de iudic. contra hunc tamen facit excommunicatio ſuperioris capitis.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidit, qui auocat eas à iudicibus, qui nō ſunt Romanæ Curiæ; nam Bulla loq̃tur de iis, qui ſunt Romanæ Curiæ, ob verſi. Ab Auditoribus, & Comiſſariis noſtris. Nec repugnant verba illa. Aliiſque Iudicibus Eccleſiaſticis; quaſi comprehendat auocantes etiam prędictas cauſas à iudicibus alteriꝰ Curiæ à Romana; nam hoc verū nō eſt; dictio enim illa Aliis, eſt relatiua ſimilium; at iudices an-

tecedentes nominati Apostolicæ Sedis iudices sunt, ergo verba illa eos significare debẽt; nã Apostolica sedes præter Auditores, & Comissarios, iudices alios habet, vt per se constat.

Postremò pœnam hanc effugit, q eas auocare conatus est, sed non auocauit; nam Bulla excommunicat eos, qui auocãt, ergo verba cum effectu intelligẽda sunt. argu. l. 1 §. hæc verba. ff. quod quisqu. iur. non igitur sat est, vt auocare conentur, nisi re ipsa auocent: Sed de regula hac satis, ad alterã veniamus, quod in seq. faciemus.

S V M M A.

1 *Impedientes, ne spirituales causæ coram Iudicibus Romanæ Curiæ agantur, in excommunicationẽ incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Interponentes se in causis, quæ agũtur coram Iudicibus Romanæ Curiæ, tanquam iudices, in excommunicationem incidunt.*

II.

Secunda regula proponẽda hæc est. In excommunicationẽ hanc quoque incidunt,
1 † qui impediunt, ne dictæ causæ spirituales peragantur, exempli gratia aut iudices; aut ipsas partes, aut procuratores, Aduocatosve impediẽdo, vt habetur in versi. Illarumve cursum.

Quæ excommunicatio afficit quicunque sint, qui impediuntur, siue personæ, siue Capitula, siue conuentus, collegiave, vt habetur in vers. Ac personas, id est siue impediantur singulares personæ, siue Vniuersitates.

Postremò afficit excommunicatio hęc in omnib. casib. quos in antecedẽti regula posuimus, etenim & eisdẽ modis coarctatur, atque ob id de regula hac satis; iam tertiam aggrediamur.

Tertia regula igitur hæc est. In excommunicationẽ hãc quo-
2 que incidunt † qui in prædictarum causarum cognitionibus se interponunt tanquam iudices, vt habetur in versi. Ac se ad illarum cognitionem: quæ regula eisdem modis, quibus superior declaratur. Quare si à Romano Pontifice id ipsis mandaretur, in excommunicationem hanc nõ inciderent; sicut nec etiam si tãquam procurator, aduocatusve intercederet: sed de priori hac parte satis; ad alterã veniamus.

Vers. Quive partes actrices, quæ illas cõmitti fecerunt, & faciunt, ad reuocãdum, & reuocari faciendum cita

tiones,

tiones, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas & ad faciendum, vel cōsentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, à censuris, & pœnis in illis contentis absolui ꝑ statutum, vel aliàs compellũt.

S V M M A.

1 *Compellentes actorem, reumve, q coram iudicibus Romanæ Curiæ spirituales causas commiserunt, vt reuocent acta facta, in excommunicationem, incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Compellentes actorem, reumve, vt consentiant, faciantve, vt à censuris, pœnisve absoluantur ij, contra quos emanarunt à iudicibus Romanæ Curiæ, in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousq. pateat declaratur.*

IN hac parte duę causę referuntur, quam obrem quis in excōmunicationē hanc incidit. Quare duas regulas ponamus.

In excommunicationē hanc igitur quoque incidunt prædicti antea, & sic publicæ personę, & q iudices aliàs sunt, & iurisdictionē habent (de his enim potissimum hic agitur) † qui compel- 1
lunt partes actrices, scilicet, vel actorem, vel reum, vel vtrunque (quæ spirituales causas commit ti in Romana Curia fecerunt, & faciunt) vt reuocent aut citationes, aut inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, vt habetur in initio Versi. Quive partes.

Quæ excommunicatio amplificat, ac declaratur, vt superior. Quare qui vel per statutum cōpellit, vel per decretum, vel per mandatum, in excommunicationem hanc incidet, ob versic. Per statutum, vel alias compel lunt. Et sic vel per metum.

Item, uel tanquam iudices id faciant, uel tanquam priuatæ ꝑsonæ, cum ob cit. uersi. Vel aliàs compellunt; tum ob uerba illa Auctoritate propria, ac de facto posita in initio hui⁹ Capitis: sed de regula hac satis; iam alterā ponamus.

In excommunicationem hāc
2 quoque incidunt, † qui eadē ratione compellunt eosdem scilicet actorem, reumue, uel utrunque, ut faciant, uel consentiant, ut ii à censuris, & pœnis in illis inhibitionibus contentis absoluantur, cōtra quos tales inhibitiones emanarunt, ut habetur in uersi.

uersi. Et ad faciendum persimilis quoque excommunicatio habetur in cap.unic.de iis, quę ui metusue causa fiunt; nam & ibi in excommunicationē incidūt, qui compellunt Iudicem absoluere quem à se excommunicatum ab excommunicatione.

Hæc autē excommunicatio declaratur, ut superior.

Item afficit excommunicatio hæc, uel iniustè fuerint excommunicati. argu. cit. c. unic. iunc. Gloss. etenim nec Bulla distinguit an iustè, iniusteue censuris irretiti sint, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de prętio. ff. de publ. in rem act.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, uel compellant eas censuras reuocare, uel consentire, ut reuocentur, ob cit. c. unic. ob easdem rationes; aliud est enim reuocare, ut declarauimus in Tractatu nostro De Censuris c. 4. nu. 5. Tab. 1.

Excipitur tamen, vbi non actrices partes compellūt, sed ipsos iudices, qui illas tulerunt; nam Bulla solum de compellentibus actrices partes agit, ergo secus si iudices, inclusio enim unius, alterius exclusio est. arg. c. non ne. de præsumpt. & l. cùm prætor. ff. de iud. incident tamē in excommunicationem eius cita. c. unic. de iis, quæ ui metusue causa fiunt.

Item excipitur, ut in excōmunicationem hanc non incidant, ubi per uiam iuris id faciunt; nō enim compellere, & uim facere is dicitur, qui iudice auctore aliquid facit. argu. l. iuste possidet. ff. de acqui. poss. & l. 3. §. 1. ff. de eo, quod met. caus.

Postremò excipitur, ubi præcibus, pecuniaue actrices partes compellunt, ut absoluantur prędicti, nam neque in hoc casu compellere propriè quis dicitur, aut uim facere. argu. l. fin. ff. de iis, qui facere testam. prohiben. Sed iam ad postremā partem huius Capitis transeamus.

Vers. Vel executionem litterarum Apostolicarum, seu executorialium processuū, decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt; vel suum ad id fauorem, cōsilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violētiæ prohibendæ, vel aliarū prætensionum; seu etiā donec ipsi ad nos informandos, vt dicunt, supplicauerint, aut supplicare fecerīt, nisi supplicationes huiusmodi coram nobis, & Sede

Apo-

Apostolica legitimè prosequatur.

SVMMA.

1 *Executiones litterarum Apostolicarum, decretorumve impediẽtes in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Fauorem, consiliumve præstantes ijs, qui impediunt executionem prædictorum, in excommunicationem incidunt.*

IN hac parte duo hominum genera excommunicantur, ac propterea duas regulas ponamus.

In excommunicationem hãc igitur quoque incidunt prædicti in antecedentibus scilicet iurisdictionem habentes alias, de his.n. in primis hic agitᷓ ꝗ quomodocunque executionem litterarum Apostolicarũ, seu executorialium processuum, decretorum prędictorum in dictis spiritualib. causis quomodolibet impediunt, vt habetur in initio vers. quæ regula, vt superior, declaratur.

Secundo afficit excommunicatio hęc, quocũque modo impediant ob verbum illud Quomodolibet. Quare vel publicari eas non permittant, vel referri, vel legi, vel executioni mandari, in excommunicationem hãc incident.

Tertiò afficit excommunicatio hæc vel executiones has impediant hoc nomine, asserendo se id facere, ne violentia aliqua fiat, ob versi. Prętextu violentiæ prohibendę. Si ergo affirmarẽt se ob id prohibuisse, quoniam si executio illa facta esset, ad arma ventum esset, non idcirco pęnam hanc euadent.

Quartò in excõmunicationẽ hanc incidunt executiones has impedientes, esto afferant prætensiones alias, ob versic. Vel aliarum prætensionum, vt pote vel quia inquiunt se in ea re ius aliquod habere, vel alium, & ob id nolle sibi, alterive præiudiciũ fieri; vel quia inquiunt per eas executiones sibi, suoque regno damnum, iniuriamque inferri.

Quintò afficit excõmunicatio non solum vbi per se, verum etiam & vbi per alium quis impedit, ob verba in initio Capitis posita, quę & per alium facientem comprehendũt; verba enim in principio posita ad omnia sequentia referuntur, ita Iaso. in l. etsi perceperit. §. filius. nu. 20. ff. de lib. & posthum. Id quod locũ habet, vel suo nomine gestũ ratum habuerit, vt dixit Nauar. in consi.

consi.37.de senten.excom.

Postremò excommunicatio hæc afficit vel asserant se velle prius supplicare, vel supplicari facere Romanum Pontificem, quo illum de hac re informent, & edoceant, ob versi. Seu etiam donec ipsi.

Excipitur tamen primo, vbi de licentia Romani Pontificis expressa id facerent: Secus autē, vbi sciret Principem aliquē has litteras morari, & taceret, tunc enim cum ipso dispensare nō videtur, & consentire, vt colligitur in tertia parte Bullæ ex cap. 4. vers. Quin etiam per huiusmodi absolutionem; id quod notādum est ob dubitationes, & difficultates quasdam, quas nōnulli mouebant.

Secundo excipitur, vbi supplicare se velle dicerent Roman. Pont. ad eum informandum, & supplicationem coram eodem legitimè prosequerentur, vt habetur in versi. Quare Principes, vbi aut Episcopatus, aut aliæ dignitates Ecclesiasticæ, beneficiave iis, quibus nollent in suis regnis, collata sunt; non ipsos excludere, sed coram Romano Pōtificē causas, quamobrē eos nō recipiant, exponere debent.

Tertiò excipitur, vbi ob Bullæ huius inscitiam quis hoc faceret. argu. c. Apostolicę. de cle. excom. min. & c. fin. de constitu. lib. 6. & inscitia eius Bullæ non apud paucos est; nam à paucis scitur, esto iuris periti sint, & idcirco ignorantia potest adesse. Animaduertant igitur in hoc Principes terrarum.

In excommunicationē hāc 2 quoque incidunt, † qui ad impediēdas huiusmodi executiones suum fauorem, consilium, assensumve præstant, ut habetur in uersic. Vel suum ad id fauorem. Quare, si dum quis petit executiones huiusmodi fieri, aliquis impediat, quominus fiant, & iudex, qui potest hoc prohibere, non prohibet, in excommunicationem hanc incidet; nam hic fauere dicitur. arg. ca. quantæ. de sentent. excom. Si itidem scit prohibentem suis militibus vti, tantundem, ubi assentitur. Qui demū hortatur, suadet, incitat, ut quis has executiones impediat, in excommunicationē hāc ob suum consilium incidet. Hæ regulę omnes, ut superiores, declarantur. Sed de hoc Capite satis; ad aliud ueniamus.

De excommunicatione lata contra vel trahentes quacunq. ratione personas Ecclesiasticas ad laicorum tribunal, vel facientes statuta contra libertatē Ecclesia-

clesiasticam, contra-ve iura A postolicæ sedis, et quarũcunque Ecclesiarum; vel ipsis vtentes. Cap. XV.

Quive ex eorum prætẽso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcũque ꝑsonas Ecclesiasticas, Capitula, Conuentus, Collegia Ecclesiarum quarum cunque coram se, ad suũ tribunal, audientiam, Cancellarium, Concilium, vel Parlamentum, præter Iuris canonici dispositionem, trahunt, vel trahi faciunt, vel procurãt directè, vel indirectè quouis quæsito colore. Necnon qui statuta, ordinationes, constitutiones, ꝑeminentias, seu quæuis alia decreta in genere, vel in specie, ex quauis causa, & quouis quæsito colore, ac etiã prætextu cuiusuis consuetudinis, aut priuilegij, vel aliàs quomodolibet fecerint ordinauerint, publicauerint. Vel factis, & ordinatis vsi fuerint, vnde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo lęditur, vel deprimitur, aut aliàs quouis modo restringitur. Seu nostris, & dictæ sedis, & quarumcunque Ecclesiarum iurib. quo modolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expresse præiudicatur.

SVMMA.

1 *Personæ Ecclesiasticæ quænã sint.*
2 *Capitula, Conuentus, & Collegia Ecclesiastica quid sint.*

IN hoc capite, & in reliquis sequentib. excommunicantur, q. libertatem Ecclesiasticam offendunt, & ob id explicandum esset, quid libertas Ecclesiastica sit, & mul ta alia ad rem hanc pertinentia; sed quoniam commodius hæc agentur in secunda parte huius Capitis (diuiditur enim in duas partes, quarum secunda incipit ibi. Necnon qui statuta) ob eam rem hic tantum quatuor ꝓmittemus. Primum, in quo offendẽs quis libertatem Ecclesiasticam in prima parte huius Capitis, in excommunicationem hanc incidat. Deinde, quęnam sint per-

ſonæ Eccleſiaſticæ. Tertiò, quid Capitula, Conuentus, & Collegia. Poſtremò contra quas perſonas excommunicatio hęc feratur.

Quoad primum igitur excōmunicatur hic, qui in hoc libertatē Eccleſiaſticam offendit vocando, & trahendo ad iudicem ſecularem perſonam Eccleſiaſticam, nam Eccleſiaſticę perſonæ priuilegium hoc habent, vt coram Eccleſiaſtico iudice conueniantur, vt habetur in c. ſi diligē ti. de for. compet. & vt id pluribus egit Diaz in ſua Pract. cri. capit. 62. De offendentibus igitur priuilegium hoc hic agitur.

1 Quoad ſecundum autem † perſonæ Eccleſiaſticæ ſunt eę, quæ aut per ordinis ſuſceptionē, aut per religionis alicuius approbatę ingreſſum præcipuo quodā modo ad ſeruiendum Deo ſe dicarunt. arg. ca. duo ſunt genera. 9. q. 3. hi autem ſunt clerici, nec non religioſi, vt diximus ſupra Cap. 11. Vel nouitii ſint. argu. c. religioſo. §. fin. de ſentē. excom. lib. 6. Nec non equites, qui militiam ſub regula aliqua profeſſi ſunt, cuiuſmodi ſunt equites Sa. Ioannis, qui Meliuetani dicuntur, & de Alcantara, & Calatraua; namque religioſi ſunt, & priuilegium fori habēt, vt aſſeruit Nauarr. in Tractatu de Reditib. Eccl. q. 3. mon. 27. cum ſeq.

2 Quoad tertiū † Capitula, Conuentus, & Collegia Eccleſiaſtica, quę nomine idem ſignificāt, nil aliud ſunt, quam corpora q̄dam ex pluribus ſingularib. conſtantia, vno nomine comprehēſa. argu. l. rerum miſtura. §. tria. ff. de vſucap. quæ corpora ſecundum locorum conſuetudinē variè nominantur; nam aliquando corpora huiuſmodi dicūtur Collegia, cuiuſmodi dicitur Collegium Ieſuitarum; quādoque Capitula, cuiuſmodi ſunt Collegia canonicorum cathedralium Eccleſiarum, de quibus habetur in tit. de iis, quæ fiunt à maior. par. capit. quandoque dicuntur Cōuentus, quo nomine nominātur Collegia fratrum, & monacorum: quocunque igitur nomine nominentur, quoad rem noſtrā pertinet, nihil intereſt, modò Eccleſiaſtica Collegia ſint, & tunc ſunt, vbi ex dictis perſonis conſtant.

Quoad quartum excōmunicantur tam perſonæ Eccleſiaſticę, quam laicæ, quæ offendunt priuilegium hoc, trahendo ad forum ſeculare perſonas Eccleſiaſticas. His p̄miſſis iam rem aggrediamur: ſed qm̄ de tribus agitur in hac prima parte, & tria dicta ponuntur, ob eam rem tres regulas ponamus: id quod in ſequent.

quent. præstabimus.

S V M M A.

1 *Iudices laici trahẽtes ad suum tribunal personas Ecclesiasticas in excommunicationem incidunt.*

2 *Iudices laici molestia afficiẽtes colonos Ecclesiarum ob res Ecclesiæ, in excommunicationem incidunt.*

3 *Iudices laici trahentes ad suum tribunal personam Ecclesiasticam, in excommunicationem non incidunt in his casibus, Vbi.*

4 *De licentia Romani Pontificis id faciunt.*

5 *Clericum esse ignorant.*

6 *In casibus à iure canonico permissis.*

7 *Clericus succedit in causam iam cœptam coram Iudice laico.*

8 *Feudum habet à laico.*

9 *Ob delictum, quod ante ordinis susceptionem commisit.*

10 *Ob reconuentionem.*

11 *Vbi priuatus est priuilegijs huiusmodi.*

I.

1 §. Ex tribus regulis propositis prima hæc est. † In excõmunicationem hanc igitur primò incidunt iudices laici, q trahunt ad suum tribunal, seu Audientiam, Cancellariam, vel Parlamentum (hæc enim nomina idem significãt, quod Tribunal) Ecclesiasticas personas, vt habetur in initio huius Capitis.

Quę excommunicatio afficit, quicunque laici iudices sint; nã Bulla simpliciter loquitur, dum inquit Quive; ergo simpliciter intelligi debet, item non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de prætio. ff. de publ. in rem act. Quare vel Imperatores, vel Reges, vel Duces, vel inferiores iudices laici id faciant, in excommunicationem hanc incidunt. Imò si esset Ecclesiastica persona præsidens alicui foro laicorum, in excommunicationem hanc incidet; nõ enim vt persona Ecclesiastica id facit, sed vt laica, ex quo laici munere fungitur, & nomine laici, ita Caietan. in Sum. in verb. excommunicatio. cap. 29. versi, Vbi nota.

Secundo afficit excommunitio hęc iudices ipsos laicos, vel ex officio suo id faciant, scilicet nemine petente, vel ad instantiã partis, idest aliquo petente, ob versi. Ex eorum prætẽso officio, vel ad instantiam partis; duobus enim modis iudex ad suum tribunal quem trahere potest, aut ex officio suo, quod dicitur officium nobile, vbi scilicet nemine id petente faciat; aut parte instante, quod dicitur officium

mercenarium, vt probatur in c. venerabilibus. §. porro. versicu. Idem est etiam. de senté. excom. lib. 6. & tradunt Bart. ac DD. in l. imperium. ff. de iurisdi. omni. iud. Canonistæ in c. quod sedes. de off. ordin. Quacunque ratione igitur trahant, nihil interest. Quare iure in excommunicationem hanc incidisse quendam laicum iudicem respondit Nauar. in consi. 32. de senten. excomm. qui subdiaconum quendam in carcerem coniecit & eum vt testem, & principalem examinauit.

Tertiò afficit excommunicatio hæc quascũque personas Ecclesiasticas trahant ob verba illa Personas Ecclesiasticas, Capitula, Conuentus, Collegia Ecclesiarum quarumcunque; nam personæ Ecclesiasticę duplicis generis sunt, quędam veræ; quę singulares personæ sunt Ecclesiasticæ, quæ significantur ꝑ verba illa Personas Ecclesiasticas; quędam fictæ, quæ sunt Collegia, & Capitula iam dicta ex ꝑsonis Ecclesiasticis veris constãtia, quæ significantur per verba illa Capitula, Conuentus, Collegia Ecclesiarum quarumcunque. Quare, vel trahant clericos non cõiugatos, vel coniugatos, iuxta formam tamen c. 1. de cleri. coniug. lib. 6. Item; vel religiosos monacos, qui communiter fratres dicuntur; vel milites, seu equites, qui religionem aliquã professi sunt, de quibus antea diximus; vel moniales, vel collegia, in excommunicationẽ hanc incident; nam indefinitè loquitur, ergo indefinitè, ac generaliter intelligi debet. Idem cẽseo, si collegia partim ex Ecclesiasticis personis, partim ex laicis cõstent; nam magis dignum trahit ad se minus dignum. arg. c. vnic. de consecr. Eccl. vel altar. lib. 6. & faciunt tradita per Ias. in l. si emancipati. nu. 13. & num. 14. & num. 20. C. de coll. Item, vel sint excommunicati, suspensi, interdicti, banniti, hæretici, & schismatici; nam Bulla generaliter loquitur, ergo & generaliter intelligi debet. arg. l. 1. §. & generaliter. ff. de le. præstan. Item ob eandem rationem vel de suo territorio, vel nõ de suo territorio sint.

Quartò afficit excommunicatio hæc, ob quamcũque causam trahant, vel ob ciuilem, vel ob criminalem; nam nullius causæ mentionem facit, ergo nullam excludit; vbi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. arg. l. de prætio. ff. de publ. in rem act. Præterea excõmunicantur, qui prædictos trahunt ad suum tribunal, ergo ob quamcunque

cùnque causam trahent; in excõmunicationem hanc incident; quoniam verum est ipsos ad suũ tribunal trahere, si sic verba eis coniungunt, ergo & dispositio. arg. le. 4. § toties, ff. de damn. infect. Postremò Bulla excommunicat trahentes prædictos pter Iuris Canonici dispositionẽ; at ius canonicum prohibet, ne ad iudicium seculare trahantur tã in causis Ciuilibus, quàm in Criminalibus. arg. c. si diligenti. de for. compet. & c. at si clerici. de iud. non est igitur quod de hac re dubitemus, atque sic dixit Iacob. de Graff. lib. 4. decis. cas. cõsc. in Expositione Bullę Cœnæ Domini. nu. 113. in fine, specia-
4 tim tamen infra de causis criminalibus agit vi.cap. 19.

Postremò afficit excommunicatio hęc, vel indirectè ipsos trahant, vt pote molestia afficiẽdo suos suaque, quò trahant ipsos ad suum iudicium. † Si ergo mo-
2 lestia afficiunt colonos Ecclesiarum occasione rerum Ecclesiæ, vt pote onerando ipsos contra ius, & impediendo, ne agros colant, detinendo ipsos impeditos in aliis rebus, vel impediendo, ne ędes Ecclesię incolant, in excommunicationem hanc etiã incident. His igitur modis regula hæc amplificatur: iam, q̃ pœnam hanc euadant, explicemus.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidunt,
3 † vbi ad id auctoritatem a Romano Pontifice habent; nam in hoc casu eximere ab hac pœna ipsos censetur. arg. l. quidam consulebãt. ff. de re iud. Si ergo causam clericorum cuipiam laico delleget; laicus ille ad suum tribunal clericum trahens in excommunicationem hãc non incidet; delegare enim horum causas laico Romanus Pontifex potest, vt dixit Gloss. in c. clericus nullũ. 11. q. 1. & facit c. 1. de elect. lib. 6. & quod dixit Abba. in fine. in cap. tua, de decim.

Secũdò excommunicationẽ hanc effugiunt, † qui trahũt clericum ad suum tribunal, quẽ clericum esse probabiliter ignorãt; nam Bulla requirit, vt sciẽs hoc faciat, ob uerbum illud Prætenso officio, ergo excusantur, vbi id ignorant. arg. ca. apostolicæ. de cler. excom. min. & ca. fin. de constit. libr. 6. etenim nec in excommunicationem incidit, qui hunc talem clericum esse ignorans percutit, vt habetur in ca. si verò aliquis, & in c. cum nõ ab homine. §. in articulo. de senten. excomm. esto aliàs clericum ꝑcutiẽs in excommunicationem incidat, per cap. si quis suadente diabolo. 17. qu. 4. Quare si nũcii publici, qui auctoritatem citandi

di habent, iudice non requisito, aliquo instante clericum citet, & ad tribùnal laici trahat, iudex in excommunicationem hanc non incidet, modo citationē factam non probet, & clericum dimittat, ex quo ipso ignorante ad suum tribunal tractus est.

5 Tertiò † in excommunicationem hanc non incidunt, qui eos trahunt ad suum tribunal in casibus à Iure canonico permissis, nam Bulla excommunicat trahentes eas personas præter Iuris canonici dispositionē, vt habetur in versi. Preter iuris Canonici dispositionē; inclusio enim vnius alterius exclusio est. arg. l. cum prætor. ff. de iud. & c. nonne. de presumpt. Quare quòd hi multi casus sunt, in quibus ex iure Pontificio ad forum laicorū trahi clerici possunt, ob eam rē eos, vt cœpimus ordinatim explicemus.

6 Quartò † igitur in excommunicationem hanc non incidunt trahentes clericos laici ad seculare tribunal, vbi clerici succedunt in causam iam ceptam coram iudice laico, nam tunc corā ipso eam prosequi tenentur. argu. l. vbi cœptū. ff. de iud. & not. DD. quos refert Feli. in c. quia. vbi quæstionem hanc disputat de iud. & Viu. qui ipsos sequitur in sua Sylu. opin. 108. vbi opinionem hanc magis communē esse testatur, & faciunt, quæ dixit Bald. & Iaso. in l. testamenta. C. de testamen. secus si cœptum iudicium non sit, vt DD. ibidem aiunt, esto succedat vna cum laico, vt asseruit Bart. in l. præcipimus. §. eodem seruando. C. de appell. quem sequitur Ias. in l. emancipati. num. 13. C. de coll. & faciunt dicta ab eod. num. 14. & num. 20.

7 Quinto † in excommunicationem hanc non incidunt, vbi clericus feudū haberet à laico; nā tunc coram ipso conueniri de illo feudo potest, vt not. Abb. per eum canonem in c. cæterum. nume. 6. de iud. & opinionem hāc communiter receptam esse testatur Felin. ibi. num. 3. vers. Sed quod lex canonica hoc poterit, & ab ea nulla ratione recedendum ait, & Guid. Pap. deci. 139.

8 Sextò † in excommunicationē hanc non incidunt, vbi ob delictum trahunt, quod ante ordinis susceptionem commiserunt, nam sic asserit, & id communiter receptum testatur Viu. ī sua Sylu. opin. 112. vbi exceptiones quasdam viden. refert.

9 Septimò † in excōmunicationem hanc non incidunt, vbi clericus per reconuinctionem trahitur in causa ciuili, vt dixit Gl. nu. 11. q. 1. & Boer. atque Affli.

quos

quos refert, ac sequitur Iaco. de Graff. libr. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 114. & Petrus Aduenas in Reg. 102. vbi de communi testatur, sed hoc habet locum in causa ciuili, vt ibidem ait, & Iul. Clar. in Pract. Crim. lib. 5. §. fin. q. 36. versi. Et hæc quidē cōclusio; nam ait nec reconueniri posse coram iudice laico, nō modo vbi de crimine criminaliter agitur, verum etiam neque vbi ciuiliter, & ibi multa de hac re agit viden. quod tamen dubitatione non caret, vt inquit Abb. in c. at si clerici. nu. 19. cum seq. de iud.

10 Octauò † in excommunicationem hanc non incidunt, qui trahūt Ecclesiasticas ꝑsonas, quæ priuilegio huiusmodi priuatæ sunt, vt exēpli gratia per degradationem, vt habetur in c. degradatio. de pœn. lib. 6. atque sic dixit Iacob. de Graff. ibid. vbi & alios duos casus ponit huiusmodi.

11 Nonò † in excommunicationem non incidit pars, quæ instat, vt trahatur; nam Bulla loqtur de iudicibus. Declarant hoc verba illa Ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, quę ostendunt de iudicibus Bullam loqui; non enim pars ex suo officio, neque ad instantiā partis trahit. Declarant quoq. verba illa Coram se ad suum tribunal; non enim pars coram se trahit, sed coram iudice; non etiam ad suum tribunal, quoniam nullum habet.

Decimò in excommunicationem non incidit, qui has personas citat, ob rationes proximè allatas.

Postremò in excommunicationem hanc non incidit iudex Ecclesiasticus, qui Ecclesiasticā personam ad suum tribunal trahit, esto non subditam trahat; nā de iudicibus solum loquitur, q. auctoritate laica trahunt, vt sensit quoque id Caietan. in Sum. in verb. Excommunicatio. capi. 29. versi. Vbi nota. Hi omnes ergo pœnam hanc euadunt; & de regula hac satis, ad alteram veniamus.

SVMMA.

1 *Trahi facientes personas Ecclesiasticas ad suum tribunal in excommunicationem incidunt*

2 *Procurantes trahi ad suum tribunal personas Ecclesiasticas in excommunicationem incidunt.*

II.

1 §. Secunda regula hæc est. † In excommunicationē hāc quoque incidunt, qui easdem ꝑ

sonas

ſonas Eccleſiaſticas,& Capitula ad ſuum tribunal trahi faciũt, vt habetur in verſi. Vel trahi faciunt. Quæ excommunicatio, vt ſuperior, declarat. Quare nihil eſt, quod huc addamus. Iam igitur tertiam regulam aggrediamur.

In excommunicationem hãc
2 †quoque incidũt, qui procurãt, vt prædicti ad ſuum tribunal trahantur, vt habetur in verſic. Vel procurant. Quę regula itidem, vt ſuperiores, declaratur.

Item afficit directè, vel indirectè id procurent, & quouis q̃ſito colore, vt habetur in eodem verſ. Qui ergo ſuadet alicui, hortaturve, vt Eccleſiaſticam perſonam ad ſe trahat, in excommunicationem hanc incidet. Qui itidem moleſtia afficit colonos ipſarum perſonarum, quamobrem coguntur adire tribunal ipſius, in excommunicationẽ hãc incident; indirectè enim procurant, vt trahantur: ſed de priori hac parte hactenus; ad alteram veniamus.

Verſ. Nec non qui ſtatuta, ordinationes; conſtitutiones, præeminentias, ſeu quæuis alia decreta, in genere, vel in ſpecie, ex quauis cauſa, vel ex quouis quæſito colore, ac etiam prætextu cuiuſuis conſuetudinis, aut priuilegij, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint. Vel factis & ordinatis vſi fuerint, vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quouis modo reſtringitur. Seu noſtris, & dictæ Sedis, ac quarumcũque Eccleſiarum iuribus quomodolibet directe, vel indirectè, tacitè, vel expreſſe præiudicatur.

SVMMA.

1 *Statutum quid ſit. Item*
2 *Ordinationes,*
3 *Conſtitutiones,*
4 *Præeminentiæ,*
5 *Decreta.*
6 *Libertas Eccleſiaſtica quid ſit.*

IN hac parte, quæ in tres diuiditur, excõmunicantur, qui decernunt aliquid cõtra libertatem Eccleſiaſticam. Quam excommunicationem vt dilucidiorem habeamus, pmittẽ-

da nonnulla sunt. Primum, quid statuta, ordinationes, constitutiones, præeminentię, decreta-ve sint. Deinde quid sit libertas Ecclesiastica. Tertiò, in quibus versetur. Quartò à quo tributa. Quintò, quando contra ipsam statuta fieri dicantur.

1 Quoad primum igitur† sciendum est statutum nil aliud esse, quàm ius, quod vna quæq. Ciuitas sibi statuit, vt habetur in §. ius autem ciuile, in Institu. de iur. natural. gent. & ciuil.

Ordinationes verò sunt idē,
2 † quod statutum, sed appellātur à fine, quandoquidem per ipsas ordinantur mores in iis, pro q. bus fiunt.

3 Constitutiones autem † propriè sunt leges generales, vt habetur in tot. tit. de constit. in antiq. & 6. hic verò sumuntur pro statutis, vel pro legibus communibus alicuius regni, & Ciuitatis.

4 Præeminentię vero sunt† itidem constitutiones, & ordinationes, inde fortasse dictę, quod per illas decernatur, qua ratione quisque in suis gradibus se contineat, & vt alius alii præmineat; vel quòd ab iis factæ sunt, qui aliis præeminent, vel quod aliis legem ponant, atque idcirco aliis præemineant, atque prę sint; nomen tamen hoc latinum non est, sed aliquo in loco ex cōsuetudine receptum.

5 Decreta denique† quid propriè sint, supra diximus. Hæc autem nomina, etsi propriè significant, quæ diximus, quatenus tamen ad rē nostrā ꝑtinet, pro eodem sumuntur. Declarat hoc dictio illa seu, quæ antecedentia interpretatur, quasi dicat Bulla, Qui leges aliquas facit contra libertatem Ecclesiasticam, (uel statutum, vel ordinationes, vel constitutiones, vel præminētiæ, vel decreta nominentur) in excōmunicationem incidet; etenim ex quo verba ad res significādas inuenta sunt, arg. l. ad recognoscendos. C. de ingen. manumiss. c. intelligentia, extra, de verb. sign. nihil interest, quibus verbis vtamur, modo res, de qua agitur intelligatur. argu. l. certum. ff. si cert pet. & de hoc primo satis.

6 Quoad secundum † libertas Ecclesiastica est ius quoddā inhærēs generatim Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis vtendi priuilegiis ipsis à Deo, ab homine ve cōcessis tam quoad se, quā quoad res suas, quatenus talia sunt. Dixi Ius quoddam pro facultate, & potestate. Dixi inhęrens generatim, quoniam libertas Ecclesiastica consistit in iis, quę generatim aut personis Ecclesiasticis omnibus, eorūve bo-

nis, aut Ecclesiis, eorumve itidē bonis condonata sunt; non autē in iis, quæ huic Ecclesiæ, illive concessa sunt, ut sentiunt Caietan. in Sum. in verb. Excommunicatio, ca. 31. & Nauar. in Man. cap. 27. nu. 119. & Iac. de Graff. lib. 4. decis. cas. consc. in Expositione Bullæ Cœnæ Domini, nu. 120. & Innocen. in c. nouerit. de sent. excom. Dixi Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis, quoniā libertatem Ecclesiasticam solū habent Ecclesiasticæ personę tā quo ad se, quam sua bona; itē & Ecclesiæ, & huiusmodi loca pia tam quoad se, quam quoad sua bona itidem. Reliqua vero descriptionis verba ex sequentib. declarabuntur. Sed iam tertium aggrediamur.

SVMMA.

1 *Libertas Ecclesiastica à quo sit cōcessa.*
2 *Priuilegia à Deo quæ Ecclesia habeat.*
3 *Priuilegia à Romano Pontifice quæ Ecclesia habeat.*
4 *Priuilegia ab Imperatore quæ Ecclesia habeat.*

I.

§ Tertium, quod præmittendum nobis proposuimus
1 est, à quo † libertas hæc Ecclesiastica concessa sit, Inn. in c. nouerit. de sent. excomm. à Deo, & à Romano Pontifice, & ab Imperatore concessam esse dixit, quē DD. ibi communiter sequūtur, & Bald. in sua Margarita, in uer. Ecclesia, vbi multa ad rem hāc dicit, & Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio, cap. 31. versi. Quintò not. & Nauar. in Man. c. 27. nu. 119. versic. Quinta, quod
2 libertas Ecclesiastica. † Idque iure meritò; nam primum à Deo priuilegium hoc habet, vt clericis decimæ soluantur, vt dicitur in c. à nobis tua, & in c. sequenti. de decim. iunct. ca. reuertimini. 16. qu. 1. atque sic dixit quoque Innoc. in cit. ca. nouerit, & Mar. Socin. Sen. nume. 4. versi. Tertiū priuilegium: id quod laicis concessum non est, & facit ca. tua. 1. de decim. Item priuilegium habent de spiritualibus disponendi, & iudicandi, vt habetur in citat. c. tua, & in c. denique, & in c. cum ad verum. d. 96. atque sic inquit Inn. in eod. c. nouerit. num. 2. & Socin. ibid. num. 4. Item clerici possunt Ecclesiastica administrare, & non laici, ut habetur in cap. fin. vbi agitur de oppugnantibus libertatem Ecclesiasticam de rebus Eccle. non alie. & inquiunt Inn. & Soci. ac DD. in ci. c. nouerit. Habent quoque à Christo Domino in noua lege

ge & poteſtatem ordinis,& poteſtatem iuriſdictionis Eccleſiaſticæ; nam ordinis poteſtatem Chriſtus Dominus in vltima cęna tribuit, quando diſcipulos ꝑ ea verba ſacerdotes inſtituit. Hęc quotiescunque feceritis;in mei memoriam facietis,vt diuinarum rerum ſcriptores communiter concludũt.Poteſtatem verò Iuriſdictionis fori pœnitentiæ per ea verba tribuit,Accipite ſpiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittẽtur eis; & quorum retinueritis,retenta ſunt,vt habetur apud San. Ioann.cap.20.& apud Trid. Synod.de pœnitentiæ ſacramẽto, 3 ca.1.ſeſſ.14.& cõmuniter DD. ſic ſentiunt,vt ait Nauar.in cap. nouit,not.3.num.85.verſi.Secũdò.Fori autem contentioſi poteſtatem ſupremam tradidit idem Chriſtus Dominus ſuper Eccleſiam ſuã Petro Apoſtolo, & ſucceſſoribus ſuis per ea verba Paſce oues meas; quam poteſtatis plenitudinẽ declarauit illis verbis idem Chriſtus Dominus;Cõſtitui te principem ſuper oues meas, & illis; Duc in altum vt habetur apud Lucam capitul. 5. quibus verbis ſignificabatur ad ipſum interprætationem grauiſſimarum dubitationum pertinere,vt habetur in c.per venerabilem.§.rationibus.qui fil. ſint legit.& eam poteſtatem pollicit⁹ ipſi eſt apud S.Matthæũ c. 16.illis verbis:Et tibi dabo claues regni cœlorum,atque ſic dixit Innò.in eod.c.nouit.nu.1.& ſequitur ibi Mar.Socin.Sen.nume.4. & communiter DD. Vniuerſis vero Apoſtolis, Epiſcopis, & Succeſſoribus fori contentioſi poteſtatem per ea verba tribuit: Quæcunque alligaueritis ſuper terram,erunt ligata & in cœlis; & quæcunque ſolueritis ſuper terram,erunt ſoluta & in cœlo, vt habetur apud S. Matthæum. cap.18.Quarum poteſtatũ nullam laici habent.

A Romano Pontifice itidẽ † multa priuilegia habent, & primum priuilegium c.ſi quis ſuadente diabolo.17.q.4.quod priuilegium pertinet ad perſonas Eccleſiaſticas,atque ſic quoque dixit Inno.in eod.c.nouerit.nu. 2.& Socin.num.4.verſi.A Papa. Item vt in Legatis Eccleſiarum duo teſtes ſat ſint,per c.relatum. de teſtamen. Tertiò priuilegiũ fori,vt ſcilicet coram Eccleſiaſtico iudice conueniantur,vt habetur in c.inolita,& ĩ c.placuit. 11.q.1.& in c.ſi diligenti,vbi & DD.not.de for. compet. Quartò immunitates tam quò ad perſonas,quam quò ad res,& loca, vt habetur in tit.de immunitat. Eccleſi.in antiq.lib.6.& in titu.

de cens eod.lib.6.

4 Ab Imperatore demum † priuilegia concessa sunt; nam & ipse in iis concedere illa potest, in quibus iurisdictionem habet, vt habetur in tot. tit. C. de sacrosa. Eccl. & in tit. de Episc. & cleri. & C. de iis, qui ad Eccles. confugiunt; & tam generatim, quàm speciatim cōcedere priuilegia hic potest, vt dixit Inn. in cit. ca. nouerit. num. 2. cum sequē. Sed quoniam his priuilegiis extant referti libri, & nouissimè Zanchius de eis egit, ob eam rem sat est exemplis explicasse à quib. priuilegia hæc concessa sint. Ex quibus etiam patet, in quib. versetur libertas Ecclesiastica, qđ tertiò loco explicandum ꝓposueram; nam consistit in prærogatiuis, & priuilegiis quibusdā tam respectu habito ad ipsas personas Ecclesiasticas, & Ecclesias, quàm ad ipsorum bona: sed iam postremum aggrediamur.

SVMMA.

1 *Libertas Ecclesiastica quando violetur, & quando contra libertatē Ecclesiasticam quid fiat.*

II.

§. Postremum, quod præmittēdum nobis proposuimus,
1 est. † Cōtra libertatem Ecclesiasticam quādo aliquid fiat, & qñ libertas Ecclesiastica violetur. In hoc igitur DD. varii sunt. Barto. in auth. cassa. num. 5. C. de sacrosanct. Eccl. ait ea esse contra libertatem Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum, per quæ ipsæ redduntur magis timidæ, & laici magis audaces. argu. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rerum act. non detur, & hanc opinionem sequitur Abba. in cit. c. nouerit. num. 2. versi. Sed Barto. de sent. excommun. exempli gratia statuto cauetur, vt qui laicum vulnerat, grauissimè puniatur, q. verò clericum, leuiter. Hæc opinio Bartol. mihi non satisfacit, nam generalis non est, & capita omnia libertatis Ecclesiasticæ non comprehendit; quid enim, si statuto caueatur, vt clerici ꝓ suis rebus vectigal soluant? planè contra libertatem Ecclesiasticam hoc est, & tamen non ob id clerici timidiores laicis fiunt, quoniam & ipsi vectigalia præstant; opinio igitur hæc tenēda non est generatim, quamuis in illo casu vera sit. Quare Fel. fuit in alia sententia in eod. c. nouerit in fine; nam inquit ibi statutū illud esse contra libertatem Ecclesiasticam, per quod prohibet personis Ecclesiasticis illud, qđ de iure diuino, & humano non erat illis prohibitum. Et hoc ob

eam rationẽ, quoniam libertas est naturalis facultas faciendi, quod alicui libet, nisi iure prohibeatur, vt dicitur in l. libertas. ff. de stat. homin. Hæc opinio etiã mihi nõ probatur; nam libertas hæc non est Ecclesiastica, ita vt laicis non conueniat, sed est cõmunis tam laicis, quàm Ecclesiasticis personis, vt ꝑ se patet. Tertia fuit opinio Inn. in eod. ca. nouerit. num. 2. vbi sensit contra libertatem Ecclesiasticam eũ facere, qui venit cõtra priuilegiũ Dei, vel Imperatoris super temporalibus, vel Papæ super spiritualibus, modò priuilegia illa cõcessa Ecclesię vniuersali sint, & cum hac opinione transeunt DD. Canonistæ, vt ait Abba. ibi num. 2. versi. Sed quæro; seqtur quoque eum Mar. Soci. Sen. in eod. c. nouerit. num. 5. versi. Breuiter dic, & Bald. in authẽ. cassa. nume. 2. versi. Sed quęro de alia quęstione.

Contra opinionem hanc tamen facere videtur c. fin. de immunit. Eccl. lib. 6. vbi contra libertatem Ecclesiasticam facere dicitur, qui prohibet, ne clericis panem quis coquat, & alia huiusmodi. Atqui ad hoc respõderi potest; nam non ibi dicitur fieri contra libertatem Ecclesiasticam per eam prohibitionem, sed pręsumi: idque meritò; nam per se non tangit Ecclesiam, quatenus Ecclesia est, sed quatenus est congregatio hominum, atq. sic dixit Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio. cap. 31. vers. Quinto not. ibi. Et quòd ita canones intelligant, & eod. ca. 37. in ver. Et not. quod ista nõ sunt. Quid igitur concludendum? Ego sententiam Inn. sequor; quã tamen sic interpretandam, ac reformandam censeo, scilicet contra libertatem Ecclesiasticã fieri primò, ac per se, vbi Ecclesiasticæ personæ impediuntur, & Ecclesiæ quò minus vtantur priuilegiis tam à Deo, quam ab homine generaliter ipsis condonatis; nam si libertas Ecclesiastica in illis priuilegiis continetur, vt supra vidimus; ergo, vbi contra ea priuilegia fit, contra libertatem Ecclesiasticã fieri dicem⁹. Quare statuta, quibus cauetur, vt vectigalia, portoriave soluãt, contra libertatem Ecclesiasticã sunt, nam priuilegiũ concessum est, ne ad hæc præstanda obligẽtur, vt habetur in c. 1. & in c. clericis. de immunit. Eccl. libr. 6. & in c. quanquam. de cens. eod. li. statutum itidem, quo cauetur, vt clericus coram iudice laico conueniatur, contra eandem libertatem est, nam ex priuilegio coram Ecclesiastico iudice conueniri tantum potest, vt habetur

in

in c.si diligenti, de for. cōpe. statutum itidem, quo permittitur, vt confugientes ad Ecclesiam inde extrahantur, contra eandem libertatem est, ob c. inter alia. de immunit. Eccl. sicut etiam statuta, quibus cauetur, vt secularia iudicia in Ecclesiis exerceantur, contra c. cum Ecclesia. de immunita. Eccl. in antiq. & in c. decet. eod. lib. 6. cum multis aliis, quę refert Mar. Socin. Sen. in cit. ca. nouerit. nume. 5. versi. Breuiter. de senten. excommu. His igitur modis contra libertatem Ecclesiasticam fit. Sed iam regulam de more po namus.

SUMMA.

1 *Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facientes in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

III.

1 §. Præmissis iam dictis, regulam de more ponamus. †In excommunicationem hanc igitur incidunt primò, qui faciunt, ac publicant statuta cōtra libertatem Ecclesiasticam, vt habetur in versi. proposito.

Quæ excommunicatio afficit statuentes, quicunque sint; tum ob dictionem illam omnes, quæ habetur in antecedentibus, ad quę refertur principium huius versi. tum quòd Bulla non distinguit; ergo nec nos distinguere debemus. argu. l. de prætio. ff. de publ. in rem acti. Vel igitur Imperatores, vel Reges, vel Iudices alii inferiores aliquid huiusmodi statuant, in excommunicationem hanc incident.

Item excōmunicatio hęc afficit non solum laicos huiusmodi hæc statuentes, verum etiam & clericos ob easdem rationes; imò magis ipsi puniendi videntur, qui contra ecclesiā veniunt, quam omnium maximè fouere deberent. argu. c. fin. de postulā. Quare vel Cardinales sint, vel Patriarchę, vel Archiepiscopi, vel episcopi, inferioresve alii ecclesię pręsides, pœnam hanc non euadent, vt & sensit Mariā. Socin. Sen. in eod. c. nouerit. nume. 7. versi. Sed circa hoc dubitatur.

Tertiò excommunicatio hęc afficit, vel per statutum veniant contra libertatem ecclesiasticā, vel per legem aliam generalem, quocūque nomine nominētur, ob verba illa Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Præeminētias, seu quæuis alia decreta: ad summam vel sit lex generalis, & communis alicuius Imperii, vel Regni; vel propria alicuius loci,

loci, pœnam hanc non effugiẽt legem talem ferentes.

Quartò afficit excommunicatio hæc, vel in genere, vel in specie id statuant, ob verba illa In genere, vel in specie, quæ verba ĩ varias sentẽtias trahi possunt. Primò in genere statuendo exẽpli gratia, vt omnis pro rebus suis portorium soluat, cuiuscunque conditionis, ordinisve sit. In specie statuendo, vt portoria ecclesiasticæ personæ etiam soluant. Item alio modo ea verba interprætari possumus. In genere statuendo, vt clerici vectigalia soluant; In specie statuendo, vt ecclesiasticę personæ alicuius loci prædicta præstent. Tertio modo interprætari possumus: in genere statuendo contra omnia priuilegia ecclesiastica; In specie statuendo contra aliqua tãtum. Quartò, in genere, vt supra, in specie contra aliquam singularem personam. Quare si iudex decernat, vt confugiens ad ecclesiam, inde extrahatur, in pœnam hanc incidet: nihil tamẽ interest, quàm interprætationem ex his accipiamus; nam statuentes in excommunicationẽ semper incident, quandoquidẽ contra libertatem semper faciunt; primo casu excepto, & ob id potest episcopus cogere statuẽtes, quo declarent ecc. personas nõ comprehendi, vt dixit Iacob. de Graff. libr. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullę Cœnę Domini. num. 119. secutus Lap. & Bal. ab eo citat. etsi nolint, sed velint etiam personas ecclesiasticas comprehendi, hac pœna afficiũtur.

Quintò afficit excommunicatio hęc statuentes, quacunque ex causa id statuant, ob verba illa ex quauis causa; vt pote vel ne superiores sint laicis; vel quo aliis exemplo sint, si statuãt ipsi pœnas in clericos delinquẽtes. Item, si quò Ciuitas rebus abundet, & onera debita sustineat, militibus stipendium præbeat, vel ob aduentum Principis sumptus faciat, statuant, vt pro reb. suis vectigalia præstent; quacunque igitur ratione id statuant, pœnam hanc non euadent, ob verba illa, & quouis quæsito colore.

Sextò afficit excommunicatio hæc, vel statuentes allegent in hoc cõsuetudinem, aut priuilegium; nam, esto afferant cõsuetudinem esse, vt clerici vectigalia soluant, vel priuilegiũ in hoc se habere, aliudve quid tale, in excommunicationem hanc incident tamen ob verba illa, Ac etiam prętextu cuiusuis consuetudinis, aut priuilegii: vel alias quomodolibet.

Septimò

Septimò afficit excommunicatio hæc non solum, vbi libertas Ecclesiastica omnino tollitur, verumetiam,& vbi in aliquo læditur,vel deprimitur, aut aliàs quouis modo restringitur, ob verba illa. Vnde libertas Ecclesiastica tollitur,seu in aliquo læditur,vel deprimitur, aut aliàs quouis modo restringitur; tum quòd valet argumentum à toto ad partes.arg.l.quę de tota.ff.de rei ven.tum quòd,qui in aliquo ex dictis offendit,contra Ecclesiasticam libertatem facit,vt per se patet. Quare,si statutum fiat, vt Ecclesiasticæ personæ ꝓ suis rebus vectigalia soluant,sed nõ tantum,quantum laici, tamẽ pęnam hanc non euadent;nam nihilominus Ecclesiastica libertas læditur,ac deprimitur,quandoquidem ad nihil tenentur. Si quoque statuant,vt pro frumento tantum vectigalia soluant:nõ autem pro vino,& aliis reb. Vel pro iis tantum,quæ ad ipsas Ecclesiasticas personas pertinent, à vectigalibus immunes sint,nõ autem ab iis, quæ ad eorum familiam. Vel statuant,vt immunes sint à vectigalibus pro iis,q̃ ad diuina facienda pertinent,vt pote ne quid soluatur pro calice,missali,vestibus ad diuina facienda pertinentibus,cum emũtur,vel per aliqua loca exportãtur,vt exempli gratia.Bononia sericum pannum pro indumentis ad diuina facienda pertinentibus Barbianum vehitur, & q̃a res talis est,Imolæ nihil petitur, sed pro aliis pãnis,quibus se clericus induere vult,vectigal petitur,quod mihi contigit; sanè in excommunicationem hanc incident; quãdoquidem libertas Ecclesiastica hic lęditur, deprimitur,ac restringitur;nam pro nulla re ad vectigalia pręstanda Ecclesiasticę personę tenentur, & sic nec pro frumento,nec pro vino,& aliis rebus, quod priuilegium habent non solum pro rebus ad victum suum pertinentibus,verum etiam,& familię suę, & ob id non restringitur priuilegium ad ea,quæ pertinent ad diuina tantum facienda.

Octauò excõmunicatio hęc afficit vel indirectè contra libertatem Ecclesiasticam faciãt statuta,vel tacitè,ob verba illa Directè,vel indirectè,Tacitè, vel expresse. Quare,si statutum fiat, vt coloni clericorum pro fructibus,quos ex rebus Ecclesiæ colligunt,ac percipiunt,vectigalia præstent,ad onera ob easdẽ res Ecclesiæ tam personarum, quã rerum obligati sint, in excõmunicationem hanc incident;nam per obliquum læduntur Ecclesiasticæ personæ, quandoquidẽ

dete-

deterioriconditione ob onera prædicta bona ecclesię locātur, ad eave colenda difficilius partiarii coloni inueniuntur.

Postremò excommunicatio hæc afficit, esto statuta hęc fiāt 1 contra Ecclesiasticas personas, quæ excommunicatę, interdictæ, suspensæve sint; nam nihilo minus in excommunicationem hanc incidunt; tum quod restringitur libertas Ecclesiastica, vt per se patet, quod est cōtra Bullam hanc; tum quòd censuris irretiti sua priuilegia non amittunt, vt probauimus in Tractatu nostro de Censuris, capit. 13. §. 15. num. 7. cum multis seq. Tabula. 1. Hi omnes ergo in excōmunicationem hanc incident, esto statutum nondum vsu receptū sit, & ex eo nihil sit iudicatum; iam eos explicemus, qui pęnam hanc euadunt; id quod in sequēti tractabimus.

SVMMA.

1 *Statutum faciens conta libertatē Ecclesiasticam quando in excommunicationem non incidat.*

2 *Statutum faciens, vt in funeribus, in primis mißis tot sumptus non fiant, & tot religiones vocentur, & cruces adsint, an in excommunicationem incidat.*

IV.

§ Statuta facientes contra libertatē Ecclesiasticā quādo in excommunicationem inciderent, vidimus, modò videamus, qui in eam non incidant. † Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit Romanus Pontifex, si quid contra libertatem Ecclesiasticam statuat; tum quod ipsum excommunicare nemo potest, vt dixit Inno. in c. qđ in dubiis. de senten. excomm. & Abba. in cap. vniuersitatis. eod. in fine; tum quòd statuto, quo excommunicatio fertur, statuēs non obligatur, vt hæc nos abundè probauimus in Tractatu nostro de Censuris Cap. 2. §. 8. Ta 1. atque sic dixit Mar. Soci. Sen. in c. nouerit. numer. 7. versi. Sed circa hoc dubitatur. de sentē. excom. Ac planè, vbi statuit contra priuilegia à se, ab Imperatoreve concessa, dubitationem nullam res hæc habet: nam præest Imperatori, præest & suo iuri. arg. c. proposuit. de concess. præben. & qui legem tulit, etiam eam tollere potest, vt dixit Gloss. in c. maior, de maior. & obedien. cum simil. Quoad priuilegia verò à Deo concessa dubitat Soci. quāuis demum nec in hoc casu in excommunicationem incidere cēseat; quæ opinio verissima est, quandoquidem excommunica-

tio hæc à iure positiuo lata est, cui ipse non subiicitur.arg.cap. proposuit.de concess.præben.& l.digna vox.C. de leg. quamuis si sine causa id faciat, à peccato immunis non sit, vt alibi diximus.

Secundo loco in excommunicationem hanc non incidunt statuentes,vbi de licentia,& cõsensu Romani Pontificis id faciunt ob rationes proximè allatas,nam à sua pœna quem eximere Romanus Põtifex potest. Atqui an Romanus Pontifex cõcedere potest,ne in excommunicationem incidat clericum percutiens? Abb.sic distinguit. Aut Romanus Pontifex id sine causa facit, & in hoc casu id facere ipsum non posse ait, quandoquidem dehonestaretur vniuersalis Ecclesiæ status, propterea quòd Ecclesiasticæ personæ cõtemnerentur. Aut cum causa, & tunc id posse sensit, hancque opinionem communiter receptã esse testatur Mar. Socin. Sen.in cap.peruenit.num.395.versi. & prædicta etiam faciunt ad decisionem.de sentẽ.excom.Hostiẽ. autem simpliciter Romanũ Põtificem id posse ait.Quid igitur concludendum?Ego sic distinguendum,& has opiniones inter se sic conciliandas esse censeo. Aut quæritur,an Romanus Põtifex tollere possit,ne q̃s violentas manus in Ecclesiasticam personam iniiciens in excõmunicationem incidat,c.si quis suadente diabolo.17.q.4.& in hoc casu opinionem Hostien.verissimam censeo; nam pœna illa à Cõcilio lata est,supra quod Romanus Pontifex est,vt antea vidimus in cap.1.ergo illã tollere potest. Aut quæritur, an peccet hoc faciendo, & in hoc casu sic distinguo. Aut ex iusta causa id facit,& tunc non peccat,nam in multis casibus id fecisse legim⁹ in c.ex tenore,& in aliis iuribus. de sentent.excom.ergo si causa adsit,omnino ipsam tollere potest;valet enim argumentum de toto ad partem; & è contrario. arg.l.quę de tota.ff.de rei vind. Aut sine causa id facit, & tunc secus, & in hoc casu sententia communis locum habebit.Quę diximus autem de hoc priuilegio clericorum,de aliis priuilegiis hoc quoque sentimus.

Verum quid de Imperatore, an priuilegia à se concessa adimens in excommunicationem hanc incidet? Ego sentio,vbi à Romano Pontifice probata non sunt,in excommunicationem ipsum non incidere: secus autem si sint approbata,vt sua;nam etsi suis legibus nemo obligatur, tamen,ex quo à Romano Pontifi-

ce probata ſunt, Eccleſiaſtica facta eſſe cenſentur.arg.l. unic. C.de veter.iur. enucl. Præterea pœna excommunicationis ab Imperatore lata non eſt,ita igitur ſentio,ſaluo,& cęt.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidunt, vbi ſtatutum illud non promulgaſſent; nam ante promulgationem nec obligat, nec operatur, vt habetur,in cap.in iſtis.§. leges inſtituuntur.d. 4. Pręterea in Bulla dicitur fecerint, ordinauerint, & publicauerint, ergo ob copulam illam Et,concurrere omnia illa debent.argu.l.ſi hæredi plures.ff.de cognit.inſti.Poſtremò ſumus in pœnis,ergo benignior interprętatio facienda eſt. arg. c.odia,& c.in pœnis.de reg.iur. lib.6.& l.interpræatione. ff. de pœn.multo minus ergo in pœnam hanc incident, qui ſtatuta huiuſmodi facere cęperunt, & deinceps deſierunt;pręſertim ꝙ verbum illud,fecerint rem perfectam ſignificat per l.3.§. hæc verba.ff.de neg.geſt.not. Felin. in c.nouerint.num.4.verſi.Item adde,de ſenten. excomm.

Quartò in excommunicationem hanc non incidunt, vbi ex ignorantia probabili ſtatutum huiuſmodi faciunt, ignorantes ipſum eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam.argu.c. fin.de conſtit.lib.6.& c.Apoſtolicę.de cleri.excõ.min. in antiq. atque ſic dixit Mar.Socin.Sen. in eod.ca. nouerit.numer.16. verſi. Circa quartum,'unct.num.15.& Iaco. de Graff.lib.4.Deciſ.Caſ.conſc. in expoſitione Bullę Cœnæ Domini.nu.122.Quare ſi in aliquo Oppido,& Villa, vbi de Conſilio ſunt tantum ruſtici,& litterarum imperiti aliquid tale nõ dolo malo ſtatuatur,ſtatuentes in excommunicationem hanc nõ incident;nam mortiferè nõ peccant,& ob id in excommunicationem non incidunt. arg. c.nemo Epiſcoporum,& ca. nullus, 11.q.3.atque ſic dixit Inn.in cit. cap.nouerit, propè finem.Si itidem ſtatuentes peritos DD.cõſuluerunt,an id,quod ſtatuunt, contra libertatem Eccleſiaſticã ſit,nolẽtes eam offendere, & ipſis reſponderint,nihil in ſtatuto contra libertatem Eccleſiaſticã eſſe,ſtatuentes in excommunicationem hanc non incident, eſto aliquid ſit contra libertatem Eccleſiaſticam;nam ignorãtia maximè probabili laborant;ex quo quantum ipſos decuit, fecerũt, & neque apud Deum,neq.apud Eccleſiam Eccleſiaſticam libertatem offendunt, atque ſic aſſeruit Caieta.in Sum. in verb Excommunicatio.capit.31.verſic. Quartò not.& Nauarr. in Man.

cap. 27. num. 119. versi. Quarta. Quare, vbi ignorant, an quidpiã sit contra libertatem Ecclesiasticam, cautione hac vti poterunt, quod dubitationem omnem tollant. Et si in statutis per nos editis aliqd insit, quod directè, vel indirectè, tacitò, vel expresse, in totũm, vel in partem cõtra libertatem Ecclesiasticam sit, ex nũc statuta talia cassamus, tollimus, & pro cassis, irritis, & nullis haberi volumus; nam quòd dolo carent, in excommunicationem hanc non incident. Quæ tamen cautio non proderit iis, qui scirent aliquid esse contra libertatem Ecclesiasticam, nec etiam ad euitãdam excommunicationem eius c. nouerit. de sentẽ. excom. vt tradunt DD. ibi & Mar. Socin. Sen.

Quintò in excommunicationem hanc non incidunt, qui Ecclesiasticam libertatem offendunt de facto, nulla ordinatione, statutove facto, vt exempli gratia qs de Ecclesia extrahit, qui ad ipsam confugit; planè in excommunicationem hic nõ incidet, si statutum ibi non sit, vt liceat ad Ecclesiam confugientẽ inde extrahere; Bulla enim loqtur solum de offendente statutis faciendis, atque sic sensit Gl. 1. in c. cum pro causa. de sent. excomm. & sequuntur DD. nõnulli, ac Mar. Soci. Sen. qui ipsos refert in ca. nouerit. nu. 5. versi. Et ex prędictis infertur.

Sextò in excommunicationẽ hanc non incidit Vniuersitas, q̃ statutum huiusmodi fecit; nam Vniuersitas excõmunicationis capax non est, vt habetur in ca. Romana. §. in vniuersitatem. de senten. excom. lib. 6. & vt nos in Tractatu nostro abundè id egimus, & in prima parte hui⁹ operis; extraordinaria igitur pœna punietur.

Septimò in excommunicationem hanc non incidunt, qui statutis offendunt, seu violant priuilegia concessa alicui speciali ecclesię; nam tunc non violatur libertas Ecclesiastica, sed eius ecclesię: at in excommunicationẽ hanc quis incidit, vbi violat priuilegia cõcessa Ecclesiæ vniuersali, ita Inn. inquit in c. nouerit, quem sequuntur Felin. ac DD. de senten. excomm. & Tho. Zerola in sua Prax. Episco. in verb. libertas Ecclesiastica. In sequentem tamen incidunt.

Postremò in excommunicationem hanc non incidunt, vbi statutum hoc animo, ac proposito factum non est cõtra Ecclesiasticam libertatem, & sic non est de eo, quod per se, & sua natura Ecclesiasticæ libertati deroget, esto per accidens aliquid offendatur

fendatur Ecclesia, vt asseruit Caietan. in Sum. in verb. Excõmunicatio, cap. 31. versi. Sextò not. & Nauar. in Man. cap. 27. nume. 120. versi. Nona; & Abba. in ca. fin. de reb. Eccle. non alien. in fine, & Iacob. de Graff. lib. 4. deci. cas. consc. in expositione Bullæ
2 Cœnæ Domini. nu. 121. †Quare si statuto cautum sit, ne in honorem familiæ in funeribus, in nuptiis, in primis missis tot sumpt⁹ fiant, sed moderati, & ad formã à statuto traditam; & hoc ob eã rationem, ne grauissimis sumptibus inanis gloriæ causa familiæ se exhauriant, statuentes in excommunicationem hanc non incident; quandoquidem ad ostentationem tollendam, & bonorum iacturam vitandam, non autem ad Dei honorem minuẽdum, Ecclesiasticamve libertatem offendendam statutum factum est, atque sic sensit Abba. ibid. & Iacob. de Graff.

Excipitur tamen, vbi de reb. iis statuerent, quæ per se ad Dei laudem, animarumque salutem pertinerent, vt exempli gratia, si statuerẽt, ne pro mortuo nisi tot missæ celebrarentur; nam statutum hoc non valeret; quandoq; dem & diuino cultui, & animarum saluti derogat, vt habetur in cap. fin. de rebus Ecclesi. non alien. & vt dixit Caietan. ibidẽ. De his autem statutis, & de hac materia libertatis Ecclesiasticæ agunt Felin. ac DD. in ca. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de consti. Sed de prima parte huius partis satis, ad alteram partem veniam⁹, in qua excommunicantur, q; dictis statutis vsi fuerint; quare & de hoc regulam infra ponemus.

SVMMA.

1 *Statutis contra libertatem factis vtentes in excommunicationem incidunt.*

V.

§. De iis, qui vtuntur statutis cõtra libertatem Ecclesiasticam agẽdum nobis proposuimus; iam igitur regulã de ipsis more nostro ponamus.

In excommunicationem hãc
1 ergo incidunt, †qui dictis statutis contra libertatem Ecclesiasticã vtuntur, vt habetur in versi. Vel factis, & ordinatis vsi fuerint, & cæt. Quare iudices, si in loco extet statutum, vt Ecclesiasticę personę pro suis rebus vectigalia soluant, in excommunicationem hanc incident, si ob id contra Ecclesiasticas personas, vbi casus contingit, sententiã tulerint, & ad vectigalia soluenda obligatas eas esse declararint; si itidem publicani beneficio

ficio statuti vsi fuerint, in eandẽ pœnam incident. Vel igitur in iudicio, vel extra iudicium statutis huiusmodi vtantur, in excõmunicationem hanc incident. Quæ excommunicatio, quoniã iisdem modis, quibus superior, declaratur, ob eam rem ad tertiam partem trãseamus. Et quoniam in ipsa excommunicantur, qui offendunt iura Apostolicæ sedis, & aliarum ecclesiarum; ob eam rem & hic regulam ponamus: id quod in sequenti faciemus.

SVMMA.

1 *Statutum facientes, vnde præiudicatur Romano Pontifici, & iurib. Apostolicæ Sedis, necnon iurib. quarumcunque Ecclesiarum, in excommunicationem incidunt.*

2 *Materia huius Capitis iure antiquo quoque acta est.*

VI.

§ De facientibus statuta, vnde præiudicium fit iuribus Romani Pontificis, & Apostolicæ Sedis, necnon aliis Ecclesiis, hic videndum est; quare & hic regulam de his ponamus.

In excommunicationem hãc
1 ergo † incidunt, qui statutum fecerint, vnde præiudicetur Romani Pontificis iuribus, & dictæ sedis, vel iuribus quarumcunque aliarum Ecclesiarũ, vt habetur in ver. Seu nostris, & dictę sedis. Quæ excommunicatio eisdem modis declaratur, quibus superiores regulæ. Differt tamen ab illis, quoniam in prædictis casibus excommunicantur, qui st a tuta faciunt contra priuilegia communia concessa omnib. Ecclesiis, & Ecclesiasticis ꝑsonis. Hic autem excommunicantur, qui faciunt statuta contra priuilegia præcipua, ac propria hui⁹, vel illius Ecclesiæ; quamuis in cap. nouerit. de sentẽt. excomm. per illud ius id non caueri DD. communiter senserint, & Caietan. & Naua. in cit. locis. Differt etiam in hoc a prædictis, quoniam supra agitur de offendentibus Ecclesiasticã libertatem, hic autem de omnibus iurib. nã indefinitè loquitur, ergo indefinitè, & generaliter intelligi debet. Quare si vna Ecclesia ius habet colligendi decimas in alterius Parochia, vel ex præscriptione, vel ex cõsuetudine, vt est Arimini, vbi decimæ prædiorũ quæ sunt in alterius Parochia, ex parte præstantur parochis, & Ecclesiis, à quibus Domini p̄diorum sacramenta recipiunt; Episcopus suo statuto ius hoc tollere non potest, nisi hi consentiant, quorum interest, dummo-

do

do cõſentire in hoc poſſint. Idẽ, etſi in aliis iuribus præiudiciũ facere voluerit. Differt quoque quoniam ſupra excommunicantur ſtatuẽtes contra libertatem Eccleſiaſticam tam perſonarũ, quàm rerum. Hic autem ſtatuentes contra ius Eccleſiarum, vt ꝑ ſe patet. Differt demum etiã in hoc, quoniam ſupra excommunicantur, qui ſtatuũt contra priuilegia Eccleſiæ conceſſa tam a Deo, quàm à Romano Pontifice, & ab Imperatore. Hic autem, qui ſtatuunt contra iura, à quocunque illa habuerint, modo ea concedẽdi facultatem haberet.

2 Atqui de Capite hoc ſatis, † ſi illud addiderimꝰ, & iure antiquo prohibitum id fuiſſe excommunicatione propoſita, ne quis libertatem Eccleſiaſticam offenderet, ſcilicet. Primo iure ciuili, in auth. caſſa. C. de ſacroſan. Eccl. vbi ſtatuta hæc nulla redduntur, & ſtatuentes puniuntur, vt ibi habetur, quæ differt ab hac Bulla pręter alia, & quo ad pœnam. Item iure canonico in ca. nouerit. de ſentent. excom. nam ibi excommunicantur, qui ſeruare faciunt ſtatuta edita, & cõſuetudines introductas contra Eccleſiaſticam libertatem. Itẽ, qui ſtatuta huiuſmodi faciunt. Tertiò, qui ea ſcripſerunt. Quartò, qui ſecundum ea pręſumpſerint iudicare. Poſtremò, qui iudicata in publicam formam ſcribere præſumpſerint. Qui canon in aliquibus latius prouidet, in aliquibus arctius, quàm Bulla, vt ex dictis, & ex eo iure percipi poteſt. Se habent igitur inter ſe ſicut excedens, & exceſſum. De hac quoque re agitur in ca. grauem, eod. de ſent. excomm. Sed iam ad aliud caput veniamus.

De excommunicatione lata contra impedientes Iudices Eccleſiaſticos, quo minus ſua iuriſdictione Eccleſiaſtica vtantur, & contra eos, qui ab ipſis Iudicibus Eccleſiaſticis ad ſeculares iudices confugiunt, & contra ipſos aliquid decerni curãt. Cap. XVI.

Necnõ, qui Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſq; ſuperiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoſcunq; iudices Eccleſiaſticos Ordinarios quomodolibet impediunt, quo minus ſua iuriſdictione Eccleſiaſtica cõtra quoſcunque vtantur, ſecundum quod canones, & ſacræ Conſtitutiones Eccle-

clesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & pręsertim Tridentini statuunt. Ac etiam eos, qui post ipsorum ordinationum, vel etiã ab eis delegatorum quorumcunque sentẽtias, & decreta, aut aliàs iudicium eludentes ad Cancellarias, & aliàs Curias seculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiã penalia ordinarijs, aut delegatis prædictis decerni, & cõtra illos exequi procurant. Eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur. Seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & fauorem in eisdem.

SVMMA.

1 Impedire quid sit.
2 Impedire aliquid quot modis contingat.
3 Iurisdictio Ecclesiastica quid sit.

IN prima parte huius capitis, quod diuiditur in quatuor partes, quarum secunda incipit ibi. Ac etiam eos. Tertia ibi eos quoque. Quarta ibi seu dant auxilium; in prima in quã parte excommunicantur, qui impediunt iudices Ecclesiasticos, quo minus sua iurisdictio ne Ecclesiastica secundum Canones vtantur; quam rem vt dilucidiorem habeamus, sicut etiam reliquas partes huius Capitis præmittenda nonnulla sunt. Primũ, quid sit impedire, quot modis contingat quem impediri, quibus rationibus contingat impediri. Item pręmittendum est, q̃d sit Iurisdictio Ecclesiastica, in q̃bus versetur, & de qua hic agatur.

1 Quoad primum igitur † Impedire nil aliud est, quàm aduersarium aliquod opponere, quãob rem quis id, quod volebat, facere non potest, vt colligitur ex dictis à nobis antea in Cap. VIII. num. 1.

2 Hoc autem duobus modis † contingere potest, scilicet & de iure, & de facto; de iure, vbi q̃s legitimè impedit: in quam sentẽtiam hic non accipitur; nã Bulla prohibet solum, ne impediãtur ecclesiastici iudices, quo minus iurisdictione sua vtantur secundum canones; at qui iustè ipsos impediunt, tunc non impediũt; si enim iustè ipsi impediunt, illi iniustè iurisdictione vtuntur, & sic contra canones. De facto vero

ro, vbi quis iniustè impedit; & in hanc sententiam hic accipitur; nam Bulla iniusta, non iusta punit.

Modi autem impediendi duplicis generis sunt; nam iudices Ecclesiastici aut volentes impediuntur, aut inuiti. Volentes aut ducti præmio, aut præcibus, aut amore, & huiusmodi; his enim rationibus iudices sæpius subornantur, & ad aliquid contra iustitiam faciendum mouentur. arg. Clem. 1. §. verum. de hæret. & c. 1. de re iud. lib. 6. in quā sententiam hic non accipitur; nam ratione hac impediendo quis propriè non impedit. argu. l. fin. C. si quis aliquem testari prohibuerit, & l. fin. ff. eod. iuncto ipso tit. etenim per vim id factū non dicitur, vt habetur in proximè cit. l. fin. nam prohibens alicui, ne testamentum faciat, vt mutetve per vim, aut metum in pęnam incidit, vt habetur in citat. tit. quam pœnam tamen euadit. qui præcibus impetrauit, vt in citat. iuribus habetur. Inuiti vero aut vi, aut metu. argu. c. vnic. de iis, quæ vi, metusve causa fiunt. Et in hanc sententiam impedire hic accipitur. Quod fit aut damnum vitæ, reive familiaris suæ, suorumve inferendo, exēpli gratia, aut occidendo, aut mutilando, aut in carcerem coniiciēdo, aut vulnerando, & id generis. aut auferendo eius bona, aut ꝓhibendo, ne quis suos fundos colat, neve quis ab ipsis emat, & id generis, aut metum huiusmodi iniiciendo. arg. c. quicunque. de sentent. excommun. libr. 6. & ca. fin. de immunit. Ecclesiar. eod. lib. & ca. grauem. de sentent. excommun. in antiqui. Ea vero, in quibus impediūtur, triplicis generis esse possunt. Aut ne fiant ea, quæ ad iurisdictionem pertinent; aut ne facta executioni mādentur: aut quæ executioni mādata sunt, vt reuocentur, vt de primo, & tertio habet̄ apud Trident Synod. sess. 25. cap. 3. versi. Nefas autem sit. De reform. Nefas sit seculari cuilibet magistratui, dicitur enim ibi, prohibere ecclesiastico iudici, ne quem excommunicet, aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet. Hæc ibi, ex quibus duo dicta probantur, primum scilicet, & tertium, quod tertium probatur etiam in cit. c. vnic. de iis, quę vi, metusve causa fiunt, libr. 6. vbi excommunicatur, qui vi, metuve absolutionem, reuocationemve censuræ latam obtinet. Secundum autem habetur supra, cap. 14. vbi multa, quæ de iudicibus Apostolicę Sedis dicta sunt, ad caput hoc nostrum explicandum pertinent: sed de

primo satis, ad aliud veniamus.

Iurisdictio igitur Ecclesiasti-
3 ca†generatim sumpta est iurisdictio ad iudicandum à Christo Domino ad fidelium salutem tributa.

Dixi Iurisdictio, pro genere; nam dicitur de iurisdictione Ecclesiastica, & de laica, vt per se patet.

Dixi Ad iudicandum; nam iurisdictio dicta est à Ius, & Dico, ius autem dicere nil aliud est, q̃ iudicis partes agere, & iudicare, arg. l. pen. ff. de iustit. & iur.

Dixi A Christo Domino instituta; nam, vel fori pœnitētiæ, & ob id interioris iurisdictionē, vel exterioris inspiciamus, vtraque à Christo Domino tributa est. Fori pœnitentię, quando in sufflauit ī discipulos suos dicēs: Accipite Spiritum Sanctū, quorum remiseritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retēta sunt, vt habetur apud S. Ioann. cap. 20. Fori autem exterioris per ea verba, quę habētur apud San. Matthæum. capi. 18. Quęcunque alligaueritis, super terram, erunt ligata & in cœlis; & quæcunque solueritis sup̱ terram, erunt soluta & in cœlis.

Dixi demum Ad salutem fidelium; nam quæcūque operatus est Christus Dominus, ad salutē nostram operatus est; etenim ob hanc rationem, & de cœlis descendit, vt habetur in Symbolo Niceno ibi, Qui propter nos, & propter nostram salutem descēdit de cœlis. Ex his iam patet iurisdictionem Ecclesiasticam duplicem esse, alteram fori pœnitentiæ, alteram fori exterioris. Quoad rem nostram autem hic nomine iurisdictionis Ecclesiasticę accipitur iurisdictio fori exterioris, vt ex capite ipso habetur, non enim in foro pœnitētiæ, sententia à sacerdote lata, recurrunt pœnitentes ad Cancellarias, & ad alias curias seculares ob sententias à sacerdote latas, quod ne fiat, hic prohibetur, de iurisdictione Fori exterioris igitur hic agi concludendum est. Quę iurisdictio versatur in iudicando, in excommunicando, cēsurasque aliàs ferēdo, in corrigendo, in recipiendo ius iurādum à vasallis, in confirmādo, in instituendo, in beneficiis conferendis, adimendis, & in similibus, vt inquit Glo. communiter recepta in c. transmissam. de elect. His sic præmissis iam regulam ponamus: id quod in sequenti pręstabimus.

SVMMA.

1 *Impediens Iudices ecclesiasticos, quò minus iurisdictione vtantur, .*

tur, in excommunicationem incidit: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

I.

§. Præmissis: quę diximus, iã regulam de more ponam⁹.
1 †In excommunicationẽ hãc igitur incidunt, qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosq. superiores, & inferiores Prelatos, & omnes alios quoscunque iudices Ecclesiasticos impediunt; quò minus sua iurisdictione vtãtur, vt habetur in initio huius Capitis.

Quę excommunicatio multis modis declaratur. Nã primò afficit quoscunque impediẽtes ob relatiuum illud Qui, quod refertur ad antecedens illud Caput, quod incipit Excommunicamus omnes, & cæte. ex quo enim omnes excommunicantur, ergo nemo excluditur. arg. l. Iulianus. ff. de legat. 3. & facit Gl. 1. in Clemen. 1. de sepult. Quare vel publica ꝑsona sit, vel priuata, vel Ecclesiastica, vel secularis, & idcirco vel Imperator, vel Rex, vel Dux, vel Marchio, vel Patriarcha, vel Archiepiscopus, vel mulier, vel vir, in excommunicationem hãc incidet, ita Nauar. in cap. 27. num. 70. vbi sentit hos prælatos Ecclesiast. tunc cõprehendi, quãdo auctoritate laica iudiciali id faciunt.

Item afficit excommunicatio hæc impedientes, quoscunq. iudices impediant, cum ob dictionem illam Omnes; tum ob illam Quoscunque, quæ neminem excludunt, vt habetur in ca. solitæ, propè finem. de maiorit. & obedie. Quare, qui aut impedit Cardinales, ne sua iurisdictione in Ecclesia sua titulari vtantur, in qua iurisdictionem Episcopalẽ habent. argu. ca. his quæ. & ibi DD. not. de maiorit. & obedien. Aut Episcopos cuiuscũque speciei sint, in sua diœcesi. Aut Patriarchas, Archiepiscoposve, ne in suis prouinciis, aut alios inferiores iudices ordinarios, vt Abbates, sicut etiam Generales, & Prouinciales Ordinum. Aut legatos è latere, aut Nuncios, in excommunicationem hanc incidit. Item & qui Episcoporũ Vicarios; nam & hi Prælati nomine continentur, vt dixit Pau. Fusch. lib. 1. de Visit. & Regimi. Eccl. capi. 15. num. 32. & pertinent huc dicta à Panormitan. in c. cũ ab Ecclesiarum. de off. ordinar. nam Bulla excommunicat etiã impedientes superiores Archiepiscopis, & Episcopis, cuiusmodi sunt Legati è latere, & Nũcii, Patriarchæ, & Cardinales, & inferiores ipsis Episcopis, & Archiepiscopis, cuiusmodi sũt Abbates,

bates, Priores, Generales, & Prouinciales Ordinum. Item omnes alios quoscunque iudices ordinarios, cuiusmodi sunt Vicarii, qui ordinariam iurisdictionem & ipsi habent.

Verum quid de iis, qui Episcopi electi, ac confirmati sunt, sed nondum consecrati, qui tamen iurisdictionem hanc habent, vt tradidit Gloss. communiter recept. in cap. transmissum. de electi. libr. 6. an ipsos impediens in excommunicationem hanc incidet. Planè concludendum est & ipsum in excommunicationem hanc incidere, quandoquidem priuilegium hoc non solum Episcopis concessum est, verum etiam & aliis prælatis, & aliis Iudicib. Ecclesiasticis ordinariis, vt habetur in Bulla, in quorum numero sine dubitatione hi sunt ex quo post confirmationem iurisdictionem habent, vt ait Glo. communiter recepta in c. transmissam. de elect.

Tertiò afficit excommunicatio hęc impedientes, quacũque ratione impediant, ob aduerbiũ illud Quomodolibet. Vel igitur vi, vel metu, vt antea præmissimus. vel per se, vel per alios impediant, in pœnam hanc incident, ex quo generaliter Bulla loquitur. Item vel impediant, ne quid agant, vel ne actum executioni mandetur, vel vt executioni mandatum reuocetur, vt antea præmissimus; qua ratione autem quis impediatur, ne executioni mandetur, haberi etiam potest ex Cap. XIV. huius Bullę.

Quartò afficit excommunicatio hæc impedientes, in quoscunque iurisdictione Ecclesiastica prędicti iudices vtantur, ob verba illa; Contra quoscunque, quod verbũ generale est, vt habetur in c. solitæ, in fin. de maio. & obedien. Vel igitur ne cõtra Ecclesiasticas personas, vel ne contra laicos quoscunque, vel ne contra Vniuersitates vtantur iurisdictione, quis impediat, in excommunicationem hanc incidet.

Postremò afficit in quocunque actu impediant, vel ne citatio fiat, vel sequestrum, vel missio in possessionem, vel pignus accipiatur, & ad summam ne iurisdictio exerceatur, vt dicitur in Bulla. Sed iam, qui pœnã hãc euadunt, explicemus, quod in sequen. faciemus.

SVMMA.

1 *Impediens iudicem Ecclesiasticũ, quo minus sua iurisdictione vtatur, quando in excommunicationem non incidat.*

§. Qui

11.

§ Qui in excommunicationẽ incidunt ob id, quod impediunt iudices Ecclesiasticos, quo minus sua iurisdictione vtãtur, vidimus; iam quando in excommunicationem nõ incidũt, videamus. †Primum igitur in excommunicationem hanc nõ incidit, qui delegatum iudicẽ impedit; nam Bulla loquitur solum de impediẽtibus ordinarios iudices; declarat hoc nomen illud Ordinarios, ergo secus de impedientibus delegatos, limitata enim causa limitatum producit effectum. argum. l. in agris. ff. de acquir. rer. domin. & l. cum prętor. ff. de iud. & c. non ne. de præsumpt. pręsertim quod sumus in pœnis, atque idcirco à verbis Bullæ discedendum non est. argu. c. in pœnis. de regu.. iur. libr. 6. & l. interprętatione. ff. de pœ. & iurisdictio ordinaria fauorabilis est, vt sensit Gloss. commu niter recept. in Clem. 2. in verb. Nolumus. de off. ordi. Repugnare tamen videtur versiculus sequens: quare id cogita, ego exceptionem hanc non probo.

Secundò in excommunicationem hanc non incidit impediẽs prædictos iudices, ne iurisdictione profana vtantur; nam Bulla excommunicat solum, qui impediunt ipsos, ne iurisdictione Ecclesiastica vtantur, ergo secus, si, ne ꝓfana, eosdem impediãt, ob rationes proximè allatas. Quare impediens Imolensem Episcopum, ne iurisdictione profana in homines Bagnarię vtatur, in excommunicationẽ hanc non incidet; esto ob Episcopatũ iurisdictionem illam habeat.

Tertiò in excommunicationem hanc non incidit, qui impedit iudices alios Ecclesiæ, qui iurisdictionem Ecclesiasticam nõ habent; nam Bulla loquitur solũ de habentibus iurisdictionẽ Ecclesiasticam; non igitur in pœnam hãc incident, qui impediũt Gubernatores terrarum, Comissarios, Præsides Ecclesiæ, quo minus sua iurisdictione laica vtantur, esto ipsæ personæ Ecclesiasticę sint.

Quarto in excommunicationẽ hanc non incidit, vbi eos impedit, ne vtantur iurisdictione cõtra canones, nam Bulla punit solum impedientes, vbi impediũt iurisdictione vtentes secundum canones: ergo secus si contra canones vtantur; valet enim argumentum à contrario sensu, vt habetur in le. 1. & ibi DD. not. ff. de off. eius. Quare si quis ipsos impediat, vel quòd sunt notoriè excommunicati, denunciati uè, necnon à iurisdictione suspensi, quo casu iurisdictionis vsum nõ

habent,

habēt,& ab ipsis acta nulla sunt, vt habetur in ca.ad probandum, & ibi communiter not.de re iudi.in excommunicationē hanc non incidunt. Si quoque ob id, quòd subditi eius non sunt, quo casu tunc priuatæ personæ existimantur.argu.c.fin.de constit. lib.6.& l.fin.ff. de iurisdict. om. iud.tantundem. Si itidem,quòd causæ,quas agunt,ad iurisdictionem suam non pertinent, vt pote quia aut causæ spirituales nō sunt,vel personæ, in quas iurisdictionem exercent,non sunt Ecclesiasticæ. Vel esto causæ Ecclesiasticæ sint, tamen ad suam iurisdictionem non pertinent ; Bulla enim punit impedientem, ne sua iurisdictione vtatur, non autem ne aliena; in his omnibus casibus pœnam hanc euadet,sicut etiam in causis mixtis, vt crimen vsuræ,adulterium, & huiusmodi,si iudex laicus ecclesiasticum præuenerit,non dicitur impedire; nā in his causis locus est præuentioni,vbi à laico cōmittuntur,vt dixit Abba. in c.1.nu. 3.de sortil.atque sic dixit Iacob. de Graff.libr.4. decis.cas.consc. in expositione Bullæ Cœnę Domini.num.126.cum sequē.sicut etiam si impediret, vbi non seruarent formam traditam ꝑ canones,& à Trident. Synod.cap. 20.de reform.sess.24.Et ad summam,vbi de iure ipsos impedit, vel modis legitimis,idest remediis à iure inuentis, vt appellatione;nam in omnibus his casib. impediunt vtentes iurisdictione contra canones; Bulla verò excommunicat, qui impediunt vtentes ea secundum canones.

Postremò in excommunicationem hanc non incidit, q̃ aut præcibus, aut præmio impedit, quo minus sua iurisdictione vtātur, ob ea,quæ in præmissis diximus: Quare si Episcop⁹ aliquid contra laicum facit, & iudex secularis eū hortetur, ne id agat, in excommunicationem non incidit,vt dixit Iacob.de Graff. li. 4.decis.cas.consc.in Expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 124. Sed iam ad alteram partē huius Capitis veniamus.

Vers. Ac etiam eos, qui post ipsorum ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum, quorumcunque sententias, & decreta, aut aliàs iudiciū eludentes, ad Cancellarias, & aliàs Curias seculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia ordinarijs, aut delegatis prædictis decerni, &

& contra illos exequi procurant.

SVMMA.

1 *Recurrentes à decretis iudicũ Ecclesiasticorum ad iudices seculares in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Recurrentes à iudicibus Ecclesiasticis ad iudices seculares quando in excommunicationem non incidant.*

3 *Curantes, vt mandata fiant iudicibus Ecclesiasticis à secularibus, in excommunicationem incidũt.*

IN hac secunda parte huius capitis duo genera hominum excõmunicantur. Quare duas regulas ponamus.

In excommunicationem hãc
1 igitur † incidunt primò, qui post sententias, & decreta, & alia huiusmodi iudicum Ecclesiastico rum, ordinariorum, & delegatorum recurrunt ad Cancellarias, & alias Curias seculares, & curant per ipsas, vt prohibitiones decernantur, & exequantur contra prędictas sententias, & decreta; & sic procurant, vt impediantur, ne executioni mandentur, vt habetur in versi. proposito. Quę excommunicatio afficit in omnibus casibus, quos in antecedenti regula posuimus; nã de ipsis agitur, & ad ea refertur, vt per se patet.

Item afficit excommunicatio hęc non solum, qui curãt, vt acta ab ordinariis prædictis ꝓhibeantur per curias seculares, verum etiam & qui curant per easdem prohiberi acta à delegatis eorum ordinariorum, ob illa verba, Vel ab eis delegatorum, quorumcunque.

Excipiũtur † tamen casus posi 2
ti in antecedenti regula.

Item, vbi solum recurrẽt, sed nihil præterea facerent contra acta dictorum ordinariorum; tũ quòd verba cum effectu sunt intelligenda. argu. l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iur. tum qđ tria requiruntur, quo in excommunicationem hanc incidãt, scilicet, vt recurrant ad Curias seculares; & curent decerni ꝓhibitiones contra ipsos iudices; & cõtra ipsos exequi, declarat hoc Copulla illa Et, quæ simul illa tria coniungit, atque idcirco simul esse debent. arg. l. si hæredi plures. ff. de constit. institu. Esto igitur recurrant ad Curias seculares: esto curent decerni prohibitiones, tamen nisi curent executioni mandari, & sic vt fiãt ad monitiones ipsis iudicibus, in

ex-

excommunicationem hanc nõ incident. Sed iam alteram regulam ponamus.

In excommunicationẽ hanc
3 †quoque incidunt, qui post ipsorum ordinariorum, delegatorumve ipsorum sententias, & decreta ad Curias seculares recurrentes curant mandata pœnalia fieri ipsis ordinariis, aut delegatis, ob verba illa Et mandata ẽt pœnalia. Quę excommunicatio eisdem modis, quib. superiores, declaratur; iam ad tertiam partem veniamus.

Vers. Eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur.

S V M M A.

1 *Iudices seculares decernentes aliquid contra iudices Ecclesiasticos in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio etiã, quousque pateat, declaratur.*

2 *Exequentes mandata facta à iudicibus laicis contra iudices Ecclesiasticos in excommunicationem incidunt.*

IN hac parte duo genera hominum excõmunicãtur, duas ergo regulas & hic ponamus.

In excommunicationem hãc
1 ergo†incidunt iudices, qui ipsis iudicibus Ecclesiasticis prohibitiones, mandatave pœnalia p̃dicta decernunt, vt habetur in versi. proposito. Quæ excommunicatio declaratur, vt superior.

Item afficit excõmunicatio hæc, statim atq. huiusmodi hęc decreuerunt, esto adhuc executioni mãdata non sint, ob verba illa, Qui hæc decernunt; nam decernere est actus diuersus ab executione. Sed iam alteram regulam ponamus.

In excommunicationem hãc
2 etiam†incidunt, qui mandata pœnalia cõtra ecclesiasticos iudices prædictos exequuntur, ob verbum illud Exequuntur. Quare apparitores, plazarii vulgo dicti, seu Sbirri in excommunicationem hanc incident prædicta exequentes. Quę excommunicatio etiam declaratur, vt superiores.

Excipitur tamen primò, vbi id se non posse ignorarent, q̃d sæpius contingere potest, nam tunc excusantur. arg. c. Apostolicæ. de cler. excom. min.

Item excipitur, vbi ad id cogerentur; nam tunc etiam pœnam hanc euadent, vbi tamẽ probabilis metus ipsis iniiceretur; non enim verisimile est Ecclesiam cum graui periculo voluisse

ſe quem excommunicatione afficere: ſed iam ad poſtrem ā partem huius Capitis veniamus.

Verſ. Seu dant auxilium, cōſilium, patrocinium, & fauorem in eiſdem.

SVMMA.

1 *Auxilium, conſilium, fauoremve præſtantes iudicibus ſecularibus contra Eccleſiaſticos Iudices in prædictis, in excommunicationē incidunt.*

IN hac parte excommunicantur, qui fauent in prædictis caſib⁹ vno ex quatuor modis. Quare vnam tantum regulam ponamus.

1 In excommunicationem hāc igitur † incidūt, qui auxilium ad prędicta dant, quod multis modis fit, vel re, vel verbis, vt alibi declarauimus

Item, qui ad hæc facienda conſilium dant, exempli gratia, vel vt fiant, vel quo modo fiant. Item, qui patrocinium ad eadē præſtant, vt pote apud Cancellarias, & Curias ſeculares, & ſic in iudicio. argu. c. 1. de poſtulā. Quare & procuratores, & aduocati, qui rem hanc agunt, in pœnam hanc incident.

Poſtremò & qui fauorem p̄bēt, quod multis modis fieri poteſt, vt pote in iudicio curando, vt facilem ingreſſum ad Curias ſeculares hi habeant. Item curādo, vt quā primum res expediatur, quod faciunt ii, qui vulgo dicūtur Solicitatores. Item ſcribendo prædictas inhibitiones, et mandata pœnalia, quod faciunt publici ſcribæ. Extra iudicium verò multis modis, vt alibi diximus. Hi omnes ergo in excommunicationem incident: q̄ excōmunicatio, vt ſuperiores, declaratur.

Excipitur tamen, vbi executio facta non eſſet; nam ſi is, cuius de re agitur, in excommunicationem non incidit; nec ii, qui ad id opem tulerunt. Atqui de Capite hoc ſatis; ad aliud tranſeamus.

De excommunicatione lata contra Vſurpantes fructus Eccleſiaſticos, vel eoſdem ſine legitima licentia ſequeſtrantes: Cap. XVII.

Quive iuriſdictiones, ſeu fructus, reditus, & prouentus, ad nos, & Sedem Apoſtolicam, & quaſcunque Eccle-

 ſiaſticas,

siasticas personas ratione Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, vsurpant. Vel etiã quauis occasione, vel causa sine Romani Põtificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentiũ expressa licentia, sequestrant.

SVMMA.

1 *Iurisdictio quid sit.*
2 *Fructus quid, & quotuplex sint.*
3 *Reditus, & prouentus quid significent.*
4 *Vsurpare quid significet.*
5 *Ecclesiarum nomine quæ comprahendantur.*
6 *Monasteriorum nomine quæ comprahendantur.*

CAput hoc in duas partes diuiditur; secunda incipit ibi, Vel etiam, de quibus singulis agendum est, et prius de prima, in qua excommunicantur vsurpantes iurisdictionem, fructus, reditus, & prouentus Ecclesiastícos. Verum, quò dilucidior res fiat, prẹmittenda hæc sunt. Primum, quid sit Iurisdictio. Item, quid fructus, reditus, & prouentus Ecclesiastici. Tertiò, quid significet verbum hoc vsurpare. Postremò, Ecclesiarum, & monasteriorum nomine quænam compræhendantur.

1 Quoad primum igitur † iurisdictio nil aliud est, quam iurisdicendi facultas, vt habetur in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iud. Et diuiditur in Ecclesiasticam, & secularem: quod ad rem nostram autem pertinet, pro vtraque iurisdictione hic accipitur, vt ex iis, quæ infra dicemus, apparebit: in quibus autem consistat iurisdictio Ecclesiastica, declarauit, & docuit Gloss. in cap. transmissam. de elec. & nos in antecedenti Capite: in quibus verò iurisdictio secularis, tradunt DD. in cit. l. imperium.

2 Fructus autem † sunt reditus, qui ex re aliqua percipiuntur; & hi partim sunt ciuiles, vt pensiones domorum, vecturę nauium, & id generis, qui non ex re, sed propter rem hominis industria & cura feruntur, quamobrem industriales eos appellauit Coua. lib. 1. variar. resol. capi. 3. partim naturales, & hi sunt ii, in quibus modica, aut nulla hominis industria requiritur ad eos habẽdos, vt poma, & id generis, partĩ naturales, & industriales, in quib. multa opera hominis requiritur, vt segetes, frumentum, & id ge-

generis,atque sic tradidit, ac declarauit Bart.in l.ex diuerso.numer.1.ff.de rei vind. & sequitur Abba.in c.grauis.num.3.de restit.spol.quoad rem nostram verò pertinet,vniuersi accipiũtur, 6 vt infra probabimus.

3 Reditus autem† et prouentus idem significant, quod fructus; & reditus dicti sunt à verbo Redeo,q̄a quot annis è fundo, vel prędio ad nos redeunt, seu veniunt,vt asseruit Nauar. in Tractatu de redit.Eccl.q.1.in 1.monitione in fine. Prouentus verò à verbo Prouenio: idcirco autẽ 1 nomina hęc tria posita sunt,quo significarentur vniuersa, quæ ꝑcipiuntur ratione Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum.

4 Vsurpare autem† nil aliud significat,quod ad rem nostrã pertinet,quàm ius alicuius rei, siue aliquid sibi arrogare, tanquam 1 auctoritatem ad id habeat,& id possit,vt sensit Caietan. in Sum. in verb.Excommunicatio.capi. 27.in Secunda parte versi.Quarta,ibi Ex qua forte, & habetur in Clem.1.in verb.Vsurpare,& ibi Zabar.de decim.& in c.generali.de elect.lib.6.

5 Ecclesiarum nomine autem† intelliguntur Episcopatus, Archiepiscopatus, Patriarchatus, necnon beneficia alia Ecclesiastica curam animarum habẽtia, vel non habentia; quamobrem comprehenditur etiam Papalis Episcopatus.Item canonicatus, & præbendæ.

Monasteriorum demum† nomine accipiuntur monasteria quorumcunque regularium, & tam virorum, quàm mulierum. arg.c.Ioãnes iunct.c. cum virũ, de regular.His sic præmissis, iã regulam ponamus.

S V M M A.

1 *Vsurpantes fructus Ecclesiarũ quarumcunque,seu Ecclesiasticos fructus,in excommunicationem incidunt,quæ excommunicatio,quousque pateat,declaratur.*

1.

Præmissis antecedentibus; iam regulam, vt polliciti sumus,ponamus.†In excommunicationem hãc igitur incidũt, qui vsurpant fructus Ecclesiarũ quarumcunque, vt habetur in initio Capitis.

Quę excommunicatio afficit primò,quicunque sit, qui vsurpet; cùm ob dictionem illã omnes,positam in Capite xiv. ad quam refertur principium huius Capitis; tum ob relatiuum, Qui,hic positum, quæ duo neminem excludunt.argu.l.Iulianus.

nus.ff.de leg.3.iunct.Gloss.Clemen.1.de sepult. Quare, vel Imperator, vel Rex, vel Dux, vel inferior alia persona laica, tā priuata, quā publica hæc vsurpet; in excommunicationem hāc incidet. Item vel Cardinalis, vel Patriarcha, vel Episcopi, aliive inferiores clerici.

Item excommunicatio hęc afficit quoscunque fructus Ecclesiarum quis vsurpet, ob verba illa Iurisdictiones, seu fructus, reditus, & prouentus. Qui ergo in aliqua Ecclesia, seu Episcopatu, in quo ius non habet, aut censuras fert, aut iudicat, aut beneficia confert, & id generis, quòd iurisdictionem Ecclesiæ, & iurisdictionis fructus vsurpat (collatio enim beneficiorū in fructu mensæ Episcopalis est, vt dixit Gloss.in cap.cùm olim, de maiorit.& obedien.) in excommunicationem hanc incidet. Et quoniā Ecclesiæ aliquæ iurisdictionem secularem etiam habent, vt Ecclesia Romana, quæ & ꝓuincias sub se habet, in quibus iurisdictionem secularem etiam exercet, sicut etiam Episcopatus Imolensis, Bagnariæ, & Archiepiscopatus Bononiensis in aliis locis; ob eam rem & in his iurisdictionem sibi vsurpans in pœnam hanc incidet. Qui itidem agrorum fructus alicuius Ecclesię, vel ædium vsurpabit, pœnā hanc non euadet, quoscunque fructus percipia, vel industriales, vel naturales, vel ciuiles; nā, ex quo multiplicis generis sunt, vt pręmissimus, & Bulla indistinctè, & generaliter loquitur, indistinctè, & generaliter intelligi dēt.arg.l.de prętio.ff.de pub.in rem act. Hinc, qui ab emphyteuta Ecclesiæ Canonem sibi præstandam curat, qui & reditus dicitur in l.2.in verb.Ne autem.C. de iur.emphyt. Item & qui oblationes n Ecclesiis factas etiam vsurpat (nam ratione Ecclesiarū habentur, & ad Ecclesiasticas ꝑsonas pertinent, vt habetur in c. hanc consuetudinem.10.qu.3.) hi omnes in excommunicationem hanc incident.

Tertiò excommunicatio hæc afficit bona hæc vsurpantes, ad quascunque personas Ecclesiasticas ipsa pertineant, ob verba illa Ad nos, & Sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas pertinentes. Siue igitur ad Romanum Pontificē, Siue ad Cardinales, siue ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates; inferioresve clericos, religiosos, religiosasve pertineant, in excommunicationem incident ea bona vsurpantes. Quare, & qui bona Ecclesiarum, quæ commendatæ sunt eq
tibus,

tibus S. Ioannis, qui Meliuetani dicuntur, vel Calatrauæ, vel Alcantaræ, vsurpauerint, quoniã & hæc bona Ecclesiastica sunt, & equites illi Ecclesiasticæ personæ, vt diximus antea, pœnam hanc non euadent.

Quartò excommunicatio hęc afficit, quarumcunque Ecclesiarum ratione bona hæc ad Ecclesiasticas dictas personas pertineant, vt pote vel sint monasteria, vel sint beneficia animarum curam habẽtia, vel simplicia, ob verba illa Ratione Ecclesiarũ, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum.

Quintò afficit excommunicatio prædicta bona vsurpãtes; vel beneficia illa vacent, cum ob rationes, quas reddidit Nauarr. in Man. cap. 27. num. 70. versi. Sexta ibi, Neque, qui capiunt; tum ob verbum illud Ad nos, & Sedem Apostolicam; nam illud ꝑ nomen Nos, significat, dum Romanus Pontifex viuit, illud vero Et Sedem Apostolicam, quãdo & mortuus est, & sic vbi Sedes Apostolica vacat; nam ipsa nũquam moritur, vt habetur in c. si gratiosè. de rescrip. lib. 6. ergo idem & de aliis Ecclesiis vacantibus dicẽdum est; vna enim pars legis, aliam declarat. Qua re opinio Caietan. non est accipienda, qui contrarium sensit in Summa, in verb. Excommunicatio. cap. 27. versi. Tertia. In omnibus igitur his casibus Ecclesiastica bona vsurpans in excõmunicationem hanc incidet; sed iã casus explicemus, in quibus pœnam hanc quis euadat: id quod in sequenti explicabimus.

SVMMA.

1 *Vsurpantes Ecclesiastica bona quãdo in excommunicationem non incidant.*

2 *Furantes fructus Ecclesiæ in excõmunicationem non incidunt.*

II.

§. Vidimus, qui in excommunicationem hanc incidũt; modo videamus, qui non incidunt.

1 †Primum igitur in excommunicationem hanc quis nõ incidit, q Ecclesias ipsas vsurpat, idest occupat; nam Bulla excõmunicat solùm vsurpantes fructus, & prouentus Ecclesiarum; ergo secus si occupet beneficia; non enim fructuum nomine beneficia continentur: ex quo igitur Bullæ verba hisce non conueniunt, ergo nec dispositio. argu. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. quãuis aliàs grauissimè peccent, & puniantur. Hæc tamen exceptio mihi non omnino probatur; nam occupata ecclesia, &

reliqua

reliqua occupata censentur. ar-
gu.ca.accessoriam. de regu.iur.
lib. 6.

Secundò in excommunicatio
nem hanc non incidit,q. fructus
ad Ecclesiasticas personas aliũ-
de,quàm ab Ecclesiis,monaste-
riisve pertinentes vsurpant; nã
Bulla excommunicat solũ vsur-
pantes fructus ad ecclesiasticas
personas pertinentes, quos ha-
bẽt ratione Ecclesiarum,& Mo
nasteriorum;ergo secus si aliun-
de; inclusio enim vnius alterius
exclusio est.arg.capi. non ne.de
pręsumpt.& l.cum prætor. ff.de
iud.atque sic dixit Caie.in Sum.
in verb.Excommunicatio. cap.
27.versic.Prima ex parte rei ac-
ceptæ,& Nauar.in Man.cap.27.
num.70.ver.Sexta. ibi Primum.
& Tolet.in Bulla Cœnę Domi-
ni,excommunicatio.9. numero
12.Quare si bona Ecclesiastica-
rum personarum quis vsurpet,
quæ ratione sui patrimonii ha-
bent,vel aliundè acquisita,in ex
communicationem hanc nõ in
cidet , atque sic dixit Iacob.de
Graff.libr.4.Decis.cas.consc.in
expositione Bullæ Cœnę Domi
ni.num.130.Sicut nec is, qui v-
surparet fructus fundi empti ex
fructibus Ecclesiæ nomine ip-
sius Ecclesiasticæ personæ. Secus
tamen de eo dicendum est, qui
vsurpat fructus patrimonii; quod
pro titulo alicui,est assignatum,
iuxta decretum Trid. Synod.nã
patrimonium hoc priuilegia bo
norum Ecclesiæ habet, vt dixit
Glos.in c.episcopi. de præbend.
& ibi Dec.nu.11.& Felin. in ca.
Sanctæ Mariæ.nu.14.versi. Ad-
de.D.Card.de constit. & Naua.
in consil.1.de immunit. Eccl. li.
3. Hæc igitur & huiusmodi v-
surpantes in excommunicatio-
nem hanc non incident.

Tertiò excommunicationem
hãc effugiunt,qui fructus prędi
ctos occupãt, non quasi hoc eis
liceat,& possint,& sic auctorita
tem habeant,quod verbum vsur
pare significat, sed vt res aliàs
surripiunt;nam Bulla excommu
nicat vsurpantes tales fructus,
quod verbum vsurpare signifi-
cat ex auctoritate id facere, &
auctoritatiuè,quod aiunt,vt di-
xit Caietan.ibid.versic. Ex qua
forte:nam,vt ipse ait, factus est
Canon iste contra Dominos, q.
hæc vsurpant,quasi potestatem
in hoc habentes, quamuis om-
nes comprehendat tam priua-
tas personas , quàm publicas ,
modo id ex auctoritate faciãt,
& sequitur Nauar.ibid. & Tole.
eod.vbi infra. Quod est notan-
dum contra eos,qui vsurpãt fru
ctus Ecclesię quasi id eis liceat,
vt Barbiani factum audiui; ex
quo igitur non hoc animo oc-

cupant,

2 cupant, pœnam hanc euadent.† Quare qui furantur fructus Ecclesiæ, & sic fures, latrones, & milites, quòd nō hoc animo occupāt, in excommunicationem hanc non incident, vt dixit Caietan. ibid. versi. Secunda, ibi Et per hanc, & Nau. eo. vers. Quare latrones, & Iac. de Graff. ibid. & Tolet. in Bulla Cœnę Domini Excōmunicati. 9. n. 12. ver. Tertiò; sicut nec etiam, qui necessitatis causa, qui ve, vt suum hēat, hos fructus surripit, vt consuluit Nauar. in cons. 30. de senten. excom. lib. 5.

Postremò, vbi vsurpans constitutionem hanc probabiliter ignorat; nam neque hic in excōmunicationem hanc incidet. argu. c. fin. de constit. lib. 6. & ca. si quis cum eo, de sentent. excom. in antiq. Quare, quòd Bulla hęc raro publicatur in Villis, & à rusticis ob id ignoratur, pœnam hanc euadent fructus hos vsurpantes, quod est notandum; quādoquidem rustici existimant sibi hoc licere, & nisi ratione hac excusentur, pœnam hanc non euadunt; idem de iis cōcludimus, qui vsurpant ea bona, sed nesciunt, an sint Ecclesiastica, sed vt alia quæuis bona capiuntur; necessario enim requiritur, vt capiantur, tanquam Ecclesiastica, vt sensit Nauar. ibid. Non itidem qui de licētia legitimè id facit, vt dixit Iacob. de Graff. ibidem, & Nauar.

Vers. Vel etiam quauis occasione, vel causa sine Romani Pontificis, vel aliorū ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia, sequestrant.

S V M M A.

1 *Sequestrantes sine licentia legitima fructus Ecclesiasticos in excōmunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

IN hac postrema parte huius Capitis excommunicantur laici iudices, qui fructus prędictos Ecclesiarum quarumcunque, & beneficiorum ad Ecclesiasticas personas pertinētes sine expressa licentia eorum, qui id possunt, sequestrant. Cuius rei cognitio vt dilucidior sit (quoniam quid sit sequestratio, & quotuplex, declarauimus in cap. XIII.) vnum hic dicimus agi in hac parte de sequestratione necessaria, quę est illa, q̄ iussu iudicis fit, vt declarauit Abb. in

in c.2.num.11.versi.Quędam enim est sequestratio voluntaria de sequestr.& in c.1.nu. 19.in fine,eod Hoc præmisso,iam regulam ponamus.

In excommunicationem hãc
1 igitur†incidunt laici iudices,q̃ sine legitima licentia prędictos fructus sequestrant, vt habetur in proposito versi.Quæ excommunicatio afficit sequestrantes vel iudices ordinarii,vel delegati sint;nam tam ordinarius, quã delegatus sequestrũ facere põt, vt dixit Abb.in cit.c.2.num.21. versi.Secundò not.de sequestra. & Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. arg.l.de prætio.ff.de publ. in rẽ act.& ob id tam ordinarios,quã delegatos excõmunicatio hæc afficit.

Postremò excommunicatio hæc afficit sequestrantes quacũque occasione,vel causa sequestrãt,ob verba illa,Vel etiã quauis occasione,vel causa.Vel igitur sequestrum faciant, ne seditio fiat,ad armave veniatur, vel ne fructus auferantur,consumẽturve,vel ne possessor eorũ fiat non soluendo, ad summam ob quãcumque causam,& rationẽ, id faciant,pœnam hanc nõ euadent.

Excipitur tamen primò, vbi de expressa licentia Romani Põtificis,vel alterius ad id facultatem habentis sequestrũ faciũt, nam tunc pœnam hanc euadẽt, ob verba illa Sine Romani Põtificis,vel aliorum ad id facultatem legitimam habentium expressa licentia ; ergo secus si cũ licentia eorum;valet enim argumentum à contrario sensu. argu.l.1.& ibi communiter no. ff. de off.eius.Quare,q̃ ab Episcopis,eorumve Vicariis facultatẽ hanc habent , in pœnam hanc non incident.

Excipitur etiam, vbi sequestrum fit ab iis, qui suo iure id possunt,cuiusmodi sunt Episcopi,eorumve Vicarii, & iudices Ecclesiastici;nam,si ipsi facultatem hanc aliis tribuere queunt, multo magis eam exercere ipsi valent.argu.auth.multo magis. C.de sacrosanct.Ecc.Quare vel iniustè sequestrum faciant,pœnam hanc euadent;nam & iniusta sententia tenet.ar.c.sacro.de senten.excommun.& ca.1.de re iud.lib.6.etenim canon hic contra laicos factum est.

Tertiò excipitur is,qui id faciendum per iudices prædictos curauit;ex quo enim Bulla excõmunicat sequestrantes,ergo nõ eos , qui sequestrandum curant per iudices,tum quod sumus in pœnis,& idcirco sunt coarctandę.l.interpretatione.ff.de pœn.

tum quòd positum in vno casu nõ extenditur ad alium c. pœnę. de pœnit. d. 1. atque sic consuluit Nauar. in consil. 38. de sent. excomm. lib. 5.

Postremò excipitur; vbi seqstratio voluntaria fit, & sic vbi partes ipsæ inter se conueniũt, vt sequestrum fiat; nam agitur de sequestratione necessaria, vt præmissimus, id quod probatur ex Bulla, quoniam vt legitimè sequestratio fiat ab iis, qui iure suo id nequeunt, licentiam habere debent, quæ nõ postulatur ad sequestrum voluntarium faciendum. Atqui de hoc Capite satis, ad aliud veniamus.

De excommunicatione lata contra imponentes onera Ecclesiasticis personis, eorumque bonis, nec non ea exigentes, accipientesque: itemque prædicta procurantes, ratione-ve quapiam fauentes. Cap. XVIII.

Qui ve collectas, decimas, taleas, præstantias, & alia onera clericis, prælatis, & alijs personis Ecclesiasticis, ac eorum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorũ bonis illorũque fructibus, reditibus, & prouentibus huiusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia impo nunt. Et diuersis etiam exquisitis modis exigũt. Aut sic imposita etiam à sponte dantibus, & concedentib. recipiunt. Nec non qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere exequi, vel procurare, Aut in eisdem auxilium, consiliũ, vel fauorem præstare non verentur; cuiuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Iudices, Comites, Barones, & alij Potentatus quicunque etiã Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, Terris quoquomodo Præsidentes, & Consiliarij, & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate, insigniti. Innouantes decreta super his per sacros

Canones tam in Lateranēsi nouissimè celebrato, quā alijs Concilijs generalibus edita etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

SVMMA.

1 *Collectæ, Taleæ, Præstantiæ quid sint.*
2 *Onera triplicis generis sunt personarum, rerum, & mixta, & quæ sint.*

IN hoc Capite, quòd diuiditur in sex partes, quarum secūda incipit ibi. Et diuersis. Tertia ibi, Aut sic imposita. Quarta ibi. Nec nō qui per se. Quinta. Aut in eisdē consilium. Sexta ibi, Innouātes decreta; in hoc, inquam; capite excommunicantur, qui onera ꝑsonis Ecclesiasticis, eorumve bonis imponunt. Quam rem vt dilucidius explicemus præmittēda tria sunt. Primū nomina hæc Collectę, Decimę, Taliæ, Præstantiæ quid sint. Deinde, esto sint onera, quotuplex sit onus generatim sumptum. Postremò, de quibus oneribus hic agatur.

1 Quoad primum igitur † Collectæ, Decimę, Taleæ, & Præstātiæ sunt onera quædam, de quibus paulo post agemus, id quod declarat Bulla, dum subiungit illa verba Et alia onera; quibus innuitur antecedētia, quæ sunt proximè dicta, onera esse; nam dictio Alia, est relatiuum similium. vt dixit Gloss. in l. si fugitiui. C. de ser. fug. & Iaso. in l. si domus. nu. 22. ff. de leg. 1.

2 Quoad secundum † onera generatim sumpta triplicis generis sunt; partim personarum, partim rerum, partim mixta. Personarum onera sunt ea, in quibus præstandis corporis labor cum animi solicitudine, ac vigilātia in primis requiritur, vt tutelæ munus, ac curæ cum minoris, tū furiosi, vt dicitur in le. 1. §. illud tenendum est, & in le. fin. ff. de muner. & honor. Rerum verò onera sunt, quæ soluit quis in primis per sumptus, & ad summam, quæ sumptibus patrimonii, & damnis expediūtur, vt habetur in cit. l. 1. §. illud tenendū est, & in ead. l. fin. §. patrimoniorum. Mixta verò onera sunt ea, in quibus & corporis labor, & rei sumptus requiruntur, vt habetur in ead. l. fin. §. mixta.

Quoad tertium concludēdū est hic agi de oneribus rerum, q̄ præstantur, vel ratione personę, vel rei, vt colligitur ex Bulla ipsa;

la;nam Collectæ, Decimæ, Taleæ,& Præstantiæ soluuntur sũ ptib.patrimonii; collectę enim, quæ vulgo nominantur Coltæ, pecunia soluuntur,sicut etiã decimę.arg.tot.tit.de decim. Taleæ verò,quæ vulgo nominãtur Taglioni,& in hoc numero habentur;quę ob id sic appellãtur, quoniam præscribitur cuique, & taxatur,vt ita dicam, quantũ quisque soluere habeat.Præstãtiæ verò sunt,quæ vulgo dicuntur Præstanze;nam Domini terrarum à suis subiectis eas sępius exigunt, vbi pecunia opus habent:& quoniam accipiunt eas, quasi mutuo, ob id sic sunt nominatę. Ex his ergo apparet de oneribus rerum solum agi.Nec obstat clausula illa generalis Et alia onera,quasi comprehendat & personalia; nã, etsi illa dictio Alia,rem diuersam significat,eiusdem tamen qualitatis, cuius est antecedens, esse indicat,vt DD.communiter not. & Gloss. in l.si fugitiui.C.de seru.fugiti. & in c.sedes.de rescript. & Iaso. in l.si domus.nu.22.ff.de legat. 1.at antecedentia rerum onera sunt; ergo & quæ per ea verba Alia,significantur, rerum onera erunt. Hęc autem esse possunt, vt subsidium, donũ, quota, subuentio,vt habetur in c. clericis, de immunit.Eccles.libr.6. de oneribus rerum ergo hic agitur: idque meritò:nam in his potissimum Ecclesiasticæ personæ vexantur, ergo meritò fuit in his ipsis consulendum.arg.l.nam ad ea.ff.de leg. & c.vbi periculum. de elect.lib.6.etenim & in pontificio iure de ipsis in tit. de immunit.actum est,& in ca. quanquam.de cens.cod.lib.His sic p̃missis;iam rem agamus:& quoniam in prima parte de sex agitur,ob eam rem, vt dilucidiorẽ materiam hãc habeamus,regulas sex ponamus.

SVMMA.

1 *Imponentes collectas,taleas, præstantias,& alia onera rerum personis Ecclesiasticis in excommunicationem incidunt:quæ excommunicatio,quousque pateat, declaratur.*

1.

§. Regulas sex ponendas nobis proposuimus, iam igitur primam ponamus.

1 In excommunicationem hãc igitur primò incidit,† qui imponit collectas,taleas,præstantias, & alia onera rerum personis Ecclesiasticis,etiam beneficium eccl. non habentib. vt habetur in initio Capitis. Quæ excommunicatio in multis casibus afficit.

Nam primò afficit, quicũque onera hæc imponit, cuiuscunque sit præeminentiæ, dignitatis, or dinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, Regalive præfulgeat dignitate; seu sint Principes, Duces, Comites, Barones & alii Potentatus, qùicunque etiam regnis, prouinciis, Ciuitatibus, terris quoquomodo Præsidentes, & Consiliarii, & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate insigniti, vt habetur in versi. Cuiuscunque sint p̄eminentię; etenim clausula hæc in fine posita ad antecedentia omnia refertur. arg. ca. secundò requiris, & ibi not. de appel. Vel igitur Ecclesiasticæ ꝑsonę sint, vel seculares quacunque dignitate, potestateve prędıtæ in excommunicationem hanc incidunt, si onera prædicta Ecclesiasticis personis imponant.

Item afficit excommunicatio huiusmodi onera imponentes, etiam si in temporalibus ordinario iure Ecclesiæ subiecti non sint; nam Imperatores, & Reges in pœnam hanc incidunt, vt proximè vidimus, & tamen manifesto constat in terris suis tantum hæc imposituros. Postremò priuilegium hoc habebunt, sicutetiam priuilegium eius c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4.

Tertiò afficit excommunicatio hęc quęcunque onera huius modi imponantur, & quocunq. nomine nominentur, vel Collectæ, vel Taleæ, vel præstantiæ, vt habetur in Bulla, vel pedagia vel guidagia, aliudve onus, q̄d pecunia exsoluendum sit. Quare qui pro transitu aliquid ab ipsis Ecclesiasticis personis prę standum imponit, in excommunicationem hanc incidet.

Quartò excõicatio hæc afficit, quæcunque personę Ecclesiasticæ sint, quibus hęc onera imponuntur, ob verba illa Clericis, Pręlatis, & aliis personis Ecclesiasticis; nam personæ Ecclesiasticæ partim sunt clerici in clericatu constituti, partim in religione aliqua, vt habetur in c. duo sunt genera. 9. q. 3. & quoniam rursus personę huiusmodi partim iurisdictionem habent, partim non habent; ob eam rẽ cuiuscunque generis sint, hoc Capite compręhenduntur; nam nomen illud Pręlatis, iurisdictionem significat, vt not. Abb. in c. cum ab Ecclesiarum. de off. ordi. Siue igitur sint simplices clerici siue in dignitate constituti, siue in religionem aliquam ingressi, & ob id siue Monaci, siue religiosi cuiuscũque ordinis, & ob id etiam Equites, qui aliquã religionem sunt professi, cuiusmodi sunt equites Meliuetani;

ni, Calatrauæ, & Alcantaræ priuilegio hoc fruentur.

Quintò afficit excommunicatio hęc, vel Ecclesiasticæ personæ, quibus hæc imponuntur, excommunicatę, suspensæ, interdictæve sint; nam non idcirco sua priuilegia amittunt, vt nos probauimus in Tractatu nostro de Censuris, in Tab. 1. ca. 13. §. 15. num. 7. Idem & de depositis verbo dicimus, sicut etiam de relegatis alicubi, etenim Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argu. l. de prætio. ff. de publ. in rem act.

Sextò afficit excōicatio hęc, vel directè, vel indirectè pdicta onera imponātur, ob verba illa Directè, vel indirectè, q̄ referūtur etiam ad primum dictum huius Capitis; declarant hoc verba illa Prędicta facere; nam si in excommunicationem hanc incidunt, qui prędicta facere non verentur, in prædictis etiam habetur dictum nostrum, & regula à nobis posita. Directè, vbi ipsis imponunt. Indirectè, vbi suis famulis, vt dixit Gemin. in cap. quāquam, in fine. de cens. Item, si imponant iis, qui Ecclesiasticis personis suas operas præstāt, & huiusmodi. Item, vbi imponūtur laicis, & à clericis deinceps exiguntur, quod est contra capi. Ecclesię Sanctæ Mariæ. de constit. & ea, quæ tradit Abba. in c. fin. num. 3. de rebus Eccl. non alienan. & Felin. in cit. c. Ecclesię Sanctæ Mariæ. num. 78. & Clar. in Pract. crim. §. fin. q. 72. statutum. 5. & Viu. in sua Sylua. opin. 741. num. 2. & opin. 745. & Nauar. in Man. cap. 17. numer. 203. versic. Rogatus à multis: idque contra Bart. in l. cunctos populos. C. de Sum. Trinit. & fid. Cathol. non enim generale statutū à laicis factum ad clericos pertinet, vt allegati DD. asserunt.

Postremò excommunicatio hæc afficit, vel cōsuetudo adsit, vt onera hæc imponantur: nam non valet, ex quo contra libertatem Ecclesiasticam est. arg. c. 1. de consuetu. & auth. cassa. C. de sacrosanct. Eccl. & auth. itē nulla. C. de Episcop. & cleric. atque sic dixit in simili Abba. in c. non minus. num. 17. versi. Tertiò facit. de immunit. In omnibus his igitur casibus onera hæc imponentes Ecclesiasticis personis in excommunicationem hanc incidunt: iam explicemus eosq ui pœnam hanc euadunt.

SVMMA.

1 *Imponens onera Ecclesiasticis personis quando in excommunicationem non incidat.*

2 *Licentia imponendi onera Ecclesiasticis*

siasticis personis quando concessa intelligatur.
3 *Genus quid sit.*
4 *Species quid sit.*
5 *Indiuiduum quid sit.*
6 *Expressum tribus modis dicitur.*

II.

§ Qui in excommunicationē hanc incidunt vidimus; iā qui eam euadunt, videamus.

1 Primum igitur† in excommunicationem hanc non incidūt, qui licentiam speciatim, & exp̄ssam habent à Romano Pontifice onera hæc imponendi, vt dicitur in versic. Absque similí Romani Pontificis speciali, & ex-
2 pressa licentia. † Ex quibus verbis patet generalem quamcunque non sufficere: idque merito; nam ex quo speciatim cautū est, ne huiusmodi onera Ecclesiasticis personis sine speciali licētia imponantur, per generalem cōcessionem, & licentiam, speciali huic derogatum esse non censetur; nō enim genus derogat speciei, sed species generi, vt dicit̄ in cap. in toto. de regu. iur. lib. 6. Quare qui licentiam habet imponendi onera hęc omnibus, & quibuscunque personis, hac cōcessione, & licētia clericis ea imponere huic non licebit.

Atqui quando specialis, & expressa licentia concessa intelligetur? Quò id dilucidius habeamus, præmittendum est hos terminos nos habere genus, spēm,
3 & indiuiduum. † Genus est vox, quę prędicatur de pluribus differentibus specie, vt animal, &
4 contractus. † Spēs verò est vox, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, vt homo, &
5 commodatum. † Indiuiduū verò est vox, quæ de nullo dicitur, & sunt singularia ipsa, vt Socrates, Titius, & huiusmodi; sic. n. docuit Philosophus in prædicamentis, in cap. de genere, & spe-
6 cie. † Secundò præmittendū est expressum trib. modis dici. Primò illud, quod generatim est expressum. Secūdò illud, quod speciatim. Tertiò illud, quod ꝓprio nomine, vt tradidit Bart. cōmuniter recept. in l. 1. num. 7. versi. Ad sciendum. ff. de vulga. & pupill. His præmissis, quod ad rem nostram pertinet, dico tria. Primum generalem licentiam non sat esse: nam specialis licentia requiritur in Bulla; at vbi requiritur specialiter aliquid fieri, non satisfit, si generatim illud fiat, vt dixit Gloss. in l. 1. in verb. Specialiter. ff. si quis in ius vocat. non ierit, & eam sequuntur Bart. ibi nume. 4. & communiter DD. vt ait Ias. in l. quod in rerum. §. & si nauem. num. 4. ff. de leg. 1. idque meritò; nā, vt pręmissimus, spēs

a

a genere differt, ergo ex quo specialis, & expressa licentia requiritur, generalis non sat erit. arg. l. Papinianus exuli. ff. de mino. Quare si concedatur licẽtia à Romano Pontifice, vt omnibus onera hæc imponantur; nõ idcirco tamen Ecclesiasticis ꝑsonis imponi poterunt. Secũdò dico non requiri licentiam, vt in diuiduis, id est singularibus clericis onera hæc imponi queant, exempli gratia, huic, vel illi clerico; nam Bulla requirit solũ specialem expressam licentiam, at spẽs ab indiuiduo differt, vt præmisimus, ergo nõ necessario id postulatur, vt in indiuiduo concedatur. Tertiò dico requiri, vt speciatim licẽtia hæc tribuatur, scilicet, vt possint onera etiã hęc imponi Ecclesiasticis personis; esto enim deinceps non exprimantur, quænam sint Ecclesiasticę ꝑsonæ; vt pote vel religiosi, vel clerici, tamen imponi licitè ipsis poterunt, atque sic dixit in simili Bart. in cit. l. 1. in fin. ff. si quis in ius vocat. non ierit. De expressa igitur licentia Romani Pontificis onera hæc Ecclesiasticis personis imponentes in excommunicationem hanc non incident.

Secũdò in excommunicationem hanc non incidũt, vbi onera hęc Ecclesiasticis personis imponunt, quę Ecclesiastica priuilegia amisserunt, nam cessante causa priuilegii cessat priuilegium. arg. c. cum cessante. de appell. Quare si clericus degradatus sit, quoniam tũc priuilegiis omnibus nudatur, vt habetur in c. degradatio, in fine. de pœn. li. 6. huic si onera hæc imponãtur, in excommunicationem hãc imponentes non incidẽt; sicut nec etiam si iis imponãtur, qui in religionem aliquam ingressi profiteri in ea noluerunt, sed ab ea egressi sunt; nam etsi quãdiu nouicii in religione sunt ante professionem, Ecclesiastica priuilegia habent, arg. c. religioso. §. fi. de sent. excom. lib. 6. inde tamen egressi ea amittunt.

Postremò in excommunicationem hanc non incidunt, qui onera hęc clericis coniugatis imponunt; nam huiusmodi clerici horum munerum immunitatem non habent, sed duo tantũ priuilegia fori scilicet, & capi. si quis suadente diabolo. 17. qu. 4. vt habetur in c. vnic. de cler. cõiug. libr. 6. Sed de hac regula satis; iam alteram ponamus.

SVMMA.

1 *Imponentes onera bonis personarũ Ecclesiasticarum, quæ aliunde habent, quàm ab Ecclesiis, in ex*

com-

communicationem incidunt.

2 *Imponentes onera bonis personarum Ecclesiasticarum, quæ aliunde habent, quã ab Ecclesiis, quando in excommunicationem non incidant.*

3 *Ecclesiastica personæ pro reb. suis, quas non habent ab Ecclesiis, ordinaria onera, & naturalia soluere tenentur.*

III.

1 §. Secunda regula hęc est. † In excõmunicationẽ hanc quoque incidit, qui prædicta onera bonis personarum Ecclesiasticarum, quæ aliunde habẽt, quàm ab Ecclesiis, vt pote, bonis sui patrimonii, imponit, ob verba illa Bullę, Ac eorum bonis; Non enim verba illa ad bona, quæ ab Ecclesiis habent, referri possunt; quãdoquidem de illis speciatim deinceps mẽtionem facit, & prospicit ibi Et Ecclesiarum, ad alia ergo bona, q̃ Ecclesiasticę personę aliũde habent, referuntur: idque iure meritò, tum quòd aliàs verba illa nihil operarentur, contra c. si papa. de priuileg. lib. 6. tum ob copulam illa Et, quę inter diuersa ponitur, vt tradidit Gloss. communiter recept. in Rubr. ff. de iu. & fact. ignor. & in c. quęrelam. de simon. tum quòd & alia bona clericorum priuilegiũ huiusmodi habent, vt habetur in c. 1. de immunit. Eccl. & in ca. quanquam. in versic. Cum igitur. ibi. Ac res ipsarum, iunct. Gloss. de cens. lib. 6. tum quod id inqunt Abba. in cap. fin. de vit. & honesta. clericor. & in ca. 1. in fine. de cens. in antiqu. & Barto. in l. placet. num. 38. C. de sacrosan. Eccl. & Syl. in verb. Immunitas, 1. num. 22. versi. Sextò, ibi Tertiũ. Quare vel bona patrimonii sint, vel aliunde quæsita, priuilegiũ hoc habebũt. Et hęc excommunicatio, vt superior, declaratur. Nec igitur pro venditione earũ rerum, nec vt tantum in libram soluant, vel taleę, collectęve imponi poterunt.

2 Excipiuntur tamen casus † in antecedenti regula positi. Quare imponentes onera hęc de licentia Romani Pontificis in excommunicationem hanc nõ incident, & facit cap. aduersus. de immunit. Eccl.

Item vbi clericorum res esse desinunt: nam priuilegium hoc ipsis rebus tributum est, ob personarum qualitatem, quoniam scilicet Ecclesiasticæ personę ipsas habent, ergo secus, vbi earũ esse desinunt. arg. c. cum cessante. de appe. & l. adigere, § quamuis. ff. de iure patron.

3 Tertiò † in excommunicationem hanc quis non incidit, vbi onera

onera ordinaria imponuntur, q̃ annex habebant, antequam ad clericos peruenerint, vt pote so 1 lutio talionis; nam, quòd res cũ onere suo trãsit, ob eam rem ad illud præstandum tenebuntur vt dixit Abb. in c. 1. in fi. de cẽ. se cus ergo de extraordinariis impositionibus; nam hæc imponi ipsis non poterunt, vt pro sumptibus factis in aduentu Regis, vel pro victoria de hostibus reportata.

Quartò in excommunicationem hanc non incidit, vbi onera imponuntur, quæ natura rem ipsam sequuntur, vt pote domum quis habet, ergo plateam, quę propè domum est, & cloacam, quæ per eam transit; reficere debet; onera enim hæc rem ipsam sequuntur, & vniuersi ad ipsa tenẽtur, vt habetur in l. 3. ff. de via publ. & vt dixit Abba. in eod. c. non minus. num. 16. versicu. Fateor, & Bar. in l. ad institutionis. C. de sacrosanct. Eccles. & pertinent huc, quæ dixit Bart. Cæpo. de seruit. Vrban. prædior. capit. 20. versic. Tertiò, ad quem spectat: sed de hac regula itidem satis; iam tertiam aggrediamur.

S V M M A.

1 *Imponens onera bonis Ecclesiarũ, in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

IV.

§. Tertia regula hæc est. † In excommunicationem hãc etiam incidit, qui prædicta onera bonis Ecclesiarum imponit, vt dicitur in Bulla ibi Et Ecclesiarum. Nomine autem Ecclesiarum hic accipiuntur Cathedrales Ecclesię Matrices, & Parochiales, vt habetur in Clemẽ. 1. de sentent. excommun. Cathedralis autẽ Ecclesia dicitur Ecclesia Episcopalis, in qua baptismus adest, & dicitur Matrix, qa per baptismum quasi altera mater nos generat. Parochialis verò est Ecclesia animarum curã tantum habens sine baptismo. Ecclesiæ nomine quoque Ecclesiæ simplices intelliguntur, quæ nullam animarum curã habent, vt Ecclesia Sancti Aelisei, & Sãcti Antonii, de Barbiano; bonis ergo harum Ecclesiarum onera prędicta imponẽs in excommunicationem incidit. Bonorum autem nomine accipiuntur, vel sint fundi, vel ædes, & sic tam vrbana, quam rustica prædia.

Excipiuntur tamen nonnulli casus, in quibus quis pœnã hanc euadit: & Primò casus in antecedentibus regulis positi.

Item, vbi imponuntur onera à Iure Canonico permissa, exẽpli gratia, vt soluant cathedrati

cum, charitatiuum subsidium, & huiusmodi, de quibus agitur in capitu. conquerente. de offi. ordin.

Tertiò in pœnam hanc quis nõ incidit, vbi bona hæc in emphiteusim à laicis habentur. At quid si locentur (possunt enim locari vsque ad triennium bona Ecclesiæ) an tunc onera huiusmodi imponi poterunt? Planè censeo id non posse, quod & sensit Gemin. in c. quanquam. in fine. de cens. lib. 6. etenim per obliquum Ecclesia offenditur; quãdoquidem difficilius conductorem inueniret: atqui de hac regula etiam satis; ad quartam veniamus.

SVMMA

1 *Imponens onera bonis Monasteriorum in excommunicationem incidit, quæ excõmunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Ordines mendicantium quinam sint.*

3 *Imponentes onera bonis beneficiorum Ecclesiasticorum à prædictis in excommunicationem incidũt.*

4 *Imponentes onera fructibus, & reditibus Ecclesiarum in excõmunicationem incidunt.*

V.

1 § Quarta regula hæc est. † In excommunicationem hãc etiam incidit, qui onera prædicta bonis monasteriorum imponit, vt dicitur in Bulla ibi, Monasteriorum.

Quæ excommunicatio afficit in omnibus casibus, quos in antecedentibus regulis posuimus.

Item afficit quorumcunque monasteriorũ bonis onera hæc imponantur, nam Bulla simpliciter loquitur, & nõ distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argu. le. de prætio. ff. de publ. in rem actio.

2 † Siue igitur sint monasteria virorum, & religiosorum tam mendicantium, scilicet ordinis Sancti Dominici, S. Francisci, Hęremitarum, Sancti Augustini, & Carmelitarum, & Seruorum Beatæ Mariæ, Minimorum Sancti Francisci de Paula, & Congregationis Fratrum Sancti Hieronymi Iesuatorum, vt declarauit Pius V. in Bulla incipien. Rom. Pont. tam vniuersalis Christianæ. lata Romæ die prima Octobris 1567. Pontific. sui anno secundo, & in Bulla incipien. Apostolicę Sedis benignitas. lata Romę die 9. Nouembris 1567. eod. anno; & in Bulla incipien. Rom. Pont. priuilegia. lata die 19. Nouembris, eod. anno. Siue igitur sint Monasteria tam mendicantium, quàm non mendicantium cuiuscunque Ordinis,

dinis,& religionis. Siue mulierum,& ob id monialium,in pœnam hanc quis incidet, ſi onera prædicta ipſis imponat.

Excipiuntur tamẽ caſus in antecedentibus regulis poſiti. Sed de hac itidẽ regula ſatis; ad quintam veniamus.

In excommunicationem hãc
3 etiam incidit, † qui aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorũ bonis onera prædicta imponit, ob verba illa Et aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis. Hęc autem beneficia Eccleſiaſtica,præter Eccleſias,& Monaſteria,ſunt altaria,& capellæ, q̃ ſunt in Eccleſiis, necnon præbẽdæ,quæ aſſignantur, & canonicis,& manſionariis;nam hæc neque Eccleſiæ,neque monaſteria ſunt,& ob id Bulla ſpeciatim eorum mentionem facit. Hęc autẽ excommunicatio, quod eiſdem modis declaratur, quibus ſuperior, ob eam rem ad poſtremã regulam tranſeamus.

In excommunicationem hãc
4 quoque incidũt,† qui fructibus, reditibus,& prouentibus Eccleſiarum,Monaſteriorum,& aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorũ,collectas,decimas, taleas, & onera huiuſmodi imponunt, vt habetur in verſi. Illorumque fructibus,reditibus,& prouentibus. Quare qui imponit, vt tantum pecuniæ detur in corbem frumenti,vel vini. Item q quotam,in pœnam hanc incidet. Et hæc excommunicatio, vt ſuperiores declaratur; iam ergo ad alia tranſeamus.

Verſ. Et diuerſis etiam exquiſitis modis exigunt.

S V M M A.

1 *Exigens prædicta onera à perſonis Eccleſiaſticis in excommunicationem incidit: quæ excommunicatio, quouſque pateat, declaratur.*
2 *perſonis quæ onera imponantur. Item*
3 *Bonis,&*
4 *Fructibus.*
5 *Exigentes à perſonis Eccleſiaſticis vectigalia huiuſmodi pro rebus, quas negotiandi cauſa deferunt, in excommunicationem non incidunt.*
6 *Fures,& latrones rapientes bona Eccleſiaſtica in excommunicationem non incidunt.*
7 *Capientes Eccleſiaſticas perſonas, & pro earum redemptione pretium volẽtes,in pœnam huius Capitis non incidunt.*
8 *Exigentes à perſonis Eccleſiaſticis onera non ipſis impoſita, ſed laicis,in excommunicationem hanc*

non incidunt.

9 *Pedagium, et vectigal exigens, uel sponte accipiens publicanus ab Ecclesiasticis personis in excommunicationem non incidit, vbi Ecclesiasticis personis impositum non est per statutum, decretumve aliud.*

IN prima parte huius Capitis excommunicauit Bulla imponentes onera personis ecclesiasticis, eorumque bonis, necnon bonis, fructibusve Ecclesiasticorũ beneficiorum, & Ecclesiarum. Hic autem excommunicat ea onera imposita exigẽtes. Quare & hic regulam ponamus.

In excommunicationem hãc
1 ergo incidit,† qui prædicta onera exigit, vt habetur in proposito versi. Hæc autem excommunicatio afficit, quacunque ratione exigat, ob verba illa Diuersis exquisitis modis. Et quoniam onera hęc imponuntur aut personis, aut bonis Ecclesiasticis, Ecclesiarum personarumve, aut fructibus eorum bonorum, vt vidimus; & varia onera tam personis, quàm rebus imponi solent, ob eam rem quęnam sint explicemus.

2 Personis igitur † onera hęc imponi solent pedagia, quę dantur pro personę transitu per aliqua loca; item guidagia, quo q̃s tutus per aliqua loca eat, vt sensit Gloss. in cap. super quibusdã. §. præterea. in verb. Pedagia. de verb. sign. & vt nos declarauim' in Cap. V. huius Bull, æ nume. 1. solet quoq. imponi Capitatio, de qua agitur in c. de capitat. libr. 11.

3 Bonis verò † imponi solent taleę, collectę, & huiusmodi, de quibus in hoc Capite in initio.

4 Fructibus demum † decimæ & vectigalia, quę vectigalia soluuntur, vel quò ipsos ex loco aliquo quis exportet, vel per aliquem locum cum ipsis transeat, vel quò ipsos vendat, vt habetur in l. inter publica. ff. de verb. sig. Item portoria, quę dantur in eisdem casibus, vbi per mare deferuntur, vt nos declarauimus in eod. Cap. 5. in principio. Quocũque modo igitur, & ob quamcũque causam hæc exigantur, vel pro personis pedagia, guidagiave, vel pro rebus, vel pro bonis taleæ, vel collectæ, vel pro fructib' decimæ, vectigalia, portoriave. Et ad summam, ob quamcũque causam exactio hæc fiat, & quocunque nomine exacta nominentur, exigẽtes in pœnã hanc incident; hoc enim est, q̃d voluit Bulla per ea verba Diuersis etiã exquisitis modis exigũt.

Postre-

Poſtremò excommunicatio hæc afficit in omnibus caſib. in 8
quibus & ſuperiores excommunicationes.

Excipiuntur tamē primò, qui hæc exigūt id ꝓbabiliter ignorātes; cuiuſmodi eſſe poſſunt famuli à dominis hiſce exactionibus propoſiti. arg. c. apoſtolicę. de cler. excomm. min. & c. fin. de conſtit. lib. 6.

5 Item, vbi exigunt † pro rebus quidem Eccleſiaſticarum perſonarum, ſed quas negociandi cau 9
ſa deferunt; nam tūc id poſſunt; vt habetur in Clemē. pręſenti, & ibi Gloſſ. & DD. de cenſ. vbi ēt habetur iuriiurando deferentis ſtandum eſſe, ſi obiiciatur nō negociationis cauſa deferri: vide ibi, & an in ſuis rebus etiam alienandis locum habeat, & quis dicatur negociari.

6 Tertiò excipiuntur, † qui hęc non quaſi debita exigunt, ſed vt
7 fures, & latrones capiunt. † Quare & latrones capiētes clericos, & pro eorum redemptione taleas imponentes, quod ſuperioribus annis exules Romandiolę factitabant, in pœuam huius capitis non incidebant; ſicut nec etiam imponentes pro bonis, ne comburātur, quod & iidem exules ſæpius fecerunt; non enim ꝙ hoc de iure poſſent, id ſibi vſurpabant, ſed quod non facilè ipſis reſiſti poterat.

Quartò excipiuntur, † qui exigunt onera hęc aliis, & non Eccleſiaſticis perſonis impoſita; nā duo requiruntur, quò in excommunicationem hanc exigentes incidant, & vt Eccleſiaſticis perſonis impoſita ſint, & impoſita exigantur, ſecus ergo ſi non impoſita exigantur, atque ſic dixit Martinus Alfonſ. de Viuald. in Candelabro. p. 2. in Explanatione Bullæ Cœnæ Domini, caſu 18. nu. 117. † Quare, ſi cuſtodes Pontis, portus, fluminiſve pedagium, gabellamvè, aut alia onera petant ab Eccleſiaſticis tranſeuntibus, vel ſponte accipiant, non incident in hanc excommunicationem, niſi Eccleſiaſticis ꝑſonis ſint impoſita; nam Bulla requirit, vt ſint impoſita, ſecundò vt petantur, vel à voluntariè dātibus accipiantur, atque ſic dixit Alfonſ. ibid. quod eſt notandū pro illis cuſtodibus. Incidunt tamen in excommunicationem c. quanquam. de cenſ. libr. 6. ſi perſonæ ſingulares ſint; ſi vniuerſitas interdicto ſubiicitur, vt ibi habetur.

Poſtremò excipiuntur caſus dicti in aliis regulis. Sed de hoc ſatis, ad alia tranſeamus.

Verſ.

Vers. Aut sic imposita etiam à sponte dantibus, & concedentibus recipiunt.

S V M M A.

1 *Accipientes ab Ecclesiasticis personis etiam sponte dantibus pedagia, & vectigalia in excõicationem incidunt. quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

1 IN hac parte excommunicantur, † qui prædicta onera imposita etiam à sponte dantibus, & concedentibus percipiunt, vt habetur in versi. proposito. Quę excommunicatio sũmo consilio lata est; nam sunt personæ Ecclesiasticę sępius, quæ lites, ac iurgia fugiunt, & ob id eligũt potius aliquid prædictis præstare, quam ad iudices cõfugere: id quod & præsertim contingit, dum per loca aliqua cũ rebus transeunt; nam ne publicani iter morentur, aliquid vltro offerunt, quod & mihi nõ semel contigit. Hæc autem excõmunicatio declaratur, vt superiores.

Excipitur tamen, vbi quis exigeret onera hæc, vbi nõ sunt Ecclesiasticis personis, & eorũ bonis imposita; nam in excommunicationem hanc non incidet, quandoquidem Bulla excõmunicat, vbi imposita exiguntur, atque sic dixit Viuald. ibid. & nota hoc, quoniam rarò incident publicani in excommunicationem Bullę, incident tamen in alias excommunicationes, & pœnas, quæ habentur in iuribus citatis in vltima parte huius Capitis, & præsertim in pœnas ca. quanquam. de cens. lib. 6. de quibus supra actum est. Sed iam ad alia veniamus.

Vers. Nec non, qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare.

S V M M A.

1 *Imponentes, & per alios dicta onera Ecclesiasticis personis in excõmunicationem incidunt.*

2 *Colonis clericorum grauiora onera imponentes in excommunicationem incidunt.*

3 *Exequentes prædicta contra Ecclesiasticas personas in excommunicationem incidunt.*

4 *Procurantes prædicta contra Ecclesiasticas personas in excommunicationem incidunt.*

EX hoc versiculo dicta plu ra eliciuntur. Quare ob id regulis de more singula exponamus.

In excommunicationem igitur † hanc incidunt primò, qui ꝑ dicta onera non solum per se, vt vidimus; verum etiam vbi per alios imponunt, ob verbum illud Vel alios. Si ergo aut per suos Vicarios, aut per alios magistratus onera hæc imponant, in excommunicationem hanc etiam incident: sicut etiam ipsimet, ꝗ imponunt.

1

Postremò afficit excommunicatio hæc, vel directè onera hęc imponãt, ob verba illa Directe, vel indirectè. Indirectè autẽ tũc imponentur, vbi non ipsis personis, ac bonis, sed aliis, quorũ dãna ad ipsos redundant, imponũtur. † Quare si statutũ fiat, vt coloni clericorum grauioribus oneribus, vel eorũ consanguinei, & affines afficiantur, quòd onera prædictorum ad eos redundant, pœnam hanc non euadẽt. argu. c. quicunque. de sentẽ. excom. libr. 6. Item, vbi compellũt sua bona alienare, nisi prædicta onera præstent. arg. c. 1. versicu. Nec etiam liceat. de immuni. li. 6. Sed de hac regula prima satis; declaratur enim, vt antecedentes, iam alteram ponamus.

2

In excommunicationem hãc quoque † incidũt non solum, ꝗ per se hæc exequũtur, verũ etiã & qui per alios, ob eadẽ verba, vel alios, iuncto verbo Exequi. Qui ergo aut per famulos aut ꝑ eos, quibus ius ea exigendi ¦locarunt, tituloue alio transtulerunt, hæc agunt, tam ipsimet exigentes, atque exequentes, quã ipsi, qui ea exequenda, exigenda ve mandarunt, in excommunicationem hanc incident; nec famuli excusantur; nam in hoc parere dominis non debent. arg. c. Iulianus. 11. q. 3. Et hęc regula, vt superiores, declaratur: iam tertiã ponamus.

3

In excommunicationem hãc demum † incidunt, qui vt prædicta fiant, scilicet vel vt imponantur, vel vt exigantur, procurant, ob verbum illud Vel procurare. Quare publici apparitores, qui vulgo nominantur Sbirri, in excommunicationem hanc incidunt, qui, vt onera hæc pręstentur, aut personas Ecclesiasticas retinent, aut pignora accipiunt, vel citant, vt ad onera hæc soluenda veniant, nisi probabili inscitia huius Bullę laborent. Et hęc quoque excommunicatio, vt superiores, declaratur. Sed iam ad alia transeamus.

4

Vers. Aut in eisdem auxiliũ,

consiliũ vel fauorem præstare non verentur.

SUMMA.

1 *Auxilium præstantes ijs, qui imponunt onera Ecclesiasticis, seu exigunt, in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

2 *Consilium præstantes ad statuta cõtra Ecclesiasticos facienda, & dicta onera exigenda in excommunicationem incidunt.*

3 *Fauorem præstantes ad prædicta in excommunicationem incidũt.*

IC tria hominum genera excommunicãtur, & ob id tres regulas ponamus.

In excommunica-
1 tionem hanc igitur † incidunt quoque, qui auxilium præstant, aut ad ea onera imponenda, aut ad ea exigenda. Ad imponenda, vt pote vel scribendo statutum, constitutionemve huiusmodi. Vel ea dictando. arg. c. nouerit. versi. Item excõmunicamus statutarios, & scriptores, de senten. excomunic. Ad exigenda, præstando milites, qui associentur ipsos exigentes, vel arma, vel equos, vel custodiendo vias & itinera, ne personæ Ecclesiasticæ exactoribus ignorantibus immunes abeant, vel indicando ipsas transire, vel transituras, Et hæc excommunicatio declaratur, vt superiores.

Excipitur tamen, vbi opem ferendo ipsis Ecclesiasticis personis id in vtilitatem exactorũ caderet, exempli gratia Clericus iter agens in hos exactores incidit, & vult soluere vectigal pro libris quibusdam, ne ibi contendendo moretur, sed pecuniã non habet. Plane, si quis eius mi sertus pecuniam ei donauerit, aut mutuam dederit, esto pecunia illa in vtilitatem exactorum redundet, tamen hic in excõmunicationem non incidet; quoniã vt clerico faueret, non exactoribus in primis id fecit, atque idcirco illud quamobrem actus in primis factus est, inspiciendum, non quod consequitur, considerandum. arg. cap. cùm voluntate. de sentent. excommuni. & l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. & l. sed an vltro. §. 1. ff. de negoti. gest. Sed de hac regula satis; ad alteram veniamus.

In excommunicationem hãc
2 quoque † incidunt, qui consiliũ, aut ad ea statuta facienda, aut dicta onera exigenda præstant, vt habetur in versi. in verb. Consilium. Hoc autem his modis cõtingere potest, quò ad statutum facien

faciendum, conſulendo vt fiat, hortando ſuadendo, rationes, quamobrem id expediat, reddẽdo. Item, qua ratione conformandum ſit, explicando, ac docendo, & ad ſummam de iure, & de facto cõſulendo. Quò ad exigendum conſulendo, vt in hoc, vel in alio loco cuſtodiæ ponãtur. Vel vbi ſuper fructus bonorum prędictorum imponuntur ſcilicet vel decimæ, vel quota, vt ſi frumentum ſit ipſæ decimę exigantur, dum adhuc frumentum in areis eſt, ob vberiorẽ mẽſuram, quæ ibi fieri ſolet. Item hortando ipſas perſonas Eccleſiaſticas, vt ea ſoluant, modò ad fauorẽ exactorum hortatio fiat. His igitur, & aliis huiuſmodi modis conſilium pręſtando in excommunicationem hanc q̃s incidit. Quæ regula, vt ſuperiores, declaratur. Quid aũt ſit cõſilium dare, & de aliis ad materiã hanc pertinentibus: alibi diximus. Sed iam tertiam regulam ponamus.

In excommunicationem hãc
3 demum † incidũt, qui ad ſtatuta, onerave exigenda fauorem prę ſtant, vt habetur in verſi. Vel fauorem. Quo ad ſtatutum faciendum pollicendo, & offerendo, ſuam auctoritatem, & auxilium ſi quis repugnet. Quo ad exigẽdum, ſi, cùm poſſint, ac debeant prohibere, ne exigantur, non ꝓhibent. arg. c. quantæ. de ſentẽt. excommun. nam & fauere percutienti clericum is dicitur, qui non prohibet, cùm poteſt, ne ꝑcutiatur, vt dicitur in cit. c. quãtæ. Quare ſi iudices, & domini terrarum hęc exigi in ſuis locis ſcientes non prohibent, tanquã fautores in excõmunicationẽ hanc incidẽt. Id quod multo magis aſſerendum eſt, vbi iidem domini, ac iudices aditi à perſonis Eccleſiaſticis, & quærentib. de huiuſmodi exactoribus ſuũ auxilium non præſtant, ne onera illa ſoluant, aut quò ſolum ipſis reſtituantur: quæ duo notatu digna ſunt; nã Prędides, & Gubernatores locorum ſæpius fingũt hæc neſcire, & ſuam auctoritatem interponere nolunt. Item ſi aſſiſtant ipſis exactoribus, quò metum incutiant ſua præſentia, vt facilius prędicta onera exigantur. His igitur, & huiuſmodi aliis modis fauorem ſuũ in hoc præſtando, in excommunicationem hanc incidunt. Sed de hac parte ſatis, ad poſtremam veniamus.

Verſ. Innouantes decreta ſuper his per ſacros canones tam in Lateranenſi nouiſſimè celebrato, quàm aliis

Concilijs generalibus edita, etiam cũ censuris, & pœnis in eis contentis.

S V M M A.

1 *Innouantur decreta quinque per hanc Bullam, & quænam sint.*

IN hac postrema parte huius Capitis innouantur decreta aliàs his de rebus facta vna cum pœnis. † Præter igi-
1 tur excommunicationem hãc, & in aliàs censuras, & pœnas per alios Canones latas incidunt, qui in his Bullam offendunt; hi autẽ Canones quinam sint, iam explicemus.

Primus igitur Canon est in c. non minus. de immun. Eccl. qui canon in Lateranense Concilio latus est, vt habetur in inscript. eius c. vbi laici imponentes collectas clericis, vel Ecclesiis, seu eorum iurisdictionem vsurpantes, sunt excommunicati cũ suis fautoribus, si moniti non destiterint, à qua excõmunicatione absolui non possunt, nisi competẽter satisfecerint; Bulla tamẽ nostra in multis excedit, vt ex prędictis patet; nam præter alia Bulla hæc non requirit admonitionem, vt in excommunicationẽ incidant, quàm requirit Canon ille. Item reseruatur per Bullam hanc absolutio excommunicationis ipsi Romano Pontifici, ibi verò non reseruatur.

Alter Canon habetur in cap. aduersus. eod. de immun. Eccle. & habetur in Concilio Generali; in quo hæc decernuntur. Primum, vt sententiæ, & cõstitutiones editę à laicis collectas Ecclesiis imponentibus ipso iure irritæ sint. Deinde, vt rectores locorum excõmunicati ob prædicta onera, remaneant excommunicati etiam, postquam è magistratu abierint. Tertiò successores, nisi satisfecerint intra mensem, in eandem excommunicationem incidant. Hæc Canon ille sancit, sed absolutio excommunicationis nec ibi reseruatur; in aliis quomodo à Bulla differat, ex dictis constat.

Tertius Canõ est in c. 1. de immun. Eccl. lib. 6. qui est Alexandri quarti, vbi hæc habẽtur. Primum, ne ab Ecclesiis, vel ab Ecclesiasticis personis pro rebus, pro possessionibus acquisitis, acquirẽdisve quicquam exigatur. Deinde, ne compellant, vt ipsæ Ecclesiasticæ personę eas possessiones alienent, vel extra manũ suam ponant: nulla tamen pœna imponitur. Ex quibus omnibus apparet, quomodo differat à

Bulla

Bulla. Omitto constitutionem aliam, quæ habetur in c. clericis. de immun. Eccl. eod. libr. 6. nam correcta est per Clem. 1. eod.

Quartus Canõ habetur in c. quanquam. de cens. lib. 6. qui est Bonifacii Octaui, vbi hęc decernuntur. Primum, vt vniuersitas interdicta sit, & singularis persona excommunicata, si compulerint Ecclesias, Ecclesiasticasve personas pro suis personis pedagia, guidagiave soluere, vel exactiones alias pro suis rebus, quas negociationis causa nõ deferunt, præstare. Item, vt absolui nequeat, nisi exacta omnino restituerint, & de delicto satisfecerint. Hic canõ interdictum fert, quod non facit Caput hoc. Nõ reseruat tamen absolutionem, quod facit Bulla; in aliis qua ratione inter se differant, ex dictis constat.

Quintus Canon habetur in Clem. præsenti. de censu. qui est Clementis Quinti, quo iure cauetur, vt Episcopi publicent excommunicatos, & interdictos, per cit. c. quanquam. idest eos, q exegerunt à personis Ecclesiasticis pedagia, vel guidagia, portoria, vel vectigalia, quousque satisfecerint, quod Bulla hęc nõ facit. Hi ergo Canones sunt, hęc decreta, quæ Bulla hęc innouat. Sed de hoc Capite satis; iam aliud aggrediamur.

De excommunicatione lata contra laicos interponẽtes se in causis criminalibus contra personas Ecclesiasticas. Cap. XIX.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque magistratus, & Iudices, notarios, & scribas, executores, subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sentẽtias contra illas proferẽdo, vel exequẽdo, sine speciali, specifica, & expressa huius Sanctæ Sedis Apostolicæ licentia. Etiam si talia committentes fuerint consiliarij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aut quouis alio nomine nuncupentur.

SVMMA.

1 *Capitales Causæ quænam sint.*

2 *Processare quid sit.*
3 *Bannire quid sit.*

HIC excommunicātur laici vsurpantes Ecclesiasticam iurisdictionem in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas; quam rem vt dilucidiorem habeamus, præmittēda sex sunt.

Primum Ecclesiasticas personas priuilegium fori hoc habere, vt scilicet apud Iudicem Ecclesiasticum, vel ciuiliter, vel criminaliter agatur, non aūt apud Iudicem secularem, conueniantur, vt habetur in c. inolita, & in c. placuit. 11. q. 1. & in ca. si diligenti, & ibi DD. not. de for. cōpeten.

Secundò hic excommunicari solum eos, qui interponunt se, in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, aut tanquam iudices, aut tāquam scriptores, aut tanquā executores, & ob id de Accusatoribus hic non agi, vt habetur in Bulla.

1 Tertiò † Causas capitales multis modis dici. Primò eas, in quibus ꝓ pœna delicto debita, vel mors, vel mutilatio imponitur. Deinde, vbi libertas adimitur, quod contingit damnatis perpetuò ad metallum, & hodie ad triremes. Tertiò, vbi adimitur Ciuitas, quod deportatis cōtingit, & hodie bannitis simpliciter, atque sic dixit Gl oss. cōmuniter recept. in le. transigere in verb. Capitali. C. de transact. idque meritò; nā & tribus his modis capitis diminutionem, quis patitur, vt habetur in Institu. de capit. dimin. & in l. fin. ff. eod. Addit. Ias. in cit. l. transigere. nume. 6. versicu. Quintum, & vbi infamiæ pœna ponitur, capitalem causam dici; quæ causæ capitales omnes dicūtur criminales in Bulla, quoniam à crimine descēdunt, & propter crimen pœnæ dictę inuruntur.

2 Quartò † prȩmittendum est ꝓcessare aliquem nil aliud esse, q̄ processum facere super aliquē in iudicio; processus incipit à citatione in ciuilibus, vt dixit Castrens. quem refert, ac sequitur Ias. in l. postquam liti. num. 10. versic. Veritas est. C. de pact. Et processus nil aliud est, quàm actus omnes, qui in iudicio in cā aliqua vsque ad sententiam fiūt. Et fit ob id processus, vt facti veritas habeatur, quò deinceps eo diligenter inspecto, quid iuris sit in causa, cognoscatur, & sententia ferri possit. Dicitur autē processus à procedēdo; fit enim gradatim procedendo; nam primò

mò fit citatio; deinceps litis cõ testatio; tertiò probationes, & sic deinceps quousque concludatur in causa; tunc enim processus absolutus est. An autem sententia de processu sit, tradidit Viu. in sua Sylu. opin. 36. numer. 15. Hic autem agitur de processu criminali, & sic processare est contra aliquem inquirere, & reliqua ad id pertinentia facere.

3 Quintò † premittendũ est Bãnire nil aliud esse, quàm eiicere aliquem ab aliquo loco, Ciuitate, vel Regno, aut perpetuò, aut ad tempus. Hoc autem duobus modis fit, aliquãdo simpliciter, quod fit duobus modis, aut cũ in aliquo loco quis relegatur, q̃ dicitur deportatus, aut cum simpliciter relegatur. Aliquando adiecta simul pœna, vt quisque possit bannitum huiusmodi impunè offendere, & hi hostes Ciuitatis habentur, & difidati dicuntur, ita colligitur ex dictis Bar. in l. amissione, vbi declarat, quænam amittant banniti. ff. de capit. diminut.

Postremò præmittendũ est, vt diximus antea, tria hominum genera hic excommunicari, iudices, scribas, executores, quamobrem & tres regulas conformemus.

S V M M A.

1 *Iudex laicus interponens se in causis capitalibus contra Ecclesiasticas personas in excõmunicationẽ incidit: quæ excẽmunicatio, quousque pateat, declaratur.*

1.

§. Tres regulas ponendas de materia antecedenti nobis proposuimus, iam igitur eas ponamus, & prius primam.

In excommunicationem hãc igitur † incidunt primò iudices 1 laici vel magistratus, qui interponunt se in causis capitalib. seu criminalibus cõtra personas Ecclesiasticas, vt dicitur in Bulla.

Quæ excommunicatio afficit primò, quicũque iudices, ac magistratus sint, cùm ob dictiones illas Omnes, & quoscunque. argu. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & c. solitæ in fine. de maiorit. & obedien. tum ob versi. illum Etiam si talia cõmittentes fuerint Cõsiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quouis alio nomine nuncupati.

Itẽ excommunicatio hæc afficit, quęcunque causæ criminales, ac capitales sint, in quibus se interponunt cõtra personas Ecclesiasticas, ob verba illa Se interponentes in causis capitalib. seu

seu criminalibus. Vel igitur sit crimen lęsę maiestatis, vel homicidii,& id generis, in pœnã hanc incident iudices laici in illis se interponentes; nã ex quo Bulla simpliciter loquitur, ergo simpliciter intelligi debet.arg. l.de prætio.ff. de publi. in rem act.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, vel ciuiliter, vel criminaliter agatur, ob verbum illud, Quomodolibet.

Quartò afficit excommunicatio hęc contra quascunque personas Ecclesiasticas procedant, ob verba illa Contra ꝑsonas Ecclesiasticas. Siue igitur contra clericos seculares, siue cõtra religiosos,& regulares procedãt, in pœnam hanc incident, etiam si nouitii sint, vt dixit Viuald. ibid.num. 122. vel prima tonsura tantum initiati, nã & hi clerici sunt, cap.cum contingat. de ætat.& qualita. modò tamen seruent decreta Triden. Syno. sess. 23.cap.6.de reformat. atque sic sensit Viuald. in Candelabro. p. 2. in Explanatione Bullę Cœnę Domini. cas. 19. nume. 120. cum sequẽ.& Diaz. idem sensit in sua Prax.crim.Canon.cap.62.nu.9.

Quintò afficit excommunicatio hæc, quocunque modo contra prædictos procedant, scilicet vel processum faciendo, vel eos bãniendo, vel sententias cõtra illas proferendo, ob verba illa Illas processando, banniendo, seu sententias contra illas proferendo, vel detinendo, vel examinando, vt dixit Nauar. in consi.32.de sent.excom lib.5.

Postremò afficit excommunicatio hæc, vel deinceps executioni non mandentur; tum quod talia facientes excommunicat simpliciter,& non distinguit Bulla, an executio sequatur nec ne; tũ ob alternatiuas illas Seu,& Vel, quæ non requirunt, vt omnia efficiantur.arg.l. si hęredi plures. ff.de cond.instit. In omnibus his igitur casibus iudices laici in excommunicationem hanc incidentiam qui pœnam hanc euadant, explicemus.

S V M M A.

1 *Iudex laicus interponens se in causis contra personas Ecclesiasticas quando in excommunicationem non incidat.*

II.

§. Qui in excommunicationem incidant ob id, quod interponant se in causis capitalibus, seu criminalibus contra ꝑsonas Ecclesiasticas, vidimus, modò qui pęnam hanc euadũt, videamus.

Primum

1 Primum igitur † pœnã hanc euadunt, qui de speciali specifica, & expressa Apostolicæ sedis licentia in his causis se interponunt, ob verba illa Sine speciali specifica, & expressa huius Sanctæ sedis Apostolicæ licentia; ergo secus si talis licentia adsit; valet enim argumentum à contrario sensu. argu. l. 1. & ibi communiter not. ff. de off. eius. Quare inferiores alii iudices, quicũque sint, & ob id nec legati è latere, nec Patriarchæ licentiam hanc impartiri possunt; idq. meritò, nam communi iuri derogatur, vt præmissimus in initio, cui iuri Romano Pontifice excepto, omnes subiecti sunt, vt habetur in c. 1. & c. fin. de constit. iunct. c. proposuit. de concess. prẹb.

Item pœnam hanc euadunt, vbi in causis ciuilibus procedũt; nam Bulla solũ loquitur in causis criminalibus; ergo secus in ciuilibus, limitata enim causa limitatum producit effectum. argu. l. in agris. ff. de acquir. rer. dom. & l. cum prætor. ff. de iudi. & c. non ne. de præsump. nam et si clericum debitorem fugientẽ iudex retinendũ curet, quo suo prælato cum offerat, in excommunicationem non incidit, vt DD. communiter concludunt in c. cum non ab homine. de iudi. & vt ait Nauar. in Man. capit. 27. num. 82. versi. Decimasexta, & sequitur Viuald. ibid. numer. 123. idẽ si capiat in delicto fragranti, quo suo iudici etiam eũ sistat, nãm neque hic in excommunicationem incidit, ita DD. communiter sentiunt in eod. c. cum non ab homine, & Nauar. ibid. nu. 83.

Tertiò pœnam hanc euadũt, vbi Ecclesiasticam personam esse ignorarũt. arg. c. si vero quis, de sent. excom. & c. apostolicæ. de cler. excom. min.

Quartò pœnam hanc euadũt, vbi Ecclesiasticę personæ huiusmodi priuilegiũ hoc fori amisissent, vt pote degradatione ipsa re facta, per ipsam enim omnia priuilegia amittuntur, vt habetur in cap. 2. in fine. de pœni. lib. 6. vbi degradationis forma traditur, & in capi. nouimus. de verb. signif. in antiq. quid iudex Ecclesiasticus faciat post degradationem, docetur. Item diffidatione, & sic vbi banniti facti sunt, & impunè occidi possunt; nam nec alias eos, quis offendẽdo in excommunicationem incidit, vt dixit Syl. in verb. Assassini. num. 3. versi. Tertiò quæritur, ibi Quartò, iunct. traditis ab eod. in verb. Bannum in fine ibi De bannitione, quæ est diffidatio. Item qui primam tonsuram tantum habet, sed non seruat de

creta

creta à Triden. Synod. vt diximus supra, & ad summam, vbi priuilegium fori amisit, quod multis modis contingit. Iacob. de Graf. lib. 4. decis. cas. consc. in Expositione Bullæ Cœnæ Domini. nume. 135. cum seq.

Quintò pœnam hanc euadũt iudices Ecclesiastici, qui hæc agunt; nam de laicis solum Bulla loquitur: id quod probatur, quoniam non est censendum Romanum Pontificem voluisse cõmuni iuri derogare per simplicem excommunicationis impositionem. arg. l. si aliquando. C. de in off. testam. Postremò declarant id verba illa Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Vicecancellarii, Cancellari, qui sępius laici sunt. Sed de hac regula prima satis; iam alteram aggrediamur.

SVMMA.

1 *Scribentes processum, & sentẽtias in causis criminalibus contra Ecclesiasticas personas in excommunicationem incidunt.*

2 *Executores interponentes se in criminalibus causis contra Ecclesiasticas personas in excommunicationem incidunt.*

III.

1 Secunda regula hæc est. † In excõmunicationẽ hanc quoque incidunt, qui acta hæc scribunt, & processum, & sententias, ob verba illa Notarios, Scribas; nam, ex quo ipsos notarios, & scribas Bulla excommunicat, accipiendum est ipsos excõmunicare, quatenus interponũt se in causis criminalibus contra ꝑsonas Ecclesiasticas, ob verba illa se interponentibus in causis capitalibus, & cæt. at scribæ, & notarii, qua tales, interponũt se scribendo, ergo prædicta scribẽtes, in excõmunicationem hanc incident.

Quę excommunicatio afficit vel publici scribæ sint, qui vulgò, & à Bulla Notarii dicuntur, vel priuati scribæ, qui scripturarum exempla faciunt, & nostrati lingua dicuntur Scriuani.

Item afficit excommunicatio hęc, vel actus tantum aliquos ꝓcessusve scribant; nã Bulla excõmunicat interponentes se in huiusmodi causis; at qui facit actũ aliquem, sine dubitatione se interponit, ergo & in pœnam incidet; cui enim verba legis conueniunt, & dispositio conuenit. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. Excipiuntur tamen casus prędicti in antecedenti regula. Atq; tertiam iam aggrediamur.

In excommunicationem hãc demum † incidũt executores, & 2 subexecutores ob verba illa executores,

cutores,& ſubexecutores, quomodolibet ſe interponentes, ergo milites publici, ſeu apparitores, qui vulgo nominantur Sbirri, qui interponunt ſe in huiuſmodi cauſis contra perſonas Eccleſiaſticas aut ipſas capiendo, aut in carcerem coniiciendo, aut quæſtionibus ſubiiciendo, in pœnam hanc incident; ſicut etiam carnifex, qui aut ipſas laqueo ſuſpendit, rationeve alia necat, aut obtruucat, punitve.

Excipiuntur tamen caſus prędicti in antecedentibus.

Item, vbi eſſent requiſiti à iudice Eccleſiaſtico, quo ipſi opẽ ferrent. argu. ca. præſidentes. de hæret. lib. 6. & ca. at ſi clerici. de iudi. Sed de hoc capite ſatis, ad poſtremum veniamus. Si hoc addiderimus ſupra Capit. 15. hac de re generatim actum eſſe.

De excommunicatione lata contra occupantes Ciuitates, ac loca, necnon iura ad Romanam Eccleſiam pertinentia C. XX.

Item excommunicamus, & Anathematizamus omnes illos, qui per ſe, ſeu alios directè, vel indirectè ſub quocunque titulo, vel colore inuadere, deſtruere, occupare, detinere præſumpſerint, in totum, vel in partem Almam Vrbem, Regnum Siciliæ, Inſulas Sardiniæ, & Corſicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuſcia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Vennayſinũ, Sabinensem, Marchiæ Anconitanæ, Maſſæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimas Prouincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras ſpecialis commiſſionis Arnulforum, Ciuitateſque noſtras Bononiam, Cæſenam, Ariminum, Beneuentum, Peruſium, Auinionẽ, Ciuitatem Caſtelli, Tudertum, & alias Ciuitates, Terras, & loca, vel iura ad ipsã Romanam Eccleſiam pertinentia, dictæque Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiecta. Necnon ſupremam iuriſdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ compe-

tentem de facto vsurpare, perturbare, retinere, & vexare varijs modis presumunt. Necnon adhærẽtes, fautores, & defensores eorũ, seu illis auxilium, consilium, vel fauorẽ quomodo libet præstantes.

SVMMA.

1 *Loca, quæ habet Romana Ecclesia, quo iure habeat.*
2 *Constantinus Imperator Syluestro Pontifici Maximo, ac eius successoribus loca multa concesit.*
3 *Inuadere quid sit.*
4 *Destruere quid significet. Item &*
5 *Occupare, &*
6 *Detinere.*
7 *Immediatè, mediateve loca subiecta quænam sint.*

CAput hoc postremum in tres partes diuiditur; quarum secunda incipit ibi, Nec non supremam iurisdictionem. Tertia ibi, Necnon adhærentes: de quibus singulis agẽdum est, & prius de prima, in qua excommunicãtur, qui præsumunt inuadere, destruere, occupare, detinere Regna, Vrbem, & Ciuitates, & loca, iurave ad Romanam Ecclesiam pertinentia: quam rem vt dilucidiorem habeamus, tria p̃mittenda sunt. Primum, quo iure Romana Ecclesia loca in hoc Capite nominata possideat, & eorum domina sit. Item quid sit Inuadere, Destruere, Occupare, & Detinere, & qua ratione inter se differant. Tertiò, quæ loca Romanæ Ecclesiæ subiecta immediatè, & quæ mediatè dicantur.

1 Quoad primum igitur † sciendum est prędicta loca, in quib. Ecclesia tam temporalem, quã spiritualem iurisdictionem hẽt, vt dixit Rebuff. in Prax. benefic. in Expositione Bullę Cęnæ Domini. art. 12. in verb. Ciuitatesque, † Constantino Imperatore 2 S. Hælenæ filio Romanã Ecclesiam habere cæpisse; nam posteaquam baptismum suscepit, & à lepra liberatus est, Coronam, Regiamque dignitatem omnẽ in Vrbe Romana, & in Italia, & in partibus occidentalibus Syluestro Pontifici Maximo, & successoribus suis cõcessit, vt habetur in c. Constantinus. 1. & 2. d. 96. Vnde, dicitur enim ibi, vt Pontificalis apex non vilescat, sed magis quàm terreni Imperii dignitas gloria, & potẽtia decoretur, ecce tam Palatium nostrum, quàm Romanam Vrbem, & omnes Italiæ, siue occidentalium

lium regionum prouincias, loca, ciuitates Beatissimo Pontifici, & vniuersali Papæ Syluestro concedimus, & relinquimus, & ab eo, & à successoribus eius per pragmaticum constitutum, decernimus disponenda. Hæc ibi; ex quibus manifesto cōstat Romanæ Ecclesiæ tam Vrbem, quàm omnes Italię, siue occidē talium regionum prouincias, ciuitates, & loca commissa, & data esse à Constantino prædicto; cuius munificentię meminit quoque Sistus Quintus in Bulla incipien. Laudemus viros gloriosos ibi, Magni tamen Constātini. lata anno 1587. Calen. Decembris, Pontificatus sui anno Tertiò. At in Italia, & in occidē talibus partibus prędicta loca sunt, quę in Bulla recensentur; nam sexdecim regiones continet, & in his Regnum Siciliæ. quæ Italię insula est; quā ad Romanam Ecclesiam spectare probat Clem. 2. in versi. Vt illud tāquam notissimum. iunct. versic. Rursus, de re iud. & c. 2. versicu. Præter hæc regnum Siciliæ, qđ 3 est speciale Patrimonium Beati Petri. eod. lib. 6. & ibi not. Gemin. De Roma etiam habetur in c. fundamenta. de elect. li. 6. De Sardinia, quòd eam habuerit à Constantino dixit quoque Abba. in ca. si diligenti. nu. 1. per eū Canonem, de præscript. De Patrimonio Beati Petri ī Thuscia, & de aliis omnibus locis adiacē tibus Romæ, habetur etiam in c. ego Ludouicus. dis. 63. Ego Ludouicus Imperator Romanus Augustus, dicitur enim ibi, statuo, & cōcedo per hoc pactum confirmationis nostrę tibi Beato Petro Principi Apostolorū, & per te Vicario tuo Domino Paschali Summo Pōtifici, & successoribus eius in perpetuum, sicut à prędecessoribus vestris vsque nunc in vestra potestate, & ditione tenuistis, & disposuistis, Romanam Ciuitatem cum ducatu suo, & Suburbanis, & vilicatis omnibus, & territoriis eius montanis, & maritimis litorib. & portibus, seu cunctis Ciuitatibus, Castellis, oppidis, ac Villis in Thuscię partibus. Hęc ibi; ex quibus apparet multa nominari, quæ in hac Bulla habentur. De his quoque egit Felin. in c. si diligenti, in principio, de pręscript. Sed de hoc primo satis; ad alterum veniamus.

Qnoad secundum autem † Inuadere nil aliud est, quàm hostili animo aggredi, iuxta illud Virgi. Aeneid. lib. 2. Inuadunt vrbē vino, somnoque sepultam. Inuasio autem fit, vel vt locus inuasus destruatur, vel spolietur, vel detineatur, vel occupetur, quę

Græci in Troianos fecerunt, po
4 steaquam Troiam inualerunt. † Destruere verò significat id, quod structũ est, diruerere, & vastare.
5 †Occupare verò significat cap-
6 tum vi illud tenere.† Detinere autem significat sponte, posteaquàm quis aliquid adeptus est, tenere, vbi nec ipse occupauit, nec inuasit, sed successione aliqua habuit. Ex his iã patet, qua ratione verba hęc inter se differant, & quid significent; iam tertium aggrediamur.

7 Quo ad tertium † immediatè subiecta Ecclesiæ Romanæ sunt loca, in quibus Romana Ecclesia iusdicit, & magistratus ponit, cuiusmodi sunt omnes Ciuitates Romandiolę, & Ciuitates Piceni, vt Ancona, ad quas gubernandas Romanus Pontifex ipsemet *Præsides*, Gubernatores, Comissarios, & huiusmodi Iudices mittit; nullo enim medio intercedente ipsi Ecclesię loca huiusmodi subiecta sunt. Mediatè verò subiecta sunt loca, quæ reguntur, ac gubernantur à locis immediatè subiectis, quæ proximè diximus, exempli gratia, oppida territorii Ariminẽsis, vt S. Lauditium, Mons columbarum, Gemanum, & Milanum, quæ oppida subiecta sunt Ciuitati Arimini, & ad ea gubernanda Ciuitas ipsa iudices mittit. Hęc igitur oppida, & loca mediatè Ecclesię Romanæ subiecta sunt; nã quòd subiecta sunt primò ipsi Ciuitati Rimini, ob eam rem ei Vrbi immediatè subiecta dicũtur; quòd verò Ariminũ Ecclesiæ Romanæ subiectum est, ob eam rẽ & ipsa loca subiecta sunt sed nõ immediatè, sed mediatè, scilicet ob ipsum Ariminum, quod si subiectum Romanæ Ecclesiæ nõ esset, nec ipsa subiecta essent, Nec audiendi sunt ii, qui dicunt mediatè subiecta esse loca, quæ in feudo concessa sunt; nam loca illa immediatè sunt subiecta; retinetur enim dominium directũ in ipsis, etsi vtile feudatarii habent; & hęc notanda sunt, quæ non passim inueniuntur. His sic præmissis reliquum est, vt rem aggrediamur. Sed quoniam ob quatuor causas primarias in hac prima parte excommunicatio fertur, ob eam rem & regulas quatuor ponamus.

SVMMA.

1 *Inuadentes almam Vrbem, loca ve alia Romanæ Ecclesiæ in excommunicationem incidunt: quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

I.

§. Quatuor regulas ponẽdas de materia antecedenti nobis

bis proposuimus, iam igitur eas ponamus & prius primam.

In excommunicationem hãc
1 igitur incidũt † primò, qui in uadunt almam Vrbem, locave alia in Bulla nominata, vt habetur in prima parte huius capitis. Quæ excommunicatio vniuersos afficit, qui hoc facere præsumunt: nam Bulla excommunicat omnes, vt in initio capitis habetur, ergo neminem excludit. argu. l. Iulianus. ff. de lega. 3. Vel igitur Cardinales, Patriarchæ, Ecclesiasticęve aliæ personæ id præsumant, vel Imperatores, Reges inferioresve laici id conentur, in excommunicationem hanc incident. Quare qui Arcem Imolæ superioribus annis inuasit, vt principi cuidam viro eam traderet, in excommunicationẽ hanc incidit.

Secundò excõmunicatio hęc afficit vel per se, vel per alios id conẽtur, ob verba illa Per se, seu alios. Per se, vt ĩuasor ille Arcis Imolæ. Per alios, vt qui milites, exercitumve mittunt, quo casu & mittens, & missi, si inuadant, in excommunicationem incidunt.

Tertiò excommunicatio hęc afficit, vel directè, vel indirectè prædicta loca occupent, ob verba illa Directè, vel indirectè Directè eundo ipse, vel mittendo milites, qui ipsa occupent. Indirectè suadendo, & subornando homines locorum; vt se illi dedant ab Ecclesia deficientes.

Quartò afficit excommunicatio hæc, quocunque titulo, vel colore inuadere præsumant, ob verba illa Sub quocunque titulo, vel colore. Vel igitur afferant à locis illis iniuriam, damnave, ipsis illata, vel ius in his se habere, aut vi donationis, aut pręscriptionis, aut iure belli, in excommunicationem hanc incident, nã ex quo in possessione Ecclesia est, non licet ipsis ius sibi dicere. argum. tot. titu. C. ne quis in prop. caus.

Quintò afficit excommunicatio hæc, quemcunque locum ex dictis, vel in totum, vel in partẽ occupent, ob verba illa In totũ, vel in partem; etenim valet argumentum de toto ad partem, & è contrario. argumẽ. l. quæ de tota. ff. de rei vendi. & §. fulloni in Instit. de obligat. quæ ex delict. nasc.

Postremò excommunicatio hæc afficit, vel occupẽt loca subiecta ĩmediatè, vel mediatè Romanæ Ecclesię, ob verba illa Mediatè, vel immediatè subiecta; hæc autem loca quænam sint in præmissis declarauimus. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt: quam tamẽ

etiam

etiam nonnulli euadunt.

Nam primò, qui loca Ecclesiæ in feudum habent, vt hodie Siciliam Philippus Hispaniarũ Rex, & Montem Scutulum, patriam meam Fabricius Bagnus Marchio, si dicta loca, quæ in feudum habent, ab ipsis deficiãt quibus in feudum data sunt, iure bellum in ea mouẽt, inuadũt, & capiunt, & detinent. Nec repugnant verba illa, Sub quocunq; titulo, vel colore; quandoquidẽ intelliguntur de titulo, & colore iniusto, non autem iusto; non enim Ecclesia iniustitiã fouet, quę aliis vt iustitia fiat, operatur. argum. c. 2. de re iud. lib. 6. & facit le. meminerint. C. vnde vi.

Secundò in pœnam hanc nõ incidunt, qui occupant aliquid, quod sit alicuius priuati eorũ locorum, vt pote ædes, fundum, & id generis; nam Bulla eos excommunicat, qui iurisdictionem publicam, & ius publicum vsurpant, non autem qui priuatum. Quare fures, & latrones, q huic, vel illi aliquid subripiunt, in pœnam hanc non incidunt. Non ẽt Marcus Saria, qui oppida ingrediebatur Ecclesiæ, vt inde victũ sibi, suisque pararet; nam non id faciebat, vt dominus huiusmodi locorum fieret. Sed de hac regula satis, ad alterã veniamus.

S V M M A.

1 *Destruentes loca Romanæ Ecclesiæ in excommunicationem incidũt. Item &*
2 *Occupantes, &*
3 *Detinentes.*
4 *Inuadens, occupans, & destruens loca Ecclesiæ Romanæ an in vnã pluresve excommunicationes incidat.*

II.

1 § Secunda regula hæc est, † In excommunicationẽ hanc etiam incidunt, qui prædicta loca Romanę Ecclesiæ destruunt, ob verbum illud Destruere. Quare si quis Ciuitatem obsederit, & aut bombardis, aliisque bellicis instrumẽtis eam vastauerit, vel captam direptioni, incendiove dederit, in excommunicationem hanc incidet.

Quæ excõmunicatio, vt superior declaratur. Non igitur in pœnam hanc incidet, qui priuato odio ædes alicuius incẽderit, aut destruxerit. Sed iam ad tertiam regulam veniamus.

2 In excommunicationem hãc etiam incidunt, † qui prędicta loca occupãt, ob verbum illud occupare. Quæ excommunicatio,

vt ſuperiores, declaratur, & ob id nihil addentes, ad poſtremã transeamus.

¶ In excommunicationem hãc
3 demum incidunt,† qui prædicta loca habentes detinere illa pręſumunt, ob verba illa Detinere præſumpſerint. Si ergo quis huiuſmodi loca occupauit; & filius id non ignorans, poſt patris obitum ea retinet, in excommunicationem hanc incidet, eſto ipſe non inuaſerit, atque occupauerit: hoc enim propriè ſignificat detinere in hoc caſu, vt pręmiſſimus: hæredes igitur Principum virorũ in hoc cauti ſint. Et hęc excommunicatio, vt ſuperiores, quoque declaratur.

4 Verum quid,† ſi quis loca huiuſmodi inuadat, occupet, & deſtruat (quod fecerunt Borbonii exercitus, ac milites ad Vrbem, quam inuaſerunt, multis in partibus deſtruxerũt, & per aliquot dies occupatam tenuerũt) an in excommunicationes plures, vnamve incidet? Ego cenſeo in plures excõmunicationes incidere. Primò, quia ex his actionibus vna ſub alia non eſt, ſed æq̃ principales, ergo ſingulæ per ſe operantur. argu. eorum, quæ dixit Bart. in l. 1. ff. de iis, quæ not. infami. Præterea, quoniam pro ſingulis excõmunicatio lata eſt vt habetur in Bulla, & ſi contrarium diceremus, à verbis eius diſcederemus, quod non eſt faciẽdum. arg. l. non aliter. ff. de leg. 3. Poſtremò, ſi non pro ſingulis in excommunicationem quis incideret, pro qua? Concludo igitur in plures excõmunicationes hunc incidere, & facit l. ſi ſeru⁹ ſeruum ff. ad leg. aquil. Sed iam ad alteram partem Capitis deſcendamus.

Verſ. Nec non ſupremam iuriſdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ competentem de facto vſurpare, perturbare, retinere, vexare varijs modis præſumunt.

SVMMA.

1 *Iuriſdictio ſuprema quænam ſit.*
2 *Nobis, & Romanæ Eccleſiæ, id eſt verba hæc quid ſignificent.*
3 *Vſurpare quid ſignificet. Item*
4 *Perturbare,*
5 *Retinere, &*
6 *Vexare.*
7 *Vſurpantes ſupremam iuriſdictionem, quam habet Romanus Pontifex in terris Eccleſiæ, in excommunicationem incidunt, ſicut etiam Perturbantes, & Retinentes, nec non vexantes.*

N hac secunda parte
huius Capitis excõ
municantur, qui prę
sumunt vsurpare, ꝑ-
turbare, retinere, &
vexare supremam iurisdictionẽ
in prædictis locis competentẽ
Romano Pontifici, & Romanæ
Ecclesiæ: quam excommunica-
tionem, vt dilucidiorem habea-
mus, præmittenda tria sunt. Pri-
mum, Suprema iurisdictio quæ
nam sit. Deinde, verba illa No-
bis, & eidem Romanæ Ecclesię,
quid significent. Postremò, ver-
ba illa vsurpare, Perturbare, Re
tinere, & Vexare, quid signifi-
cent.
1 Quoad primum igitur† Su-
prema iurisdictio merum impe-
rium significat, vt habetur in le.
imperium. ff. de iurisd. omn. iud.
iunct. Gloss. in c. quod transla-
tionem. in verb. Reseruata. de of
fi. deleg. Hic autem accipio pro
dominio directo, & etiam vtili,
qđ habet Ecclesia in huiusmodi
locis, & iurisdictione.
2 Quoad secundum† verba illa
Nobis, & Romanę Ecclesię sic
accipienda censeo, Nobis id est
Romano Pontifici mediatè iuris
dictionem competẽtem, Roma-
næ Ecclesiæ immediatè; nam iu
ra eorum locorum inhærent pri
mò ipsi Romanæ Ecclesię, dein-
ceps Romano Pontifici, tanquã
Vicario, & eius sponso. Et pro
hac sententia facit c. si diligenti.
de præscrip. ibi, Tibi non licuit
pro te, vel Ecclesia tua, & in Cle
men. 2. in versi. Rursus non est si-
lentio relinquendum, quod ip-
se Rex noster; & Ecclesię Roma
næ ratione regni prædicti noto
riè subditus: ex quibus patet ea,
quæ sunt Ecclesię alicuius, dici
esse & Ecclesiæ, & eius prælati,
ob administrationem, & media-
tè. Vel dici potest illud Nobis,
scilicet viuis, illud Romanę Ec-
clesię post mortem, quamuis
prior interpretatio magis mihi
arrideat; præsertim quòd & hãc
secum continet. Et quæ diximꝰ
de huiusmodi verbis Nobis, &
Romanæ Ecclesię, idem senti-
mus, vbi dicitur nos, & Sedes A
postolica: & de hoc itidẽ satis.
3 Quo ad tertium † Vsurpare,
vt alibi diximus, est contra ius,
quasi tamen ius habeat, rem ali
2 quam sibi sumere.† Perturbare
vero significat eum, qui in pos-
sessione est, molestia afficere, vt
ipse rem habeat, & possidentem
expellat, vnde interdictum etiã
5 datur. † Retinere autem signifi-
cat eum, qui est in possessione, vt
6 diximus antea.† Vexare demum
significat molestia afficere, esto
possessionem non adimat. His p̃
missis, iam rem aggrediamur: &
quoniam ob quatuor causas ex-
com-

communicatio hic fertur, ob eã rem quatuor regulas ponamus,

In excommunicationem hãc
7 igitur incidunt,†qui vsurpãt supremam iurisdictionem, quam habet Romanus Pontifex, & Ecclesia Romana in prædictis locis, vt habetur in versi.proposito.

Quæ excommunicatio, vt superiores, declaratur. Qui ergo nullum ius in illis locis habet, si quid iuris sibi vsurpet, in pœnã hanc incidet. Item, si vtile dominium tantum habeat, vt directũ etiam vsurpet tantundem; exempli gratia nolens agnoscere pro domina Ecclesiam, nec Romanum Pontificem, & ob id Canonem, & id quod debet, non soluit.

Excipitur tamen, vbi de iure id faceret, nam Bulla excommunicat vsurpantes de facto, vt in ipsa habetur; ergo secus si de iure. arg. c. non ne. de præsump. & l. cum prætor. ff. de iud. Quare Principes, qui in prædictis locis supremam iurisdictionem legitimè concessam habent, in excõmunicationem hanc non incident. Sed de hac regula satis, ad aliam veniamus.

In hãc excommunicationem quoque incidunt, qui eãdem iurisdictionem perturbant. Quæ excommunicatio, vt superior, declaratur. Quare qui ius dicere, tributaque exigere Ecclesiæ debita conatur, in pœnam hãc incidet.

In excommunicationem eandem incidũt, qui quasi in possessione existentes eam retinere ꝓsumunt, ob verbum illud Retinere. Quæ excommunicatio, vt superiores, etiam declaratur. Excipitur tamen vbi de iure ipsam retinerent.

Hæc eadem sentimus de Vexante, ob verbum illud vexare. Sed iam tertiam partem aggrediamur.

Vers. Necnon adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstantes.

S V M M A.

2 *Adhærentes quinam sint.*
2 *Adhærentes ijs, qui Apostolicã Sedem in prædictis offendunt, in excommunicationem incidunt: quæ excõicatio etiã declaratur.*

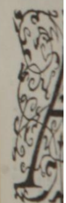

IN hac parte excommunicantur adhęrẽtes, fautores, & defensores prædictorum. Sed quoniam qui sint fau-

 tores,

tores,& defensores,& qui dicātur auxilium,consilium, vel fauorem pręstare,multis in locis diximus,ob eam rem horum explicatione omissa, quinam adhærentes dicantur, explicemus.

1 Adhærentes igitur † sunt ii q nulla pactione intercedēte, sed mera voluntate alicuius factionem sequũtur & differunt à cōfederatis,& sociis; nā hi pactiones ineunt,& societatem vt habetur lib. 1. Machabeorum.cap. 8. Hoc præmisso regulam ponamus.

In excommunicationem hāc
2 † demum incidunt adhęrentes, qui pręd ícta contra Romanam Ecclesiam præsumunt,scilicet p̄stando eis auxilium, consilium, vel fauorem, vt dicitur in versi. Qui ergo suadet,incitat, hortatur ad prædicta quempiam contra Ecclesiam. Qui pecuniam, arma,milites,equos,comeatus, & alia subministrat, in pœnam hanc incidit. Quæ excommunicatio,vt superiores, declaratur. Excipitur tamen, vbi nihil prædictorum secutum est ex eorum cōsilio auxilio,vel fauore. Hęc sunt,quæ de secunda huius operis parte, Dei benignitate, habuimus;iam postremam aggrediamur.

PARS TERTIA

De duratione huius Bullæ Cap. I.

Volentes præſentes noſtros proceſſus, ac omnia, & quæcunque his litteris contenta quouſq; alij huiuſmodi proceſſus à nobis, aut à Rom. Pontifice pro tempore exiſtenti fiant, aut publicentur, durare, ſuoſque effectus omnino ſortiri.

SVMMA.

1 *Excommunicationes interdicta, ac reliqua contenta in hac Bulla etiam poſt mortem Rom. Pontificis obligant, ac durant: quæ regula, quouſque pateat, declaratur.*

2 *Bulla hæc durat, eſto qui illam tulit moriatur, vel*
E Pontificatu ſe abdicauerit, vel
Ob hæreſim depoſitus ſit, vel
Eſto alia facta ſit, ſed non promulgata.

ABſoluim⁹ Dei benignitate duas huius Bullæ partes: reliquũ eſt, vt tertiã ac poſtremam aggrediamur. Et quoniã octo partes continet, ob eam rem, vt aptior, faciliorque ipſarum cognitio habeatur, in octo capita ipſam diuidemus; in quorum primo de duratione huius Bullæ, in reliquis de aliis agemus.

Quoad primum igitur, ne ab inſtituto noſtro diſcedamus regulam ponamus.

1 Excommunicationes igitur, † interdicta, ac reliqua contenta in hac Bulla durant, & obligant non ſolum viuẽte Clemẽte octauo Pont. Max. qui illam tulit, verum etiam & poſt mortẽ eius, vt habetur in verbis Bullæ; nam ex quo vult hos proceſſus durare, quouſque aut à ſe, aut à Roma. Pontifice pro tempore exiſtente alii fiant, & publicentur; ergo vu't etiam poſt obitum ſuum durare; nam alius Pontifex eſſe non poteſt, qui proceſſus hos faciat, dum ipſe viuit; cõſequitur ergo, ex quo vult, vt durent, quouſque alius Põtifex ꝓceſſus alios faciat, aut publicet, & ipſo mortuo ipſos durare velle; qui enim vult conſequens, & antecedens velle intelligitur. arg. §. idemque iuris. Inſtit. quib. ex cauſ. manumitt. non lic.

2 Hæc autem regula, † vt Bulla hæc etiam poſt mortẽ duret, lo-

cum habet, esto ciuiliter moriatur, quod Deus Opt. Max. auertat, vt pote ab hostibus captus; non mors naturalis, aut Ciuilis in hoc similes sunt. arg. ca. si Episcopus. de supplen. neg. prælato. lib. 6. etenim nec tunc Sedes vacat; nam nec S. Petro in carcerem incluso alius in eius locum suffectus est, sed oratio sine intermissione fiebat ab Ecclesia ad Deum pro eo, vt habetur in actis Apostolorum. cap. 12.

Item regula hęc locum hét, si è Pontificatu se abdicasset, idest renunciasset; id enim potest, vt dicitur in cap. 1. de renuncia. li. 6. & facit citat. ca. si Episcopus. iunct. Gloss. Mortem. de supplē. neg. prælato.

Tertio durat Bulla, esto ob hęresim depositus sit. arg. cit. cap. si Episcopus. iunct. Gloss. Mortē. Et ad summam, quacunque ratione vacet Sedes Apostolica, durat hæc Bulla.

Quartò durat etiam, esto alia facta sit, sed non promulgata; nam ante promulgationem nō obligat. argu. auth. vt fact. nou. const. & §. leges instituntur. dis. 4. idque merito, iniquum enim videretur quem inscium legis ea obligari.

Postremò durat Bulla hæc etiam, postquam nouus Pontifex creatus est, & aliam non fecit; nam vult auctor huius Bullæ eousque durare, quousque vel ipse, vel alius, & sic successor ꝓcessus alios facit, vel publicat, vt habetur in capite proposito. Imò, etsi primus successor id nō fecerit, vel secūdus, vel tertius, & ad summam nemo alius, semper hęc duraret, ob verba illa. Aut Romano Pontifice pro tēpore existēte. Quousque igitur Bulla hęc durabit, quicunque ipsam offendit, in pręductas pœnas incidet: Sed iam casus, in quibus Bulla hæc tollitur, explicemus, id quod in sequēt. præstabimus.

S V M M A.

1 *Bulla hæc quot modis extinguatur.*
2 *Excommunicati per hanc Bullam, nisi absoluantur, semper sunt excommunicati.*

I.

§. Proposuimus nobis explicandum, in quibus casibus Bulla hęc tollatur; iam ergo rē aggrediamur.

1 Primum igitur Bulla † hæc tollitur; vbi auctor eius aliam promulgauit vt dicitur in verbis. Non enim sat est, vt fiat, sed necesse etiam est, vt promulgetur, vt proxime dixi. Nec repugnāt verba illa fiant, aut publicentur, quasi

quasi sat sit, ob alternatiuam illam Aut, quę vnum tantum adimpleri requirit, arg. l. si hæredi plures. ff. de cond. instit. processus huiusmodi alios aut fieri, aut publicari, quo Bulla hæc tollatur; nam ea verba in hanc sententiam accipiuntur; fiant, scilicet denuo ab ipsomet Pontifice, Publicentur, scilicet ab alio facti, quasi dicat vel Pontifex Romanus nouos processus ipsemet faciat, vel factos ab alio promulget, exempli gratia a Pio Quinto factos, nihil interest, sic enim & Imperator hac loquendi forma vsus est in proemio Institut. dum inquit. Omnes vero populi legibus tam à nobis promulgatis, quam compositis reguntur. Hæc ibi Imperator, ex quib. apparet illud compositis pro factis intelligi, vt Gloss. ibi declarat, & tamen leges non obligāt, nec ipsis populi reguntur, antequam promulgentur, aut publicentur. arg. cit. auth. vt fact. noui. const. & §. leges instituuntur. dist. 4. Nec repugnat dictio illa Aut; nam quod verba secundum subiectam materiam accipiuntur. arg. l. si vno. ff. locat. & l. plenum. §. equitii. ff. de vsu & habi. dictio illa alternatiua vel, pro coniuncta accipitur, quod aliquando potest, vbi materia id suadet, vt habetur in l. cum quidam. C. de ver. sign. & le. sępe. ff. de verb. sign. vel verbo illi Fiát, intelligetur adiuncta publicatione. Alterius igitur Bullę promulgatione hæc ipso iure tolletur

Secundo loco tollitur Bulla hęc, vbi auctor ipsius eam abrogauit, esto aliam non tulit, idque iure merito, eius enim est tollere, cuius est ponere, vt tradidit Gloss. magistr. in c. cum inferior. de maior. & obedien. idē dicimus, si successor eam abroget; nam prędecessor legem successori dicere non potest, à qua discedere successor neq̄at; [par enim in parem imperium, ac iurisdictionem non habet, vt habetur] in cap. innotuit. vers. Quamuis. de elect. & in l. ille, à quo. §. tempestiuum. ff. ad Trebell.

Postremo extinguitur, & tollitur Bulla morte, vbi non cauisset, vt post mortem duraret; nā ex quo nō lex, sed sententia est, vt probauimus in prima parte huius operis, generales sententiæ eas ferentis morte tollūtur sicut etiam singulares. arg. l. fin. ff. de pœn. & l. 1. C. de furt. & vt nos in nostro tractatu probauimus. Quam rem animaduertentes Romani Pōtifices clausulam hanc durationis addere cœperūt; vt Pius V. Gregorius XIII. Sistus V. & nouissime Clemens VIII.

2 VIII.†Quod autem diximus, nisi clausula illa addita esset, Bullam non operaturam, in eã sententiam accipiẽdum est, quoad futurum; vt scilicet, qui eam offenderent, in eius pœnam nõ inciderẽt; non autem quo ad eos, qui iam in ipsius pœnam incidērunt; quousque enim absoluantur, hi semper censuris eius constricti erunt, vt probauimus in tractatu nostro de censuris. Nisi sic abrogaretur a Rom. Ponti. vt pro infecta eam haberi velit, tunc enim ipso iure absoluti essent, id quod etiam absoluimus in tractutu eodem: sed de duratione huius Bullę satis; ad alia transeamus.

De eo, qui absoluere ab his censuris potest. Cap. II.

Cęterum à prædictis sententijs nullus per alium, quam per Romanum Pontificẽ, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolui possit. Etiam prætextu, quarũuis facultatum, & indultorum quibuscunque personis Ecclesiasticis secularibus, & quorumuis Ordinũ, etiam Mendicantium, ac Militiarum regularibus, etiã Episcopali, vel alia maiori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasterijs, Conuẽtibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegijs, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & locis pijs, nec non laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per nos, & dictam Sedem, ac cuiusuis Concilij decreta verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, & in specie concessorum, & innouatorum, ac concedendorum, & innouandorum. Nisi in eis etiam casus præsentibus litteris expressi comprehendantur.

SVMMA.

1 *Censuræ aut ab homine, aut à Iure feruntur.*

Ab-

2 *Absoluere à censuris à Iure latis Episcopus potest.*
3 *Absoluere à censuris ab homine latis potest, qui eas tulit.*
4 *Absoluere à censuris ab homine generaliter latis Episcop⁹ ēt pōt.*
5 *Absoluere à censuris Bullæ Cœnæ Domini non potest.*
Vicarius Papæ.
Legatus à latere.
Patriarcha.
Archiepiscopus.
Episcopus.
His inferior.
Collegium Cardinalium.
Concilium generale.
6 *Absoluere potest à censuris Bullæ Cœnæ Domini Rom. Pōtifex, qui eas tulit, nec non eius successor.*
7 *Absoluere non potest à censuris Bullæ Cœnæ Domini Rom. Pontifex, qui se Pontificatu abdicauit, vel rationis vsum amisit.*

CAPVT hoc quò eius cognitionem dilucidiorem habeamus, in quinque partes diuidimus: quarum secūda incipit ibi. Nisi in mortis atriculo. Tertia ibi. Nec etiam tunc. Quarta ibi, etiam prætextu: Quinta ibi. Nisi in eis etiam; de quibus sigillatim agendum est, & prius de prima. In hac igitur parte duo dicta habentur; quorum primum est Nullū, seu nemine inferiorē ipso Rom. Pon. absoluere posse, Alterum est, solum Roma. Pontificem eisdem irretitum censuris per hanc Bullam absoluere posse: quæ duo dicta, vt dilucidiora habeamus.

1 Præmitto primum† censuras, aut ab homine, aut à iure ferri, vt inquiunt Innoc. in ca. 1. & ibi quoque Mar. Soci. Sen. nu. 9. de sentent. excom. & Host. in Sum. eod. nu. 2. & Abb. in Rubr. eo. & communiter DD. vt id diximus in Tractatu nostro de censuris. cap. 2. §. 1. Tab. 1. Censuras autē per hanc Bullā latas esse ab homine, vt probauimus in prima parte huius operis.

2 Secundo præmitto † a censuris a iure latis absoluere Episcopos posse, nisi legislator absolutionem sibi reseruauerit, vt habetur in ca. nuper, & ibi DD. de sent. excom. & Mar. Soc. Sen. in c. officii, vbi materiam hanc tractauit. num. 11. Vers. Quo ad primum tolle hāc regulam. de sentent. excom. & Couar. in capi. alma. p. 1. §. 12. nu 4. vers Absolutio vero de excommunicatione lata, & nos abunde in ead. Tab. 3 Cap. 10. A censuris vero†ab homine latis absoluere eum tantū posse, qui illas tulit. argu. ca. pastoralis. §. præterea. de off. ordi. & vt dixit Gloss. in Clemēt. 1. in verb. a canone. de priuileg. & Couar. eod. §. 12. nu. 2. versicu.

Quis

Quis autem possit absoluere, & nos in ead. Tab. 1. capi. 4. vbi v-berrime materiam hanc declarauimus.

4 Præmitto demum† à censuris per sententias generales ab homine latis Episcopos etiam absoluere posse, vt dixit Imol. in c. graue. col. 4. de pręb end. quem sequitur Gundis. de Villadiego in tractatu suo de legato, q. 13. Versi. Aut sumus in secundo mēbro, & nōnulli alii, quos refert, ac sequitur Nauar. in Man. capi. 27. nu. 44. & Couar. in eod. §. vbi & ipse alios refert. nu. 4. versic. est hæc regula. Hoc tamen locū habet, vbi tam legislator absolutionem sibi nō reseruauit, quā is, qui per sententias generales censuras tulit, vt habetur in cit. c. nuper, & allegati DD. inqunt. His sic præmissis, ex quo dicta sunt duo in hac prima parte, duas quoque regulas ponamus, quarum prima hæc est.

5 Nullus Ro. Pontifice inferior† absoluere potest excommunicatos, & irretitos censuris huius Bullę, vt habetur in initio huius Capitis; idque meritò, nam Ro. Pontifex absolutionem sibi solum reseruauit, vt habetur in ipsa Bulla, ergo nemo alius ab ipso absoluere poterit. arg. cita. ca. nuper. de sentent. excom. & eorum, quę pręmissimus. Hęc aūt regula locum habet, vel sit Vicarius Papæ, vel Legati à latere, vel Patriarchę, vel Archiepiscopi, vel Episcopi, & multo min⁹ inferiores; nam ex quo nullū absoluere vult pręter Rom. Pōtificem, ergo neminem excipit. argu. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & l. cū pręt or. ff. de iud. & ca. nonne. de præsumpt.

Item absoluere ab his censuris non potest nec Collegium Cardinalium, ob eandem rationem, nam ex quo præter Roma. Pontificem nullus absoluere potest, Collegium non est Ro. Pontifex, ergo nec absoluere potest; cui enim verba legis non cōueniunt, nec dispositio conuenit, arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infec. etenim & hoc prohibere ipsi Collegio Rom. Pōtifex potest, vt habetur in c. vnic. in versi. excommunicationis sententia, de schis. lib. 6.

Postremò nec Concilium generale; nam nec ipsum Ro. Pontifex est, sed eius auctoritate cōgregatur, et ipsi præest, vt supra vidimus; ergo ex quo est inferius ipso Rom. Pontifice, nec ipsum absoluere potest, nisi ab ipso facultatem hanc habeat; Idque multo magis hodie ob decretum de mandato Sanctissimi D. N. D. Clementis Papæ, Octaui in lucem nouissime ęditum; cuius

cuius cognitio, quòd ad materiam absolutionis cum censurarum huius Bullæ, tum casuum, quos Ordinarii sibi reseruant, pertinet, ob eam rem inferendum, huc curauimus, & est hoc.

Decretum

Ne regulares cuiuscunque Ordinis absoluant à casibus in Bulla Cœnæ Domini Sedi Apostolicæ reseruatis, vel ab ijs, quos ordinarij locorum sibi reseruant.

SACRA Congregatio S.R.E. Cardinalium negociis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium pręposita, iustis, & grauibus causis id exigentibus, ac de Sanctissimi D. N. Clementis Papæ Octaui speciali mandato, viuę vocis oraculo desuper habito, Sacerdotibus omnibus tam secularibus, quam regularibus per vniuersam Italiam extra Vrbem degentibus; ad confessiones audiendas probatis, quorumuis Ordinum etiam Mendicantium, Militiarum, aut Congregationum Societatis Iesu, & generaliter quarumcunque aliarum, quouis nomine nuncupentur, iubet, & pręcipit, ne quis eorum sub prætextu priuilegiorum, indultorum, aut facultatum generaliter, vel specificè, scripto, aut viuæ vocis oraculo, vel per communicationem à Sede Apostolica, vel eius auctoritate, eorum Ordinibus, Congregationibus, Collegiis, vel societatibus, aut Archiconfraternitatibus secularium, aut singularibus personis, seu alias quomodocunque sub quibusuis tenoribus, formis, & clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis, ad cuiusuis, etiam Imperatoris, Regum, aut aliorum Principum instantiam concessarum, seu confirmatarum, alicui cuiusuis status, gradus, & conditionis, aut dignitatis, tam Ecclesiasticæ, quàm secularis, etiam Regię, vel Imperialis, ab vllo ex casibus clare, vel dubiè in Bulla in die Cœnæ Domini legi solita contentis, vel alias quomodocunque Sedi Apostolicæ reseruatis, aut in futurum per Sanctitatem suam, eiusve successores pro tempore, in eadem Bulla; vel aliter reseruandis, nec etiam à casibus, quos ordinarij locorum hactenus reseruarunt, vel in posterum sibi reseruabunt, nullo

casu etiam necessitatis, vel impedimenti, nisi in mortis articulo, seu cum noua & speciali Sanctitatis suę, aut successorum suorum, vel Ordinariorum, quoad casus ab ipsis tantum reseruatos, respectiuè, impetrata in scriptis licentia, ordinariis locorum exhibenda, absolutionis beneficium de cætero impendere audeat, vel præsumat, sed cum opus fuerit pœnitentes ad superiores, legitimosque Iudices suos accedere consulant: sub pœna contrafacientibus tam regularibus, quàm secularibus, excommunicationis, priuationis officiorum, & dignitatum, aut beneficiorum, inhabilitatis item audiendi confessiones, & ad quæcunque officia, prælaturas, & beneficia in posterum obtinēda, ipso facto, absque vlla alia declaratione, incurrenda; Super quibus à nemine, nisi à Romano Pōtifice habilitatio, dispensatiove, aut absolutio, præterquam in mortis articulo, possit impartiri, Sanctitas enim sua (quatenus opus sit facultates, & cōcessiones ipsas in hac parte vti cassas, & irritas haberi de cętero voluit, & vult, non obstantibus quibuscunque.

Præterea nouerint pœnitentes absolutionem, si quam obtinebunt contra huiusmodi prohibitionem, esse nullam, nulliusque roboris, & momenti.

Et ne locorum ordinarii, quibus ius hoc reseruandorum casuū competit, plurium, quam opus sit, reseruatione, subditis, aut Confessariis in animarum salute procuranda cooperatoribus sint onerosi, monentur omnes, vt paucos, eosque tantum, quos ad christianam disciplinam retinendam, animarumque sibi creditarum salutem pro cuiusuis Diœcesis statu, & qualitate necessario reseruādos esse iudicauerint, reseruent. In quorum fidem &c. Dat. Romæ die nona mensis Ianuarii Anni M D C I. † *Hoc est Decretum.*

Sed de hac regula satis; ad alteram veniamus.

6 Absoluere igitur† ab his censuris potest Roma. Pontifex, ex quo ipse eas tulit, & earum absolutionem sibi reseruauit, vt habetur in initio huius Capitis, & ob ea, quæ præmisimus.

Item absoluere Rom. Pontifex potest etiam, qui eas non tulit, sed successor eius est; nam q in alicuius locum succedit, eius potestatem accipit, vt id nos in hac materia probauimus in tractatu nostro de Cēsuris, in Tab. 1. cap. 4. §. 1.

7 Excipitur tamen † vbi abdicasset se à Pontificatu; id enim potest, vt habetur in ca. 1. de renunc. lib. 6. nam tunc Pontifex esse

esse desinit. arg. cap. 1. & 2. de or dinat. ab iis, qui Episcop. renũ.

Postremo excipitur, vbi ratio nis vsum non haberet, vt pote quia in furorem, & in amentiã incidisset, nam quod tunc non intelligit quod agit, ob eam rẽ absoluere non potest. At quid tunc fiet? dabitur curator à Collegio Cardinalium, qui absoluet, & reliqua aget.

Vers. Nisi in mortis articulo constitutus.

SVMMA.

1 *Articulus mortis quisnam dicatur.*

EX hac parte colligitur ex communicatum, ac censuris obligatũ per hanc Bullam in articulo mortis ab alio, quàm à Rom. Pontifice absolui posse, idque semꝑ seruatur, vt habetur in Decreto ꝓmisso; quam rem, vt absolutam habeamus, hæc explicãda sunt. Primum, quid articulus mortis sit, & quando in articulo mortis quis constitutus dicatur, quo ab alio absolui possit. Deinde, an si Rom. Pontifex id non dixisset, in eo articulo constitutus ab alio, quàm à Roma. Pontifice absolui posset. Tertiò, quinam sint, qui tũc absoluere possint. Quartò, an laici. Quintò, quid si impediatur ratione alia, quò min⁹ Rom. Põtificem adeat, quid tũc faciendum. Postremò, quid si absoluendùs à censuris, & à peccatis sit, & ob temporis angustiã absolui is nequeat, quid tunc agendum. His enim præmissis, absolutam partem hanc habebimus.

1 Quoad primam quæstionem igitur † articulus mortis is dicitur, vbi quis moritur, aut probabiliter moriturus existimatur. arg. l. 3. cum seq. ff. de dona. cau. mort. atque ita sentiũt DD. Bal. in c. pastoralis. num. 4. & Abba. nu. 3. de off. ordin. & Bart. in l. 1. quem sequitur ibi Ias. nume. 28. C. de sacrosanct. Eccles. & Nauar. in Man. cap. 2. num. 9. & ca. 26. num. 31. Quare si quis in mari sit, tempestateque graui orta naufragium probabiliter immineat, hũc in articulo mortis cõstitutum dicimus. Idem sentim⁹ de eo, qui prælium ingressurus sit. Idem concludimus de iis, q̃ à carnifice necandi sunt, & qui se castrandos tribuunt, sicut etiam de muliere partui proxima, vbi difficiliter parere solet, vbi vel primò parit; hi omnes ergo, & horum similes, vel in mortis articulo sunt, vel mortis articulus

ſaltem imminet, quod ſat eſt, vt probatur per ca. eos. de ſentent. excom. verſ. propter imminẽtis mortis periculum, atque ſic aſſeruit Rebuff. in Prax. benefic. in expoſit. Bullæ Cœnę Domini. artic. 13 verſ. Mortis. in verb. Articulo; nam ibi ait in articulo mortis cum eſſe in re noſtra non ſolum, vbi ob morbum in tali ſtatu eſt, verum etiam vbi mortis periculum eſt, aut ab hoſte, aut à prędonibus, aut ob nauigationem, aut ob iter periculoſum, aut ob ſenectutem, & ob huiuſmodi alia pericula, vt pote vel eſt damnatus ad mortem. Quãuis Sot. contrarium ſenſerit q. 18. q. 4. art. 4. verſ. Quæris autẽ quis dicatur. lib. 4. vbi aliud eſſe periculum mortis, aliud articulum mortis ſenſit, cuius ſententiam improbauit, ac rectè Naua. cap. 27. num. 172. verſ. cæterum faceſſat. & hoc ob cit. ca. eos. Et ſententia hæc, vt idem ſint, quò ad effectum hunc abſolutionis articulus mortis, & periculum mortis, communis eſt, vt teſtatᷣ Couar. in cap. Alma. pa. 1. §. 11. num. 8. verſi. Tertia. de ſentẽ. excom. lib. 6. quamuis ipſe opinionem hanc non admittat, niſi graue, & morti proximum periculum ſit. Hic ergo articulus mortis dicitur quo ad rem noſtram. Et quoniam diutius durare poteſt, ob eam rem excommunicatus abſolui ſemper poterit; qđ enim ſi in naui decem, quindecimve dies graui tempeſtate orta huc, illucve fluctibus quis impellatur? plane in articulo mortis ſemper hic eſſe dicetur. Quo igitur ab alio, quàm à Rom. Põtifice ab his cenſuris quis abſoluatur, in articulo mortis exiſtẽs, & in his anguſtiis depræhẽſus eſſe debet. Poſtremo requiritur etiam, vt eius facultas nõ detur, à quo iure communi abſolui debet, vt probatur in cit. ca. eos. de ſent. excom. verſi. Cum ad illũ, à quo aliàs de iure fuerant abſoluendi; etenim vt quis à non ſuo iudice abſoluatur, extraordinarium remedium eſt, vt vero qs à ſuo iudice abſoluatur, remediũ ordinarium. arg. c. omnis. de pœnit. in antiq. & c. fin. de conſtit. & l. fin. ff. de iuriſd. iud. At vbi remedium ordinarium locum habere poteſt, extraordinario locꝰ non eſt. argu. l. e. in cauſæ. 2. ff. de min. & l. in prouinciali. §. ſi in loco communi, vbi Bartol. Iaſo. ac DD. not. ff. de oper. nou. nun. ergo vbi aliàs proprii iudicis facultas non datur, extraordinario huic locus erit. Quare ſi in articulo mortis conſtitutus Roma. Põtificis facultatem habet, abſolui ab alio non poterit. Facultatem autem ordinarii tunc quis

quis non habet, vbi periculum est, si ipse adeat, ne in censura cõstitutus interim decedat. arg. c. qua fronte. de Appell. versicu. Ne in excommunicatione decidat. in antiq. & c. venerabilibus. §. sanè. versi. Nisi periculum, de sent. excommm. lib. 6. & cit. cap. eos. ead. Et de hac prima quæstione satis; iam ad aliam trãseamus.

S V M M A.

1 *Absolui an potuisset quis in articulo mortis ab alio quàm à Rom. Pontifice à censuris huius Bullæ, si Roma. Pontifex id non concessisset.*

1.

1 Secunda quæstio est, † an scilicet potuisset quis in articulo mortis constitutus absolui, ab alio, quàm à Rom. Pontifice, si id non dixisset, concludo & tunc ipsum absolui potuisse. Primò, quia semper clausula hęc addi solet, vt scilicet in articulo mortis possit quis absolui ab alio, ab eo, cui reseruata est absolutio, vt habetur in c. si quis sua dente diabolo. 17. q. 4. & c. clericis. § à supradictis, & ibi not. Gl. in verb. Mortis. de immun. Eccl. lib. 6. & in cap. filius §. præsenti. ibi nisi duntaxat. de pœn. eod. li. & in ca. pastoralis. §. 1. de off. ordin. in antiq. & Clem. 1. § pen. in fine, & ibi not. Glo. in verb. mortis. de hære. & in Clem. 1. paulo post principium. de pœnit. & in extrauag. suscepti regiminis. §. si vero aliqua singularis persona. de elect. cum similibus. si ergo apponi semper solet, & omissa pro apposita nihilominus habetur; nam clausulæ in actu aliquo apponi solitæ, etiam si omnino omissæ sint, pro appositis tamen, & expressis habentur, vt probatur per l. fin. in fine. C. de fideiuss. & ibi not. Bald. & Ias. cõmuniter hoc receptum sensit in l. argẽtarius. num. 7. cum seq. ff. de eden. idem quoque sensit Felin. in c. cum M. Ferrariensis. nu. 7. cum multis seq. versicul. Not. quartò. de cõstit. non est igitur quod de hoc dubitemus. Secundò facit, quia si de hoc Ro. Pontifex interrogatus esset, an tũc vellet quẽ absolui in huiusmodi articulo constitutum, esto id non dixerit, sine dubitatione dicendum est id se velle responsurum; nam ex quo eius vicarius est, qui quacunque hora ingemuerit peccator peccata sua, nõ recordatur amplius, eius vestigia quoad fieri potest, eum imitari censendum est. arg. ca. super litteris. in fine. de rescript. at vbi legislator id, quod omisit, dictu-

rus

rus fuisset, & concessurus, si de hoc interrogaretur, perinde habetur, atque si id dixerit, atq. cõcesserit, vt tradidit Gloss. cõmuniter recepta in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Postremò facit decisio, ac declaratio Trid. Syno. de pœnit. cap. 7. sess. 14. nam cõsuetudinem hanc semper fuisse testatur, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis tam peccatorum, quam censurarum, Veruntamen piè ad modum, dicitur enim ibi, ne hac ipsa occasione, aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis & censuris absoluere possunt. Hæc ibi San. Synod. ex quibus proposita conclusio solidissime probatur, esto igitur Rom. Pontifex id non expræssisset, tamẽ pro expresso haberetur: sed de quæstione hac itidem satis, ad tertiam veniamus.

SVMMA.

1 *Absoluere in articulo mortis sacerdos potest à censuris Bulla Cœnæ Domini, & ab alijs: quæ regula multis modis amplificatur.*

2 *Absolui potest excommunicatus in articulo mortis constitutus, esto a peccatis non absoluatur.*

3 *Absoluere in articulo mortis Episcopus potest excommunicatum à quocunque, quæ regula multis modis amplificatur.*

4 *Absolutus in articulo mortis à cẽsuris absolutione alia non eget, si periculum illud euadat.*

II.

§. Tertia quæstio est, quisnã in articulo mortis absoluere possit, concludendum est Episcopos, & sacerdotes absoluere posse, de quibus singulis agendum est, & prius de sacerdote.

1 Sacerdos igitur, † vbi Roma. Pontificis facultas non datur, in articulo mortis, absoluere his cẽsuris constrictum potest: nam generatim de excommunicatione probatur in cap. fin. de sepult. & in cap. litteris. de rapt. & cap. pastoralis. §. præterea, & ibi nota. Glo. in verb. pręterquam. & Abba. num. 2. de off. ordin. in antiq. & in c. eos. de sentent. excom. li. 6. ac nouissime Trid. Synod. sess. 14. cap. 7. de cas. reseruat. Naua. in Man. cap. 26. num. 26. vbi rem hanc pluribus egit, & Couar. in c. Alma. p. 1. §. 11. nume. 8. versi. Quòd si mortuus. de senten. excom. lib. 6. Idque merito, etenim excommunicatio fertur in primis, vt contumacia compressa saluus quis fiat, vt probauimus in

in Tractatu nostro de Censuris cap. 11. cum seq. Tab. 1. verum, quòd contingere potest, vt ea constrictum contumaciæ pœniteat, & mortis periculũ ipsum occupet, occuparive se existimet, eius verò, à quo iure communi absoluendus erat, facultatem non habeat, atque idcirco miser ille grauiter conflictetur; ob eam rem pia mater Ecclesia, quæ ad se redeunti sinum non claudit, arg. c. ex litteris. de constit. & c. super eo, de hęret. lib. 6. ne sic affectus aut salutem suam desperet, aut diuinis præsidiis nudatus periculosissimo huiusmodi tempore iaceat, absoluẽdi ab excommunicatione, & à censuris sacerdotibus facultatẽ benignè concessit, sicut Trid. Syn. eod. cap. 7. declarauit. Sacerdos igitur excommunicatum in articulo mortis constitutum absoluere potest.

Quę regula amplificatur, vt locum habeat in alia censura: nã Trid. Synod. in cit. cap. 7. nullam excipit, veruntamẽ, inquit enim ibi, pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei semper custoditũ fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis; atque iõ omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis, & censuris absoluere possunt. Hęc ibi Trid. Synod. ex quibus patet in huiusmodi casu à quibusuis censuris sacerdotem absoluere posse.

Item locum sibi regula hæc vendicat, etiamsi Rom. Pontifici reseruata sit, vt ĩ casu nostro, arg. Clem. 1. de priuilegi. iunct. Gloss. absoluendi, & vt not. Abba. in c. fin. numer. 2. de sepult. & Couar. in eod. versi. citato.

Tertiò locum habet regula hæc, vel ab homine, vel a iure censura hæc lata sit; nam pręter quam quod communis DD. sententia hęc est, & quod Abba. id not. in c. fin. numer. 2. de sepult. Trid. Synod. generaliter loquitur in eod. cap. 7. nec à quo censura lata sit, rationem habet: ergo nec nos contrariũ dicemus.

Postremò à quocunque excommunicatio lata sit; nam rõ quam ob rem Ecclesia facultatem hanc condonat, ne scilicet, aliq̃s pereat, & hic locũ habet, ergo & dispositio locum habere debet. arg. ca. cum dilecta. de confirm. vtil. & l. illud ff. ad leg. Aquil.

Quartò in huiusmodi casib. absoluit sacerdos, etiam si eius parochus non sit quem absoluit, vt inquiunt Syl. in verb. absolutio. 1. num. 8. versicu. Et intellige, & Sot. d. 18. q. 4. artic. 4. versi. de substantia. lib. 4. & Nauar.

uar. in Man. cap. 26. nume. 26. & Couar. eod. versi. Etenim Trid. Syn. eod. cap. 7. in huiusmodi casu constitutos ab omnibus sacerdotibus absolui posse ait; ergo & non parochus absoluet, quã sententiam sensit esse communem Sot. eod. art. 4. versi. At verò nonnihil.

Quintò absoluit Sacerdos, q̃uis & ipse aut excõmunicatus, aut iurisdictione suspẽsus sit, sed tamen nondum denũciatus, notoriusve nam quoad ea, quę ad iurisdictionem pertinent, ꝓ nõ excommunicato habetur, argu. c. ad probandum. de re iud. & ob extrauag. ad euitanda, atque ita etiam sensit Nauar. eod. nu. 26. versi. dixi catholicus.

Sextò absoluit sacerdos, vbi etiam censuris irretitus, aut denunciatus, aut notorius est; nã in articulo mortis ait Trid. Synod. eod. capi. 7. omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes absoluere posse à quibusuis censuris: cũ igitur sacerdotes omnes cõpræhendat, & eum, qui notoriè censura constrictus est, pro talive denunciatus, compręhendit, præterea piam matrem Ecclesiã ob animarum salutem hoc concessisse veri simile est, atque ita sensit Naua. in Man. eod. ca. 26. num. 26. versi. Quamuis autem, & cap. 27. num. 272. versi. Septimò quòd per eadem verba: quã uis San. Trid. Syno. contrariam opinionem cõmunem fuisse referat. Verum, an sacerdos ob hæresim excommunicatus absoluere tunc poterit? Sot. dist. 18. q. 4. art. 4. versic. At verò, absoluere hunc non posse existimauit; eandem opinionem sequitur Naua. in Man. cap. 26. versicu. Et idem credimus. Contraria sententia verior videtur; tum quòd non sacerdotum gratia, sed eorum, q̃ censuris constricti sunt, absoluẽdi facultas in hoc casu sacerdotibus data est, vt innuit Triden. Synod. ead. sess. 14. Cap. 7. versi. Ne hac ipsa occasione; vnde quocunque vitio sacerdos affectus sit, nihil interesse videtur, Tum quòd sacerdos ob hæresim excommunicatus non magis excommunicatus eo est, qui ob aliam causam eodem vinculo est cõstrictus; quamuis ipsa hæresis delictum omnium grauissimum sit; at delicta per se non efficiunt, quo minus Ecclesię ministri sua munera obeant, quousque ab Ecclesia tolerantur. argu. c. vestra, & c. fin. de cohabit. cler. & mul. cum igitur neq. delictum obstet, neque excommunicatio repugnet, & hæreticus sacerdos in hoc casu absoluere posse videtur. Accedit, pręterquam quod Trid. Synod. genera

liter loquitur in eod.cap.7.prio
rem sententiam nulla solidiori
ratione fulciri; Hæc tamen opi-
nio locũ habere fortasse posset,
vbi periculum non est,ne hære-
ticus in errorem absoluendum
inducat . Idem sentimus & de
schismatico:nam & ita de schis-
matico non heretico sensit Na-
uar.eod.cap.7.versi.Dixi catho
licus.num.26.Excipio tamen &
hic,vbi periculum esset, ne in er
rorem excommunicatum trahe
ret;nam tũc reiiciendum omni-
no ipsum esse censerem. Idem &
de deposito, ac de degradato,
ob easdẽ rationes, vt absoluere
possint,concludimus.

2 Septimò absoluere quoque †
potest sacerdos excommunica-
tum in articulo mortis constitu-
tum,quamuis à peccatis eundẽ
non absoluat, vt pote quando
excommunicatus morte occu-
patus,mutusve factus, rationis
vsu amisso confiteri peccata nul
la potuit; nam sacerdos in hoc
casu non minus à censuris, quã
à peccatis absoluere potest, vt
probatur apud Trid.Syno. eod.
cap.7.Præterea à censuris absol
uitur quis etiam sine peccati ab
solutione;atque vbi cõtritionis
signa dedit,non est, quod dubi-
temus; nam & post mortem hic
absoluitur, esto à peccatis per
sacerdotem absolutus non sit,
vt habetur in c. sacris. & in ca.a
nobis.2.de sentẽ.excom.atq.ita
in hoc casu sensit Naua. in Man.
cap.27.nu.272.versic.Sextò qđ
per hoc; sed de sacerdote satis;
de Episcopo iam agamus.

3 Episcopus ergo † absoluere
& ipse potest excommunicatũ
in hoc articulo mortis constitu-
tum; nam excõmunicatio reser-
uata tunc non est, quo casu Epi
scopus absoluit, vt habetur in
c.nuper, & ibi communiter no.
de sentent.excom. Præterea E-
piscopus sacerdos est;nonenim
Episcopus consecratur ,nisi sa-
cerdos sit,vt DD. communiter
inquiunt; at sacerdos absoluere
potest,vt iam vidimus. Hæc re-
gula eisdem modis,quibus supe
rior de sacerdote amplificatur.

Item locum habet vel digni-
tati,vel ordini renunciauerit,nã
quòd nihi ominus & sacerdos,
& Episcopus remanet, absolue-
re poterit. arg.tot.tit.de ordin.
ab Episc.qui Episcop.renunc.

Tertiò absoluere potest, etiã
si nondum consecratus sit,sed tã
tum confirmatus aut institutus,
aut prouisus;nam tunc ea,quę iu
risdictionis sunt ,exercere pôt,
vt tradidit Gloss. communiter
recepta in cap.transmissam.de e
lect.Quare & Vicarius ab eo in
stitutus absoluere poterit, esto
sacerdos non sit; dũmodo enim

sit clericus, in cuius numerũ qs adscribitur per primæ tonsuræ susceptionem, ut habetur in ca. cum contingat, in fine. de ætat. & qualitat. à censuris absoluere potest; nam & vt quis censuras ferat, sat est, vt primam tonsurã habeat vna cũ iurisdictione Ecclesiastica, vt probauimus in c. 2 §. 10. nu. 8. in Tractatu nostro de Censuris Tab. 1. Excipitur tamen solennis absolutio; nam nisi sacerdos sit, ea ratione absoluere non potest, vt probauimus in eod. §. 10. num. 6. Item excipitur peccatorum absolutio, & in hoc casu etiam sacerdos esse debebit. arg. ca. omnis. de pœnit. & vt probauimus in comẽtario nostro. de pœni. Tab. 1. Vicarius Episcopi, ergo absoluere poterit excommunicatum in hoc articulo constitutum tam subditũ, quàm non subditum, etiam si sacerdos non sit; tum quòd & sacerdos in hoc casu alterius Parochiæ pœnitenti absolutionẽ tribuit, vt sensit Trid. Synod. ca. 7. & nos id comprobauimus in ead. Tab. 5. cap. 2. num. 2. versic. Aut delegatum; ergo idẽ & hic, cum in vtroque casu eadem ratio, scilicet animarum fauor agatur, vt probatur apud Tridẽ. Synod. eod. cap. 7. versi. veruntamen piè admodum, iunct. cap. sacris, & cap. à nobis, 2. de senten. excõ. tum quòd verisimile est, Ecclesiam de hoc interrogatam concessuram id fuisse, ergo perinde est, atque si id concessisset, vt tradidit Glo. communiter recepta in l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. Nec repugnat apud Trid. Synod. in eod. cap. 7. sacerdotes nominatos tantum esse, qui in hoc casu absoluant, & in ca. fin. de sepult. nam ob id in eo cap. 7. sacerdotis mentio fit, quoniam de ministro pœnitentię, ibi agitur, qui solus sacerdos esse põt, vt habetur in ead. sess. cap. 6. Pręterea sacerdotis mentio etiã facta est, quoniam qui in eo articulo constitutus est, confessionis susceptione obligatur, vt cõcludimus in ead. Tab. 5. cap. 26. nume. 5. ac propterea frequentius sacerdos accersitur. Accedit quod tunc, qui vult absolui, eũ peccati pœniteat; & ob id, quoniam pœnitens cupit à peccatis etiam absolui, ob eam rẽ sacerdos accersitur; præterquã quod in promptu magis sunt sacerdotes, quã Vicarii huiusmodi; nullus enim locus tam paruus est, qui non habeat sacerdotem aliquem: quòd igitur frequentius sacerdotes accersuntur, ob eam rem mentio eorum facta est; nõ idcirco tamen Vicarii excludũtur. arg. l. vnic. iunct. Gloss. C. de rapt. virg. Non repugnat demũ,

cit.

cit.ca.fin. de ſepult.nam præter rationes proximè allatas, quid ibi factum ſit, narratur. A propoſita igitur concluſione diſcedẽdum non eſt.

Epiſcopus ergo & ſacerdos, abſoluere ab his cenſuris poſſunt, vt probauimus.† Quæ abſolutio liberat ipſum excommunicatum ab excommunicatione, vt nulla deinceps requiratur alia abſolutio, vel moriatur, vel non moriatur, vt de communi ſententia teſtatur Couar. in cit. cap. Alma. p. 1. §. 11. num. 8. verſic. quod ſi mortuus. nam verè abſolutus eſt, vt ait Nauar. in Man. cap. 26. num. 26. verſic. An autem, qui abſoluitur. ibi, tum quia licet excommunicatus, & Sot. d. 18. q. 4. artic. 4. in ſolut. ſecund. argument. lib. 4. vbi & S. Thom. idem ſentire ait. Nec repugnat, ſi dicatur huic, vbi periculum illud euaſit, eum adeũdũ eſſe, à quo iure ordinario abſoluendus erat; quaſi vere abſolutꝰ non ſit, vt habetur in ca. de cętero, & in cap. ea noſcitur. de ſent. excom. in antiq. & in c. eos. eod. lib. 6. nam non aditur, quo abſoluatur, ſed quò mandatum recipiat ab eo illius, quod fieri à ſe velit, ſicut dicitur in cit. iuribus. Id quod etiam hinc comprobatur, quoniam vbi ſuperiorẽ nõ adit, in eandem excommunicationem ſpecie, & nõ numero incidit. ob cit. c. eos. de ſent. excõ. at ſi non eſſet vere abſolutus, non rectè diceretur in excõmunicationem eãdem incidere, in qua iam eſt. argum. §. extraneis, iunct. Gloſſ. de adeunda. Inſtit. de hæred. qual. & diff. Vere igitur abſolutus eſt. Verũ quid de laico? in ſequenti præſtabimus.

SVMMA.

1 *Laicus an abſoluere poßit à cenſuris, & ab excommunicatione in mortis articulo conſtitutum.*

III.

§. Quæſtio hæc nobis explicanda propoſita eſt, an laicus† in articulo mortis conſtitutum abſoluere ab excommunicatione poſſit, Gloſſ. in c. paſtoralis. §. præterea. de off. ordin. & Gloſſ. in c. à nobis. 2. in verb. nõ potuerit. de ſenten. excom. laicũ abſolutionem hanc tribuere exiſtimarunt, & opinionem hãc benignam, tutamque dixere: has Gloſſ. notandas inquit Abba. in cit. c. a nobis. num. 10. eaſdem ſequitur Rip. vbi & modernos ita tenere ait in Tractatu de peſte, cap. de priuilegi. iudi. ſcauſa peſtis. num. 46. item Syl. in ver. abſolutio. 1. num. 8. verſi. Imò in dicto caſu, & Tabi. eod. 2. nume. 8. &

8.& Armill.eod.nu.40.Pro quorum sententia citatur primò ca. sanctum est.de consecrat.dist.4. vbi pœnitentem in huiusmodi articulo constitutum à laico reconciliatum legitur;ergo excōcommunicatus à laico reconciliari,atque absolui potest; nam excommunicati,dum absoluuntur,reconciliari videntur, vt habetur 26.q.6. atqui responderi potest primum, quid ibi factum sit,narrari; an autem reconciliatio illa valuerit, non dici. prætera de pœnitente ibi solenniter agitur,qui nō necessario excommunicatus est, vt dixit quoque Nauar.capi.1. in principio. num.86.ibi,non obstant.de pœnit.d.6.& Glos.sensit etiam in c. a nobis.2.in verb.non potuerit. de sentent.excomm.Nec repugnat 26.q.6.nam, quod & animaduertit ibi Archid. in initio, Gratianus quęstionem proposuit de excommunicato,auctoritates verò quas citat,de solenniter pœnitente agunt: postremò esto ibi de excommunicato agatur,tamen nunquam laicum,sed sacerdotem solum in huiusmodi articulo recōciliare posse ibi dicitur, non ergo ea quæstione eorum sententia comprobatur: secundo loco pro hac sententia sic argumentantur, pœnitēs in articulo mortis constitutus laico peccata confiteri potest, vt habetur in ca.quem pœnitet. de pœnit.d.1.ergo & excommunicatus in eodem statu constitutus à laico absolui poterit. Verū neque ratione hac ipsorū opinio nititur;nam esto fieri possit laico peccatorum confessio, & ob ruborem pœnitenti prosit; non idcirco tamen pœnitentē confessum absoluere laicus poterit,quod erat probandum; nā laicus absoluendi à peccatis potestatem non habet, vt dicitur in cit c.quem pœnitet.versi.Etsi ille,& asseruit Trid.Syno.sess. 14.de ministro pœnitentię. ca. 6.& nos in comentario nostro de pœnit.id explicauimus.capi. 2.num.3.non modo igitur ratio hæc eorum sententiam non tuetur,sed contra potius ipsam oppugnat; nam sicut in eo articulo laicus à peccatis non absoluit,quamuis ea confessio,vt diximus,ipsi prosit,ita neque à censura absoluet;quamquam si excōmunicatus a laico absolutionem peteret,in hoc absolutio ei prodesset,quòd mortuus absolutionem consequeretur, vt qui ea ratione contritionis signa dederit:quod,vt quis post mortem absoluatur, requiritur.arg.ca.sacris,& c.a nobis.2.de senten.excom.

Quare cum nulla probabili

ratione sententia hæc nitatur, contrariam amplexati sunt Sot. d.18.q.4.art.4.versi.Vtrum verò,vbi & Palud. idem asserere ait.lib.4.& Nauar.in Man. capi. 26.num.26.versi. Dixi præsbyter,& cap.27 num. 252.versic. Sextò,& versic.Septimò,& in c. 1.in principio.num.83.cum sequen.de pœnit.d.6.vbi quæstionem hanc disputauit, & Couar. in c.Alma.p.1.§.11.nume.9.de sentent.excom.lib.6.versicu.sed Gloss.in dict.c.a nobis,& Iacob. de Graff.cap.15.num.55.lib. 4. decis.cas.consc.Probatur autem sententia hęc primò,quoniã facultas absoluendi ab excommunicatione, vt ait Palud. idcirco ei,qui aliàs non potest, in huiusmodi articulo tribuitur,quo peccatorum absolutio tribuatur;ergo laicis facultas hæc tributa non est, cum à peccatis absoluere nequeát,vt iam vidimus: hęc ratio mihi non satisfacit;nam ę que facultas absoluendi à peccatis,atque à censuris in hoc casu tributa est, vt habetur apud Trid.Synod.ead.sess.14.capi.7. Vnde secundo dicebat idem Palud.absolutio facta à laico,neq. corpori, neque animæ prodest, nam,si excommunicatus Deo amicus ab hac vita migrauerit, post mortem absolui poterit,atque tunc corpus Ecclesiastica sepultura donabitur, anima vero Ecclesiæ suffragiis adiuuabitur; hæc itidem ratio mihi non arridet,quid enim si Rom.Pontifex qui longe abest,& ad quem difficilis aditus sunt,absoluere hũc haberet?arg.c.à nobis.2.de sentent.excomm. plane interim & corpus Ecclesiastica sepultura carebit,& anima Ecclesię suffragiis priuabitur.arg.ca. sacris.& ca.à nobis.2.de sentent.excom. neque igitur ratio hæc firma videtur.Tertiò sic dicebat Naua. facultas absoluendi a censuris in articulo mortis sacerdotibus condonata est, vt habetur apud Trid.Synod.eod.cap.7.ergo aliis denegata videtur.arg.l.cum prætor.ff.de iudi.& cap.non ne. de præsumpt.ad hanc rationem per ea,quæ in antecedenti quæstione attulimus, responderi ẽt potest. Quid igitur concludendum? Ego sententiam hanc vti verissimam amplector, quam & his rationib.probo. Primum, quoniam si laicus à censuris absolueret, plura spetialia, vt ita dicam,eodem concurrerent, scilicet, vt laicus habilis fieret ad Ecclesiasticas res tractandas,cõtra c.decernimus.de iud.& vt alterius iurisdictionem exerceret, contra c.fin.de constit.libr.6.& l.fin.ff.de iurisd.omni.iudi.quæ in sacerdote simul non contingunt;

gunt: at plura specialia circa idē concurrere non possunt. argu. l. 1. & ibi communiter not. C. de dot. promis. Deinde quoniam vbi Ecclesia laicum aliquid Ecclesiasticū facere posse voluit, id expressit, & declarauit, vt dixit Gloss. fin. in c. fin. 24. qu. 1. & sequitur eam Nauar. in cap. 1. in principio. nu. 87. de pœnit. di. 6. & Couar. in ca. Alma. p. 2. §. 11. num. 9. versi. Nihilominus opinio contraria. de senten. excom. lib. 6. Declaratur hoc de baptismo in necessitate. de consecr. di. 4. & in c. vbi periculum. §. preterea, & ibi not. Gloss. in verb. presumat. de elect. lib. 6. cum simil. Cum igitur nusquā in iure quo ad absolutionem hanc in huiusmodi casu mentionem laici fecerit, nusquam laico potestatē hanc dederit, neque nos illi eā dare debemus, vitanda enim legum correctio est. arg. capi. cum expediat. de elect. lib. 6. & l. præcipimus. C. de Appell. & l. iubemus. C. de testament. laicus ergo neque in hoc casu à censuris absoluit. Et de hac questione itidem satis, iam aliam quæstionem aggrediamur; quā in sequēti absoluemus.

SVMMA.

1 *Impeditus, quo minus Rom. Pontifici adeat, per hanc Bullam excōmunicatus, an ab alio absolui possit, & quis absoluat.*

2 *Impedimentum legitimum quodnam sit, quo ab alio quàm à Rom. Pontifice extra mortis articulum absolui posit ab excommunicatione.*

3 *Articulo mortis existente, si excommunicatus ab excommunicatione, & à peccatis absolui non posit, ob mortis angustias. quid tunc faciendum.*

IV.

1 § Quarta quæstio est, † quid si in mortis articulo excommunicatus non sit, sed tamen ratione alia impediat, quò minus Rom. Pontificem adeat, vt pote aut paupertate, aut inimicitiis, aut senectute, aut huiusmodi aliis impedimentis, quæ habentur in ca. quod de iis, & in c. ea noscitur. & in c. quamuis. de sentent. excom. quid tunc faciendum, & sic an ab alio, quā à Rom. Pontifice absolui possit? Hanc quæstionem, vt absolutā magis habeamus, generatim eā disputabimus; præmissis tamen nonnullis prius. Præmitto igitur primum, vbi quis in excommunicationem incidit eius ca. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. id est ob clerici percussionem, si Rom. Pontifex adiri non possit (est

(est enim ei excõmunicationis hu9 absolutio seruata) à ꝓprio Episcopo hunc, absolui posse, vt habetur in cit.ca. quamuis, et in c. ea noscitur, & in c. de cætero. de sentent. excom. Item præmitto à proprio Episcopo, proprio ve sacerdote absolui eum posse, qui in excommunicationem incidit, propterea quod versatus est in crimine cum eo, qui ob illud erat excommunicatus, vbi adire eum non potest, cui eius excommunicationis absolutionẽ Canon reseruauit, vt habetur in cit.c.nuper. de senten. excom. & in his terminis quæstio hæc nõ disputatur. Postremò pręmitto, quæstionem hanc disputari in aliis censuris à quocũque iure latis & etiam ab homine, quarum absolutionem alteri, ac præsertim Ro. Pontifici reseruatę sunt. His sic pręmissis, duo inuestigãda nobis sunt, an scilicet, vbi excommunicatus impeditur, quo minus iudicem adeat, qui communi iure absoluendi potestatẽ habet, ab alio absolui possit. Postremò esto id possit, quisnã tunc eum absoluat.

Quo ad primum igitur Inno. in c. quamuis. versi. sed si aliàs. de sentent. excom. excommunicatum ob aliam causam, quàm ob clerici percussionem, si impediatur, quò minus eũ adeat, ad quem absolutionis tributio iure ordinario pertinet, ab alio absolui non posse existimauit. Et hoc ob eam rationem, quoniam in excommunicato ob clerici percussionem hoc tãtum ꝑmissum reperitur in cit.c. de cętero, & in c. ea noscitur, & ca. quãuis. de senten. excom. ergo secus de aliis excommunicatis sentiẽdum est; exceptio enim contrariam regulam esse significat. argu. l. nam quod liquidæ. §. fin. ff. de pen. leg. & le. cum prętor. ff. de iud. & c. non ne. de præsump. Felin. qui contrarium sensit, rationem hanc improbat, nam in capi. ea noscitur, & in c. quod de his, excommunicatũ extra mortis articulum constitutum, impeditum tamen, quò minus ordinarium absolutorem adeat, absolui posse dicitur, & tamen ibi non speciatim de excommunicato ob clerici percussionẽ, sed generatim de excommunicato agitur, ergo ob aliam causam excommunicatus, & impeditus, vt diximus, absolui ab alio poterit. Hæc Felin. quem sequitur Sylu. in verb. absolutio. 4. num. 7. versi. Quarto. Verum respõsio hęc mihi non satisfacit, nec vera est; nam ibi de excommunicato ob Clerici percussionem agitur; id quod hinc probatur, quoniam in cit.c. quod de his Rom. Pontifex

tifex

tifex inquit eum, qui se asserit in Canonem latæ sententię incidisse, non aliter quàm per Sedem Apostolicam, vel eius legatum absolutionis beneficium obtinere posse; at Sedis Apostolicæ legatus ex omnibus excommunicationibus, quarum absolutio Pontifici Maxi. reseruata est, eius excommunicationis absolutionem tantum tribuit, qua clericorum percussores constringũtur, vt probatur in capitul. quod trãslationem. de off. leg. vbi Abba. atque DD. not. ergo de ipsa excommunicatione agi concludendum est, & quamuis speciatim excommunicationis huius mentio ibi non fiat; tamen ex quo ad aliam excommunicationem ea iura referri nequeũt, de hac ibi agi necessario fateri debemus. arg. l. nominatim, cũ traditis ibi à DD. ff. de lib. & posthum. Quare cum nulla ratione opinio hæc nitatur, contrariam amplexati sunt Felin. in cit. cap. quamuis, & Abba. sibi contrarius in cit. c. de cætero nu. 1. versi. Et circa hoc, & Ancharan. in c. eos. num. 1. versi. Tertiò nota. ibi, Sed hic quæritur. & Gemin. num. 5. eod. de senten. excomm. lib. 6. & Syl. in verb. absolutio. 4. num. 7. versi. Quartò, vbi de cõmuni testatur & Nauar. in Man. cap. 27. num. 89. versi. ad primã

Probatur autem sententia hæc, quam vti verissimam ego etiam sequor, quoniam ratio reddi nõ potest alia diuersa, quamobrem id in excommunicatione clerici permittatur, & non in aliis excõmunicationibus; cum igitur & eadem ratio & in aliis sit, idem statui & de ipsis debet. arg. c. cũ dilecta. de confirm. vtil. vel inutil. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. Confirmatur hoc, quoniam si in tam graui casu, vbi Dei ministri offenduntur. argu. c. quantæ. de sentent. excom. vt absoluatur, ꝑmissum est, multo magis & in aliis id permissum esse debet, argu. auth. multo magis. C. de sacrosanct. Eccl. Postremò probatur etiam per cap. eos. de sentẽt. excom. lib. 6. nam pro certo ibi habetur generaliter hoc cõcessum esse, vt excommunicatus ab alio absoluatur, vbi impeditur, quòminus eum adeat, a quo iure ordinario absoluendus erat; Eos, qui à sententia Canonis, vel hominis, dicitur enim ibi, cũ ad illum, a quo alias fuerant absoluendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum, aut aliud legitimum impedimẽtum pro absolutionis beneficio habere recursum, ab alio absoluũtur, & cæt. Ecce hic generaliter Rom. Pontifex loquitur; tum qđ non distinguit, quamobrem sen

tentia censuræ lata sit; tum qđ tam de sententia ab homine, quàm à iure lata agit, ac pro certo habet, vbicunque quis legitimè impeditur, quò minus eum adeat, à quo iure ordinario fuerat absoluendus, vel ab homine, vel à iure censura cõstrictus sit, & ex quacunque causa absolui ab alio posse: ergo & generaliter intelligi debet, arg.l., de prætio.ff.de publ.in rem act. & l.1. §.generaliter.ff.de leg.præstan. Ab hac igitur sententia non discedemus.

Quæ locum habet etiam, vbi quis & ab homine censura constrictus est, ob cit.c.eos, vbi Gemin.& Ancharan. id not.

Item locum sibi vendicat, esto excommunicatus ad absolutorem ordinarium procuratorẽ mittere posset; nam nihilomin⁹ absoluetur, quamuis procuratorem non mittat; quandoquidẽ à lege ad id non obligatur, atq. ita dixit Nauar.in Man.cap.27. numero 90.versic.Ad quintam.

Atqui an in excommunicatis per hanc Bullam proposita sententia locum etiam habebit? Ob hanc enim rationem antecedentem quæstionem disputabimus. Ego censeo & in his excommunicatis locum habere. Primum, quia hi duo casus (vt excommunicatus absolui ab alio possit, vbi nequit, aut propter imminẽtis mortis articulum, aut ꝓpter aliud legitimum impedimẽtum pro absolutionis beneficio ad illum habere recursum, à quo aliàs de iure fuerat absoluendus) æquiparantur per cit.ca.eos.de sentent.excom li.6. Eos, dicitur enim ibi, qui à sentẽtia canonis, vel hominis, cùm ad illũ, à quo aliàs de iure fuerant absoluẽdi, nequeunt propter imminentis mortis articulum, aut aliud legitimum impedimentum pro absolutionis beneficio habere recursum, ab alio absoluuntur, & cæt. Ecce hic per Canonem hi duo casus æquiparantur, ex quo eodem iure ipsos facit; ergo ex quo Rom. Pontifex permittit, vt in articulo mortis excommunicati per hanc Bullam ab alio absoluantur, vt idem possint illi, ꝗ ad ipsum cõfugere nequeunt, concessisse dicendum est; nam vbi lex duo ęquiparat, quod de vno deinceps statuit, & de alio statuisse intelligitur, vt not. Gl. fin.in l.1.& ibi Bart. ac DD. C. de furt.& Gloss. in l. vero quod contra.ff.de leg.& id locum habet etiam in materia correctoria, vt ait Bart. in l.Marcellus, in pri.ff. ad Treb.& sequitur Ias. in l.1.num.27.ff.de lega.1. Secundò facit, quoniam ratio, quamobrem id conceditur in articulo

mortis, ea est, ne contingat quẽ excommunicatum sine absolutione mori, vt sensit Trid. Syno. sess. 14. cap. 7. de cas. reseruat. at hæc ratio in impeditis huiusmodi etiam locum habet. argum. c. qua fronte. de appell ergo & dispositio vigere debet. arg. ca. cum dilecta. de confirm. vtil. vel inutil. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. Postremò facit, quoniam si contrarium diceremus, ad impossibile quodammodo quis obligaretur contra ca. erit autem lex. d. 4. & l. impossibilium. ff. de reg. iur. Ac planè qua ratione pauper, senioque confectus, qui vix pedibus consistit, Rom. Pontifi. adibit? Nec obstat mentionem articuli mortis tantum factã esse; nam ob consuetudinem id receptum est; non autem quò alter casus excluderetur; ita igitur in hoc sentio, saluo & cæt.

Verum quis in hoc casu absoluet? Videbatur dicendum & sacerdotem, & Episcopum absoluere posse; nam & sic de articulo mortis iam antea conclusimus. Atqui contrariam sententiam amplector, vt scilicet Episcopus tantum hic possit. Primò arg. cit. c. ea noscitur, & c. de cæ-
2
tero. de sentent. excommu. nam ibi, qui ob huiusmodi causas impediuntur, ab Episcopis ipsos tãtum absolui ibi dicitur, ergo ipsi tantum absoluere queunt, atque sic not. Gloss. in cit. c. de cætero. in verb. licet, & ibi quoque not. Abb. num. 1. & sic asserunt Syl. in verb. absolutio. 4. num. 7. & Nauar. in Man. cap. 27. nume. 89. versicul. Ad primam vero, & vers. Ad septimam. Præterea cõfirmatur hæc, quoniam, vbi auctor excommunicationis huiusmodi absolutionem sibi non reseruat, absolutio communi iure reseruatur Episcopo tantùm, mortis articulo excepto, vt habetur in cit. cap. nuper. de sentẽ. excom. & vt nos in tractatu nostro id probauimus, ergo idẽ & in casu nostro; nam vbi auctor in aliqua dispositione quid faciendum sit, non perscribit, ad ius commune confugitur. arg. l. commodissimè. ff. de li. & posthum. Nec obstat, quod diximus supra de articulo mortis; nã ob eam rem ibi conclusimus & sacerdotem absoluere posse, quoniam sic iure in eo casu cautũ est, ad quod confugitur, vbi auctor dispositionis speciatim nõ disposuit, vt proxime probauimus, quod in casu nostro factũ est.

Atqui † legitimum impedimentum quodnam dicetur? deinde quandiu impedimentum hoc durare debet? Quoad primum sentio impedimentum il-

lud legitimum esse, vbi excommunicatus eum adeundo, à quo iure ordinario absoluendus est, aut vitę, aut famæ probabile periculum adit, aut rei familiaris, grauem iacturam facit, aut aliis detrimento graui est. arg. cit. c. de cætero, & ca. quod de his, & c. mulieres. de senten. excom. & multo magis qui nulla ratione ire potest. Quare qui adeò senex est, vt itineris labores nõ ferat, qui victum sibi, suęque familiæ quærit, mulieres ob sexus verecundiam: qui inimicos verẽtur: hi omnes vt legitimè impediti, absolui à suo ordinario poterunt: quamuis in hoc plurimum iudicis arbitrium versetur. arg. l. 1. ff. de iure deliberan. & ca. de causis. de off. deleg.

Quo ad alterum vero, quantũ temporis impedimentũ hoc durare debeat, quicquid dixerit Nauar. in Man. cap. 27. nu. 90. rẽ hanc his regulis concludendam censerem. Prima quarum hæc est; si impedimentum hoc quãdiu permãsurum sit, ignoretur, vel diuturnũ fore pro certo habeatur, probabiliterve existimetur, hic sic à censuris impeditus absolui poterit; tum quòd sic impedito succurritur, ne excõmunicatus moriatur, contra ca. quafronte. de appe. itemque ne diutius Ecclesię præsidiis priuetur, quod ab Ecclesiæ pietate alienum est, quæ nemini ad se redeunti sinum claudit. arg. ca. ex litteris. de constit. in antiq. & c. super eo, de hæret. lib. 6. tum qđ & alteri offenso subuenitur, quãdoquidem impedimento cessante, quam primum eum adire debet, à quo fuerat absoluendus; alioquin in eandem excommunicationem rursus incidit. ob c. eos. de senten. excom. lib. 6. multo magis autem hęc locum habebũt in impedito in perpetuũ. Altera verò regula hęc est, vbi vel pro certo habetur, vel probabiliter existimatur impedimentum breuius fore, tunc impedimentum hoc ad absolutionem tribuendam non prodesse; tum quòd pauci temporis ratio haberi non debet. argu. l. scio. ff. de integr. restitu. tum quòd iactura Ecclesiæ suffragium obediẽtię, pacientiæque bono sarcitur: impedimentum autem quodnam diuturnum sit, in arbitrio iudicis collocatur. argu. l. 1. ff. de iu. deliberand. Hæc locum habent de iure communi antiquo; at hodie per Decretum Cõgregationis Cardinalium supra positum non licet, nisi in mortis articulo; Quare in alio impedimento licentia erit impetranda, vel à Ro. Pontifice, quoad casus suos, vel à prælatis quoad casus ipsis

reseruatos; quò ab alio absoluatur. Sed de hac quæstione satis, ad postremam veniamus.

Quoad postremam quæstionem,
3 †scilicet quid faciendũ sit, si excommunicatus in articulo mortis constitutus, & ab excommunicatione, & à peccatis absoluendus sit, ob temporis angustias verò forma absolutionis ab excõmunicatione, & forma absolutionis à peccatis proferri nequeant. In tractatu meo de cẽsuris.cap.7.§.2.nu.7.Tab.2.Ioã. Medin.conclusi omissa excõmunicationis absolutione, ob rationes ibi allatas, à peccatis absoluendum hunc esse. Modò, re diligentius perspecta, concludo vno verbo prædictum & ab excommunicatione, & à peccatis absolui posse: quod vt facilius appareat, præmitto in absolutione tam excõmunicationis, quã peccati non necessario requiri mentionem censuræ, & peccatorum, vt probauimus in tractatu nostro de censuris, Tab.1.ca.23. nume.2. & in commentario de pœnitentia.cap.22.nu.2. sat igitur est, vt dicatur (vel à peccatis, vel ab excommunicatione censurisve absoluat) Absoluo te, omissis à peccatis, & à censura. Secundò præmitto idem verbũ ad diuersa relatũ diuerso modò accipi posse. arg. c. ab excõmunicato, de rescript. & l. 1. ff. de offi. procons. & legat. & ibi cõmuniter not. His sic præmissis, concludo hac forma, vtendo Absoluo te, & ab excommunicatione, & à peccatis hunc absolui: modo absoluens hoc animo affect9 sit, vt & ab excommunicatione, & à peccatis absoluere velit; quo animo sunt omnes ferè affecti, qui absoluũt, saltem virtute, vt dixit singulariter Ioã. Gerso. quem refert, sequitur, ac commendat Nauarr. in c. consideret. §. cautus, propè finem, vers. Quę moderatio est vera. dę pœnitẽ. d.5. & in c.1. in principio. nume. 22. & num. 28. versic. Ex his infertur vnum mirabile. de pœni. dis.6. idque merito, nam ex quo non requiritur, vt in forma absolutionis excommunicationis, peccatorumve mentio fiat; & idem verbum ad diuersa relatũ diuerse accipiatur, vt præmissimus, quatenus illud Absoluo, refertur ad excommunicationem, absolutionem fori contentiosi significabit; quatenus refertur ad absolutionem peccatorum, sacramentalem absolutionem notabit. Et quoniam absolutio excommunicationis peccatorum absolutionem antecedere dẽt, vt probauimus in Tractatu nostro de censuris, cap.7.§.2. numero.5. Tab.2. ob eam rem absolutio

tio excommunicationis (quod hoc animo absoluere sacerdos censetur, quò actus valeat. argu. l. 3. ff. de mil. testam.) peccatorũ absolutionem antecedere existimabitur; etenim & vbi adsunt duo instrumenta eadem die facta, nec constat, quod prius factum sit: existimatur, ac præsumitur illud præcessisse, quod continet actum, qui facit vtrũque valere, & ob id, si duo instrumẽta sint, vnum testamentum filii, & aliud instrumentum emancipationis eiusdem filii, de quib. dubitetur, quodnam ex ipsis prius factum sit, instrumentum emancipationis antecessisse testamentum filii existimatur; nam aliàs testamentum non valeret, hanc regulam ponunt Cyn. & Bal. in l. cum in testamento. §. hęc verba. ff. de hæred. instit. quam commendat plurimum Alexã. in l. diuortio, nume. 9. versic. sed circa hoc hic vnum incidenter. ff. sol. matr. & Ias. in l. fin. nume. 35. C. de edict. diu. Adrian. toll. ergo idem & in casu nostro, ob eandem rationem. Hac igitur forma huic necessitati commodè, & vtiliter subuenietur. Imò in reconciliationibus, vbi frequens populus adest, hac forma vti poterimus. Modo sub conditione tacita absoluamus à cẽsuris, quatenus illis pœnitens constrictus sit: sed de hoc versiculo satis, ad alium transeamus.

Vers. Nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolui possit.

SVMMA.

1 *Cautio, quàm Bulla præstari iubet, antequam à censuris quis absoluatur, quænam sit.*
2 *Ecclesiæ nomine quid significatur, vbi Bulla iubet, vt absoluendus à censuris caueat de stando mandatis Ecclesiæ.*
3 *Iudex Ecclesiasticus quinam sit, cuius mandatis absoluendus à censuris parere debet.*
4 *Mandata Ecclesiæ quæ absoluendo à censuris dari debent, quænam sint.*
5 *Cautio de satisfaciendo quænam sit.*

IN hac parte restringit, & coarctat facultatem proximè concessam absoluẽdi excommunicatum per hanc Bullam in articulo mortis, vt scilicet absoluatur quidẽ, sed non prius quàm cauerit, de stando Ecclesię mandatis, & satisfaciendo, simile habetur in

Clem.1.§.pen.de hęret.Verum, vt rem hãc dilucidiorem habeamus,pręmittenda hęc sunt. Primum,cautio hæc quænã sit. Deinde Ecclesiæ nomine quid intelligatur. Tertiò mandata hæc quænam sint.Postremò illud satisfaciendo quid significet.

1 Quoad primum† cautio hæc quænam sit,Ego intelligo,& interpretor cautionem iuratoriã esse,quę exigitur ante absolutionem excommunicationis; nam verba secundum subiectam materiam accipienda sunt.arg.le.si vno.ff.locat.& l.plenum.§.equitii.ff.de vsu,& habita.at cautio, quę pręstatur ab excommunicato ante absolutionem, iuratoria cautio est,vt habetur in cap. cum desideres.versic. Cum cautio iuratoria.de senten.excõmu. ergo de cautione hac hic agitũ. Postremò Bulla pręcipit,& vult, vt ante absolutionem excommunicatus hic caueat de stando Ecclesiæ mandatis,& satisfaciẽdo; aut cautio hæc iuratoria cautio est,vt probatur in ca. ex tenore. versi.Excepto ab eo iuramento, quòd tuo debeat mandato parere.de sentent.excom.& in ca.ad hęc.2.de appellati. Præterea de iis,qui iuramentum præstant, dicitur enim ibi, quòd Ecclesiæ stabunt iudicio,& cæt.Ecce hic iusiurandum est,quod cautio iuratoria dicitur in cit.c. cum desideres;in hanc igitur sententiam cautionem hanc accipiendã cẽseo.Et de hoc primo satis.

2 Quo ad secundum†Ecclesiæ nomine etsi multa significãtur, vt declarauit Gloss.in ca.fin. ne pręlat.vic.suas,& nos in Tractatu nostro de Censuris.capi.8.§. vlt.Tab.2.tamen quò ad rem nostrã pro iudice Ecclesiastico accipitur,vt probatur in cita.ca.ad hęc.2.de appell.& c.ex parte. 1. in fine.de verb.signifi. iunct. ca. ex tenore,& c.de cętero,& cap. quamuis.de sent.excom. nam in c.ad hęc,& in c. ex parte de hoc iureiurando dato de parendo Ecclesiæ agitur,& in c. de cætero,virtute illius iurisiurandi iniungendum esse dicitur excommunicato absoluto, vt Romanũ Põtificem adeat. Sed est illi sub iuramento iungendum, dicitur enim ibi,vt quam citius opportunitatem habuerit,Romanum Pontificem adeat mandatũ Apostolicũ suscepturus. Ecce hic agitur de illo iureiurãdo facto de stando,& parendo mandatis Ecclesiæ, & Romanũ Pontificẽ esse,à quo mandatum ibi suscipiatur,dicitur ergo ibi Ecclesię nomine Romanus Pontifex accipitur,sicut habetur in c. quamuis.in fine eod. Idem habetur in cit.c.ex tenore.Mandamus itaq.

qua-

quatenus recepto ab eo iuramē-
to, quod tuo debeat mādato parere, ipsum vice nostra à sententia, qua tenetur, absoluas. Ecce hic quoque agitur de eodem iuramento, & quod aliàs dicitur, vt recipiatur iuramentū de stando Ecclesię mandatis, ibi Romanus Pontifex iubet illi Archiepiscopo, atque scribit, vt recipiat ab excommunicato iuramentū, vt suo debeat mandato parere. Ecce hic Ecclesiæ nomine accipitur Archiepiscopus. Iudex ergo Ecclesiasticus est ille, qui Ecclesiæ nomine dicitur, vnde illud Euangelii apud Matthæū. 18. Si non audierit, dic Ecclesiæ.

3 Atqui† Iudex hic quinam erit? Ego in hac re sic concludendum censeo. Aut is, qui absolutionem excommunicationis tribuit, suo iure id facit, vtpote vel quòd ipse excommunicauit, vel quòd est excommunicatio, etsi ab alio lata, ea tamen, quàm ordinario iure tollere ipse potest; & in hoc casu ipse iudex hic erit, & Ecclesia illa, cui de stando mandatis iurare debet; nam ad ipsum pertinet pœnitentiam iniungere, & satisfactiones ob offensam factam ipsi excommunicatori. Aut non suo iure absolutionem tribuit, sed alieno, quod contingit in excommunicationibus aut ab homine superiore latis, aut à iure, vbi absolutio alteri reseruata est; & in hoc casu Iudex, cuius mandatis stare excommunicatus iurare debet in manu absoluentis, est is, qui ordinario, & proprio iure absoluere potest. Id quod hinc probat̄, quoniam absolutio ab excōmunicatione, in quam incidet, ob violentam clerici percussionē, Romanum Pontificem adire debet, vt habetur in cit. ca. de cętero, & in cit. cap. quamuis; absolutio enim huius excōmunicationis ipsi reseruata est; ergo idē & de excommunicationib. aliorū inferiorum censeo, vt habetur in c. eos, de senten. excom. lib. 6. Quare sacerdos, qui excommunicatum à suo Episcopo, in articulo mortis constitutum absoluit, ante absolutionem iuratoriā cautionem hanc de stando mandatis Ecclesiæ exigens pro Episcopo cautionem hanc exigit, & sic Ecclesię nominę Episcopus accipietur, vt iudex erit. arg. cit. cap. eos. Excipitur tamen, vbi q̃ ordinario iure, & proprio absoluere potest, absoluendi facultatem omnem alteri delegat; nā delegatus hic exigendo iuratoriam cautionem ab excommunicato de stando mandatis Ecclesiæ intelligetur nomine Ecclesiæ, ipsemet delegatus, vt habetur in cit. c. ex tenore, in versi.

Man-

Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo iuramento, qđ tuo debeat mandato parere, ipsum vice nostra à sententia, qua tenetur, absoluas. Ex quibus verbis apparet iusiurandum de stando mandatis Ecclesię nil aliud esse, quam iusiurandum de parendo mandatis eorum, qui absoluẽdi prędictam facultatem habent. Et de hoc itidem satis.

4 Quoad tertium † mandata Ecclesiæ quęnam sint, dico si is absoluit, qui iure proprio absoluere potest, mandata hęc dare debere. Primum, ne deinceps delictum illud committat, quamob rem in excommunicationẽ incidit, vt habetur in cit. c. ex tenore. de sent. excom. Deinde, vt pęnam, seu satisfactionem aliquã iniungat. Si verò non iure proprio id facit vi iurisiurandi eius præcipiet, vt excommunicatori, eive, à quo aliàs iure absoluendus erat, se pręsentem offerat, vt habetur in c. de cætero de sentẽ. excom. & in ca. ea noscitur, in fine, & in c. quòd de his, eod. & generatim in c. eos. de sent. excõ. & vt nos abundè id declarauimꝰ in Tractatu nostro de Censuris. cap. 19. §. 5. num. 2. Tab. 1. Et de hoc etiam satis.

5 Quò ad quartum, † scilicet illud satisfaciendo in quam partẽ accipiatur, in duas accipiẽdum censeo. Primum, vt explicet illud de stando Ecclesiæ mandatis, vt scilicet illud stando significet satisfaciendo, & sic dictio illa Et, pro idest, accipiatur, & ob id proinde sit, ac si dixisset. Nec etiam tunc absoluatur in articulo mortis, nisi de satisfaciendo Ecclesię mandatis cauerit; & ꝑ hoc facit c. ex parte. 1. in fine. de verb. signific. Secundò intelligi potest, vt sit diuersum à priore; nam copula Et, inter diuersa ponitur, vt inquit Gloss. in Rubr. ff. de iur. & fact. ignor. & ob id significet, vt excõmunicatus hic, antequam absoluatur, caueat non solum de stando mandatis Ecclesiæ, verum etiam & de satisfaciendo iis, quos læsit; hoc enim facere excommunicatus etiam debet, vt habetur in c. cum desideres, in fine. de sent. excommun. quę interpretatio mihi nõ displicet; nam, vel deinceps moriatur excommunicatus, obligatio illa ad hæredes etiam trãsit. arg. c. à nobis. 2. de sent. excom. Et de hoc itidem satis. His præmissis, iam regulam ponamus.

SVMMA.

1 *Articulo mortis existente, inferior Romano Põtifice absoluere excõicatũ per Bullam non põt, nisi de stando mãdatis Ecclesiæ cauerit.*

2 *Cau-*

2 *Cautione omissa ab excommunicato nihilominus valet.*
3 *Forma necessaria absolutionis ab excõmunicatione adhibenda est: alioquin absolutio non valet.*
4 *Forma non necessaria ad absoluendum quanam sit, & quando adhibenda.*

1.

§. De proposita re nobis regulam ponendam proposuimus; iam igitur ipsam ponamus.

In articulo mortis ergo con-
1 stitutum†excommunicatum ꝑ hanc Bullam absoluere non potest inferior Romano Põtifice, nisi de stando Ecclesiæ mandato, & satisfaciendo excommunicatus ipse prius cauerit, vt habetur in proposito versi. Quæ regula locum habet, quicunque sit hic excommunicatus, & ob quã cumque causam positam in hac Bulla.

Excipitur tamen primò, vbi excommunicatus id non potest; exempli gratia excommunicatus huiusmodi morbo oppressus dolet se Deum offendisse, & inquit se paratũ esse facere omnia, quę vult Ecclesia, & curat accersiri ad se parochum, qui eum absoluat; sed vbi venit excõmunicatus ille, iam rationis vsum amisit, & ob id iuratoriam cautionem præstare non potuit; planè hic absolui à parocho valebit, & debebit. arg. ca. à nobis. 2. de sentent. excom. etenim ad impossibile nemo obligatur. l. impossibilium. ff. de reg. iur.

2 At quid†si cautio hęc omittatur, cum præstari posset, an absolutio valebit? Communiter concluditur absolutionem hãc valere, vt disputauimus in Tractatu nostro de Censuris ca. 19. §. 5. num. 3. Tab. 1. valebit igitur absolutio. Hucusque vidimus ad absolutionem hanc cõsequẽdam in mortis articulo satisfactionem hanc requiri.

Verum an reliqua ad absolutionem tribuendam pertinentia adhibebũtur, & sic an forma ordinaria seruabitur, ex quo nihil præter cautionem prædictã Bul-
3 la expressit? Planè forma necessaria, quę est Absoluo te, sine dubitatione adhibenda est, alioqn nihil fieret; non enim quibuscũque verbis, & quacunque ratione, Romano Pontifice excepto, excommunicationis absolutio tribui potest, vt id sensit Gloss. communiter recepta in Clemẽ. fin. in fin. de senten. excom. & vt nos id pluribus probauimus in Tractatu de Censuris, Tab. 1. capit. 22.

4 De forma verò†non necessaria, & de ordine obseruari solito

in absolutione idem sentimus, vt scilicet adhibeãtur, videlicet.

Primum præter iusiurandum de parendo mandatis Ecclesiæ, vt læso satisfaciat, si potest; alioquin aut pignoribus, aut fideiussoribus, & quando nihil horum adest, iureiurando caueat de satisfaciendo, vt habetur in ca. ex parte. 1. iunct. Gloss. de verb. sig. & vt dixit Nauar. in Man. ca. 26. nu. 7. & nos in ead. Tab. 1. capi. 19 §. 6. vbi abunde rem hanc egimus.

Secundò, vt virga cedatur Psalmi pœnitentalis alicuius recitatione adhibita.

Tertiò, vt addantur etiam preces illæ Kyriæ eleison, Christe eleyson, Kyrie eleyson, & Pater noster, & quatuor versiculi cũ suis responsis, scilicet.

Vers. Saluum fac seruum tuũ.
Resp. Deus meus sperantẽ in te.

Vers. Domine exaudi orationem meam. Respon. Et clamor meus ad te veniat.

Vers. Dominus Vobiscum. Resp. & cum spiritu tuo. Et oratio illa Oremus. Deus, cuius proprium est misereri semper, & parcere, suscipe depræcationem nostram, & hunc famulum tuum, quem excommunicationis catena constringit, miseratio tuæ pietatis clementer absoluat, vt habetur in ca. à nobis. 2. in fine, & ibi DD. no. de senten. excom. & nos in Tractatu de Censuris abundè rem hanc egimus c. 31. Tab. 2. hęc inquam omnia faciẽda sunt, vbi potest quis ea facere, ac debet, vt habetur in eodẽ cap. 31. §. 1. cum duobus sequẽt. Nam vbi princeps alicui concedit, vt actum faciat, quem aliàs de iure non poterat, intelligitur non cessisse secundum formam solitam fieri. arg. l. si quando. C. de inoff. testamẽ. Præter cautionem iuratoriam illam igitur expressam à Bulla, & dicta proximè absoluens adhibebit.

Imò, vbi quis vult absolui ab excommunicatione, in quam incidit, ob hæresim, vel schisma, vel apostosiam, quę hęresim cõiunctam habent (quod quando fiat suo loco declarauimus) prius hic abiurare hæresim, vel schisma, vel apostasiam debet, vt habetur in capi. ad abolendam. de hęret. & in c. ego Berengarius, de cons. dist. 2. & in c. saluberrimam. 1. quę. 7. atque sic tradidit Nauar. in cons. 1. qu. 25. nu. 61. de cõstit. & Aluarez in suo Speculo Summorum Pontif. Impe. ac Reg. in capit. de abiurationis forma obseruanda per hæreticos, cum cõtingit eos ad fidem, & ad Ecclesiam redire, vbi & formam etiam abiurationis ponit pag. 281. Hæc autem abiuratio

tio fit ad arbitrium Epi, vel Inq firoris, & ĩ foro exteriori, vt colligiĩ ex verbis ei⁹ abiurationis.

Hæreticus mentalis autem abſolutione ab excommunicatione non eget; nam in eam non incidit, vt probauimus ſupra in 2.p.cap.1.§.1.nu.16. Sicut nec etiam in ipſam incidit, vbi reſcipiſcẽs & ab errore diſcedens cõfitetur hęreſim alicui vel in foro pœnitentiæ, vel extra, quò ſciat qua ratione ſe eo peccato liberet. Tum quòd non ſe hæreticũ eſſe, ſed fuiſſe hac ratione indicat, ex quo eam iam deteſtatus eſt. Tum quòd pœnitens hæreſis, eamque in foro conſcientiæ explicans in excommunicationem incideret, quod abſurdum eſt; nam quando hæreſim confitetur, iam ipſam deteſtatus eſt, & eam confitendo non peccat. immò meretur, in excommunicationem autem quis non incidit, vbi meretur, ſed vbi peccat. c.nullus, & c.nemo Epiſcoporũ. 11.q.3.& facit ca.cum voluntate.de ſent.excom.atque ſic dixit Couar.in Reg.Peccatum.2.p.in initio.num.7.in fine, vbi & Frã. Victor.& alium quendam id tenuiſſe teſtatur, ac ſequitur.

Quod itidem dictum eſt in antecedenti Verſ.vbi excommunicatus impedimento aliquo detinetur, quominus adeat excõmunicatorem ab inferiore abſolui poſſe etiam ſi in mortis articulo non ſit, locum non habet ho die ob decretum incip. Sacra Congregatio, quod ponendũ in hac parte curauimus, ob verba hæc in eo poſita, Nullo caſu etiã neceſſitatis, vel impedimenti, iunc. l.nõ eſt nouum, cum duabus ſequen.ff.de.ll. correctum enim eſt per ipſum decretum in foro conſcientiæ.c.eos.de ſent.excõ. lib.6.Sed de his hactenus, ad alia tranſeamus.

Verſ. etiam prætextu quarũuis facultatum, & indultorum quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis ſecularibus, & quorumuis ordinũ, etiam Mendicantium, ac Militiarium regularibus, etiam Epiſcopali, vel alia maiori dignitate pręditis, ipſiſque ordinibus, ac eorũ Monaſterijs, Cõuentibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegijs, Confraternitatibus, Cõgregationibus, Hoſpitalibus, & locis pijs, necnon laicis etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus per

nos, & dictam sedem, ac cuiusuis Concilij, decreta, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, & in specie concessorum, & in nouatorum, ac concedédorum, & innouandorum.

SUMMA.

1 *Absolui excommunicati per hãc Bullam ab eo non possunt, qui inferior est Romano Pontifice, esto priuilegium habeant, vt absolui possint: quæ regula multis modis amplificatur, ac declaratur.*

2 *Confratres Sanctissimi Corporis Christi, Sanctissimive Rossarij, et huiusmodi absolui nequeunt ab his censuris, esto priuilegium ad id habeant, ob illas confraternitates.*

3 *Episcopis facultas data absoluendi hæreticos occultos per Triden. Synod. an reuocata sit per hanc Bullam: et quid de alijs casibus occultis.*

IN hac parte reuocantur priuilegia omnia tam præsentia, quàm futura, quib. permittitur, vt quis ab alio, quã à Romano Pontifice ab his cẽsuris absoluatur. Et quoniam nihil est, quod premitti necesse sit, si quid enim declaratione egebit, suo loco declarabimus, ob eam rem regulam ponamus.

1 Absolui ergo † non possunt excommunicati per hanc Bullã ab eo, qui inferior est ipso Romano Pontifice, esto ad id priuilegium habeant.

Id quod locum habet. Primò vel personæ Ecclesiasticæ seculares sint quęcunque, quę priuilegium hoc habeant, vt scilicet excommunicati per Bullam Cęnæ Domini absolui ab alio, quã à Romano Pontifice possint; ob verba illa Quibuscunque personis Ecclesiasticis secularib. Hæ autem sunt clerici, qui nullã religionẽ profitẽtur, neq; ingrediũtur, & dicuntur seculares, quoniam à seculo, & à secularibus se non remouent, sed cum illis viuunt.

Item locum habet vel personæ huiusmodi Ecclesiasticę regulares sint, vel Mendicantium, vel non Mendicantium, vel militiarum, ob verba illa Et quorũuis Ordinum etiam mendicantium, vel militiarum regularibus. Regulares autem personę sunt, quæ in aliquam religionẽ ingressæ sunt, vt habetur in tot. titu. de regular. & de stat. Monach. & hi triplicis generis sunt fratres Minores Sancti Francisci, aliæ de ordine non mendicantium,

tium, cuiusmodi sunt fratres, & Monaci Sancti Benedicti; aliæ sunt de Militia aliqua, cuiusmodi sunt Equites Meliuetani, & Calatrauæ; nam & ipsi regulam profitentur, & dicuntur de Militia, quoniam ipsorum mun⁹ est pro Christi fide militare.

Tertiò locum habet, esto pdicti excommunicati priuilegium habentes Episcopali, maiorive dignitate prȩditi sint, vt pote vel Patriarchȩ, vel Archiepiscopi, 2 vel Cardinales, & hoc ob verba illa Etiã Episcopali, vel alia maiori dignitate prȩditis.

Quartò locũ habet, esto priuilegium hoc habeant ratione ordinis, de quo sunt, ob verba illa ipsisque ordinibus, vt exẽpli gratia concessum est ordini Fratrum Minorum tale priuilegiũ; fratribus ergo huius ordinis priuilegium hoc nõ proderit, quo ad hanc Bullam.

Quintò locum habet, esto priuilegium hoc habeant ratione loci in quo sunt, vt pote concessum est priuilegium aliquibus monasterijs, vt sui fratres possint absolui ab alio, quàm à Romano Pontifice, & hoc ob ea verba & eorum monasterijs, Conuentibus, & Domibus: monasteria verò, Conuentus, & Domus pro iisdem locis accipiuntur: sed pro locorum consuetudine varè nominantur; id enim monasterium, Conuentus, & Domus sunt.

Sextò locum habet, esto priuilegium hoc habeant ratione cõgregationis, vel vniuersitatis de qua sunt, ob verba illa Ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Capitulis, cuiusmodi est Collegiũ canonicorum Ecclesiæ Imolensis; Collegiis, cuiusmodi est collegium Iesuitarum; Confraternitatibus, †cuiusmodi est Societas Sanctissimi Corporis Christi, & Societas Sanctissimi Rosarii Beatissimæ Virginis, Congregationibus, cuiusmodi est cõgregatio illa clericorũ Sanctæ Mariȩ de Nauicella Romæ. Si ergo vniuersitates hȩ, & cõgregationes priuilegium hoc habent, vt qui de ipsis fiunt, ac sunt, absolui ab aliis possint, tamen ob hanc Bullam eis non proderit.

Septimò locũ habet, esto priuilegium hoc habeant ratione hospitalium, locorumve piorũ, ob verba illa Hospitalibus, & locis piis, vt exempli gratia, q sunt de aliquo Hospitali, vel alio loco pio concessum est, vt absolui possint ab alio, quàm à Romano Pontifice.

Octauò locum habet, esto laici sint, qui priuilegium hoc habent, quacunque dignitate prȩditi,

diti, etiam Imperiali, Regali, & alia, ob verba illa Necnon laicis etiam Imperiali, Regali, & alia mundana Eccellentia fulgẽtibus; esto igitur Imperatores, Regesve priuilegium hoc habeant, tamen quoad hanc Bullam eis non proderit.

Nonò habet vel priuilegium concessum sit ab hoc Romano Pontifice, vel per antecessorẽ, vel successorem, vel per decreta cuiusuis Concilii, ob verba illa Per nos, & dictam Sedem, ac cuiusuis Cõcilii decreta. Sedes autem dicta est Sedes Apostolica, & accipitur vel pro successore, vel antecessore huius Romani Pontificis. Illud autem cuiusuis Concilii accipiendum est pro Concilio generali; nam alia Concilia scilicet prouincialia, vel diœcesana, quoniam inferiora sunt ipso Romano Pontifice, priuilegia huiusmodi concedere nequeũt, arg. c. cum inferior. de maiorit. & obedien. De Concilio generali igitur accipiẽdũ illud est, quod auctoritate Romani Pontificis congregatur, & ab eodem cõfirmatur, vt de Trident. Synod. habetur in fin. Nec repugnat illud Cuiusuis, quasi complectatur Cõcilium prouinciale, & diœcesanum; nam intelligitur de quocunque Concilio generali, vt pote vel sit Concilium Lateranense, Meliuetanũ, & huiusmodi.

3 An igitur † per hanc Bullam derogatum est Trident. Syno. c. 6. de reform. sess. 24. vbi conceditur Episcopis facultas absoluendi in quibuscunque casibus occultis, & etiam ab hæresi, vt scilicet Episcopi absoluere possint ab hæresi, & ab aliis casibus huius Bullæ, vbi occulti sunt? In hac quæstione varię DD. sententiæ sunt, quarum prima fuit Feliciani Episcopi Scalensis in suo Enchiridio de Excommun. ca. 18. vbi dixit potestatem per Cõcilium traditam suspensam esse, eandẽ sequitur Paul. Fusch. quo ad absolutionẽ ab hæresi in Tractatu suo de uisit. & regimi. Eccl. cap. 31. nu. 5. lib. 2. vbi & Gregorium XIII. viuæ vocis oraculo ita id declarasse testatur; & quò ad hęresis absolutionem dixit Nauar. se audisse Romanum Pontificem id nõ permittere, in Man. cap. 27. num. 760. versi. Septimò dico, ibi Huic. §. Probari autem potest horum sententia, quoniam Bulla derogat cuiusuis Concilio, vt vidimus, ergo & decretis Concilii Trident. ex quo enim cuiuis derogat; ergo omnibus derogat, ergo nullum excludit. arg. c. solitæ, in fine. de maior. & obedi. & l. Iulianus. ff. de leg. 3.

Con-

Contrariam ſententiã ſequũtur nonnulli alii, quos refert, ac ſequitur Martinus Alfonſus de Viualdo in Candelabro. in p. 1. eius Tractatus de Abſolutione, & in 2. pa. in explanatione Bullę Cœnæ Domini. §. quod ſi fortè. nume. 141. Probatur autem ꝑ ipſum. Primò hac ratione, quia ſic ait Pium Quintum de hoc interrogatum reſpondiſſe, & DD. Salmãticæ ita tenere. Hęc ratio nihil facit; nam cùm facti ſit, facta non præſumuntur, niſi probentur. arg. ca. 1. de conſtit. libr. 6. ex quo igitur per Bullam Pii Quinti id non apparet, dicere id non debemus; nam contrarium Gregorium XIII. reſpõdiſſe ſupra dixi. Nõ ilud etiam de DD. Salmanticæ quicquã facit; quãdoquidem nec rationem, nec legem vllam ab ipſis allegatam refert, ergo nihil ĩtereſt; erubeſcimus enim cum ſine ratione loquimur. §. conſideremus. in authẽt. de trient. & ſemiſſ. Secundò dicit idem Viualdus multos Epiſcopos in Hiſpania vti facultate ipſis à Triden. Synod. tradita. Hęc ratio etiam mihi nihil quadrat; nam non hic quæritur, q̃d fiat; ſed an id iure fiat, & ob id exemplis iudicandum non eſt. argu. l. nemo. C. de ſent. Tertiò ait idem Viualdus conceditur Epiſcopis, vt abſoluant hæreticum occultum, quod eſt plus, ergo & vt alios excommunicatos occultos per hanc Bullam conceſſum eſſe dicendum eſt. arg. c. cui cõceditur. de reg. iur. lib. 6. Ad hoc argumentum infra reſpondebitur. Poſtremò dicebat, vbi Papa legi alicuius Concilii derogat, oportet, vt exprimat, quod hic non eſt factum per Bullam. Ad hoc reſpondetur ſatis id expreſſiſſe, ex quo cuiuſuis Concilii decreta tollit. arg. l. nominatim. ff. de lib. & poſthum. Poſtremò negatur id oportere, arg. c. propoſuit. de conceſſ. præbend. Tertia fuit opinio Nauar. qui dicebat hanc Bullam limitari per Tridẽ. Synod. eod. ca. vt ſcilicet locum non habeat, vbi occulti ſunt, q̃ in excommunicationes has inciderunt; nam Triden. Synod. loquitur de occultis, Bulla vero generaliter, & hanc opinionem probat Nauar. hac ratione, quoniã lex ſpecialis non cenſetur tolli per generalem, ſiue præcedat, ſiue ſequatur, vt dixit Gloſſ. recepta in auth. offerat. C. de lit. conteſt. & facit c. in toto iure. de regu. iur. lib. 6.

Quid igitur concludendum? Antequam quæſtionem hanc abſoluam, præmitto quæſtionẽ, hanc de iure diſputari, et nõ q̃d hi, illive Epiſcopi ſeruẽt. Poſtremò diſputari in caſu, vbi Romanus

nus Pontifex quid ipse velit, nō declarauit; nam tunc ab eius declaratione discedendum nō est; eius enim est legem interprætari, cuius est eam ferre. arg. l. fin. C. de leg. His præmissis sequor opinionem Nauarr. scilicet per hanc Bullam decreto Triden. Synod. derogatum nō esse. Et hoc ob eam rationem, quam solidissimam, ac verissimam censeo, quoniam Trid. Synod. expressit casū Bullæ Cœnæ Domini, scilicet Hęresim, idest expresse Episcopis concessit Triden. Syno. vt hęreticos occultos absoluere possint in foro conscientiæ; at Bulla hæc permittit absolui, vbi speciatim in facultate tributa absoluendi casus expressi sunt, vt dicitur in fine huius Capitis, ibi Nisi in eis etiam casus pręsentibus litteris expressi compræhendātur. Ex quo igitur per Triden. Syn. hęresis casus expressus est, ergo per hanc Bullam illi decreto derogatum non est, & ob id Episcopi absoluere hæreticos occultos poterunt. Ita igitur quò ad quæstionem hanc sentio.

At quid de aliis casibus, qui expressi nō sunt? Et in illis derogatum ei iuri nō esse concludo; nam ex quo speciatim de hæresi hoc concessit, quæ est delictū omnium grauissimum, quæ sunt in Bulla; ergo idem & de reliqs asserendum est. arg. c. qui ad agēdum, versi. Sed si aliquis, de ꝓcurat. lib. 6. nam etsi procurator constitutus ad agendum, & defendendū, ac generaliter ad omnia, etiam si mandatum exigant speciale, non intelligitur etiam procurator esse in illis causis, q̄ mandatum speciale requirunt, tamen si aliquis de actibus speciale mandatum exigentibus exprimatur, ad non expressos etiā trahitur, ergo idem & hic. Confirmatur hoc, quoniam hic agit̄ de absolutione, quę gratiosa est, et ob id non coarctanda. argu. l. Arrianus. ff. de act. oblig. ita igitur in hac re sentio. Atqui occultus quisnam dicetur quoad rem hanc. Hoc declarauit Nauarr. in Man. cap. 27. num. 255. sed iam vnde digressi sumus, reuertamur.

Decimò locum habet, vt non absoluantur prædicti per priuilegia quacunque ratione cōcessa, scilicet aut verbis, aut literis, aut alia quacūque scriptura, ob verba illa Verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura.

Vndecimò locū habet, vt nō absoluantur prædicti per priuilegia, vel generatim, vel speciatim concedantur. Generatim exempli gratia, si dicatur. Concedimus licētiam, vt possint absolui ab excommunicationibus, &

cenſuris reſeruatis Romano Pō tific., qui cooptantur in Societatē Sanctiſſimi Corporis Chriſti. Speciatim ſi concedatur eadem licentia exempli gratia abſoluendi à cenſuris Bullæ Cœnę Domini, & hoc ob verba illa, In genere, vel in ſpecie.

Poſtremò locū habet, vt non abſoluantur prędicti per priuilegia, vel ſint innouata, vel nūc recenter conceſſa, ob verba illa Conceſſorum, & innouatorum, ac concedendorum, & innouandorum. In omnibus igitur his caſibus priuilegia nō proſunt. Sed iam caſus, in quibus proſint, & ꝑ quæ priuilegia facultas hæc detur, cōtemplemur: id quod in ſequenti verſiculo præſtabimus.

Verſ. Niſi in eis etiam caſus præſentibus litteris expreſſi compræhendantur.

SVMMA.

1 *Abſoluere à cenſuris Bullæ huius poteſt, qui priuilegium habet abſoluendi continens in indiuiduo caſus ipſius Bullæ.*

2 *Abſoluendi facultate data ab omnibus cenſuris etiam Romano Pō tifici reſeruatis in Bulla Cœnæ Domini, abſolutio tribui nihilo magis poterit cenſurarum, quæ in Bulla habentur.*

3 *Abſoluendi facultate data in indiuiduo in caſu aliquo Bullæ Cœnæ Domini, in alijs autem generatim, an abſolutio tribui poſſit à caſibus generatim expreſſis.*

4 *Abſolutio tribui poteſt à caſibus Bullæ Cœnæ Domini, vbi generatim abſoluendi facultas tributa eſt, modo derogatum ſit clauſulæ prohibenti abſolutionem, niſi in indiuiduo facultas tributa ſit, ex quo modo ipſi derogetur.*

HIC explicatur, quib. priuilegiis inferior Romano Pontifice facultatem abſoluēdi ab his caſib. ha-
1 beat; & ſunt ea † quibus caſus huius Bullę comprætenduntur, id eſt vbi in conceſſione abſolutionis in indiuiduo facultas datur abſoluendi à caſibus, qui in Bulla ſunt, exempli gratia, vbi dicitur Concedimus licētiam abſoluendi ab excommunicatione, in quam quis aut ob hęreſim incurrit, aut ob armorum delationem ad Chriſtiani nominis hoſtes. Ex quo habemus alium caſum, vbi quis à Cenſuris huius Bullæ abſoluere poteſt. Et hic ergo regulam de more ponamus.

Abſoluere igitur inferior Romano Pontifice ab his cenſuris

potest, qui priuilegium habet absoluendi ab his censuris continens casus ipsius Bullę eo modo, quo exemplis proximè declarauimus, vt habetur in versi. In indiuiduo; ergo expressi casus hi in concessione esse debent, nam Bulla vult, vt casus hi comprehendantur in priuilegio; at casus huiusmodi in indiuiduo sunt, vt ꝑ se patet: ergo in indiuiduo exprimi debent. Quare si facultas simpliciter absoluendi ab omnibus censuris concedatur, de reseruatis in Bulla non intelligetur concessa; nam in hac cōcessione cas⁹ Bullę in indiuiduo non continētur, vt per se patet, & facit c. pen. §. fin. de pœnit. li. 6. Hac igitur facultate absolue re poterit à Censuris omnibus, sed non reseruatis Romano Pontifici.

2 Si itidem† facultas concedatur absoluendi ab omnibus censuris etiam Romano Pontifici reseruatis, neq; hic à censuris Bullæ quis absoluetur; tum quod casus Bullæ nō continentur in hac concessione in indiuiduo, quod requiritur, vt habetur in versic. proposito; tum quod vbi specia tim exprimi quid debet, non sat est generalis, & quæcunque expressio, vt dixit Gloss. in c. inquisitores in verb. expresse. de hæret. lib. 6. quam sequitur ibi Gemin. & Philipp. Franc. idem inquiunt cit. auctores in c. periculosum. de sent. excom. eod. lib.

Non demum, si cōcedatur facultas absoluendi à censuris, seu reseruatis in Bulla Cœnę Domini; nam non in indiuiduo, sed generatim, & vniuerse expressi sunt.

3 Verum, quid† si casus vnus exprimatur in indiuiduo, reliq vero generatim, & vniuerse, vt exempli gratia concedimus licentiam absoluendi ab excommunicatione, in quam q̄s incidit, ob violatam Ecclesiasticam libertatem, exigendo vectigalia à ꝑsonis Ecclesiasticis, & à reliquis etiam excommunicationibus, q̄ sunt in Bulla Cœnę Domini. Ego censeo neque in hoc casu à censuris generatim expressis absolui quem posse; nam sicut vbi nullus casus expressus est, absolui nequit, ita & vbi aliquis tantum, à reliquis, qui non sunt expressi, absolui non valebit; valet enim argumentū de toto ad partem. arg. l. quæ de tota. ff. de rei vind. Nec repugnat ca. qui ad agendum. §. fin. de procurat. libr. 6. vbi expresso vno casu ex iis, q̄ speciale mandatum requirunt, omnes alii concessi intelliguntur; nam pro forma hic datum est, vt casus expssi in indiuiduo sint, vbi verò secus; nisi ergo in con

concessione casus Bullę exprimantur, absolui ab ipsis quis nō poterit, vel nisi concedatur absolutio à grauiore, vt supra diximus de absolutione ab hæresi.

4 Excipitur tamē† vbi illi clausulę Romanus Pontifex derogaret, quod duobus modis fieri potest Primò, vbi vel directè in cōcessione se velle casus prędictos pro expresse contentis, & expssis, ac si ad verbū inserti essent. Vel vbi diceret, Non obstantib. quibuscunque, etiam si essent talia, quorum mentio facienda esset de verbo ad verbum, quorū tenores volumus haberi pro expressis; nam per hanc clausulam tollitur necessitas illa tenorem cōtrariorum inserendi, vt id pluribus probauit Nauar. in cap. si quando, excep. 1. nume. 1. de rescript. & Viu. in sua Sylu. opinio. 95. & Coua. in Rubr. de testam. p. 2. num. 20. quod seruauit auctor huius Bullæ in Bulla Iubilei publicata anno 1594. tertio Non. Decembris Pont. sui anno tertio; nam dans licentiam absoluendi ab omnibus censuris, etiā in litteris Cœnæ Domini contentis sic inquit: Quarum tenores præsentibus haberi volum⁹ pro plenè, & sufficienter expressis, ac si ad verbum insererentur. Et ex hoc habemus aliū casum, in quo qs absoluere potest, vbi scilicet ei clausulæ modis prædictis derogatum est.

Secūdo derogatur huic clausulæ, idque omnino, vbi illā tolleret, vel auctor huius Bullę, vel eius successor; id enim potest, ex quo antecessor successori legē dicere non potest, à qua discedere non liceat, c. innotuit. de elec. Sed de hoc capite satis, ad aliud veniamus.

De pœnis absoluentium excommunicatos per hanc Bullam sine licentia. Cap. III.

Quod si fortè aliqui cōtra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sentētia innodamus, grauius cōtra eos spiritualiter, & temporaliter, prout expedire nouerimus processuri.

SVMMA.

1 *Absoluens sine licentia excōmunicatos per hanc Bullam in ex-*

communicationem incidit: quæ excommunicatio, quousq. pateat, declaratur.

2 *Absoluens vna absolutione plures sine licentia in plures excommunicationes incidit.*

3 *Absoluens sine licentia excommunicatos per hanc Bullam in quibus casibus in excommunicationem non incidat.*

4 *Absolutio excommunicationis eius, in quam incidit absoluens excommunicatos per hanc Bullam sine licentia, an Romano Pontifici reseruata sit.*

N hoc Capite de eorum pœnis agitur, q irretitos censuris p hanc Bullam sine licẽtia, & de facto absoluunt; & quoniam pœna duplex est, alia excommunicationis, alia arbitraria; ob eam rem duas regulas, quarum vna de excommunicatione erit, altera de secunda, ponamus.

1 Absoluens igitur † sine licentia, & vbi quis facultatem absoluendi non habet excommunicatos, & his censuris irretitos p hanc Bullam, in excommunicationẽ ipso iure incidit, vt habetur in Capite proposito.

Quę excommunicatio afficit, quicunque sit, qui absoluere conatur, cum ob dictionem illam Alicui, quæ neminem præscribit; tum quòd (exceptis casibus prędictis in antecedẽti Capite) præter Romanum Pontificẽ nemo alius absoluere potest, vel igitur clericus secularis, vel regularis sit, & quacunque dignitate, ordineve insignitus in excõmunicationem hanc incidit. Quare & si Episcopi alias priuilegium habent, ne in suspensionem incidant, nisi eorum mẽtio expressa fiat, vt habetur in capi. quia periculosum. de sent. excõ. libr. 6. tamen quod priuilegium illud huc non pertinet, ob eã rẽ pœnam hanc sine licentia hos absoluentes non euadent.

Secundò afficit excommunicatio hæc, vel vnum, vel plures quis absoluat, ob verba illa Anathemate laqueatis, vel eorum alicui.

2 At quid † si eadem absolutione plures absoluat, an in vnam, pluresve excõmunicationes incidet? Ego censeo in plures excommunicationes eum incidere, in tot scilicet, quot sunt, q absoluuntur, vt diximus in Tractatu nostro de Censuris de percutiente plures clericos vna percussione.

Tertiò excommunicatio hęc afficit, quicunque sit, qui absoluatur; tum quòd Bulla nõ distinguit, ergo nec nos distinguere debemus.

debemus.arg.le.de prætio.ff.de publ.in rem act. tum quod qua cunque ratione quis priuilegiũ habeat, absolui non potest præterquam à Romano Pontifice, vt vidimus in antecedenti Capite, nisi contineat casus Bullæ in indiuiduo, vel nisi ei clausulæ omnino derogatum sit.

Quartò absolutio nulla est ; nam ad eam tribuendã potestas requiritur necessario, ergo nulla est, tributa ab eo, qui potestatem non habet, atque sic dixit Armil.in verb.Excom.87. & est communis, vt ait Viuald.in Cãdelab.in expositione Bullæ Cœnæ Domini.§.quod si forte. nu. 139. & habetur in decreto Clementis Octaui supra posito. In omnibus igitur his casibus in excõmunicationem quis incidit.

Postremò aliis pœnis afficitur relatis, & inustis eod.Decreto Clementis Octaui ; Sed iam casus ponamus, in quibus quis excommunicationem, & alias pœnas euadit.

3 Primum igitur† in excommunicationem hanc non incidit ab soluendo, qui inscitia, & ignorãtia non tamen crassa, obliuione incogitantia ve absoluit, vt potest sacerdos non litteratus, & homo simplex, qui se absoluere posse existimat; vel pœnitens in q t se habere priuilegia aliqua, quæ tamen non habent clausulam prædictam, nec eius reuocationem; hic ergo in excommunicationem non incidet, nam non ex præsumptione id facit, quod requirit Bulla, ob verbum illud Pręsumpserint, sed ex ignorãtia; ex quo igitur verba ei non conueniunt, ergo nec dispositio. argu.l.4.§.toties.ff.de dam. infec. Nec repugnat si dicatur probabilem ignorantiam hunc nõ habere, quoniam quisque scire debet, quæ ad suum officium pertinent.arg.§.Imperitia, in Insti. de leg.aqui.cum cit.ibi à Gloss. & quisq; parochus penes se Bullam hanc habere debet, vt infra videbimus; nam et si in hoc peccat, non tamen ex præsumptione, quæ ad hanc excommunicationem subeundam requiritur ; etenim aliàs, et si religiosi absoluentes à censuris, & administrãtes sacramenta quædam sine licentia contra Clem. 1. de priuileg. in excommunicationẽ eius Clemẽ.1.incidunt, vbi ex p̃sumptione id faciunt :religiosus tamen vir, qui ex ignorantia id facit, excommunicationem eã nõ incurrit, vt dixit Zabar.ibid. qu. 22.nu.39.& Caietan. in Sum.in verb.Excommunicatio.cap.64. ibi not.1.& Armill.in verb.Excommunicatio.49. nam in hoc præsumptio non est, quæ signifi

cat

cat dolum,& cõtemptum; ergo idem & hic, atque sic dixit Nauar.in Man.cap.27.num.73.versic.Declaratio prima,& in c.accepta,opp.8.num.32.de restitu. spol.& in consi.19. de reb.eccle. non alienan.nu.3.libr.3.& Martin.Alfonsi.de Viuald. in Candelabro,in Explanatione Bullę. §. quod si forte.nu.138.

Secũdò in excommunicationem hanc non incidit, qui ꝓbabili metu,vel vi absoluit, exempli gratia excommunicatus minatur mortem suo Parocho nisi eum absoluat; nam & hic cessat præsumptio,quæ requiritur, vt quis in pœnam incidat, & facit c.vnic.de iis,quæ vi metusve caus.fiunt.lib.6.

Tertiò in excommunicationẽ hanc non incidit,qui solũ à peccato absoluit,quamobrem in ex communicationem Bullę incidit;nam solum excommunicatur absoluens à censuris,ergo secus si à peccatis; inclusio enim vnius alterius exclusio est.argu. c.non ne.de præsumpt. & l. cum prætor.ff.de iudic.& ex diuersis non fit illatio.arg.l. Papinianus exuli.ff.de min.atque sic dixit in simil.Zab.in cit.Clem.1. in principio. nu.21.q.37.

Quartò in excommunicationem non incidit,vbi ioco absoluit;nam hic absoluere non intẽdit,& ob id nec absoluere pręsumit,quod requiritur,vt antea vidimus,quò in excommunicationem quis incidat.

Postremò in excommunicationẽ hãc nõ incidit laicus,qui absoluere pręsumit, tum qđ materia hæc ei non conuenit,& ob id Romanũ Pont.de ipso sensisse existimandum non est.arg.l.si vno.ff.locat. tum quòd laicus nõ dicitur absolutionem præstare, sed abuti, atq. sic in simili dixit idem Zab.in ead.Clem.1.nume. 1.q.5.versi.Ex hoc infertur, vbi aliter laicos puniendos esse ait. Quare nec mulieres etiam moniales,nec etiam religiosus conuersus,vbi ordinem non habet, in excommunicationem incidit vt dixit Zab.in ead.q.ergo idem & hic. Ego tamen excipio,vbi laicus absoluẽdi facultatem ab aliis censuris à Romano Pontif. haberet,& ea auctoritate fretus absoluere conaretur; nam hic p̄sumptio notatur. In his igitur casibus quis pœnam hanc euadit.

4 Atqui† an absolutio excõmunicationis eius Romano Pon.reseruata est?Nauar.in Man.capit. 27.num.73.versi.Secunda.reseruatam non esse ait,& hoc ob eã rationem, quoniam Romanus Pont.eam sibi non reseruat;ergo ordinariis concessa esse cẽsetur

tur

tur.arg.c.nuper.de sent. excom.

Contrariam sententiam tamen tenet Caietan.in Summ.in verb.excommunicatio. cap.77. & Armil.in verb. excommunicatio.87.& Syl.in verb. absolutio. 1.nu.10.in fine;hanc tenet etiã Martinus Alfons. de Viuald.in Candelabro,in.2.p.in explanatione Bullę.§.quod si fortè. nu. 140.& Rebuff.in Prax.benefi.in expositi.Bullæ Cœnę Domini. art.13.vers.Illos autem. ibi Prima est,hãc ego quoque sequor. Probatur autem horum sententia hac ratione,quoniam in fine huius clausulę dicitur, Grauius contra hos spiritualiter, & tẽporaliter,vt expedire nouerit,se ꝓcessurum; at noscere non potest quid expediat,nisi ipse absoluat, & in excommunicationem eos incidisse sciat. Postremò,quoniam sibi aliam pœnam .s. arbitrariã reseruat, ergo & absolutionem huius excommunicationis;vna enim pars legis aliã declarat iuribus vulgaribus, ex q̃bus apparet tacitò absolutionẽ hanc sibi reseruare,quod idẽ est etsi expresse;par enim virtus taciti,& expressi est.arg.l.cũ quid. ff.si cert.peta.Addo ego nullam dubitationẽ hoc habere,ob Decretum qđ supra posuimus Clementis Octaui: sed de hac regula satis;ad aliam veniamus; si illud prius addiderimus hic casũ haberi,in quo quis de facto absoluens in excommunicationẽ incidit, cuiusmodi etiam habetur casus in Clem. 1. de priuile.

Absoluens ab hac excommunicatione arbitraria pœna etiã punitur,vel temporali, vel spirituali,vt dicitur in fine huius Capitis.Quæ pœna declaratur eisdem modis,quibus excommunicatio prædicta,& Rom. Pontifici reseruata est: sed iam ad aliud Caput veniamus.

De absolutione tributa ab excõmunicationibus huius Bullæ, quibus excommunicatis nõ prosit, & quo modo iuribus Sedis Apostolicæ, ac Sanctæ Rom Ecclesiæ non obsit. Cap. IV.

Declarantes, ac protestãtes quamcunque absolutionẽ, etiam solemniter per nos faciendam,prædictos excõmunicatos sub pręsentibus comprehensos,nisi prius à præmissis cum vero proposito vlterius similia non cõmittendi destiterint;ac quo ad eos,qui contra libertatẽ Ecclesiasticam, vt præmittitur,

titur,

titur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta huiusmodi publicè reuocauerint, & ex archiuijs, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac nos de reuocatione huiusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari. Quin etiam per huiusmodi absolutionem, aut quoscũque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam nostrã vel successorum nostrorũ, quantocunque tempore cõtinuatam in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque iuribus Sedis Apostolicæ, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ vndecunque, & quandocunque quęsitis, vel quærendis nullatenus præiudicari posse, aut debere.

SVMMA.

1 *Absolutio excommunicationis solemniter, & non solemniter tribui potest.*
Speciatim, & Generatim.
Purè, aut sub conditione.
Aliquando ad aliquem actum tantum.

2 *Absolutio tributa à Rom. Pontifice à censuris per Bullam latis non eos iuuat, qui à delictis non desistunt, quamobrem excommunicati sunt: quæ regula et declaratur.*

3 *Absolutio, quæ tribuitur ad aliquẽ actum gerendum, an prosit excõmunicatis per hanc Bullam.*

4 *Absolutio tributa à Rom. Pontifice excommunicatis per hanc Bullam quando prosit ijs, qui contra Ecclesiasticam libertatem statuta fecerunt.*

CAPVT hoc in duas partes diuiditur, quarũ secũda incipit ibi. Quin etiam. In prima parte declarat, & protestatur Ro. Põtifex se nolle absolutionem vllã à se faciẽdam excommunicatis per hanc Bullam prodesse, nisi duo seruẽt quorum primum generale, & ad excommunicatos omnes per hanc Bullã pertinet; alterum ad quosdam tãtum, iuxta quæ duas regulas ponemus.

Verum,

verũ, quo dilucidiora hæc fiant, non nulla de absolutione præmittenda sunt.

1 Præmitto igitur primum† absolutionem excommunicationis duobus modis tribui, solemniter, & non solemniter. Solemniter secundum formam c. à nobis. 2. de senten. excom. quæ habetur in tractatu nostro de censuris Tab. 2. cap. 31. quam & supra posuimus. Non solemniter, vbi necessaria forma tantum adhibetur, scilicet Absoluo te, nihil aliud faciendo.

Secundò pręmitto absolutionē excommunicationis aliquando speciatim, aliquando generatim tribui. Speciatim, vbi singularis persona, ac certa absoluitur, vt pote Titius, vel Seius. Generatim, vbi plures certi, vel incerti absoluuntur, cuiusmodi fuit absolutio illa tributa anno 1593. Pontificatus Clementis VIII. iis, qui in excommunicationem inciderant, aut ob extractionem frumenti, aut ob delationem armorum prohibitorũ, aut ob receptionem exulum, q̃ Bulla incipit: Inter cæteras curas; nam permisit ibi, vt sacerdotes, & Ecclesię Antistites generatim hos absoluerent.

Tertiò præmitto absolutionem hanc tribui, aut purè, aut sub conditione, quæ dicitur absolutio ad cautelam, quę datur infirmis, vbi quis dubitat excommunicatus nec ne sit, de qua egi abundè in Tractatu meo decem Iuris. cap. 22. §. 1. Tab. 1.

Quartò præmitto absolutionē excommunicationis aliquãdo ad actum aliquem tãtum gerendum tribui, vt pote ad testimonium ferendum, de qua habetur in c. veniens. 2. de test. Itē, vt collatio beneficii valeat, de qua egit Rebuff. in Prax. benefi. in versi. Teque ab soluētes, declar. nou. prouis. & in repe. cap. postulasti. not. 2. nu. 109. cum multis seq. de cler. excom. min. & Felin. in c. apostolicę. in fine, de except. & Quint. Mandos. in tractat. de signat. grat. in ca. absolutio ab excommunicatione, & Boer. deci. 190. num. 3. His sic præmissis, iam regulam primam ponamus.

2 Absolutio igitur † tributa à Rom. Pontifice non iuuat, nec comprehendit eos, qui à delictis, quamobrem excommunicati sunt, non desistunt, cum vero proposito vlterius similia non committendi, vt habetur in initio huius Capit. Quare si hæretico absolutio tribuatur, qui hæresim non deserit, vel propositum habet iterum ad hæresim reuertendi; huic absolutio non prodest, & absolutus non est,

ſicut nec etiam qui non deſinit arma ferre ad chriſtiani nominis hoſtes, vel animũ habet iterum ea deferendi.

Hæc autem regula locum habet, vel ſolemniter, vel non ſolẽniter abſolutus ſit, ob verba illa Quamcunque abſolutionem; nã ex quo proteſtatur, & declarat quamcunque abſolutionem his non prodeſſe, ergo nec ſolẽnis proderit; dictio enim illa Quamcunque omnem abſolutionem, atque idcirco & ſolemnem comprẹhendit. arg. c. ſolitæ. de maior. & obedien.

Item locum habet, vel ſpeciatim, vel generatim abſolutio tributa ſit, ob rationem proximè allatam; Quare abſolutio tributa beneficio Bullæ Clementis VIII. i caſibus prædictis hiſce nihil profuit.

Tertiò locum habet, & ſic nõ prodeſt abſolutio, vel pure, vel ad cautelam tributa ſit, ob eandem quoque rationem.

3 At quid de abſolutione, † quẹ ad actum aliquem tantum gerẽdum tribuitur, quo abſoluto ipſo iure in excommunicationem iterum incidit, an excommunicatis per hanc Bullam proderit?

Quo ad teſtimonium ferendum, vbi aliunde teſtimonium haberi non poteſt, abſolutio ꝓderit, modò abſolutus habilis ad teſtimonium ferendum remaneat, vt probauimus in tractatu noſtro de cenſuris, vbi rem hãc egimus cap. 4. num. 18. Tab. I. Quare excommunicato propter hẹreſim abſolutio hæc nõ proderit, quoniam nec abſolutus teſtimonium ferre poteſt, atque ſic DD. tradunt in ci. c. veniens, de teſtib.

Quòad abſolutionem verò, vt actus valeat, quæ hac forma tribui ſolet, Teque à quibuſuis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pẹnis à iure, vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtis, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes, & cæt. vt refert Rebuff. in ſua Prax. benefi. in forma nou. prouiſ. ipſam prodeſſe cõcludo; nam propriè abſolutio hæc non eſt. Excipitur tamen vbi hæretico tribuit; nam illa clauſula & abſolutio, non prodeſt hæreticis, vt dixit Rebuff. in repet. c. poſtulaſtis. in 2. not. num. 101. de cler. excom. min. & in Praxi, in declaratione nou. prouiſ. num. 9. verſic. Vnde hæc abſolutio, & Quin. Mandoſ. in tractat. de ſignat. grat. in titu

lo de absolutione ab excommunicatione propè finem. Itē non prodest iis, qui litteras Ro. Pontificis falsassent. Item nec impedientibus Nūcios Apostolicos, vt cita. auctores eisdem in locis inquiunt, Rebuff. in eod. not. nu. 112. & in Praxi ibid. num. 11. & Mandos. eod. in loco propè finē. Non prodest etiam ei, qui vltra annum contumax in excommunicatione perseuerauit, vt asserunt cit. auctores Rebuff. in eo. not. nu. 113. & in Prax. nu. 10. & Mandos. ibid. Postremò non ꝓdest etiam aliis quibusdam, vt statuit Iulius Tertius, cuius constitutionem refert Rebuff. in Prax. eod. in loco. num. 12. cuius constitutionem hic ponendam censuimus.

Statuit, & ordinauit Pōtifex hic huiusmodi absolutionē non suffragari non parentibus rei iudicatę, incendiariis, violatorib. Ecclesiarum, falsificatoribus, & falsificari procurantibus litteras, & supplicationes Apostolicas, & illis vtentibus, receptatoribus, & fautoribus eorum, ac res vetitas ad infideles deferentibus, violatoribus Ecclesiasticæ libertatis, via facti, ausu temerario, Apostolicis mandatis non obtēperantibus, & nūcios, vel executores Apostolicæ Sedis, & eius officialium, eis commissa exequentes impedientib. Qui propter pręmissa, vel aliqđ eorum excommunicati à iure, vel ab homine per quatuor mēses sciēter excommunicationis sententiam huiusmodi sustinuerint; & generaliter quibuscumque aliis, qui cēsuris aliquibus, etiam aliis, quam vt pręferatur, quomodolibet ligati in illis per annum cōtinuum insorduerint. Hęc ibi, his ergo absolutio hæc non proderit: sed de hac regula satis, ad alteram veniamus.

4 Nō prodest etiam † absolutio à Rom. Pontifice tributa excommunicatis per hanc Bullam, ꝓpterea quod statuta cōtra libertatem Ecclesiasticam fecerint, nisi præter duo prædicta in prima regula tria hæc fecerint. Primum reuocauerint statuta hęc, & decreta quęcunque publicè. Publice autem intelligo per ꝓclama, scilicet per pręconem significando populo statuta talia sublata esse, vel publicè, scilicet in consilio, dum senatus habetur. Item amouerint ex archiuio aliove loco, vbi sunt, & deleuerint. Postremò de his Romanū Pontificem certiorem fecerint, tunc enim & non aliàs absolutio hęc ipsis proderit, vt habetur in versi. Ac quo ad eos, qui contra libertatem: sed de hac parte huius capitis satis, ad po-

ſtremam veniamus.

Verſ. Quin etiam per huiuſmodi abſolutionem, aut quoſcunque alios actus cõtrarios tacitos, vel expreſſos, ac etiam per patientiã, & tollerantiam noſtrã, vel ſucceſſorũ noſtrorum quãtocunque tempore continuatam in præmiſſis omnibus, & ſingulis, ac quibuſcunque iuribus Sedis Apoſtolicæ, ac Sanctæ Romanæ Eccleſię vndecũque, & quandocunque quæſitis, vel quærendis nullatenus præiudicari poſſe, aut debere.

S V M M A.

1 *Tolerantia, & patientia Rom. Pontificis erga eos, qui contra contenta in hac Bulla venerint, nec non abſolutio tributa, iuribus Apoſtolicæ Sedis, ac Sanctæ Rom. Eccleſiæ nullum præiudicium faciunt.*

1 IN hac poſtrema parte † huius capitis proteſtatur, ac declarat ſe nolle per abſolutionẽ huiuſmodi, per aliamve rationẽ iuribus Sedis Apoſtolicæ, ac ſanctæ Romanę Eccleſiæ tam quæſitis, quàm quærendis prçiudicium fieri. Si ergo Rom. Pontifex abſoluerit excõmunicatos per hanc Bullam, non idcirco tamen propoſitum habet præiudicium facere iuribus iam dictis. Quare qui occupauit bona Sedis Apoſtolicæ, ac Romanæ Eccleſiæ, quamobrem excommunicatur per hanc Bullam, vt vidimus, eſto abſoluatur, non tamen præiudicium facit Apoſtolicę Sedi, quin ſuum habeat; idque merito; nam qui excommunicatus eſt alicuius gratia, ad eius intereſſe tenetur. argu. c. cũ deſideres. § fin. de ſent. excom. Si quoque nõ per abſolutionẽ, ſed per alios actus contrarios, quibus videtur præiudicium fieri Sedi Apoſtolicę, aliquid fiat, tantundem. Si demum patiatur, ac toleret Roma. Pontifex aliquid, non intendit tamen præiudicium fieri dictæ ſedi. Quare principes, qui retinent loca Eccleſiæ, & non reſtituunt, eſto Roma. Pontifex toleret, & id patiatur, fortaſſe ne bellum moueat, non idcirco tamen præiudiciũ Sedi Apoſtolicę facit, nec ob id diſpenſare cum dicta bona occupantibus cenſetur, eſto alias patientia, & tolerantia diſpẽſationem aliquando operetur, vt tradidit

didit pluribus id Felin. in c. treugas, de treug. & pac. Imo nec absolutio tributa talia occupantibus ꝓderit; nam vt vidimus in prima parte huius Capitis, absolutio iis non prodest, qui à delicto non desistunt, quamobrem in excommunicationem Bullæ inciderunt: sed de hoc capite sa satis, ad aliud veniamus.

De derogatione eorum, quæ impediunt, quò minus quis in excōmunicationes huius Bullæ incidat, & suum effectum cōsequatur. Cap. V.

Non obstātibus priuilegijs, indulgentijs, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus alijs cuiuscunque ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamsi, vt pręmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quauis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate: Vel eorum Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, seu locis à prædicta sede, ex quauis causa etiā per viam contractus, aut remunerationis, & sub quauis alia forma, & tenore, ac cum quibusuis clausulis, etiā derogatoriarum derogatorijs concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus proprijs cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac præscriptionib. quātumcunque longissimis, & alijs quibuslibet obseruantijs, scriptis, vel nō scriptis; per quę contra hos nostros processus, ac sentētias, quò minus includantur, in eis se iuuare valeant, vel tueri. Quæ omnia quò ad hoc eorum omnium tenores, ac si ad verbū, nihil penitus omisso

missо

missso insererentur præsentibus pro expressis habentes penitus tollimus, & omnino reuocamus, cæterisque contrarijs quibuscunque.

SVMMA.

1 *Priuilegia quæcunque*
2 *Consuetudines et immemorabiles* } *non prosunt, quò minus offendentes*
3 *Præscriptiones quæcunque* } *hanc Bullam in eius pœnas incidãt.*
4 *Obseruantiæ quæcunque*

IN hoc capite tolluntur, & reuocantur priuilegia, cõsuetudines, præscriptiones, & vniuersa alia, quibus impeditur, quo minus hanc Bullã offendentes eius pœnis comprehendantur; quam rem vt dilucidiorem habeamus, regulam more nostro ponamus. In has cẽsuras, & pœnas igitur per hanc Bullam latas, eam offendentes, quicunque sint, & quodcunque priuilegium habent, incidunt.

1 Nam primò † regula hæc locum habet, vbi priuilegium indulgentię, & litteræ Apostolicæ generales, specialesve, quib. contra hanc Bullam se tueri possunt, ipsis concessa sunt, ne hac Bulla comprehendantur; tunc enim cuiuscunque ordinis, status, & qualitatis sint, & ob id vel clerici, vel laici, svel in dignitate constituti Ecclesiastica, nõ Ecclesiasticave, & Cardinales, Patriarchę, Archiepiscopi, Episcopi, aliique inferiores Ecclesiæ Antistites, necnon Imperatores, Reges, aliique Principes viri Bullam hanc offendẽtes eius pœnis obligabuntur.

Item, vbi priuilegia hæc concessa sunt eorum Regnis, Prouinciis, ciuitatibus, locisve aliis, idest ratione suorum locorũ priuilegia hæc habent.

Tertiò, ex quacunque causa concessa sint, etiam si per contractum, aut remunerationis cã, ob verba illa Ex quauis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis: quibus casibus non facilè priuilegia reuocantur, sicut ea, quæ per gratiam cõceduntur, vt sensit Bald. in l. qui se patris. num. 12. C. vnde liberi, & Iaso. in l. non amplius. §. si certum. num. 14. ff. de leg. 1. Quartò quacunque forma, ac tenore priuilegia concessa sint, ob ver-

bà illa Sub quauis forma; esto 2
igitur motu proprio,qui multũ
operatur,concessa sint, hic tamen nihil proderunt; sicut nec
etiam quibuscũque generalib.
verbis cõcepta. Quintò, quibuscunque clausulis priuilegia munita sint,etiam si essent clausulæ
derogantes iis,quę ipsis priuilegiis derogarent,vt exempli gratia si cõcessum esset priuilegiũ,
ne quis Bullis huiusmodi cõprehenderetur, & in eo esset inserta clausula,quę derogaret omnibus aliis,quæ derogarent illi priuilegio, ob verba illa Ac cũ q̃buscuis clausulis etiam derogatoriorum derogatoriis concessis. 3
Sextò,quamuis dicta priuilegia
contineant, quod ex communicari,anathematizari,vel interdici non possint per litteras Apostolicas,nisi faciant plenam, &
expressam mentionẽ,ac de verbo ad verbum huius priuilegii,
nec non ordinum, locorum,nominum propriorum, cognominum,& dignitatum,ob verba illa Etiam continentibus, quod
excommunicari & cæter. idque
merito, tum quòd nemo potest
eam sibi legem dicere, à qua di 4
scedere nõ liceat, tum quod Roma.Pontifex non potest eximere quem à sua potestate,quò minus illũ censuris afficere possit;
esset enim hic acephalus.

Secundò loco † regula hæc locum habet, vt scilicet hac Bulla
comprehendantur eam offendẽtes,esto iam consuetudines etiã
immemorabiles sint, vt scilicet
censuris irretiri huiusmodi non
possint, ob verba illa Nec non
cõsuetudinibus etiam immemorabilibus;nam cõsuetudines huiusmodi, quarum memoria non
extat,vim pacti,priuilegii,ac tituli habent,vt dixit Gloss.in ca.
super quibusdam.§.pręterea. in
versic.non extat memoria,& ibi
Abba.num.8.de verb.sig. & Ias.
in l.quo minus.numer.96.ff.de
flum.

Tertiò † regula hæc locum habet;vt Bulla hęc comprehendat
offendentes quoscunque,etiam
si se præscripsisse assererent longissimis pręscriptionibus,ne litteris huiusmodi comprehenderentur,ob verba illa Ac pręscriptionibus quantumcunque longissimis:hæ autem sunt, quarum
initii memoria in contrariũ nõ
extat,& multum operantur, vt
sensit Felin.in Rubr.de pręscrip.
nu.8.vers. Fallit tertiò, & in ca.
cum officii,eod.

Postremò † regula hęc locum
habet,vt Bullam hanc offendentes per ipsam coerceantur, esto
asserant obseruantias esse scriptas,vel non scriptas,quibus nitũtur probare se his litteris nõ cõ-

prehendi

prehendi, ob verba illa, Et aliis quibuslibet obseruātiis scriptis, vel non scriptis. Nulla ratione igitur se tueri quis potest, quò minus hanc Bullam offendēs ipsius pœnis non coerceatur.

Et ex his habemus amplificationes ad prędicta omnia, vt scilicet Bullam offendentes in cēsuras ipsius incidant. Primū priuilegium quodcunque quis habeant. Item quæcunque consuetudo extet. Tertiò quamuis præscriptio lōgissima intercesserit. Postremò, esto essent alię obseruantiæ; his enim non obstantib. tamen offendentes in pœnas Bullæ incidunt. Excipio tamen, vbi Rom. Pontifex huic clausulę derogaret; id enim potest. argu. c. proposuit. de concess. præbend. Sed de hoc capite satis, ad aliud veniamus.

De modis, quibus ad notitiam omnium Bulla hæc veniat. Cap. VI.

Vt verò præsentes nostri processus ad publicam omniū notitiam facilius deducantur, chartas, seu mēbranas processus ipsos continētes valuis Eccesię Sancti Ioannis Lateranens. & Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe appendi faciemus, vt ijs, quos ꝓcessus huiusmodi concernunt, quod ad ipsos non peruenerint, aut ꝙ ipsos ignorauerint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare; cum non sit verisimile id remanere incognitum, quod tam patēter omnibus publicatur. Insuper, vt processus ipsi, & præsentes litterę, ac omnia, & singula in eis contenta eo fiāt notiora, quò in plerisque ciuitatibus, & locis fuerint publicata vniuersis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorum ordinarijs, & pręlatis vbilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute Sanctę obedientiæ directè præcipiendo mādamus, & per se, vel alium, seu alios præsentes litteras, postquā eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in

anno,

anno, aut si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesijs suis, dum in eis maior populi multitudo ad diuina conuenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

SVMMA.

1 *Lateranensis Ecclesia omnium Ecclesiarum totius orbis princeps est.*
Eius clerici alijs præcedunt.
A Constantino Imperatore Saluatori fuit dicata.
Cur sic nominata.
2 *Basilica Principis Apostolorũ de Vrbe est Ecclesia Sancti Petri in Vaticano Monte.*
3 *Bulla hæc cur in valuis prædictarum Ecclesiarum affixa fuerit.*

CAput hoc in duas partes diuiditur, secunda pars incipit ibi, vt processus. In prima parte, quo Bulla hæc, & in ipsa contenta ad omnium aures, & notitiã perueniant, vt in duabus principibus Ecclesiis vrbis hi processus, ac litteræ affigantur, se cura turum Rom. Pontif. pollicetur: quam rem vt dilucidiorem habeamus, tria explicanda sunt. Primum, Ecclesia Lateranẽsis quæ nam sit. Item, quæ Basilica Principis Apostolorum. Postremò, cur harum Ecclesiarum valuis hanc Bullam affigi velit.

1 Quò ad primum igitur† Ecclesia Lateranensis est Ecclesia Sancti Ioannis. Hęc Ecclesia principem locum inter omnes Ecclesias tàm vrbis, quàm orbis tenet, & omnium Ecclesiarum, etiam Basilicę Sancti Petri vrbis Romanæ caput est, vt declarauit, ac definiuit Grego. xi. in Bulla incip. Super vniuersas orbis Ecclesias. lata Auinioni decimo Cal. Februarii, Põtificatus sui anno secundo; eandẽ cõprobauit Pius v. per Bullam incip. Infirma, lata Romæ 1569. calen. Ianuarii, Pon. sui anno Quarto. Quare clerici, et canonici eius Ecclesiæ tam in publicis supplicationibus, quæ fiunt eundo, quam in aliis, præcedunt clericis, ac canonicis Ecclesiæ Sancti Petri, vt per eandem Bullam Pius V. declarauit. Item est propria Sedes Rom. Pontificis inter alias vrbes, & ob id possessionẽ sui Pontificatus accepturus Roma. Pontifex creatus, eandem Ecclesiam adit, vt consuetudo declarat, vt habetur in Bullis ꝓximè citat. Fuit autem constructa ex suo Palatio à Constanti-

no Imperatore, & Saluatori dicata, posteaquam lepra diuinitus liberatus est, & Baptismum suscepit, vt habetur in ead. Bulla Gregor. xi. & facit c. constantinus. 2. disti. 86. Dicta est autem Ecclesia Lateranensis, quoniam in eo loco constructa est, vbi olim erat Palatium Lateranensium clarissimę apud Romanos familiæ, vt habetur in Lexicon, in verb. Lateranensis. Frequentatur demum Ecclesia hæc plurimum ob sanctorum reliquias plurimas, quæ ibi habẽtur, quę omnia cognosci posse ex libello eo inscripto Mirabilia Romæ.

2 Quò ad secundum † Basilica Principis Apostolorum de Vrbe est Ecclesia Sancti Petri in Vaticano, quę & ipsa celeberrima est. Idcirco autem in Vaticano dicitur, quoniam in Vaticano Colle sita est; nominatus est autem collis ille Vaticanus, quoniam eo Roma. Populus vatum respõso expulsis Hetruscis positus sit, vel à Vaticiniis, quæ ibi haberi solebant, vide tamen de hoc Lexicon in ver. Vaticanus.

3 Quò ad tertium † idcirco valuis Ecclesiarum affigi Bullam voluit, quoniam Ecclesię huiusmodi ob earum dignitatem, ac sanctitatem omnium aliarum maximè frequentantur, & ob id ad notitiam hominum facile venire potest. His præmissis iam habemus, quamobrem in his locis affigi Bullam hanc Roman. Pontifex velit, & quę loca hæc sint: sed de hac parte satis, ad alteram veniamus.

Vers. Insuper, vt processus ipsi, & præsentes litteræ, ac omnia, & singula in eis cõtenta cò fiant notiora, quò in plerisque Ciuitatibus, & locis fuerint publicata, vniuersis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorũ ordinarijs, & Pręlatis vbilibet constitutis per hæc scripta committimus, & in virtute Sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, vt per se, vel alium, seu alios præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiã pluries in Ecclesijs suis, dum in eis maior populi multitudo ad diuina conuenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant,

ducant, nunciant, & declarent.

SVMMA.

1 *In virtute Sanctæ obedientiæ præceptum quid significet, & operetur.*

2 *Publicationis solemnis huius Bullæ forma quænam sit.*

3 *Publicare hanc Bullã Ecclesiæ antistites, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & huiusmodi solẽniter in suis Ecclesiis debent, & quoties, & quinam excusentur ab obligatione.*

N hac parte præcipit Rom. Pontifex, quò notior hęc Bulla fiat omnibus Ecclesiæ p̃sidibus, & Prælatis, vt in suis Ecclesiis solemniter eam publicent, ac declarent. Verum, quo rem hanc absolutam magis habeamus, duo præmittẽda sunt. Primum, quoniam in virtute Sanctæ obedientiæ hoc illis præcipit, quid pręceptum hoc operetur. Deinde, quoniam solemnis publicatio vt fiat, præcipitur, solemnis publicatio hęc quænam sit.

Quò ad primum igitur † quid nam operetur pręceptum illud in virtute Sanctæ obedientiæ, variæ hac de re DD. sentẽtię sũt; nam alii volunt pœnam priuationis esse, alii peccatum infidelitatis, vt ait Gloss. in cap. dolentes. de celebr. Miss. & Paul. Fusch. de visit. & regimin. Ecclesi. cap. 31. num. 8. libr. 1. Ego autẽ, quoniam inobedientia graue peccatum est. argu. ca. 2. de maior. & obedien. ob eam rem non obedientes primũ peccare mortiferè sentio: deinde, ex quo nulla pœna proposita certa est, ad arbitrium Rom. Pontificis puniri posse. argu. c. de causis. de off. de leg. & l. 1. ff. de iur. delib.

2 Quò ad secundum † qua forma solemnis publicatio fiat, dico hac forma faciendam esse, Episcopus Pontificiis vestibus indutus cum mitra, & Baculo assistentibus ipsi aliis clericis, & sacerdotibus clericalibus vestib. indutis, cereo accenso præsente populo Bullam publicabit, vel alius de eius mandato ipso præsente; ac deinceps publicata cãpana breuiter pulsabitur, & cereus in terram proiectus pedibus conculcabitur. arg. Clemẽ. 1. §. & quia, de pęn. & extrauag. incip. infidelis, & stolidę. de fur. & sic etiam Rom. Pontifex solẽniter in die iouis sancto publicare consueuit, campanæ sono excepto. His præmissis iam regulã ponamus.

3 Ecclesiæ pręlati ergo † siue Pa-

triarchę, siue Archiepiscopi, siue Episcopi, vel alii Ecclesiæ Antistites in suis Ecclesiis Bullam hanc solemniter, dum maior populi frequentia aderit, publicabunt, vel per se, vel per alios.

Item non tantum semel in annum, verum etiam & sæpius, si id expedire animaduerterint, ob verba illa semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries. Excipitur tamen, vbi Episcopus titularis tantum esset, & sic Ecclesiam non haberet, nam ex quo Ecclesia caret, & populo, & ob id Bullę verba ipsi non cõueniũt, ergo nec dispositio. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect.

Postremo excipiũtur alii clerici, qui iurisdictionem non habent; nam Bulla solum de his loquitur; nam prælatorum nomine hi solum comprehenduntur, qui iurisdictionem habent, vt dixit Abba. in cap. cum ab Ecclesiarum. de off. ordin. non igitur simplices parochi ad hoc tenentur; nam si & ipsos obligare voluisset, eorum mentionem fecisset, sicut fecit in sequenti Capite, Nec non rectores, cæterique curam animarum exercentes.

Atqui, an qui contra hanc Bullam venerint, eam probabiliter ignorantes, esto valuis dictarum Ecclesiarum affixa sit, & alibi etiam publicata, an in quã in pœnas ipsius incident? Hanc quęstionem in prima parte huius operis absoluimus: Sed iam ad aliud caput veniamus.

De personis, quæ penes se hanc Bullam habere debent. C. VII.

Cæterùm Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, alijque locorum Ordinarij, & Ecclesiarum prælati, nec non Rectores, cæterique curam animarum exercentes, ac præsbyteri seculares, & quorumuis ordinum regulares, ad audiendas peccatorum confessiones quauis auctoritate deputati, transumptum litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant. Volentes earũdem præsentium transumptis, etiam impressis, notarij publici manu subscriptis, & sigillo iudicis ordinarij Romanæ curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica cõstitutæ munitis,

nitis, eandem prorsus fidẽ in iudicio, & extra illud vbique locorum adhibendam fore, quę ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensę.

S V M M A.

1 *Bullam hanc habere debent omnes animarum curam habentes, vt*

Patriarchæ.
Archiepiscopi.
Episcopi.
Abbates.
Parochi.
Vicarij perpetui.
Capellani.

Sacerdotes tam regulares, quàm seculares ad sacramentum pœnitẽtiæ administrandum admißi.

2 *Bullam hanc quinam habere non tenentur.*

CApnt hoc diuiditur in duas partes, quarum secunda incipit ibi Volentes eorundem. De prima igitur primò agamus, in qua numerantur personæ, quæ Bullam hanc penes se habere, ac percipere eam debent: quàm rem vt dilucidiorẽ habeamus, regulam more nostro ponamus.

1 Omnes igitur† animarum curam habentes Bullam hanc penes se habere debent, vt colligitur ex prima parte huius Capitis. Nam primò ipsam habere debent Episcopi, siue Patriarchę, siue Archiepiscopi, siue simplices Episcopi sint, ob verba illa Patriarchæ Archiepiscopi, Episcopi, (etenim quadriparti ti Episcoporum gradus sunt, vt habetur in cap. 1. d. 21. §. Episcoporum.) Item alii locorum ordinarii, & Ecclesiarum prælati. (Hi verò sunt Episcorum Vicarii, Abbates, & huiusmodi.) Tertiò parochi, ob verba illa Nec non rectores. Quartò cæteri curam animarum gerẽtes, ob verba illa Cęterique curam animarũ exercentes. (Hi verò sunt Vicarii perpetui, qui & ipsi parochorum vicem gerunt, & in multis eodem iure censentur, quo ipsi parochi, vt habetur in Clemen. vnic. de offi. Vicar.) Itẽ Capellani; nam & hi curam animarum habent. Postremò sacerdotes alii tam seculares, quam regulares ad sacramentum pœnitentiæ administrandum admissi, ob verba illa, Ac præsbyteri seculares, & quorumuis ordinum regulares ad audiẽdum peccatorum confessiones quauis auctoritate deputati. Hi quoque igitur Bullam hanc ha-

bebunt à quocunque ad audiendas pœnitentias admissi sint. Si ergo Bullam hanc prędicti habere debēt; ergo qui curam animarum gerunt, ipsam habebūt; nam hi omnes animarum curā gerunt, vt per se patet.

Item quoniam verba cum effectu sunt intelligenda arg. l. 1. §. 1. ff. quod quisque iur. ob eam rem oportet, vt etiam eius uim, & sentētiam norint, id quod fit eam legendo, & quid velit percipiendo, & ob eam rem vult Rom. Pontifex, vt eam legāt, & percipiant, ob verba illa Eamque diligenter legere, & percipere studeant. Non igitur sat est eam habere, ac legere: qđ summa ratione factum est; nam, cum contingat pœnitentes ad ipsos venire, qui his cēsuris irretiti sint, à quibus absoluere nequeunt, vt habetur in Cap. 2. huius tertiæ partis, & non absoluti sacramenti pœnitētiæ absolutionis participes esse nō possunt. arg. c. nup. de sentent. excomm. & vt nos egimus abūdè in tractatu nostro de censuris, ob eam rem ne clauium auctoritate abutantur, & pœnitentes decipiātur, iure præceptum est, vt Bullam hāc apud se habeant; diligenter legant, ac percipiant.

2 Excipiuntur tamen, † qui curam animarum non habent, nā hi, vel Episcopi, vel sacerdotes sint, eam apud se habere non coguntur; nam ex quo de curā animarum habentibus Bulla loquitur, ergo secus de aliis. arg. l. cū pretor. ff. de iudi. & c. non ne. de præsumpt. etenim cessat ratio, quamobrem ipsi eam habere debent, & ob id & dispositio. argu. c. cum cessante. de appell. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron.

Postremò excipiuntur, qui etiam curam animarum habent, sed non dum sacerdotes sunt; nā ex quo sacramenta administrare nequeūt, periculum prędictum, & ratio in ipsis locum non hēt, ergo nec Bulla.

Atqui an ipsam non habentes mortiferè peccent? Ego cēseo mortiferè hos peccare tum quod Bulla imperandi modo vtitur, dum inquit Habeant, & studeant, & res grauis hęc est; tū quod non solum vult, vt habeāt hanc Bullam penes se, verū etiā vt studeant diligenter eam legere, & percipere; quę verborum multiplicatio hęc omnino Ro. Pontificem voluisse ostendit, & sic præceptum esse, & ob id ei parendum; alioquin peccant. argu. cap. 2. de maior. & obedient. Sed de hac prima parte satis, ad alteram veniamus.

Vers.

Vers. Volentes earundem præsentium transsumptis, etiã impressis notarij publici manu subscriptis, & sigillo iudicis ordinarij Romanæ curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica munitis, eandem prorsus fidem in iudicio, & extra illud, vbique locorũ adhibendam fore, quæ ipsis p̃sentibus adhiberetur, si essent exhibitę, vel ostensæ.

S V M M A.

1 *Exempla deprompta ex Bulla, etiã si impressa non sint, fidem faciũt, modò manu publici notarij subscripti sint, & signo iudicis Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munita.*

1 IN hac parte † vult Roma. Põtifex, vt fides adhibeatur tam in iudicio, quàm extra illud & vbique locorum exẽplis depromptis ex ipsa Bulla, etiam si impressa non sint, modo duo adsint. Primum subscripta manu publici notarii sint. Deinde signo iudicis ordinarii Romanæ curię, vel alterius personę in dignitate Ecclesiastica constitutę signata, vt habetur in Vers. Quare si quis assereret in excommunicationem aliquam huius Bullę incidisse ob noui vectigalis impositionem, cum id non posset; si negaret in hoc casu excom mun. latam esse, producens exẽplum huius Bullę coram iudice munitum, vt dixi, conuictum talem habebit: Sed de hoc satis, ad postremum caput veniamus.

De pœna frangentium hanc Bullam, vel contra ipsam venientium. Cap. VIII.

Nulli ergo omnino hominũ liceat hãc paginam nostræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innouationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, renouationis, commissionis, mãdati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se

nouerit

nouerit incursurum. Datũ Romæ, & cæt.

SVMMA.

1 *Bullam hanc offendi quot modis contingat.*

2 *Indignatio Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli, quæ pœna sit.*

3 *Bulla hæc cur tot nominibus appelletur.*

4 *Indignationem Omnipotẽtis Dei habent, qui hanc Bullam offendunt.*

5 *Authoritatem Rom. Pontificis negans, vt hæreticus punitur.*

IN hoc capite imponitur pœna iis, qui contra hanc Bullam veniunt, quæ est indignatio Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum contra se. Verùm quò rem hanc dilucidiorem habeamùs, præmittenda tria sunt. Primum, quot modis cõtingat Bullam hanc offendi. Deinde, indignatio Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli, q̃ pœna sit. Tertiò, cur tot nominibus Bullam hanc appellet Rom. Pontifex.

1 Quò ad primum igitur † trib. modis contra hanc Bullam veniri concludo. Primum frangendo ipsam, & conscindendo. Deinde contra ipsam faciendo, scilicet delictis committendis, quæ per Bullam prohibita sunt. Tertiò negando Roma. Pontificem hęc facere posse, vt hęc per se patent.

2 Quò ad secundum, † Indignatio omnipotentis Dei, & Apostolorum id operatur, & hãc pęnam infert, quoniam Dei gratia priuatur; nam Deus Opt. & Maxi. & Sancti Apostoli nemini indignantur, nisi ob mortiferum peccatum, quia igitur contraueniendo quis mortiferè peccat; mortiferum autem peccatũ priuat quem gratia diuina, ob eam rem indignationem prędictorũ incurrere hunc ait, atque sic in simili dixit Rebuff. in Prax. benefi. Forma, & declaratio nou. prouis. in clausula. Nulli ergo hominum. Ego autẽ præterea.

3 Quò ad tertium † paginam hanc multis nominibus nominat, quoniam multa in ipsa decernit.

Nam primò appellat paginã excommunicationis, quoniam per ipsam excommunicat.

Secundò anathematis, quoniam anathema fert, vt habetur in initio ferè omnium capitum secundę partis.

Tertiò interdicti; quoniam etiam interdicit in Capite secũ

do secundæ partis verſ. Vniuersitates.

Quartò innouationis, quoniã innouat decreta quædam antiqua, vt habetur in Capite Decimo octauo secundæ partis, verſ. Innouantes.

Quintò innodationis, quoniã innodat excommunicatione in tertio Capite. 3. p. incip. Quod ſi fortè.

Sextò declarationis, & protestationis, quoniam declarat, & protestatur quædam in Capite Quarto incip. Declarantes. p. 3.

Septimò ſublationis, & reuocationis, quoniam reuocat, & tollit quędã in Capite quarto, incip. Quæ omnia. 3. p.

Octauò commiſſionis, & mandati, quoniam mandat, & ordinat in Capite quinto, verſ. Inſuper & proceſſus. 3. p.

Nonò voluntatis, quoniam in ipſa ait ſe velle durare hos ꝓceſſus etiam poſt mortem, in Capit. Primo. 3. p. incipi. Volentes. Item ſe velle fidem adhibere exemplis huius Bullæ ſignatis in Cap. ſeptimo. 3. p. His pręmiſſis, iam rem aggrediamur, & regulam ponamus.

3 In indignationem igitur†omnipotentis Dei incidunt, quicunque hanc Bullam offendunt, vel eam frangendo, vel contra ipsã faciendo, vel Rom. Pontificem id non poſſe negando, tot enim modis Bullæ contraueniri præmiſſimus.

Item in eandem indignationem, ideſt in peccatum mortiferum incurrit, qui alicui ex nouē prædictis contrauenit; nam ſic ipſe in Bulla id vult.

Tertiò contraueniēs ipſi Bullæ, quò ad prohibita delicta, in excommunicationes iã dictas incidit, & pœnas, vt vidimus.

5 Poſtremò †negans auctoritatem Ro. Pontificis, vt hæreticus punitur, atque ſic in ſimili dixit Gloſſ. in c. generali. in verb. inhibemus, & ibi DD. de electi. li. 6. & Rebuff. in Prax. benefi Forma, & declaratio nouę prouiſ. in clauſula Nulli ergo hominũ, ibi Imo ſi quis non obtemperet; ac deniq. prædicti omnes arbitraria pœna puniuntur. Quicquid dixerunt DD. citati à Rebuff. in eadem clauſula qui priuationē beneficij ſignificari exiſtimarũt per eam clauſulam Indignationem omnipotentis Dei, & Apoſtolorum, quod probabili ratione nulla nititur. Sed de Bulla Cœnę Domini hactenus; iam ad explicandos alios caſus Romano Pontifici reſeruatos tranſeamus, id quod Deo adiuuante prope diem præſtabimus.

FINIS.

